

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

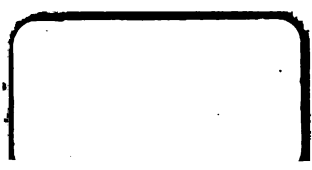
Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

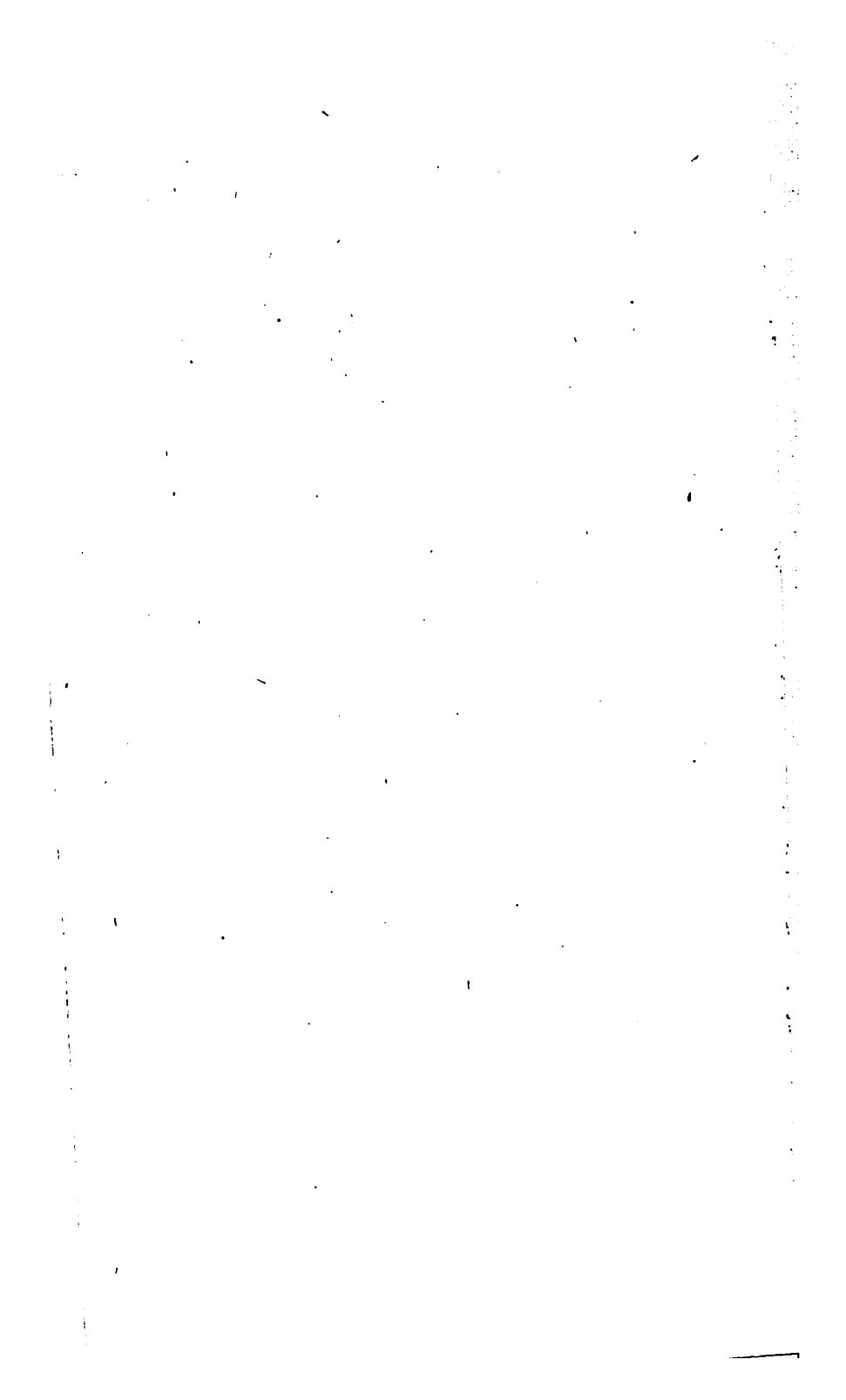
- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

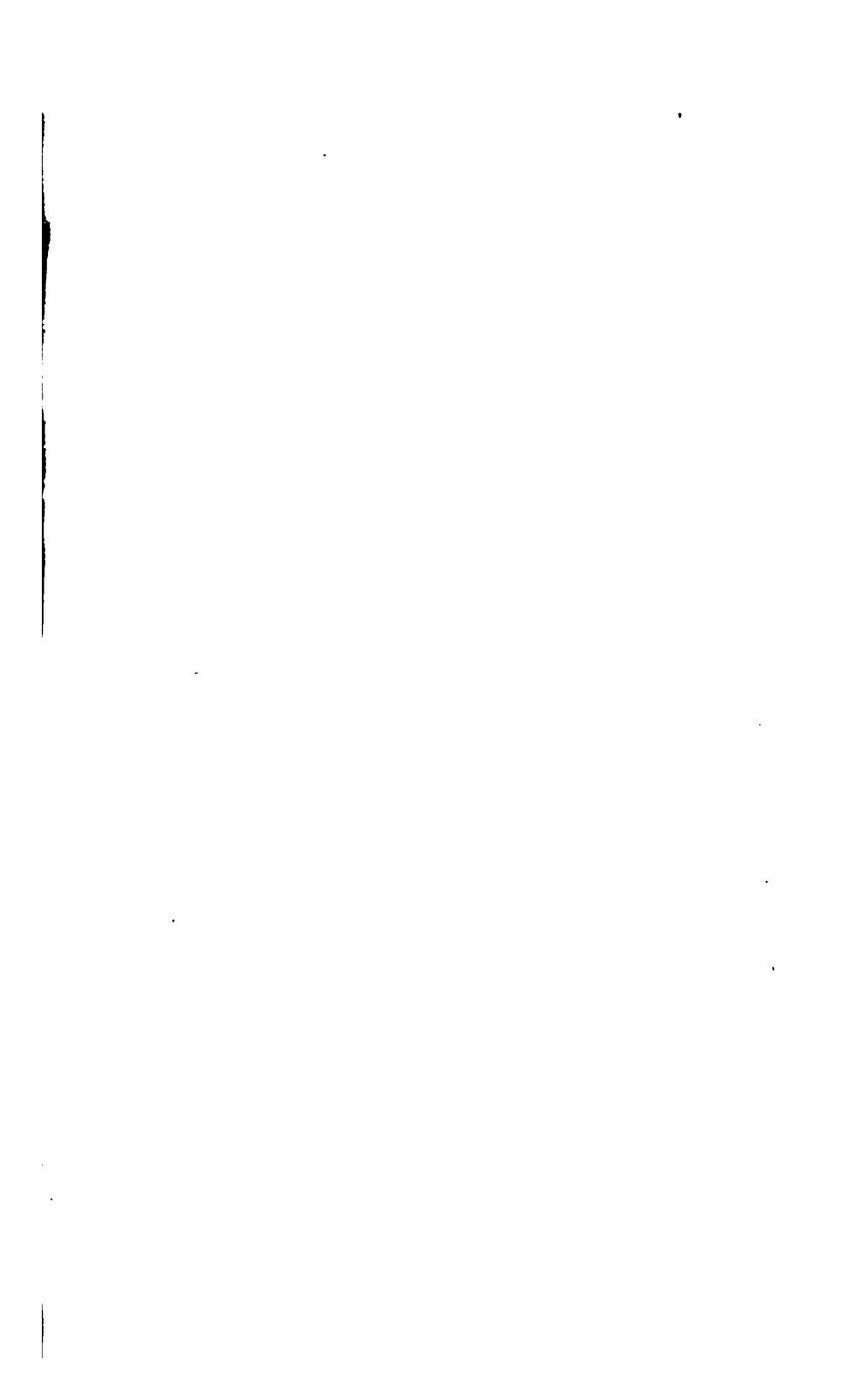
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

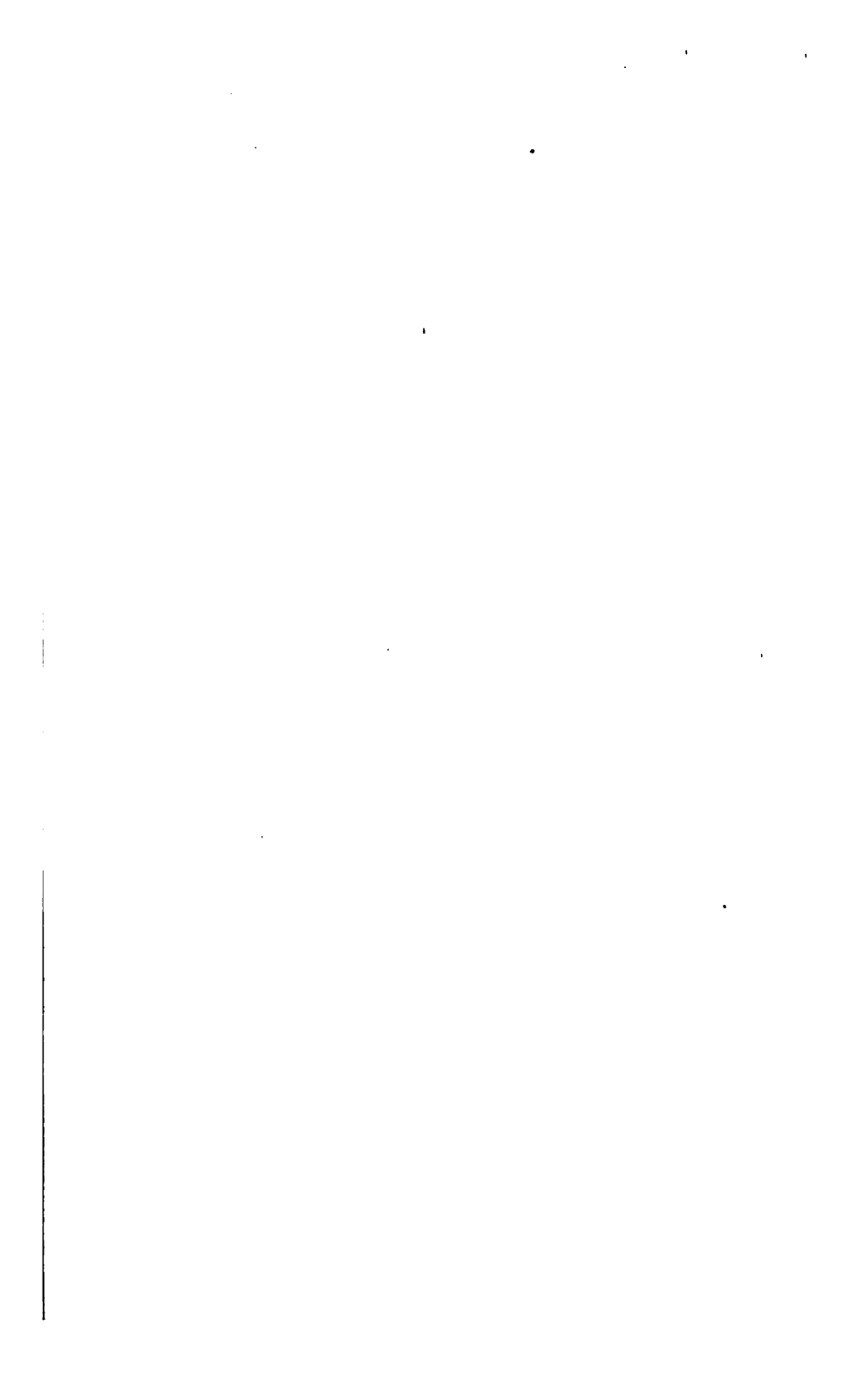
Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Wagenaar
GAC

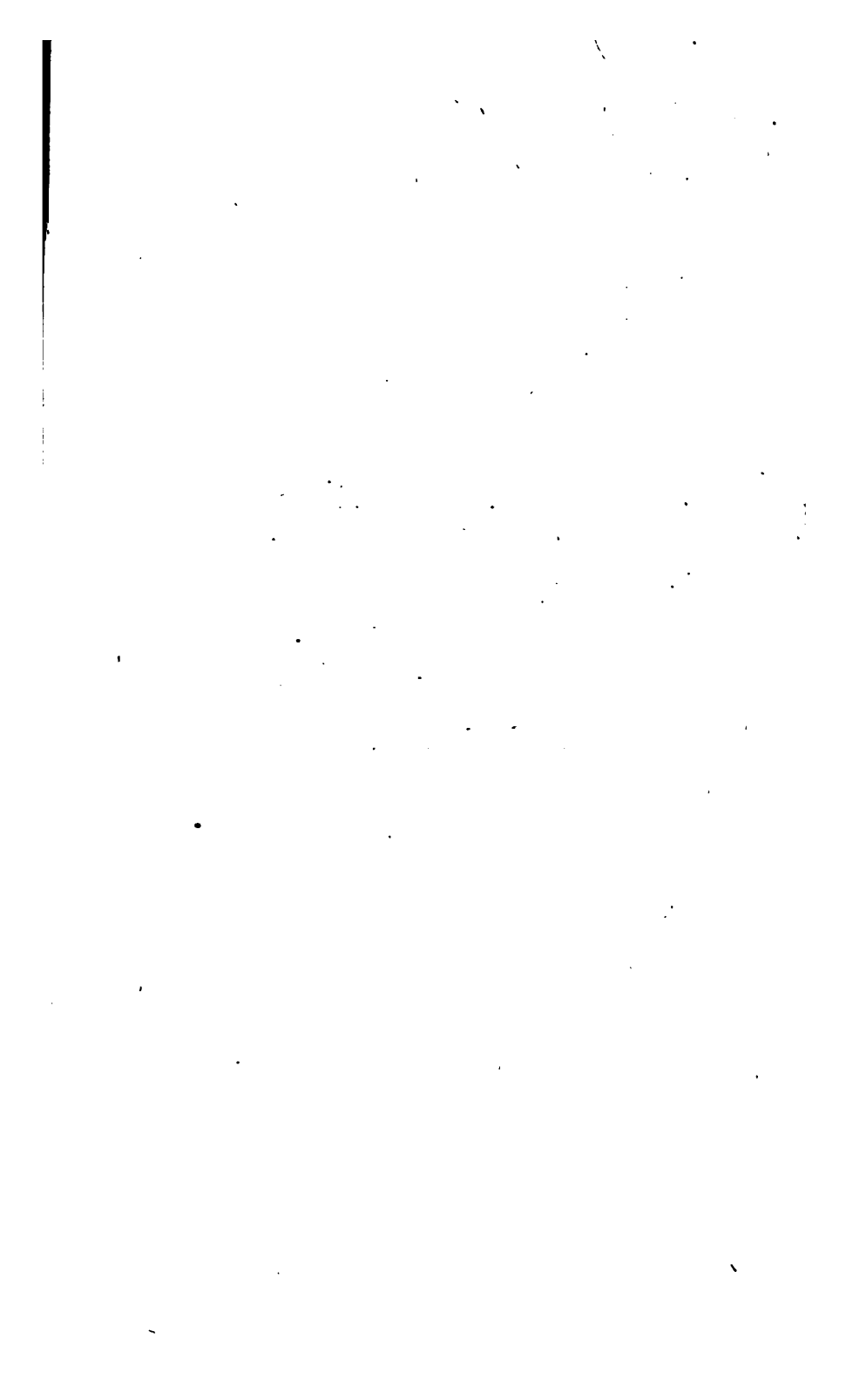

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VIERDE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,
VERVATTENDE DE
GESCHIEDENISSEN
DER NU
VEREENIGDE NEDERLANDEN,
INZONDERHEID DIE VAN
HOLLAND,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte Gedenk-
stukken samengesteld.

Met Konstplaat en Kaarten opgebelderd.

VIERDE DEEL,

*Beginnende, met het jaar 1443, onder de Regeeringe van
Hertoge FILIPS VAN BOURGONDIE; en ein-
digende, met de Kameryksche Vrede des jaars 1529,
onder de Regeeringe van Keizer KARÉL,
DEN VYFDEN.*

Te AMSTERDAM,
By ISAACK TIRION,
MDCCL.

**THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY**

**ASTOR. LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS**

VADERLANDSCHE HISTORIE.

DE TIENDE BOEK.

I N H O U D.

- I. De Hoeksche en Kabbelaarsche Tweespalt berleeft. II. Oproer te Haarlem. Willem van Lalaing wordt Stadhouder. Gozewyn de Wilde volgt hem op. III. Oproer te Leiden. De Hertog verandert de Regeering der Steden. IV. Plakaaten tegen de partyfchap. Opkomst der Rederykers. Uitspraak over de vrye Heerlykbeden. V. De Wilde afgezet en ter dood gebragt. Jan van Lannoi wordt Stadhouder. VI. Staat der Kerke, hier te Lande. Filips beteugelt de heersch- en geldzugt der Geestelyken. VII. Verrigtingen des Kardinaals van Cusa, in Holland. VIII. Kryg tegen de Gentenaars. IX. Bourdeaux, met hulp der Hollanderen en Zeeuwen, bemagtigd. X. Bedryf van Karel. Graave van Charolois. Regtspleeging over die van Haamstede. Maria van Bourgondie geboren. XI. Stigtsche beroerte, om de verkiezing van Gysbrecht van Brederode. XII. De Kennemers en Westfriezen in de verbeurde Voorregten hersteld. XIII. David van Bourgondie wordt Bisschop van U-
- IV. DEEL. A irect.

2 VADERLANDSCHE XIII. BOEK

trecht. XIV. Poogingen van Hertoge Filips, om 't gebied over Friesland te bekomen. XV. Oorlog met Frankryk. De Graaf van Charolois bekomt verscheiden' Heerlykheden. XVI. Togt naar Turkye voorgenomen. Kwaad vermoeden op Frankryk en Engeland. XVII. Graaf Karel handelt heimetyk aan 't Fransche Hof. XVIII. Toeleg om hem te vatten. Aanslag van Rubempré. XIX. Slag van Montberli. Vrede van Conflans. Luiksche Kryg. XX. Lasten van Holland. Verandering in de wyze van Scheepsbouw. Staat des Koophandels. XXI. Gesteldheid der Dyken en andere Zeeweeringen. XXII. Hertog Filips sterft. Zyne Kinderen. Of hy te regt de Goede bygenaamd zy. XXIII. KAREL volgt zynen Vader op. Weelde der Landzaaten. XXIV. Hertog Karel wordt tot Graave ingehuldigd. Zwaare Bede. Verbindenissen met Engeland. XXV. Vrede van Peronne. De Luikenaars bedwongen. XXVI. Graafgeding. Handel, om de Friezen tot onderwerping te brengen. XXVII. Verandering in Engeland. Warwick kruist op de Hollandsche en Zeeuwsche schepen. Borselen verjaagt hem XXVIII. Eduard de IV. vlugt naar Holland. Lodewyk van Gruithuizen, Stadhouder van Holland, ontvangt hem XXIX. Te Veere wordt eene Vloot voor hem uitgerust. Hy wordt hersteld. Vrede met Frankryk. XXX. Nieuwe Exynzen. Oproer te Hoorn. XXXI. Nieuwe Oorlog met Frankryk. Bestand. XXXII. Beroerte te Zierikzee. Te Dordrecht. XXXIII. Gevangenis van Reinoud en Gysbrecht van Brederode. XXXIV. Staat van Gelderland. Hertog Arnoud gevangen, door

XIII. BOEK. HISTORIE. 3

door zynen Zoon, Adolf. Karel, tot Hertog van Gelder en Graave van Zutphen, ingehuldigd.

Et vuur der Hoeksche en Kab-^{FILIPS I.}beljaauwsche tweedragt, eenige I. jaaren herwaards, onder de assche ^{De Hoek-}gesmoord geweest zynde, begon, ^{sche en}omtrent den jaare 1444, aan ver-^{Kabel-}jaauwscheiden' oorden in Holland, heviger dan tefehe ^{tweespalt}vooren, te ontbranden. ^{berleest}

Hertog Filips, werks genoeg vindende aan ^{in ver-}het bestier zynere uitlandsche Mogendheden en ^{scheiden'}aan het bevorderen zynere heerschtugtige oog-^{Steden.}merken in Frankryk, hadt, gelyk wy, in het voorig gedeelte deezer Geschiedenisse, hebben konnen merken, het bewind over Holland en Zeeland aan eenen Stadhouder toevertrouwd, die, zyn Ampt eenige jaaren bekleed hebben- de, van tyd tot tyd, door eenen anderen, werdt opgevolgd. Het geduurig afzyn des Graaven deedt het gezag des Stadhouders zeer toeneemen, en was oorzaak, dat de party, welke hy toegedaan was, alomme in 't bewind raakte, terwyl de andere party buiten de voornaamste bedieningen gehouden werdt. Filips hadt, tot hier toe, zorg gedraagen, dat zyne Stadhouders, of inlanders van de Kabbeljaauwsche zyde geweest waren, of uitheemschen, die van zyne hand vloogen, en derhalven deeze zelfde zyde volgden, om dat hy 't goetvondt. Hugo van Lannoi, Heer van Santes, die, in 't jaar 1433, in de plaats van Frank van Borselen, Stadhouder geworden was, hadt volkomen voldaan aan de inzigten van Hertoge

4 VADERLANDSCHE XIII. BOEK.

FILIPS I. Filips, en de Hoekschen zo ver buiten allen bewind weten te houden, dat zy zig reppen noch roeren durfden. 't Land scheen dan inwendig in rust, tot dat Lannoi, in 't jaar 1440, opgevolgd werdt door *Willem van Lalaing*, Heere van Binguicourt. Deez' was ook wel der Kabbeljaauwsche zyde toegedaan; doch begon allengskens de Hoekschen te begunstigen. Het Huwelyk zyner Dogter, *Tolenda*, met *Reinoud*, Heere van Brederode, gaf hier toe aanleiding. Brederode was thans het hoofd der Hoekschen, en wist, by zynen Schoonvader, te weeg te brengen, dat dezelve, in de voornaamste Steden, op 't kussen raakten (a). Doch deeze verandering bragt de gemoederen der Kabbeljaauwschen aan 't giften. De tweedragt, tusschen hen en de Hoekschen, nam hand over hand toe, en borst, in 't jaar 1444, tot daadelykheid uit.

Willem van Lalaing wordt Stadhouder.

Slegte ryd en drukken de lasten.

De Kabbeljaauwschen bedienden zig van de omstandigheden, in welken 't Land zig toen bevondt, om 't Gemeen, tegen de Hoekschen, gaande te maaken. De strenge Winter des jaars 1442 was gevolgd van eenen kouden Zomer, die den gewassen veel nadeels toebragt, en groot gebrek hier te Lande veroorzaakt hadt. Hier kwamen zwaare belastingen by, die, om de buitengewoone tienjarige Graaflyke Bede te voldoen, alomme op de Gemeente gelegd (b), en met veel weezin gedraagen werden. In Bloei maand des jaars 1444, werdt 'er, ter Vergadering van Holland, in den

1443.

1444.

(a) R. SNOI Rec. Batav. Libr. X. p. 149. JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode, Cap. XLIX. bl. 64+

(b) VELLIUS Hoozn, bl. 62.

den Haage, van wege den Hertoge, eene FILIPS L. nieuwe Leening van de Steden gevorderd. 1444-
 Doch de Gemagtigden van Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam en Rotterdam verklaarden, niet gelast te zyn, hierin te bewilligen. Ook hadden zy, naar 't schynt, reeds zo wel ondervonden, dat de Gemeente niet meer diende bezwaard te worden, dat zy geenen anderen raad wisten, om den Hertoge te voldoen, dan hem, of den Stadhouder, aan te bieden, dat zy, *elc in hoir persoon, mit hoeren vrienden, ————— mynen genadigen Heere, wt hoeren boedel, leenen wilde* (c). De Gemeente, gedrukt door den duuren tyd en de zwaare belastingen, was ondertusschen bevreesd voor nieuwen. De Kabbeljaauwsche Vroedschappen, in sommige Steden, roeiden hier onder, en gaven den Hoekschen alleen de schuld van alles, waar over de Gemeente morde.

Te Amsterdam sloeg het graauw allereerst II. aan 't muiten. Deze Stad hadt zig, door 't De Kab- beschadigen der Engelschen en door 't weige- jaauw- ren van vergoedinge, reeds in 't jaar 1442, schen uit zo zeer tegen de Ridderchap en de overige Amster- Steden van Holland vergreepen, dat alle on- dam ver- derhandeling met dezelve verboden geweest dreeven. was. Doch dit geschil was bygelegd (d). Nu waren *Lodewyk van Montfoort* en *Gysbrecht van Viane*, tegen 't einde van Louwmaand, derwaards afgezonden, om, uit 's Graaven naam, de

(c) X. Memoriaalb. ROSE, by DE RIEMER 's Graavenh. II. Deel, bl. 85, 86.

(d) VIII. Memoriaalb. ROSE gequot. D. 2. f. 26 vers. 49 vers. 71 vers. 73 vers.

6 VADERLANDSCHE XIII. BOEK

FILIPS I.
1444.

de Wet te vernieuwen. De Hoekschen en Kabbeljaauwschen zогten hier, ieder, eenigen uit hunnen aanhang ter Regeeringe in te dringen. Men hielt afzonderlyke Vergaderinge. Men riep eenig volk, uit Haarlem en Monnikendam, in de Stad. Men hitste, wederzyds, 't graauw en de burgery op tegen elkanderen. De klokken werden getrokken, de Schout geweldelyk aangevallen, en iemant, die ten besten sprak, in 't heetst van den oloop, doodgeslaagen. De Priester, met het Sakrament, op straat gekomen, was naauwlyks magtig, om de woesté menigte een weinig tot bedaaren te brengen. 's Graaven Gemagtigden troffen, eindelyk, op den eersten van Sprokkelmaand, een Bestand, welk, door tien uit ieder partye, getekend werdt (e). Van elders blykt, dat de Hoeksche Heeren hier de overhand behielden; verdryvende alle de Kabbeljaauwschen, die de wyk naar Haarlem namen. Haast sloeg de vlam der oproerigheid derwaards over. De Kabbeljaauwschen, door 't kleppen van de klok byeen gebragt, plaatsten zig, gewapend, op de Markt. De Hoekschen stonden tegen over hen, Nabestaanden en Buuren, malkanderen voor altoos *vaart wel* gezeid hebbende, hielden 't geweer geveld tegen malkanderen, terwyl elk, van zynen kant, voorgaf, voor de goede zaak te stryden. Twee dagen, hielt men dus stal, zonder den zwaaren regen, die ondertusschen viel, eenigszins te ontzien: terwyl, ook hier, een Priester, met het Sakrament, tusschen beide

Oproer
te Haar-
lem.

(e) VII. Memoriaalb. ROSE *gequot.* D. 1. f. 108.

XIII. BOEK. HISTORIE. 7

beide gaande, partyen verhinderde, handgemeen te worden. De Hoekschen, geleid door den Burgemeester *Klaas van Adrichem*, waren de eersten, die afrokken. De Burgemeester versterkte zig in zyn Huis, 't welk, eerlang, door zynen eigen Broeder, *Simon van Adrichem*, die de Vleeschhousers tegen hem aanvoerde, hevig bestormd werdt. Den anderen Hoekschen Heeren, die zig, insgelyks, in hunne huizen versterkt hadden, trof gelyk lot. Zy booden, van hunnen kant, alle mogelyke tegenweer, waar door 'er dagelyks, ter wederzyde, verscheiden' omkwamen (f).

Filips, van deeze opschuddingen kennis gekreegen hebbende, hadt zyne Gemaalin *Izabelle*, aan welke hy 't hoog bewind over Holland hadt opgedraagen (1), in alleryl, herwaards gezonden: en zy, in den Haage aangekomen, begaf zig, terstond, op weg naar Haarlem. Zy was verzeld van den Stadhouder *Lalain*, die de Hoekschen begunstigde, en van *Frank van Borfelen*, die 't met de *Kabbeljaauwschen* hieldt, op dat zy schynen zou, beide de partyen genoeg te willen geeven. Doch *Lalain*, te *Hillegom* gekomen, werdt gewaar-
Filips I. 1444.
De Hertogin van Bourgondie komt herwaards om den oproer te stillen.
 schuwd,

(f) R. SNOI *Rer. Batav. Libr. X. p. 149.*

(1) Onder anderen, blykt dit, uit eenen Brief, door haar, op den zesden van Wintermaand deezes jaars, in den Haage, gegeven, beginnende, *ISABEL enz. macht en 't Gouvernement hebbende enz.* Zie *DE RIEMER Beschryv. van 's Gravenb. I. Deel, V. Hoofdst. bl. 232.* Men bespeurt het ook, uit de *Memoriaalboeken van den Hove van Holland.* Zie VII. *Memor. ROSE* gequoteerd D. 1. f. 112, 112 *versf. 115 versf. 119.* VIII. *Memoriaalb. ROSE* gequoteerd D. 2. f. 7.

§ VADERLANDSCHE XIII. BOEK.

FILIPS I. schuwde, dat de Haarlemmers hem de dood 1444. bedreigd hadden, zo hy in de Stad kwam: en deeze tyding trof hem zo diep, dat hy terstond naar den Haage te rug keerde. Izabelle, die van Haarlem eerst gedagvaard hebbende, om haar de Sleutels over te leveren, 't welk, naar 't schynt, geweigerd werd; nam hier uit gelegenheid tot het verbieden van alle gemeenschap met de Stad, en tot het aanlaan van alle goederen en renten der Ingezetenen in 's Graaven eed, die, binnen vier dagen, de Stad niet ruimden (*g*). Sedert in de Stad gekomen, bewoog zy de Hoeksche Heeren, die nog in hunne Huizen bezet gehouden werden, om, voor zonnen ondergang, Haarlem te ruimen, onder heimelyke belofte, dat zy hen, binnen drie dagen, wederom zou inlaaten. De Hertogin verzelde hen vervolgens naar Amsterdam, alwaar zy, met open' armen, ontvangen werden. Ook moesten zy zig hier blyven ophouden; also de Hertogin zig niet in staat vondt, om haare belofte naar te komen. Te Amsterdam, alwaar de Hoekschen volkomen meester waren, ontving men, kort hier na, Reinoud van Brederode, met veele andere Edelen en Knegten, tot bescherming der Stede. De Hertogin was, midlerwyl, naar Brussel te rug gekeerd (*b*).

Onlust met Dordrecht. Die van Dordrecht lagen, ten deezen tyde, ook overhoop met eenige Zuidhollandsche Edelen en met verscheiden Steden, ter oorzake

(*g*) VIII. Memoriaalb. ROSE *gequet.* D. 2. f. 90 *versf.* 97 *versf.* 99 *versf.* 100, 105.

(*b*) Goudsch Chron. *bl.* 131. SNOI *Libr.* X. p. 149. HEEMSKERK Batav. Arcad. *bl.* 220, 221.

zaake van het Stapelregt. De Hertogin hadt ^{FILIPS I.} de Stad, tot driemaal toe, door eenen Bode, 1444. in den Haage doen dagvaarden: doch men hadt geweigerd, Gemagtigden, derwaards, te zenden. Zelfs hadt de Regeering den laasten daagbrief niet willen ontvangen, en den Bode zo bejegend, dat niemant onderneemen durfde, haar op nieuws te dagvaarden (i). Hoe deeze twist, ten deezen tyde, afliep, is my niet klaar genoeg gebleeken. Alleenlyk meen ik, dat 'er, in 't jaar 1445, eene verandering der Regeeringe uit ontstaan is (k).

Filips toonde zig vergenoegd over de verrigtingen zyner Gemaalinne te Haarlem; alwaar nu de twee partyen bevredigd waren (l); doch hy was te onvrede, dat zy Amsterdam, in de handen der Hoekschen, hadt moeten laten. De Gemagtigden uit deeze Stad, en die van den Kabbeljaauwschen aanhang uit Haarlem trokken, eenigen tyd hier na, naar Brussel, om hun gedrag, voor den Hertoge, die hen ontboden hadt, te verdedigen. 't Gevolg van Lalaing deeze handeling was het afzetten des Stad-^{wordt}houders Lalaing (m), wien Filips de schuld ^{afgezet.} gaf van alle de opschuddingen, in Holland ^{Goze-}voorgevallen. ^{wyn de} Gozewyn de Wilde, een Vla-^{Wilde}ming, werdt, onder den naam van *President*, ^{wordt}in zyne plaats, aangesteld. Hy kwam, in ^{Presi-}de Lente des jaars 1445, herwaards over. ^{dent.}
Niet lang na zyne aankomst, kreeg hy de 1445.
han-^{III.}Opschud-^{III.}

(i) VIII. Memoriaalb. ROSE *gegenos.* D. 2. fol. 87, 88 *versf.*
89 *versf.* 90 *versf.* 91, 94 *versf.* 95.

(k) Regeer. Lyft, by BALLEN bl. 290.

(l) X. Memoriaalb. ROSE *gegenos.* E. 2. f. 14 *versf.*

(m) Goudsche Chron. bl. 131.

to VADERLANDSCHE XIII. BOEK:

FILIPS I. handen vol werks, aan het stillen van eene
1445. Oproer, te Leiden. *Floris van Boshuizen*,
 ding te Schout der Stad, was den Hoekschen toege-
 Leiden. daan, en waarfchynlyk hierom, hoewel ook
 om het openen van zekere Koffer, die, door
 den Rentmeester van Noordholland, verze-
 geld was (*n*), in den haat geraakt van Hertog-
 ge Filips, die het Schoutampt, onlangs, aan
Simon Fredrikszoon hadt opgedraagen. Deez'
 hadt zynen Lastbrief te Leiden doen afkondig-
 gen; doch Boshuizen hadt de wettigheid van
 denzelfen in twyfel getrokken, en was ten
 Hove gereift, om 'er Vertoogen tegen te
 doen, na dat hy een' Onderfchout, in zyne
 stede, aangesteld hadt. *Simon Fredrikszoon*
 liet zig, in zyn afzyn, door den President de
 Wilde, in zyn Ampt, bevestigen, en stelde
 insgelyks eenen Onderfchout aan. Dus hadt
 men twee Schouten en twee Onderfchouten,
 op éénen tyd, te Leiden, die elk hunnen aan-
 hang hadden. De Hoekschen hielden Bos-
 huizen, de Kabbeljaauwfchen *Simon Fredriks-*
zoon voor wettigen Schout. De andere Re-
 genten der Stad waren ook verdeeld: en uit
 hoofde der gemeene partyfchap, en ter oor-
 zaake van eenige byzondere gefchillen, zeer
 tegen elkanderen verbitterd. De eene en de
 andere party bragt, eindelyk, zynen aanhang
 uit de Burgery in de wapenen, en op den
 eerften van Hooimaand, trok men op tegen
 elkanderen. De Kabbeljaauwfchen, die ver-
 re te kort gefchooten zouden zyn, waren ver-
 sterkt geworden, door eenige manfchap uit
 Delft

(*) XI. Memoriaalb. ROEK *gequot.* F. I: f. 21.

XIII. BOEK. HISTORIE 11

Delft en uit den Haage, hun door den Presi-^{FILIP I.}dent de Wilde toegeschikt, en hadden zig, 1445. met *Jan van Wassenaar*, Heere van Voorburg, aan 't hoofd, op de Breëstraat, by 't Stadhuis, geplaatst. De Hoekschen, die op de nieuwe Straat by de Hooglandsche Kerk samen getrokken waren, begaven zig, van daar, naar de Breëstraat, om de Kabbeljaauwschen aan te taffen. Op de Koorenbrugge gekomen, hieldt *Gerrit Potter* hen staande, voorgeevende gelast te zyn, om met hen van vrede te spreken. De Hoekschen toonden zig greeed hier toe. Doch terwyl hy over en weder ging, werden zy, onvoorziens, overvallen van de gantsche magt der Kabbeljaauwschen, die zo sterk op hen indrongen, dat zy tot aan en op S. Pankras Kerkhof wyken moesten, alwaar men hen, naar 't schynt, uit ontzag voor de heiligheid der plaats, niet beledigen durfde. Een Priester vertoonde zig in 't harnas onder de Hoekschen, roepende en tierende geweldiglyk tegen den President en Raaden van Holland (o). Eenige Hoekschen waren gesneuveld, in deeze gelegenheid. Meer waren 'er gewond, en wel honderd en twintig gevangen genomen. *Jan Danielszoon*, een deezer gevangenen, en Zwaager van den Schout Boshuizen, werdt, met nog twee, sedert, in den Haage onthalsd. Met eenige anderen, zou men denzelfden gang gegaan hebben; doch Frank van Borfelen verwierf hun 't leven. Zy werden dan, eenigen tyd, in ruimer of enger

(o) XI. Memoriaalb. ROSE *gevoet*. F. 1. f. 49.

12 VADERLANDSCHE XIII. BOEK.

FILIPS I. enger hegtenis gezeten hebbende, ontsla-
1445. gen (p). Egter kwam niemant, zonder 't
 betaalen van Losgeld, vry. Deeze strengheid
 was oorzaak, dat de Hoekschen in Leiden zig,
 eenen tyd lang, stil hielden.

**Filips
 komt
 zelf her-
 waards.**

De gemoederen waren nogtans, hier en in
 andere Steden, op verre na, niet in rust ge-
 bragt: des Filips reden vondt, om in persoon
 naar Holland te komen. Hy was van *Jan van
 Nassau*, *Heere van Breda*, en van *Jan van
 Hensberg*, *Bisschop van Luik*, verzeld. De Bis-
 schop was een Neef van *Gysbrecht van Brede-
 rode*, Broeder van Reinoud, en Domproost te
 Utrecht, die hem verzogt hadt, de zaak der
 Hoekschen den Hertoge ten gunstigsten te
 willen voordraagen. Ook werdt, door zyne
 en Nassaus tusschenspraak, te weeg gebragt,
 dat de Regeering der Steden, aan een gelyk
 getal van beide de partyen, werdt toever-
 trouwd, waar door de zaaken, voor dien tyd,
 op eenen goeden voet gebragt werden. Fi-
 lips trok, van Stad tot Stad, alomme de
 Regeering veranderende. In Slagtmaand,
 kwam hy, met de verdreeven' Kabbeljaauw-
 schen, van Haarlem te Amsterdam, al-
 waar hy Schout, Burgemeesters en Schepens
 allen uit hunne ampten, en anderen, van
 de Hoeksche en Kabbeljaauwsche zyde, in
 derzelver plaatsen stelde (q), die, alleenlyk
 van den negentienden der gemelde tot den
 tweeden van Sprokkelmaand des volgenden
 jaars,

**Hy ver-
 andert de
 Regee-
 ring te
 Amster-
 dam en
 elders.**

(p) XI. Memoriaalb. ROSE *gequor.* F. 1. f. 22, 27 *verf.*
 133, 134.

(q) Regeer. Lyft, op 't jaar 1445.

XIII. BOEK. HISTORIE. 13

jaars, den gewoonlyken tyd der verandering van de Regeeringe, dienen zouden (r). 1445.
 't Schyut dat Brederode en de Knegten, voorheen tot bescherming der Stad ingenomen, reeds voor 's Hertogen aankomst, wederom geweeken waren. Of misschien hebben zy zig thans ook met hem verdraagen.

Eenige maanden vroeger (2), was, hier te Lande, op 's Hertogen naam, een Plakaat afgekondigd: waarin het Verbod, by den Zoen met Vrouwe Jakoba, gedaan, van elkanderen *Hoeksch* of *Kabbeljaauwsch* te noemen, op 't ernstigst, vernieuwd werdt. Ook werdt het *spreeken of zingen van partydige Gedigten* tegen elkanderen veroordeeld. De *Rederykers*, eene soort van Digtters en Tooneelspelers te gelyk, schynen, onder 't blaaken der *Hoeksch* en *Kabbeljaauwsch* oneenigheden, hier allereerst opgekomen, en de bytende Digt- en Tooneelstukken, die zy zongen of uitspraken, door Hertoge Philips, thans verboden te zyn. Vermoedelyk hebben de voornaamsten van beide de partyen zig van deeze Luiden bediend, om elkanders Persoonen en bedryfhatelyk af te schilderen voor 't volk: gelyk men zig, eene eeuw laater, ook van hun bediende, om de Geloofs- en Zedenbetering, welke men hier wilde invoeren, den volke smaakelyk te maaken. Het Plakaat, van welk wy spreken, verbiedt wyders „ het geeven van Livrei, „ buiten zyn eigen Huisgezin en Dienaars; „ het draagen van Kapproenen en *Pahuuren* „ [of

(r) Groote Chron. *Divif. XXIX. Cap. 21.*

(2) Op den agtentwintigsten van Grasmaand.

14 VADERLANDSCHE XIII. BOEK.

FILIPS I. „ [of Livreyen] tot tekens van onderscheid ,
1445. „ het maaken van nieuwe Schutteryen , het
 „ draagen van *Panſieren* [of harnaffen] , zwaar-
 „ den , lange meſſen , en eenige diergelyke din-
 „ gen (s).” Men ziet hier uit , aan welke
 blyken , de hevigheid der tyden zig thans
 deedt kennen. Een ander Plakaat , alomme
 in 't volgend jaar (3) , afgekondigd , geeft ook
 getuigenis van de onderlinge bitterheid der
 twistende Landzaaten. Men was , tot hier
 toe , gewoon geweest , de Doodſlagen , die ,
 in de veelvoudige Burgergevegten , van tyd
 tot tyd , voorvielen , niet ſlegts op den Dood-
 ſlager , maar ook op zyne Maagen , en zelfs
 op zulken , die 't Gevegt niet bygewoond had-
 den , te wreken. Het Hof , hier tegen wil-
 lende voorzien , beval „ dat zulke Maagerz
 „ van beide de partyen , die *niet mede in vaer-*
 „ *de noch in velde* waren geweest , als het Ge-
 „ vegt geſchiedde , zes weeken lang , *eene goe-*
 „ *de en vaſie Vrede* zouden hebben ; op dat
 „ men , van wederzyde , genoegzaame gele-
 „ genheid hebben mogt , om zig met elkande-
 „ ren te verzoenen (t).”

Filips
 verklaart,
 welke
 Heerlyk-
 heden
 vry zyn
 van Be-
 den.
 was , hadt hy een oud geſchil beſliſt , het
 Regt eeniger Edelen , die voorgaven vry te
 zyn van de Graaflyke Beden , betreffende. Zy-
 ne uitspraak , die nog nimmer gedrukt is , en
 veel opheldering geeft aan den toestand der
 Hol-

(s) *Zie dit Plakaat by SCRIVERIUS Toetſt. op het Goudſche Chron. bl. 273.*

(t) *Handv. van Amſterd. bl. 23. Zie het ook by SCREVEL. Haarl. bl. 260. Handv. van Alkm. bl. 23. Van Drechted. bl. 61.*

(3) Den negenden van Oogſtmaand.

Hollandsche Edelen van deezen tyd, en aan FILIP I.
 de voorregten van derzelve byzondere Heer- 1445.
 lykheden, is gewigtig genoeg, om hier (u)
 te worden ingevoegd:

Uitsprake, welke Heerlykheden vry zyn
 van Beden, welke daerentegen de Be-
 de subject.

*Omsrent een jair geleden, als myn genad.
 Vrouwe van Bourg^r. in den Hage was, ende al-
 dair by hair vergadert waren tot eenre dachuairt
 die gemeen Baenridzen, Ridderen en Knapen van
 Hollant en van Vrieslant, soe dede myn gen.
 Vrouwe openen en seggen voir hem, op dat yemant
 van bruyden meynden en bruden wouden dat
 die bruyden en Onderfaten, geseten in hoeren Heer-
 lichen gelegen in Holl. en Vriesl. ende die sy
 van mynen gen. Heere als graue van Holl. te leen
 bruden, schuldich syn vry te wesen van te gelden
 en te contribueren in den beden die mynen gen. Hee-
 re van Bourg^r. in synen landen van Holl. en van
 Vriesl. voir die tyt gegeven waren, ende noch ge-
 geven souden worden, dat een yegelic, hem dies
 vermetende, overbrengen souden in den handen van
 myns genadichs Heeren Rade hair privilegien,
 brieven en betbonen, dair mede sy hem dair in be-
 helpen souden willen, ende myn genad. Heere op
 dese tyt in den Hage tegenwoirdich wesende heeft
 denselven synen Baenridzen, Ridderen en Knapen
 desgelycx doen openen en seggen; Wair op myn
 genad. Heere heeft doen oversten alle die brieven,
 privilegien, scriften en betbonen, die yemand van
 de*

(*) *Etit bet XI. Memorialb. ROEK gesquet. F. 1. f. 54 vers.*

FILIPS I. *de voirsz. Baenridzen, Ridderen en Knapen over-*
1445. *gebracht ende gethoent hebben, ende meerre se-*
kerheyt, soe heeft hy dairenboven doen oversien en
visiteeren syne registeren en rekeningen van over
lange jairen 't welke al in 't lang wail duersten
wesende mit goeder deliberacie, ende na advys en-
de rypen raat dairop gebadt by myns genadichs Hee-
ren rypen Rade; soe is dairop wtgesproken, geor-
dineert en gedeclareert 't geent dat hierna volcht.

Eerst die Abdisse van Reynsburch als van hoire
Heerlicheit en Onderfaten van Reynsburch.

Die Grave van Oistervant, als van der Heer-
licheit en Onderfaten des lants van Voirne, hem
verleent by mynen genadigen Heere syn leven lang.

Die Heer van Egmonde, alsoe verre als 't an-
cleeft der Parochie van Egmonde, en syne Onder-
faten dair in geseten.

Die Jonchr. van Gaesbeke, als van synen Heer-
licheneden en Onderfaten van Putte en Siryen.

Die Heer van Brederode als van synre Heer-
licheyt van Vyanen.

Die Heer van Yselfteyn als van der Heerlicheyt
van Yselfteyn.

Die Heer van Cruningen, als van der Heer-
licheyt van Heenvliet, als een lit 's lants van
Voirne.

Heer Geryt van Poelgeest, als van der Heer-
licheyt van Hoichtmade.

Heer Arendt van Gendt, Florys van Kyfboeck,
en Goidscalc Oom, van de Heerlicheneden in eenen
privilegie begrepen alse Papendrecht, Mathena,
Wyngharden, Wervelcamp, Cortengne, Slinge-
lant, Goudryaen, Heerdincoelt, ende Giesen-
monde.

Als van de Heeren en Vrouwen voirn. ende van
boe-

boeren *Onderfaten* geseten in der *Heerlicheden* FILTES L.
 voorsz. soe is wtgesproken, dat myn gen. Heere 1445.
 die reserveert en bout in state in sulker vormen,
 dat hair *Onderfaten* van den beden die mynen gen.
 Heere voir dese tyt in synen Landen van Holl. en
 van *Vriesl.* gegeven hebben geweest, die tegen-
 woirdelic loop hebben ende die nog hierna hem ge-
 geven zullen worden, ombelaest wesen sullen, soe
 lange en tot der tyt toe dat by mynen gen. Heere
 anders dairop geordineert, en gedeclareert sal we-
 sen: Mar dat alle die ander luyden en *Onderfaten*
 geseten in enigen anderen *Heerlicheden* gelegen in
Hollant en in *Vrieslant* ende die men van der *Graef-*
scip van *Hollant* of *Heerlicheit* van *Vrieslant* te
 ken bout, vick wien die toebehoiren, sullen mede
 gelden en contribueren den beden die mynen gen.
 Heere voir dese tyt gegeven hebben geweest, die
 men nu geeft en loop heeft, ende die men in toe-
 comende tyden geven sal. gelyc eenige ander *On-*
derfaten myns gen. Heeren, ende ynnmer der Hee-
 ren luyden en *Onderfaten* hier na genoemt en ver-
 clairt.

Die Heer van *Brederode*, alse van synen *On-*
derfaten van der *Oge* ende van *Tempel*.

Die Heer van *Egmonde*, alse van synen *On-*
derfaten van *Wetmenhuisen*, van *Haringkerspel*,
 van *Petten*, van *Outkerspel*, van *Backom* ende
 van *Huisduinen*.

Die Heer van *Wassenair*, alse van synen *On-*
derfaten van *Wassenair*, ende in *Oestgeest*.

Die Heer van *Montfoirde*, als van synen *On-*
derfaten van *Purmerende*, van *Necks*, van *Lint-*
schoten, van *Hekendorp* en dat dair an cleeft.

Heer *Lodewyc* van *Montfoirde* van der *Heer-*
lichey van *Hafertswoude*.

FILIPS I. *Heer Gysbrecht van Vyanden van der Heerlic-
1445. heyt van Oijshuysen en van Nuwecoip.*

*Heer Henric van Cronenburch van der Heerlic-
heyt van Loven [L. Lonen, d. i. Loenen].*

*Heer Eduwairt die Bastairt van Hollant van
Hoichtwoude mit synen toebehoiren.*

*Die Vrouwe van der Veer mit hoeren mededeel-
res van de Heerlicheyt van Abbenbroeck.*

*Geryt van Hemsteden van der Heerlicheyt van
Benthuisen.*

*Willem die Bastairt van Hollant, van der Heer-
licheit van Schagercogge.*

*Jan van Zwieten van der Heerlicheit van Op-
meer.*

*Wolfairt van der Mailsteden van der Heerlic-
heit van Bergen in Kennemerlant.*

*Jacob van Woude, van der Heerlicheit van
Warmonde.*

*Jan van der Boicherst van der Heerlicheit van
Noirtigerhout ende anders in Nortich.*

*Henric van Naildwyc, van der Heerlicheit van
Naildwyc en dat dair an cleeft.*

*Dirc van Assendelff van der Heerlich. van Af-
sendelff.*

*Dese wtsprake ende declaracie was gedaen en
wtgesproken op ten eersten dach van Decembry
anno xliij. c. xlv. by mynen genad. Heere van
Bourgⁿ. in tegenwoordicheit der Baenridzen, Rid-
deren en Knapen van Hollant en van Vrieslant,
dair by waren myn Heer die Cancellier van Bourgⁿ,
die Bisschop van Verduyn, die Heer van Croy,
die Heer van Crequy; die Heer van Lallaing,
die Heer van Santes, Mr. Francoys van Gendt,
Mr. Philips van Manterre, Mr. Pieter Bran-
dyn, die Rade van den Camer van Hollant, alsoe
Heer*

XIII. BOEK. HISTORIE. 19

Heer Goeswyn die *Wilde President*, *Borffel*, *Zyl*, *Filles*.¹
Gendt, *Hove*, *Zwieten*, *Eecke*, *Wissenkercke*, 1445.
Potter en Van der Meer ende van den Rade myns
gen. Heeren; ende dese navolgende van den landen
van *Hollant ende Vrieslant*, die *Grave van Ois-*
tervaant, die *Jonchr. van Gaesbeeck*, die *Heer*
van *Brederode*, die *Heer van Wassenair*, die
Heer van Tselfteyn, *Hr. Jan van Wassenair*,
Hr. Lodewyc van Montfoirt, *Hr. Gysbrecht van*
Vyanen, die *Jonchr. van Montfoirt*, *Hr. Geryt*
van *Poelgeest*, *Hr. Dirc van der Merwede*, *Hr.*
Willem van Almade, *Willem van Brederode*,
Ailbrecht van Egmonde, *Jan van Poelgeest*, *Hr.*
Evert die Bastairt van Hollant, *Willem die Bas-*
tairt van Hollant, *Jan van Nortich en veel andere.*

Dese witsprake gedaan wesende, enich van de
voirsz. Heeren alse die *Hr. van Egmonde*, die
Hr. van Brederode, die *Hr. van Wassenair* en *Hr.*
Gysbrecht van Vyanen replyceerden dairop meynende
sommigen dat sy meer bethoons hadden van
brieven en andere redene, dan sy noch ter tyt
voirt gebracht en gethoent hadden, versouckende
dair in gehoirt te wesen, ende niet belast te wor-
den sonder redene; wair op myn gen. Heere den-
selven dede verantwoirden ende seggen, dat syns
voirsz. witsprake ende declaracie van wairden bly-
vende gelyc voirsz. staat, en altois betalende syn
bede, wairt so dat sy enige meer privilegien, rech-
ten of bethoonen by brengen wouden, verder dan
sy gedaan hadden, myn genadigen Heere wair al-
tyt bereyt om die te hoeren en te duersien, als sy
hem die voirt brengen soude, ende dair na hem sulc
bescheit dair af te laten geschien, dat sy mit rech-
ts hem niet en souden hebben te beclagen.

FILIPS I. In 't jaar 1447, deedt Hertog Filips wederom
 1447. eene tienjarige Bede aan Holland. De Staaten
 Tienjaar- bewilligden 'er schoorvoetende in. De Hertog
 rige Be- stelde, sedert, Gemagtigden aan, om de by-
 de. zondere Steden en Plaatsen, op een aandeel
 in deeze Bede, te stellen; en werden, in 't

Opstand
 in 't
 Noorder-
 kwartier.

Waterland, dat zy te hoog geschat werden. Te
 Hoorn, ontstonden verscheiden' opschuddin-
 gen, die niet dan met moeite werden gestild
 (w). In Waterland, liep het hooger. Men
 weigerde hier, rondelyk, meer te geeven dan
 men gewoon was. De Stadhouder, Jan van
 Lannoi, die de Wilde, in 't jaar 1448, op-
 volgde, gelyk wy terstond zien zullen, deedt,
 niet lang na 't aanvaardn van zyn Ampt,
 Heirvaart beschryven, rukte in Waterland, en
 nam eenigen der ryksten gevangen: die zo
 lang op de Voorpoorte in den Haage zaten, tot
 de Waterlanders hun aandeel in de Bede be-
 taald hadden (x).

Filips hadt, omtrent het einde des jaars
 1446, een voorbeeld van strengheid in de
 Regtsoefening gegeven, welk hier te minder
 voorby gegaan dient te worden, om dat my
 niet voorstaat, het by iemant onzer Schryve-
 ren gelezen te hebben. Wy deelen 't mede,
 uit

(v) Zie ADR. VAN DER GOES Regist. op 't jaar 1550. bl. 26.

(w) VELIUS HOORN, bl. 64.

(x) Grootc Chron. Divis. XXIX. Cap. 15.

XIII. BOEK. HISTORIE. 21

mit het verhaal van eenen ooggetuigen (y), FILIPS I. die 't Hof des Hertogs, ten deezen tyde, 1447. volgde.

Filips, zig naar Zeeland begeeven hebbende, Jan van om, van Stad tot Stad, de Graaflyke Vier-Domburgschaar te spannen, hoorde, te Middelburg ^{wordt}gekomen, zwaare klagten over Heere Jan ^{onthalsd.} van Domburg, die van veelerlei geweldenaaryen, en zelfs van moord en doodslag, beschuldigd werdt. De Hertog beval hem te vatten; doch hy, gewaarschuwd, vloodt, met vyf of zes van de zynen, in de Kerk der Minderbroederen, versterkte zig op den Tooren, en voorzag zig van voorraad, als wilde hy hier eene belegering afwagten. Ook liet Filips den Tooren omsingelen; doch niet beschieten, uit ontzag voor de heiligheid der plaatse. Drie dagen duurde dit beleg; en Domburg stondt een en andermaal op 't punt, om zig over te geeven; doch werdt geduuriglyk wederhouden, door zyne Zuster, eene Non, die hem, ten aanhooren van den Schryver, uit wien wy dit verhaal ontleenen, meermaalen toeriep „ dat hy zig liever vegtender „ hand behoorde te laten dooden, dan zynen Huize de schande aan te doen, van zig, „ door beuls handen, van 't leeven te laten „ berooven.” Egter gaf Heer Jan zig eindelijk op, in 's Hertogs genade, die zyn geding opmaakte, en hem, daar na, openlyk op de markt, onthalzen deedt. Zyne Zuster verwierf, met smeeken, het doode lyk nog, welk in gewyde aarde begraven werdt.

Wat

(y) OLIVIER DE LA MARCHE Memoir. Livr. I. p. 233.

FILIPS I. Wat laater, toonde Filips, ook in Holland, **1447.** dat hy regt doen wilde, zonder iemant te ontzien. Den President, Gozewyn de Wilde, die zekerlyk veel aan den Hertoge verdiend hadt, trof het zelfde lot, welk den Heere van Domburg hadt getroffen, om dat men hem van *Sodomie* beschuldigd, als te boek gesteld (z): En sommigen hebben, naderhand, geoordeeld, dat de President onter dood schuldig is omgebragt. Wy zullen 'er alleenlyk van melden, 't gene ons met genoegzame klaarheid gebleeken is.

V.
De President, Gozewyn de Wilde, van *Sodomie* beschuldigd, wordt afgezet, en ter dood gebragt.

Tusschen den President en *Banjaart Scet*, Slotvoogd te Medenblik, was, sedert eenigen tyd, een onverzoenlyke haat ontstaan: veellyk alleen ter oorzaake van de oude partytschap hier te Lande; alzo de President der Kabbeljaauwsche, *Banjaart* der Hoeksche zyde toegedaan was. Zo ver ging de wrok, dat de President *Banjaart* openlyk van manslag of moord beschuldigde; waar tegen *Banjaart* den President de onnatuurlyke zonde van *Sodomie* te last lei. Veel gerugts maakten deeze verwytingen, door gantsch Holland. Filips kreeg 'er haast kennis van, en 't is te vermoeden, dat hy den President schuldig hielt. Immers, hy besloot hem van zyn Presidents-Ampt af te zetten.

Jan van Lannoi wordt Stadhouder.

1448. *Jan van Lannoi* kwam, in Zomermaand des jaars 1448, bekleed met de waardigheid van *Lieu.*

(z) Goudsche Chron. bl. 132. MEYERUS ad annum 1445 f. 300 wrf.

Lieutenant of Stedebouder des Hertogs, herwaards *FILIPS I*
 (4). Op den twintigsten, deed hy den afgezetten 1448.
 President, en deszelfs beschuldiger, den Slot-
 voogd van Medenblik, vatten, en in den
 Haage op 't Hof eenigen tyd bewaaren. 't
 Schynt egter, dat men, sedert, goedvondt,
 de Regtspleeing over den President niet in
 den Haage te houden, om van de misdaad,
 die hem te last gelegd werdt, zo weinig ge-
 rugts te maaken, als mogelyk ware. De ge-
 vangenen werden beide naar Heusden gebragt,
 alwaar zy wel anderhalf jaar zaten. Eindelyk
 voerde men den President naar 't Slot te Loe-
 vestein. Hier werdt hy, zonder nog schuld
 bekend te hebben, ter dood veroordeeld. Om
 den elendigen Heere egter tot bekentenis te
 brengen, werdt 'er een vuur ontsteken, in het
 Voorhof van 't Slot, en een rood kleed, daar
nevens, op de aarde gespreid. Men beloof-
 de hem 't zwaard, zo hy belydenis wilde doen;
 doch dreigde hem te verbranden, indien hy
 by de ontkenning volharden bleef: waar op
 hy, uit overtuiging van schuld, of uit vrees
 voor zwaarer straf, de misdaad beleedt, met
 welke men hem betigt hadt, en op staande
 voet onthalsd werdt. De Slotvoogd, die ge-
 oordeeld werdt slegts een' manslag te heb-
 ben begaan, werdt eerst op vrye voeten ge-
 steld;

(4) Hy werdt aangesteld, op dezelfde voorwaar-
 den, als de Heer van Santes, Hugo van Lannoi,
 voorheen aangesteld geweest was. Zyn Lastbrief was,
 den twee-entwintigsten van Bloemaud 1448, gete-
 kend, en hy werdt, op den zeventienden van Zo-
 mermaand, ten Hove ingeleid. I. *Memoriaalb. Bos-*
SART, gequoteerd G. 1. f. 89, 90.

FILIPS I. steld; doch kort daar na, by Vonnis van den zesden van Wintermaand des jaars 1449, ten lande uit gebannen, en van alle zyne waardigheden vervallen verklaard (a).

Den Hoekfchen en Kabbeljaauwfchen twist, sedert het jaar 1445, aan 't bedaaren gebragt zynde, maakte Filips zyn werk van het betoomen der Geestelyke heerschezugt hier te Lande. Ook zag men, in het jaar 1451, den Kardinaal Nikolaas van Cusa, als Pauselyken Gezant, herwaards komen, met last, om onderzoek op de zeden der Kerkelyken en Kloosterlingen te doen, en de vereischte hervorming in dezelve te weeg te brengen. Om de gelegenheid hier toe wel te verstaan, moeten wy den tegenwoordigen staat der Kerke deezer Landen beknoptelyk ontvouwen.

VI. 't Verval der Christelyke Kerke was, sedert Staat der Kerke, hier te Lande. verscheiden' eeuwen, zo algemeen geweest, dat 'er de vroomsten, by monde en geschrifte, over geklaagd hadden. Ook was het gezag der Pausen tot zulk eene geweldige hoogte gestegen, dat 'er elk alomme den last van gevoelde. Wy hebben reeds aangemerkt (b), dat zy zig 't begeeven der openvallende Bisdommen overal aanmaatigden. 't Zelfde hadt plaats, omtrent mindere Geestelyke waardigheden. De Kerkelyke geschillen ook trokken zy, als zy 't goedvonden, voor hunne Regtbank, niet zonder verkorting van het Regt der

(a) R. SNOI *Libr.* X. p. 150. IV. Memor. van BOSSAERT f. 53 en 151 *vers.* en Memor. van Sent. van den Hove *gequat.* B. fol. 165 *vers.* by DE RIJMER 's Graevenh. II. Deel, bl. 25 enz.

(b) III. Deel, bl. 492.

der gewoone Geestelyke Regteren. Dit was FILIPUS I.
't minst. Zy ondernamen zelfs, in de voor- 1449.
naamste Vorstendommen van Europa, uit-
spraak over weerdlyke zaaken te doen,
onder voorwendsel, dat 'er geen en bedagt
konden worden, in welken de Godsdienst niet
gemengd was. Het toeneemen der Pausely-
ke inkomsten bragt veel toe, om hun gezag
te styven. Het verleenen van verlof tot ver-
booden' Huwelyken en andere dingen, de in-
komsten van het eerste jaar der openvallende
Kerkelyke Ampten, de Tienden, de belastingen,
die, van tyd tot tyd, op de Geestelyk-
heid gelegd werden, de Kruisvaarten, van
welken men, niet zonder geld, ontslaagen kon
worden, het prediken der Aflaaten (c), en
veele andere middelen dienden, voornaamlyk,
om de Pauselyke Schatkist te vullen, en zyn
aanzien te vermeerderen. Ik zwyg van de
Simonie, of verkooping der Kerkelyke Amp-
ten (d), van welke men verscheiden' Pausen
geregtelyk overtuigd heeft. De Rykdommen
der Pausen vloeiden neder op de Kardinaalen,
en vervulden het Roomsche Hof met pragt en
weelde, die eerlang eene algemeene ongebon-
denheid der zeden te weeg bragten: terwyl
regtschaapen Godsvrugt en waare geleerdheid
verre te zoeken waren. In de byzondere Bis-
dommen was het niet beter gesteld, dan te
Rome. De Bisschoppen, gelyk aan hunnen
Geestelyken Vader, den Paus, waren meest
ge-

(c) B. KHORW. Nederl. Hist. bl. 198.

(d) HERMANN. RYD. apud BASIL. Nederl. Sulpit. bl. 251.
GERARD. NOVIOM. Philipp. Burgund. p. 157 Et Not. MAT-
THEI ad illam in Anal. Tom. I. p. 168.

FILIPS I. 1449. gezet op de uitbreiding en bevestiging van hun weereidlyk gebied (e). Wy hebben gezien (f), dat de Bisschoppen van Utrecht, Rudolf en Zweder, geene geweldenaaryen te schandelyk rekenden, om zig van 't bewind hun opgedraagen te verzekeren. De Proosten, de Dekens en allen, die eenig Geestelyk Regtsgebied onder de Bisschoppen oefenden, volgden derzelve voorbeeld, poogende hun gezag, ten nadeele der weereidlyken, langs hoe meer, uit te breiden. De Kloosterlingen, die voorgaven der weereidlyk afgestorven te zyn, stapelden schatten op schatten, en verliepen zig, door weelde dartzel geworden, in veelerelei ongebondenheid (g). Hier te Lande, waren zy bezitters van de meeste Landeryen, en dreeven allerlei neering en Koophandel (h), tot groot nadeel der andere Ingezetenen, die, zwaarer lasten te draagen hebbende, nimmer tegen de Monniken markten konden. 't Gemeen, zo kwaad een voorbeeld hebbende aan zyne Voorgangers, bekreunde zig even luttel met het beschaaven en verbeteren zyner bedorven' zeden. De Godsdienst der meesten, die den naam nog droegen van vroom, bestondt in 't eeren van de Beelden en Overblyfsels der Heiligen, en in het bezoeken van Kerken en andere Godsdienstige Gestigten. Het opregten en begiftigen van Kerken en Kloosteren, de Godsdienstigheid der voorgaande eeuwen, begon, meer en meer, buiten gebruik

(e) BOXHORN Nederl. Hist. bl. 217.

(f) III. Deel, bl. 493 enz.

(g) Versch. oude Brieven en and. Schriiften by BOXHORN Nederl. Hist. bl. 195, 218-221, 223, 231, 236, 283 enz.

(h) BOXHORN Nederl. Hist. bl. 272, 280.

bruik te raaken. Men zag eindelyk, laat genoeg, ^{FILIPS I.} dat men de Geestelykheid reeds te ryk gemaakt 1449. hadt. Het gezag der Kerke in Geloofszaaken was thans de Hoofdleer van den Godsdienst: en men hadt zelfs middel gevonden, om byna alles wat men wilde tot het Geloof te betrekken.

Zodanig was de staat der Kerke in 't algemeen, en ook hier te Lande. Geen wonder, dat men zo lang geroepen hadt, om eene *Herooring in 't Hoofd en in de Leden*. De Kerkvergadering van Constans was reeds, ten deezen einde; in 't jaar 1414 gehouden. Doch regtte anders niet uit dan „ dat zy, 't gezag eener Kerkvergadering boven het Pauselyk stellende, éénen „ Paus koos, in de plaats van drie anderen, die „ elkanderen den myter betwisteden; dat zy „ den Kerkelyken ban uitsprak, tegen zulken, „ die beweeren durfden, dat de Kerk de magt „ niet hadt, om het Avondmaal onder ééne „ gedaante te doen houden; en dat zy *Jan Hus* „ en *Hieronimus van Praag* ten vuure doemde, voornaamlyk, naar 't schynt, om dat deezen de Kerkelyke heerschzugt, grootheid en „ weelde ernstig veroordeeld hadden.” Want het blykt niet, dat Hus, ten minsten, eenig vastgesteld Leerstuk der Roomsche Kerke hebbe tegengeproken.

Veel ingang vondt ondertusschen de Leer ^{De Hol-} deezer mannen in Bohemen: alwaar men, ^{landers} sedert, het Avondmaal onder twee gedaanten ^{woonen} hieldt, en het gezag der Kerkvergadering van ^{den togt} Constans niet erkende. De Husfiten waren zo ^{tegen de} ingenomen met dit Leerstuk, dat zy, na 't ^{Husfiten} afderven van hunnen Koning Wenzelaus, Keizer ^{by.} Sigismund, zynen Broeder, tot zynen Opvol-

FILIPS I. volger weigerden aan te neemen, om dat hy 1449. hun het houden van het Avondmaal, op hunne wyze, niet veroorloven wilde. Martyn de V, die den Keizer met geweld op den Troon van Bohemen wilde zetten, deedt alomme, en ook hier te Lande, in 't jaar 1420, eene Kruisvaart tegen de Huffiten prediken. Jan van Beieren, die aan den Paus en aan den Keizer beide verplicht was, en toen een groot gedeelte van Holland in zyne magt hadt, bewoog, waarfchynlyk, verfcheiden' Edelen en Poorters tot den togt naar Bohemen (i). Men weet, ten minften, dat dezelve, door zesen- vyftig Dordrechtſche Burgers, is bygewoond (k). Doch fommigen hebben aangemerkt, dat onze Landsluiden, van deezen togt te rug keerende, de gevoelens der Huffiten herwaards hebben overgebracht (l).

De handelingen der Bazelfche Kerkvergadering, in 't jaar 1431, aangelegd, om den Keizer met de Husfitten te bevredigen, leeren ons, welken deeze gevoelens waren. De Husfitten vorderden daar, als zo veele Voorwaarden; op welken zy zig met de Kerke vereenigen, en den Keizer hulde doen wilden: „ 1. „ dat den Leeken, in Bohemen, toegelaaten „ werdt, het Avondmaal onder de beide „ daanten te houden: 2. dat de zondaars, vol- „ gens Gods wet, door zulken, aan wien het „ ſtondt, werden geftraft: 3. dat Gods Woord, „ door bekwaame Priesters, gepredikt werdt, „ en 4. dat den Geestelyken geen Regtsgebied „ over

(i) Zie REIGERSBERGEN Chron. II. Deel, bl. 206.

(k) BALEN bl. 768.

(l) BOXHORN Nederl. Hiſt. bl. 230.

„over het tydelyke werdt toegelaaten.” Van FILIPS I. deze stellingen, vonden de drie laatste thans 1449. hier te Lande veel ingang, 't zy dat onze Landsluiden dezelve uit Bohemen gebragt; 't zy dat zy derzelver gegrondheid, uit eigene opmerking van 't gene onder hen voorviel, geleerd hadden. Filips zelf was 'er van overtuigd. Het gedrag, welk hy, sedert, omtrent de Geestelykheid, hieldt, levert 'er onbetwistbaare blyken van uit.

Holland en Zeeland waren van ouds in 't Filips be-Geestelyke in verscheiden' Proofsteden of De-teugelt de kenschappen verdeeld: in ieder van welken, heerscheen Prooft, *Provisoir* of Deken, van wege ^{en geld-} den Bisschop van Utrecht, de tienden, de boe-Geesteten en verdere Bisschoplyke inkomsten in vor-lyken. derde, en ander Geestelyk Regtsgebied oefende. Zo leest men, in oude sctriften, van den *Provisoir van Delfland* (m) en van *Dekens van Rynlant, van Kennemere, of Kennemerland, van Hollant*, dat is, Zuid-Holland, van *Westelánglant* of Westfriesland, van *Aemstelle* of Amstelland, *Waterland*, en *Zeevang* (n), van *Goye* of Gooiland, van *Scholden* of Schouwen, van *Walcheren*, en van *Zuid-beveland* (o). Veel overlafst leeden de goede Ingezetenen, ten deezen tyde, van deeze Dekens, die veelerelei Regtzaaken, om dat 'er Kerkelyken in gemengd waren, of om andere redenen, den weerdlyken Regtbanken onttrokken, en voor hunne eigene Regtbank, of te Utrecht, deden.

(m) Brief van Ao. 1398 by BOXH. Nederl. Hist. bl. 195.

(n) Zie een Brief van 't jaar 1462, by BRANDT Histor. des Reform. I. Deel, bl. 46.

(o) Apud MATTHEUM de Nobilitate Libr. II. p. 392.

FILIPS I. den afdoen. Groote voorstanders betoonden
1449. zy zig ook van het gewaand Voorregt der
 Kerken en Kerkhoven, om eene schuilplaats
 te zyn, voor misdaadigen : waar door veele
 schuldigen ongestraft bleeven, en de weereld-
 lyke Vierschaar in kleinagting kwam (p). By
 verscheiden' gelegenheden, vorderden zy den
 luiden ook zwaare geldboeten af, als, om hei-
 melyke Egt, wegens Overspel, en over 't
 werken op heilige dagen: ook als 'er een kind,
 by ongeluk, verdronk of verbrandde, en in
 veele andere gevallen. In Westfriesland, wer-
 den de Ingezetenen, onder anderen, *onrede-
 lyk gemoet ende geschat* van den Deken dier
 Landstreeke: waar tegen Filips, in 't jaar
 1433, op verscheiden' plaatsfen, orde stelde
 (q). Doch in 't volgend jaar, bragt hy te
 weeg, dat Bisschop Rudolf van Diephout, die
 den Hertog thans zeer naar de oogen zien
 moest, als zyne zyde, tegen Zweder van
 Kuilenburg en Walraven van Meurs, gekoo-
 ren hebbende; een algemeen bevel liet af-
 kondigen, waar by het Regtsgebied der *Pro-
 visoiren* en Dekens, en ook het Regt der Ker-
 ken en Kerkhoven bepaald werdt. Misdaa-
 digen, die derwaards de vlugt genomen had-
 den, en, naar beschreeven' Regten, niet be-
 schermd mogten worden, moesten terstond
 den weereldlyken Regter worden overgele-
 verd. Voorbedagte Doodslagers, en zulken,
 die de misdaad van gekwetste Hoogheid be-
 gaan hadden, werden verfteken verklaard

VAN

(p) Zie VELIUS Hoorn, bl. 53.

(q) Handv. van Enkh. bl. 24. van Groetsbr. bl. 20. van
 Westweede bl. 37.

van dit Kerkelyk Voorregt. Het bevel ver- FILIPS I.
vatte nog andere punten, die wy, kortheds- 1449.
halven, voorby gaan (r).

Eenige jaaren laater (s), poogde Filips den Filips
Koophandel der Kloosterlingen en het aanwin- draagt de
nen van Landeryen, ten behoeve der Bedel- zorg
Ordens, door een ernstig Plakaat, te sluiten voor de
(s). Doch, uit vreeze, zo 't schynt, dat dee- Neder-
ze beteugeling van het vermogen en gezag der landen, in
Geestelykheid hem, by den Paus, in den haat- 't Geeste-
lyke, lyke,
mogt brengen, schreef hy, in 't jaar 1447, Paus Ni-
eenen uitvoerigen en beleefden Brief aan kolaas
Nikolaas den V, die, kort te vooren, in de plaats den V.op.
van Eugene den IV, tot de Pauselyke waar-
digheid verheeven was. De brief, een staalt-
je van laffe vleizugt, en van de zwetsfende ge-
leerdheid deezer tyden, was, door *Joannes Go-*
defridi, Bisschop van Atrecht, opgesteld. Fi-
lips werdt 'er in vertoond, als een der mag-
tigste Christen-Vorsten; doch die alle zyne
heerlykheid en magt, ten dienste van Chris-
tus Stedehouder, gereed hieldt; en zyne Lan-
den der geestelyke hoede en tugt van zyne
Heiligheid aanbeval. Van ons Vaderland
spreekende, gebruikte de Bisschop deeze uit-
drukkingen: „ Holland en Zeeland, ryke Ei-
„ landen, bewoond van dappere en oorlogs-
„ zugtige Volkeren, die nimmer, door hun-
„ ne ongetemde nabuuren, hebben kunnen
„ overwonnen worden, en thans op alle Zeeën
„ handel

(r) Zie Handv. van Kennemerl. bl. 66. Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 391. Verg. Handv. van Hoorn, bl. 93.

(s) Zie BOXHORN op REIGERSE. II. Deel, bl. 215; Nederl. Miff. bl. 281, 282.

(5) In 't jaar 1445.

32 VADERLANDSCHE XIII. BOEK.

FRIJPS I. „handel dryven: Friesland ook, oulings een
1449. „magtig Koningryk, dat aan *Dacie* en *Scy-*
 „*thie* grensde, wordt U, door ons, aange-
 „booden.” De Brief wordt, op dien zelfden
 trant, ten einde gebragt (t). De Paus, een
 liefhebber der Latynsche taale en der geleerd-
 heid (u), en niet ongevoelig van loftuiterye,
 was 'er zeer mede in zynen schik: en schynt
 de beleefde uitdrukkingen des Hertogs, in zo
 verre, voor goede munt opgenomen te heb-
 ben, dat hy, twee of drie jaaren laater, be-
 floot, den staat der Kerke, hier te Lande,
 welken hy wist zeer vervallen te zyn, op be-
 teren voet te brengen. De gelegenheid van
 het Jubeljaar 1450 werdt hier toe waargeno-
 men. Bonifacius de VIII. hadt, eerst in 't
 jaar 1300, vergeeving van zonden beloofd,
 aan elk, die, in dit jaar, en vervolgens alle
 honderd jaaren, de Kerken van Petrus en Pau-
 lus, te Rome, Godsdienstelyk zou komen
 bezoeken. Klemens de VI. verkortte, in 't
 jaar 1343, den tyd op vyftig jaaren, in aan-
 merking neemende, gelyk hy schreef, de
 kortheid des menschelyken leevens, en dat de
 Wet, om het vyftigste, zynde het Jubeljaar,
 beval kwyttschelding van schulden te doen.
 Urbaan de VI. poogde naderhand den tyd nog
 meer, en op een derde van eene eeuw te
 verkorten, om dat, zeide hy, de Zaligmaaker,
 omtrent zo lang, op aarde geleefd hadt. 't
 Bleef egter by vyftig jaaren, tot dat Sixtus
 de IV, in 't jaar 1475, den tyd van 't Jubel-
 jaar,

(t) *Vide* EGID. DE ROYA *ad annum* 1447.

(u) *MAYERUS ad annum* 1447 *f.* 301.

jaar om de vyfentwintig jaaren vastfelde. FILIPPS I.
 Doch al veel vroeger, was men gewoon ge- 1451.
 weest, de luiden, om geld, te ontslaan van
 de Bedevaarten naar Rome: terwyl men huij
 de Aflaatbrieven t'huis zondt.

Nikolaas de V. vaardigde dan den Kardi- VII.
 naal *Nikolaas van Cusa* herwaards af (v), om, Verrig-
 ter gelegenheid van het Jubeljaar, zo sprak tingen
 de kardinaal zelf, ten aanhooren van iemant, van den
 die dit schryft (w) „volle vergeeving van Kardinaal
 „ alle zonden; doch niet van de schuld en van Cusa
 „ straffe derzelven, aan te kondigen. Hy in Hol-
 voegde 'er by „ dat men, door het doen land.
 „ van veeljaarige boete in dit leeven, of door
 „ het opbrengen van den laatsten penning,
 „ hier namaals in 't Vagevuur, eerst van
 „ deeze straffe en schuld ontheeven kon wor-
 „ den, ten ware men zig, door het doen ee-
 „ ner vrywillige gifte, voorzag van Aflaat-
 „ brieven, die de Kerk, uit haaren schat van
 „ verdiensten der Heiligen, den volke liet
 „ aanbieden: en door welken, de Zielen ge-
 „ zuiverd en in staat gesteld werden, om,
 „ terstond na dit leeven, de Hemelsche Heer-
 „ lykheid te verwerven.” Op-deezen voet,
 predikte hy gemeenlyk. Doch somtyds ver-
 klaarde hy ook „ dat de regte Aflaatbrieven,
 „ die ten jongsten dage gelden zouden, uit
 „ de Heilige Schriften gehaald moesten wor-
 „ den, en dat de Pauselyken meer dienden om
 „ de Kerkelyken te verryken, dan om de Lee-
 „ ken

(v) MEYERUS *ad annum 1448.* Compil. Chronolog. *ad an-*
num 1451.

(w) *Magnum Chronic. Belg. p. 380.*

FILIPS I. 1451. „ ken te verbeteren (x).” De Kardinaal van Cusa was te gelyk gezonden, om Kloosters en Kerken te bezoeken en te hervormen. Hier vondt hy veel werks aan, zo wel als aan het weeren der misbruiken en bygeloovigheden in den Godsdienst, die alomme in zwang gingen. Hy kante zig tegen dezelve, in openbaare Redevoeringen, te Dordrecht (y), te Haarlem, te Leiden, en elders in deeze Landen (z), gedaan. Zyne redenen vonden ingang by sommigen; doch de meesten bleeven aan de oude doolingen en gebreken verslaafd. Sommigen zynere Tydgenooten hebben, ondertusschen, verscheiden' merkwaardige zaken, uit zyne redevoeringen, opgetekend, welken toonen, dat hy geene vreemde begrippen hadt van de hervorming der Kerke. Te Haarlem, predikte hy tegen de Bedevaarten naar *Wilsenach* (a). „ De Beelden der Heiligen mogen, zyns oordeels, alleen geëerd worden, voor zo ver zy derzelve deugden herinnerden. Bewees 'er iemant eene eer aan, die naar Afgodery zweemde; o liep 'er 't volk tefterk naar, dan moest menze uit de Kerken wegneemen. De bloedige *Hoftien*, die men 't volk, als wonderen, om geld, zien liet, behoorden, meerde hy, nergens vertoond te worden (b).”
In

(x) BOXHORN. Nederl. Hist. bl. 277.

(y) ADR. DE VETERI BUSCO Rer. Leodienf. Lib. *ejusque* Diar. apud MARTEN. & DURAND. Veter. Monum. Tom. IV. col. 1220.

(z) Chiron. de Traject. in MATTH. Anal. Tom. V. p. 512.

(a) BASEL. Nederl. Sulpit. bl. 257.

(b) FREDER. DE HEILO de Fund. Domus Regul. prop. Haedem ap. BASELIUM bl. 257, 258, 259, 260.

In Duitſchland, en veelligt ook hier, heeft FILIPUS I. hy begeerd, dat men de Hoſtie niet in 't 1451. openbaar omdraagen zou: „ Het Avondmaal „ was, zeide hy, om genuttigd te worden „ ingeſteld; niet op dat men 'er mede zou „ pronken (c).” Voorts beſnoeide hy de overdaadige inkomſten der Klooſteren, op verſcheiden plaatſen (d). Ook gelukte het hem, de ſcheuring der Utrechtsche Kerke te heelen, en Biſſchop Rudolf met zynen mededinger, Walraven van Meurs, te bevredigen. Rudolf bleef in 't bewind van 't Biſdom; waar uit Walraven alleen een jaarlyks inkomen, benevens den tienden penning van de Beden der Geestelykheid, werdt toegelegd (e). Daarenboven werdt hem 't Biſdom van Munſter bezorgd. Rudolf ontzag zig niet, den Munſterſchen, die Walraven niet begeerden, den Oorlog aan te doen, om zig van deezen mededinger te ontslaan. Ook wift hy, ten koſten egter van alle zyne middelen, en van de gunſt zynner Onderzaaten, Walraven, met geweld, op den Munſterſchen zetel te zetten (f). De Kardinaal van Cuſa keerde eerlang naar Rome te rug, niet zonder eenig nut hier te Lande te hebben uitgevoerd: hoewel 't ook niet aan bewys ontbreekt, dat men, in 't Stigt van Utrecht, of niet, of zeer bezwaarlyk heeft kunnen beſluiten, om zig aan alle

(c) ALB. KRANTZ. *Metropol. Lib. XI. Cap. 39.*

(d) BOXHOORN *Nederl. Hiſt. bl. 285.*

(e) *Chron. de Trajeſt. p. 513. HERDA p. 287.*

(f) *Chron. de Trajeſt. p. 513. ARNOLD. DE BEVERGERW. Chron. Monast. in MATTHE. Anal. Tom. V. p. 92 & ſeqq.*

FILIPS I. le zyne schikkingen te onderwerpen (*g*).
1451. De Kerkelyke zaaken hebben ons wat lang
 opgehouden; doch 't was noodig den staat der-
 zelve te ontvouwen, om datze hoe langs hoe
 meer invloed begonden te krygen, op den bur-
 gerlyken staat deezer Landen. De Kerkely-
 ke is zo zeer vermengd met de Weereld-
 lyke Geschiedenis der volgende tyden, dat
 zy 'er onmogelyk van af te scheiden is: waar-
 om deeze Schets, tot eene Inleiding van 't
 gene volgen zal, vooraf diende te gaan. Wy
 keeren tot de weereldlyke zaaken weder.

VIII. De Hollanders begonden den smaak naauw-
 lyks weg te krygen van de rust, die zy, se-
 dert eenige jaaren, inwendig genooten, of zy
 werden, zo wel als de Zeeuwen, door hunner
 Graave, Hertog Filips, wederom in uitheem-
 den kryg tegen de Gentenaars, ingewikkeld. De
 Gentenaars, van ouds vermaard wegens het voorstaan
 hunner Vryheden en Voorregten, stonden,
 omtrent deezen tyd, op, tegen den Hertog,
 die hun, in 't jaar 1448, eene schatting van
 agttien stuivers van ieder zak Zouts opgelegd
 hadt, welke zy weigerden te voldoen (*b*).
 Filips stelde, in 't volgende jaar, eene nieu-
 we belasting op de Graanen, welke de Gen-
 tenaars ook niet draagen wilden (*i*). Toen
 zy deezen stap gedaan hadden, zagen zy
 wel, dat zy zig wapenen moesten, om het
 onweêr, dat hun van 's Hertogen wege dreig-
 de,

(*g*) Charta Gysb. de Brederode in MATTHEI Anal. Tom. I.
 p. 663. Epist. Nicolai Card. in MARTEN. & DURAND. Vetter.
 Monum. Tom. I. c. 1597.

(*b*) MEYERUS ad annum 1448. f. 301.

(*i*) MEYERUS ad annum 1449. f. 301 versf.

de, af te keeren. Ook bragten zy, nog voor FILIPS L. 't einde des jaars 1451, vierduizend man op 1451. de been, die, om zig van de andere Vlaamingen te onderscheiden, witte Kaproenen droegen. Alomme liepen zy, sedert, Vlaanderen af, en bemagtigden verscheiden' Plaatsen langs de Schelde (k). Filips hadt, midlerwyl, van alle kanten, volk byeen gerukt. Jan van Nassau, Heer van Breda, en *Henrik van Borjelen*, Heer van Veere, bragten de Hollanders en Zeeuwen, ten getale van drie-duizend man, in de wapenen; doch 't liep aan tot in 't volgend jaar, eer zy in Vlaanderen zyn konden (l). De Gentenaars hadden ondertusschen 't Beleg geslaagen voor Oude-naarden, welke Stad, door Simon van Lalaing, Broeder van Willem van Lalaing, voor deezzen Stadhouder van Holland, dapperlyk verdedigd, en op den elfden dag van 't Beleg, den vierentwintigsten van Grasmaand des jaars 1452, door den Graave van Estampes, ontzet werdt (m). Sedert, vielen 'er verscheiden' gevegten voor, nu ten voordeele, dan ten nadeele der Gentenaaren. Den vyfden van Hooimaand, brak het Leger des Hertogs op van Dendermonde, trekkende langs de regter zyde van de Demer, tot over Rupelmonde, alwaar het over de Schelde geleid werdt, om de Gentenaars, een vierendeel uurs van Rupelmonde gelegerd, aan te tasten. Hier viel,
op

1452.

(k) OLIVIER DE LA MARCHE Memoir. Livr. I. Cb. XXIII. p. 341, 342.

(l) DE LA MARCHE Livr. I. Cb. XXIII. p. 343. Cb. XXV. p. 372.

(m) MEYERUS ad annum 1452. f. 306.

38 VADERLANDSCHE XIII. BOEK.

FILIPS I. op den agtsten der gemelde maand, een bloedig gevegt voor, in welk de Gentenaars te kort schooten, en op de vlugt gejaagd werden (n).

's Daags na dit gevegt, en dus te laat om deel aan de zege te hebben, zag men, van 't Slot te Rupelmonde, de Hollanders en Zeeuwen, te schepe, de Schelde op komen, begeleid door Jan van Lannoi, hunnen Stadhouder, en door de Heeren *Jan* en *Filips van Waffenaar*, *Jan van Heemstede*, Reinoud van Brederode, Henrik van Borselen, Heere van Veere, *Rutger van Boetselaar*, *Walraven van Haafden* en veele andere Edelen: ten blyke, dat de Hoekschen, zo wel als de Kabbeljaauwschen, hier hulp wilden bieden. Doch de Stadhouder hadt den Hoekschen, met naame Heere Reinoud van Brederode, en zynen Broeder, den Domproofst Gysbrecht, die den togt ook bywoonde, goede soldye beloofd; hoewel hiervan, naderhand, niets betaald werdt (o). Een ooggetuigen verhaalt ons, dat 'er deeze manschap wel gedaan uitzag.

„ De Edelen waren, van 't hoofd tot de voeten, geharnast. De Baanderheeren droegen hunne Baanderrollen, de andere edelen hunne Wimpels, ontroid; en in deeze gedaante, trokkenze, ontscheept zynde, te voet of op wagens, voort (p).

Voorreg-
ten den

Filips was zo zeer in zynen schik met de aankomst

(n) DE LA MARCHÉ Livr. I. Cb. XXV. p. 364, 365, 368, 371.

(o) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap. I. p. 645, 646.

(p) DE LA MARCHÉ Livr. I. Cb. XXV. p. 354, 372.

komt der Hollanderen en Zeeuwen (q), dat FILIPS I. hy hun, twee dagen hierna, verscheiden' 1452. voorregten verleende, allen te Dendermonde, Hollan- op den elfden van Zomermaand, gedagtekend, deren en „ Hy beloofde den Lande, in geval van oor- Zeeu- „ log of overstroming, ontheffing der reeds wen, op „ ingewilligde tienjarige Bede (r). Ook be- den „ vestigde hy den Landzaaten het Voorregt, Vlaam- „ van niet buiten hunne Landpaalen te regt- schen „ gesteld te kunnen worden. Doch hy zon- togt, ver- „ derde egter vier gevallen uit: 1. als de zaak, leend. „ ter gewooner plaatse, uit hoofde van we- „ derspannigheid der genen, welken dezelve „ betref, niet beregt kon worden: 2. als de „ Steden onderling geschil hadden, welk niet, „ door 's Graaven Raad in den Haage; kon „ worden afgedaan: 3. als 'er oproer ontstondt, „ welk de Raad niet stillen kon: en 4. in alle „ andere gevallen, die, met 's Lands Reg- „ ten, ter gewoonlyker plaatse, niet beregt „ konden worden (s).” En men moet be- „ kennen, dat deeze uitzonderingen het befaamd „ Voorregt *de non evocando* al vry wat besnoeijen: „ vooral als men aanmerkt, dat de Graaf zelf „ verklaaren moest, wanneer één van deeze ge- „ vallen plaats hadt. Nog beloofde Filips „ voor- „ taan geene Brieven of *Mandementen* te zullen „ verleenen, draagende tegen de *Privilegien*, „ Regten en Vryheden der Steden, gelyk hy er- „ kende, voormaals, wel gedaan te hebben (t).”

De

(q) MONSTRELET Vol. III. f. 44 versf.

(r) Groot-Plakaath. III. Deel, bl. 18. Zie ook BOXHORN.

(s) REIGERSB. II. Deel, bl. 229.

(t) Groot-Plakaath. II. Deel, kol. 679.

(t) Groot-Plakaath. II. Deel, kol. 657.

46 VADERLANDSCHE XIII. BOEK.

FILIPS I. De Edelen, die den Hertoge hier zo trouwlyk
 1452. bysprongen, werden ook byzonderlyk begun-
 stigd. „ Alle welgeboornen, die Krygsdien-
 „ sten schuldig waren, en alle hooge Heer-
 „ lykheden werden bevestigd in de aloude
 „ vryheid van de Graaflyk: beden (u).” Wy
 gewaagen niet van verscheiden' byzondere
 Handvesten, door Filips, op deezen zelfden
 dag, aan de Landen verleend (v). 't Is niet
 te denken, dat iemant onzer Graaven, ooit,
 op éenen dag, zo veele Privilegien gegeven
 heeft 't Getal derzelven, die, gedrukt en
 ongedrukt, nog voorhanden zyn, wordt op
 omtrent dertig begroot.

De Gen- De Hollanders en Zeeuwen, aangemoedigd
tenaars door zulke Gunstbrieven, lieten zig, met lust,
 door de leiden naar de Legerplaats, die hun te *Elver-*
 onzenge- *zeel*, in 't Land van Waas, twee mylen van
 slaagen. Rupelmonde, aangewezen was. Hier om-
 trent, hadt zig ook eenige Bourgondische
 manschap, onder bevel van *Antoni*, natuurly-
 ken Zoon van Hertoge Filips, en van eenige
 anderen, nedergeslaagen. De Gentenaars, ten
 getale van vyfduizend, ter Poorten uitgebor-
 sten, overvielen deeze manschap by Hulst, op
 den zesentwintigsten van Zomermaand (w);
 doch werden zo wel ontvangen, dat zy wy-
 ken moesten. Op den hertogt, troffen zy de
 Hollanders aan, by Elverzeel, die eene gewel-
 dige slagting deden, onder deeze vertsaagde
 me.

(u) Groot-Plakaarb. III. Deel. bl. 19. Handv. van Rynland
 bl. 514, 515.

(v) Zie Groot-Plakaarb. III. Deel, bl. 586. Handv. van
 Rynland bl. 492.

(w) MEYERUS ad annum 1452 f. 308.

menigte. Ook bekwamen de onze veele gevan-**FILIPS I.**
 genen: en onder deezen, het hoofd der Bende, 1452.
 eenen Messmaaker, die voor uitstekend in
 dapperheid gehouden werdt. Filips deed hem,
 terstond, ophangen (x). Voor zynen dood,
 beleedt hy, dat de Gentenaars hem het Land
 en Graaffchap van Waas geschonken hadden
 (y). Kort hier na, werdt 'er een Bestand voor
 zes weeken getroffen, 't welk, met den twee-
 entwintigsten van Hooimaand, aanvangen
 moest (z). Toen scheidde het Leger (a): en 't
 schynt, dat de Hollanders ook naar huis ge-
 keerd zyn.

Terstond na 't eindigen van 't Bestand,
 werden de vyandlykheden op nieuws begon-
 nen. In een gevegt met de Gentenaars by
 Hulst, in Bloemaand des volgenden jaars, 1453.
 voorgevallen, werden, onder anderen, eenige
 Zeeuwen gevat, en kort daar na onthalsd (b).
 Twee maanden later, verzoenden de Gente-
 naars zig met Hertoge Filips (c), en onze
 Landsluiden raakten van deezen oorlog vry.

Doch Filips vindt haast ander werk voor
 hun. Het Bestand, in 't jaar 1443, tusschen
 hem en Henrik den VI, geslooten (d), was,
 sedert, meer dan eens, vernieuwd (e). In
 Hooi-

(x) MONSTRELET Vol. III. fol. 45 vers. MEYERUS ad ann.
 1452 f. 308.

(y) DE LA MARCHE Livr. I. Cb. XXV. p. 373.

(z) MEYERUS ad annum 1452 fol. 308 vers.

(a) DE LA MARCHE Livr. I. Cb. XXVI. p. 377, 378.

(b) MEYERUS ad annum 1453 fol. 312 vers.

(c) MONSTRELET Vol. III. fol. 53 vers. DE LA MARCHE
 Livr. I. Cb. XXVIII. p. 405, 406. MEYERUS ad annum 1453.
 f. 314. D'OUDEGHERST Chap. CXCVI. f. 334.

(d) III. Deel, bl. 529.

(e) A.G. Publ. Angl. Tom. V. P. I. p. 143, 158, 159, 163,
 164, 174.

FILIPS I. Hooimaand des jaars 1446, werdt, by zulk
1453. eene gelegenheid, Frank van Borfelen, Graaf
 van Oostervant, aangesteld, om, in Holland
 en Zeeland, voor de onderhouding van 't Be-
 stand, zorg te draagen (*f*). De laatste ver-
 nieuwing van 't Bestand was, in Bloeiimaand
 des jaars 1447, voor den tyd van vier jaaren,
 geschied (*g*). Doch terwyl men beloofd hadt,
 zig van alle vyandlykheden te zullen onthou-
 den, werdt 'er, van wederzyde, geduurig,
 over 't schenden van 't Bestand, geklaagd (*b*).
 Onder anderen vindt men, dat Henrik de
 VI, in eenen Brief van den eenentwintigsten
 van Lentemaand des jaars 1446, gerigt aan
 den *President en Raaden, gesteld ten zaaken en*
ter Regeeringe van Holland, Zeeland en Friesland,
 eenigen van deeze vyandlykheden, omtrent
 onze Landsluiden gepleegd, heeft onderno-
 men te verdedigen (*i*). Ondertusschen bleek
 het klaar genoeg, dat Filips geene Vrede met
 Henrik zocht.

IX. Het Bestand tusschen Frankryk en Enge-
 land, in 't jaar 1448, gebroken zynde, zag
 De Hol- land, in 't jaar 1448, gebroken zynde, zag
 landers men de Onderzaaten des Hertogs van Bour-
 en Zeeu- gonden, Karel den VII. helpen, tot het bemag-
 wen hel- tigen van Normandye (*k*). De oorlog werdt
 pen Bour- tigen van Normandye (*k*). De oorlog werdt
 deaux be- hier met zo veel kracht voortgezet, dat Bour-
 magti- deaux en gantsch Guienne zig, in 't jaar 1451,
 gen. aan Karel onderwierp. Doch in 't volgend
 jaar, werden de Engelschen wederom meester

van

(*f*) A&S. Publ. Angl. Tom. V. P. I. p. 162.

(*g*) A&S. Publ. Angl. Tom. V. P. I. p. 176.

(*b*) A&S. Publ. Angl. Tom. V. P. I. p. 141. P. II. p. 52

6, 9, 11.

(*i*) A&S. Publ. Angl. Tom. V. P. I. p. 159.

(*k*) MEYERUS ad annum 1449. f. 301 vers.

van eenige plaatsen in deeze Landstreek, FILIPS I. met naame van de Hoofdstad Bourdeaux. 1453. Karel begaf zig derhalven, in 't jaar 1453, met tienduizend man, derwaards, sloeg de Engelschen by Bourdeaux, op den zestienden van Hooimaand, en bemagtigde, terstond hier na, verscheiden plaatsen in Guienne: waar na hy ook Bourdeaux belegerde.

Eene Vloot van Hollandsche en Zeeuwsche schepen ondersteunde dit Beleg (1). Zy was de Garonne opgezeild tot aan *Lormont*, tegen over de Stad, aan den regter oever der Riviere, gelegen, alwaar de Franschen zig hadden nedergeslaagen. Onze schepen en eenige anderen sneeden der Stad den toevoer ter Zee af. Eindelyk, moest zy zig, op den zeventienden van Wynmaand, opgeeven. De Engelsche bezetting kreeg vryheid om naar Engeland te keeren (m). Calais en Guines waren, na deeze overwinning, de eenigste plaatsen in Frankryk, die nog in de magt der Engelschen bleeven. Onze Vloot, dus de laatste hand hebbende helpen leggen, aan eenen kryg, die veele jaaren geduurd hadt, kon nog voor den Winter naar huis keeren.

Karel, Graaf van Charolois, Zoon van Hertoge Filips, begon zig, omtrent deezen tyd, hier te Lande, eenen naam te maaken. Hy bereikte thans omtrent twintig jaaren, zynde, op den tienden van Slagtmaand des jaars 1433, ter weerd gekomen. Al vroeg bespeurde men, in hem, eene sterke zugt tot den Oorlog, die

X.
Eerste
bedry-
ven, hier
te Lande,
van Ka-
rel, Graaf
van Cha-
rolois.

(1) MONSTRELET Vol. III. fol. 58 vers.

(m) MONSTRELET Vol. III. fol. 58 vers.

44 VADERLANDSCHE XIII. BOEK.

FILIPS I. die Filips gaarne gemaatigd zou hebben; doch hier was geen kans toe. Toen de Gendfche beroerte aan 't uitberften was, zondt Filips, bespeurende dat zyn Zoon gaarne op 't water was (n), hem, in 't jaar 1451, naar Zeeland (o). Waarfchynlyk heeft hy hem toen, of al eerder, tot *Stadhouder Generaal zynere Landen van betwaards over* verklaard, welke waardigheid men weet, dat hy, in 't jaar 1454, bekleed heeft (p). Nu, in 't jaar 1451, hielt hy, te Veere in Zeeland, een' Zoon ten Doop (q), door *Marla, Graavinne van Bochane*, Dogter van *Jakob den I*, Koning van Schotland, gehuwd met *Wolfard*, Zoon van Henrik van Borselen, Heere van Veere (r), ter weereld gebragt. 't Kind werdt, naar hem, *Karel* genoemd (s). Doch de Graaf van Charolois hadt gewigtiger werk, in Zeeland. Hy deedt, of hief 'er eene Bede, ten behoeve van den Hertog, zynen Vader (t). En zo dra was dit niet gefchied, of hy spoedde zig naar Brabant, om deel aan den togt tegen de Gentenaars te hebben. Filips zocht hem te Brussel op te houden, onder voorwendfel, dat men nog geene wapenrusting voor hem gereed hadt. Doch hy verklaarde, *liever in zyn wambuis ten ftryde te willen trekken, dan zynen Vader de wederfpannige Gentenaars niet helpen bedwingen* (u).

Ook

- (n) OLIV. DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXII. p. 332, 338.*
 (o) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXIII. p. 343.*
 (p) Zie zynen Brief by BOXH. op REIGERSB. II. *Deel, bl. 244.*
 (q) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXII. p. 332.*
 (r) REIGERSB. *Chron. II. Deel, bl. 213.*
 (s) REIGERSB. *Chron. II. Deel, bl. 214.*
 (t) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXIII. p. 343.* Verg. BOXH. op REIGERSB. II. *Deel, bl. 229.*
 (u) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXIII. p. 343.*

Ook woonde hy, sedert, de gevaarlykste ge- FILIPS I.
 vegten by, zeggende, als zyne Moeder hem, 1453.
 van wege den Hertoge en de Landzaaten,
 poogde te beweegen, om ten Hove te bly-
 ven, *dat het den Landzaaten voordeeliger zou*
zyn, hem jong te verliezen, dan naderhand eenen
laffen Heer aan hem te hebben (v). Na 't ein-
 digen van den Gendfchen Kryg, kwam hy
 wederom herwaards. In of omtrent Hooimaand Regte-
 des jaars 1454, hieldt hy de hooge Graaflyke pleeging
 Vierschaar te Zierikzee: voor welke de Heer van den
 van Haamstede, en Floris en Arend van Haam- Graave
 stede, gebroeders, wegens veelerlei gewel- van Cha-
 denaaryen, werden aangeklaagd. Zy hadden rolols o-
 zig, onder anderen, verscheiden' Heerlyke ver die
 Regten, op de Duinen, en van de Zeedriften, van
 ten onregte, aangemaatigd. Hier van over- Haamste-
 tuigd, durfden zy, zegt het vonnis, zig niet de.
 voor 's Graaven Vierschaar te regt stellen. De 1454.
 Heer van Haamstede en Floris hadden zig 's
 Graaven genade aanbevolen. De goederen
 des eersten werden verbeurd verklaard; doch
 hem de Lyftogt derzelven, *omme synre oudttheyd*
ende kranckbeyt, gegund. Ook kreeg hy ver-
 lof, om, langs zekere bepaalde streck duins,
omme synre ghenuchte alleenelyck, te mogen jaa-
 gen. Floris werdt verfteken van allen regt
 en bewind, welk hy voorheen op de Duinen
 mogt gehad hebben. Arend, die voorvlugtig
 was, werdt, op zyn lyf, ten lande uit geban-
 nen, terwyl zyne goederen, *tot 's Hertogen*
tafele, werden aangeslaagen (w). Deze stren-
 ge

(v) DE LA MARCHÉ *Livr. I. Cb. XXVII. p. 396.*

(w) Zie het vonnis by BOZHORN op BEIGERSB. II. *Dwl.*
 bl. 244.

Figur I. ge Regtspleeging des Graaven van Charolois 1454. maakte hem ontzaglyk hier te Lande; hoewel hem niëging, dat hy den eersten aanbrenge- ren te ligt geloof gaf, en gewoon was al te vroeg onderzoek te doen (x). Het aanzien van den Huize van Haamstede, gesproo- ten uit Witte van Haamstede, natuurlyken Zoon van Graave Floris den V, verminder- de, na deezen tyd. De laatste mannelyke Erfgenaam uit dit Huis, *Arend van Haamstede* genaamd, is, in 't jaar 1604, overleeden. By zyne begraafenis, werdt het adelyk wapen van Haamstede, naar Lands gebruik, verbroken en in 't graf geworpen (y).

Huwelyk De Graaf van Charolois, naar Vlaanderen des Gra-
te rug gekeerd, trouwde, in Wynmaand dee-
ven van zes zelfden jaars 1454, voor de tweede reize,
Charo- met *Izabelle*, Dogter van *Karel, Hertog van*
lois. *Bourbon* (z). Voor de eerste reize, was hy,
nog maar een kind, in 't jaar 1439, verbonden
geweest aan *Katharina*; Dogter van Kon-
ning Karel den VII. van Frankryk (a), die,
zonder kinderen na te laten, op den agten-
twintigsten van Hooimaand des jaars 1446,
overleeden was (b). *Izabelle*, zyne tweede
Gemaalin, baarde hem, op den dertienden
van Sprokkelmaand des jaars 1457, eene Dog-
ter, *Maria* genaamd (c): die naderhand de
eenigste Erfgenaam der wyduitgestrekte Bour-
gondische heerschappyen geworden is, en de

OR-

(x) MONSTRELET Vol. III. f. 64.

(y) Zie BOXHORN op REIGERSB. I. Deel, bl. 377.

(z) MONSTRELET Vol. III. f. 64.

(a) MONSTRELET Vol. II. f. 168 versf.

(b) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XVH. p. 275.

(c) MONSTRELET Vol. III. f. 69 versf.

onfchuldige oorzaak van oorlogen, welke Filips's wortel, tot op deezen dag toe, nog niet is 1454-uitgerooid (d).

Het Huwelyk van den Graave van Charo-
lois hadt hem genoodzaakt, deeze Landen, ^{XI.}
welken hy thans, in 't afzyn zyns Vaders, als ^{Stigtſche}
algemeene Landvoogd beſtierde (e), te ver- ^{Beroerte.}
laaten. Ook onthieldt hy zig, federt, eenen
tyd lang, in Brabant. Doch in 't volgend jaar,
viel 'er iets voor, 't welk Filips zelv' drong,
om zig, in perſoon, herwaards te begeeven.
Wy hebben reeds (f), in 't voorbygaan, aangemerkt, dat Rudolf, Biſſchop van Utrecht, zig, door het voeren van den Munſterſchen Kryg, in den haat gebragt hadt by de Stigtſchen. Bovenal was de Geeltelykheid, die hy, door geduurige Beden, laſtig viel, zeer tegen hem ingenomen. Zy hadt de Gilden en Gemeente van Utrecht op haare hand; doch de Raad der Stad, niet ongaarne ziende, dat de weelde der Geeltelykheid, door het opbrengen der Biſſchoplyke Beden, een weinig beſnoeid werdt, hieldt het met den Biſſchop. De vyf Kollegien van Utrecht weigerden eindelyk 's Biſſchops beden te voldoen; ſpraken het banvonnis uit, over elk, dieze hun durfde afvorderen, zonder egter iemand in 't byzonder te noemen; en deden, bedugt voor ballingschap of gevangenis, hunne vergaderplaats, by nagt, door Ambagtsluiden, die hun van de hand vloogen,
be-

(d) *Voyez* DUCLOS Hiſt. de Louis XI. Tom. I. p. 93. Tom. II. p. 222. *Edit. d'Amſt.*

(e) *Zie zynen Brief by ROXHORN op BRIGERSB. II. Deel, bl. 244.*

(f) *Boven Bl. 35.*

FILIPS I. bewaaken. Dit gebeurde, in den aanvang
1455. des jaars 1455. De Raad van Utrecht, want
 de Bisschop was, kort te vooren, ter Stad
 uit, naar 't Slot ter Horst, geweeken, geenen
 zin in dit waaken en vergaderen hebbende,
 zocht de Geestelykheid te beweegen, om het
 na te laten. Doch dit vermeerderde de ag-
 terdogt der Geestelykheid, die, op den vyf-
 entwintigsten van Louwmaand, geharnast in
 de Domkerke byeen kwam. De Gemeente
 kwam hier ook, terstond, in grooten getale,
 samen. Men trok, gelykerhand, naar 't Stad-
 huis: en noodzaakte den Raad, om keuren te
 maaken, naar den zin der Geestelykheid en
 der Gemeente: die, ten overstaan der Ker-
 kelyken, tegen de aloude gewoonte, op staan-
 de voet, van 't Stadhuis, werden afgekondigd.
 De Gemeente beval, ten zelfden tyde, dat
 men, in elke voornaame straat, een bekken
 zou houden; op dat men 't volk, ten getale
 van vyf of zesduizend gewapenden, by bek-
 kenslag, terstond zou kunnen op de been
 brengen, en den Raad der Stad geheellyk naar
 zyne hand zetten. 't Blykt niet klaar, of de
 Domprooft, Gysbrecht van Brederode, de hand
 in deeze beroerte gehad hebbe, of niet. Al-
 leenlyk weet men, dat hy de zyde der Geef-
 telykheid tegen den Bisschop hieldt, en, kort
 hier na, door haar, uit den Haage, naar U-
 trecht, ontbooden werdt (g).

**Dood
 van Bis-
 schop
 Rudolf.**

Zo stondt het te Utrecht, toen men 'er ty-
 ding kreeg, dat Bisschop Rudolf, op den vier-
 en-

(g) Fascicul. Tempor. ap. MATTHEUM Analec. Tom. V. p.
 513 &c. Chron. de Traject. p. 515, 516.

entwintigften van Lentemaand, overleeden **FILIPS I.** was (b) : 't zy op het Slot te Vollenhove, 1455. gelyk de meesten (i); of op het Slot ter Horst, gelyk sommigen willen (k); of eindelyk, naar 't verhaal van eenen Münsterschen Schryver der zestiende eeuw, aan eené woude, in 't Beleg der Stad Vreden in Munsterland (l). De Hertogen van Bourgondie en van Gelder vernamen dit gewigtig nieuws zo dra niet, of zy deden alle weer, om de aanstaande verkiezing, op een voorwerp naar hunnen zin, te doen vallen. Philips hadt reeds voorlang toeleg gemaakt, om, na 't affterven van Rudolf, *David van Bourgondie*, zynen natuurlyken Zoon (o), thans Biffchop van Terouanne in Artois, tot Biffchop van Utrecht, te doen verkiezen: ten welken einde, hy, al by 't leeven van Rudolf, de stemmen der Kanonniken hadt zoeken te winnen (m): en thans zondt hy, tot dit zelfde einde, Graaf Jan van Nassau naar Utrecht af. *Arnoud van Egmond, Hertog van Gelder*, kwam in perfoon te Utrecht, en verzogt de Geestelykheid, dat zy de Biffchoplyke waardigheid wilde opdraagen aan Hertog *Steven van Beieren*, Kanonnik te Keulen (n), die ook, door den Aartsbiffchop van Keu-

(b) Instrum. Elect. G. de Brèdem. in MATTHEI Analect. Tom. I. p. 648.

(i) Chron. de Traject. p. 516. BÜCHEL. ad HEDAM p. 291.

(k) SUFFRID. PETRI App. ad BERAM p. 155.

(l) ANONYM. Chron. Monast. in MATTH. ANAL. Tom. V. p. 128.

(m) MOWSTRELET Vol. III. fol. 64 vers.

(n) JOANN. A LEYDIS van de Heer. van Brederode Cap. LI. p. 647.

(o) Philips hadt hem verwekt, by *Coleta Castellandz of La Chatelaine*, gezeid *Du Bosquiel*. Vide Not. in MATTHEI Oper. Diplom. Tom. II. p. 126a.

FILIPS I. Keulen, schriftelyk, was aangepreezen (o). 't
1455. Kapittel, beslooten hebbende, ten spoedig-
 sten, met de verkiezing voort te gaan, kwam,
 ten dien einde, in de groote Vergaderplaats
 der Domkerke, op den zevenden van Gras-
 maand, byeen. Men vondt goed, de ver-
 kiezing by stemminge te doen. Van *zeventig*
 Kanonniken, die hier tegenwoordig waren,
 gaven 'er *zevenenzeftig* hunne stemmen aan
 Gysbrecht van Brederode. Hy zelf hadt Dio-
 nys van Momerancy, Kanonnik te Luik, ge-
 stemd. De *twee* overigen stemden Steven van
 Beieren; doch gaven egter, naderhand, toen
 zy zagen, dat de meerderheid voor Brederode
 was, hem, *om vredes wille en behoudens hun ge-
 voelen*, ook hunne stem. Voor David van
 Bourgondie stemde niemant. Negen Kanon-
 niken, die afwezig waren, stemden, door
 Gevolmagtigden, allen voor Brederode. Wy
 trekken deeze byzonderheden uit egte Ge-
 denkstukken deezer Verkiezing (p), uit wel-
 ken ook blykt, dat sommigen byzondere re-
 denen gaven, waarom zy Brederode stemden:
 onder anderen, by voorbeeld „ om dat Her-
 „ tog Filips hem tot eenen zyner Raaden van
 „ Holland, Zeeland en Friesland hadt aange-
 „ steld, in welke bediening, hy zig loflyk ge-
 „ kweeten hadt (q).” Ook „ om dat alle de
 „ Stigtsche Edelen met hem vermaagschapt
 „ waren (r).” De Domprooft, kennis van
 zyne

(o) Epist. ejus *Vide in* MATTH. Anal. Tom. I. p. 660.

(p) Instrum. Elect. G. de Breder. *in* MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 647 & seqq.

(q) *Id.* p. 654.

(r) *Id.* p. 656.

zyne verkiezing gekreegen hebbende, namze FILIPUS I. beleefdelyk aan, onder 't loozen eener diepe 1455. zugt (s). Terstond daarop, werdt hy, in 't Koor der Domkerke, in den Bisschoplyken zetel, gezet; toen, voor 't groot Altaar, den volke verтоond, en openlyk, voor eenpaarig verkooren' Bisschop, uitgeroepen. De plegtigheid werdt met het zingen van het *Te Deum* en andere Kerkgezangen beslooten (t). Agt dagen later, nam Bisschop Gysbrecht, de Voorregten der Geestelykheid, des Raads en der Gilden van Utrecht plegtiglyk bezwooren hebbende (u), met hun verlof, zynen intrek in 't Bisschoplyk Paleis. Sedert bragt hy sommige ballingen, die, onder zynen Voorzaat, de Stad hadden moeten ruimen, wederom daar binnen en in den Raad. De andere party nam dit euvel (v). Eenigen begonden reeds samenrottingen te maaken; doch zy verbeurden 'er hun Burgerschap om. Verscheiden' werden 'er zelfs om onthalsd (w). Ook werdt de Stads Banier, hierop, weggeslooten, en de Gilden keurden, dat men elk, die, onder eene nagemaakte banier, of *schuifwimpel*, vergadering maakte, vryelyk en *sonder misdoen, slaten ende vaen* zou mogen (x). De meesten, die 't met den overleeden' Bisschop gehouden hadden, we-

(s) Instrum. Elect. G. de Bred. in MATTH. Anal. Tom. I. p. 659.

(t) Id. p. 660.

(u) Charta Gysbert. in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 662.

(v) JOANN. A LEYDIS van de Hoer. van Breder. Cap. LI. p. 663-667.

(w) Oud Verhaal, by MATTHÆUS Anal. Tom. I. p. 516 *et seqq.*

(x) Buyspraecckboek van Utrecht by MATTH. Anal. Tom. V. p. 517. en Fundat. & Fata Eccles. p. 162.

FILIPS I. weeken, sedert, allengskens, ter Stad uit, 1455. naar Amersfoort.

Bisschop Gysbrecht, zig allenthalven in 't bewind des Bisdoms handhaven willende, verwierf, kort hier na, de bevestiging in 't weerdlyk gebied van Keizer Fredrik den III. Ook zondt hy een aanzienlyk Gezantschap naar Rome, om de bevestiging zyner verkiezing van den Paus te verwerven, niet verzuimende het geschenk van vierduizend Dukaten, welk hier toe stondt (6), ten spoedigsten naar Rome over te maaken (y).

Hertog
Filips
kant zig
tegen de
verkie-
zing van
Gys-
brecht
van Bre-
derode.

Hertog Filips zwol midlerwyl van spyt, om dat men zynen natuurlyken Zoon te Utrecht voorbygegaan was. Ook was de verkiezing van Gysbrecht van Brederode den Kabbeljaauwſchen in Holland tegen de borst. Zy maakten elkanderen diets „ dat Reinoud van Brederode, het hoofd der Hoekschen, als „ afkomstig uit het geslagt der oude Holland- „ sche Graaven, toeleg hadt, om het Graaf- „ schap van Holland te bemagtigen: waar „ toe hem, dagtenze, zyn Broeder Gysbrecht, „ Bisschop van Utrecht blyvende, de behulp- „ zaame hand zou konnen bieden. En hoewel men getuigd vindt (z), dat dit vermoeden geenen grond hadt, blies men 'er egter Filips, se-

(y) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap. LI. p. 667.*

(z) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap. LII. p. 668.*

(6) Naderhand hebben de Utrechtsche Bisschoppen meer gegeven, om van den Paus bevestigd te worden. Bisschop Filips van Bourgondie gaf twaalfduizend Dukaten. *Vide GERARDI NOVIOMAGI Philipp. Busgund. p. 168.*

sedert, de ooren zo vol van, dat hy, die hier FILIPS I.
 van zelve reeds genoeg toe neigde, eerlang 1455.
 besloot, de bevestiging van Bisschop Gysbrecht, te Rome te dwarsboomen, en den Bisschop van Terouanne, 't kostte wat het wilde, op den Utrechtschen zetel te zetten. Terstond De Paus
 vaardigde hy Joannes Godefridi, Bisschop van voorziet
 Atrecht, naar Rome af, die den Paus, thans David
Kalixtus den III, voorhieldt „ dat Brede- van Bour-
 „ rode geen Bisschop zyn mogt, om dat gondie
 „ hy in den Kryg tegen de Gentenaars was met het
 „ geweest:” eene reden, die weinig paste Bisdom.
 in den mond eens Gezants des Hertogs van Bourgondie, ten wiens behoefte, deeze kryg gevoerd was. Wyders verzogt hy „ dat de „ Paus de bevestiging van Brederode weig- „ ren, en David van Bourgondie met het „ Bisdom van Utrecht beschenken wilde (a).” Men behoef niet te twyfelen, of dit verzoek is ondersteund geworden, door rykelyke giften. Brederode's gezanten werden, met goede woorden, opgehouden. De Paus ontving hun geld wel, en hieldt het; doch hy verleende de verzogte bevestiging niet. De Bisschop van Atrecht slaagde beter. Kalixtus leverde hem heimelyk de Brieven over, by welken, David van Bourgondie, tot Bisschop van Utrecht, werdt aangesteld (b).

Doch eer men hier van, in 't Stigt, kennis kon hebben, hadden de Geestelykheid, Ridderschap en Steden eenpaarig beslooten, hun-
 nen

(a) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.* LII. p. 668, 669.

(b) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.* LII. p. 669.

1455. **FILIPS I.** nen verkooren' Biffchop, Gysbrecht van Brederode, by voorraad, en tot dat hy van den Paus bevestigd zou zyn, tot Voogd en Befchermer des Landfchaps aan te ftellen. Dit gefchiedde op den zeventienden van Herftmaand (c). Filips, hier van kennis bekomen hebbende; en voorziende, dat hy te Rome zyne begeerte verkrygen zou, begaf zig, tegen den aanvang van Slagtmaand, naar Holland: van zins, om, met het volgend voorjaar, Heirvaart te befchryven, en Biffchop David, met geweld, ten Bifdomme in te voeren.

Filips maakt zig gereed, om gewapenderhand in 't Stigt te dringen.

XII. De Kennemers, Kennemervolgers en Westfriezen, tot nog toe, niet volkomen hersteld, in de Privilegien en Vryheden, welken hun, in 't jaar 1426, om de onderneemingen tegen Haarlem en Hoorn, benomen waren; en nu voorziende, dat de Hertog hunnen dienst, in den Kryg tegen de Stigtchen, behoeven zou; bedienden zig, naar 't fchynt, van deeze gelegenheid, om de verlooren' Voorregten wederom te bekomen. Zy booden den Hertoge, elk naar zyn vermogen, eene goede fomme penningen aan: welken zy wiften, dat hem tegenwoordig wel te ftade komen zouden, en bragten 't eindelyk zo ver, dat de meeften, fommigen wat vroeger, anderen wat laater, zig, in Bloeimaand des volgenden jaars (7), in de oude Voorregten, hersteld za-

1456.

(c) Instrum. Publ. in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 669.

(7) Veelen plaatfen dit wedergeeven der Privilegien, in 't jaar 1455. Doch zy hebben geen agt gegeven op den Styl van den Hove, die 't jaar met Paaſchen aanvangt, en daarom Brieven, in 't jaar 1455.

zagen. De Stad Alkmaar, die, in den bin-^{Philip I.}nenlandſchen Kryg van den jaare 1426, veel 1456. ten agteren geraakt was (*d*), hadt, reeds in 't jaar 1436, kwytſchelding van vyfduizend Kroonen boete verworven, hebbende zy niet meer dan drieduizend Kroonen konnen opbrengen (*e*). Ook was haar, die anders, volgens 't Vonnis, onbevestigd en open blyven moest, ter gelegenheid van den opstand der Amſterdammeren, in 't jaar 1445, verlof gegund, om, tot wederopzeggens toe, deuren in haare Poorten te mogen hangen (*f*). Doch nu ſtondt zy den Hertoge honderd en tien ponden groot toe, en verwierf, daarop, den drie-entwintigſten van Louwmaand, herſtelling in alle de voorige Privilegien (*g*). De Dorpen Noordscherwoude, Zuidſcherwoude, Broek op Langendyk, Koedyk en S. Pankras, die inſgelyks zekere ſomme gelds beloofden, werden, op den agtſten van Lentemaand, in de verbeurde Voorregten herſteld, en van 't Haardſtedegeld ontheeven (*b*). Weſtzaanen en Krommenie verwierven dezelfde gunſten, op den twaalfden van Lentemaand (*i*). Ten zelfden dage, gantsch Kennemerland: welk den Hertoge, volgens het opſchrift der Handveſte,

(*d*) Handv. van 8 Aug. 1428, by BOOMKAMP Alkm. bl. 16. en in 't II. Memoriaalb. ROSE, f. 71.

(*e*) Handv. van 4 Febr. 1435 [1436], by BOOMKAMP Alkm. bl. 21.

(*f*) Handv. van Alkm. bl. 22.

(*g*) Handv. by BOOMKAMP, bl. 26.

(*b*) Handv. by BOOMKAMP, bl. 432.

(*i*) Handv. van Kennemerl. bl. 871.

reket, die, naar de tegenwoordige rekening, in 't jaar 1456, gegeven zyn.

FILIPS I. 1456. *veste, beloofd hadt, die Pond groote van elken Huise te betaalen (k).* En des anderendaags, Grootebroek (l). Het Dorp Schermer (m), de Stede Sybekarspel en Benningbroek (n), en de Eilanden Texel (o) en Wieringen (p) werden, wat laater, in de verlooren Vryheden hersteld. Het Dorp Urshem eerst op den elfden van Sprokkelmaand des volgenden jaars (q). Van de herstelling der verdere gevonniften is my geen byzonder blyk voorgekomen. Die van Dordrecht en Zuidholland, omtrent deezzen tyd, om het agterhouden der Graaflyke tollen, ook in 's Hertogen ongenade vervallen zynde, verzoenden zig, insgelyks, met hem, op den drie-entwintigsten van Zomermaand deezes jaars 1456, door het belooven van twintigduizend gouden Filips Klinkaarts, die thans dertig grooten Vlaams ieder deeden. Ook moesten zy den Hertoge hunnen dienst, op eigen' kosten, in den Stigtſchen Kryg, toezeggen (r). Deze Zoen en de gunstbewyzen aan de Kennemers en Weſtfriezen veroorzaakten, ondertuffchen, dat de Hollanders zig eenpaarig gereed maakten, om den Hertoge, met geld en manſchap, tegen de Stigtſchen, by te ſtaan.

Dordrecht en Zuidholland met Filips verzoend.

XIII. *Utrecht van be-* Men kreeg, in 't Stigt, terſtond kennis van de toebereidfels, die Filips, in Holland, maak-

te.

(k) Handv. van Kennemerl. bl. 58. Zie ook BOXHORN en VELDENNAAR bl. 194.

(l) Handv. van Grootebr. bl. 23.

(m) Handv. van Kennemerl. bl. 240.

(n) Handv. van Sybekarſp. en Benningbr. bl. 41.

(o) Privil. van Texel, bl. 70.

(p) Handv. van Wieringen M. S.

(q) Handv. van Kennemerl. bl. 241.

(r) Zie BEVERWYK Dordrecht bl. 314.

te. Des werdt 'er beslooten, de Stad Utrecht FILIPS I. van Krygsvolk en voorraad te voorzien. Rei- 1456. zetting nouw van Brederode, Henrik van Montfoort en voor- en eenige andere Edelen, die 't met den ver- raad voor- zien, kooren' Bisschop hielden, trokken 'er binnen. Ook verbonden de Geestelykheid en Ridder- schap van 't Nederstigt en de Stad Utrecht zig, op den negenden van Grasmaand des jaars 1456, met de Stad Reenen, om Gysbrecht van Brederode te blyven aankleeven, zo lang 'er geen ander Bisschop door den Paus bevestigd, en alomme in 't Stigt erkend zou zyn (1). Amersfoort neigde zeer tot Bisschop David, en schynt zig hierom in dit Verbond niet te hebben willen begeeven. Kort na het sluiten van het zelve (2), verwekten de Gilden, te onvrede over het inbrengen van vreemd Krygsvolk, eenen oploop onder 't graauw, dat, op 't bekkenslag, gewapend, op de *Neude*, of 't Marktveld van Utrecht, verscheen, scheldende op de Vroedschap, welke zy allerlei leed dreigden. Doch Gysbrecht van Brederode, met verscheiden' Edelen en Knegten op hen aftrekkende, noodzaakte de woeste menigte, terstond, tot het afleggen der wapenen. Sedert verboodt hy den Gilden *Morgenspraaken* of Byeenkomsten te houden, en allen bekkenslag op lyfstraffe (3). Hier by bleef het niet. De voornaamste aanhangers van Bisschop David, vrouwen zo wel als mannen, werden gevat, en zwaar ge-

(1) Pactum *Vide* in MATTHÆI Analect. Tom. I. p. 673.

(2) Chron. de Traject. p. 520, 521. Fascicul. Temp. in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 677.

(3) Op den vyfentwintigsten van Grasmaand.

FILIPS I. 1456. pynigd. *Daniel van Niewaal*, die 't Klerk-
 ampt van Utrecht, om agtendertighonderd
 vyftig ponden, gekogt hadt, werdt van het
 zelve verlaaten. Ook werdt zyn Slot en Heer-
 lykheid *Rynestein* deerlyk geplonderd. Zyn
 Ampt werdt eenen der aanhangeren van Bis-
 fchop Gysbrecht geſchonken (u). Allengskens
 werdt egter de ruſt, in Utrecht, voor eene
 korte wyle, herſteld.

Bredero. Doch Gysbrecht van Brederode, desonaan-
 de zoekt gezien, bedugt voor het onweêr, dat hem,
 metFilips uit Holland, dreigde, zegt, door bemiddeling
 te ver- van *Jan, Hertog van Kleef*, en van Jan van
 draagen. Hensberg, Biſſchop van Luik, met Hertoge
 Filips te verdraagen. Doch hy deedt vergeef-
 ſche moeite (v). Filips hadt nu de Pauſelyke
 Brieven, by welken zyn natuurlyke Zoon,
 David, tot Biſſchop van Utrecht, aangesteld
 werdt, bekomen, en zondt, terſtond daar na,
Adriaan van Borſelen, die aan *Anna*, eene zy-
 ner natuurlyke Dogteren (w), gehuwd was,
 met een Leger, naar 't Stigt. Amersfoort
 opende hem terſtond de Poorten: ook Reenen,
 dat nog onlangs plegtiglyk beloofd hadt, den
 verkooren' Biſſchop Gysbrecht, zo lang als ie-
 mant, getrouw te zullen blyven. David van
 Bourgondie begaf zig, hierop, van Jan van
 Waſſenaar en eenige manſchap verzeld, over
 Gorinchem en Tiel, eerſt naar Reenen, en
 toen naar Amersfoort, en deedt zig, in bei-
 de

(u) Oud Verhaal in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 518, 519,
 520, 522, 523 & ſeqq.

(v) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap.
 LIII. p. 678.

(w) Vide Not. in MIRÆI Oper. Diplom. Tom. II. p. 1260.

**Amers-
 foort en
 Reenen
 ontvan-
 gen Biſ-
 ſchop
 David.**

de deeze Steden , voor Biffchop erkennen. ^{Filips I.} Sedert hieldt hy zig op het Slot ter Horft , 1456, welk , door den Slotvoogd , *Everard van der Eijft* , aan Adriaan van Borselen , was ingeruimd , alzo men hem de zevenduizend Rynfche guldens , voor welken hem dit Slot verpand was , wederom gegeven hadt. In Hooi-^{Utrecht} maand , trok Filips ook , aan 't hoofd van ^{met een} veertienduizend man (x) , uit den Haage op , ^{Beleg} om Utrecht te belegeren. Terwyl hy te Lei-^{gedreigd.} den , eenige dagen , vertoefde , werdt 'er , door den Hertog van Kleeve , door Reinoud van Brederode , wiens heerlyke goederen , in Holland gelegen , reeds door Filips waren aangeftaagen ; en door eenige anderen , wederom , vrugteloos , over een vergelyk gehandelt. Filips trok vast voort naar Woerden , en van daar op Yffelstein. Zyne aannadering trof Biffchop Gysbrecht en den Utrechtschen met zo diep een' fchrik , dat men den Hertoge van Kleef en eenigen anderen Heeren vryheid gaf , om , op de beste wyze mogelyk , met Filips overeen te komen , en de Stad , het kostte wat het wilde , voor 't gevreesd Beleg te bevryden. Men floot dan , kort hier na , een ^{Verdrag ,} verdrag te Yffelstein , op den volgenden voet : ^{volgens} „ Gysbrecht van Brederode zou aftand van ^{welk} „ 't Bisdrom doen , en David van Bourgondie ^{Gys-} „ alomme voor Biffchop erkend worden. Bre- ^{brecht} „ derode zou Domprooft van Utrecht blyven : ^{van Bre-} „ en daarenboven beschonken worden , met ^{derode} „ de ryke Prooftdy van S. Donaas te Brugge. ^{het Bis-} „ Ook zou hy zyne Raadsheers plaats in den ^{dom aan} ^{David} ^{van Bour-} ^{gondie} ^{Haag-} ^{onstaat.}

(x) MONSTRELET Vol. III. fol. 67.

FILIPS I. „ Haage behouden, en dubbele wedde, dat
1456. „ is, volgens sommigen (y), duizend Rynfche
 „ guldens in 't jaar, genieten. Uit de inkomsten
 „ des Utrechtschen Bisdoms, welken thans, in
 „ 't geheel, op vyftigduizend Rynfche gul-
 „ dens jaarlyks werden begroot (z), werden
 „ hem vierduizend tweehonderd Rynfche gul-
 „ dens, jaarlyks, toegelegd: en vyftigduizend
 „ gouden Leeuwen eens, tot vergoeding der
 „ onkosten, die hy om 't Bisdom gedaan hadt.”
 „ Sommigen voegen 'er by, „ dat hy, uit de in-
 „ komsten van het Bisdom van Terouanne, ook
 „ tweeduizend guldens 's jaars trekken moest
 „ (a).” Na 't fluiten van dit Verdrag, kwam Filips,
 met Biffchop David en veele anderen, binnen
 Utrecht. David werdt, terftond, tuffchen
 den Domprooft Brederode en den Domdeken
Jan Proois, naar de Domkerke geleid, en in
 den Biffchoplyken zetel geplaatft (b). Op den
 zesden van Oogftmaand, bezwoer hy de Voor-
 regten der Stad en des Lands (c). Doch deeze
 eed en het gemaakt Verdrag werdt kwalyk van
 hem gehouden (d). Ondertuffchen werdt hy,
 alomme in 't Stigt, voor wettigen Biffchop,
 erkend. Deventer was de eenigfte Stad, die
 hier toe, door een beleg, welk agt weeken
 duurde, en onder anderen door Hollandfche
 manschap bygewoond werdt, gedwongen moest
 worden (e). De Stad was van Krygsvolk en

VOOR-

(y) MONSTRELET *Vol. III. fol. 67.*(z) MONSTRELET *Vol. III. fol. 67.*(a) MONSTRELET *Vol. III. fol. 67.*(b) JOANN. A LEVDIS van de Heeren van Brederode *Cap. LIV. p. 679-684. Chron. de Traject. p. 521.*(c) Zie een' Brief van Biffchop David in *MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 684.*(d) Brief van 't Kapittel in *MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 681.*(e) *Chron. de Trajecto p. 522.*

voorraad voorzien geweest, door de Friezen FILIPS I.
 en Groningers (f), die een heimelyk ver- 1456.
 bond gemaakt hadden, met den Hertog van
 Gelder (g), t'onvrede op Filips, om het in-
 dringen van David in 't Utrechtsch Bisd-
 om. Hierom bedong men, by de overgaave, nog
 betere voorwaarden, dan de Hertog anders
 zou hebben toegeestaan. Dus zegepraakte hier
 wederom de heerschezugt van Filips. De ver-
 heffing van zynen Zoon op den Bisschoplyken
 zetel van Utrecht gaf den Huize van Bour-
 gondie den eersten voet in 't Stigt, en baan-
 de den weg, langs welken, Keizer Karel de
 V, uit deezen Huize gesprooten, zig, eerlang,
 het weereldlyk gebied des Bisdoms heeft weeten
 te verkrygen.

Terwyl Filips nog met den Stigtchen kryg XIV.
 belemmerd was, deedt hy eenige poogingen, Filips
 om 't gebied te verkrygen over Friesland; doet ee-
 waar naar de Hollandfche Graaven zo lang ver- nige poo-
 geefs gestaan hadden. Doch also deeze poo- gingen,
 gingen niet door 't geweld der wapenen on- om 't ge-
 dersteund werden, vielen zy zo wel niet uit, gebied over
 als zyne onderneeming in 't Stigt. De Friezen, Friesland
 ten tyde van Willem den VI, in 't jaar 1414, te beko-
 Staveren bemagtigd hebbende (b), waren, men.
 sedert, ontslaagen gebleeven van de Holland-
 fche heerschappye. Zy hadden Hertog Jan
 van Beieren, wat laater, wel wederom tot
 hunnen Heer aangenomen (i). Doch deeze
 verbindtenis was van weinig gevolg geweest,
 en

(f) Corte Chronyk in BROUWERII Anal. bl. 449.

(g) MONSTRELET Vol. III. fol. 67.

(b) Zie III. Deel, bl. 397.

(i) Zie III. Deel, bl. 452.

FILIPS I. en eindigde met 's Hertogen leeven, in 't jaar 1425. **Jakoba** vondt te veel werks in Holland, om de gedagten naar Friesland te kunnen wenden. Doch zo dra was Filips niet aan de Regeering gekomen, of zyne onverzaadelyke heerschzugt spoorde hem aan, om zig in de Friesche zaaken te steeken, en 't bewind over dit volk, welk niemant zyner Voorzaaten hadt kunnen behouden, eens volkomen magtig te worden. Hy vernieuwde het Bestand met hen, te vooren, geslooten, van tyd tot tyd (*k*); doch maakte, ondertusfchen, zyn werk van het beschermen en bystaan der zulken, die, in de verdeeldheden, welken nog onder de Friezen bleeven duuren, in 't onderspit geraakt waren. *Immele*, een Oostfriesch Edelman, uit zyne bezittingen verdreeven zynde (*l*), kwam, in 't jaar 1437, in den Haage (*m*): alwaar Hertog Filips hem en de zynen, by opene Brieven (*n*), den vierentwintigsten van Herfstmaand des volgenden jaars gedagtekend, in zyne bescherming nam: ten zelfden tyde, alle Regenten van Holland verzoekende, dat zy hem en *Gerrit van Dokkum*, die, zo wel als hy, verdreeven was, in 't bezit hunner Sloten wilden tragten te herstellen, op dat men zig, uit dezelve, van voorraad, tot het voeren van den Frieschen Kryg, zou

(*k*) I. Memoriaalb. ROSE fol. 82 versf. 90 versf. 92. rest. & versf. 93 versf. 103, 114, 118, 124, 127 versf. 131 versf. 140, 164 versf. 166. V. Memor. ROSE gequot. C. 1. f. 115 versf. 151 versf. 193 versf. 194.

(*l*) EGG. BENINGHA Hist. van Oostfr. I. Boek, Cap. CCXXV. CCXXXI. II. Boek. Cap. XXVI. bl. 218, 233, 273.

(*m*) EGG. BENINGHA II. Boek, Cap. XXX. bl. 275.

(*n*) By EGG. BENINGHA II. Boek, Cap. XXXII. bl. 276.

zou kornen voorzien (o). Sedert zondt Filips ^{FILIPS II} hen naar hun Vaderland te rug, met eenige 1456. Hollandfche Schepen: die, de Eems opgevaaren zynde, hunne manschap aan land zettenden, voor de Vefting *Larrelt*, die eerlang bemagtigd werdt. De Hollanders bleeven 'er egter niet lang meester van. De Ooffriezen noodzaakten hen, de Vefting, te ruimen, en joegen hen naar hunne Schepen, met welken zy, zonder merkelyk verlies, hier te Lande te rug kwamen (p). Filips deedt naderhand zo ernstige poogingen, met fchryven en handelen, om Immele in 't bezit zyner goederen te herftellen, dat het hem eindelyk gelukte (q).

De tweedragt tuffchen de Schieringers en Vetkoopers bleef ondertuffchen nog duuren; en was, in 't jaar 1450, op 't hevigt uitgefborften. De partyen verzwakten elkanderen dermaate, dat Filips, eenige jaaren laater, oordeelde, dat de kans hem fchoon ftondt, om zig in Friesland voor Heer te doen erkennen (r). „ Hy noemde zig, gelyk een Schryver, die deezen tyd beleefd heeft, fpreekt, „ wel Heer van Friesland; doch de Friezen „ waren inderdaad nog een vry Volk, en „ aan geen uitheemfch gebied onderworpen „ (s).” De kryg tegen de Stigtfchen, die thans op handen was, liet den Hertoge niet toe, een Leger naar Friesland te zenden. Hy vergenoegde zig derhalven met de Friezen

vast

(o) IV. Memoriaalb. ROSE *gegenst. B. 2. f. 17 vers.*

(p) EGG. BENINGHA II. *Boek, Cap. XXXIII. bl. 277, 278.*

(q) EGG. BENINGHA II. *Boek, Cap. XXXIV. XLV. XLVI. XLVII. LXXII. LXXXVIII. bl. 278, 289, 290-294, 308, 321.*

(r) UBB. EMMIUS *Libr. XV. p. 380.*

(s) AENEAS SYLVIUS *de Statu Europæ Cap. XXVII. p. 73.*

FILIPS I. Van Oostergo en Westergo, door eenigen
1456. zyner Afgevaardigden, voordeelige voorwaarden te laten aanbieden, zo zy hem tot Heer wilden aanneemen. By deeze aanbieding, voegde hy bedreigingen van hun met een Leger te zullen komen bezoeken, indien zy weigerden hem te erkennen (r). De Friezen vonden zig, op 't ontvangen deezer maare, ten uitersten bedremmeld. De ingewortelde begeerte naar Vryheid zou hen ligtelyk hebben doen besluiten, om den onderlingen wrok af te leggen, en Filips, met vereenigde kragten, te keer te gaan, doch zyne Vorstelyke magt, van welke zy, overwonnen wordende, harder dienstbaarheid te dugten hadden, wederhieldt hen. 's Hertogs voorslag werdt in rype overweeing genomen, op eene algemeene Dagvaart, te *Bolswaard* gehouden. Doch hier werdt alleenlyk beslooten, dat men *Dirk*, Abt van S. Odulfs Klooster, *Berend*, Abt van Klaarkamp, *Meeſter Menno*, Burgemeester van Franiker, en *Meeſter Wabbo*, Burgemeester van Workum, afvaardigen zou naar Haarlem, alwaar Filips de Friezen, tegen 't midden van Zomermaand des jaars 1456, verdagvaard hadt. De Volmagt deezer Afgevaardigden is nog voorhanden (u); en uit de omstandigheden der geschiedenis is af te neemen, dat zy last hebben gehad, om de voorſlagen des Hertogs alleenlyk te hooren, en van dezelve verſlag te doen. De Friefche gemagtigden, 't zy te Haarlem (v), of in den Haage, want dit blykt niet zeker, voor Stadhouder en

De Friezen te Haarlem gedagvaard.

Raad

(r) Oude Chron. by BOXHORN op VELDENAAR, bl. 204.

(u) By BOXHORN op VELDENAAR, bl. 204.

(v) EGG, BENNINGHA II, *Beek*, Cap. LXV, bl. 304.

Raaden verscheenen zynde, hieldt men hun FILIPS I.
 voor „ dat de Friezen, met naame die van 1456.

„ Oostergo en Westergo, zig, sedert eenige
 „ jaaren, der Regeeringe der Hollandsche
 „ Graaven, tegen regt en reden, onttrokken,
 „ en zelve het Landsbestier aanvaard had-
 „ den: dat zy zig, hier door, 's Hertogen
 „ hoogste ongenade op den hals hadden ge-
 „ haald: doch dat hy, meer tot zagtheid dan
 „ tot strengheid genegen, het voorleedene
 „ wilde vergeeven en vergeeten; indien zy
 „ hem tot Heere aanneemen en inhuldigen
 „ wilden: in welk geval, hy aanbodt, hun-
 „ ne Handvesten en Voorregten te willen be-
 „ vestigen, en hunnen Koophandel te willen
 „ doen bloeijen: waar door de welvaart onder
 „ hen toeneemen zou: gelyk zy, met eigen'
 „ oogen, aan het voorbeeld van Holland, Zee-
 „ land en Westfriesland, zien konden; welker
 „ Ingezetenen, onder de gunstige Graaflyke
 „ Regeeringe, zeer verrykt waren gewor-
 „ den." Ten slot kreegen de Friesche Gemag-
 „ tigten last, om, voor Kerstyd, het antwoord
 „ hunner Meesteren op deezen voorslag te rug
 „ te brengen (w).

Men vindt niet, dat de voorslag des Her-De Frie-
 togs thans met de bedreigingen verzeld was, zen ver-
 welken hy voormaals wel gebruikt hadt. Veel- binden
 ligt is dit van de Friezen opgemerkt, die zig, on-
 daarenboven zeer wel weeten konden, dat de derling,
 Stigtsche Kryg hem, voor eerst, geene vry- tot be-
 heid laten zou, om Friesland den oorlog aan scher-
 te doen. Doch wat hier van zy; de Friesche ming
hunner Vryheid. Ge-

(w) SICKO BENINGA Chronickel, bl. 427, 428.

FILIPS I. Gemagtigden hadden zo dra geen verflag van
1456. hunne verrigtingen in Holland gedaan, of men besloot eenpaarig, den voorflag van Hertoge Filips onbeantwoord te laten. Ook werdt 'er, op eene algemeene Dagvaart van Oostergo, Westergo en de Zevenwolden, vastgesteld, dat men alle uitheemsch geweld eenpaariglyk keeren, en *fry en friesch*, (dus wordt het uitgedrukt), *mit lyf ende goet*, beschermen zou (x).

Keizer Fredrik de III. eischt schatting van de Friezen. 1457. Zo stonden de zaaken van Hertoge Filips in Friesland, toen Keizer Fredrik de III, waarschyglyk kennis van zynen toleg gekreegen hebbende, besloot het Regt des Duit-schen Ryks op dit Landschap te doen gelden. Ten deezen einde, zondt hy, in 't jaar 1457, *Thomas van Guristeden* derwaards, om de jaarlyksche schatting, die de Friezen den Ryke schuldig geoordeeld werden, met de agterstallen van eenige jaaren, in te vorderen (y). Weinig gewag vindt men van het invorderen deezer schatting, na de tyden van Karel den Grooten. Keizer Sigismond alleen, na de dood van Willem den VI, Graave van Holland, voorgenomen hebbende, Friesland, welk hy hieldt, ten onregte, van het Ryk vervreemd te zyn, wederom aan het zelve te hegten, hadt, in 't jaar 1418, Gemagtigden derwaards gezonden, met open' Brieven, by welken, de Voorregten der *Frye Freeesen* bevestigd, en zy voor onmiddelyke Onderdaanen des Roomschen Ryks verklaard werden. Te gelyk vorder-

(x) Zie BOXHORN op VELDENAAR, bl. 206.

(y) EGG. BENINGHA II. Boek, Cap. LXXXII, bl. 315.

derde hy hun eene jaarlykſche Schatting af FILIPS I.
 van eene *gros*, of zestiende deel van eenen 1457.
 Rynſchen gulden, van elke Haardſtede (z).
 Doch 't blykt niet, dat de Friezen deeze
 ſchatting betaald hebben: hoewel ſommigen
 ſchryven, dat het volk dezelve wel opbragt;
 doch de Ontvangers niet in de Ryks-Schatkift
 (a). Fredrik de III, die ons, in de geſchie-
 Hy ver-
 deniſſen, voorkomt, als zeer behoeftig of biedt, op
 zeer geldgierig, vernieuwde den eiſch, ten aanhou-
 deezen tyde. De Friezen, eenen algemeenen den der
 Landdag beſchreeven hebbende, beſlooten Friezen,
 Keizers verzoek toe te ſtaan, indien hy hun, Hertoge
 van zynen kant, eenige punten inwilligden, Friesland
 welken zy hem voorſlaan lieten. Zy begeerden, te ont-
 „ dat de Keizer, Filips, Hertoge van Bour-
 „ gondie, ſchriftelyk, en onder de gewoon-
 „ lyke ſtraffe, deedt aanzeggen, dat hy zig
 „ geenerlei bewind over Ooſtergo, Weſtergo
 „ en de Zevenwolden zou hebben aan te
 „ maatigen, noch deezen Landen eenigen
 „ overlaſt aan te doen: dat hy den Friezen,
 „ op zwaare ſtraffen, verbieden zou, eenigen
 „ anderen Heer dan den Keizer, van wege
 „ het Roomsche Ryk, te erkennen: dat hy
 „ de Privilegien van Karel den Grooten en
 „ van Sigismond vernieuwen, en de ſtrydige
 „ verbindteniſſen, met de Hertogen Al-
 „ brecht en Jan van Beieren, aangegaan,
 „ vernietigen wilde: dat hy het Verbond,
 „ door de Friezen van Ooſtergo, Weſtergo
 „ en de Zevenwolden, met de Stad Gronin-
 „ gen,

(z) E. BENINGHAI. *Boek*, Cap. CCXI. CCXII. *bl.* 191, 193 e

(a) URB. EMMIUS *Libr.* XXV. p. 322.

FILIPS I. „ gen, gemaakt, insgelyks wilde te niet doen,
 1457. „ en verklaaren, dat de drie eerstgemaelde
 „ Landstreeken, voortaan, gelyk van ouds,
 „ een Land op zig zelve blyven zouden: en,
 „ eindelyk, dat hy den Friezen het voorregt
 „ verleenen wilde van niet buiten hun Land
 „ te regt gesteld te kunnen worden (b).” De
 Keizer, op het bekomen der ingewilligde
 schatting gesteld, voldeed de begeerte der
 Friezen ten volle, verleene, ten hunnen
 behoefte, open' Brieven, die nog voorhanden,
 en, den tienden van Oogstmaand des jaars 1457,
 op het Slot *Ertzenburg*, in Karinthie, gege-
 ven zyn (c). Een' derzelve is gerigt aan
 Hertog Filips. De Keizer vertoont hem
 „ dat de Friezen, die, zegt hy, onmiddely-
 „ ke Onderdaanen des Ryks zyn, zyne Ma-
 „ jesteit geklaagd hadden, dat de Hertog
 „ arbeide, om hen, zonder regt en met
 „ geweld, onder zyn gebied te brengen:
 „ waarom hy hem, op verbeurte der Keizer-
 „ lyke genade, beveelt, hier van af te laten,
 „ te gelyk egter aanbiedende, hem te willen
 „ hooren en regt doen, zo hy zynen eisch op
 „ Friesland behoorlyk bewyzen kon” (d): uit
 welke aanschryvinge blykt, dat Hertog Filips
 van den Keizer nog als Ryks Leenman aange-
 merkt, en gehandeld werdt. De Keizer, de
 begeerte der Friezen voldaan hebbende, ont-
 ving

(b) EGG. BENINGHA II. *Boek*, *Cap.* LXXXIII. *bl.* 316. BOXHORN *op* VELDENAAR *bl.* 209.

(c) EGG. BENINGHA II. *Boek*, *Cap.* LXXXIV. LXXXV. *bl.* 317, 319. BOXHORN *op* VELDENAAR *bl.* 210, 213.

(d) EGG. BENINGHA II. *Boek*, *Cap.* LXXXVI. *bl.* 320. BOXHORN *op* VELDENAAR *bl.* 214.

ving de beloofde fchatting (e): en Filips, FILIPS I. pas ontslaagen van den Stigtichen Kryg, en 1457. belemmerd met huiffelyke en buitenlandsche zwaarigheden, fchynt, in zyne oude dagen, geen en luft gehad te hebben, om, gelyk Hertog Albrecht eertyds, eenen togt over de Zuiderzee te doen, om de Friezen, met geweld, tot onderwerping te brengen.

Wy moeten weeten, welke deeze zwaarigheden waren, om dat 'er deeze Landen ook hun deel van hadden; en om dat het ontvouden derzelven ons den aart onzer Graaven nader kan doen kennen.

Het wangedrag van veele Amptenaaren, met naame van zulken, die over de geldmiddelen gesteld waren, gaf den Hertoge, omtrent deezen tyd, eenige moeite. Doch hy magtigde zes voornaame Heeren, om 'er onderzoek op te doen, en zulken, die zy fchuldig zouden vinden, van hunne Ampten te ontzetten (f). Zy kwamen ook in Holland: alwaar zy verscheiden' veranderingen maakten. *Henrik van der Mye*, gewoonlyke Raad, en *Gysbrecht van der Mye*, Geheimschryver van den Hove, gebroeders, werden, onder anderen, in hunne bediening, geschorft (g). Doch de moeilykheid, die deeze veranderingen den Hertoge verschafte, duurde niet lang. Zyn Zoon deedt hem meer verdriets aan.

Twee der voornaamste Vorsten van Europa, Karel de VII, Koning van Frankryk, XV. en Filips, Hertog van Bourgondie, hadden Oorzaken van den Oor-thans log met

(e) UBB. EMMIUS *libr.* XXV. p. 383.

(f) VI. Memoriaalb. BOSSAERT I. 2. f. 19.

(g) VI. Memoriaalb. BOSSAERT I. 2. f. 57 *vers.*

FILIPS I. thans het ongeluk van met hunne Zoonen on-
1457. eenig te zyn: en de tweedragt duurde te lan-
Frank- ger, om dat Filips zyn werk maakte, van
ryk. dezelve, aan 't Franche Hof, te voeden: terwyl Karel ook belang vondt, by de huisfel-lyke oneenigheid aan 't Hof van Filips. De Daufyn *Lodewyk* hadt, al in 't jaar 1446, het Franche Hof verlaaten, en zig, in het Daufiné, onthouden (*b*): alwaar hy alles naar zynen zin beschikte, zonder op 's Konings bevelen te passen. De Graaf van Charolois gaf ook allengskens zo zichtbaare blyken van ongenoegen over zyns Vaders Regeeringe, die, zyns oordeels, het oor te veel leende aan *Jan van Kroui*, zynen voornaamsten Staatsdienaer, dat de oude Hertog dikwils op zynen Zoon gestoord was (*i*). De Graaf poogde, ondertuffchen, van tyd tot tyd, meer gebied en aanzien te winnen. Wy hebben reeds gezien (*k*), dat Filips hem, in of voor het jaar 1454, de Landvoogdy over Holland en Zee-land hadt toevertrouwd: met oogmerk, waar- schynlyk, om hem meer van 't Hof, alwaar men zynen onrustigen aart vreesde, te verwyderen. Graaf Karel deedt zig ook verscheiden' Heerlykheden hier te Lande opdraagen: 't welk zyn aanzien niet weinig vermeerderde. Zo vindt men, dat hy Heer van Gooiland geweest is (*l*). Ook bekwam hy, na het afsterven van Heere Jakob van Gaasbeek, in den jaare 1458, de Heerlykheden van Putten
en

(*b*) DUCLOS Hist. de Louis XI. Tom. I. p. 55 & suiv.

(*i*) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXXIII. p. 460-463.

(*k*) Boven, bl. 44.

) Handv. van Weesp, bl. 8, 11.

en Stryen, door Gaasbeek nagelaaten (m): FILIPS L. 1457.
 ook die van Arkel, te vooren aan Gaasbeek ter leen gegeven (n). Tot de goederen van deezzen Huize, behoorde ook een stuk Lands, aan de Maaze, tegen over Rotterdam gelegen: 't welk Karel heeft doen bedyken, en, naar zyn Graaffchap in Bourgondie, *Charolois* of *Charlois* noemen (o). Men vindt ook, dat hy 't Land van de Tonge, by Sommersdyk, bedykt heeft (p). Eenige jaaren laater, heeft hy Asperen, Heukelom (q), Voorne (r), Leerdam en Schoonerwoerd (s) weeten te verkrygen. Men ziet, hier uit, hoe zeer hy vermeerdering van aanzien zocht, en dat Filips thans, niet zonder reden, voor de uitwerksels zyner Staat, zucht, bedugt was. Ook werdt hy 'er, eerlang, door ingewikkeld, in eenen Kryg met Frankryk.

De Daufyn Lodewyk, verneemende, dat zyn Vader een Leger tegen hem op de been bragt, hadt zig, in Herfftmaand des jaars 1456, uit het Daufiné, naar Brussel begeven, met oogmerk, om zig, in de Staaten des Hertogs van Bourgondie, op te houden (t), tot dat zyns Vaders toorn bedaard zou zyn. Filips, die, ten deezzen tyde, voor Deventer lag,

(m) GOUDHOEVEN *bl.* 466.

(n) KEMPS Gorinchem, *bl.* 299.

(o) Goudsche Chron. *bl.* 156. GOUDHOEVEN *bl.* 466.

(p) REIGERSL. II. *Dreel.* *bl.* 216.

(q) GOUDHOEVEN *bl.* 472 *enz.*

(r) *Preuves & Addit. aux Memoir. de COMMUN. Tbm.* IV.

p. 119.

(s) GOUDHOEVEN *bl.* 480.

(t) MONSTRELET *Vol.* III. *fol.* 65, 68. DE LA MARCHÉ *Livr.* I. *Cb.* XXXIII. *p.* 457.

FILIPS I. en zig in 't Dorp *Wilp*, alwaar toen een Slot 1457. was, onthieldt (9), spoedde zig, op het ontvangen deezer gewigtige tyding, om met de Stad te verdraagen, en naar Brabant te keeren. Hy vertoefde egter nog eenigen tyd te Utrecht: van waar hy Koning Karel, met eenen Brief, van de komst des Daufyns in Brabant kennis gaf (u). In Brabant gekomen, schein hy zynen vlyt te willen aanwenden, om den Daufyn, met den Koning, te bevredigen (v); doch zyne poogingen waren vrugteloos. De Koning eifchte eene volstreckte onderwerping van zynen Zoon, en wilde, dat hy in persoon ten Hove verschynen zou; doch de Daufyn, weetende, dat 's Konings Staatsdienaars zeer op hem gebeeten waren, vertrouwde zig ten Hove niet. Ook bleek, sedert, klaar genoeg, dat Filips den Daufyn gaarne by zig hieldt: op dat hy zig, door hem, van eenen magtigen steun tegen den Koning, by 't ontstaan van eenen oorlog, zou kunnen verzekeren. De Daufyn bleef derhalven in Brabant: alwaar Filips hem en eenigen zyner Edelen een jaargeld toelei.

Jan van Kroui en die van zynen Huize begonden terstond hun Hof te maaken by den Daufyn. Doch dit was genoeg, om hem ver-

(u) Lettre du Duc de Bourg. in D'ACHERY Specileg. Tom. X. p. 616. [Tom. III. p. 202.]

(v) Voyez les Preuves de l'Hist. de Louis XI. par DUCLOS Tom. III. p. 114, 119.

(9) Dit blykt, uit eenen Brief van Hertoge Filips aan Koning Karel, getekend, en son *Ost a Wilp*, le 19 jour de Septembre 1456, te vinden by DUCLOS *Hist. de Louis XI.* Tom. III. p. 109.

verdagt en zelfs gehaat te doen worden by FILIPS I. den Graave van Charolois. Van dien tyd af, 1457. ontftondt 'er geduurig ongenoegen tuffchen Filips en Karel, waar toe de Daufyn, waarfchynlyk, meer aanleiding gaf, dan hy weeten wilde (w).

In Frankryk maakte men, omtrent deezen tyd, zo veele toebereidsels ten oorlog, dat Filips ook oordeelde, zig in ftaat van tegenweer te moeten ftellen (x).

Ondertuffchen vielen 'er geduuriglyk wederzydsche klagten, over het fchenden der Atrechtiche Vrede van den jaare 1435. Filips, die 't meefte belang by de onderhouding deezer Vrede hadt, befchuldigde het Fransche Hof, by elke gelegenheid, dat 'er inbreuk op gedaan werdt: terwyl men zig, in Frankryk, vreemd hieldt, dat Filips over 't fchenden eener Vrede klaagde, die, dagelyks, door hem, verbroken werdt. Van het verblyf des Daufyns in Brabant, de eigenlyke oorzaak van het ongenoegen des Franschen Hofes, werdt, in 't eerft, weinig gerept, om dat men niet fchynen wilde, zig hieraan veel te ftooren.

Het oogmerk van Frankryk kon niet langer bedekt blyven voor Filips, toen hy vernam, dat Koning Karel zig met eenige Duitfche 1458. Vorften; onder anderen, met den Keizer en met die van Luik verbonden, en zyne Dogter, *Magdaleene*, ten Huwelyk beloofd hadt
aan

(w) *MONSTRELET Vol. III. f. 69. DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXXIII. p. 460, 461, 463.*

(x) *MEYERUS ad annum 1458 f. 324, 325.*

FILIPS I. aan *Ladislaus*, Koning van Hongarye (y),
1459: die Filips het Regt op het Hertogdom Luxemburg betwistte. *Ladislaus* stierf, voor dat het Huwelyk voltrokken was (z): doch de Koning liet niet na, het Hertogdom Luxemburg van Filips te eischen voor *Elizabet*, Zuster van *Ladislaus*, en gehuwd aan *Willem*, Hertoge van Saxen (a): 't welk Filips deedt oordeelen, dat de oorlog met Frankryk onvermydelyk was.

XVI. Terstond hierop, besloot hy, den togt naar
 Filips heeft een togt naar Turkye voor, die uitgesteld wordt.
 Turkye, dien hy voorhadt, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger, te doen, tot betere gelegenheid, uit te stellen, en, met allen ernst, op de handelingen der Franschen, te waakern. Het ontwerp van deezen togt hadt hem, reeds eenige jaaren, door de zinnen gespeeld. Toen men, hier te Lande, tyding kreeg van het inneemen van Konstantinopole, in 't jaar 1453, hadt hy, ter gelegenheid van zeker aanzienlyk Gastmaal (b), cene foort van een Tafelspel doen vertoonen, waarin de Kerk, verbeeld door den Schryver zelve, uit wien wy dit ontleenen (c), klaagende ingevoerd werdt (d). Filips hadt deeze speelswyze klagte beantwoord met eene ernstige gelofte, om de Kerk te beschermen, en de *verdoemlyke onderneming van den grooten Turk en der verdere ongeloovigen tegen te staan* (e). Zyn voorbeeld hadt verschei-

(y) MONSTRELET Vol. III. f. 72 versf.

(z) MONSTRELET Vol. III. f. 73.

(a) *Voiez* DUCLOS Hist. de Louis XI. Tom. I. p. 94.

(b) MONSTRELET Vol. III. f. 55, 59.

(c) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXVIII. p. 411.

(d) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXIX. p. 424.

(e) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXX. p. 439.

scheiden' Grooten bewoogen , om gelyke ge-^{FILIPS I.}lofte te doen. Ook hadt hy , sedert , van 1459 Brabant , Vlaanderen , Henegouwen en Artois , eene goede somme geëischt , tot uitvoering van zynen Turkschen togt (*f*). Of hy zig , thans ten zelfden einde , ook tot de Hollanders en Zeeuwen gekeerd hebbe , blykt niet klaar. Doch weinige jaaren laater , heeft men , hier toe , ook in Holland , geld gevorderd (*g*). De togt werdt , ondertulichen , van tyd tot tyd , verschooven. Doch *Pius de II* , in 't jaar 1458 , Paus geworden zynde , beriep , in 't volgend jaar , eene Kerkelyke Byeenkomst te Mantua , alwaar verscheiden' Duitfche Vorften hunne Gezanten hadden. De Nederlanders waren 'er ook genoodigd. Doch men vindt , dat die van Brabant , Holland en Gelderland niet hebben willen tegenwoordig zyn (*b*). Hier werdt de Turksche togt wederom vastgesteld. „ De Paus , schryft een zyner Tydgenooten (*i*) , die geen vriend van hem was , „ beoogde , onder dekmantel van deezèn „ Turkschen togt , 't Volk schattingen af „ te persen , en een groot deel van Duitfch- „ land uit te putten.” Niet lang hier na , stelde Filips , wien de Paus het opperbevel over den Kryg tegen de Turken gaarne zou opgedraagen hebben , den ontworpen togt , voor eerst , geheel uit zynen zin. De bewegingen der Franschen rieden hem , digt by huis

(*f*) MONSTRELET *Vol. III. f. 64 vers.*

(*g*) VELIUS HOOM , *bl. 20.*

(*b*) GREG. HEIMBURG. *Appell. a Papa ad Concil. apud FRE-*
FR. Tom. II. p. 126.

(*i*) *Id. ibid.*

FILIPS I. huis te blyven. Pius de II. nam, ondertuffchen,
 1459. 't gedrag des Hertogs zo euvel op, dat hy 'er
 hem, naar sommiger verhaal (k), om in den
 ban deedt.

Filips was niet onkundig van den staat des
 Franschen Hof: van waar de vrienden des
 Daufyns en de zynen hem alles overbrieffden
 (l). Hy wift, dat het besluit, om hem den
 oorlog te verklaaren, niet lang draalen kon.
 Doch op dat hy tyd genoeg hebben mogt,
 om zig in staat van tegenweer te stellen, vondt
 hy goed, zig onkundig te houden van 't gene.
 hy wift dat in Frankryk omging, en onder-
 tuffchen den Koning, door een plegtig Ge-
 zantschap, af te vraagen, wat hy met zyne
 toeruffingen bedoelde.

Vermoe- Jan van Kroui en Jan van Lannoi, Stad-
 den van houder van Holland, werden, in 't jaar 1460,
 Filips, dat naar Frankryk gezonden, meer om den Ko-
 Frankryk ning en 't Hof op te houden, dan om de gron-
 en Euge- den tot eene duurzaame Vrede te leggen. Zy
 land hielden, onder anderen, den Koning voor:
 voorheb- „ dat Filips van goederhand berigt was, dat,
 ben. Hol- „ by een geheim punt van het Huwelyks-
 land en „ Verbond, al in 't jaar 1444, geflooten,
 Zeeland „ tuffchen Henrik den VI, Koning van En-
 te bemag- „ geland en Margareet van Anjou, was vast-
 tigen. „ gesteld, dat Henrik, aan Koning Karel,
 1460. „ alle de plaatfen, welken hy nog in Frankryk
 „ bezat, zou aftaan; mids dat Koning Karel
 „ den Koning van Engeland, Holland en Zee-
 „ land zou helpen bemagtigen. Zy voegden
 „ 'er

(k) AMAND. ZIERIX. Chron. apud BASEL. Nederl. Sulpit.
 bl. 274.

(l) DE LA MARCHÉ Livr. I. Cb. XXXIII. p. 463.

„er by, dat de Hertog zig, door zulk eenen FILIPS I.
 „handel, ten hoogften beledigd vondt, en 1460.
 „vroegen, wat 'er van deeze zaak zyn mogt.
 De Koning verzekerde hun, dat dit zooge-
 naamd heimelyk punt eene loutere herfen-
 schim was: waarvan men den Hertog ligtelyk
 zou hebben kunnen overtuigen, zo hy zyne
 agterdocht eer geopenbaard hadt (m).

Terwyl de onderhandelingen duurden, of XVII.
 niet lang na dat zy afgebroken waren, zondt de Heimely-
 Graaf van Charolois den Graaf van S. Pol, in ke handel
 flite, naar 't Fransche Hof, met mondelyken van Graa-
 last, om den Koning te toetsen, of hy gene- ve Karel
 gen zou zyn, hem in Frankryk te ontvangen, aan 't
 wanneer hy besluiten mogt, het Bourgondisch Fransche
 Hof te verlaaten. De Koning huisterde, in 't Hof.
 eerst, naar deezen voorslag: niet ongezind, zo
 't scheen, om den Hertoge van Bourgondie
 het verdriet, hem aangedaan, door het op-
 houden van den Daufyn in Brabant, met ge-
 lyke munt, betaald te zetten. Doch hy kreeg,
 eerlang, vermoeden, dat de Graaf van Cha-
 rolois deezen voorslag, met kennis van Her-
 toge Filips, gedaan hadt, om 't Fransche Hof
 te mompen. Ook vernam hy, sedert, dat
 de Graaf voorhadt, den Heer van Kroui en
 eenige anderen, die zeer gezien waren aan
 't Fransche Hof, van kant te helpen. 't Een
 en 't ander was oorzaak, dat de geheime on-
 derhandeling met Graave Karel plotselyk af-
 gebroken werdt (n).

De verwydering tusschen Koning Karel en
 Her-

(m) *Voiez DANIEL Hist. de France, Tom. VI. p. 309, 312.*

(n) *Manuscrit du Temps parmi les Preuv. a l'Hist. de Louis XI. par DUCLOS Tom. III. p. 190.*

FILIPS I. Hiër heenen was hy getoogen, om 's Graaven
 1463. Bede in te vorderen, doch, voornaamlyk,
 Toeleg om het ongenoegeen zyns Vaders te ontgaan,
 van Fi- die, omtrent deezen tyd, opgestookt door
 lips, om die van Kroui, bevel gegeven hadt, om hem,
 zynen en eenigen der zynen, met naame Mr. *Antho-*
 Zoon, in *nis Michielszoon*, Raad van Holland, in heg-
 Holland, tenis te neemen. Karel ontkwam het gevaar.
 te doen Meester Anthonis werdt gevat; doch kort
 vatten, daar na, by Dordrecht, door Graave Karel,
 mislukt. verlost, en naar Gorinchem geleid (w). Veel
 gezags oefende de Graaf van Charolois thans
 in Holland. In Zomermaand des voorleeden
 jaars 1462, hadt hy, uit *gratie*, zo 't heette, en
 zonder benadeeling der Stads Privilegien, te
 Dordrecht, buitens tyds, de Regeering ver-
 anderd (x). Twee maanden laater, bragt
 hy het Gerechtshof in den Haage op eenen
 anderen, en zyns oordeels beteren voet (y).
 Hy verminderde 't getal der Raaden, dat tot
 agtentwintig aangegroeid was, tot op agt,
 behalven den Stadhouder, en vorderde, in
 dezelve, niet zo zeer adeldom, als ervaa-
 renis in de Regten. Filips bevestigde, sedert,
 de gemaakte veranderingen (1); doch onthief
 den Raad, ten zelfden tyde, van het hooren
 der Rekeningen, vereenigende de Rekenkamer
 van den Haage met de Rekenkamer te Brussel,
 werwaards hy dezelve overbragt (z). In Slagt-
 maand,

(w) Groot Chron. *Divis. XXIX. Cap. 39.*

(x) Regeer. *Lyst by BEVERW. bl. 199.*

(y) Groot-Plakaath. III. *Deel, bl. 631.*

(z) *Registre de la Chambre des Comptes de Brab. N. 3. in Anal. Belgic. Tom. II. P. I. ad Calcem. p. 30.*

(1) Den veertienden van Bloeiamaand des jaars 1463.

maand, deedt hy den Raad van Holland, die hem nu van de hand vloog, eenen Briefschryven aan den Graave van Oostervant, waar by men deezen poogde te beweegen, om, nevens de andere Edelen, te belooven, dat hy, na 't afderven van Hertoge Filips, niemand dan den Graaf van Charolois voor Heere zou aanneemen (a). Doch terwyl Karel, ten deezen tyde, bezig was, om zig hier te Lande aanzienlyker te maaken, vernam hy den afstand der Plaatsen in Pikardye, die nergens toe diende, dan tot vermindering van het gebied van zyn Huis, 't welk hy zocht uit te breiden. Hy zwol van spyt, toen hy hier van tyding kreeg. Zyn haat tegen Lodewyk den XI, en tegen die van Kroui, werdt langs hoe verwoeder. Hy was reeds, sedert eenigen tyd, in heimelyke onderhandeling getreden met *Francois den II*, Hertog van Bretagne, thans één' der voornaamste hoofden eener famenzweering tegen de Regeeringe van Koning Lodewyk, die, kort hier na, uitborst, en den naam van *Gemeenebest-Kryg* kreeg (b). *Jan van Romillé*, Onder-Kanselier van Bretagne, kwam, vermoemd in 't gewaad van eenen Dominikaaner-Monnik, van tyd tot tyd, in Holland, om met den Graave van Charolois te handelen. Van hier stak hy gemeenlyk over naar Engeland, om Eduard den IV, in 't zelfde Eedgenootschap, in te wikkelen.

Lodewyk, niet onkundig van deezen handel, en deswegen ten hoogsten gestoord op den

De Baf-
taard van
den Rubem-

(a) VI. Memoriaalb. BOSSAERT, *gegot.* I. 2. f. 293.

(b) DE LA MARCHÉ *Livr.* I. *Ch.* XXXV. p. 469, 470.

FILIPS I.
1464.
pré, een
heimely-
ken aan-
slag in
Holland
voorheb-
bende,
wordt
gevat.

den Graave van Charolois, deedt, in den Herft des jaars 1464, den *Bastaard van Rubempré*, verzeld van veertig of vyftig man, alle rappe gasten, gelyk hy zelf was, uit eene Haven van Pikardye vertrekken, en langs de Hollandfche Kusten kruiffen (c). 't Gerugt was, kort hier na, algemeen, hier te Lande, dat Rubempré laft hadt, om den Graaf van Charolois te ligten, en gevangen naar Frankryk te voeren (d). Doch Lodewyk verklaarde, federt, dat hy niet anders voorgehad hadt, dan den gewaanden Dominikaaner, Romillé, te doen vatten. Karel hadt zig, eenigen tyd, te Gorinchem opgehouden; doch bevondt zig, op den twintigften van Herftmaand, in den Haage (e). Rubempré, den mond der Maaze ingezeild zynde, was hier aan Land gestapt, hadt zig, kort te vooren, van drie of vier der zynen verzeld, naar Gorinchem begeven, terwyl de overige manschap, in 't Schip, op hem wagten bleef. Te Gorinchem, zocht Rubempré zig zo verborgen te houden, dat hy, zelfs hier door, te eer in 't oog liep. Karel gaf bevel om hem en de zynen vast te houden. Ook maakten de Hollanders zig, naar fomniger verhaal (f), kort hier na, meester van 't Schip, neemende al het volk, dat 'er op was, in hegtenis. Doch anderen schryven, dat het Schip ontsnapte, en behouden in Pikardye te rug kwam (g).

Fi-

(c) MONSTRELET *Vol. III. f. 102 vers. 103.*

(d) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXXV. p. 468.*

(e) Extrait d'une anc. Chron. dans les *Addit. aux Mem. de COMM. Tom. III. p. 332.*

(f) Chron. Scand. dans les *Add. aux Mem. de COMM. Tom. II. p. 10.*

(g) MONSTRELET *Vol. III. f. 103.*

Filips kreeg hier van, in den aanvang van Wynmaand, tyding te Hesdin, alwaar hy, nog dien zelfden dag, ecn mondgefprek met Koning Lodewyk stontd te houden. De Koning hadt veel Krygsvolk om Hesdin vergaderd: en men wil, dat hy voorhadt, Filips te doen vast houden, zo dra hy tyding zou gekreegen hebben, dat Rubempré den Graaf van Charolois geligt hadt (b). Zeker is 't, ten minsten, dat de Hertog terstond te paard steeg, en naar Ryffel vertrok, zonder den Koning af te wagten.

FILIPS I.
1464.

't Gantsche Land waagde terstond van deezzen loozen aanslag. *Olivier de la Marche*, Schryver der bekende Gedenkschriften, mat deszelfs snoodheid, alomme, ten breedsten uit (i). De Predikstoelen daverden zelfs van de hevigste beschuldigingen tegen den Franschen Koning. 't Gemeen hadt 'er overal den mond vol van.

Lodewyk, die zig, door deeze gerugten, 't zy waar of valsch, in zyne eer geraakt hielt, zondt, al in Slagtmaand, een Gezantschap aan den Hertoge van Bourgondie, om herstelling van eer, wegens de gerugten, die, ten nadeele des Konings, door de Nederlanden, liepen, en te gelyk het ontslaan van Rubempré te vorderen. Voorts hadden de Gezanten last, om den Hertoge te verklaaren, dat hun Koning alleen Jan de Romillé, zynen Onderdaan, geenszins den Graave van Charolois hadt willen doen ligten (k). Filips toonde, in

(b) MONSTRELET *Vol. III. f. 103.*

(i) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXXV. p. 468.*

(k) MONSTRELET *Vol. III. fol. 103 vers.*

FILIPS I. in 't antwoord aan 's Konings Gezanten, dat
1464. hy Lodewyk van eenig flinks oogmerk verdagt
 hielt. Hy beloofde Rubempré te ontslaan,
 zo dra zyne onschuld blyken zou. Men weet,
 dat hy, tot in 't jaar 1469, gevangen geze-
 ten heeft (1). Karel was, by 't openbaar ge-
 hoor deezer Gezanten, tegenwoordig geweest.
 Zy hadden zo vinnige uitdrukkingen gebruikt,
 tegen zyne heimelyke onderhandelingen met
 den Hertoge van Bretagne, dat hy, in hevi-
 gen toorn ontsteken, zig, in 't uitgaan, te-
 gen eenen der Gezanten, deeze woorden ont-
 vallen liet: *Beveel my in 's Konings gunst. Zeg
 hem, dat hy my hier fraai heeft doen havenen, door
 zynen Kanselier; doch voeg 'er by, dat het hem
 berouwen zal, eer een jaar ten einde is (m).*

XIX.
 Slag van
 Montthe-
 ri.

1465.

Karel hieldt zyn woord. 't *Gemeenebest-Ver-
 bond*, aan 't hoofd van welk, de Hertog van
 Berri, 's Konings Broeder, gesteld werd, t
 hadt naauwlyks zyn vol beslag gekreegen, of
 de Graaf van Charolois trok, met een aan-
 zienlyk Leger, in Frankryk. Vooraf hadt hy
 zynen Vader weeten te beweegen, om hem
 's Lands Regeering af te staan (n). En ter-
 stond hier na, hadt hy die van Kroui, onder
 welken ook Jan van Lannoi, Stadhouder van
 Holland, was, voor vyanden des Vaderlands
 verklaard, en genoodzaakt, naar Frankryk te
 vlugten (o): 't welk Filips, 's Lands Krygs-
 magt in de handen zyns Zoons ziende, zyns
 ON-

(1) MONSTRELET *Vol. III. fol. 103.*

(m) *Memoir. de PH. DE COMMIN. Livr. I. Ch. I. p. 2.*

(n) MONSTRELET *Vol. III. f. 106.* DUCLOS *Hist. de Louis
 XI. Tom. I. p. 213.*

(o) MONSTRELET *Vol. III. f. 106 vers. 107.* COMMINES
Livr. I. Ch. I. p. 9.

ondanks, gedoogen moest. By Montheri viel, **FILIPS L** op den zeltienden van Hooimaand des jaars 1465. 1465, een bloedige slag voor, in welken Karel het veld behieldt (p), schoon beide de partyen zig de overwinning toeschreeven. Veelligt haddenze 'er geen van beide reden toe, om dat het verlies, aan wederzyde, genoegzaam even groot was (q). Op den vyfden van Wynmaand, hier aan volgende, werdt 'er, te *Conflans*, een Verdrag getekend, **Vrede** tusschen Lodewyk en Karel, waar by den laat- van **Conflans**. sten, de Plaatsen, in Pikardye, langs de Somme gelegen, en onlangs, door den Koning, geloft, wederom werden afgestaan: onder voorwaarde, dat zy, eerst na de dood van Filips en Karel, voor tweemaalhonderdduizend gouden Kroonen, wederom zouden mogen benaderd worden. Karel bedong nog andere voordeelen by dit Verdrag (r): welken de Koning hem te ligter toestondt, om dat hy voorhadt het Bondgenootschap der Fransche Grooten, 't kostte wat het wilde, te verbreeken.

De Vrede van Conflans herstelde de rust in De Graaf de Nederlanden nog niet. De Luikenaars wa- van Charolois overwint de Lui- kenaars. ren, uit hoofde van een Verbond, in Hooimaand laatstleeden, met Lodewyk den XI. geslooten (s), in Brabant en in 't Graaffschap Namen gevallen: alwaar zy veele verwoestingen hadden aangeregt. Karel hadt zo dra, door het sluiten van het Verdrag van Conflans, de

(p) DE LA MARCHE Livr. I. Ch. XXXV. p. 472, 474.

(q) MONSTRELET Vol. III. fol. 114 &c.

(r) Men zie het, by MONSTRELET Vol. III. fol. 121 vers.

(s) VOIEZ DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. I. p. 328.

FILIPS I
1465.

de handen niet ruim gekreegen, of hy trok, met zyn Leger, op Luik aan. De Stad, zig verlaaten ziende van Koning Lodewyk, was genoodzaakt, op harde voorwaarden, met den Graave van Charolois, te verdraagen. Onder anderen, moest zy hem eene boete van zesmaal honderdduizend Rynsche guldens opbrengen (t). De Burgery van *Dinant*, eene Stad in Luikerland, hadt, op een gerugt, dat Karel den slag van Montlhcri verlooren hadt, zyn beeldtenis, in 't openbaar, aan de galge gehangen (u). Dit smaadelyk bedryf nam de Graaf van Charolois zo euvel, dat hy, de Stad, in

1466.

Westkappelle, Domburg en Vlissingen komen aan den Heere van Veere.

't volgend jaar, stormenderhand ingenomen hebbende, agthonderd Burgers, in de Maaze, deedt verdrinken (v). Henrik en Wolferd van Borselen, Zeeuwfche Edelen, die *Dinant* hadden helpen bemagtigen, werden, voor hunnen dienst, rykelyk beschonken. Filips zelfs begittigde Henrik, die reeds Heer van Veere was, sedert, met Westkappelle, Domburg en Vlissingen, welker Heerlykheid, hem en zynen Nakomelingen, ten onversterfelyken Erfleerle, werdt opgedraagen (w). De Luikenaars, tegen 't gemaakt Verdrag, toegeschooten zynde, om die van *Dinant* te helpen, verzoenden zig, op nieuws, met Graave Karel (x); doch hielden dit verdrag niet langer, dan het voo'ige.

XX.
Zwaare

Wy hebben van den Franfchen en Luikfchen

(t) MONSTRELET *Vol.* III. *f.* 124.

(u) AMELGARD. *Geft.* Lu lov. XI. *Libr.* II. *Cap.* VIII. in MARTEN. & DURAND. *Vet. Monum.* Tom. IV. c. 744.

(v) COMMINES *Livr.* II. *Ch.* I. p. 75-79.

(w) KLIGERSB. *Chron.* II. *Deel.* bl. 239.

(x) COMMINES *Livr.* II. *Ch.* 2 & 3.

ſchen Kryg alleen kortelyk willen gewaagen, FILIPS I.
om dat ons niet duidelyk gebleeken is, dat 1466.
de Hollandsche manſchap denzelven byge-
woond heeft. Zeer waarſchynlyk zal dit eg-
ter voorkomen, als men aanmerkt, dat het
Huis van Bourgondie zig, voor en na deezen
tyd, in zyne uitheemsche Oorlogen, van
deeze manſchap zeer wel heeft weeten te be-
dienen. Ook blykt het, dat ons Land, den
Hertoge, tot het uitvoeren deezer koſtbaare
Oorlogen, jaarlyks, zo zwaare Beden opbren-
gen moest, dat 'er de goede Ingezetenen, hier
en daar, zeer door gedrukt werden (y). Men
hadt hem, twee of drie jaaren geleeden, reeds we-
derom eene tienjarige Bede van 55183 Schil-
den's jaars, voor Holland en Friesland, dat is,
Westfriesland, moeten toestaan (z). Zeeland
liep ook niet vry. Holland en Zeeland gevoel-
den dan gewiffelyk den laſt van deezen Kryg.
De Koopluiden, in 't byzonder, haakten naar
eene beſtendige Vrede: op hoop dat de Han-
del en Zeevaart, die, door de geduurige on-
luſten, nu en dan, geſtremd werdt, eens we-
derom bloeyen mogt, als te vooren.

Men hadt, eenige jaaren herwaards, om de
Scheepvaart ſterker door te zetten, grooter
Schepen beginnen te bouwen; die thans, door
het verdiepen der ſtroomen en het verwyde-
ren der Zeegaten, beter dan voorheen, bin-
nen deeze Landen komen konden. Ook maak-
te men de Schepen, op eene andere wyze,
dan van ouds. Men plagt de Hulken, Ra-
zei-

(y) VELIUS HOORN, bl. 80.

(z) M. S. Vervolg van J. VAN HOUT Dienſtb. van Leyden
bl. 49 by VAN LOON Aloude Regeer. V. Deel, bl. 253.

FILIPS I. zeilen, Kraaijers en andere Vaartuigen hier
1466. slegts *Krapfchuitswyze*, met de planken op
 malkanderen geslaagen, te timmeren. Doch
 omtrent deezen tyd, werdenze *Karveelswyze*
 gemaakt: dat is, men voegde de planken niet
 op, maar nevens of tegen elkanderen, en
 maakte den naad tusschen beide met werk digt.
 De Schepen waren dus hegter, en bekwaamer
 om de Zee te bouwen. Ook begon men thans,
 sterker nog dan te vooren, door de Zond te
 vaaren (a). Doch deeze vaart was, omtrent
 deezen tyd, meer dan eens, belemmerd ge-
 weeft. De Amsterdammer- Hoornsche en
 Enkhuizer-Koopvaardyschepen werden, in de
 Zond, somtyds aangehouden: waar over, in
 't jaar 1464, met den Koning van Deenemar-
 ke, gehandeld was (b). Doch van den uitslag
 deezer handeling vind ik nergens iets aange-
 tekend. *Christiaan de I*, Koning van Deene-
 marke, hadt den Hollanderen en Zeeuwen,
 al in 't jaar 1453, vrygeleide vergund, om
 in zyne Ryken te komen handelen: mids dat
 zy, niet door de Belt, maar door de Zond, al-
 waar toen reeds 's Konings tol gevorderd werdt,
 voeren. Ook zou het hun niet vry staan, Eng-
 gelsche waaren in de Noordsche Ryken te
 brengen (c). Doch eenige jaaren laater, schynt
 dit wederom geoorlofd geweest te zyn. Im-
 mers men vindt het niet verboden, in ver-
 scheiden' Voorregtbrieven, door den Deen-
 schen Koning, sedert, ten behoeve van 't

ge-

(a) REIGERSB. Chron. II. *Deel*, bl. 232, 233. VELIUS
 Hoorn, bl. 76.

(b) BRANDT Enkh. bl. 27. VELIUS Hoorn, bl. 80.

(c) Handv. van Amst. bl. 83.

gemeene Land en van sommige Steden, FILIPS I. verleend (d). De Hamburgers hadden, in 't 1466. jaar 1460, eenige Hollandſche Schepen aangeſlaagen, misleid door eenen valschen Brief, door zekeren Oosterling, uit Utrecht, geschreeven. Doch na dat de onzen zes of zeven Hamburger ſchepen in 't Vlie aangehouden en opgebracht hadden, werden de Hollandſche ſchepen, te Hamburg, wederom vry gegeven (e). Niets nogtans belemmerde de vaart deezer Landen meer, dan een Bevel van Koning Eduard den IV, in 't jaar 1464, met toestemming van 't Parlement, gegeven, waar by „ de invoer van alle gewassen, stoffen en handwerken van Holland, Zeeland „ en Friesland, en van de verdere Staaten des „ Hertogs van Bourgondie, in Engeland, Wales en Ierland verboden werdt (f).” Het Bestand, tusschen Eduard en Filips, in 't jaar 1463, voor den tyd van een jaar, geslooten, was nu ten einde gelooopen, en Eduard, voorhebbende *Bonne van Savoye*, Zuster der Koninginne van Frankryk, ten Huwelyk te verzoeken, schynt dit verbod van Koophandel doorgedrongen te hebben, om Lodewyk den XI. te behaagen. Of veelligt heeft men 't, in Engeland, kwalyk genomen, dat Filips eenige aanhangers van den ontroonden Koning Henrik den VI. in de Nederlanden toeliet (g), en gevreesd, dat zy iets, tegen de tegenwoordige Regeering, onderneemen mogten, wanneer

(d) Handv. van Amst. bl. 83, 84, 85 enz.

(e) BRANDT Enkh. bl. 28.

(f) A. G. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 138.

(g) COMMINES Livr. I. Ch. VII. p. 43.

FILIPS I. neer de vaart open bleef. Doch toen men, 1466. door den tyd, zag, dat 'er, van de Engelsen, die zig in de Nederlanden onthielden, niets kwaads te dugten was, en vooral, na dat Eduard, van het Huwelyk met Bonne van Savoye plotselyk afziende, zig aan *Elizabeth Woodwil* hadt verbonden, waarom hy den Koning van Frankryk minder behoefde te ontzien; traden Eduard en Filips, terstond, over eene verlenging van 't Pestand, in onderhandeling (*b*), en, in 't jaar 1466, werdt het gemeld Verbod wederom ingetrokken (*i*). Ook werdt 'er, in de Lente des gemelden jaars, tusschen Eduard en Karel, Graave van Charolois, over een dubbel Huwelyk, gehandeld, van Karel, wiens Gemaalinh, Izabelle van Bourbon, op den vyfentwintigsten van Herfstmaand des voorgaanden jaars, overleeden was (*k*), met *Margareet van York*, 's Konings Zuster; en van *George, Hertog van Clarence*, 's Konings Broeder, met Maria, Dogter des Graaven van Charolois (*l*). Het laatste is egter nimmer, het eerste, niet voor 't jaar 1468, voltrokken. Doch Eduard sloot, ondertusschen, na verscheiden' onderhandelingen met de Bourgondische Afgezanten (*m*), op den drie-entwintigsten van Wynmaand des jaars 1466, een Verbond van Vriendschap en onderlinge bescherming, met Karel, Graave van Charolois (*n*), waar door de vrye
vaart

(*b*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 127.

(*i*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 138.

(*k*) MEYERUS *ad annum* 1465 f. 337 *versf.*

(*l*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 139, 139.

(*m*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 138, 139, 142, 143, 143.

(*n*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 145.

XIII. BOEK. HISTORIE. 91

vaart op Engeland volkomen hersteld werdt. FILIPS I.

Het voordeel, welk dit Verbond aanbragt, 1466.
 verzoette een weinig de smert der schade, XXI.
 drie of vier jaaren *hervwaards*, hier te Lande, Gesteld-
 en met naame in Westfriesland, door zwaare heid der
 stormen en hooge zeevloedcn, geleeden. De Westrie-
 zeegaten, het *Marsdiep*, het *Heersdiep* en het sche Dy-
Vlie waren, binnen weinige jaaren, zo zeer kaadjcn
 verwyd geworden, dat de vloedcn dagelyks en andere
 hooger stonden, tegen den ouden Frieschen Zeewee-
 of Westfrieschen dyk, toen den *Zeeburg* ge- ringen,
 naamd. Met eenen Noordwestelyken storm, ten dee-
 liep deeze Dyk groot gevaar van door te zen tyde.
 breeken, vooral op eene streck van omtrent
 twaalfhonderd roeden, zig strekkende van
 Medenblik tot *Twismaarzyl*. Hier vielen,
 van tyd tot tyd, groote diepten buiten aan den
 voet des dyks. In Slagtmaand des jaars 1464,
 was 'er, by Wydenes, zelfs eene groote door-
 braak geschied (*o*), waar van den Lande veel
 schade kwam: en thans kon de dyk, op
 verscheiden' plaatscn, geene roede in de
 breedte haalen. Ten einde van deezen dyk,
 westwaards, lagen toen duinen, van Petten af
 tot Kamp, eene lengte van omtrent een vier-
 dendeel uurs. Deeze streck duins was, door
 de zee, zo geweldig afgeslaagen, dat zy, op
 veele plaatscn, naauwlyks dertig treden breed
 was, en met den minsten zwaaren storm, som-
 tyds eene roede, somtyds meer, in de lengte,
 verloor. Hoog noodig vondt men 't, der-
 halven, ten deezen tyde, dat deeze Zeeweerin-
 gen in beteren staat gesteld werden. De dyk
 was,

(*o*) VELLIUS HOORN, *ll.* 31.

FILIPS I. was, van ouds, onderhouden en gestevigd
 1466. geweest, met een zeker gewas, *Wier* genaamd,
 dat, door de wilde Vogels, van den grond
 der Zuiderzee, opgehaald zynde, omtrent het
 Eiland Wieringen, in grooten overvloed, plagt
 gevischt te worden; doch nu, minder dan eer-
 tyds, gevonden werdt. Men hadt dan, al
 eenige jaaren geleeden, half riet half wier,
 aan den dyk, beginnen te gebruiken; doch
 bevondt nu, dat hy, ook op deeze wyze, langer
 niet te houden was. Des werdt 'er, met toe-
 stemminge des Hertogs, verleend te Brussel,
 op den vyfden van Hooimaand deezes jaars

Men be- 1466, vastgesteld, dat men den dyk, op de
 gint de aangewezen' gevaarlykste plaatsen, schooren
 Dyken zou, met balken van zesentwintig en twee-
 met bal- endertig voeten, op bekwaame afstanden,
 ken en door dwarsbalken, voorzien met yzeren bouten,
 paalwerk gehegt aan eene gording van paalwerk, die-
 te be- nende om de eerste kracht van 't water te bree-
 schutten. ken. De kosten van 't werk werden begroot
 op veertienduizend agthonderd ponden van
 veertig grooten, ieder roede. Om de Zeewee-
 ring by Petten in beteren staat te stellen, werdt
 vastgesteld, een stuk wegs agter de duinen,
 eenen Kleidyk te leggen; en het Land, tuf-
 schen de duinen en den dyk, en den dyk zel-
 ven, met zand te laten bestuiven; de over-
 stoooven' plaatsen met helm bepootende, op
 dat men 't zand behouden, en door den tyd,
 meer Landwaards in, een' nieuwen Zandduin
 of Zanddyk aanwinnen zou. 't Een en 't ander
 is, sedert, met eenen goeden uitslag, in 't
 werk gesteld. Het Noordelyk gedeelte van
 Holland; Delfland en Schieland, thans op zig
 zel-

zelve veel te draagen hebbende, alleenlyk FILIPUS E. uitgenomen; droeg den last van deeze verbetering der Westfriesche Zeeweeringen. 1466. Elke morgen Lands betaalde 'er, jaarlyks, een Rynschen gulden toe, of iet meer of minder, naar de waarde der Landen. Westfriesland, welk men dertigduizend morgen Lands groot hieldt, werdt op veertigduizend geschat, om dat het de meeste nuttigheid van 't werk trekken zou. Kennemerland en Kennemergevolg rekende zig maar vierentwintigduizend morgen groot; doch werdt op agtendertigduizend gesteld. Waterland en Zeevang op zesduizend morgen. Rynland betaalde, naar gelang zyner morgentalen, tot omtrent twee-envyftigduizend morgen toe. Amstelland moest ook naar zyne Morgentalen betaalen. Als de werken voltooid waren, moest Westfriesland, gelyk van ouds, het onderhoud bekostigen. 't Gemeene Land benoemde zeven mannen, om opzigt over alles te hebben: by welken de Hertog den Stadhouder en Raade van Holland voegde (p).

Wy hebben hier van een weinig omstandiger willen gewaagen, op dat men de gesteldheid der Westfriesche Zeeweeringen, ten deezen tyde, weeten zou: en te gelyk opmerken, wanneer men begonnen heeft de dyken, hier te Lande, met balken en paalwerk, te beschutten: welke wyze van zeeveering, nog geene drie eeuwen in gebruik geweest zynde, sedert eenige jaaren, met naame in Westfriesland, buiten gebruik begint te raaken, leggende men nu glooijingen van steen voor den

(p) Handv. van Rynland 61, 91 enz.

94 VADERLANDSCHE XIII. BOEK.

FILIPS I. den dyk, die den drang van 't water beter
 1466. keeren, en zo veel verderf niet onderworpen
 zyn als het hout.

XXII. Hertog Filips was, sedert eenigen tyd,
 Doodvan door de jaaren en meer dan ééne gevaarlyke
 Hertoge krankheid, dermaate verzwakt (q), dat men
 Filips. hem geen lang leeven meer toelei. Des de
 Graaf van Charolois, die zig, gedurende
 den winter des jaars 1466, in Holland en
 Zeeland, opgehouden hadt, besloot, in
 1467. Sprokkelmaand des volgenden jaars, naar
 Brabant en Vlaanderen te keeren (r), om
 by 't overlyden des ouden Hertogs tegen-
 woordig, of ten minsten nader by de hand
 te zyn. Filips lag, ten deezen tyde, krank
 te Brugge; doch beterde allengskens. In
 Zomermaand, schein hy volkomen hersteld
 in gezondheid; doch schielyk ingestort, o-
 verleedt hy, aan eene ontsteking in de keel,
 van heete en geduurige koortsen verzeld, op
 den vyftienden der gemelde maand, des a-
 vonds tusschen negen en tien uren, in het
 in het twee-enzeventigste jaar zyns ouderdoms
 (s). 't Lighaam werdt terstond geopend,
 en van binnen wel gesteld bevonden, behal-
 ven de milt en een gedeelte der longen, die
 t'eenemaal verrot waren (t). De Graaf van
 Charolois, die, eenige uren te vooren, van
 Gend, te Brugge gekomen was, zag zynen

Va.

(q) Extrait d'une anc. Chron. dans les Addit. aux Memoir. de COMMINES Tom. III. p. 324, 343, 346.

(r) Extrait ubi supra p. 346, 347.

(s) Lettre de Charles, Duc de Bourg. dans les Addit. aux Memoir. de COMMINES Tom. IV. p. 184.

(t) Lettre de Poly Bulland ubi supra p. 186.

Vader sterven (u). Terftond na de Uitvaart, FILIPS I, deedt hy zig tot Graave van Vlaanderen en 1467. tot Hertog van Brabant inhuldigen. In 't Hertogdom Bourgondie, volgde hy, insgelyks, zynen Vader op, zo wel als in alle de andere Heerlykheden. Doch daar verliep nog eenige tyd, eer hy zig, voor Graave van Holland en Zeeland, kon doen erkennen.

Filips liet, by drie egte vrouwen, welken Zyne eg- hy gehad hadt, geene kinderen na, dan zyte en on- nen Opvolger, Hertog Karel. Doch men vindt, egte Kin- dat hy, by verscheiden' vrouwsperfoonen, deren. negentien onegte kinderen, tien Zoonen en negen Dogters, verwekt heeft (v). In zynen jongsten Uitersten Wil, die, al op den agtsten van Wintermaand des jaars 1441, gemaakt was, hadt hy, aan verscheiden' deezer natuurlyke kinderen, Legaaten besproken: ook, onder anderen, aan de Kloofsters, behoeftige Kerken, Gasthuizen en andere Godsdienstige Gestigten in Holland en Zeeland, eenige giften gemaakt. Doch hy hadt zynen Zoon Karel tot zynen eenigen Erfgenaam en Opvolger in alle zyne Staaten verklaard (w). Karel tradt dus, ook uit hoofde van deezen Uitersten Wil, in het wettig bezit derzelve.

Filips is de tweede onzer Hollandsche Onder-Graaven, die den bynaam van *den Goeden* ge-zoek. of draagen heeft: mooglyk nog meer ten on- regte, dan Willem de III. hyte regt Zyne schrandere de Goede bygeheid, voorzigtigheid, grootmoedigheid, dienaemd vanzy.

(u) MONSTRELET *Vol. III. fol. 130.*

(v) *Vide Not. in MIRÆI Oper. Diplom. Tdm. II. p. 1259, 1260, 1262, 1263.*

(w) *Testam. Philippi Ducis Burg. in MIRÆI Oper. Diplom. Tdm. II. p. 1256 & dans les Pœuv. sur COMMINES Tdm. IV. p. 189.*

FILIPS I. van veelen hoog geroemd wordt, konden
1467. hem den naam van *goed* niet waardig maaken. De rykelykheid en grootschheid zyn-
 ner hofhoudinge mogten hem dien doen verkrygen by zulken, die 'er voordeel van
 trokken; doch 't gemeene Land, welk 'er den last van droeg, kon 'er niets loflyks in
 vinden. De strengheid, met welken hy sommige wederspannigen heeft doen straffen,
 kon hem ook den naam van *goed* niet doen verwerven; zo min als de toemellooze heersch-
 zugt, die hem aandreef, om Vrouw Jakoba van haar Vaderlyk erfgebied te verfteeken.
 Heeft het aanzien, dat hy zig, by uitheem-
 fche Vorften, hadt weeten te verkrygen, iets toegebracht, om den Koophandel, hier
 te Lande, te doen bloeijen; hy wift ook mid-
 del, om 's Lands schatten in zyne schatkist te
 fleepen: waar toe hem zelfs het dwaas ont-
 werp van den Turkfchen togt te ftade kwam.
 Men vindt (x), dat hy viermaalhonderddui-
 zend Kroonen aan gemunt goud, twee-enze-
 ventigduizend mark zilverwerk, en voor meer
 dan twee millioenen, aan 't pragtigft huisraad,
 boeken en schilderyen, nagelaaten heeft.
 Eene geweldige fchat, ten deezen tyde, in
 welken het geld zeer veel fchaarfer was, dan
 ruim eene halve eeuw laater. Wy hebben
 te vooren gegift, dat de begeerte om 't Hei-
 lig Land te herwinnen Willem den III. den
 naam van *den Goeden* heeft doen verkrygen.
 Veelligt is eene diergelyke zugt in Hertoge
 Filips, die hem aangefpoord hadt, tot het
 doen

(x) DE LA MARCHE *Livr. I. Cb. XXXVII. p. 494.*

doen eener gelofte om de Turken te beoorloogen, en die hem, nu en dan, bewoog, om den Oosterschen Kerken geschenken te zenden (y), de voornaamste oorzaak geweest, dat men hem den zelfden naam heeft toegepast.

Hertog KAREL vondt, by 't aanvaarden van 't bewind, de Nederlanden in tamelyken welstand en rust (z). De Koophandel hadt overvloed en weelde gebaard, niet alleen in Brabant en Vlaanderen, maar zelfs ook in Holland en Zeeland, die daarom, ten deezen tyde, met meer regt nog dan ten tyde van Graave Jan den II (a), den naam van *ryke Landen* draagen mogten. Doch deeze overvloed werdt, binnen weinige jaaren, dertelyk verkwist. Het Hof van Hertoge Philips was een der wellustigsten van deezen tyd geweest. Men hielt 'er geduurig grootfche en kostbaare maaltyden. De gemeenzaame verkeering van Mans- en Vrouwsperfoonen gaf 'er ook tot veelerlei ongebondenheid aanleiding. Zelfs waren 'er de Badstooven voor beide de Kunnen gemeen. De ontugt des Hertogs was van verderfelyken invloed op de Hovelingen. Ook slaken thans Mannen en Vrouwen, meer en meer, uit, in pragtige kleedy (b). De korte mannen-kleeding kwam ten deezen tyde in gebruik. Ook begon men, in navolging des ouden Hertogs, wien het hair uitgevallen was, zig

(y) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXXVII. p. 494.*

(z) COMMINES *Livr. I. Ch. II. p. 12.*

(a) *Zie III. Deel, bl. 181.*

(b) COMMINES *Livr. I. Ch. II. p. 12.*

KAREL I. het zelve te doen affnyden (c), en, volgens sommigen, groote Paruiken te draagen, die met hooge hoeden gedekt werden: hoewel ik meen, dat deze dragt laater opgekomen is. De schoenen hadden zeer lange en spitse neuzen. De stoffe der kleeding was meer dan gemeen kostbaar. 't Gemeene Volk en de Lyfknegts zelve droegen zyden of fluweelen wambuizen. De vrouwen waren gekapt in een hoog hoofdhulsel, van welk een lange sluyer langs de rug, en somtyds tot aan de voeten, ahang. Den sleep van 't gewaad, die den voornaamsten vrouwen plagt nagedraagen te worden, lieten zy, ten deezen tyde, wel agter; doch droegen, daarentegen, wederom veel breeder gordels, en deden haar gewaad veel rykelyker voëren en bestikken (d).

Aan deeze weelde en pragt was 't volk gewoon, toen Karel aan de Regeering kwam. Hy zou 't verderf, dat 'er uit te wagen stondt, hebben kunnen voorkomen, zo hy, by eenen sterken afkeer van wellust en weelde, die hem waarlyk eigen was, slegts eene maatige begeerte naar rust en vrede gehad hadt. Doch, sel en heerschezugtig van aart, schiep hy naauwlyks ergens genoeg in, dan in den oorlog. De Krygszugt bezat hem geheellyk. Hy offerde 'er zig zelve niet slegts aan op; maar het belang ook zyner Onderzaaten, welken hy, zo lang hy leefde, noodzaakte, hunne beste middelen, ten deele reeds in ongebondenheid en pragt verkwist, verder in noodde.

(c) DE LA MARCHE *Livr. I. Ch. XXXIV. p. 464.*

(d) MONSTRELET *Vol. III. f. 129 vers.* Extrait d'une anc. Chron. dans les Addit. aux Memoit. de COMMINES *Tom. III. p. 347.*

delooze en uitlandsche oorlogen te spilen. KAREL I.

De Luikenaars, den dood van Hertoge 1467.
 Filips verstaan hebbende, waanden langer niet De Lui-
 aan de gemaakte Vrede gehouden te zyn. Zy kenars
 verrastten Huy, en verdreeven de Bourgondi-worden
 sche bezetting, die in deeze Stad lag. Karel over-
 verzamelde, terstond hierop, een Leger by wonnen.
 Leuven, belegerde S. Truyen, en versloeg
 de Luikenaars, die, ten getale van dertigdui-
 zend man, uitgetrokken waren, om de Stad
 te ontzetten; op den dertigsten van Wyn-
 maand. S. Truyen bemagtigd hebbende, ver-
 toonde hy zig naauwlyks voor Luik, of de Stad
 gaf zig over, by verdrag. Zy werdt, sedert,
 ontmanteld, en van geschut en ander Krygs-
 gereedschap beroofd (e). Men vindt, dat
 deeze Krygstogt, door veele Zeeuwfche Ede-
 len, bygewoond geweest is (f).

De Luiksche Kryg, en eenige andere be- XXIV.
 letsels, met naame ook het Huwelyk met Hertog
 Margareet van Jork (2), welk, eerst in den Karel
 aanvang van Hooimaand des jaars 1468, te wordt in
 Damme in Vlaanderen, voltrokken werdt (g), Holland
 hadden den Hertoge nog geenen tyd gelaaten, land in-
 om zig, in Holland en Zeeland, als Graave, gehul-
 te doen inhuldigen. Doch op den dertienden digd.
 der gemelde maand, vertrök hy, van eenige 1468.
 Zeeuw-

(e) COMMINES Livr. II. Ch. 2, 3 & 4. DE LA MARCHE
 Livr. II. Ch. I. p. 498.

(f) REIGERSE Chron. II. Deel, 61. 249. MEYERUS ad an-
 num 1467. f. 342.

(g) Extrait dans les Addit. sur COMMINES Tom. III. p. 351.

(2) De Huwelyks-Voorwaarden, die, op den zef-
 tienden van Sprokkelmaand 1468, te Brussel beraamd
 waren, vindt men by DU MONT, *Corps Diplomatique*
 Tom. III. P. I. p. 372.

KAREL I. Zeeuwfche Heeren verzeld, over Skuis, naar **1468.** Middelburg, in Zeeland (*b*), alwaar hy voor Graave erkend werdt. Terftond daar na, werdt hy, ook in de andere Zeeuwfche Steden, ingehuldigd (*i*). Voorts naar Holland gereisd zynde, kwamen de Edelen en Steden, op den eenentwintigften, in den Haage, byeen: alwaar de inhuldiging, met veel ftaatsie, gefchiedde. Men heeft nog oude en egte Aantekeningen van deeze inhuldiging (*k*), uit welken blykt, dat zy, door een getal van zesenvyftig Hollandsche Edelen, gefchied is. De Plaatsen, welker Afgevaardigden den Graave gezworeen hadden, waren, volgens deeze Aantekeningen, Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amftterdam, Gouda, Rotterdam, Schiedam, Alkmaar, Beverwyk, Monnikendam, Edam, Woerden, Oudewater, Schoonhoven, Gorinchem, Heusden, S. Geertruidenberg, Hoorn, Enkhuizen en Medenblik; benevens de kleine Westfriefche Steden en Dorpen Grootebroek, Westwoude, Schellinkhout, Wydenesse, Hem, Venhuizen, Spanbroek, Abbekerk, Sybekarspel en Nieuwdorp. Voorts deden den Graave ook hulde de Baljuwſchappen van Kennemerland, Rynland, Schieland, Zuidholland, Waterland en Amftelland, Arkel, Schoonhoven en Heusden (3): benevens de Eilanden Texel en Wieringen.

(*b*) *Extrait ubi supra p. 352.*

(*i*) REIGERSB. Chion. II. *Deel*, bl. 249.

(*k*) *Abud BOXHORN. Theatr. Ho'land. p. 72.*

(3) Delfland is, in deezen lyst der Baljuwſchappen, overgelaagen: of miſſchien niet byzonderlyk genoemd, om dat 'er toen, over Rynland en Delfland, een en dezelfde Baljuw kan gefteld zyn geweest.

gen. De eed, die toen, zo door den Graaf-KAREL I. ve, als door de Landzaaten, gedaan werdt, 1468. is ook nog voorhanden (1). Doch 't is aanmerkelyk, dat de eed der Landzaaten in rang voor 's Graaven eed geplaatst wordt, daar het te denken is, dat de Graaf egter, volgens de aloude gewoonte, eerst zal gezworeen hebben. Wy kunnen hier ook niet verzwigen, dat, schoon *Dordrecht onder de Steden genoemd wordt, die den Graaf, op deezen tyd, inhuldigden; de Afgevaardigden deezer Stad dit thans, of niet, of niet volkomen gedaan hebben. 't Zal beneden te pas komen, hiervan nader opening te doen.

Hertog Karel, naauwlyks voor Graave aan-^{Zwaare} genomen, deedt eenen zwaaren Eifch of ^{Bede van} Bede van de Hollanders en Zeeuwen. Hy vor-^{de Lan-} derde tweehonderd en veertigduizend Leeu-^{den ge-} wen van dertig stuivers, of vierhonderd en ^{vorderd.} tagtigduizend Schilden van vyftien stuivers, voor zig; twee-entertigduizend Schilden, tot speldegeld voor de Hertoginne; zestienduizend Schilden, tot geschenken en heuschheden, aan verscheiden' Dienaars; en vierduizend agthonderd Schilden, tot vervalling der Reis- en andere kosten, ter deezer gelegenheid gedaan. Dit alles beliep 532800 Schilden; van welken, Holland en Westfriesland 372800; Zeeland 160000 Schilden opbrengen moest, in den tyd van vyftien halve jaaren. In het aandeel van Holland, moest Dordrecht met de Zuidhollandsche Dorpen

39200

(1) *Apud BOXHORN. Theatr. Holland. p. 74. en agter Lois Chron. bl. 313.*

102 VADERLANDSCHE XIII. BOEK.

KAREL I. 39200 Schilden draagen. Tot het overige, 1468, beloopende 44480 Schilden in 't jaar, gaven, jaarlyks,

	De groote Steden	{	Haarlem	3549 Schilden
			Delft	3375 ———
			Leiden	3375 ———
			Amsterdam	2875 ———
			Gouda	1770 ———
	De kleine Steden	{	Alkmaar	800 ———
			Rotterdam	1150 ———
			Schiedam	350 ———
			Hoorn	2000 ———
			Medenblik	450 ———
			Enkhuizen	470 ———

Het overige moest, door de andere Steden en Dorpen, gedraagen worden (m). Doch sommige Steden, met naame Hoorn (n), klaagden, sedert, dat zy, by deeze schatting, boven de andere Leden, en zelfs boven vermogen, bezwaard waren. Ook maakten zulke buitengewoone en zwaare Beden het opstellen van nieuwe belastingen op de eet- en andere waaren, in de Steden, noodzaakelyk; die egter, niet zonder veel tegenmorrens der Gemeente, werden ingevoerd. Hertog Karel, toestemming op zynen harden eisch verkreegen, en de voorregten der Steden, by open' Brieven, bevestigd hebbende (o), keerde, in 't begin van Oogstmaand, naar Brussel te rug (p).

In

(m) Oude Registers by AMBZING Haarl. bl. 502. en by COM-MFLIN Amst. bl. 914.

(n) VELIUS Hoorn, bl. 84.

(o) Zie, by voorb. Handv. van Rotterdam. bl. 315.

(p) Extrait dans les Addit. aux Memoir. de COMMINES Tome, III. p. 352.

In den aanvang deezes jaars, was 'er een **KAREL I.**
Verbond van Bescberming met Koning Eduard **1468.**
den IV. geflooten, welk eeniglyk op Frank- **Verbind-**
ryk zag. Hertog Karel hadt, op den dag **teniffen**
zelve van het overlyden zyns Vaders, het **met E-**
Verbond van vriendschap en onderlinge be- **duard**
fcherming, door hem, te vooren, als Graave **den IV.**
van Charolois, met Eduard den IV, gemaakt;
als Hertog van Bourgondie, bevestigd (q).
Sedert handelde hy, door middel zyner Moe-
der, met de Engelsche Gezanten, te Brussel,
over een Verdrag van Koophandel,* welk ein-
delyk, op den vierentwintigften van Slagtmaand
des jaars 1467, voor den tyd van dertig jaa-
ren, geflooten, en door Eduard en Karel
beide, bekrachtigd werdt (r). Vervolgens was
men in onderhandeling getreden, over het
wegruimen van eenige geschillen, ontstaan,
voornaamlyk, uit zekere belastingen, weder-
zyds, op de Koopwaaren gelegd (s). Doch
het voornaam oogmerk deezer onderhandel-
ingen was de verbindtenis tegen Frankryk, die,
op den veertienden van Sprokkelmaand deezes
jaars 1468, te Brussel getekend werdt (t).

Lodewyk de XI. maakte, sedert eenigen **XXV.**
tyd, zyn voornaamste werk van het sluiten **Hertog**
van byzondere verdragen met de Grooten, **Karel**
die, eertyds, het Gemeenebest- **Verbond** **nood-**
tegen hem gemaakt hadden. Hy trof nu met **zaak**
den een' dan met den anderen een Bestand: **Koning**
en was geduurig met de meesten in onderhan- **Lode-**
de- **wyk den**
Vrede. **XI tot de**

(q) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 145.

(r) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 149, 154, 159.

(s) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 152, 158, 159.

(t) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 158.

KAREL I. deling. Doch alzo men wel wift, dat hy 1468. voorhadt de Bondgenooten van een te scheiden, hieldt elk zig op zyne hoede. Hertog Karel hadt zig, niet lang na zyne terugkomst uit Holland, laaten overhaalen, om een mond-gesprek met den Koning te houden, te Peronne, ééne der Plaatsen aan de Somme, welken den Hertoge, by het Verdrag van Conflans, waren afgeftaan; doch Karel hadt zig, niet dan aan 't hoofd eener aanzienlyke Krygsmagt, derwaards begeben (u). Lodewyk daarentegen, die den schyn geeven wilde, dat hy zig volkomenlyk verliet op het vrygeleide, welk Karel hem toegezonden hadt (v), verscheen 'er, met een klein gevolg. Hy hadt, kort te vooren, Gezanten naar Luik afgevaardigd, met last, om deeze Stad wederom tot eenen opstand tegen Hertoge Karel aantezetten. Doch, sedert, beslooten hebbende met Karel in onderhandeling te treden, gaf hy 'er zynen Gezanten te Luik kennis van, hun beveelende, tot nader' last, het opstooen der Luikenaaren te staaken. De onderhandelingen te Peronne werden ondertusschen begonnen, eer de Koning nog antwoord van Luik hadt. Hier hadden de Fransche Gezanten hunnen last spoediger kunnen uitvoeren, dan de Koning verwacht hadt. De Luikenaars hadden terstond de wapenen opgevat, en zig van Tongeren meester gemaakt. Karel kreeg deeze tyding, en dat de Fransche Gezanten, in 't Leger der Luikenaaren, gezien waren, te Peronne, kort na dat

(u) COMMINES *Livr. II. Ch. V. p. 101, 102.*

(v) *Zie het by DUCLOS Tom. II. p. 255.*

dat de Vredehandeling begonnen was. In de KAREL I. eerste vervoering zyner hevigheid, maakte 1468. hy den Koning van Frankryk uit voor eenen Bedrieger en Verraader. Ook deed hy terstond de Poorten der Stad sluiten, en hieldt den Koning op 't Kasteel zo goed als gevangen. Lodewyk spilde veel gelds onder de bedienden des Hertogs, op dat niemand den vergramden Vorst eenigen raad zou geeven, tegen zyn belang. Twee of drie dagen verliepen 'er, eer de Hertog, die nagt nog dag rusten kon, tot een besluit kwam (x). Hy deedt toen Lodewyk een Verdrag voorleggen, by welk de voorigen, te Atrecht en te Conflans gemaakt, bevestigd en verklaard werden. De Koning tekende het zonder uitstel. Voorts moest hy belooven, dat hy, op staande voet, met den Hertog, optrekken zou, om de oproerigheid der Luikenaaren te straffen. Lodewyk, die, van goederhand, en waarfchynlyk uit *Filips van Commines*, 's Hertogs Kamerling, die dit zelf verhaalt, wist, dat de minste weigering Karel een geweldig besluit zou doen neemen, maakte zig eene wet van alles toe te stemmen, wat hem voorgehouden werdt (y): van zins, om 'er, als hy in volkomen vryheid zyn zou, niet meer van naar te komen, dan hy goedvondt. De Vrede van Peronne werdt, op den veertienden van Wynmaand, getekend (z). De Hertog van Bourgondie, verzeld van Koning Lodewyk, dien hy naauwkeurig liet gade slaan, trok, terstond hierna,

naar

(x) COMMINES *Livr. II. Ch. VII. p. 106 &c. suiv.*(y) COMMINES *Livr. II. Ch. IX. p. 114 &c. suiv.*(z) *Voiez les Preuves sur COMMINES Tom. IV. p. 235.*

KAREL I. naar Luikerland. Het Leger der Luikenaaren, 1468. na eenen hardnekkigen tegenstand, geslaagen zynde, toog Karel naar Luik, welke Stad, nog ontmanteld leggende, ligtelyk bemagtigd werdt. Zy werdt het roofziek Krygsvolk ten prooy gegeven, en met een goet deel der Ingezetenen, te vuur en te zwaard, verdelgd (a). Lodewyk moest zelf ten minsten aanschouwer zyn van het verderf zyner Bondgenooten, en eer hy vryheid kreeg, om naar Frankryk te keeren, het Verdrag van Peronne, te Luik, op nieuws bekrachtigen (b).

XXVI. Karel sleet den Winter en 't volgend voorjaar meest in Brabant en Vlaanderen, in tamelijke rust. Op 't einde van Hooimaand, **Hertog Karel** begaf hy zig naar Zeeland (c), om de Graafging in lyke Vierschaar te houden. Men vindt, dat **Graafge-** hy, te Middelburg, drie dagen ter weeke, **ding in** in persoon, te regt zittende, arm en ryk, **Holland** zonder onderscheid, hoorde. Drie Broeders, **en Zee-** in zyne tegenwoordigheid, wegens eenen **land.** doodslag, aan eenen zyner dienaaren begaan, hebbende doen onthalzen, rees 'er eenige opschudding onder 't volk, welke hy zelf, met een' stok in de hand toefschietende, op staande voet, wist te stillen (d). Uit Zeeland, stak hy naar Holland over. In den Briel, stapte hy aan land, alwaar Frank van Borselen, Graaf van Oostervant, hem deftig onthaalde. Van daar, naar den Haaage gereisd, hielt hy hier

1469.

(a) COMMINES *Livr. II. Ch. X. XI. XII. XIII.*

(b) COMMINES *Livr. II. Ch. XIV. p. 134.*

(c) *Extrait dans les Addit. aux Memoir. de COMMIN. Tom. III. p. 356.*

(d) REIGERSB. *Chron. II. Dstl, bl. 252.*

hier insgelyks het Graafgeding. In Herfft-KAROL I. maand, verleende hy den Friefchen Afge- 1469.vaardigden gehoor (e); die, gelyk als ten tyde van Hertoge Filips, naar huis keerden, zonder iets te fluiten.

Uffo van Dokkum, een Friefch Edelman, Onder- eenigen tyd geleeden, in twift geraakt zynde met zyne Landsluiden, hadt zig by Hertoge Karel vervoegd, en beloofd, hem voor Heere te willen aanneemen. Ook maakte hy zig ſterk, dat de Landſtreek, over welke hy gebodt, den Hertog insgelyks inhuldigen zou (f). Deze opening gaf den Hertoge aanleiding, om den Friezen in 't algemeen hulde af te vorderen. Biſſchop David van Bourgondie, 's Hertogs Broeder, was, in dit zelfde jaar 1469, door de Groningers, voor Heere aangenomen (g). De Hertog oordeelde, derhalven, dat 'er ook voor hem kans was, om zig in Frieſland te doen erkennen. *Gerrit Entzoon*, Burgemeester van Enkhuizen, voorheen door Hertoge Filips Ridder geſlaagen, werdt, ten deezen tyde, naar Frieſland afgezonden, om de Friezen tot onderwerping te vermaanen; doch hy kon meer niet te weeg brengen, dan de bezending naar den Haage (h), van welke wy gewaagd hebben, en die even vrugteloos afliep. In 't volgend jaar, werdt 'er, van 's Hertogen wege, door drie Raaden van Holland, Filips van Waſſenaar,

(e) *Extrait ubi ſupra.*

(f) *SICKO BEWINGA Chronickel, bl. 431.*

(g) *SYBE JARICHS Corte Chronyk in BROUWERII Analecta, bl. 449.*

(h) *BRANDT Enkh. bl. 30.*

KAREL I. naar, Willem van Alkemade en Jan Alewyn, 1469. wederom te Enkhuizen, met de Friezen gehandeld; doch deezen beweerden den Hertoge geene onderdaanigheid schuldig te zyn, en alleen onder 't Ryk te behooren (i). Uffo van Dokkum, die vast over en weder reisde, bespeurde haast, dat zyne Landsluiden de onderhandeling zogten te rekken. Hy vertoonde derhalven den Hertog, dat 'er geweldiger middelen gebruikt moesten worden, wilde hy zig in Friesland doen erkennen. Karel luisterde hiernaar, en men wil, dat hy reeds eene Vloot in gereedheid begon te brengen, om de Friezen aan te tasten (k). Doch hy kreeg haast ander werk, welk hem noodzaakte van deezen togt af te zien. Ondertusschen namen de Friezen Heere Uffo, den ondienst, dien hy hun by den Hertoge gedaan hadt, zo kwalyk, dat zy hem en de zynen uit Dokkum verdreeven, en zyn Huis tot den grond toe sloopten (l). Uffo begaf zig toen met der woon naar Enkhuizen: alwaar Hertog Karel hem van onderhoud verzorgde (m).

XXVII. Het jaar 1470 baarde eene bystere verandering in Engeland, die deeze Landen ook in eenen nieuwen oorlog inwikkelde. Eduard de IV. was de Kroon verschuldigd aan het beleid van *Richard, Graave van Warwick*, die thans, ten hoogsten verstoord op den Koning, arbeidde, omze hem wederom te ontrooven. Het Huwelyk van Eduard met Elizabeth

(i) VELIUS HOORN, bl. 85.

(k) EGG. BENINGHA II. *Boek, Cap. CX. bl. 333.*

(l) SICKO BENINGA *Chronickel, bl. 432.*

(m) EGG. BENINGHA II. *Boek, Cap. CX. bl. 334.*

zabet Woodwil hadt den eersten grond tot de ^{KAREL I.} verwydering gelegd. Eduard hadt zig van 1469. Warwik bediend, om het Huwelyk met Bonne van Savoye, in Frankryk, te bewerken. En 't was zo goed als geslooten, toen de Koning goedvondt zig aan Elizabet Woodwil te verbinden. Warwik was zeer misnoegd, dat hy zig te leur gesteld zag. Zyn haat tegen den Koning groeide aan, toen hy, in Engeland wedergekeerd, de vrienden der Koninginne moest zien begunstigen, terwyl hy en de zynen vergeten werden (n). Lodewyk de XI, die een waakend oog hielt op 't gene in Engeland omging, tradt in heimelyke onderhandeling met den Graave van Warwik (o). Men besloot, den Koning te onttroonen, en Henrik den VI, die nog in den Tour zat, wederom te herstellen. Warwik deedt George, Hertog van Clarence, Broeder van Eduard, smaak in den toelig krygen. Warwiks aanhangers in 't Hertogdom Jork begonden de vyandlykheden; terwyl hy zelf zig stil hieldt, om te zien, welk een' keer de zaaken neemen zouden. De Koning zondt een Leger, onder den Graave van Pembroke, op de muitelingen af. Doch het kreeg de nederlaag. Dit was in 't jaar 1470. 1469 gebeurd (p). In den aanvang des volgende jaars, verklaarden zig de Hertog van Clarence en de Graaf van Warwik eerst voor hoofden der misnoegden: en trokken, met een Leger, aan, op dat des Konings, die de onvoorzigtigheid hadt van zig, terwyl men over

(n) RAPIN *Tom. IV. p. 224, 225, 232.*(o) COMMINES *Livr. III. Ch. V. p. 160.*(p) RAPIN *Tom. IV. p. 236, 237, 238.*

KAREL I een vergelyk in onderhandeling getreden was, door Warwik, te laten vatten. Gelukkiglyk ontkwam hy egter, kort hier na, uit de gegtenis; en zig wederom aan 't hoofd zyns Leegers gesteld hebbende, behaalde hy eene merkwaaardige overwinning op Robert Wells, eenen der voornaamste aanhangeren van Warwik. Warwik, toen geenens kans ziende om zig, voor eerst, te herstellen, ging met den Hertog van Clarence sloop, en stak naar Frankryk over (q). Warwik was Bevelhebber van Calais, en van zins zig derwaards te begeven. Doch de Burgers waren zo zeer tegen hem ingenomen, dat zy den Onderbevelhebber Vauclair noodzaakten, 't gesohut op hem te lossen: waar door hy gedwongen werdt, wederom zee te kiezen (r).

Warwik Terwyl hy in 't Kanaal kruiste, ontzag hy **kruist** op zig niet, verscheiden' Hollandsche en Zeeuw-
de Hol-
land-
sche en
Zeeuw-
sche sche-
pen. sche Koopvaardyschepen te neemen (s), die in Fransche Havens opgebragt werden. De gantsche Rochelsche Vloot, in Holland, Zeeland en Vlaanderen t' huis hoorende, viel in zyne handen. Een Oosterseh Schip, op welk *Hans Voetken* geboodt, geholpen van eenige Zeeuwsehen, hadt de koenheid van zig te weer te stellen. Men wil dat Voetken en de onzen den Graave, in deeze gelegenheid, merkelyke schade toebagten (t). Ook bergde Warwik zig, sedert, in de Haven van Honfleur, alwaar hy, door Lodewyk,
Bas-

(q) RAPIN *Tom. IV. p. 240-244.*

(r) COMMINES *Livr. III. Ch. IV. p. 157.*

(s) VELIUS HOORN, *bl. 93.*

(t) REIGERSB. *Chron. II. Deel, bl. 252, 294.*

XIII. BOEK. HISTORIE. III

Bastaard van Bourbon, Admiraal van Frankryk, ontvangen werdt (u). KAREL I.
1470.

Hertog Karel, ten hoogsten gestoord op Warwik en op de Franschen, schreef aan Lodewyk den XI, dat hy het beschermen van Clarence en Warwik, die verscheiden' Schepen zyn'er Onderzaaten genomen hadden, voor eene openbaare Vredebreuk hieldt. Ook zondt hy den Aartsbisschop van Narbonne en den Admiraal van Frankryk een kort briefje toe, welk men als eene leevendige schildery van zynen heeten en ooplopenden aart kan aanmerken. Het was van deezen inhoud (v):

„ Aartsbisschop, en gy Admiraal! de Schepen, welken gy zegt, dat de Koning den Engelschen te gemoet gezonden heeft, hebben de Vloot van myne Onderzaaten, die naar myne Landen te rug keerde, reeds aangetast. Maar, by Sant Joris! zo men hierin niet voorziet, zal ik 'er, met Gods hulp, in voorzien; zonder my op te houden naar Ulieder verlof, of redenen, of regtspleegingen, want zy zyn te willekeurig, en te langwylig. KAREL. *Den negenentwintigsten van Bloemaand.*

Doch dit schryven hielp weinig: des de Hertog besloot eene Vloot hier te Lande uit te rusten, die, onder 't bevel van Henrik van Borsfelen, Heere van Veere, als Admiraal, kort hier na, in zee stak. Verscheiden' Hollandsche en Zeeuwsche Edelen bevonden zig op de Vloot, die, koers zettende naar 't Kanaal,

(u) DUCLOS Hist. de Louis XI. Tom. II. p. 10.

(v) Voyez DUCLOS Hist. de Louis XI. Tom. II. p. 11.

KAREL I. naal, de schepen van Warwik haast in 't
1470. gezigt kreeg. Warwik, ontzet over het groot
 getal onzer schepen, week naar den mond der
 Seine; doch Borselen belette hem het inloopen
 dier Riviere, en joeg hem naar de kust van
 Normandye, alwaar hy zyn Volk ontscheepte.
 Borselen landde hier insgelyks. Op 't strand,
 viel een hevig gevegt voor, in welk Warwik
 te kort schoot. De onzen staken, in 't afstrek-
 ken, den brand in verscheiden' Engelsche Sche-
 pen, en bragten tien van de grootsten, die
 van 't volk verlaaten waren, in Zeeland op (w).
 Dit gebeurde in Zomermaand (x).

Lodewyk de XI, bedugt voor verders
 vyandykheden der onzen in Frankryk, wan-
 neer Warwik langer op de Fransche Kusten
 vertoefde, noodzaakte hem naar Engeland te
 keeren (y). Hertog Karel, die dit wel verwacht
 hadt, zocht hem óók daar de landing te beletten.
 Eduard de IV, de gunst des Hertogs zoeken-
 de, hadt hem, onlangs, de Ridderorde van
 den Kouffeband toegezonden (z). Ook begreep
 Karel nu, dat het zyn belang was, zynen
 Schoonbroeder op den Engelschen Troon te
 handhaven, alzo Warwik geheel in de belan-
 gen was van Lodewyk den XI, eenen onver-
 zoenlyken vyand van 't Huis van Bourgondie.
 Borselen stak dan wederom in Zee; doch een
 geweldige storm verstrooide zyne Vloot, en
 noodzaakte hem naar Zeeland te rug te keeren.
 Warwik werdt nog eenigszins opgehouden,
 door

(w) REIGERSB. II. Deel, bl. 254.

(x) *Extrait dans les Addit. sur COMMUN. Tom. III. p. 350.*

(y) DUCLOS Tom. II. p. 15.

(z) A&C. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 173.

door de Hollandsche en Zeeuwsche Zoutfche-^{KAREL I.}
pen, die, uit de Baay naar Huis keerende, ^{1470.}
met hem in een gevegt raakten, welk tot we-
derzyds nadeel uitviel (a); doch kort hierna,
landde hy gelukkiglyk in de Haven van Dar-
mouth.

Naauwlyks was hy hier aan land getreden, ^{XXVIII.}
of zyn aanhang nam zo geweldig toe, dat hy ^{Eduard}
zig, binnen kort, aan 't hoofd van een Leger ^{de IV.}
van zestigduizend man zag. Toen deedt hy ^{vlugt naar}
Henrik den VI. voor Koning uitroepen, en ^{Holland.}
beval elk de wapenen tegen Eduard op te vat-
ten. Eduard, eenige weinige manschap op de
been gebragt hebbende, floeg zig by Lins,
een steedje in 't Landschap Linkoln, niet verre
van de Zee, neder (b). De Graaf van Warwik,
vast naderende met zyn magtig Leger, bragt
den schrik in dat van Eduard. De Koning zelf,
geenen kans ziende, om zynen vyand 't hoofd te
bieden, begaf zig, van vier of vyfhonderd
man verzeld, hals over hoofd scheep, in een
Engelsch schip en twee Hollandsche Hulken
(c). De verjaagde Vorst en al de zynen waren
zeer slegt toegerust, en geheel ontbloot van
geld. Men wendde het terstond naar Holland.
Onder weg, maakten eenige Oostersche
Schepen jacht op de drie vlugtende Vaartui-
gen, die 't gevaar gelukkiglyk ontkwamen,
de Hollandsche Kust bereikten, en niet verre
van Alkmaar (d), anderen schryven op de ree-
de

(a) REIGERSB. II. Deel, bl. 255. °

(b) RAPIN Tom. IV. p. 247, 248.

(c) COMMINES Liv. III. Ch. V. p. 164.

(d) COMMINES Liv. III. Ch. V. p. 166.

KAREL I. de van Texel (e), in 't begin van Wynmaand
1470. (f), ten anker kwamen.

De Stad-
houder
Gruithui-
zen be-
schermt
en ont-
vangt
hem.

Lodewyk van Brugge, Heer van Gruithuizen, die, sedert het jaar 1465, het Ampt van Stadhouder van Holland en Zeeland bekleedde (g), bevondt zig, ten deezen tyde, te Alkmaar, en kreeg 'er kennis van de aankomst des Konings. De Oosterlingen, die zyne schepen vervolgd hadden, waren, met het vallen van den avond, op dezelfde reede, ten anker gekomen, en maakten gereedschap, om hem des anderendaags aan te tasten. Gruithuizen, onderrigt van het gevaar, in welk zig Eduard bevondt, zondt, zonder uitstel, bevel aan de de Oosterlingen, om zig van alle vyandlykheid, op de Hollandfche reede, te wagten, zo zy zig de hoogste ongenade des Hertogs niet op den hals haalen wilden. De Oosterlingen, thans niet in oorlog met den Hertog, hielden af. Gruithuizen haalde Eduard, sedert, zelf van boord, en geleidde hem naar den Haage, alwaar men hem en den zynen de noodige verversching verschafte. Eduard, geen geld hebbende, om den Schipper, die hem overgevoerd hadt, te voldoen, schonk hem eenen Rok met kostbaar bont gevoerd (h). Midlerwyl, hadt de Graaf van Warwick Henrik den VI. uit de gevangenis gehaald en op den Engelschen Troon geplaatst (i).

De

(e) REIGFRSB. II. Deel, bl. 255.

(f) Extrait dans les Addit. sur COMMUN. Tom. III. p. 360.

(g) GOUDHOEVEN bl. 477.

(h) COMMUNES Livr. III. Ch. V. p. 167.

(i) COMMUNES Livr. III. Ch. VI. p. 168.

De omkeering in Engeland veranderde de KAREL I. inzigten van Lodewyk den XI. en van Hertoge 1470. Karel t'eenemaal. Lodewyk zocht zich met Veinzery Henrik den VI, tegen Karel, te verbinden. van Her- Karel poogde daarentegen den Engelschen diets^{tog Ka-} te maaken „ dat hy, met den Koning, wie^{rel.} „ hy ook ware, en met het volk in verbond „ staande, geenszins als een vyand der te „ genwoordige Regeeringe moest aangemerkt „ worden; dat Henrik hem in den bloede be- „ stontd; dat hy hem wilde doen begroeten „ over het aanvaarden der Regeeringe, en „ zig geenszins mengen in den twist, die, „ over het Regt tot de Kroon, ontstaan „ was (k).” Doch deeze verklaringen, al- „ keenlyk geschikt, om de verbindtenis van Frankryk en Engeland te stremmen, vonden weinig ingang aan 't Engelsche Hof, na dat men 'er vernomen hadt, dat Eduard zig in Holland bleef ophouden. Ook begon men, in Frankryk, toebereidsels te maaken, om den Hertog te beoorloogen.

Karel bevondt zig dan in geene geringe be- Zyne be- kommering. De komst zyns Schoonbroeders komme- was hem geweldig over de hand: en sommigen^{ring.} merken aan, dat hy veel liever tyding van zynen dood dan van zyne landing in Holland gekreegen zou hebben (l). Eduard, dien de Hertog nu vyfhonderd gouden Schilden ter maand toegelegd hadt (m), hieldt vast geduurig by hem om onderstand tegen den Graave van Warwik aan. Karel kon niet besluiten, open-

(k) COMMINES *Livr. III. Ch. VI. p. 170, 171.*

(l) COMMINES *Livr. III. Ch. V. p. 167.*

(m) *Extrait dans les Addit. sur COMMINES. Tom. II. p. 300.*

KAREL I. openlyk voor 't belang zyns Schoonbroeders
1470. uit te komen, alzo hy vreesde, zig de magt
van Frankryk en van Engeland tevens op den
hals te zullen haalen; doch hy beloofde hem
heimelyk te zullen ondersteunen. Deeze on-
derstand bleef egter eenigen tyd agter. E-
duard vertoonde den Hertoge eindelyk „ dat
„ Lodewyk zig gereed maakte, om in Pikar-
„ dye te vallen; dat hy de Fransche magt niet
„ weérstaan kon, zonder hulp der Engelschen;
„ en dat hy zig nooit van de Engelsche hulp
„ zou kunnen verzekeren, dan na dat hy hem
„ op den Troon hadt hersteld: ja dat hy van
„ Henrik, of liever van den Graave van
„ Warwik niets dan vyandschap te wagten
„ hadt. Karel liet zig dan overhaalen, om,
met ernst, doch zo bedekt als mogelyk was,
aan de herstelling van Eduard te arbeiden (n).

XXIX. Te Veere in Zeeland, werden vier groote
Te Veere worden
Schepen uitgerust
om E-
duard naar En-
geland te
voeren.
1471. schepen uitgerust, op kosten des Hertogs; doch
zonder dat hiervan eenig gewag gemaakt
werdt. Ook deedt hy veertien Oostersche
schepen huuren, die Eduard geleiden, en
twee weeken op de Engelsche kusten vertoe-
ven moesten, om hem, in geval van nood,
herwaards te rug te brengen. In Sprokkel-
maand des jaars 1471, was alles gereed, en
de Vloot in stilte met tienduizend koppen be-
mand. Eduard verdween schielyk: en Karel,
zo dra hy 'er tyding van kreeg, hieldt zig, als
of hem niets vreemder voorkomen kon, ter-
stond bevel geevende, dat niemant zynen On-
derzaaten hem eenige hulp bewyzen zou, op
straffe

(n) RAPIN *Tém.* IV. p. 254, 255.

straffe des doods (o). Eduard stak midlerwyl KAREL I.
 in Zee, en landde eerlang te Ravenspur. Hier 1471.
 gaf hy voor, dat hy Henrik de Kroon wilde
 laten, en alleen gekomen was, om zig in't
 bezit te stellen van het Hertogdom Jork, zyn
 vaderlyk erfgoed. Doch zo dra hy eenigen
 merkelyken aanhang kreeg, toonde hy wel,
 dat hy grooter oogmerken hadt. Op den elfden
 van Grasmaand, trok hy in Londen, na dat
 de Hertog van Clarence, zyn Broeder, te
 vooren reeds heimelyk van hem gewonnen,
 met eene aanzienlyke magt, tot zyne zyde,
 overgegaan was. Henrik de VI. werdt wederom
 in den Tour gezet, en in Zomermaand van
 kant geholpen. Eduard trok, twee dagen na
 zyne intrede in Londen, tegen den Graa-
 ve van Warwick, te velde. Hy behaalde
 eene volkomene overwinning, op de vlakke
 van *Barnet*, niet verre van Londen. Warwick
 zelf sneuvelde in den stryd. Eduard keerde Eduard,
 zegepraalend naar Londen te rug (p), en op den
 hieldt sedert de Kroon in bezit, tot zynen dood Troon,
 toe. De dienst hem, hier te Lande, door hersteld,
 Lodewyk, Heere van Gruithuizen en Stad- beloont
 honder van Holland, gedaan, bleef hem zo den Stad-
 houder van Holland, gedaen, bleef hem zo houder
 wel in gedagten, dat hy hem, in Slagtmaand van Hol-
 des jaars 1472, tot Graave van Winchester, land en
 verhief, en verlof gaf, om het wapen van den Hee-
 Engeland, in eenen der hoeken van het zyne, re van
 te mogen voeren (q). Henrik van Borselen, Veere.
 Heer van Veere, die den Koning ook, met
 de Zeeuwfche Vloot, ten dienst gestaan hadt,
 was 2

(o) COMMINES *Livr.* III. *Ch.* VI. p. 170.

(p) RAPIN *Tom.* IV. p. 257--264.

(q) AG. Publ. Angl. *Tom.* V P. III. p. 25.

KAREL I. was, reeds op 't einde des jaars 1471, tot de waardigheid van Raad en Kamerling van Koning Eduard verheeven. De Stad Veere hadt, ten zelfden tyde, verlof gekreegen, om allerlei waaren vryelyk in Engeland te mogen inbrengen en van daar uitvoeren, uitgenomen Wolle, Schaapenvellen en andere goederen, van welken thans te Calais Stapel gehouden werdt. Ook moesten zy, van alle in- en uitgevoerde goederen drie grooten van ieder pond sterlings waarde betaalen. Van een stuk Laken van agtentwintig *Yaards* of meer zou twaalf grooten, en van een stuk grein niet meer dan de Oosterlingen gaven betaald worden (r). Dus trokken eenige byzondere Perfoonen en Plaatsen voordeel van deezen Engelschen Kryg, by welken 't Gemeene Land egter, naar 't schynt, weinig baat gehad heeft. De geschillen over den Koophandel gaven, wat laater, gelegenheid, tot eenige onderhandelingen met Engeland (s). De Engelschen bleeven styf staan op het houden van den Wolstapel te Calais; hoe gaarne ook onze Landsluiden de Wolle in Engeland zouden gekogt hebben. Margareet van Jork, Hertogin van Bourgondie, verwierf alleen, in 't jaar 1472, verlof, om vyftig zakken wol, jaarlyks, ter plaatse waar zy 't goedvondt, te mogen doen reeden, laaden en uitvoeren (t).

Bestand Eer Eduard nog op den Engelschen Troon en Vrede hersteld was, in den aanyang des jaars 1471, met

was

(r) A.G. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 11. Zie ook BOXHOORN op REIGERSB. I. Deel, bl. 218.

(s) A.G. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 14, 14.

(t) A.G. Publ. Angl. Tom. V. P. II. p. 13.

was 'er een Bestand voor tien jaaren getroffen, KAREL I. tusschen Lodewyk den XI. en Henrik den VI. 1471. Ook hadden de Engelschen zig verbonden, om Frank- Hertoge Karel den oorlog aan te zeggen, en ryk. Lodewyk tienduizend man te leveren. Lodewyk, zig reeds in 't jaar 1470, door de voornaamste Fransche Grooten, ontslaagen hebbende doen verklaren van 't gene hy, by het Verdrag van Peronne, beloofd hadt (u); begon de vyandlykheden met het bemagtigen van S. Quintin, op den zaden van Louwmaand (v). Amiens viel hem ook in handen (w). Karel, die, sedert eenigen tyd, gewoon was manschap in foldy, of, gelyk men 't noemde, in *waardgold*, te hebben, welke, zonder daadelyk te dienen, zig, om een gering loon, gereed hielt, om, op de eerste aanmaaning, te velde te trekken (x), hadt, binnen korten tyd, een magtig Leger op de been gebragt. Lodewyk, veel minder volks in 't veld hebbende, wist den Hertoge van Bourgondie geduurig den toevoer af te snyden, ontwykende, midlerwyl, den veldslag, dien Karel zocht. In Grasmaand, werdt 'er reeds een Bestand voor drie maanden getekend (y): en op den derden van Wynmaand, een Verdrag, by welk, de Verdragen van Atrecht, Conflans en Peronne bevestigd werden (z). De voorgevallen' verandering in Engeland heeft onge- twyfeld veel toegebragt, om Lodewyk tot een

(u) *Preuves sur COMMINES Tom. IV. p. 309.*(v) *DUCLOS Tom. II. p. 26.*(w) *COMMINES Livr. III. Ch. V. p. 160.*(x) *COMMINES Livr. III. Ch. I. p. 147.*(y) *DUCLOS Tom. II. p. 34.*(z) *Preuves sur COMMUN. Tom. IV. p. 364.*

KAREL I.
1471. ne Vrede te noodzaaken, die, al zo nadeelig voor hem zynde als de voorgigen, hierom van even zo kort een duur was.

XXX. De aanhoudende oorlogen, in welken Hertog Karel zig geduurig inwikkelde, en van welken Holland en Zeeland een goed deel der kosten draagen moesten, veroorzaakten vast zeer veel gemors, hier te Lande. De Regeering van verscheiden' Steden was genoodzaakt geweest, belastingen op sommige mondbehoefsten te leggen: 't welk men hier gantsch ongewoon was. Sommige Steden *verhuurden* of verpagtten deeze belastingen of *Excynzen* (4): in anderen, werden zy, door aangestelde Ontvangers, van Stads wege, ingezameld. In eenige Steden, hadt men de Excynzen reeds moeten verhoogen: en dit gaf, omtrent deezen tyd, aanleiding tot oproeren, die, op sommige Plaatsen, met naame te Hoorn, zeer hoog liepen. 't Graauw was hier, in 't jaar 1447, ten tyde van Hertoge Filips, over 't opbrengen der tienjarige Bede, op de been geweest, en niet dan met moeite gestild (a). In 't jaar 1464, hadt de Regeering, overtuigd dat de Stad te zeer bezwaard was, by zynen Zoon, Karel, om vermindering van schattinge aangehouden (b).

Doch

(a) Zie hier voor, bl. 20.

(b) VELIUS Hoorn, bl. 30.

(4) Ten minsten, vind ik dit, omtrent zeventig jaaren na deezen tyd, als een gebruik van sommige Steden aangemerkt, in 't *Regist. der Dagoarten van MR. ADRIAAN VAN DER GOES*, op 't jaar 1544, bl. 35. En ik vertrouw, dat het, al vroeger, zal hebben plaats gehad.

Doch 't blykt niet, dat zy gehoor vondt. KAREL I.
 Alleenlyk gaf de Hertog, omtrent zes jaaren 1471.
 laater, verlof, tot het opregten eener Brou-
 werye, en om de buiten gebrouwen bieren,
 met eenen Excyns van vyftien stuivers ieder
 vat, te bezwaaren. De Gemeente, aan vreem-
 de Bieren gewend, wilde zig met geen bin-
 nenbier behelpen, noch den Excyns van 't
 vreemd betaalen. In Bloei maand des jaars
 1470, kwamen 'er drie Gemagtigden uit
 den Raade van Holland te Hoorn, om den
 Excyns te helpen invoeren. Men hadt de
 Hoofdliiden der Schutterye en de Voogden
 der Gilden bewoogen, om zig stil te hou-
 den. En op den eenentwintigften der ge-
 melde maand, kwamen de Gemagtigden en
 de Wethouderfchap, op het Raadhuis, by-
 een, om middelen, tot het invoeren der
 nieuwe Excynzen, te beraamen. Doch 't
 gemeen kreeg hier haast de lugt van, en
 fchoolde famen voor 't Stadhuis. De Wee-
 vers, Vollers en Viffchers, ruw volk, trok-
 ken, gewapend, onder hunne Gildenbanie-
 ren, op, dreigende de Gemagtigden en de
 Burgemeesters dood te slaan. Men smeed
 eenigen tonnen biers, op de markt over ein-
 de gezet, den bodem in, fchepteze, met
 fchotels en nappen, ledig, onder 't fmaalen,
*dat de Heeren nu naauw toezien moesten, en
 rekenen, hoe veel elk in den Excyns hadt te
 gelden.* Eindelyk viel men aan op 't Huis van
 den Geheimfchryver, alwaar alles vernield,
 en de Boeken en Papieren verfcheurd wer-
 den. De Gemagtigden werden, 's avonds,
 behendiglyk ter ftad uit geholpen. Het op-

KARL I. roer hielt van zelf op, om dat de Wethouderschap zig stil hielt, zonder, in eenige dagen, van den Excyns te reppen. Men hadt, ondertuffchen, de naamen der voor-naamste belhamels, in 't Stadhuis, opgetekend, die, kort hierna, door den Prokureur Generaal, gevat, en naar den Haage gevoerd werden. Zes werden 'er hier, en twee te Nieuwburg, buiten Alkmaar, geregt. De overigen moesten zwaare geldboeten betaalen. Veelen waren, het gevaar ziende aankomen, ter Stad uit geweeken, en floegen zig, sedert, elders neder. Het Hof bande deeze allen ten lande uit, en verwees, naderhand, eenigen, die, boven hunnen ban, in 't Land, gekomen waren, ter dood (c). Men merkt aan, dat de Lakenweevey, voor deezen tyd, in tamelyken bloei te Hoorn, na het vangen en yerdryven der Vollers en Weevers, die de hoofden der oproerigen geweest waren, byna geheel uit die Stad geweeken is (d). Hertog Karel, sedert, by twee ernstige Plakaaten, den zestienden van Sprokkelmaand en den derden van Hooimaand des jaars 1471 gedagtekend (e), op straffe des doods, bevolen hebbende, Excynzen op buiten en binnen gebrouwen Bieren niet alleen; maar ook op Wyn n, Graanen en Zout, gelyk zy in andere Steden van Holland geheeven werden, ook te Hoorn in te voeren; gelukte het der Wethouderschap dezelve, zo lang de Hertog leefde, zonder mer-

(c) Crimin. Senkont. boek. *gequett.* A. f. 31, 32, 36, 40, 41, 42.

(d) VELIUS Hoorn, *bl.* 85, 86, 88, 89, 93.

(e) *By* VELIUS *bl.* 86, 89.

Excynzen.

THE LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

merkelyke tegenstribbeling der Gemeente, te doen heffen. (f).

De oorlog met Frankryk, maar pas geëindigd, begon wederom, in 't jaar 1472. Lodewyk de XI. weigerde, het jongste Verdrag te bekragtigen : waar op Karel zig gereed maakte, om eenen inval in Frankryk te doen

KAREL I.

1471.

XXXI.

Nieuwe.

oorlog

met

Frank-

ryk.

1472.

(g). Ook begonden de Franschen de vyandlykheden ter Zee, rustende verscheiden' Oorlogschepen uit, die, langs de Hollandfche Kusten, tot op de hoogte van Katwyk, kruisfende, de Vaart en Visschery geweldig belemmerden. In den Zomer, vielen zy aan op agttien Haringbuizen, die zig gereed maakten, om in Zee te loopen; van welken zy de Schippers of Stuurliuden alleen gevangen namen, te Dieppe opbragten, en niet dan na dat zy, hoofd voor hoofd, honderd gouden Fransche Kroonen betaald hadden, wederom los lieten. Voor eenige jaaren, hadden onze Haringbuizen ook reeds last geleden van de Fransche Kaapers. En Lodewyk de XI. hadt, by de Vredchandeling te Peronne, in 't jaar 1468, beloofd, de schade, den Hollanderen en Zeeuwen, in hunne Haringvisscherye, toegebracht, te zullen vergoeden (h). Doch hierop was niet anders dan deeze nieuwe vyandlykheid gevolgd. Men bragt dan, in Holland en Zeeland, terstond ook eenige Schepen in Zee, onder bevel van *Paulus van Borselen*, natuurlyken Zoon van Henrik, Heere van Veere, die de Fransche Vloot opzocht,

on-

(f) VELIUS bl. 92.

(g) COMMINES Livr. III. Cap. VIII. p. 184.

(h) *Voiez les Preuves sur* COMMIN. Tom. IV. p. 264.

KAREL I. onder Schotland aantrof, en noodzaakte de
1472. Zee te ruimen, en in de Havens van Frank-
 ryk in te loopen (i).

Bestand. Karel, midlerwyl in Frankryk getrokken, bemagtigde Nesle en Roë; doch stiet het hoofd voor Beauvais. Naderhand overmeesterde hy verscheiden' andere Plaatsen, in 't Land van Caux en in Normandye. Lodewyk, die in Gujenne en Anjou getrokken was, noodzaakte den Hertog van Bretagne, Bondgenoot van Hertoge Karel, tot eene Vrede: 't welk ook Karel bewoog, zyne toestemming te geven, tot een Bestand, welk, op den veertienden van Louwmaand des jaars 1473, getroffen werdt, en tot den eersten van Grasmaand des jaars 1474 duuren moest (k).

XXXII. Terstond na 't sluiten van dit Bestand, deedt
Hevige Hertog Karel een' keer herwaards. Voor 't
Beroerte einde van Louwmaand, bevondt hy zig reeds
te Zierik- te Zierikzee (l), alwaar, in Oogstmaand laatstleeden, eene hevige opschudding gereezen was, om welke geheellyk te stillen, of te straffen, hy oordeelde, dat zyne tegenwoordigheid vereischt werdt. De oorzaak deezer opschudding was, gelyk te Hoorn, het invoeren der nieuwe Excynzen. Heer *Jan Simonszoon*, Priester, en *Michiel van Heenohet en Kattendyk* (m), Baljuw van Zierikzee en Schouwen, werden, terwyl zy, op 't Stadhuis, met de Wethouderschap, over het heffen der
 nieu-

(i) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 260. VELIUS Hoorn, bl. 94.

(k) A& Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 19.

(l) Extrait dans les Addit. sur COMMINES Tom. III. p. 373.

(m) Crimin. Sentent. van den Hove *gequos. A. f. 57 vers.*

nieuwe Excynzen, in 'onderhandeling waren, KAREL L
 door eene woefte menigte Poorteren, met 1472.
 knodsen, pieken en messen gewapend, over-
 vallen, van 't leeven beroofd, en dood ter
 vensteren uit op straat gesmeeten. 't Aan-
 schouwen deezer hevigheid deedt den gant-
 schen Raad sidderen van vreeze. De Schout
 smeet zyne Roede, het teken zyner waardig-
 heid, uit de hand. Ook wierpen de Burge-
 meesters de sleutels der Stad, voor de voeten
 der Poorteren, neder. Allen badenze de
 vertoornde Gemeente om Lyfsgenade; die
 hun eindelyk vergund werdt. De Poorters,
 de Schouts-Roede en de sleutels der Stad op-
 genomen hebbende, stelden, terstond hier
 na, eenen Schout aan, naar hunnen zin, en
 bevalen den oudsten en bekwaamsten Gilde-
 broederen de Regeering der Stad. De Hertog,
 kennis van deezen oproer gekreegen hebbende,
 zondt zynen natuurlyken Broeder Antoni, ge-
 meenlyk, de *grote Bastaard van Bourgondie*
 genaamd, en *Adolf van Ravestein*, Broeder van
 Jan, Hertog van Kleeve, herwaards, om 'er
 onderzoek op te doen. Antoni en Adolf, van
 den Heere van Veere geholpen, deden eeni-
 gen der Hoofden vatten en onthalzen. De
 meeste anderen waren gevlugt. Uit oude aan-
 tekeningen (n), blykt, dat Gerrit Entzoon,
 Burgemeester te Enkhuizen, ook gebruikt
 geworden is, om den oproer te Zierikzee te
 helpen stillen; en dat de Hertog hem, om zy-
 ne diensten, by deeze gelegenheid gedaan, te
 beloonen, met de Heerlykheid der Eilanden
 Urk,

(n) By BRANDT Enkh. bl. 19.

KAREL I. Urk, Ens en Emmeloord befchonken heeft.

1472. Ondertuffchen, bleef het te Zierikzee niet by het ftraffen van eenige oproerigen. Men liet zig verluiden, dat de Hertog alle de Ingezetenen des doods fchuldig hieldt, en de Stad tot een' puinhoop gemaakt wilde hebben. Doch deeze bedreigingen ftrekten, waarfchynlyk, alleen, om den Ingezetenen te zwaarer geldboete af te perfen. De komft des Her-

1473. togs, op den dertigften van Louwmaand des jaars 1473, werdt, te Zierikzee, met veel angst, te gemoet gezien. Doch om hem te vermurwen, trokken geestelyken en weereldlyken, fchreiende en wanhavenig, ter poorte uit, biddende om vergiffenis der bedreeven' misdaad. De Hertog fchonk hun het leeven, „mids zy voortaan zyne Bezetting in de „Stad gedoogden, en hem eene boete van „dertigduizend guldens, in negen reizen te „betaalen, opbragten.” Om deeze boete te vinden, werdt hun, by Brieven, den tienden van Zomermaand, te Maastricht, gedagtekend, voor den tyd van zes jaaren, vergund, den Excyns op de Bieren, tot twee grooten op de ton, en den Excyns op de Wynen, tot eene halve groot op de ftoop, te mogen verhoogen. De Stad werdt, federt, voorzien van Bezetting, onder bevel van *Barend van Ramft*, eenen Zwaab van geboorte (o).

Van Zierikzee, ftak Hertog Karel, op den eenendertigften van Louwmaand, over naar Holland (p), met oogmerk, onder anderen,

OM

(o) REIGERSER. Chron. II. Deel, bl. 266 enz. en BOXHORN, aldaar bl. 273. EGID. DE ROYA ad annum 1472.

(p) Extrait dans les Addit. sur COMMINES Tom. III. p. 373.

om zig, binnen Dordrecht, te doen inhuldigen. **KAREL I.** Wy hebben te vooren (q) aangemerkt, dat 1473. deeze Stad hem, in 't jaar 1468, of niet, of niet volkomen ingehuldigd hadt: en 't zal nu te pas komen, hiervan nader opening te doen.

Dordrecht was, verscheiden' jaaren agter **Twee-** een, zeer ontrufft geweest, door den Hoekschen ^{spalt in} en Kabbeljaauwschen tweespalt. De Regeering ^{Dor-} schynt 'er meest Kabbeljaauwsch geweest te ^{drecht.} zyn; doch onder de Gilden en 't Gemeen waren zeer veele Hoekschen, die somtyds ook verandering in de Regeering wisten te weeg te brengen, en derzelve besluiten, nu en dan, openlyk durfden tegenspreken. Vooral ondervondt men dit, omtrent Hooimaand des jaars 1468, toen de inhuldiging van Hertoge Karel op het tapyt was. Zekere *Huiman Corneliszoon*, Hoeksgezind, deedt zyn best, om het volk deeze inhuldiging tegen te maaken, sprak kwalyk van de Burgemeesteren, en van der Steden-Keuren, stookende verder 't vuur van oneenigheid, door het zingen van Hoeksche Liedekens: over al 't welk hy, naderhand, veroordeeld werd, om twee roeden aan den muur der Stede te doen maaken, of vierenvyftig Bourgondische schilden, voor elke Roede, aan boete te betaalen (r). De inhuldiging van Hertoge Karel werdt egter, met meerderheid van stemmen, doorgedreeven. Men zondt, ten dien einde, Gemagtigden uit de Gilden naar den Haage: die, voor dat de inhuldiging geschieden zou, in omvraage bragten, of 'er elk

(q) Bl. 101.

(r) Klepb. van Dordr. by **BALEN**, bl. 72e.

KAREL I. elk bereid toe was. 't Antwoord was eenpaarig, 1473. ja. Alleenlyk zeide *Jakob Zaffe Janszoon*, „ dat hy 'er van zyn Gild geen' last toe hadt; „ dat men wel toezien moest, wat men deedt; „ en dat hy den Hertog *aldaar* niet huldigen „ zou, al zou men hem villen.” 't Schynt dat deeze yveraar, volgens de oude gewoonte, de inhuldiging in de byzondere Steden wilde gedaan hebben. Doch hy werdt, sedert, om zynen yver, dien men voor ontydig hielt, onbekwaam verklaard tot gezworenen' diensten, en uit de Morgenspraaken der Gilden gezet. Ook moest hy twee Roeden muurs bekostigen (s). Ondertusschen doet zyn gedrag, en 't gene 'er verder gevolgd is ons vermoeden, dat de inhuldiging in den Haage, in 't jaar 1468, door Dordrecht, nog niet, of niet volkomen geschied was. De tweespalt bleef vast duuren, in de Stad. De Schout, *Jakob Pot Pieterszoon*, een Antwerpenaar, in 't jaar 1460, voor de eerste reize, aangesteld geweest zynde, lei geduurig overhoop met de Regeeringe. Hy hadt, reeds in 't jaar 1463, de Stad moeten ruimen; doch Hertog Karel hadt hem, in 't jaar 1468, wederom in zyn Ampt doen herstellen, en voor tien jaaren doen aanneemen. 't Leedt nochtans niet langer dan tot in 't jaar 1471, of hy werdt, andermaal uit den dienst (t), en op Puttoks Tooren gevangen gezet (u). In den aanvang van Sprokkelmaand deezes jaars 1473, maakte men zig egter te Dordrecht gereed, om Hertog

(s) Klepb. van Dordr. by BALEN, bl. 780.

(t) Lyft der Schouten by BALEN, bl. 236.

(u) BEVERWYK Dordr. bl. 315.

tog Karel te ontvangen, en plegtiglyk in te KAREL I.
 huldigen. Het Geregt, de Oud-Raad en de 1473.
 goede huiden van Agten haalden hem in met
 toortfen, terwyl de Burgers, langs de straa-
 ten, welken hy doorging, kaarsen, in bekkens,
 voor hunne huizen, geplaatst hadden. Op den
 zeventienden der gemelde maand, werdt hem,
 door de Regeering, door de Dekens der ge-
 meene Neeringen, en door alle Mansperfoo-
 nen van vyftien jaaren en daar boven, voor
 zyne Herberge, den eed van getrouwheid
 gedaan (v). Dordrecht bleef, sedert, ge-
 duurende het leeven van Hertoge Karel, in
 tamelyke rust.

De Hertog doorreisde, ten deezen tyde, de XXXIII.
 voornaamste Hollandfche Steden: wordende Verhaal
 alomme verzeld, door Heere Reinoud van der ge-
 Brederode (w), dien hy, onlangs, van eene vangenis
 langduurige en harde gevangenis ontslaagen van Rei-
 hadt. De bitterheid der Kabbeljaauwfchen noud en
 Gys is, mooglyk, nergens klaarer in gebleeken, brecht
 dan in deeze gevangenis des Heeren van van Bre-
 Brederode: waarom zy verdient omftandiglyk derode.
 te boek gefield te worden.

Hertog Filips, in 't jaar 1456, den Dom-
 prooft Gysbrecht van Brederode, Broeder van
 Heere Reinoud, genoodzaakt hebbende het
 Bisdom van Utrecht aan David van Bour-
 gondie af te ftaan, hadt, op zyn vertrek,
 beide den Proederen eenig bewind over de
 burgerlyke Regeeringe der Stad opgedraa-
 gen

(v) Klepb. by BALEN bl. 781, 782.

(w) IOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap.
 LXV. bl. 73.

KAREL I. gen (x). De Biffchop en zyn aanhang be-
1473. weerden , federt , dat de Broeders zig veel
meer gezags aanmatigden dan hun afgestaan
was (y) , en de Regeering der Stad , naar ei-
gen zinlykheid , veranderden (z) . Hier van
blykt egter niets , met volle klaarheid . De
onderlinge verdeeldheid groeide , ondertuf-
fchen , hand over hand , aan. Biffchop David ,
geenen anderen kans ziende , om zig van die-
van Brederode te ontfiaan , befloot hen en ee-
nigen van hunnen aanhang in hegtenis te nee-
men , en eerst Reinoud , daar na Gysbrecht ,
tot de dood , ballingschap of gevangenis , te
doen veroordeelen . In 't jaar 1470 , hadden
eenige Kabbeljaauwſche Edelen , zeer op
Heere Reinoud verbitterd , en veelligt ook
door den Biffchop opgemaakt , de middelen
reeds beraamd , om hem , in den Haage , te
ligten , of van kant te helpen . Hy egter , by
tyds kennis van de laage gekreegen hebbende ,
ontweek dezelve gelukkiglyk (a) . Doch in
Hooimaand dezelfden jaars , te Wyk te Duur-
ſtede gekomen zynde , om den Biffchop te
ſpreken , werdt hy , onverhoeds , agter af ,
en op eenen Tooren van 't Slot , gevangen
geleid (b) . Biffchop David begaf zig , terſtond
hier op , naar Utrecht , alwaar hy zig , even
onverhoeds , van den Domprooſt verzekerde :
die ook naar Wyk te Duurſtede gevoerd ; doch
op

(x) Chron. de Trajeet. p. 522. JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap. LIV. bl. 684.

(y) Memoriaalb. in MATTHÆI Anal. Tom. I. p. 697, 698.

(z) HEDA p. 294.

(a) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap. LVIII. bl. 690.

(b) Id. Cap. LIX. bl. 691.

op eene byzondere plaats bewaard werdt. **KAREL I.**
Walraven van Brederode, natuurlyke Zoon van 1473.
 Heere Reinoud, werdt, ten zelfden tyde,
 gevat, en zeer naauw bewaard. 't Gelukte
 den Biffchop ook, *Jan van Amerongen*, Schout
 van Utrecht, te ligten; doch *Jan, Burggraaf*
van Montfoort, en *Jan van Nyveld*, op wien
 hy 't insgelyks gemunt hadt, hielden zig bui-
 ten fchoots.

Indien Gysbrecht en Reinoud van Brederode Befchuld-
 de zig een onredelyk gezag in Utrecht hadden digen
 aangemaatigd, moest men hun, hier van, ten hun-
 voor alle dingen, beschuldigd hebben. Doch nen lafte,
 zo dra waren zy niet gevat, of men lei hun
 geheel andere zaaken te laft. Onder 't volk,
 liet men een gerugt loopen, dat de gevangen
 Heeren voorhadden, Biffchop David van de
 Biffchopyke waardigheid, en Hertoge Karel
 van 't Graaflyk bewind over Holland te be-
 rooven, en dat 'er naauwlyks drie dagen ver-
 loopen behoeften geweest te zyn, of zy zou-
 den hun voorneemen ter uitvoeringe hebben
 gebragt (c). Doch by 't ondervraagen der ge-
 vangenenen, werdt ook van zulk eenen toeleg
 geen woord gerept.

Walraven, Bastard van Brederode, werdt Walraven
 eerst en fcherpst ondervraagd. Eenige jaaren ge- van Bre-
 keeden (s), hadt hy een' doodslag begaan aan derode
Klaas van Tperen, Burgemeester, en aan *Gerrit* wordt yf-
van Nortich, Schepen van Haarlem. Hy was felyk ge-
 gebeeten op deezen twee, om dat zy hem pyuigd.
 eene party Schotfche Wol, te Zandvoort,

ON-

(c) JOANN. A. LEYDIS van de Heeren van Brederode, *Caps*
 LX. 41 693 enz.

(s) In 't jaar 1457.

KAREL I. onder 't gebied van Brederode, gestrand, met
 1473. geweld, ontvoerd, en naar Haarlem gebragt
 hadden. Niet lang hierna, kreeg de Re-
 geering van Haarlem geschil met de Geeste-
 lykheid der Stad, die den Excyns, welken men
 haar afvorderde, weigerde te voldoen. Hier
 over moest men den Bisschop van Utrecht
 spreken: waar toe Yperen en Nortich,
 onder anderen, afgevaardigd werden. Walra-
 ven hadt zig van deeze gelegenheid bediend,
 om wraak van 't geleeden' ongelyk te neemen;
 en deezen twee, op den weg naar Amersfoort,
 van 't leeven beroofd (d). Doch deeze dood-
 slag was, reeds voor twee of drie jaaren, ge-
 zoend (e). Ook vroeg men hem thans alleen-
 lyk, of hy 'er geenen last toe gehad hadt van
 zynen Vader: 't welk hy ontkende. *Adolf
 van Egmond*, Zoon van Arnoud, Hertog van
 Gelder, in 't jaar 1465, zynen Vader gevan-
 gen genomen hebbende, was, in 't volgend
 jaar, uit haat tegen Hertoge Filips, dien hy
 als eenen voorstander zyns Vaders aanmerkte,
 in Yffelstein gevallen, en hadt de Stad ledig
 geplonderd en plat gebrand. Eenige Gelder-
 scken, die dit stuk hadden helpen uitvoeren,
 waren, sedert, te Gorinchem aangehouden,
 en kort daar na, in den Haage onthalsd (f).
 Nu vroeg men Walraven, of Reinoud en
 Gysbrecht van Brederode geene kennis van
 deezen aanslag gehad hadden. Doch hy be-
 tuigde van neen. Men bragt hem, sedert,
 op

(d) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.*
 LV. *bl.* 624.

(e) SCREVEL. *Haarl. bl.* 52.

(f) PONTANUS *Libr.* IX. *p.* 529.

op de pynbank, goot hem 't lyf vol waters, KAREL L.
 en sprong 'er toen op, om hem tot bekentenis 1473.
 te brengen. Dit folteren werdt, tot drie of
 vier reizen des daags, en in 't geheel wel
 veertig of vyftig reizen hervat, met zo veel
 felheid, dat men hem, eindelyk, al deedt be-
 lyden, wat men goëdvondt. De Schout, Jan
 van Amerongen, werdt, insgelyks, door vin-
 nig pynigen, gedwongen te belyden, 't gene
 men gaarne hadt: en deeze afgeperfte be-
 kenteniffen werden Hertoge Karel toegezonden (g).

Omtrent het begin van Oogftmaand des Ook Heer
 jaars 1470, werdt Reinoud ook over dezelfde Reinoud.
 punten ondervraagd. Daarenboven wilde men
 van hem weeten, of hy geen Verbond met
 Adolf van Gelder gemaakt hadt, en *voornee-*
mens geweest was, de Regeering der Stad U-
 trecht te verzetten. Doch hy betuigde, hoog
 en duur, van geene deezer dingen eenige
 kennis te hebben. Men bragt hem insgelyks
 op de pynbank; doch 't gene hy toen beleedt
 herriep hy, zo dra men hem ongemoeid liet
 (b). Hertog Karel liet hem, federt, ook door
 eenigen zyner Raaden ondervraagen, en
 fcherpelyk dreigen; doch hy beleedt niets,
 't gene hem ftraffchuldig maaken kon. Men
 beflout dan, in den aanvang des jaars 1472,
 hem en Jan van Amerongen, in de tegen-
 woordigheid van Hertoge Karel, te verhooren:
 ten welken einde, zy, eerft naar Ber-
 gen op Zoom, toen naar Kortryk, en einde-
 lyk

(g) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.*
LXI. bl. 700.

(b) *Id. Cap. LXIII. bl. 705 enz.*

KAREL I. lyk naar 't Slot te Rupelmonde gevoerd werden: alwaar zy, tot de wederkomst des Hertogs, die toen in Frankryk was, werden bewaard (i).

1473. Walraven uit de gevangenis. Walraven was, reeds voor eenigen tyd, uit de gevangenis ontsnapt. Hy hadt, met de hardste halmen van zyn bedstroo, de sloten zynrer boeyen weeten op te steeken: en was, langs den muur, uit welken hy eenige steenen gebroken hadt, geklauterd tot in het dakvenster, door het welk hy zig, op eenen donkeren nacht, by buyig weder, aan een snoer, van zyn verscheurd gewaad gedraaid, naar beneden liet. Naauwlyks hadt hy grond, of een van 's Bisschops Dienaars kwam naar buiten; doch zag hem niet, ter oorzaake der duisterheid, en keerde terstond wederom binnenwaards. In 't overzwemmen van den Lekstroom, geraakte hy onder de zwaanen, die zig omtrent het Slot onthielden, en door haar geklapwiek, een goed deel volks, met kaarsen voorzien, uit het Slot, naar buiten dreeven. Doch niemant, behalven de zwaanen, verneemende, keerden zy haast wederom in 't Slot. Walraven, met veel moeite, tot midden in den stroom gevorderd, werdt, door 't afloopend water, en 't winderig weder, genoodzaakt, naar den zelfden oever, van waar hy afgezwommen was, te rug te keeren. Zo doornat als hy was, leide hy, in 't holst van den nacht, een uur gaans af, langs den slykerigen dyk. Hier was een Veer, van welk hy

(i) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap. LXIV. bl. 710 enz.

hy zig over, en te Hagestein aan Land zetten KARL I. liet. Van daar, begaf hy zig naar Vianen, 1473.
eene Heerlykheid van den Huize van Brederode: alwaar hy in veiligheid was (k).

In Bloei maand des jaars 1472, werdt Rei-Reinoud noud van Brederode, voor Hertoge Karel, wordt aan 't hoofd der Ridderen van 't gulden Vlies, vryge-
sproken. te regt gesteld, en na behoorlyk onderzoek, volkomen vrygesproken, en ontslaagen. Jan van Amerongen zat nog eenigen tyd: doch werdt egter ook eerlang op vrye voeten gesteld: en is sedert nog wederom Schout te Utrecht geweest (l). Doch de Domprooft, Gys-
brecht op die in 's Bisschops magt gebleeven was, werdt, harde
voor-
waarden niet voor Oogstmaand des jaars 1474, en na dat hy afstand van zyne Domprooftdye gedaan hadt, geslaakt. Hy overleedt, in 't volgend jaar, te Breda (m). Reinoud, zyn Broeder, die, na dat hy wederom in vryheid gesteld was, altoos in 's Hertogen blaakende gunste gestaan heeft, was, reeds voor hem, op den zestienden van Wynmaand des jaars 1473, overleeden (n).

In Zomermaand deezes zelfden jaars, en dus niet lang na 't voltrekken der reize door Holland en Zeeland, viel Hertog Karel, aan 't hoofd van een aanzienlyk leger, in Gelderland. De gelegenheid tot deezen inval moct van wat hooger opgehaald worden.

Na 't overlyden van Reinoud den IV, Her- XXXIV.
tog Staat van

(k) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode Cap. LXII. bl. 702.

(l) Id. Cap. LXV. bl. 712 enz.

(m) Id. Cap. LXVII. bl. 715 enz.

(n) Id. Cap. LXVI. bl. 714, 715.

KAREL I. tog van Gelder, die, in den Arkelschen
 1473. Kryg, tegen den Hollandschen Graave,
 Gelder- Willem den VI, gemengd geweest was (o),
 land. kwam het Hertogdom, in 't jaar 1423,
 aan *Arnoud van Egmond*, Zoon van Jan van
 Egmond en van *Maria van Arkel*, gebooren
 uit *Joanna*, Zuster van Hertoge Reinoud,
 die, met Heere Jan van Arkel, gehuwd
 geweest was. Arnoud trouwde terstond hier
 na, met *Katharina*, Dogter van Adolf, *Hertog van Kleeve*. Adolf was, voor de twee-
 de reize, met *Maria van Bourgondie*, Zuster
 van Hertoge Filips, gehuwd: en deeze maag-
 schap was oorzaak, dat 'er, na 't sluiten van
 een Verbond van onderlinge bescherming,
 in den jaare 1426, door Hertoge Filips en
 Hertoge Arnoud (p), tusschen de Gelder-
 sphen en Hollanders, veele jaaren agter
 een, vrede bleef. Alleenlyk vindt men,
 gelyk wy reeds hebben aangetekend (q),
 dat Arnoud zig, in 't jaar 1456, met de
 Friezen, verbonden hadt, om die van De-
 venter, tegen Hertoge Filips, met volk en
 voorraad, te styven. Ook hadden de Gel-
 dersphen, niet lang te vooren (6), hunnen
 Hertoge geklaagd, dat zy, door de Holland-
 sche tollén, boven reden, bezwaard werden.
 Doch 't geschil hier óver was aan den Bis-
 schop van Utrecht verbleeven (r). De on-
 derhandeling van Hertoge Arnoud met Frank-
 ryk,

(o) Zie III. Deel, bl. 377.

(p) I. Memoriaalb. ROSK f. 26.

(q) Boven bl. 61.

(r) PONTANUS *Libr. IX. p. 504.*

(6) In 't jaar 1454.

ryk, omtrent den jaare 1460 (s), verwekte KAREL I, meer verwydering. Filips zag, sedert, niet 1473- ongaarne, dat Arnoud, door de oneenigheid met zyne Gemaalin, en met zynen Zoon, Adolf, belet werdt, iets euvels tegen Holland of Brabant te onderneemen. De voornaamste Steden waren ook onvergenoegd op Hertoge Arnoud. Men beschuldigde hem van ver-^{Oneenig-}waarloozing van 's Lands Regeeringe. A-^{heid, tuf-}dolf, die reeds grooten aanhang gemaakt ^{schen} hadt, en door zyne Moeder geduurig tegen ^{Hertog} Arnoud den Hertoge opgestookt werdt, besloot, in ^{van Gel-}'t jaar 1464, zynen Vader in hegtenis, en ^{der en} zelf 't bewind der Regeeringe in handen te ^{Zoon,}neemen. Dit wreed besluit werdt, in 't be- ^{Adolf.}gin van Louwmaand des jaars 1465, ter uitvoeringe gebracht. Arnoud werdt, te Graave, van 't bed geligt, in zyn nagtgewaad over 't ys naar 't huis te Lobed, en van daar naar 't Slot te Buuren gevoerd (t), alwaar hy, tot in 't jaar 1470, gevangen bleef. Jan, Hertoge van Kleef, die altoos Arnouds zyde gehouden hadt, midlerwyl in Gelderland gekrukt zynde, en eenige voordeelen op Adolf hebbende behaald; werdt 'er, in 't jaar 1469, door bemiddeling van Hertoge Karel van Bourgondie, Zwaager van Adolf van Egmond (7), tusschen deezen twee, eene Vrede te Gend gesloten (u): voor welke onderhou-

(s) PONTANUS *Libr.* IX. p. 517.

(t) PONTANUS *Libr.* IX. p. 524, 525.

(u) PONTANUS *Libr.* IX. p. 534.

(7) Adolf van Egmond was toen gehuwd met *Katharina van Bourbon*, Zuster van Izabelle van Bourbon, tweede Gemaalin van Hertoge Karel.

KAREL I. houding, Karel verbonden was, zorg te dra-
 1473. gen. Dit gaf gelegenheid aan den Hertoge
 van Bourgondie, om Adolf van Egmond, in
 Hooimaand des jaars 1470, tot een mondge-
 sprek, te Hesdin te noodigen. Hier drong
 Karel hem zo sterk, tot het slaaken van den
 ouden Hertog, dat hy 'er eindelyk zyne stem
 toe gaf (v). Men wil, dat de Hertog van
 Bourgondie Adolf zo lang in zyne magt ge-
 houden zou hebben, tot hy Hertog Arnoud
 in vryheid zou hebben gesteld (w). Dat hy
 hem niet uit het gezigt verloor, terwyl hy
 in Nederland was, blykt uit egte Gedenk-
 schriften (x). In Wintermaand, kwam Her-
 tog Arnoud, door Henrik, Heere van Per-
 wys, en Filips van Waffenaar, uit de gevan-
 genis, verloft, insgelyks, te Hesdin (y).

Vader en Zoon verdedigden zig toen, meer
 dan eens, voor Hertoge Karel, met veel
 hevigheid. Karel scheen den Zoon, boven
 den Vader, te willen begunstigen. Doch A-
 dolf luisterde naar geene voorwaarden (z):
 begeerende volstrektelyk, dat Arnoud afstand
 van de Regeering, en zelfs van den naam
 van *Hertog* doen zou. Karel verwierp deezen
 eisch als onredelyk. Adolf, ongeruſt, dat
 men hem aan 't Bourgondisch Hof zo lang
 ophieldt, en voor erger bedugt, pakte zig
 weg, in stilte en vermomd: doch werdte te

Na-

(v) FONTANUS *Libr.* IX. p. 536.

(w) DE LA MARCHE *Livr.* II. *Cb.* V. p. 527.

(x) *Extrait dans les Addit. sur COMMINES Tom.* III. p. 360.

(y) *Extrait ubi supra.*

(z) COMMINES *Livr.* IV. *Cb.* I. p. 206.

Namen ontdekt, en vastgehouden. Men KAREL I. bragt hem, federt, op bevel van Hertoge 1473. Karel, naar 't Slot te Vilvoorden (a): alwaar hy, tot na 's Hertogen dood, gevangen gehouden werdt.

Hertog Arnoud moest egter, om 't verloo- Gelder ren bewind wederom te bekomen, de wape- en Zutfen nen tegen de wederspannige Gelderschen voe- aan Her- ren. Doch om hier toe in staat te zyn, ver- toge Ka- voegde hy zig by Hertoge Karel, om onder- rel ver- stand. Dit zegt de staatzugtige Hertog. Gaar- pand. ne wilde hy Arnoud met geld ondersteunen: mids dat het Hertogdom Gelder en 't Graafschap Zutfen, daar voor verpand werden. Men sloot dan, op den dertigsten van Wintermaand des jaars 1472, eene overeenkomst te Brugge, volgens welke „ Gelder en Zut-
 „ fen, voor driemaalhonderdduizend Ryn-
 „ sche Guldens, aan Hertoge Karel, afge-
 „ staan werden, om dezelve, in pandschap,
 „ naar Duitschen Regte, te bezitten, mids
 „ datze, door het betaalen der gemelde som-
 „ me en der verdere onkosten, door Hertoge
 „ Karel, in en ten behoeve van deeze Land-
 „ schappen, gemaakt, ten allen tyde, we-
 „ derom zouden kunnen ingeloft worden
 „ (b).” Voor 't sluiten deezer overeenkomst, hadt Karel reeds tweehonderd en agtduizend guldens, op rekening der beloofde pandpenningen, betaald. De overige twee-ennegentigduizend guldens beloofde hy, ten zelfden dage,

(a) *Manusc. dans les Addit. sur COMMINES Tom. IV. p. 431.*
 (b) *Voyez Supplém. au Corps Diplom. Tom. I. P. II. p. 440.*

KAREL I. dage, binnen de vyf naastvolgende jaaren, 1473. te zullen voldoen (c): 't welk sommigen, die alleen den Brief, by welken deeze belofte gedaan werdt, gezien hadden, heeft doen oordeelen, dat het geheele beloop der pandpenningen maar twee-ennegentigduizend guldens geweest is. Ondertuffchen heeft Hertog Karel van deeze overige penningen niets betaald: want Hertog Arnoud overleedt, nog geene twee maanden na 't fluiten der gemelde overeenkomst, op den drie-entwintigften van Sprokkelmaand des jaars 1473 (d).

Hy wordt tot Hertog van Gelder en Graave van Zutfen gehuldigd. Karel maakte zig, terftond hier na, gereed tot den togt naar Gelderland. Men hadt, in eene Vergadering der Ridderen van 't gulden Vlies, te Valenchyn, geoordeeld, dat hy, uit kragt van het Verbond met Hertoge Arnoud, niet flegts Regt hadt op Gelder en Zutfen, maar ook om Adolf van Egmond, met eene eeuwighduurende gevangenis, te straffen. De Hertog fchreef dan terftond aan de Gelderfche Edelen en Steden, dat zy zig bereiden moesten, om hem hulde te doen. Doch alzo hy aan hunnen goeden wil, met reden, twyfelde, verzamelde hy een Leger te Maaftricht (e). De Hollandfche Steden moesten hier toe ook manfchap leveren, en den Hertog, naderhand, terwyl hy in Gelderland lag, langs de Maaze, van mondbehoeften voorzien. Men vindt, ten minften, dat de Dordrechtfche Poorters, op den elfden van Zomer-

(c) *Literæ Caroli Duc. apud PONTAN. Libr. IX. p. 542.*

(d) *PONTANUS Libr. IX. p. 540.*

(e) *PONTANUS Libr. IX. p. 552.*

mermaand, last gekreegen hebben, om, on-^{KAREL L.}
 der bevel van zeven Hoofdmannen uit de ^{1473.}
 Regeeringe, te velde te trekken (*f*). Even
 te vooren, was het Leger des Hertogs reeds
 van Maastricht opgebroken. Roermonde was
 de eerste Stad, welke hem de Poorten open-
 de. Montfoort ging ook, na eenigen tegen-
 stand, aan hem over. Toen sloeg hy 't beleg
 voor Venlo (*g*). Terwyl het duurde, kocht
 hy Gerard, Hertoge van Gulik en Berg, zyn
 Regt op Gelder en Zutfen af, voor tagtig-
 duizend Rynsche guldens (*h*). Gerard was een
 Broeders Zoon, en eenige Erfgenaam van A-
 dolf, Hertog van Gulik en Berg, wiens Oud-
 Ooms-Zoonen, Willem de I. en Reinoud de
 IV, Hertogert van Gelder waren geweest.
 Ook was Adolf zelf, na 't afterven van Rei-
 noude den IV, door Keizer Sigismond, met
 Gelder en Zutfen beleend geworden. Hertog
 Karel overmeesterde Venlo wel haast. Nieuw-
 megen hieldt hem langst op. Op den negen-
 tienden van Hooimaand, noodzaakte hy dee-
 ze Stad egter ook tot de overgaave. Twee
 Kinderen van Adolf van Egmond, Karel en
 Filippa, bevonden zig binnen Nieuwmegen.
 Hertog Karel zondt dezelve terstond naar
 Gend: alwaar zy opgevoed werden (*i*). Sedert
 deedt hy zig, zonder moeite, te Zutfen, te
 Arnhem, en alomme in de andere Steden,
 voor Hertog van Gelder en Graave van Zut-
 fen

(*f*) Kleph. by BALEN, bl. 783.

(*g*) AMELG. Gest. Ludov. XI. Libr. IV. Cap. 7.

(*h*) Cod. Diplom. TESCHEMACH. Annal. Cliviz addit. p. 232.

(*i*) Annal. Noveticenf. ad annum 1472.

KAREL I. fen erkennen. In Slagtmaand hier aan volgende, deedt hy den Keizer, Fredrik den III, te Trier hulde, wegens deeze nieuw aange-
1473. wonnen' Vorstendommen, die, van ouds, gehouden werden, onder 't Ryk te behooren (k). De Hertog van Bourgondie zag dus, voor 't einde des jaars 1473, zyne Heerschap-
 pyen, met twee Nederlandische Gewesten, vermeerderd. .

(k) PONTANUS *Libr. IX. p. 552, 553.*

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VEERTIENDE BOEK.

I N H O U D.

- I. *Aanzien van 't Huis van Bourgondie. Hertog Karel staat naar den naam van Koning II. Beleg van Nuis. ° Schatting der Geestelykheid.* III. *Fransche Kaapery. Lotbaringen gewonnen. Nederlaag by Granfon. By Murat. Lotbaringen wederom verlooren.* IV. *Slag by Nancy. Hertog Karel sneuvelt. Zyn aart.* V. *MARIA, zyne Dogter, wordt Graavin.* VI. *Beweeingen in Holland. Groot-Privilegie van Vrouwe Maria.* VII. *Wolfersd van Borselen wordt Stadhouder. Vredehandeling met Frankryk.* VIII. *Tweespalt der Hoekschen en Kabbeljaauwschen, te Gouda, te Schoonhoven, te Dordrecht en te Hoorn.* IX. *Vyandykbeden tegen de Franschen. Adolf van Gelder komt om.* X. *Huwelyk van Vrouwe Maria met MAXIMILIAAN, Hertoge van Oostenryk.* XI. *Oorlog met Gelderland.* XII. *Opfchudding te Hoorn. Leiden bemagtigd door de Kabbeljaauwschen. Beroerte te Haarlem, te Rotterdam en in den Haage.* XIII. *Haringvloot genomen. Slag by Guinegats.* XIV. *Ma-*

Maximiliaans Bede. Joost van Lalaing wordt Stadhouder. XV. De Hoekschen verrassen Leiden: de Kabbeljaauwschen verscheiden' andere Steden. Leiden berwonnen. XVI. Westfaling, Schout, en Beaumont, Burgemeester van Dordrecht, onthalsd. XVII. Oorlog met Utrecht. XVIII. Dood van Vrouwe Maria. XIX. FILIPS DE TWEEDE wordt Graaf. De Landen komen, met hem, aan 't Huis van OOSTENRYK. Maximiliaan voor Voogd erkend. Onrust te Hoorn. XX. Lasten des Utrechtschen Krygs. Utrecht en Amersfoort in den ban gedaan. XXI. Tjfelstein belegerd: ook 't Blokhuis op de Vaart. Oudst gebruik der Bomben. XXII. Vrede met Frankryk. XXIII. Luiksche Oorlog. Utrecht belegerd. De Stadhouder Lalaing sneuvelt. XXIV. Utrecht gaat over. Voorwaarden van den Zoen met Utrecht. XXV. Binnenlandsche Oorlog in Vlaanderen. Jan van Egmond wordt Stadhouder. XXVI. Verbond van Koophandel met Engeland. Vlissingen verrast, door die van Sluis. XXVII. Maximiliaan wordt Roomsche Koning. Oorlog met Frankryk. XXVIII. Nieuwe orde op de Admiraliteit. XXIX. Vervolg der onlusten in Vlaanderen. Hertog Albrecht van Saxon in Nederland. XXX. Beweegingen der Hoekschen. Zy kiezen Jonkbeer Frans van Brederode tot hun Hoofd. Rotterdam ingenomen. Aanslag op Schoonhoven. XXXI. Maximiliaan in Holland. Beleg van Rotterdam, Aanslag op Schiedam. Geertruidenberg verrast. Aanslag op Leiden. XXXII. Onrust te Hoorn. Scheepsstryd op de Lek. Rotterdam gaat over. XXXIII. Hertog Albrecht

tot algemeenen Stadhouder aangesteld. Kaaperyen van die van Sluis. Veranderingen in de Munt. Schraapzugt van Klaas Korf. XXXIV. Montfoort gewonnen. Scheepsstryd by Brouwershaven. Jonker Frans wordt gekwetst en sterft, Verbonden met Engeland.

DE Nederlanden waren nu, na het ^{KAREL I.} bemagtigen van het Hertogdom ^{1.} Gelder en het Graaffchap Zutfen ^{Magt van} door Hertoge Karel, byna allen ^{t Huis} onder 't bewind van 't Huis ^{van Bour-} van Bour-
 gondie geraakt. Biffchop David ^{vande} gondie in
 Bourgondie bezat het Over- en Neder- ^{landen.} Stigt
 en Groningerland: Hertog Karel de overige ^{1473.}
 Nederlanden; Friesland alleenlyk uitgenomen: welk men egter wil, dat hy ook ligtelyk overmeesterd zou hebben, zo hy zig uit Gelderland, regelregt derwaards begeven hadt. De voorspoed zyner wapenen hadt de Friezen reeds vervaard gemaakt: wier moerassen en poelen, door de hitte des laaftten Zomers, byna uitgedroogd, den vyand thans den weg naar en door hun Land niet fluiten konden (a). Doch Hertog Karel hadt andere oogmerken.

Hy hadt zig naar Trier begeven, wel om ^{Karel} het Leen van Gelder en Zutfen, van Keizer ^{staat naar} Fredrik den III, te komen verheffen; doch ^{de Ko-} voornaamlyk om zig, door den Keizer, met ^{ninglyke} den titel en waardigheid van ^{waardig-} Koning, te doen ^{heid.} vereeren (b). In overoude tyden, was 'er een
 Kō.

(a) AMELGARD. Geft. Ludov. XI. Libr. IV. Cap. 7.

(b) AMELGARD. Geft. Ludov. XI. Libr. IV. Cap. 8.

KAREL I. Koningryk van Bourgondie geweest. De naam
 1473. was derhalven niet nieuw. Doch dit Koningryk begreep geheel andere Landen dan tegenwoordig door Hertoge Karel bezeten werden (c). Het Graaffchap Bourgondie, of het *Franche Comté*, was, veelligt, het eenigste Landschap, welk tot het oud Bourgondisch Ryk behoord hadt, onder de verscheiden' gewesten, over welken Hertog Karel, ten deezertyd, gebodt. Keizer Fredrik betoonde zig genegen, om Karel tot *Koning van Bourgondie* te verheffen. De Kroon, de Scepter en andere Koninglyke sieraaden waren reeds gereed gemaakt, en de tyd tot de Krooninge bestemd. Doch terwyl elk in de verwagting was, dat de plegtigheid, eerstdaags, zou verrigt worden, vertrok de Keizer onverhoeds, zonder afscheid te neemen van Hertoge Karel: die zeer gestoord was, dat hy zig te leur gesteld zag. Men kon toen de reden deezer schielyke verandering niet bevroeden (d); doch naderhand begreep men, dat de Keizer den Hertog de Koninglyke Kroon niet beloofd hadt, dan onder beding, dat *Maximiliaan*, zyn Zoon, met *Maria*, Dogter van Hertoge Karel, vooraf in de Egt verbonden zou worden. De Hertog wilde hierin niet bewilligen: waarop de onderhandeling afgebroken was (e). Karel hadt reeds verscheiden' jonge Vorsten, en onder deezen ook *Maximiliaan*, met de hoop gevoed, van hun zyne eenige Dogter, *Maria*, tot eene Vrouwe te zullen geeven. Karel, Hertog van Guyen-

(c) Zie 1. Deel, bl. 280.

(d) AMELGARD. Gest. Ludov. XI. Libr. IV. Cap. 9.

(e) DUCLOS Hist. de Louis XI. Tom. II. p. 264.

Guyenne, Broeder van Lodewyk den XI. Ni KAREL I.
kolaas, Hertog van Kalabris, Filibert, Hertog 1473.
van Savoye, en verscheiden' anderen waren hoop op
 mede van dit getal geweest. Doch 't schynt het Hu-
 dat de Hertog van Bourgondie, alleenlyk welyk
 voorhebbende zig vrienden te maaken, door met zyne
 middel van zyne Dogter, vastgesteld hadt, Dogter.
 haar nimmer, by zyn leeven, uit te huwe-
 lyken (f). Men verhaalt, dat hy plagt te
 zeggen, dat hy Monnik wilde worden, op den
 zelfden dag, als by zyne Dogter uittrouwde (g).

Karel, zig van den verhoopten eernaam van II.
 Koning versteen ziende, liet egter geduurig Hy zoekt
 zyne gedagten loopen, op het verder uitbrei- zyn ge-
 den zyns gebieds. *Sigismond, Hertog van Oor-* den Ryn-
tenryk, hadt hem, in 't jaar 1468, zyn Graaf- kant uit te
 schap *Pfirt of Ferette*, en eenige andere goe- breiden.
 deren in de Elzas, voor vyftigduizend (b), of,
 volgens anderen, voor honderdduizend Ryn-
 sche guldens, verpand (i). Het Graaffchap
 Ferette lag niet verre van den linker' oever
 des Ryns, boven, by Bazel. Van het benede-
 denste gedeelte deezier Riviere, die tot in
 Holland stroomt, was de Hertog reeds voor
 lang meester geweest; en sedert het bemagtigen
 van Gelderland, hadt hy zyn gebied nog hoo-
 ger langs den stroom uitgebreid. Dit bragt
 hem het woest ontwerp in 't hoofd, om zig
 meester te maaken van alle de sterke Plaatsen,
 ter linkerzyde des Rynstrooms, van Nieuw-
 megen af, tot Ferette of Bazel toe, gele-
 gen

(f) COMMINES *Liv.* III. *Ch.* VIII. p. 180.

(g) DUGLOS *Tom.* II. p. 137.

(b) MEYERUS *ad annum* 1467. f. 343 *versi*.

(i) COMMINES *Liv.* IV. *Ch.* II. p. 216.

KAREL gen (*k*). Hy voorzag wel, dat hy, dit ontwerp **1473.** ter uitvoeringe brengende, zig den haat van den Keizer, en van verscheiden' Duitfche Vorften; met naame ook de vyandfchap der Zwitfers op den hals haalen zou. Doch de ftatuzugt deedt hem waanen, dat alle deeze vyanden tegen hem niet opmogten, en dat'er flegts een voorwendfel vereifcht werdt, om zyne onderneemingen, ook voor de weerd, te regtvaardigen.

Aanlei- Dit deedt zig wel haaft op. *Robert, Zoon*
ding hier van *Lodewyk, Hertog van Beieren*, tot Aarts-
toe. biffchop van Keulen verkooren, en door den Paus, thans *Sixtus den IV*, bevestigd zynde, hadt gefchil gekreegen met zyn Kapittel, en met de Stad Keulen: alwaar men weigerde, hem te erkennen. De misnoegden verkooren den Kanonnik, *Herman van Heffen*, tot Voogd van 't Aartsbisdom, die zig, binnen Nuis, verfterkte. Robert nam zyne toevlugt tot Hertoge Karel, die deeze gelegenheid om zyn oogmerk ter uitvoeringe te brengen greechtiglyk aanvaardde, en zig terftond, tot het beleg van Nuis, in ftaat ftelde (*l*). Om tegen Frankryk gedekt te zyn, werdt het Bestand **1474.** met Lodewyk den XI. verlengd (*m*). Ook verwierf Karel, in de Lente des jaars 1474, een onderftand van dertien Speeren en duizend Boogfchutters van Eduard den IV, die herwaards overgefcheept (*n*), en naderhand, in 't beleg van Nuis, gebruikt werden. In Hooimaand,

(*k*) COMMINES *Livr. IV. Ch. I. p. 209.*

(*l*) COMMINES *Livr. IV. Ch. I. p. 209.*

(*m*) *Preuves sur COMMINES Tom. IV. p. 421.*

(*n*) *AG. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 35.*

maand, hadt de Hertog een aanzienlyk Leger ^{KARELI.}
 by Maastricht verzameld. Tegen 't einde ^{1474.}
 der gemelde maand, sloeg hy naar Nuis op
 weg (o), na dat hy, kort te vooren (i),
 verscheiden' verbindtenissen, met Eduard den
 IV. geflooten, bekrachtigd hadt: volgens wel-
 ken, Koning Eduard in Frankryk vallen, en
 de Hertog hem, na zyne terugkomst uit
 Duitschland, met alle zyne magt, ondersteunen
 moest (p).

't Beleg van Nuis werdt aangevangen met Beleg van
 agttienduizend man (q), en sterk voortgezet. Nuis.
 Doch Herman van Hessen verdedigde de Stad
 zo dapper, en deedt zo menigen gelukkigen
 uitval, dat Hertog Karel haast zag, dat het
 bemagtigen deczer Vesting hem meer werks
 kosten zou, dan hy gewaand hadt. Hy bevondt
 ook, dat het hem aan geld ontbrak, en, wel
 bewuft, dat de Landzaaten genoegzaam uit-
 geput waren, gaf hy, in Herfstmaand, bevel ^{De Geef-}
 aan alle Geestelyken, Kloosterlingen, Kerken, ^{telykheid}
 Gast- en Godshuizen van Holland, Zeeland ^{deez-}
 en Westfriesland, om de goederen, welken ^{Landen}
 zy, zestig jaaren herwaards, bezeten hadden, ^{geschat.}
 in geschrift te stellen: op dat men hen, naar
 gelang hunner inkomsten uit dezelve, zou
 kunnen schatten. Eenige weinigen gehoor-
 zaamden dit bevel, in Holland: de meesten
 niet.

(o) *Extrait dans les Addit. sur COMMINES Tom. III. p. 390.*

(p) *AQ. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 40, 41, 41, 42,*

42, 42, 43, 43, 44.

(q) *Annal. Novesiens. ad annum 1474. Chron. van Ceulen*
by SCRIVER. op 't Goudsch Chron. bl. 147.

(1) Op den vyf- zes- en zevenentwintigsten van
 Hooimaand, 1474.

KARELI. niet. Men hielt, in Sprokkelmaand des vol-
1475. genden jaars, eene Byeenkomst, in 't Klooster
 van S. Hieronimus of Lopfen, buiten Leiden, alwaar eenpaariglyk beslooten werdt, geené schatting toe te staan. De Gemagtigden des Hertogs hielden, sedert, sterk aan, met dringen en dreigen; doch verwierven niets, Men beriep zig op den Paus; 't welk voor eene wederspanningheid werdt uitgekreeten, om welke de Geestelyken lyf en goed verbeurd hadden. Midlerwyl hadt de Zeeuwsc̄he Geestelykheid de schatting toegestaan. Des men in Holland ook min ernstig weigerde. *Jan van Boscbuizen*, Kamerling van Hertoge Karel, in 't jaar 1476, in Holland gekomen, moest egter, op veele plaatsen, geweld gebruiken, om de schatting magtig te worden. Hy liet, hier en daar, de Kerkelyke goederen aanslaan, en openlyk verkoopen. Het Zilverwerk deedt hy, uit sommige Kerken, wegneemen, om 'er de betaaling uit te vinden. Veele Geestelyken gaven goede woorden, en verzogten uitsfel: welk sommigen zo lang wisten te rekken, tot dat men, in den aanvang des jaars 1477, tyding van 's Hertogs dood kreeg, waar mede het heffen der schatting van de Geestelykheid agter bleef (r).

De Hol-
 landers
 en Zeeu-
 wen on-
 deriteu-
 nen den

Doch de weereldlyken waren ondertusschen zo gemakkelyk niet vry geraakt. De Hollandsc̄he en Zeeuwsc̄he Edelen en Steden waren, onder anderen, tegen den aanvang des jaars 1475, opontbouden, om 't Beleg van Nuis te

(r) Grootte Chron. *Divis. XXX. Cap. 84, 85, 86, 87, 89, 94.*
 BOXHOEN Nederl. Hist. *bl. 293-308.*

te helpen voortzetten : en in grooten getale ^{KARLL} derwaards getrokken (s). Men vindt, dat die 1475. van Dordrecht veele Hand- en Voetboog-Hertog. schutters, eenige Kloveniers en een goed deel in 't be- andere Poorters, onder 't bevel van twee Hop- leg van liden uit de Regeeringe en eenen Wimpel- Nuis. draager, naar Nuis, hebben afgevaardigd (t) De Poorters van Amsterdam waren ook, onder den Hopman *Henrik Akkerman*, derwaards getrokken (u). Elke Stad hadt, volgens gebruik, zyne byzondere Baniere of Wimpel. Ook waren de Poorters der byzondere Steden, elk met de Livreye zyner Stad, onderscheidnyk, uitgestreken. Die van Hoorn, by voorbeeld, droegen eene Kleeding, die met breede roode en witte streepen geschakeerd was. Anderen hadden wederom eene andere soort van kleedinge aan. De belegerden dreeven den spot met deeze vreemde vertooning, en maakten van onze en andere Stedelingen een Leger van Bontekraayen (v). Zierikzee bewees den Hertoge ook te schepe veel hulp, in dit langduurig beleg: waarom hy de Stad, tot het vervallen der gemaakte kosten, federt, verlof verleende, om driehonderd ponden van veertig grooten jaarlyksche Lyfrenten, op een of twee lyven, te mogen verkoopen (w). Alle de Edelen en Leenmannen des Hertogs waren gehouden, hem thans, met één' of meer mannen, ten dienst te staan, of eene zekere somme

(s) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 278.

(t) BALEN, bl. 783.

(u) DAPPER Amst. bl. 125.

(v) VELLIUS HOORN, bl. 95.

(w) Brief van 13 Maart 1475. by BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 277.

KAREL I. me te betaalen. Een leen, welk zestien Kroonen's jaars opbragt, moest een' man te voet: 1475. een van twee-endertig Kroonen twee man te voet, of een' te paarde leveren, of anders twee endertig Kroonen, van vierentwintig stuivers ieder, in de plaats. Sommige Leenmannen dienden met twaalf mannen van wapenen, elk met drie paarden, vyf vegtenden te paarde, en eenentwintig vegtenden te voet. De Heer van Veere was op dertien mannen van wapenen, tien vegtenden te paarde, en negentien vegtenden te voet geschat. Anderen dienden met minder manschap: veelen maar met een' vegtenden te voet (x). Behalven deeze dienften moesten 'er zwaare buitengewoone Beden betaald worden. Men vindt, dat Gelderland, welk maar pas onder 't gebied van Hertoge Karel geraakt was, in dit jaar 1475, dertienduizend agthonderd drie-entagtig ponden *Tournois* heeft moeten opbrengen. Holland bragt toen veertienduizend driehonderd ponden op. Doch Zeeland, welk veel schade ter Zee en aan de Dykaadjn geleden hadt, betaalde thans niet meer dan tweeduizend zeshonderd vyfentagtig ponden (y). Al dit geld werdt in uitheemsche oorlogen gespid: in welken, daarenboven, onze Landsluden hunnen hals waagen moesten, zonder dat 'er hun of den Lande eenig voordeel van kwam.

't Beleg van Nuis wordt opgebracht. De Hertog bleef vast voor Nuis leggen; zonder dat de strengheid des Winters in staat was,

(x) Extraët uyt de Reeck. van Guy de Bacast by BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 261 enz.

(y) Zie BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 279.

was, hem de belegering te doen opbreeken. Hy **KAREL I.** hadt de Stad reeds hevig doen beschieten (z); 1475. doch eindelyk beflooten, haar uittehongeren. De belegerden hoopten, dat het Keizerlyk Leger, welk vast in aantogt was, de benaauwde Stad ontzet zou hebben. Doch Fredrik, schoon viermaal meer volks by zig hebbende dan Hertog Karel, durfde hem, in zyne verschanfingen, niet aantasten. Ondertusschen leedt Karel veel afbreuk, door de geduurige schutgevaarten en uitvallen der belegerden (a). Ook vernam hy, dat Eduard de IV. met een magtig Leger naar Frankryk overgestoken en reeds in Pikardye getrokken was: alwaar hy 's Hertogs hulp ten hoogsten behoefde (b). Het Bestand met Frankryk ten einde geloopen zynde, maakte Lodewyk de XI. zig meester van Roye, Korbie, Montdidier, en andere Plaatsen in Pikardye, den Hertoge toebehoorende (c). Doch niets van dit alles schein magtig genoeg, om Karel van Nuis af te trekken. De belegerden leeden ondertusschen groot gebrek aan mondbehoefden. Keizer Fredrik, voorziende, dat de Stad het geene veertien dagen zou kunnen houden, floot, in Zomermaand, door bemiddeling van den Pauselyken Legaat, een verdrag met den Hertog, volgens welk, de Stad, in handen van den Legaat, gesteld moest worden, tot dat de Paus uitpraak over het geschil tusschen den ver-

(z) Magn. Chron. Belg. p. 420.

(a) Annal. Noviesim. ad annum 1474.

(b) COMMINES Livr. IV. Cb. 5.

(c) AMELGARD. Gest. Ludov. XI. Libr. IV. Cap. 13. COMMINES. Livr. IV. Cb. III. p. 217, 218.

KAROL I. verkooren Aartsbisschop en het Kapittel gedaan 1475. zou hebben. De Hertog, ziende dat zyn Leger, in dit langduurig beleg, geweldig gesmolten was, bevestigde dit Verdrag te liever, om dat 'er zyne eer by bewaard bleef, en brak, den dertienden van Zomermaand, op van voor Nuis (d). De hardnekkigheid, met welke Hertog Karel dit Beleg uitgehouden hadt, was hem, in veele opzigten, nadeelig ge- weest. Lodewyk de XI. hadt René, Hertog van Lotharingen, tegen hem opgestookt, die in 't Hertogdom Luxemburg gevallen was, en verscheiden' Plaatsen bemagtigd hadt. Ook wist de Koning van Frankryk, die zelf met de Zwitsers verbonden was, een Verbond tusschen hen en Sigismond, Hertog van Oostenryk, te bewerken (e). Het gevolg hiervan was het bemagtigen van het Graafschap Ferette; voorheen, door Sigismond, aan Hertoge Karel verpand (f). De Steden aan den Boven-Ryn, kennis van de oogmerken des Hertogs gekreegen hebbende, verbonden zig insgelyks onderling en met de Zwitsers, om hem tegenstand te bieden, en afbreuk te doen (g). Hertog Karel haalde zig dus, zonder reden, een groot getal van vyanden op den hals. Hier kwam nog by, dat hy, zig buiten staat vindende, om Eduard den IV, in Frankryk, de beloofde hulp te bewyzen, oerlang zien moest, dat deeze een Bestand sloot met Lodewyk den XI,

(d) AMELGARD, Gest. Ludov. XI. Livr. IV. Cap. 15. Extrais dans les Addit. sur COMMINES Tom. III. p. 395.

(e) Preuves sur COMMINES Tom. IV. p. 458.

(f) Preuves sur COMMINES Tom. IV. p. 442.

(g) COMMINES Livr. III. Ch. II. p. 215, 216.

XI. en met zyn Leger naar huis keerde (b). KAREL I.

De Fransche Kaapers dedden, midlerwyl, 1475. den Hollanderen en Zeeuwen veel schade op III, Zee. De Stad Amsterdam, overeengekomen Fransche zynde met de Steden Hoorn, EnkhuiZEN, Kaape- Monnikendam en Edam; deedt, op gemeene ryen op kosten, vier groote Oorlogschepen uitrusten, de Hol- om de Vaart naar 't Westen te beveiligen. Ook landers werden de Koopvaardyschepen deezer Steden en Zeeu- van Bussen, Buskruid, Boogen, Pylen, wen, *Klo-* *venierynen*, *Glatiden*, Bylen en ander Krygsge- reedschap, en van een bekwaam aantal van frydbaar manfchap voorzien, en dus toege- ruft in zee gezonden. Tot Admiraals deezer Vloote waren gesteld *Tsbrand Jan Remszoon* van Amsterdam, *Jakob Klaaszoon* van Hoorn, *Reinier Marszoon* van EnkhuiZEN, en *Jongv Jakob* van Monnikendam. Zy hadden vier Onder-Admiraals onder zig. Doch 't fchynt, dat *Klaas Roelenszoon* Opper-Admiraal over de vier genoemden geweest is. Ook vindt men, dat *Brandetgen Kogman*, gebynaamd *de oude Brug*, onder Roelenszoon, als Onder-Admiraal, geboden heeft. Veelligt hebben de vier eerstgemelde Admiraals alleenlyk den rang van Vice-Admiraals, en de vier anderen dien van Schouten by Nagt gehad. De wapen- fchouwing of monftering der Vloote gefchied- de, in Texel, door Gemagtigden der Steden (i). Zy werdt op de uitreize niet gemoeid; doch op de t'huisreize, door de Franschen, aan- getaft, omtrent *Klaasduinen*, en byna geheel

(i) COMMINES *Livr. III. Ch. VIII. p. 237.*

(b) Ordonnant. van den XIV en XV. April 1475. by COMME- LIN Befch. van Amftred. II. Deel, bl. 215, 216.

KAREL I. genomen. Hoorn verloor hier wel dertig
 1475- fchepen, welker waardy op agtenveertigdui-
 zend Rynfche guldens begroot werdt. Am-
 fterdam leedt ook veel. De Franschen liepen
 't Marsdiep in, om, langs de Zuiderzee, te
 fchuimen: doch deden hier weinig op, en
 keerden eerlang wederom te rug (*k*). Deeze
 vyandykheden eindigden eerft, na het fluiten
 van een Bestand voor negen jaaren, tuffchen
 Lodewyk en Karel: welk, op den dertienden
 van Herftmaand, te *Soleuvre*, by Luxemburg,
 getekend werdt (*l*).

Hertog Karel be-
 magtigt Nancy en
 gantsch Lotharin-
 gen.
 Hertog Karel hadt René, Hertog van Lo-
 tharingen, buiten dit Bestand weeten te flui-
 ten, van zins om hem, zo dra hy van den
 Kryg tegen Frankryk ontslaagen zou zyn, de
 gepleegde vyandykheden, met woeker, be-
 taald te zetten. Lotharingen geleek Hertoge
 Karel wel. Het was tuffchen de Hertogdom-
 men Luxemburg en Bourgondie gelegen, en
 ftelde hem in ftaat, om, van de uiterfte gren-
 zen van Holland af, tot aan Lions in Frank-
 ryk toe, over zyn eigen Land te kunnen
 trekken. In Wynmaand dan, zag men hem
 reeds, aan 't hoofd van een Leger, in Lotha-
 ringen. Hy onderwierp zig dit Hertogdom,
 in korten tyd. *Nancy* alleen ftondt een beleg
 van vyf weeken door; doch werdt egter ook
 genoodzaakt zig aan Hertoge Karel over te
 geeven (*m*). Deeze voorfpoed fpoorde hem
 aan tot grooter onderneemingen. De Zwit-
 fers, die hem 't Graaffchap *Ferette* hadden
 hel-

(*k*) VELIUS HOORN, bl. 95, 96, 97.

(*l*) PREUVES SUR COMMINES Tom. IV. p. 470.

(*m*) COMMINES Livr. III. Ch. XII. p. 265 & suiv.

helfen afhandig maaken , verdienden , zyns KAREL I. oordeels , gestraft te worden. Hy rustte zig 1476. derhalven , tegen den aanvang des jaars 1476, Hy trekt tegen hen toe , ten slyde. De Zwitfers , die , op tegen tot deezen tyd toe , nog weinig gerugt in Eu- de Zwit-ropa gemaakt hadden , en onkundig waren fers. van hunne eigen' kragten , deeden al wat in hun vermogen was , om zig met Hertoge Karel te verzoenen. Zy booden hem vergoeding van schade aan. Zy wilden , ten zynen gevalle , de verbindtenissen , met andere Mogendheden , met naame ook met Frankryk gemaakt , verbreeken , en hem ; met zesduizend man , dienen. Zy vertoonden hem , dat de overmeestering van Zwitserland hem geen voordeel aanbrengeu zou , en dat hun gantsche Land zo veel niet waardig was , als de breidels en gebitten zynere Paarden. Doch dit alles mogt niet baaten. De staatzugtige Hertog streefde zig reeds met de hoop van , na 't bemagtigen van Zwitserland , tot in Italie door te dringen (n). In Sprokkelmaand , brak hy op uit Lotharingen , trekkende , door Bourgondie , in het Land van Vaud. Eenige Plaatzen bemagtigd hebbende , sloeg hy 't beleg voor *Granson* , aan 't Meer van *Neuschâtel*. De Stad ging aan hem over by verdrag. Doch sommigen verhaalen , dat hy 't verdrag schondt , en de bezetting grootendeels deedt ophangen. Terstond hierop , besloot hy eenen hoop Zwitfers , in aantogt om de Stad te ontzetten , in de engten van 't gebergte , tegen te trekken. Doch deeze stoutheid bekwam hem kwalyk.

Hy

(n) DUCLOS *Tom. II. p. 153.*

KARL I. Hy was, aan 't hoofd eener bende uitgelezen' Ruiters, vooruitgetrokken, om den eersten aanval te doen. Doch de Zwitsers ontvingen hem zo wel, dat hy de wyk neemen moest. Zyne vlugt bragt het gantsche Leger in verwarring, dat, in groote wanorde, met agterlating van alle de Pakkaadje, afstrok (o). Terwyl de Hertog spoorlags te rug rende, riep zyn Hofnar, hem dikwils van Hannibals dapperheid hebbende hooren gewaagen, en nu nevens zynen Meester vlugten moetende, hem toe, *Myn Heer, wy worden hier schoon gebannibaaleerd* (p). De Zwitsers vervolgden den vyand niet verre; doch vielen aan 't plonderen van 't Leger. Zy bekwamen hier eenen ryken buit: doch, onkundig van de waardye der kostelykheden, welken zy aantroffen, verkogten zy eenen Diamant des Hertogs, die thans de tweede is der Fransche Kroone en agttienhonderdduizend Fransche *Livres* waardig geschat wordt, meer dan eens, aan malkanderen, voor ééne gulden (q).

Karel zwol van spyt, over deeze schandelyke nederlaag. Hy hadt egter maar weinige manschap verlooren, en herstelde zig, derhalven, zo spoedig, dat hy, in Zomermaand, het Beleg sloeg voor *Murten* of *Murat*, aan een Meer van denzelfden naam, niet verre van Bern, gelegen. Tien of elfdagen hadt hy voor deeze Stad geweest, toen het Zwitsersche Leger, dertigduizend man sterk, op hem afkwam. De Hertog, in plaats van den vyand in zyne

Zyn
zwaar
verlies by
Murat.

(a) COMMINES *Livr. V. Ch. 1.* DUCLOS *Tom. II. p. 176-178.*

(p) DUCLOS *Tom. II. p. 179.*

(q) DUCLOS *Tom. II. p. 178.*

Legerstede af te wagten, hadt de onvoorzigtig- KAREL L.
heid van hem te gemoet te trekken. René, 1476.
Hertog van Lotharingen, die 't Zwitfersch
Leger gebodt, ging hem, met zo veel moed
en beleid, te keer, dat Karel geheellyk ver-
slaagen en andermaal op de vlugt gejaagd werdt:
doch met veel zwaarer verlies dan de eerste
reize: want men vindt, dat 'er agtduizend man
van de Bourgondische zyde sneuvelde (r).

Karel was zo getroffen door dit verlies, dat De Hertog van Lotharingen bemagtigt Nancy wederom.
hy zig, wel zes weeken agter een, van alle
gezelschap afzonderde, en in eene zwaare
krankheid viel, die hem 't verstand meer of
min krenkte (s). De Hertog van Lotharingen
bediende zig van deeze gelegenheid, om zyn
verlooren gebied wederom te bekomen. Hy
trok met een Leger in zyn Hertogdom, en
bemagtigde Nancy, in den aanvang van Wyn-
maand (t). Deeze slag wekte Hertog Karel
uit den doodslaap, in welken hy, eenen tyd
lang, gelegen hadt. Voor 't einde van Wyn-
maand, lag hy reeds, met zyn Leger, voor
Nancy. De Stad stondt thans het Beleg
kloekmoediger door, dan de eerste reize. De
Hertog wendde te vergeefs zyne uiterste poo-
gingen aan, om haar te bemagtigen. Hertog
René, door Frankryk en eenige Duitsche
Vorsten ondersteund, hadt ondertusschen een
aanzienlyk Leger byeen verzameld, met welk
hy zig, niet verre van Nancy, nedersloeg,
van zins om Karel, tot het opbreeken van 't
Beleg, te noodzaaken. René hielt heimelyk

ver-

(r) COMMINES *Livr. V. Ch. 3.*

(s) COMMINES *Livr. V. Ch. V. p. 293.*

(t) COMMINES *Livr. V. Ch. 5.*

KAREL I. verftand in 't Bourgondifch Leger met *Nikolaas*,
1476. *Graave van Campobaffo*, eenen Napolitaan, op
 wiens trouwe Hertog Karel veel te geruft

IV. was (*u*): In den aanvang des jaars 1477,
 Slag by raakten de Legers aan malkanderen. En naauw-
 Nancy, in lyklyks was men handgemeen geworden, of Cam-
 welken pobaffo liep, met omtrent honderd en zefstig
 Hertog mannen van wapenen, tot den vyand over.
 Karel Het Bourgondifch Leger werdt geheellyk ver-
 sneuvelt. flaagen. Hertog Karel zelf sneuvelde, of door

1477. de hand zyner vyanden (*v*), of, naar fommiger
 verhaal (*w*), door eenige verraaders van Cam-
 pobaffo's aanhang, die den rampzaligen Vorft,
 zo dra het Leger aan 't wyken was, in koelen
 bloede, van 't leeven beroofden. De slag viel
 voor, op den vyfden van Louwmaand. Twee
 dagen laater, werdt het lyk des Hertogs ge-
 vonden, naakt uitgefchud, op drie plaatfen
 gewond, en met het aanzigt, in eenen poel,
 waarin hy gefmoord was, vaftegevrooren (*x*).

Aart van Zulk een jammerlyk einde trof onzen Graaf,
Hertog Hertog Karel van Bourgondie, midden in den
Karel. loop zyner onbezonnen, ftaatzugtige ondernee-
 mingen, en in het vierenveertigfte jaar zyns
 Ouderdoms. De naamen van *Strydbaar*, *Stou-
 ten*, *Schrikkelyken*, en diergelyken, welken hy,
 by zyn leeven, en na zynen dood, in de Ge-
 fchiedfchriften, gedraagen heeft, zyn alles wat
 hy, met zyne onvoorzigtige Krygstogten, heeft
 gewonnen. De voorspoed maakte hem opge-
 blaaz-

(*) *COMMINES Livr. V. Ch. 6.*

(v) *Annal. Noves. ad annum 1477. c. 620.*

(w) *Voiez DUCLOS Tom. II. p. 205.*

(x) *ADR. DE VETTERI BUSCO Rex. Leod. Livr. vol. 1359-
 DUCLOS Tom. II. p. 206.*

blaazen, en deedt hem waanen, dat niemand ^{KAREL} hem te magtig zyn kon. De tegenspoed verblufte hem niet, maar maakte hem stout, driftig, wreed, verwoed. De Lotharingsche en Zwitserfche Kryg, zo schandelyk verlooren, als reukeloos ondernomen, zal een altoosduurend bewys verftrekken van de ongeziene middelen, door welken, de Voorzienigheid staatzugtige Vorften ten val brengt. Karel liet eene eenige Dogter, eene verwarde Regeering, berooide Onderzaaten, en eene ledige Schatkist agter. De Landzaaten, oneenig onderling, werden, daarenboven, met uitheemschen Oorlog, gedreigd. De welvaart, op welke men, onder de Regeeringe van Hertoge Filips, geroemd hadt, scheen geheel ten Lande uit geweeken. Doch ééne zaak was 'er, in welke Karel zynen Vader overtrof: Hy was kuisch en maatig, meer egter uit hoofde zyner gesteldheid, dan uit Godsdienstigheid. Men vindt niet, dat hy eenige onegte Kinderen nagelaaten heeft. De grootscheit der Bourgondifche Hofhoudinge, van welke nog eene omftandige Beschryving voorhanden is (y), was min in Karel te verschoonen, dan in Filips: alzo Karel te veel gelds in den Kryg maakte noodig te hebben, om, ten laste der schamele Gemeente, nog groote schatten in dertele pragt te spillen.

Hertog Karel hadt, in Wintermaand des Parijsjaars 1473, den Hoogen Raad, door zynen Vader ingesteld, op welken men zig van verschillen, in de Nederlandfche Geregthoven ^{ent en Rekenkamer te Meche- weelen:}

(y) In MATTHEI Anal. Tom. I. p. 233.

KAREL I. weezen, beroepen kon, te Mechelen gevestigd, onder den naam van *Parlement* (z). Ook waren, al te vooren, de Rekenkamers van Brussel en Ryffel, voor de eerste van welken twee, Holland en Zeeland thans gehouden waren te rekenen, vereenigd zynde, naar Mechelen overgebragt (a). Doch na zynen dood, verviel het Parlement van Mechelen. Ook werden, gelyk wy terstond zien zullen, Holland en Zeeland ontslaagen, van te Mechelen te komen rekenen.

Op sommige Plaatsen, twyfelt men lang, of Hertog Karel wel dood zy. De wyze, op welke Hertog Karel was omgekomen, gaf gelegenheid tot het verspreiden van verscheiden ongegronde gerugten. Eeningen beweerden, dat hy nog leefde, en gevangen naar Frankryk gevoerd was. Anderen hielden staande, dat hy, uit den stryd ontvlooden zynde, naar eene afgelegene plaats, in Bedevaart, was getrokken, en eerlang stondt weder te keeren. Men kocht en verkogt, met beding, dat de betaaling, op de wederkomst van Hertoge Karel, geschieden zou. Te *Bruchsal*, in 't Bisdom Spiers, onthieldt zig, ten deezen tyde, een arm man, die den Hertoge zeer wel geleek. Veelen streeden deezen op, dat hy de vermiste Hertog was, schoon hy 't zelf styfen sterk ontkende. Men voorzag hem rykelyk van nooddruft, en hieldt zig verzekerd, dat deeze weldaadigheid dubbel vergolden zou worden, als hy 't bewind zynere Staaten eens wederom aanvaardden zou. Meer dan vyf jaaren, bleeven de Stedelingen in deezen

(z) DE LA MARCHE Introd. p. 76.

(a) Supplem. aux Troph. de Brabant Livr. VII. p. 205.

deezen waan, na welken tyd, de gewaande ^{MARIA} Hertog Karel, in Duitsehland, niet meer ver- 1477. homen werdt (b).

MARIA, Karels Erfdogter, was eenige da- ^{V.} gen onzeker, omtrent 's Hertogs omkomen (2); ^{Maria,} zyne ee- doch kreeg 'er, eerlang, zekere tyding van, ^{nige} te Gend, alwaar zy zig bevondt, in 't gezel- ^{Dogter,} schap van de Hertoginne Weduwe, Margareet ^{volgt hem} van Jork, van Jan, Hertog van Kleeve, A- ^{op.} dolf, Heere van Ravestein, zynen Broeder, Guy van Brimeu, Heere van Imbercourt; Willem Hugonet, Kanselier van Hertoge Ka- rel, en eenige anderen. De Stedehouder van Holland, Lodewyk van Gruithuizen, en Wol- ferd van Borselen, Heer van Veere, begaven zig, insgelyks, spoedig derwaards. Het nete- lig tydgewrigt, in welk men zig bevondt, bragt de Bourgondische Grooten, in groote verle- genheid. Men zag geenens kans; om de Landen buiten oorlog te houden, en Vrouw Maria, die omtrent twintig jaaren bereikte, in 't be- wind derzelven, te bevestigen. Meest was ^{Lodewyk} men voor Lodewyk den XI. bedugt; die, op ^{de XI. be} de eerste gerugten van de nederlaag by Nancy, ^{magtigt'} een goed ^{een goed} teeds last gegeven hadt, om, uit zynen naam, ^{deel} het Hertogdom en het Graaffschap Bourgondie ^{der Staa-} ^{in ten van} ^{Hertog} ^{Karel.}

(b) Annal. Novésimf. *ad Annum* 1477. c. 621.

(2) In een' Brief van den vyftienden van Louw- maand, zegt zy, by verscheiden' gerugten; verstaan te hebben, dat hy nog leefde, en 's vyands handen ont- komen was. Doch in eenen anderen van den agten- twintigsten, toont zy reeds kennis van zynen dood te hebben. Zie deeze Brieven, in de *Analeſta Belgica* van C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT. Tom. II. P. l: *ad calcem* p. 41, 43.

MARIA. in bezit te neemen. Het Hertogdom was,
 1477. zyns oordeels, wettiglyk aan de Fransche
 Kroon vervallen, alzo Hertog Karel, wiens
 Overgrootvader, Filips de Stoute, dit Her-
 togdom, van Koning Jan ter leen ontvangen
 hadt, zonder mannelyke Erfgenaamen na te
 laten, gefneuveld was. Het Graaffchap,
 gemeenlyk het *Franche Comté* genaamd, een
 leen van 't Keizerryk, wilde hy, voor Maria,
 welke hy zynen Zoon Karel, ten Gemaalinne,
 hadt toegefchikt, bewaaren. In Louwmaand
 was hy reeds van 't Hertogdom Bourgondie
 meester (c), en in Sprokkelmaand, droegen
 hem de Staaten des Graaffchaps, te Dole
 vergaderd, het zelve ter bewaaringe op (d).
 Midlerwyl, hadden de Steden Ham, S. Quintin,
 Peronne en verscheiden' anderen in Pi-
 kardye, den Huize van Bourgondie te vooren
 afgeftaan, hem de Poorten geopend, en trou-
 we gezworen: en aangemoedigd door deezen
 voorspoed, hadt hy zig reeds, als Heer van
 alle de Bourgondifche Staaten, beginnen aan
 te merken: eenigen van welken hy aan de
 Kroon hegten wilde, terwyl hy anderen, ge-
 lyk Henegouwen en Namen, voorhadt, on-
 der zyne Gunstelingen, te verdeelen. Met
 de grootsten en afgelegensten, gelyk Brabant
 en Holland, wilde hy de vriendschap en by-
 stand van eenige Duitfche Vorften koopen (e).
 Eer hy zyn Leger gereed hebben kon, hadt
 hy eenige vertrouwde Perfoonen, naar Artois
 en Vlaanderen, afgevaardigd, om deeze Ge-
 wef-

Hy heeft
 voor,
 Hoiland
 aan eenen
 der Duit-
 fche
 Vorften
 te fchen-
 ken.

(c) DUGLOS *Tom. II. p. 211.*

(d) *Voiez DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. I. p. 525.*

(e) COMMINES *Livr. V. Ch. 13.*

westen, of de voornaamste Steden derzelven, MARIA.
 tot onderwerping te brengen: doch alzo hy 1477.
 hier niet zo spoedig, als in Bourgondie en in
 Pikardye, slaagde (*f*); gaf hy het Hof te
 Gend gelegenheid, om tegen hem op de wagt
 te staan.

In Sprokkelmaand, werden de Staaten der VI.
 Nederlanden, en onder anderen ook die van Dagvaart
 Holland en Zoeland, te Gend, beschreeven, te Gend.
 om over den toestand van 's Lands zaaken te
 raadpleegen; en middelen te beraamen, tot
 het veydelen der aanslagen van Frankryk:
 bovenzal ook, om de penningen te vinden,
 die, tot het voeren van den oorlog, noodig
 zouden zyn.

In Holland was, terstond na de dood van Beweeg-
 Hertoge Karel, wederom eenige beweeging gingen in
 ontstaan. De Hoekschen, die lang buiten Holland.
 bewind geweest waren, begonden te klaagen
 „ dat de Ampten aan vreemdelingen gege-
 „ ven, en de Landzaaten voorbygegaan wer-
 „ den: dryvende voorts, dat het nu de regte
 „ tyd was, om deeze en andere misbruiken
 „ hersteld te zien; dat men zig maar onderling
 „ vereenigen moest, om van de jonge Vor-
 „ tinne te verkrygen, 't gene men begeerde,
 „ met naame herstelling der aloude Voorreg-
 „ ten en gebruiken.” De Hoekschen en
 Kabbeljaauwschen verzoenden zig, in sommi-
 ge Steden, onder anderen te Dordrecht,
 plegtiglyk en by handtastinge, met malkandere-
 ren: beloovende „ dat niemant hunner, im-
 „ mer, by eenige Heeren of Hoven, Geestelyk
 of

(f) COMMINES *Livr. V. Ch. 11, 13, 14.*

MARIA. „ of weerdlyk , om vernieuwing van de
 1477. „ Regeering der Stad aanhouden zou , dan
 „ by gemeen goedvinden van het Geregt ,
 „ den Oudraad , de Agten , de Dekens der
 „ Gilden en gemeene Neeringe (g).” Men
 hieldt Dagvaarten , te Haarlem , te Leiden ,
 en in den Haage , en kwam overeen , dat
 men elkanderen , noch van , noch op 't kuffen
 zou zoeken te helpen ; maar eenpaariglyk 's
 Lands oorber ter herte neemen : ook op de
 algemeene Dagvaart te Gend , 't gemeen wel-
 zyn , boven alle dingen , voorstaan . Voorts
 werdt 'er een Ontwerp opgesteld van de
 Voorregten , welken men oordeelde , door
 Vrouwe Maria , van nieuws bezwooren te
 moeten worden : waarna zig de Gemagtigden
 der Staaten van Holland , te gelyk met die van
 Zeeland , naar Gend begaven .

De Hol- Hier hieldt men hun voor „ den grooten last,
 landers „ in welken Vrouw Maria en de Landen
 en Zecu „ staken , mids der vyandschap en kwaadwil-
 wen ver- „ ligheid van den Koning van Frankryk , die,
 krygen,te „ zonder regt of reden , verscheiden' Bour-
 Gend,het „ gondsche Plaatsen bemagtigd hadt ,” en
 Groot „ men verzogt hun , de Hertoginne , in deezen
 Privile- „ nood , met raad en daad , te willen bysprin-
 gie van „ gen . Onzê Gemagtigden , de genegenheid
 Vrouwe „ der Landzaaten betuigd hebbende , om Vrou-
 Maria. „ we Maria , naar vermogen , by te staan , ver-
 „ klaarden te gelyk rondelyk „ dat de Landen
 „ door de oorlogen , die Hertog Karel , tot
 „ aan het einde zyns levens , gevoerd hadt ,
 „ zeer bearmt , ontgoet en t'ondergegaan waren ;

EN

„ en derhalven eer behoorden verligt , dan ,^{MARIA.}
 „ meer bezwaard te worden.” Zy voegden ^{1477.}
 'er by , dat 'er, sedert eenige jaaren, mer-
 „ kelyke inbreuken waren geschied, op der
 „ Landen en Steden vryheden en voorregten;
 „ welken zy gaarne hersteld zouden zien (b).
 Zy stonden hierop zo sterk, dat Vrouw Ma-
 ria hun, eindelyk, op den veertienden van
 Lentemaand, het *Groot-Privilegie*, gelyk men
 't, sedert, genoemd heeft, verleende, waarby
 de oude voorregten der Landzaaten bevestigd
 werden, en de Graaflyke magt bepaald. De
 Hollanders en Zeeuwen hebben altoos veel
 werks van dit Privilegie gemaakt, schoon de
 Opvolgers van Vrouwe Maria, hunne Graa-
 ven, oordeelende, dat het der jonge en on-
 mondige Hertoginne, met geweld, afgedron-
 gen was, niet goedgevonden hebben, zig,
 aan het zelve, verbonden te rekenen (i). De
 voornaamste punten van dit beroemd Privilegie
 liepen op deezèn zin:

„ De Hertogin zou niet trouwen, dan by Inhoud
 „ raade en goeddunken der Heeren van haa- van het
 „ ren bloede en der Staaten haarer Landen. zelve.
 „ Holland werdt vry verklaard van de Bede,
 „ in 't jaar 1475, aan Hertog Karel toegestaan;
 „ voor welker voldoening, vyf der zes groote
 „ Steden, Dordrecht, Delft, Leiden, Am-
 „ sterdam en Gouda, zig schriftelyk verbonden
 „ hadden. Voorts werden den Lande ook ze-
 „ kere ingewilligde vyfhonderdduizend Kroo-
 „ nen jaarlyks kwytgescholden. Dordrecht
 en

(b) Groot-Plakaarb. II. Deel, kol. 692.

(i) PONT. HEUTER. Rarum Austr. Libr. I. p. 60.

MARIA. „ en Zuidholland in 't byzonder verwierven
 1477. „ kwytschelding van zesduizend Klinkaarts
 „ jaarlyks, Hertoge Karel, in 't jaar 1468,
 „ in plaats van alle voorleeden' en toekomen-
 „ de Beden, ingewilligd. Alle Ampten en
 „ Diensten, door de Hertoginne te begeeven,
 „ zouden geenen anderen dan Inboorlingen
 „ mogen gegeven worden: niemant zou twee
 „ Ampten tevens bekleeden mogen: noch
 „ men zou geene Ampten verpagten. De
 „ Raad van Holland zou voortaan bestaan uit
 „ een' Stedehouder en agt Raadsluiden, twee
 „ Edelen en de overige Regtsgeleerden, zes
 „ uit Holland, en twee uit Zeeland geboor-
 „ tig: behalven nog twee andere Raadsluiden,
 „ insgelyks Inboorlingen, die geene wedde
 „ genieten zouden. Voor deezen Raad, zou-
 „ den geene zaaken, die ter kennisse der Ste-
 „ den of Dorpen stonden, ter eerster aanleg;
 „ maar alleen, by beroep van de gewoonlyke
 „ Regtbanken, gebragt mogen worden. De
 „ Staaten en Landen zouden, by het Regt
 „ van niet buiten hunne paalen in regten be-
 „ trokken te kunnen worden, bewaard blyven,
 „ Ook zouden de Geregten in de Steden gezet
 „ en veranderd worden, op den ouden voet.
 „ De Steden mogten, onderling, en met de
 „ andere Nederlanden, Dagvaarten houden,
 „ zo dikwils, en op zulk eene Plaats, als 't
 „ haar behaagde. Men zou geene nieuwe
 „ Tollen of andere lasten mogen opstellen,
 „ dan by goeddunken van 's Lands Staaten.
 „ Ook zouden de Landzaaten, by hunnen
 „ vryen Koophandel, Neering en Hanteering
 „ bewaard blyven. De Hertogin, noch haare
 na-

XIV. BOEK. HISTORIE. 169

„ nakomelingen ; zouden geenen aanvallen-^{MARIA.}
 „ den noch verweerenden Oorlog mogen aan-^{1477.}
 „ vangen, dan by goeddunken van 's Lands
 „ Staaten. Of zo 't geschiedde, zou men
 „ ongehouden zyn, in denzelven te dienen,
 „ onaangezien eenig gebruik of bevel van
 „ Hertoge Karel, hier mede stryden. In
 „ open' en beslooten' Brieven, zou voortaan
 „ de Duitsche taale gebruikt worden. Geene
 „ Graaflyke Bevelen zouden gelden, als zy
 „ met der Steden-Voorregten streeden. De
 „ Rekenkamer te Mechelen zou, zo ver zy
 „ Holland en Zeeland betrof, naar Holland
 „ worden overgebracht (3). Elk zou voortaan
 „ zyne Zeedriftige goederen naar zig mogen
 „ neemen, mids betaalende redelyk bergloon.”
 Te vooren, werden zy, dikwils, geoordeeld,
 tot de Graaflyke Schatkist te behooren (4).
 „ De kleinste Ampten, als Kosteryen, Scho-
 „ lasteryen, Bode-Ambagten enz. zouden ter
 „ begeeyinge staan van hun, die dezelve,
 „ sedert zestig jaaren, begeven hadden. Men
 „ zou geene Munt slaan, noch 't geld op- of
 „ afzetten, dan by raade en goeddunken van
 „ 's Lands Staaten, zullende de Hollandfche
 „ Munt, als van ouds, te Dordrecht blyven.
 „ Het Land van Stryen zou altoos een Lid
 „ van Holland zyn. Geene Steden zouden
 „ gehouden zyn te draagen tot Beden, in
 „ welken zy niet bewilligd hadden. De Heer
 ZOU

(4) Zie Groot-Plakaarb. IV. Deel, bl. 1213.

(3) Zie den byzonderen Brief van den zeventien-
 den van Lentemaand, waar by zulks geschiedde, in de
Analecta Belgica van C. P. HOYNCK VAN PAPEN-
 DRACHT Tom. II. P. I. *ad calcem* p. 43.

MARIA. „ zou, voortaan, in perfoon, zyne Bede
1477. „ ten komen doen. Niemants leen z
 „ 's Graaven Tafel gelegd mogen wo
 „ dan na dat hy geregtelyk verwonnen
 „ De Hertogin beloofde, voortaan,
 „ Brieven te zullen verleenen, om m
 „ delven, tot het branden van Zout, t
 „ ven, die, binnen de bedykte Lande
 „ Holland, Zeeland en Friesland, g
 „ waren (4). Alle de gemelde punte
 „ verscheiden' anderen van minder b
 „ beloofd de Hertogin, by haare inhul
 „ te zullen bezweeren, en door haare
 „ felier en Raaden, als mede door den
 „ houder en Raaden van Holland, by
 „ vaarden hunner Ampten, te zullen
 „ bezweeren." Het Groot-Privilegie
 behalven door Vrouwe Maria, ook be
 door Jan, Hertog van Kleeve, door Lo
 van Bourbon, Biffchop van Luik, en
 Adolf van Kleeve, Heere van Raveste
 thans de waardigheid van algemeenen
 houder der Nederlanden bekleedde (1).

VI. Vrouw Maria hadt, al in Sprakkelm
 • Wolferd een Bevel in Holland laten afkondigen
 van Bor- houdende, dat alle Amptenaars, door K
 selen ge Karel aangesteld, hunne Ampten z
 wordt blyven behouden, tot dat, hierop, by
 Stadhou. en haaren Raade, nader voorzien zou
 der. De Stadhouder Gruthuizen in 't byz

(1) Zie Groot-Plakaatb. II. Deel, kol. 658.

(4) Zie, wegens de wyze van het Zoutbr
 oudtyds, hier te Lande, in gebruik, BOXH
 REIGERSB. I. Deel, bl. 113.

J. C. Philips fecit.

zoo als het, ou
Gezigt van het Eilan
als dan naar de Zeehoek

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

was, door de Hertogin, op zyn verzoek, in MARIA: 1477. zyn Ampt bevestigd geworden (m). Doch weinige dagen na het geeven van het Groot-Privilegie (5), stelde Vrouw Maria, in gevolge van hetzelve, WOLFERD VAN BORSELEN, Heer van Veere, eenen Inboorling, tot Stadhouder van Holland en Zeeland aan. Tot gewoonlyke Raaden, verkoor zy Jan van Egmond en Jakob van Borselen, Ridder, benevens Gerard van Assendelft, Meester Jakob Ruifch, Meester Kornelis de Jonge, Tieleman Oom van Wyngaarden, Hugo van Zwieten en Klaas Janszoon van Wissekerke; die allen, aan handen van den Stadhouder, op den twaalfden van Grasmaand, den eed deden. Tot buitengewoone Raaden, stelden Vrouw Maria, geene twee Inboorlingen, als by het Groot-Privilegie beloofd was, maar drie Perfoonen, Meester Joeskeun, Licentiaat in de Regten, Kornelis van Dorpe, en Gerard van Abbenbroek (n); welken niet allen inboorlingen schynen geweest te zyn.

Aan de andere Nederlanden werden, ten Gezantschap zelfden tyde, diergelyke Handvesten verleend als het Groot-Privilegie inhieldt, met naame naar Frankryk, om over Vre- aan Vlaanderen, allermeeft gesteld op het behouden en vermeerderen der oude Voorregten. De Hertogin of haare Raaden hadden de te nu reeds goedgevonden, een Gezantschap aan handelen, Lodewyk den XI. te zenden: waar toe de Kanselier Willem Hugonet, Guy van Brimeu, Hee-

te

(m) Groot Chron. Divis. XXXI. Cap. 4.

(n) Zie Groot-Plakaar. III. Deel, bl. 644.

(5) Op den zesentwintigsten van Lentemaand,

MARIA. re van Imbercourt, Wolferd van Borfelen, **1477.** Heere van Veere, en Lodewyk van Gruithuizen, toen nog Stadhouder van Holland, benoemd werden. Zy vonden den Koning te Peronne: die, eer hy hun toeliet, hunnen laft te openen, elk hunner, in 't byzonder, door vleiende beloften, zagt te winnen. Hy wendde voor, dat hy de Hertogin, voor zynen Zoon, Karel, een Kind van zeven jaaren, ten Huwelyk begeerde. Borfelen en Gruithuizen gaven hem hiertoe geene hoop altoos. Doch Hugonet en Imbercourt beloofden, dat zy hem zyne begeerte zouden helpen verkrygen. Toen hy hen zo ver gebragt hadt, was het hem weinig moeite, hen verder in te wikkelē. Na dat de Gezanten hunnen laft, strekkende tot het fluiten van een Verbond van Vrede, welke de Koning, op geene andere dan onredelyke voorwaarden, maaken wilde, geopend hadden, bewoog hy deezen twee, om hem het gedeelte van Atrecht, *La Cité* genaamd, in handen te doen ftellen (o). Doch dit bedryf en hun verdere handel in Frankryk kostte hun, naderhand, den hals. De Gentenaars, zig van de Perfoon der Hertoginne, en daar door van den klem der Regeeringe, meester gemaakt (p), en sedert, in Frankryk, vernomen hebbende, wat 'er geflooten was, deden, op hunne terugkomst, Hugonet en Imbercourt vatten, en openlyk ont-
hoofden (q). Men heeft nog een' Brief van Hugonet, aan zyne Gemaalin, Louife, op den dag zyns doods, gefchreeven, in welken hy be-

(o) COMMINES *Livr. V. Ch. 15.*(p) COMMINES *Livr. V. Ch. 16.*(q) COMMINES *Livr. V. Ch. 17.*

betuigt, dat hy onschuldig leedt, en alleen, MARTA.
1477.
 gelyk men zeide, om het volk te voldoen (r). Ook beweeren sommigen, dat hy en Imbercourt zig zo diep niet met Koning Lodewyk ingewikkeld hadden, als de Gentenaars, die thans meester waren, voorgaven (s). Zy hadden zig, inzonderheid, by de Gentenaars, gehaat gemaakt, doordien zy een' Brief van de Hertoginne aan Koning Lodewyk gebragt hadden, waar by deeze verzogt „ dat de „ Koning, 't gene hy haar wilde laten weeten, alleen aan vier Perfoonen geliefde te vertrouwen, te weeten, aan de Hertoginne Weduwe, aan Adolf, Heere van Ravensstein, en aan Imbercourt en Hugonet, met welken vier, zy verklaarde haare zaken alleen te willen bestieren.” Lodewyk hadt deezen Brief den Gendfchen Afgevaardigden, die, kort hier na, met hem waren komen handelen, op een Berigtschrift, waar by Vrouw Maria verklaarde, niets te willen fluiten dan by raade der Staaten, vertoonend medegegeven. En 't gezigt van deezen Brief, dien men Vrouwe Maria zelve onder de oogen bragt, verbitterde de Gentenaars dermaate, dat zy Imbercourt en Hugonet aan hunnen haat opofferden, zonder dat de jonge Hertogin, die, eerst op 't Stadhuis, en toen op de openbaare Markt, in slegt rouwgewaad, met de traanen in de oogen, om het leeven haarer ongelukkige Staatsdienaaren gebeden hadt, in staat geweest was, omze van de jong-

(r) *Voyez DUCLOS Tom. III. p. 167.*

(s) *PONT. HEUTER. Rec. Augt. Libr. I. p. 65.*

MARIA. jongste straffe te bevryden (1). Uit welk
 1477. zonderling voorval, men, aan de eene zyde,
 ziet, hbe zeer Maria thans onder 't bedwang
 der Gentenaaren geweest zy, en aan de an-
 dere, met welk een links inzicht, zy den
 Nederlanden zulke wydlustige Privilegien hadt
 toegestaan, en hoe weinig zy gezind ware
 dezelve te houden. Midkerwyl, hadt Lodewyk
 Doornik, het ander gedeelte van Atrecht, en
 eenige andere Plaatsen bemaagtigd (u).

VIII. In Holland was, terstond na het houden
 Twee- van de Dagvaart te Gend, het vuur van on-
 spalt der eenigheid, tusschen de Hoekschen en Kabbel-
 Hoek- jaauwschen, of van beide deeze partyen tegen
 schen en de Overheid, wederom op 't hevigst ontfen-
 Kabbel- ken (v). De zwaare lasten, die men nog
 jaauw- draagen moest, hadden de Gemeente, in ver-
 schen in scheiden' Steden, aan 't morren geholpen. Te
 Holland. Gouda, begonden de Ingezetenen, meest
 De Hoek- ken 'op 't Hoekschgezind, op te staan tegen Heere Jan
 schen raa- van Kats, die der Kabbeljaauwsche zyde toe-
 kuffen: te gedaan was, en onlangs de Slotvoogdy van
 Gouda, Vrouwe Maria verworven hadt. De Hoeksche
 Gemeente, niet gediend met deezen Slotvoogd,
 klaagde, dat hy haar zocht te verdrukken. Ook
 eifchte zy van de Overheid rekening van de
 inkomsten der Stad, en stondt hier zo sterk
 op, dat de Vroedschap, meest Kabbeljaauwsch,
 allengskens ter Stad uit week. De Hoekschen
 namen toen de verlaaten' Plaatsen in, en ver-
 wierven, eerlang, door middel van Jan van
 Montfoort, eenen der Hoeksche hoofden, dat
 Vrouw Maria de Slotvoogdy aan Engelbert

946

(1) COMMINES Livr. V. Ch. 15, 16, 17.

(u) COMMINES Livr. V. Ch. 14, 15.

(v) VELIUS HOORN, bl. 101.

van Nassau, Heere van Breda, opdroeg, de MARIAS Hoeksche Overheid te gelyk in haare dienften 1477. bevestigende (w). Te Schoonhoven, weeken te de Kabbeljaauwsche Regenten, ook geenens Schoonkants ziende, om de gevorderde Rekening te hoven, doen, een weinig later, insgelyks, ter Stad uit: waar door de Hoekschen hier mede op 't kuffen raakten (x). Te Dordrecht begon de te Dor beroerte, zo dra de Gemagtigden van de recht, Gendfsche Dagvaart te rug gekeerd waren. Hoekschen en Kabbeljaauwschen beide riefen, dat zy van alle lasten en schattingen, onder Hertoge Karel op de Landen gelegd, terstond, ontheeven wilden zyn, en Rekening hebben van der Stede middelen (y). De Overheid beloofde 't een en 't ander. Doch de Dekens der Gilden begeerden, haar in hegtenis te houden, tot dat de Rekening gedaan zou zyn. Hierover ontstondt een geweldige ooploop. Wel veertig van de voornaamste Burgeren, Hoekschen en Kabbeljaauwschen, werden vastgezet en genoodzaakt Rekening te doen. Men bevondt toen, dat de Kabbeljaauwschen eenne goede somme gelds onder zig geslaagen hadden, welken zy, binnen twee of drie jaaren, beloofden te vergoeden. Sedert op vrye voeten gesteld zynde, weeken zy, d'een voor, d'ander na, ter Stad uit. De Hoekschen kwamen toen in 't vol bewind der Regeeringe (z). De Schout Jakob Pot Pieterszoon toog naar Antwerpen, en *Adriaan Westfaling Fans-*

20078

(w) Groote Chron. Divif. XXXI. Cap. 6.

(x) Groote Chron. Divif. XXXI. Cap. 7.

(y) Klepb. by BALEN, bl. 788.

(z) BEVERW. Dordt. bl. 317.

MARIA. zoon werdt, in zyne plaats, gesteld (a). *Dirk*
 1477. *Janszoon Banjaart* verwekte, te Hoorn, om-
 en te trent deezentyd, ook merkelyke opschudding.
 Hoorn. Hy hieldt geduurig Byeenkomsten met de
 misnoegdften uit de Burgerye, nu ten zynen
 huize, dan in eene Herberge. Hier viel hy
 aan 't klaagen over de Regeeringe, werpende
 waar en onwaar uit, om dezelve verdagt te
 maaken. Toen hy zynen aanhang groot ge-
 noeg oordeelde, verkoos men heimelyk agt
 Hoofdmannen der misnoegden. Men zegt,
 sedert, de Huisluiden der Dorpen, onder
 Hoorn gelegen, insgelyks, op te stookten te-
 gen de Regeeringe; hun diets maakende, dat
 de Schout, *Maarten Velaar*, het Schout-Ampt
 gekogt hadt, voor Penningen, die hun waren
 afgeperft. Zo ver bragt men 't eerlang, dat
 de Dorpelingen naar 't Stadhuis trokken, en
 den Heeren deeze onbehoorlykheid, in 't
 aangezigt, verwyten durfden. Men hieldt
 hun voor, dat zy misleid waren; hen voorts
 met goede woorden stillende; doch besloot
 terstond, om de Burgers in ontzag te houden,
 het getal van des Schouts Dienaars, tot veer-
 tien toe, te vermeerderen. Met deezem stoet,
 gedoft in nieuwe Livreye, verscheen hy,
 voor 't eerst in 't openbaar, op den tweeden
 van Sprokkelmaand. De misnoegde Burgers,
 zig hier door gehoond rekenende, namen hem,
 des anderendaags, waar, als hy naar 't Stadhuis
 gaan zou, en zeiden hem, met ronde woorden,
 aan, dat zy niet gedoogen wilden, dat hy met
 zo veele dienaars ging. Terstond hierop, ont-
 stondt

(a) Lyst der Schout. by *BALLEN bl. 236.*

stondt 'er een geroep, *dat de Excynzen afmoef-* MARIA.
ten, 'al zouden 'er alle de Heeren om sterven 1477.

Mén moest, zyns ondanks, der Gemeente te wille zyn. De Brieven, by welken Hertog Karel de Excynzen hadt bevolen te heffen, werden voor den dag gehaald, en spotswyze, op een' stok, naar de Markt gebragt, alwaar 'er Banjaart de zegels af scheurde. De Gemeente, toen stouter geworden, eischte zitting, in alle de Vergaderingen der Wet-houderen: welke egter geweigerd werdt. Doch op den vyftienden van Grasmaand, den gewoonen tyd van de vernieuwing der Regeeringe, werdt de Wet veranderd naar den zin der Gemeente: en toen namen de zaaken eenen geheel anderen keer. Verscheiden' afgegaane Regenten werden in hegtenis genomen. Het Huis van den Schout, die, midlerwyl naar de Dagvaart te Gend gereisd zynde, de bevestiging in zyn Ampt, van Vrouwe Maria, hadt weeten te verkrygen; werdt geplonderd. Men noodzaakte hem, afstand te doen van het Schoutschap: welk aan Banjaart werdt opgedraagen. De gevangen' Regenten werden toen geslaakt, mids zy, by eede, beloofden, nimmer naar de Regeeringe te zullen staan. Een derzelven, *Gysbrecht Pieterszoon*, in den aanvang der be-roerte, gezeid hebbende, *dat 'er, beden of morgen, nog eens hoofden vallen zouden*, moest, tot straffe, een nagemaakt manshoofd, in elke hand, om de groote Kerk, draagen, en, eenigen tyd, met dezelve, voor 't Kruis, te pronk staan: waar na de zaaken te Hoorn,

MARIA. voor eene wyle tyds, in rust raakten (b)
 1477. In andere Steden, vielen diergelyke veranderingen voor: doch sommigen, gelyk Haarlem, Delft en Amsterdam, alwaar de Kabeljauwvischen verre de magtigsten waren, bleeven, ten deezen tyde, van oproer vry.

IX. Terwyl Lodewyk de XI. zyne overwinnin-
 De Hol- gen in Vlaanderen en in Henegouwen uit-
 landers breidde, de eene Plaats na de andere bemag-
 beschadi- tigende, hadden de Hollanders een goed getal
 gen de van Oorlogschepen uitgerust, met welken zy
 Fran- den Franschen ter Zee veel schade toebagten.
 schen ter Zee. Zy namen, in korten tyd, omtrent twintig
 schepen, beveiligden de Zeevaart t'eenemaal,
 en sleepten, tegen 't najaar, veel buits bin-
 nen de havenen deezer Landen (c).

Adolf De Gentenaars, de Hertoginne Weduwe
 van Gel- en Adolf van Ravestein hebbende doen ver-
 der trekken, om met de Regeeringe en Vrouwe
 wordt Maria, naar hun welgevallen, om te sprin-
 geslaakt. gen, zagen egter haast, dat zy een aanzienlyk
 Legerhoofd noodig hadden, om den Fran-
 schen 't hoofd te bieden. Zy wierpen derhal-
 ven 't oog op Adolf van Gelder, die, tot om-
 trent deezen tyd toe (6), te Vilvoorden, of
 volgens anderen, te Kortryk, in hegtenis ge-
 zeten hadt. Terstond, stelden zy hem op
 vrye voeten, en hem, die nu, al verscheiden
 jaaren, Weduwnaar geweest was, met de
 hoop

(b) Groote Chron. Divis. XXXI. Cap. 8. VELIUS HOORN,
 bl. 101-111.

(c) VELIUS HOORN, bl. 111, 112.

(6) Volgens JOANNES A. LEYDIS (van de Heeren
 van Brederode Cap LXX, bl. 724), zou hy, al kort
 na de dood van Hertoge Karel, geslaakt zyn.

hoop vleiende van het Huwelyk der Hertogin-
 ginne, droegen zy hem 't bevel op over een MARIA: 1477:
 Leger, uit Gend, Brugge en Yperen byeen
 gebragt. Adolf trok terftond naar Doornik,
 toen in de magt der Franschen, en ftak den
 brand in de Voorfteden: De bezetting, hierop
 uitvallende, dreef de Vlaamingen, met zwaar
 verlies, op de vlugt. Adolf zelf sneuvelde hy sneu-
 hier (d), op den twee-entwintigften van Hooi- veld, by
 maand: fchynende dus de vryheid alleenlyk Doornik:
 herwonnen te hebben, om het leeven des te
 eer te verliezen.

Zyn dood was oorzaak, dat men eeh spoed- X.
 diger besluit nam, omtrent het Huwelyk der Huwelyk
 Hertoginne. En fchoon 'er thans nog ver- van Maxi-
 fcheiden' Grooten naar dit Huwelyk ftonden miliaan,
 (e), waren egter de Daufyn Karel, en Maxi- Hertog
 miliaan, Hertog van Oofttenryk; Zoon van van Oof-
 Keizer Fredrik den III, de eenigfte partyen, tenryk,
 die in aanmerking kwamen: Hertog Karel met
 hadt Maria, reeds by zyn leeven, aan den Dau- Vrouwé
 fyn beloofd (f): en Lodewykden XI. fcheen, Maria:
 in 't eerft, ernftig naar dit Huwelyk te staan.
 Doch fommigen verzekeren, dat hy, oordee-
 lende, de Staaten van Hertoge Karel te kon-
 nen magtig worden, zonder dat hy den Dau-
 fyn aan Maria behoefde te verbinden, federt,
 van andere gedagten geworden is (g): An-
 deren beweeren, daarentegen, dat de Koning,
 de hoop, om zynen Zoon, door het Huwe-
 lyk

(d) COMMINES *Livr. IV. Ch. I. p. 207. Livr. V. Ch. 17. p. 346.*
 (e) DE LA MARCHE *Livr. II. Ch. IX. n. 612.*
 (f) VOIEZ DU MONT *Corps Diplom. Tom: III. P. I. p. 499.*
 (g) COMMINES *Livr. V. Ch. XII. p. 319.*

MARIA. 1477. lyk met Maria, in 't bezit der Bourgondische Staaten te stellen, niet opgegeven heeft, voor dat hy zag, dat hiertoe geen kans was (b). Maximiliaan stondt in de gunst der Gentenaaren, die thans 't bewind in handen hadden. Zy hielden staande, dat de Hertogin aan niemant dan aan hem behoorde uitgehuwd te worden: alzo Hertog Karel haar hem, reeds voor lang, toegezeid hadt. Doch zy namen niet in aanmerking, dat dit ook omtrent verscheiden' anderen geschied was. De Hertogin gaf eindelyk haare stem tot dit Huwelyk. De Hertog werdt herwaards ontbooden. Men wil, dat de Vlaamingen een gedeelte der reiskosten betaalen moesten; alzo Maximiliaan weinige inkomsten hadt, en de Keizer voor den gierigsten Vorst van zynen tyd gehouden werdt (i).

Het Huwelyk werdt, te Gend, op den agttienden van Oogstmaand, voltrokken (k). Volgens de Huwelyksvoorwaarden „moef- „ten de Kinderen, die uit dit Huwelyk zou- „den gebooren worden, den eerststervenden „in alle Staaten en bezittingen opvolgen. „Of indien 'er geene Kinderen nableeven, „vervielen dezelve aan de wettige Erfgenaa- „men, zonder dat 'er de langstlevende ee- „nige aanspraak op behieldt (l)”. Een maand laater, werdt 'er, te Lens in Artois, een Be- stand met Frankryk getroffen (m). Niet lang hier

(b) DUCLOS *Tom. II. p. 222-226, 234.*

(i) COMMINES *Livr. VI. Cb. III. p. 382.*

(k) PONT. HEUTER. *Rer. Austr. Libr. I. p. 81.*

(l) DU MONT *Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 9.*

(m) DU MONT *Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 10.*

hier na, werdt Maria, in Holland en Zeeland, MARIA.
als Graavinne, ingehuldigd. Te Dordrecht, 1477.
alwaar de andere Hollandsche Steden ter Dag- Zy wor-
vaart verscheenen waren, geschiedde zulks, den in
omtrent het einde van Wynmaand (n). Holland

MAXIMILIAAN deedt, eerst in de Lente
des jaars 1478 (o), als *Kerkelyke Voogd en*
Momboir van Vrouwe Maria, den eed aan de en Zee-
byzondere Steden en Landen: wordende hem, land ge-
in die zelfde hoedanigheid, door de Staaten, huldigd.
den eed van getrouwheid gedaan (p). Sedert 1478.
las men, in 't hoofd der opene Brieven, de
naamen van *Maximiliaan* en *Maria* beide (q):
wordende de titels van Vrouwe Maria ook
aan den Hertoge van Oostenryk gegeven (r).
Keizer Fredrik verklaarde ook, by brieven,
den negentienden van Grasmaand, gedagte-
kend, dat Maximiliaan Gelderland en Zutfen,
Holland, Zeeland en Friesland, benevens de
andere Nederlanden, die geagt werden onder
't Keizerryk te behooren, uit den naam van
Vrouwe Maria, van hem, behoorlyk verhee-
ven hadt (s).

Maximiliaan en Maria slooten, te Ryffel,
op den twaalfden van Hooimaand, een
nieuw Verbond van vryen Koophandel en
Visschery met Eduard den IV, Koning
van Engeland (t). Eenige maanden vroe-
ger

(n) Klebb. by BALEN bl. 789. Oorloghen van Maximil. f. 28.

(o) BALEN, bl. 790. REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 295.

(p) Zie Groot-Plakaath. IV. Deel, bl. 7.

(q) Zie Groot-Plakaath. II. Deel, kol. 675.

(r) Handv. by BALEN bl. 531, 533.

(s) Chartr. de Brab. te Vilvoorde, zevende Boven Kasse, Laye

Rest. des Lres de Gueldre.

(t) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 85, 86, 89.

MARIA.
1478.

ger (7), hadden de Friezen van Oostergo en Westergo insgelyks de oude verbonden van Vrede en Vriendschap met de Engelschen vernieuwd (u). En 't moet niemant vreemd schynen, dat Eduard de IV. zig met deeze byzondere Landstreek verbondt. Men vindt, dat hy, vier jaaren laater, een Verbond van Vriendschap en onderlingen Koophandel, met *Folkert Reiner*, die zig Heer van het Eiland ter Schelling noemde, geflooten heeft (v). In Zomermaand des jaars 1478, was het Bestand met Frankryk ook wederom, voor een jaar, verlengd. In gevolge van het Verdrag, by deeze gelegenheid gemaakt, werden Doornik, Bouchain, Quesnoi, en veele andere Plaatsen den Hertoge wederom ingeruimd (w).

XI.
Oorlog
met Gel-
derland.

Maximiliaan hadt reden om den oorlog met Frankryk te myden: also hy thans zyne magt tegen de Gelderschen noodig hadt. Deezen hadden, terstond na de dood van Hertoge Karel, eenen Landdag te Nieuwmegeu gehouden, en aldaar beslooten, niemant dan Adolf van Egmond, die toen nog in hegtenis zat, voor Hertoge te erkennen (x). Zyn ontydige dood baarde groote verslagenheid in Gelderland. Doch 's Lands Staaten vonden geraaden, de Voogdye over zyne onmondige Kinderen, Karel en Filippa, die nog te Gendwaren, aan zyne Zuster *Katbarina* op te draagen.

(u) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 79.

(v) Acc. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 120.

(w) DUCLOS Tom. II. p. 259.

(x) PONTIANUS Libr. IX. p. 556.

(7) Op den vyfden van Lentenaamd.

gen. Terftond hier na, zondt zy een Ge-MARIA.
 zantſchap aan Lodewyk den XI, die beloof- 1478.
 de, haar en de kinderen van Adolf, haaren
 Broeder, tegen Maximiliaan en den gant-
 ſchen Bourgondiſchen aanhang, te zullen onder-
 ſteunen (y). Doch terwyl zy zig, door
 deeze en andere verbindteniffen, poogde te
 ſterken, hieldt zy by Maximiliaan en Maria
 ernſtelyk aan, dat haar de kinderen haars
 Broeders mogten te rug gezonden worden. De
 Hertog hadt hier egter geene ooren naar (z):
 't welk de Gelderſchen meer en meer van hem
 vervreemde. De Staaten des Graaffchaps
 Zutſen verpanden het zelve, in Oogftmaand
 des jaars 1478, voor zestienduizend Rynſche
 guldens, aan *Henrik van Zwartſenburg, Biſ-
 ſchop van Munſter*: onder beding dat hy het
 den regten Erfgenaamen, na 't betaalen der
 pandpenningen, wederom inruimen zou (a).
 De Gelderſchen verkooren hem, federt, ook
 voor Beſchermerheer van 't Hertogdom; terwyl
 de jonge Karel, op veele Plaatsen in Gelder-
 land, voor Hertog erkend werdt. Men deedt
 regt, en wierf volk op zynen naam, en ſtelde
 zig in ſtaat, om den Bourgondiſchen, wier
 Amptenaars, zo veel mooglyk ware, buiten
 bewind geſteld werden, het hoofd te bieden.
 Doch terwyl zig de Gelderſche manſchap el-
 ders met ſtroopen ophieldt, gelukte het den
 Brabanderen, Graave te bemagtigen (b). Ook
 dee-

(y) PONTANUS *Libr. X. p. 561. Conf. DUGLOS Tom. II. p. 312.*

(z) PONTANUS *Libr. X. p. 563.*

(a) SLIGTENHORST *X. Boek, bl. 279.*

(b) PONTANUS *Libr. X. p. 565, 566, 567.*

MARIA.
1478.

deden de Amsterdammers en Enkhuizers en die van Harderwyk en Elburg, op de Zuiderzee, malkanderen merkelyke schade (c). Doch op den veertienden van Wynmaand des jaars 1479, werdt 'er, op 't behaagen der Heeren van wederzyde, te Naarden, een Bestand te water, tot den vyfentwintigsten van Slagtmaand toe, getroffen, tusschen Haarlem, Amsterdam, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Medenblik, Edam, Monnikendam, Beverwyk, Naarden, Weesp en Muiden ter eener, en Harderwyk, Hattum en Elburg ter ander zyde (d): waar door de vyandykheden op de Zuiderzee ophielden. Te vooren, hadden de Gelderschen Leerdam ingenomen. Asperen, welk thans twee Heeren hadt, *Gysbert Piek*, eenen Gelderschman, en *Wessel van Boetselaar*, eenen Hollander, viel daarentegen den Bourgondischen, in 't volgend jaar, geheel in handen (e). Maximiliaan, die toen in Holland was, zondt een Leger naar Gelderland, onder bevel der jonge Heeren van Kleeve en van Egmond; die verscheiden Plaatsen bemagtigden (f), en den schrik zo ver onder de Gelderschen bragten, dat deezzen voorsloegen, het geschil over het Regt tot het Hertogdom Gelder en het Graafschap Zutphen aan den Paus te willen verblyven. Doch hiervan kwam niets. In Louwmaand des jaars 1481, werdt 'er egter, te Nunspeet op de Veluwe, een Bestand geslooten (g): welk de

(c) BRANDT Enkh. bl. 34.

(d) Zie die Bestand by SCHRASSERT Besch. van Harderw. II. Deel, bl. 46.

(e) PONTANUS Libr. X. p. 570, 571.

(f) Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 187, 197.

(g) PONTANUS Libr. X. p. 572.

de vyandlykheden voor eenigen tyd fremde. MARIA.
Sedert werden Maximiliaan en Maria, in de 1478.
Steden van Gelder, en te Zutphen, plegtiglyk Maximi-
ingehuldigd (b). liaan en

Doch eer 't in Gelderland zo ver kwam, Maria in
waren 'er, in verscheiden' Hollandsche Ste- Gelder-
den, wederom nieuwe beroerten ontstaan: land ge-
het stillen van welken den Hertoge geene huldigd.
mindere zorg gekost hadt, dan het bemagtigen XII.
van Gelderland. Maarten Velaar, geweest Nieuwe
Schout van Hoorn, eenige vergeeffsche poo- opshud-
gingen gedaan hebbende, om 't Schout-Ampt ding te
wederom magtig te worden, hadt zyn regt op Hoorn.
het zelve, in 't jaar 1478, aan den jongen
Heere *Jan van Egmond* verkogt: die, van
dien tyd af, in de Stad zocht te komen. De
Regeering, welke men nu, voor 't eerst hier
ter Stede, den naam van *Hoeksch* gaf, kennis
hiervan gekreegen hebbende; hieldt een waa-
kend oog over Velaars goedgunners, die nog,
in merkelyken getale, in Hoorn waren; en
maakte 't hun eindelyk zo bang, dat zy, de
een na den ander', vertrokken. In Sprok- 1479.
kelmaand des jaars 1479, poogde Egmond,
tot tweemaalē toe, eens te water en eens te
lande, de Stad te verrassen: doch beide dee-
ze aanslagen mislukten. Sedert werdt de ver-
bittering zo groot, tegen den overigen aan-
hang van Velaar, dat verscheiden', in hun-
ne huizen, aangetast, en met geweld ter Stad
uit geleid werden (i). Te Leiden, waren Leiden
de door de

(b) FOWT. HEUTER. REC. ANFR. LIBR. I. p. 100. Oodloghen
van Maximil. f. 56 vers.

(i) Grootē Chron. Divis. XXXI. Cap. 18. VELIUS HOORN,
bl. 113-121.

MARIA. de Ampten , sedert de dood van Hertoge Ka-
1479. rel , door Hoekschen en Kabbeljaauwschen
Kabbel- beide , in gevolge van een besluit der Vroed-
jaauw- schap , beklëed geweest ; doch in 't jaar 1479,
schen be- beslooten de Kabbeljaauwsche Edelen en Ste-
magtigd. den , heimelyk verstand hebbende in de Stad ,
 zig van dezelve meester te maaken , en de
 Hoekschen te verjaagen. Om dit met eenigen
 schyn van regt te doen , lieten zy een gerugt
 loopen , dat de Hoekschen te Leiden voorhad-
 den , den Kabbeljaauwschen verraaderlyk den
 hals af te steeken : en daar toe reeds moord-
 tuig hadden doen maaken. Voorts wist men
 te bewerken , dat de twee Hoeksche Burge-
 meesters , *Gerrit van Poelgeest* en *Willem van*
Zyl , te gelyk ter Stad uit geschikt werden. En
 terwyl zy van huis waren , kwamen Jan van
Egmond , *Jan van Wassenaar* , *Willem van*
Schagen , *Jan van Rietveld* , *Jakob van Kats*
 en veele andere Kabbeljaauwsche Edelen ; be-
 nevens een groot getal Poorteren uit Haar-
 lem , Delft en den Haage , op den derden
 van Hooimaand , ter Stad in ryden. De Kab-
 beljaauwsche Regenten , *Adriaan van Zwieten* ,
 die thans Schout was , *Gysbrecht van Raaphorst* ,
Hugo van Zwieten , *Floris van Alkemade* , *Wil-*
lem en *Jakob van Bofschhuizen* , en veele ande-
 ren koozen terstond hunne zyde. Men viel
 gewapend in de Huizen der Hoekschen , nood-
 zaakende dezelve , ten getale van omtrent
 honderd , de Stad te verlaaten (k).

Zenige De Steden , die de Kabbeljaauwsche zyde
Hoek- geheellyk hielden , waren , ten deezen tyde ,
sche Ede- niet

(k) Groote Chron. *Divij. XXXI. Cap. 22.*

niet t'eenemaal van opschuddingen vry. In ^{MARIA.} de Lente des jaars 1479, hadden zig Jonkheer ^{1479.} *Henrik, Bastard van Brederode*, Jonkheer *Aldriaan van Kruiningen*, en eenige andere jonge Edelen van de Hoeksche zyde naar Haarlem overvallen, om zig te verlustigen. Deezen werden, door een deel jonge onverlaaten, des nagts, op hun bedde, overvallen, en zouden vermoord geworden zyn, zo zy, door hunne Waarden en Waardinnen, niet beschermd en ter Stad uit geholpen geweest waren. 't Geregts deedt geen onderzoek op deezen moedwil. Zelfs werden zy, die op dit onderzoek hadden aangestaan, toen naderhand de jonge Heer van Egmond, met groot gevolg van Kabbeljaauwischen, in de Stad gekomen was, hiërom, en om dat zy met de jonge Edelen vrolyk geweest waren, ter Stad uit gebannen (1). Dus wordt het, ten minsten, in onze Kronyken, verhaald. Doch veelligt is men te Haarlem, 't zy met of zonder grond, voor eenigen flinkschen aanslag der jonge Hoekschen, bedugt geweest: welken men, op zulk eene geweldige wyze, heeft willen voorkomen.

Wolfert van Borfelen, Heer van Veere ^{De Stad-}houder van Holland, hadt, om den ^{houder} loop deezer ongeregheden te stuiten, in de ^{Borfelen} Vaften des jaars 1479, eene algemeene ^{wordt ge-} Dagvaart der Edelen en Steden te Rotterdam ^{nood-}doen ^{zaakt} beschryven. Hy zelf kwam 'er binnen, met ^{Rotter-}luttel gevolg. Doch de Baljuw der Stede ^{dam te} *Jan van Reimerswaale*, verneemende, dat 'er ^{ruimen-} **meer**

(1) Grootc Chron. *Divis. XXXI. Cap. 24.*

MARIA.
1479.

meer volks verwagt werdt, kreeg vermoeden, dat de Hoekschen, onder schyn van de Dagvaart, de Stad zouden zoeken te bemagtigen. Hy vergaderde derhalven de Schuttery, en hieldt de Afgevaardigden van Dordrecht, Gouda, en andere Hoeksche Steden buiten. Zelfs deedt hy den Stadhouder, toen over de maaltyd zittende, van tafel opstaan, en de Stad ruimen. Van dien tyd af, werdt de verbittering grooter tusschen den Stadhouder, die den Hoekschen gunstig was, en de Kabbeljaauwschen; die, vergeefs, by hem aanhielden, dat hy de verdreevenen van hunnen aanhang uit Dordrecht, Gouda, Schoonhoven en Oudewater; welke laatste Stad ook onlangs omgekeerd was, wederom in 't bezit hunner ampten en goederen herstellen zou. Omtrent midzomer deezes zelfden jaars, zag men de uitwerksels deezzer verbittering, in den Haage. De Dienaars des Stadhouders, en die van eenige Kabbeljaauwsche Edelen, in eene Herberg, hebbende zitten drinken, waren, van verwyten en schelden, tot slaan en smyten gekomen. Dit een en andermaal gebeurde zynde, en de Valkeniers van Heere Wolfert, t'eenigen tyde, uit het Hof, met haakbuffen en klovers, op de Kabbeljaauwschen geschooten hebbende, ontbooden deezzen een goed deel Poorters, uit de Steden Haarlem, Delft, Leiden en Amsterdam, belegerden en beschooten het Hof, en overmeesterden het eerlang, by verdrag: waarna des Stadhouders hengsten van stal gehaald, en zyne goederen geplonderd en bedorven werden. Jan van Egmond, Jan en Filips van Wasse-
naar

Zyn Hof
in den
Haage
wordt ge-
plon-
derd.

naar waren de voornaamste hoofden van de ^{MARIA:}zen aanflag. De Stadhouder, die toen te 1479. Veere in Zeeland was (*m*), verzamelde, sedert, in 't Stigt van Utrecht, uit de Hoeksche Steden, Dordrecht, Gouda en Schoonhoven, en van elders, wel zeventuizend man, trekkende, met dit Leger, door Delft, naar den Haage, alwaar hy 't Hof wederom innam, en de Huizen der Kabbeljaauwschen deedt plonderen. In 't begin van Oogstmaand, keerde hy naar Rotterdam, te vooren reeds door hem bemagtigd. Doch zo dra hadt hy den Haage niet verlaaten, of de Kabbeljaauwschen vielen, uit weêrwraak, aan 't plonderen van de Huizen der Hoekschen. Heer 't Hof Wolfert poogde, ten deezen tyde, het Ge-^{wordt}regtshof, uit den Haage, naar Rotterdam ^{naar Rot-}ver te brengen. Ook kwamen hier eenige ^{terdam}Hoeksche Raadsheeren, aan 't hoofd van ^{overge-}welken, hy, eenen tyd lang, in 't S. Agnieten-Klooster, te regt zat, over zaaken, die, uit de Hoeksche Steden, voor hem werden gebragt. Doch hy bespeutde haast, dat de partyfchap in 't Land te groot was, om door hem bygelegd te kunnen worden. Des beval hy de bewaaring der Stad aan Jonkheer *Joris, Bastiaard van Brederode*, en begaf zig naar Veere in Zeeland (*n*).

De oorlog met Frankryk was wederom be-^{XIII.}gonnen, voor 't uitgaan van 't Bestand. De ^{De Frau-}Fransche Oorlogschepen, onder bevel van den ^{schen be-}Onder-Admiraal Coulon (*o*), overvielen onze ^{magtigen}onze Ha-^{ring-}ring-^{vloot.}vloot.

(*m*) REIGERS. Chron. II. Deel, bl. 298.

(*n*) Grootte Chron. Divis. XXXI. Cap. 21, 22.

(*o*) DUCLOS *Tom.* II. p. 304.

MARIA. Haringvloot by Charbourg, eene Haven in
1479. Normandye, en bemagtigden dezelve geheel-
 lyk, zendende de Visschers, naakt en berooid,
 te Lande naar huis (p). Ook vielen hun een
 goed getal van Vlaamsche en andere Schepen,
 die, met Graanen, uit de Oostzee, herwaards
 keerden, ongelukkiglyk in handen. Men ge-
 tuigt, dat deeze Landen, in honderd jaaren
 herwaards, zulk eene groote schade ter Zee
 niet geleeden hadden, als in dit jaar 1479 (q).

Slag by Doch de slag by *Guinegate* in Artois, die,
Guinegate. op den zevenden van Oogstmaand dezes
 jaars, ten voordeele der Nederlanderen, voor-
 viel, verzagte de smerte van 't voorig ver-
 lies. De kryg werdt, sedert, van wederzy-
 de, met weinig drift, voortgezet. Den eenen-
 twintigsten van Oogstmaand des jaars 1480,
 werdt er wederom een Bestand geïlooten voor
 zeven maanden: welk sedert verlengd werdt (r).

XIV. De gelukkige slag by *Guinegate*, door wel-
Maximi- ken der Franschen overmoed niet weinig ge-
liaan fnuikt was, liet Hertoge Maximiliaan de han-
 doet eene den ruim, om, in Sprokkelmaand des jaars 1480,
Bede, herwaards te komen, en aan 't herstellen der
 die door ruste in Holland te arbeiden. Ook hadt hy voor,
 de Kabbeljaauw in persoon, eene Bede te doen, tot voort-
 beljaauw- zetting van den Kryg tegen Frankryk en in
 schen, Gelderland. De Kabbeljaauwsche Edelen,
 toege- Jan van Egmond, Jan en Filips van Wasse-
 staan naar, Jan van Kats, *Arend van Duivenvoor-*
1480. *de, Jan van Noortich, Jan van Poelgeest* en
 eeni-

(p) REIGERSB. Chron. II. Deel, bl. 297. EGID. DE ROYA
 ad annum 1479.

(q) Chronique Scandal, p. 260.

(r) DUGLOË Tom. II. p. 329.

XIV. BOEK. HISTORIE. 191

eenige anderen, zyne gunst zoekende, waren ^{MARIA.} de eersten en veelligt de eenigsten, die hem ^{1480.} tagtigduizend Filips-Schilden van dertig grooten vlaams, jaarlyks, voor den tyd van agt jaaren, en honderdenzestigduizend Schilden eens, in gereed geld, uit den naam der Landen van Holland, Zeeland en Friesland, toestonden. Zy bedongen, daarentegen, eenige vryheden voor 't Land in 't gemeen. En om de Steden, Haarlem, Leiden en Amsterdam in 't byzonder, te eer tot inwilligen deezer Bede te bewegen, verkreegen zy verlof voor dezelve, om eene Vaart, door Holland, daar zy 't goedgevonden, tot voortzetting der Binnenlandsche Neeringe, te mogen doen graaven: van al 't welke Brieven verleend werden, den twaalfden van Bloei maand, in den Haage, gedagtekend (r). De Kabbeljaauwschen, zo veel hebbende toegegaan, verwierven ligtelyk, dat de Stadhouder Wolferd van Borselen van zyn Ampt verlaaten werdt. Doch zy droegen ^{Jooft van} zo weinig zorg voor het bewaaren der onlangs ^{Lalaing} verkreegen' voorregten, dat zy gedoogden, ^{wordt} dat ^{Stadhou-} *Jooft van Lalaing*, een Henegouwer, in ^{der.} zyne plaats, werdt aangesteld (r). De Hoekschen hadden ondertusschen reden, om deezen vreemdeling, liever dan eenen anderen, tot hunnen Stadhouder, te hebben: zynde hy, door zyne Nigte Jolande van Lalaing, met den Huize van Brederode vermaagschapt (8). De Raadsheeren van 't Hof in den

(r) Groot-Plakaarb. II. Deel, kol. 675.

(r) Groot- Chron. Dvif. LXXI. Cap. 24., 25.

(8) Jooft was een Zoon van Simon van Lalaing; Jolande eene Dogter van Simons Broeder, Willem.

MARIA. den Haage , insgelyks , veranderd zynde ,
1480. vertrok Maximiliaan wederom uit Holland ,
 den Stadhouder de zorg bevolen latende , om
 de rust in de Steden te herstellen. 't Gelikte
 hem egter nergens , dan te Hoorn en te Gout-
 da , alwaar hy te weeg bragt , dat de meeste
 Kabbeljaauwischen wederom ingenomen wer-
 den , mids op hunne knieën , voor al 't volk ,
 ten Heiligen zweerende , dat zy nimmer ee-
 nige onrust aanregten , noch ooit kuipen zou-
 den , om op 't kuffen te raaken (u).

Hande- Terwyl dit in Holland voorviel , handelde
 ling met Maximiliaan in Engeland , om Eduard den
 Eduard IV. nader aan zyne belangen te verbinden ,
 den IV. en eenen merkelyken onderstand tegen Frank-
 ryk van hem te verwerven (v). Lodewyk de
 XI. wendde alle poogingen aan , om deeze
 onderhandeling te dwarsboomen. Hy hadt
 Eduard , al in 't jaar 1477 , een gedeelte der
 Nederlanden doen aanbieden , indien deeze
 hem dezelve wilde helpen winnen (w). Na-
 derhand , hadt hy Eduards Dogter , *Elizabet* ,
 voor den Daufyn , ten Huwelyk verzogt , zon-
 der egter hierover immer tot een volkomen
 besluit te willen komen. Eduard bespeurde
 eindelyk zo klaar , dat hy door Lodewyk om
 den tuin geleid werdt , dat hy niet langer wil-
 de uitstellen , zig naauwer dan voorheen met
 Maximiliaan te verbinden.

Vrouw

(u) VELIUS HOORN, bl. 121, 122.

(v) *Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 98, 107, 108, 114, 117, 119, 128, 130, 132, 133, 136, 139.*

(w) *COMMINES Livr. VI. Ch. II. p. 377, 378.*

en gehuwd geweest met Heere Reinoud van Brederode. Zie JOANN. A. LEYDIS *van de Heeren van Brederode*, Cap. XLIX. bl. 644.

Vrouw Maria hadt, op den twee-entwintigsten van Zomermaand des jaars 1478, eenen Zoon ter weereld gebragt, die *Filips* genaamd werdt (x). Toen deeze naauwlyks een jaar bereikt hadt, was 'er reeds over een Huwelyk van hem en *Anna*, derde Dogter van Eduard den IV, gehandeld (y). Dit Huwelyk werdt nu, in Oogftmaand des jaars 1480, geslooten (z). Het Verbond, eertyds tuffchen Hertog Karel en Eduard den IV. gemaakt, werdt, ten zelfden tyde, vernieuwd: Eduard beloofde Maximiliaan, met zesduizend man, te zullen onderfteunen. Maximiliaan verbondt zig, daarentegen, Eduard den IV. het jaargeld van vyftigduizend Kroonen, welk hy van Frankryk trok, te zullen betaalen, indien Lodewyk de XI. goedvinden mogt, het zelve in te houden (a). Doch by een volgend Verdrag, werdt dit jaargeld vereffend gerekend, tegen de Bruidfchat der Prinseffe, die op honderdduizend Kroonen bepaald was (b). Wyders verbondt zig Eduard, om een Bestand tuffchen Lodewyk en Maximiliaan te bemiddelen; of Lodewyk den oorlog te verklaaren; indien zyne bemiddeling van de hand geweezen werdt (c). Met deeze verbindteniffen gefterkt; zou Maximiliaan magtig geweest zyn; den Koning van Frankryk het hoofd te bieden; doch Lodewyk, in de Lente des jaars

1481;

(x) PONT: HEUTER. *Rev. Austr. Libr. I. p. 88.*

(y) Act. Publ. Angl. *Tom. V. P. III. p. 102.*

(z) Act. Publ. Angl. *Tom. V. P. III. p. 109; 110; 111; 112; 113.*

(a) Act. Publ. Angl. *Tom. V. P. III. p. 107, 108, 109; 109.*

(b) Act. Publ. Angl. *Tom. V. P. III. p. 112.*

(c) Act. Publ. Angl. *Tom. V. P. III. p. 111.*

MARIA. 1481, van eene beroerte overvallen zynde ,
1480. welke hem geen lang leeven voorspelde, ver-
 loor allengskens den lust, om den kryg voort
 te zetten. Ook riep de verwarde toestand der
 zaaken in Holland Maximiliaan , ten zelfden
 tyde, derwaards.

XV. De Hoekschen, die, in 't jaar 1479, uit
 Leiden verdreeven waren, tot hier toe ver-
 geefs getragt hebbende, in 't bezit van hunne
 goederen en Burgerregt hersteld te worden,
 onaan gezien zy reeds vonnis ten hunnen voor-
 deele ten Hove verworven hadden, onderna-

1481. men, in Louwmaand des jaars 1481, ten ge-
 tale van niet meer dan honderdvijfendertig
 man, meest Utrechtschen (d), geleid door
Reyer van Broekhuizen, eenen Gelderschman,
 des morgens ten zes uren, den muur der
 Stad in stilte te beklimmen. Gelukkiglyk raak-
 ten zy allen binnen. Toen aan 't roepen: *Breë-*
ro! Breëro! Montfoort! Montfoort! en onder
 dit getier, naar 't Stadhuis, welk haast be-
 magtigd werdt. De voornaamste Kabbeljaauw-
 schen, dus onverhoeds overvallen, werden
 gevat, en in byzondere Huizen gevangen ge-
 zet: also 't Stadhuis, juist ten deezen tyde,
 door het vuurvatten van 't Buskruid, welk
 onder in 't zelve bewaard werdt, gedeeltelyk
 gesprongen was: waarby omtrent veertig
 menschen, van beiderlei aanhang, het leeven
 verlooren hadden. De Hoekschen, de Stad
 t'eenemaal in hun geweld gekreegen hebbende,
 stelden orde op de Regeeringe, en tel-
 den de weerbaare manschap, welke zy omtrent

ZES-

(d) AMELGARDI *Gesta Ludovici XI. Libr. VI. Cap. 20.*

zesduizend man sterk bevonden. 't Leedt eg-^{MARIA,}
 ter niet lang, of de Kabbeljaauwsche Steden, ^{1481,}
 Haarlem, Delft en Amsterdam, klaagden ten
 Hove zo sterk, over het gebeurde te Leiden,
 dat de Hertog den Stadhouder Lalaing bevel
 zondt, om de Stad te belegeren. Ook maak-
 te zyn volk zig eerlang van eenige Sloten om
 Leiden meester; waardoor de Stad zeer be-
 naauwd werdt; wordende alle de Ingezetenen,
 welken men buiten dezelve aantrof, in hegte-
 nis genomen (e). Dordrecht, alwaar de Hoek-^{Dor-}
 schen thans meester waren, werdt, op den ^{recht,}
 vyfden van Grasmaand, door de Kabbel-^{Gouda,}
 jaauwschen, onder bevel van Heere Jan van ^{Schoon-}
 Egmond, verrast. Hy hadt eenig gewapend ^{hoven en}
 volk verfteken in het Schip van Jan Mat-^{Oudewa-}
 thyszoon en nog een ander; welken, boven ^{ter wor-}
 met Rys gelaaden, by klaren dag, de oude ^{den door}
 Haven invoeren (f). 't Volk, spoedig ont-^{de Kab-}
 scheept zynde, overviel de Hoekschen on-^{bel-}
 verhoeds. De Burgemeester Gillis ^{jaauw-}
 zoon, die een' koperen pot, in plaats van een-^{lichen be-}
 nen stormhoed, op 't hoofd gezet hadt, en ^{magtigd,}
 de Onder-Schout werden vegtenderhand
 doodgeslaagen. Veele anderen, en onder
 deezen, de Schout Westfaling en de Bur-
 gemeester Dirk van Beaumont, werden ge-
 vangten naar den Haage gevoerd (g). De
 verdreeven' Dordsche Kabbeljaauwschen, zo
 wel als de Leidsche Hoekschen, vonnis-
 ten Hove in hun voordeel bekomen heb-
 ben.

(e) Groote Chron. Divis. XXXI. Cap. 28.

(f) Oorloghen van Maximil. f. 65 vers. 66.

(g) Groote Chronyk Divis. XXXI. Cap. 30.

MARIA. bende (b), kwamen wederom binnen, en maak-
1481. ten zig meester van 't bewind der Stede.
 Gouda, Schoonhoven en Oudewater vielen
 ook wederom in de magt der Kabbeljaauw-
 schen. Tot het inneemen van Oudewater,
 hadt *Gerrit van Uitenbroek*, Schout der Stede,
 veel toegebracht. Hy werdt 'er, federt, met
 ballingschap en verbeurdverklaring zyner
 goederen over gestraft (i). De Hofpoort in
 den Haage zat vol van Hoekfche gevangenen
 uit verscheiden' Steden.

Maximi- De Hertog Maximiliaan hadt zig, reeds in
liaan stelt de Vasten, naar Breda begeben, om op eeni-
de Kab- ge beweelingen in Gelderland een waakend
bel- oog te houden. Doch hier het bemagtigen
jaauw- van Dordrecht verstaan hebbende, begaf hy
schen in zig, omtrent den agtsten van Grasmaand, naar
de Re- Rotterdam. De Dordsche Gemagtigden ver-
geering. toonden hem hier „ dat de Stad, laatselyk,
 „ alleenlyk ingenomen was, om 's Hertogen
 „ vonnis ter uitvoeringe te stellen, dat men
 „ dezelve verder ten zynen dienste bewaaren
 „ wilde, en dat men hem slegts zyne toestem-
 „ ming tot de gemaakte verandering ver-
 „ zocht.” Voorts booden zy den Hertoge de
 sleutels der Stad aan, en stelden hem hunne
 gevangenen in handen. De Hertog, geheel
 op de Kabbeljaauwsche zyde, stondt hun 't
 verzogtte toe. Omtrent drie weeken laater,
 kwam hy te Dordrecht, *vernieuwende* aldaar,
 dus luidt de oude aantekening, *wt synre Princeli-*
ker

(b) Lettre de Maximil. dans les Preuves sur COMMUN. Tom.
 V. p. 190.

(i) Crimin. Sentent. boek gaguot. A. f. 115 vers.

ker mogentheit, by Proviste en sonder Prejudicie MARIA.
 van de Privilegien en Rechten der Stad, dat 1481.
 Gerecht en die Wet (k). Van Rotterdam, trok
 hy naar Gouda en Schoonhoven, alwaar hy,
 insgelyks, de verandering, door de Kappel-
 jaauwfschen gemaakt, bekrachtigde. Leiden, Leiden
 welk nog belegerd gehouden werdt, lei eer- onder-
 lang het hoofd in den schoot. De Overste werpt
 Broekhuizen, bedugt voor de magt van Ma- zig.
 ximiliaan, ruimde de Stad met zyn volk. De
 Hertog vertrok, op den zeventienden van
 Grasmaand, te schepe, van Gouda naar Lei-
 den. Te Leiderdorp aan land gestapt, werdt
 hy ontmoet, door de voornaamste Leidsche
 Burgers, in rouwgewaad, die hem de sleutels
 der Stad aanboden, en op de knieën omge-
 nade smeekten. Zy verwierven dezelve, op
 agttien mannen na, met welken de Hertog
 zynen wil wilde doen. Ook werden 'er, kort
 daaraan, zes te Leiden geregt: en onder
 deezen, *Dirk Potter van der Loo*, die Hopman
 geweest was, onder de Gelderschen (l). Ma-
 ximiliaan begaf zig van hier naar den Haage,
 om het vonnis der Hoeksche gevangenen uit
 verscheiden' Steden te doen opmaaken. De
 goederen van Jan, Burggraaf van Montfoort,
 van Reyer van Broekhuizen, en van verschei-
 den' andere geweekenen werden verbeurd
 verklaard, en zy voor altoos gebannen. De De Heer-
 Heerlykheid van Purmerende, by koop aan lykheid
 den Huize van Montfoort gekomen zynde, van Pur-
 was ook onder deeze verbeurd verklaarde goe- merende
 de- verandert
 van Heer.

(k) Regeer. Lyft, by BALEN, bl. 297.

(l) Crimin. Sentent. boek *gequot.* A. f. 106 *versf.* 108 *versf.*
 109 *versf.* 110. 111.

MARIA.
1481.

deren. Maximiliaan schonk dezelve, ten deez-
zen tyde, aan zynen Neeve, *Balthazar, Heere
van Volkestein*, dieze, in 't jaar 1484, aan Jan,
Heere van Egmond, verkogt. Den meesten
Hoekschen gevangenen werdt, sedert, op
voorbede der Hertoginne Weduwe, *Marga-
reet van Jork*, het leeven geschonken: doch
zy werden ten Lande uit gebannen (*m*).

XVI.
Adriaan
Westfa-
ling en
Dirk van
Beau-
mont
onthalsd.
Vonnis
van Beau-
mont.

Adriaan Janszoon Westfaling, Schout, en Dirk
van Beaumont, Burgemeester van Dordrecht,
waren de eenigsten, die, in den aanvang van
Oogstmaand, in den Haage, onthalsd wer-
den. Uit het Vonnis van Beaumont, welk
nog voorhanden is (*n*), kan men afneemen,
wat hun te last gelegd werdt. Beaumont hadt,
volgens dit Vonnis, beleeden: „ 1. Dat hy,
„ in Louwmaand des jaars 1478, Burgemeef-
„ ter zynde, de Gemagtigden van onzen ge-
„ nadigen Heere en Vrouwe van Oostenryk,
die toen waren Adolf van Ravestein, Lode-
wyk van Gruithuizen en *Meeſter Jan Karon-
dolet* (*o*) „ gedrongen hadt, buitens tyds, de
„ Regeering van Dordrecht te veranderen.
„ 2. Dat hy, in Sprokkelmaand daaraan vol-
„ gende, mede bewilligd hadt in een besluit,
„ om Gemagtigden naar den Haage te zen-
„ den, en aldaar te bewerken, dat het Hof
„ geene *Mandementen* meer naar Dordrecht
„ zondt, om de uitgeweekenen wederom te
„ doen inneemen; maar dat men de Stad,
„ met haare zaaken, liete begaan: en dat hy,
„ ten zelfden einde, ook hadt gestemd, in
„ het afvaardigen van den Burgemeester Gil-

„ liſ

(*m*) Grootte Chron. *Divis. XXXI. Cap. 31*

(*n*) By BEVERWYK Dordr. *bl. 320.*

(*o*) Regeer. *Lyft by BALEN, bl. 296.*

„ lis Adriaanszoon aan den Stadhouder La-MARIA.
 „ laing, wien men belet hadt, met de uit- 1481.
 „ geweekenen, wederom naar de Stad te ko-
 „ men. 3. Dat hy, buiten kennis van den
 „ Hertoge, een Verbond tusschen eenige
 „ Hollandsche en andere Steden bewerkt: en
 „ met de oproerige Geldersche Steden, vrien-
 „ delyke briefwisseling helpen houden hadt.
 „ 4. Dat hy, Schepen zynde, twee mannen
 „ hadt helpen veroordeelen, en een' vry-
 „ spreken: welke beide vonnissen het Hof
 „ hielt onregtvaardig te zyn. 5. Dat hy,
 „ nevens anderen, den Stadhouder hulp hadt
 „ geweigerd, om de Stad Leiden, door Broek-
 „ huizen ingenomen, wederom te bemagti-
 „ gen: ja dat hy, daarentegen, insgelyks ne-
 „ vens anderen, den Leidenaaren verlot ge-
 „ geven hadt, om Lyftogt te Dordrecht te
 „ komen koopen: daar zulks, door 't Hof,
 „ verbooden was. 6. Dat hy, eindelyk, hadt
 „ geoordeeld, dat men de vreemde Knegten
 „ des Hertogs, met welken men Leiden be-
 „ dwingen wilde, met geweld, ten Lande uit
 „ moest zoeken te jaagen, *onder dexel van*
 „ *Privilegien*: ten welken einde, hy mede
 „ gestemd hadt, tot het beschryven eener al-
 „ gemeene Dagvaart der Hollandsche Steden,
 „ te Dordrecht.” Om alle welke misdaden,
 „ gelyk menze noemde, Beaumont, door Stad-
 „ houder en Raaden, geoordeeld werdt, de dood
 „ verdiend te hebben.

Onpartydigen zien ondertusschen, dat de Aanmer-
 „ meeste punten, die zo hoog genomen wer-kingen
 „ den, bestonden, in het verdedigen en beher-over het
 „ tigen der oude gewoonten en voorregten, groo-zelve.

MARIA. 1481. tendeels onlangs, door 't Groot-Privilegie van Vrouwe Maria, bevestigd. Hier toe behoorde, gewisselyk, het weeren van *Mandementen* van 't Hof, die met der Steden Voorregten streeden, het houden van Dagvaarten en het sluiten van Verbonden, zonder den Hertog te kennen: hoewel sommigen, naderhand, geoordeeld hebben, dat de vryheid, om Dagvaarten te houden, bepaald was, by eene Handvest van Hertoge Jan van Beieren (p), vorderende, datze *niet tegen den Graave* of deszelfs *Heerlykheid* moesten draagen; gelyk de Dagvaart, die Beaumont dreef, schein te zullen doen (q). Het vonnissen tegen Regt, indien hiervan al duidelyk blyk ware, behoorde eenen Regter, die anders gewoon was naar zyn geweten te oordeelen, nimmer tot eene misdaad gerekend te worden. Ook moest het ondersteunen der Leidenaaren, in zulke verwarde tyden, in welken nu de eene dan de andere party boven dreef, zo zwaar niet gewoogen worden. De vriendelyke briefwisseling met de Gelderschen kon misdaadig zyn; doch men weet niet regt, waarinze bestaan, of hoe veel schuld 'er Beaumont toe gehad hebbe. Wy besluiten dan, dat 'er weinig of geene reden is, om hem en den Schout Westfaling anders dan als Martelaars van Staat aan te merken. De Hertog en het Hof hadden nu beslooten, de Kabbeljaauwschen, die zwaare Beden inwilligden, alleen in 't bewind te stellen; waarom de Hoekschen in 't onderspit

ge-

(p) Zie III. Deel, bl. 426.

(q) Vide C. V. BYNKERSHOEK *Quaest. Juris Publ. Libr. II. Cap. 1. p. 191.*

gebracht, gebannen, of van 't leeven beroofd MARIA. moesten worden. De toeleg gelukte. De 1481. voornaamste Hoekschen raakten het Land uit: de anderen durfden zig reppen noch roeren. De Hertog deedt alomme een bevel afkondigen, waarby de twistende gemeente tot eendragt en rust vermaand werdt (r).

De Stad Utrecht was thans de eenigste XVII. toevlugt der Hoeksche ballingen. Het ge-Oorzag van Bisschop David was hier, na de ^{sprong} dood van zynen Broeder, Hertoge Karel, ^{van den} merkelyk afgenomen. De aanhangers van ^{oorlog} den overleeden Domprooft Gysbrecht hadden ^{met U-}recht, 't hoofd wederom beginnen op te steeken, en den Bisschop de Stad te bang gemaakt; zodat hy zig gemeenlyk te Wyk te Duurstede onthieldt. Zy hadden den Burggraaf van Montfoort, sedert, ontbouden, die de Regeering der Stad, terstond, veranderde, en met gehuurde Knegten; ten dien tyde, evenveel of zy te voet of te paard dienden, *Ruiters*, en ook *Stalbroeders* genaamd; den aanhang des Bisschops onder bedwang hieldt (r), terwyl hy de verdreeven' Hoekschen te Utrecht woonen liet. De Utrechtschen, die, onder Reyer van Broekhuizen, Leiden hadden helpen bemagtigen, waren, niet zonder buit, van daar, naar Utrecht gekeerd. Dit; doch vooral het aanhouden der Hoekschen, hadt Maximiliaan doen besluiten, tot het aanslaan der Utrechtsche goederen, die onder zyn gebied bevonden werden: en met naame ook, tot het verbeurd

(r) Oorloghen van Maximiliaan f. 70.

(s) AMELGARDI *Gesta Ludovici XI. Libr. VI. Cap. 22.*

MARIA. beurd verklaaren der Heerlykheid van Purme-
1481. rende, den Burggraave van Montfoort toe-
 behorende. Zelfs werden de Utrechtschen, alomme, in Holland en elders, bekommerd en vastgehouden. En Maximiliaan wilde hen niet ontslaan, ten ware men den Burggraaf van Montfoort en de Hoeksche ballingen uit Utrecht vertrekken deedt: waartoe de Utrechtschen thans noch magt noch wil hadden (t). Uit deeze tweedragt rees, in dit jaar 1481, de Kryg tusschen de Hollanders en Utrechtschen, die drie jaaren duurde. Men gaf, in Holland, voor, dat deeze Kryg gevoerd werdt, om Bisschop David, tegen de wederspannige Utrechtschen, te verdedigen; doch de waare oorzaak was het verblyf der Hoeksche ballingen in de Stad (u).

De Raad der Stad Utrecht, bedugt voor de magt des Hertogs van Oostenryk, hadt, op den zevenden van Grasmaand, eindelyk, by meerderheid van stemmen, beslooten, hem ten minsten in zo verre genoeg te geeven, dat men de gehuurde Knegten of Stalbroeders de Stad deedt ruimen. Doch de Burggraaf van Montfoort kante zig hier met geweld tegen, noodzaakende de meesten, die voor 't uitzetten der Stalbroederen gestemd hadden, de Stad te verlaten (v). Deezen, de meeste Geestelykheid en Ridderfchap, en de Steden Wyk en Reenen verklaarden zig voor den Bisschop. Jan van Montfoort bleef te Utrecht meef-

(t) AMELGARDI *Gesta Ludovici XI. Libr. VI. Cap. 21.*

(u) VELLIUS Hoorn, *bl. 125.*

(v) Chronyk van A°. 1481--1483 in MATTH. Anal. Tom. I. p. 397, 399, 405.

meester. Amersfoort hieldt zyne zyde; zo wel als Montfoort, alwaar hy Burggraaf was. Beiderlei aanhang hadt Ruiters in dienst; die 't Stigt afliepen en plat brandden (w).

MARIA.
1481.

De Stad Utrecht handelde, ondertusschen, in Herfst- en Wynmaand, aan 't Hof te Antwerpen en te Brussel, over een verdrag. Doch also Maximiliaan vorderde, dat men den Bisschop volkomen onderdaanigheid bewyzen zou, en de vreemde Knegten uit de Stad doen vertrekken, liep deeze onderhandeling vrugteloos af (x).

Terwyl zy duurde, verrastten de Utrechtsche Ruiters, zig gedeeltelyk in vrouwen-gewaad verkleed hebbende, en melk en eyeren te koop draagende, de Stad Naarden; alwaar zy eene jammerlyke verwoesting aanregteden: doch de Amsterdammers dreeven hen haast van daar naar Utrecht te rug (y). De Stadhouder Lalaing, strengter wraak van deezen moedwil neemen willende, stak den brand in Jutfaas, en sloeg het beleg voor het Blokhuis op de Vaart. Doch de Utrechtsche Ruiters overvielen hem, cer hy zig behoorlyk verschanst hadt, en sloegen hem op de vlugt. De Hollanders lieten hier omtrent honderd De Hollanders by de Vaart geslaagen.
man, van welken 'er zestig gevangen en veertig gedood werden. Doch anderen melden, dat 'er wel tweehonderd en twintig gevangen werden genomen. De Hollanders lieten hun meefte

(w) Chronyk van A°. 1481--1483. p. 400, 401, 402, 403, 407, 408, 409.

(x) Chronyk van A°. 1481--1483. p. 410--415.

(y) AMELGARD. *Libr. VI. Cap. 25.* Chron. van A°. 1481-1488. p. 425, 426.

MARIA.
1481.

meeste Kryggereedfchap in den loop: onder anderen, zevenendertig groote en kleine Buffen, behalven de haak- en knipbuffen, en zeer veele *Schermen* of Busdeksfels. Ook werden 'er agt of negen veroverde Wimpels, te Utrecht, in de Kerke, te pronk gehangen (z).

Zy overwinnen de Utrechtſchen in Westbroek.

De Stadhouder verzamelde hierop, in Wintermaand, onder anderen, by lotinge, uit de Steden van het Zuider-Kwartier (a), vier of vyfduizend man te Naarden, bemagtigde Emmenes, en lei het aan koolen. Baarn en Zoest werden ook plat gebrand. Op den zesentwintigften, viel 'er een bloedig gevegt voor, tuffchen zyn Leger en de Utrechtſchen, in Westbroek, in welk hy eene volkomene overwinning behaalde. Verfcheiden' Leden der Regeeringe van Utrecht sneuvelden in dit gevegt (b).

Slegte ſtaat van Utrecht.

De Stad hadt ondertuffchen *Engelbert*, Broeder van Jan, Hertog van Kleeve, eenen jongeling van agttien jaaren, tot Voogd en Befchermheer verkooren (c). Hy kwam, tegen het einde van 't jaar, binnen Utrecht (d); doch bragt weinig toe, tot redding der vervallen' zaaken. Biſchop David hadt bewerkt, dat de toevoer naar de Stad, in Holland en in Gelderland, verbooden was. Ook gedoogde hy niet, dat zy, uit de andere Stigtſche Steden, welken in zyne magt waren, voorzien werdt. Daarenboven hielden de Water-

(z) Chron. van A. 1481--1483. p. 416-421.

(a) VELIUS Hoorn, bl. 126.

(b) Chron. van A. 1481--1483. p. 427--433.

(c) A. R. Ultraj. in MATTH. Anal. Tom. I. p. 542 & ſeqq.

(d) AMELGARD. Libr. VI. Cap. 26.

tersteden van 't Noorder-Kwartier Schepen op ^{MARIA.} de Zuiderzee en voor den mond der Eëm, die ^{1481.} den toevoer te water affneeden (e). Dit veroorzaakte groote duurte in de Stad. Ook kwamen 'er de geldmiddelen bekrompen om. Men hadt reeds eene leening van de ryke Weduwen gedaan.. Ook hadden agt. of negenhonderd van de voornaamste Burgers ieder een pond groot opgebracht, onder belofte, dat zy van Krygsdienst verschoond zouden blyven, zo dit geld, in zes weeken, niet wederom gegeven werdt. Doch deeze belofte werdt niet en 't geld egter ingehouden. Naderhand zondt men iemant naar Keulen, om lyfrenten ten laste der Stad te verkoopen. Doch hy vondt geene koopers: alzo de Keulenaars wisten, dat de meeste Rykdom uit Utrecht geweeken, of gedood was. Men verkogt de geringste Amp-ten voor twee lyven, of zo lang men koopers vinden kon (f): ten blyke, dat men geene middelen onbeproofd laten wilde, om geld te bekomen. In Sprokkelmaand des volgenden ^{Dagvaart} jaars, werdt 'er eene Dagvaart te Schoonho-^{te} ven gehouden, tusschen den Stadhouder La-^{Schoon-} laing met de Hollandsche Steden, en de Stad ^{hoven.} Utrecht, om van Vrede te handelen; doch ^{1482.} men scheidde vrugteloos (g). De wederzyd-
sche vyandlykheden gingen even hevig haaren gang. Viane, alwaar zig eenige voornaame ^{Viane,} Stigtche ballingen onthielden, werdt, op den ^{door de} zeventienden van Lentemaand, door die van ^{Utrecht-} Utrecht, ^{U-} U-^{gewon-} gewon-

(e) VELIUS Hoom, bl. 126. BRANDT Enkh. bl. 34.

(f) Chronyk van A°. 1481--1483. p. 404, 405, 439.

(g) Chronyk van A°. 1481--1483. p. 444.

MARIA. Utrecht bemagtigd (*b*). De Stad was, in 't 1482. jaar 1477, overmeesterd, door Reyer van nen, en Broekhuizen, Zusters Zoon van Reinoud van wederom Brederode (*i*); die met Reinouds Bastard-verlooo- Zoonen samengespannen was, om Jolande van ren. Lalaing, Weduwe van Heere Reinoud, de Voogdyschap over Jonkheer Walraven, haaren Zoon, te ontweldigen (*k*). Ook behieldt hy 't bewind der Heerlykheid, tot in 't jaar 1480, wanneer Walraven, meerderjaarg geworden, tot Heere van Viane werdt ingehuldigd (*l*). De Hollanders, en sommige Utrechtschen, die naderhand verdreeven werden, hadden hiertoe veel geholpen (*m*); waarom Walraven hun, toen zy gebannen waren, het verblyf, in Viane, niet weigeren kon (*n*). Doch dit was reden genoeg voor de Utrechtschen, anders thans goed Hoeksch, om de Stad van het Hoofd der Hoekschen aan te tasten, en in te neemen (*o*). Jonkheer Walraven raakte egter, in Hooimaand, wederom in 't bewind van Viane, mids betaalende vierduizend vierhonderd Rynsche guldens aan *Vincent van Zwaanenburg*, die de Stad toen voor de Utrechtschen bewaarde (*p*).

XVIII. In de Lente deezes jaars, was de Hertogin
Dood van gin

(*b*) Chronyk als boven p. 449-455.

(*i*) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.* XLV. *bl.* 642.

(*k*) *Id.* *Cap.* LXX. LXXI. *bl.* 724-730.

(*l*) *Id.* *Cap.* LXXIII. *bl.* 734.

(*m*) *Id.* *Cap.* LXXI. LXXII. *bl.* 726-732.

(*n*) *Id.* *Cap.* LXXIV. *bl.* 735.

(*o*) *Id.* *Cap.* LXXIV. *bl.* 735.

(*p*) *Id.* *Cap.* LXXV. *bl.* 737. Chronyk van Ar. 1481-1483, p. 475.

gin Maria haaren Egtgenoot en den Landen, FILIPS II. in den opgaanden bloei haarer jaaren, door 1482. eenen onverwagten dood, ontrukt. Drie Kin-Vrouwderen hadt zy reeds ter weereld gebragt, Maria. en *Margareet*, die nog leefden, en *François*, die, kort na de geboorte, gestorven was. Nu was zy wederom zwanger (q); doch hadt zig, door eenen val van 't paard, terwyl zy buiten Brugge uit speelemeiden reedt, dermaate bezeerd, dat zy, na verloop van drie weeken (r), anderen schryven, binnen vier dagen (s), op den zeventwintigsten van Lentemaand, overleedt. Haare voorzigtigheid en Godsvrugt wordt van haare tydgenooten zeer gepreezen (t). Van bekwaamheid tot de Regeeringe heeft zy naauwlyks eenig blyk konnen geven, zynde zy, na de dood van Hertoge Karel, niet van onder de Voogdyschap der Gentenaaren ontslaagen, dan om onder die van haaren Egtgenoot over te gaan. Ook hadt zy 't ongeluk van haare Landen, zo lang zy regeerde, door binnenlandsche beroerten en uitheemsche oorlogen, jammerlyk te zien verwoesten en vaneen scheuren: rampen, die genoegzaam altoos aan de Vrouwelyke Regeeringe over deeze Landen verknogt waren geweest.

FILIPS DE TWEEDE van dien naam XIX. onder de Hollandsche Graaven, haar eenige Filips, 34 Zoon, een kind van vier jaaren, was, ook haar volgens de Huwelyks-Voorwaarden, tusschen Zoon, volgt haar Maxi- op, en

(q) Chronyk van 1481-1483. p. 462.

(r) DUCLOS *Td.* II. p. 376.

(s) ADR. DE VETER. BUSE. REC. Leodienf. Lib. c. 1375.

(t) AMELGARDI *Gesta Ludov. XI. Libr. VI. Cap. 19.*

FLIPS II. Maximiliaan en haar gemaakt (u), haar wettige Opvolger. Met hem ging de Regeering 1482. dezer Landen, uit het Huis van Bourgondie, tot het laatste Graaflyk Huis, het Huis van OOSTENRYK, over. By zyne geboorte, hadden sommige kwaadmeenenden een gerugt laten loopen, dat Vrouw Maria slegts eene Dogter ter weereld hadt gebragt: om 't welk te logenstraffen, Vrouw Margareet van Jork, Weduwe van Hertoge Karel, den jongen Philips, na dat hy gedoopt was, geheel naakt, aan 't volk vertoon'd hadt (v).

Maximiliaan in Holland en Zeeland voor Voogd erkend. In Holland, bespeurde men veel rotyw over het affterven van Vrouwe Maria. Ook werd't er haare Uitvaart, met plechtige Kerkdiensten, gehouden (w). Maximiliaan maakte terstond zyn werk van de Staaten der Nederlanden te beweegen, om hem, als Voogd over zyne twee Kinderen en als Ruwaard der Landen, te erkennen. Ook geschiedde dit, door dert tyd, alomme, behalven in Vlaanderen (x). In Bloemaand, ontving hy, in Zeeland (y), en kort daarna, in den Haage in Holland, den eed der Landzaaten. De Kabbeljaauw-fchen, die thans hier byna alomme in 't bewind waren, bewerkten ligtelyk, dat de Hertog voor Voogd erkend werd't. Terstond na de inhuldiging, vertrok hy wederom naar Vlaanderen (z).

Te

(u) Zie hier voor, bl. 180.

(v) Oorloghen van Maximil. f. 23.

(w) Klepb. van Dordr. by BALFN, bl. 797.

(x) PONT. HEUT. Rerum Austr. Libr. II. p. 101, 102.

(y) REIGERSB. II. Deel, bl. 303.

(z) CHRON. van 1481-1483. bl. 461, 462. VELIUS HOORN, bl. 127.

Te Hoorn, ontstondt, omtrent deezen tyd, FILIPS II.
wederom eene hevige beroerte. Wy hebben 1482.
te vooren (a) aangetekend, dat het den Stad-De Kab-
houder Lalaing gelukt was, de verdreeven' beljaauw-
Kabbeljaauwschen wederom in de Stad te schen raa-
brengen; doch dat deezen hadden moeten ken, te
zweeren, dat zy nimmer eenige onrust aan Hoorn,
regten, noch om Ampten kuipen zouden. Na wederom
't vertrek des Stadhouders, waren 'er nog ee- fen.
nige anderen ingekomen, die deezen eed ins-
gelyks, openlyk, op het Marktveld, de *Roode*
Steen genaamd, hadden moeten doen. Deeze
byzonderheid stiet elk, die der Kabbeljaauw-
sche zyde toegedaan was. Doch de Overheid
bekreunde 't zig weinig, bedienende zig zelfs
van veelerlei strengheden, om allen, die haar
eenigszins in 't oog liepen, geheel onder de
knie te krygen (b). Op den twintigsten van
Grasmaand des voorleeden jaars 1481, was
'er een zwaare brand, in de Stad, ontstaan,
die feller voortfloeg, om dat de Overheid,
vermoedende, dat hy door de Kabbeljaauw-
schen ontfteken was, om de Stad, in deeze
verwarring, te bemagtigen; geene behoorlyke
orde op het blusschen gesteld hadt. De Kab-
beljaauwschen weeten 't naderhand den Hoek-
schen Regenten, dat de brand zo veele schade
gedaan hadt (c). Het wantrouwen en de tweed-
dragt wies dagelyks aan. In 't voorjaar, niet
lang voor den gewoonlyken tyd van de ver-
kiezinge der nieuwe Regenten, die hier op
goeden Vrydag geschiedt, hadt de Stadhou-
der

(a) Bl. 192.

(b) VELIUS Hoorn, bl. 122, 123 met de oude Aant.

(c) VELIUS bl. 123-125.

FILIPS II. der Lalaing die van Hoorn verboden, voorttegaan met de verkiezinge. 't Scheen dat hy 1482. van zins was, zelf in de Stad te komen, en eenige Kabbeljaauwschen op 't kuffen te helpen : waarna hy, reeds te vooren, door zoe-te middelen, vergeefs getragt hadt. Men paste egter geheel niet op dit verbod, en ging voort met de verkiezinge, beweerende, dat het uitsstellen derzelve met der Stede-Privilegien strydig was. Lalaing, die zig ongaarne te leu gesteld zag, sloeg eenen anderen weg in, om zyn oogmerk te bereiken. Hy ontboodt de voornaamste Hoornsche Regenteit, by zig, in den Haage, onder voorwendfel, dat hy zaaken van gewigt met hen te overleggen hadt. Zy toogen derwaards, zonder iets args te vermoeden; doch werden vast gehouden. Terwyl zy zaten, trok Lalaing, zo 't schynt, in persoon, naar Hoorn, veranderde de gantsche Regeering, naar zynen zin, en herstelde den Schout, Maarten Velaar, wederom in zyn Ampt. Dit gebeurde in of omtrent Hooimaand des jaars 1481. Toen de hekken zo verre verhangen waren, zag men de voornaamste Hoekschen, onder voorwendfel, dat zy de geëischte schatting weigerden te betalen, ter Stad uit bannen. Hoorn werdt, ten deezen tyde, boven vermogen bezwaard: waar toe de Kabbeljaauwsche Regenten, niets ontziende om ten Hove wel te staan, veel geholpen hadden. Men moest hier thans tien stuivers van ieder Pond Schots, en nog vier stuivers van 't Pond voor Ruitergeld opbrengen: daar men te vooren, in alles, niet meer dan drie of vier stuivers hadt behoeven te geeven.

En

En nog reikte deeze schatting niet toe, om FILIPS II. het aandeel der Stad in de buitengewoone 1482. lasten uit te maaken. De rykste Burgers moesten geld op rente schieten. Van maand tot maand, reisden de Burgemeesters naar Haarlem, Amsterdam en elders, om los- en lyfrenten te verkoopen. Dit bragt de Stad in merkelyke ongelegenheid. Doch de ineeneming, die kort hierop volgde, hielp haar t'eenemaal onder de voet.

De Hoornsche Ballingen, onder welken ook DeHoek- de jongst afgezette Schout *Willem Klaaszoorn* schen was, onthielden zig, gedeeltelyk te Sneek in verraffen Friesland, gedeeltelyk te Utrecht en te Amersfoort, geduuriglyk toeleg maakende, om de Stad. de Stad wederom te bemagtigen. Eindelyk namen zy eenige Knechten aan, onder bevel van *Adriaan van Naaldwyk*, Ridder, *Jan van Middagten*, eenen Gelderschman, en twee Friezen van den Schieringer aanhang, *Wybe Jarigs* en *Homme Lieuwes*. Scheep gegaan zynde, beklommen zy, op den derden van Hooimaand des jaars 1482, 's morgens ten vier uren, de Stad, zynde in alles niet meer dan zestig man sterk. Zy raakten, schier zonder tegenstand, binnen, bemagtigden de Markt, en vingen de Regenten, behalven den Schout Velaar, die zig, op het eerste gerugt van onraad, t'zoek gemaakt hadt. Terstond hierna, werden de Hoekschen wederom in 't bewind gesteld. De gevangen' Regenten werden wel scherp gedreigd; doch men vindt niet, dat iemant van hun ter dood gebragt is. De Stadhouder, die, toen voor 't Slot ter Haar,

FILIPS II. in 't Stigt, lag (*d*), kennis van het verrassen
1482. van Hoorn gekreegen hebbende, zondt Jan van Egmond, terstond, met een deel Krygsvolk en Poorters uit Haarlem, Delft en Amsterdam, derwaards, beloovende, hem, met het gantsche Leger, op de hielert te zullen volgen. Velaar, die zig by Egmonds bende gevoegd hadt, werdt, met eenige manschap, vooruit gezonden, om te beproeven, of de Stad schielyk kon overrompeld worden. Ook bestormde hy dezelve, een en andermaal, omtrent de Noorderpoort; doch hy werdt dapperlyk afgeslaagen, en in den derden aanval gedood. Een groot deel van zyn volk werdt, ten zelfden tyde, op de vlugt gejaagd en verflaagen. Doch toen de Stadhouder zelf, benevens den Heer van Egmond en andere Eddelen, zig, op den twintigsten van Hooimaand, aan 't hoofd van een Leger van zesduizend man, voor de Stad vertoonde, keerde de kans. De Stad werdt heviglyk bestormd, en stormende veroverd. Naaldwyk en Middagten sneuvelden, op de wallen. De twee Friezen werden gevangen. 't Krygsvolk, ter Stede ingerukt, stelde zyner woede geen paal. Al wie men aantrof werdt omgebracht. Jong en oud, geestelyk en weereldlyk, stonde der woefte balddaagheid ten doel. Twee Priesters werden boven van 't Klokhuis geworpen. De een bestierf het terstond: de andere, schoon na den val nog doorreegen, behieldt egter 't leeven. Een der voornaamste Regenten werdt zo gehavend, dat men zyn lighaam, by stukken,

De Stadhouder
 Lalaing
 verovert
 Hoorn
 stormenderhand.

(*d*) Chron. van 1481--1483. bl. 473.

ken, opzocht, en met manden t'huis bragt. FILIPS II.
1482.
Toen de moordlust verzadigd was, viel men aan 't plonderen. Burger-Huizen niet slegts, maar Kloosters en Kerken werden van alles, tot boeken, en beelden, en offerkelken toe, beroofd. 't Cecilien-Klooster, alwaar Egmond t'huis lag, werdt alleen verschoond. De buit werdt, door 't gantsche Land, vervoerd, en half om niet verkogt. Zo onbezuisd was 't rooven toegegaan, dat men, naderhand, te Delft en elders, verscheiden' jonge kinderen dood tusschen de bedden vondt, die, met dezelve, opgenomen en weggestommeld geweest waren (e). De Schout, Willem Klaaszoon, die zig verfteken hadt, werdt eindelyk gevonden, en nevens eenige anderen, openlyk, op de markt, onthalsd. Anderen werden, door Jan van Egmond, naar Bakkum gevoerd, en aldaar op raden gelegd. Eenigen, en onder anderen de twee Friezen, kogten zig om groot losgeld vry. De Regeering werdt, sedert, naar den zin des Stadhouders, hersteld. Ook werdt 'er, op kosten van 't Gemeene Land, een Kasteel te Hoorn gestigt, op welk veertig of vyftig Knegten, onder bevel van *Filips van Wassenaar, Heere van Voorburg*, gelegd werden. Men gaf voor, dat de Stad, om haare wederspannigheid tegen den Hertoge, deezen breidel, zo wel als de voorgaande rampen, dubbel verdiend hadt. Doch de onderlinge tweedragt der Regenten, onder welken, Velaars aanhangers de gunst des Hofs te sterk zogten, wordt voor de waare oor-

(e) Chron. van 1481-1483. bl. 474.

FILIPUS II. oorzaak van haar ongeluk gehouden (*f*). On-
1482. dertuffchen, zag gantfch Holland zig, na deeze
omkeering, wederom Kabbeljaauwfch.

XX. De Kryg, tuffchen het Kabbeljaauwfch ge-
worden Holland en de Hoekfchgezinde U-
Zwaare lasten van den Utrecht- fchen Kryg. trecht- fchen
fchen
Kryg. worden Holland en de Hoekfchgezinde U-
trecht fchen en Amersfoorters, duurde nog,
niet zonder zwaare kosten en fchade van
wederzyde. In Holland, klaagde men zeer,
over de drukkende lasten van deezen Kryg,
die, hier en daar, zo hoog liepen, dat men
bed en bulfter verkoopen moest, om zyn aan-
deel in de fchattingen te voldoen (*g*). De
Hollanders hadden, by 't inhuldigen van Ma-
ximiliaan, bedongen, dat hy een fpoedig
einde van deezen nadeeligen oorlog maaken
zou (*b*). Doch dit gelukte zo ras niet, als zy
wenfchten: waarom de lasten langs hoe on-
draaglyker wêrden. In de Stad Utrecht, was
't niet beter gefteeld. Hier hadt men, in Gras-
maand, in twee reizen, zo veele lyfrenten
verkogt, dat 'er, jaarlyks, tuffchen de negen
en tienduizend guldens voor uitgekeerd moes-
ten worden. Nog hielp het niet, om de kosten
van den oorlog goed te maaken. Weinige
maanden laater, werden duizend Burgers ge-
fchat, tot het opbrengen van negen guldens
ieder, van welken men hun jaarlyks twee gul-
dens lyfrente geeven zou: 't welk op meer dan
twee-entwintig ten honderd uitkwam. En deeze
penningen werden gefchikt, om de Ruiters
te betaalen (*i*). Het gemeen in Utrecht morde-
der-

(*f*) VELLIUS H. 128-139.

(*g*) VELLIUS HOORN, bl. 125, 137.

(*b*) Chron. van 1481-1483. bl. 460.

(*i*) Chron. van 1481-1483. bl. 455, 470.

derhalven ook zeer over de zwaare lasten. FILIPS II.
 Men wilde rekening hebben van de Ontvan- 1482.
 gers. Sommigen spraken van den Bisschop we-
 derom in te roepen. Doch Engelbert van Kleef
 stelde de misnoegden met eenige vaten biers
 te vrede (k). Ook kwam 'er, in Bloei maand,
 eene goede party Rogge in de Stad, waardoor
 de prys van dit Graan, van drie-entagtig op
 vierenzestig stuivers de mudde daalde, en de
 morrende menigte een weinig aan 't bedaaren
 raakte (l). Sedert hadden de Gemagtigden
 des Hertogs verscheiden' Byeenkomsten met
 die van Utrecht, nu te Woerden, dan in den
 Haage, te 's Hertogenbosch (m), en elders;
 doch also de Utrechtschen hunnen Bisschop
 niet wilden erkennen, werdt 'er niets gesloot-
 ten (n).

Eer dit noch gebeurde, hadt de Burggraaf Jan van
 van Montfoort, omtrent het einde van Gras-
 maand, met duizend man, zo Ruiters als U-
 trechtsche Burgers, eenen aanslag onderno-
 men op Dordrecht, binnen welke Stad, hy
 heimelyk verstand hieldt. De toeleg was
 een half uur beneden Schoonhoven sloop te
 gaan, en de Lek af te zakken. Montfoort hadt
 den Knegten en den Burgeren ieder vier,
 en den Hoofdlieden zes Rynsche guldens toe-
 gezeid, mids zy zig van plonderen onthiel-
 den. Doch toen men, ter bestemder plaats,
 beneden Schoonhoven, gekomen was, waren
 'er

(k) AMELGARD. Gest. Ludov. XI. Libr. VII. Cap. 3.

(l) Chron. van 1481--1483. bl. 456, 458, 462.

(m) Chron. als bev. bl. 469, 481, 486. AMELGARD. Libr. VII. Cap. 4.

(n) AMELGARDI Libr. VI. Cap. 27.

FILIPS II. 'er niet meer dan vier Schepen gereed, waar-
1482. om de Burggraaf met den meesten hoop te
 rug toog. *Willem van Wagtenonk* begaf zig
 egter, met tweehonderd en tagtig Ruiters,
 in drie Vaartuigen, sloop, en bragt 'er één
 te Dordrecht aan den Steiger. De twee an-
 deren konden, vermits het water niet hoog
 genoeg was, niet opkomen. Ook werdt de
 toeleg, door de wakkerheid des Poortiers, ont-
 dekt. *Wagtenonk* stak wederom van den
 wal, ontscheept zyn volk by Rotterdam, en
 kwam, met gering verlies, te Utrecht te rug.
 De Schouten van eenige Zuidhollandsche
 Dorpen hadden zig de handen laten yullen,
 en de Ruiters voortgeholpen, den Landlui-
 diers maakende, dat het Hollandschen waren,
 die eenen aanslag op Utrecht voorhadden.
 Doch deeze Schouten en eenige Dordrecht-
 sche Poorters, die van den aanslag geweeten
 hadden en betrapt werden, moesten hunne
 verraadery, sedert, met den hals boeten (o).

Lalaing
 bemag-
 tigt de
 Sloten
 Harme-
 len en ter
 Haar.

Niet lang hier na, deedt de Stadhouder
Lalaing Heirvaart beschryven, den vierden
 man uit Holland opontbiedende. Met deeze
 magt, gevoegd by de vreemde Knegten, wel-
 ken hy in dienst hadt, sloeg hy 't beleg voor
 't Slot *Harmelen*, en bemagtigde het terstond.
 Van daar, toog hy voor 't Slot *ter Haar*. Deeze
 Sloten behoorden *Gysbrecht* en *Dirk van Zui-
 len*, grooten partyen des Bisschops, toe. Ter
 Haar werdt stormenderhand veroverd, op den
 zestienden van Hooimaand. Weinige dagen
 te vooren, hadt de Stadhouder tyding ge-
 kree-

(o) Chron. van 1481--1483. bl. 458-461.

kreegen van het innemen van Hoorn, door FILIPS II. de Hoeksche ballingen. Dit deedt hem be- 1482. sluiten, met zyn Leger, naar Holland te keeren (p), gelyk wy reeds hebben aangetekend.

Kort na dat ter Haar overgegaan was, werd de Tooren en Kerk te Barneveld, door de Amersfoorters, bemagtigd: 't welk verdient gemeld te worden, om de onvertsaagdheid, die Onvertsaagdheid van Jan van Schaffelaar. *Jan van Schaffelaar*, by deeze gelegenheid, betoonde. Hy en agttien of negentien Bisschoplyke Ruiters hadden deeze Kerk en Tooren ingenomen. Doch die van Amersfoort en Nieuwkerk bragten 'er eenige buffen voor, en schooten 'er heviglyk op. Men sprak, van zig by verdrag te willen opgeeven. Doch de belegeraars begeerden van geen verdrag te hooren, dan na dat men Schaffelaar, op wien zy zeer gebeten waren, door de Kykgaten des Toorens, naar beneden zou geworpen hebben. Dit weigerden de belégerden. Maar Schaffelaar, ziende hoe zeer 't op hem gemunt ware, klom op den ommegang, en, zeide hy, *Spitsbroeders, ik moet toch eens sterven: ik wil u in geenen last brengen.* Toen de handen in de zyde zettende, sprong hy stoutelyk naar beneden. Hy viel niet dood; doch werd't terstond afgemaakt (q): waar na de Tooren opgegeven werd't.

Bisschop David, de geestelyke wapenen by Utrecht de tydelyken willende voegen, hadt Paus en Amersfoort in den ban gedaan. Sixtus den IV. bewoogen (r), om Engelbert van Kleeve, en de Steden Utrecht en Amersfoort

(p) Chron. van 1481--1483. bl. 462, 472, 473.

(q) Chron. als bov. bl. 473.

(r) Chron. als bov. bl. 479.

FILIPS II. foort in den ban te doen. De Bulle, die nog 1482. voor handen (s), en in zeer strenge bewoordingen opgesteld is, werdt, op den eersten van Oogstmaand, in eene Vergadering van het Utrechtsch Kapittel, te Wyk te Duurstede, afgekondigd. Aanmerkelyk is 't, dat de Paus, in dezelve, op de kragtigste wyze, beuigt, dat „ hy deeze Bulle, uit eigen' be-
 „ weeging, en zonder daartoe, door Bisschop
 „ David, of iemant anders, aangezet te zyn,
 „ gegeven heeft:” daar verscheiden' Schryvers, die deezen tyd beleefd hebben en geene vrienden der Utrechtschen geweest zyn, verzekeren, dat Bisschop David deeze Bulle heeft verworven. Doch de Utrechtschen kreunden 'er zig weinig aan, noodzaakende de Geestelykheid der Stad, tot het doen der gewoonlyke diensten, zonder op den Pauselyken ban te passen (t).

XXI.
 De U-
 trecht-
 schen be-
 legeren
 Yffel-
 stein.

Voor 't einde van Oogstmaand, sloegen Engelbert van Kleeve en de Utrechtschen 't beleg voor Yffelstein. De bezetting deezer Stad deedt den Utrechtschen veel overlaf. Ook was 't een oud zeggen, te Utrecht, dat de *Heeren van Yffelstein, voor hunne geboorte, al vyanden waren van de Utrechtschen.* De Stad lag genoegzaam open, en zou ligtelyk te winnen geweest zyn (u): doch zy werdt zeer flauw aangetaft, om dat de Kleeffche Ruiters voorgaven gehuurd te zyn, om 't platte Land van Holland af te loopen, niet om Steden

(s) *Apud HEDAM p. 297.*

(t) *Chron. van 1481--1483. bl. 479. AMELGARD. Libr. VI. Cap. 32.*

(u) *AMELGARD. Libr. VI. Cap. 28.*

den te bestormen. *Fredrik van Egmond, Heer Philips II. van Yffelstein*, verzamelde ondertusschen volk 1482. te Schoonhoven, tot ontzet der Stad. De Utrechtschen, hier van kennis krygende, braken 't beleg op, den zestienden van Herfstmaand. Zy waren met zesduizend man voor de Stad geweest, en hadden 'er meer dan honderd en vyftig dooden gelaaten (v). Gedurende 't beleg, namen de Amsterdammers, omtrent de Eem, twee Utrechtsche Schepen, die van Overyssel kwamen. Het een was met kooren: het ander met Salpeter, Buskruid, steenen busklooten, pylen en ander Krygsgeereidchap, ter waarde van omtrent tweeduzend Rynsche guldens, beladen (w).

Het Leger, te Schoonhoven en daarom-^{'t Blok-} trent, uit de Hollandsche Steden en Dorpen,^{huis op} byeen gebracht, beliep omtrent agtduizend^{de Vaart} man. Hier waren omtrent vierduizend ge-^{gewon-} huurde Voetknegten en driehonderd Rui-^{nen.} ters te paarde bygevoegd. Al dit volk stondt onder bevel van den Stadhouder Lalaing, Jan en Fredrik van Egmond, den *Graave van Solre*, eenen Overlander, en *Petit Salezar*, een' beroemd' Biskaaifch Overfte. Men hadt dit Leger nu niet noodig, om Yffelstein te ontzetten: doch het werdt naar Jutfaas geleid, en gebruikt, tot beleg van het Slot *Vraonestein*, welk zig haast opgaf. De Hollanders sloegen toen 't beleg voor 't Blokhuis op de Vaart. Men beschoot het sterk met Kartouwen. Ook zondt de Bisschop van Utrecht den
be

(v) Chron. van 1481--1483. bl. 484.

(w) Chron. van 1481--1483. bl. 485.

FILIP II. beleggeren twee groote Buffen toe, *Mortie-*
 1482. *ren* genaamd, met welken men Bomben in 't
 Oudst ge. Blokhuis wierp; doch onkunde van de regte
 bruik der behandeling, want deeze is de eerste reize,
 Bomben. dat ik van Bomben, in onze Lands Geschie-
 denissen, gewaagd vind (9); was., naar 't
 schynt, oorzaak, dat zy weinig schade dee-
 den. Te Gorinchem, werdt, ten deezen ty-
 de, eene groote Buis bewaard, die zeventien
 voeten lang was, en klooten schoot, weinig
 kleiner, dan een Utrechtsch halfschepel be-
 vatten kon. Hertog Karel hadtze van Zutphen
 derwaards doen brengen. Nu liet menze, van
 Gorinchem naar 't Leger voeren, en na dat
 men 'er vier reizen mede geschooten hadt,
 werdt het Blokhuis opgegeven, op den agt-
 entwintigsten van Herftmaand. Van de Hol-
 landsche zyde, waren niet meer dan zeven
 man, in dit beleg, gesneuveld. Het Blokhuis
 werdt, kort hierna, ten gronde toe, afgebro-
 ken en geslegt. Het regenagtig Jaargetyde
 was oorzaak, dat het Leger, terstond, schei-
 den moest (x). 't Gemeen, te Utrecht, begon,
 ten deezen tyde, zo sterk om Vrede te roepen,
 dat men met den Bisschop in onderhandeling
 tradt, zonder egter iets te sluiten (y). Doch
 eer 't jaar ten einde hep, werdt 'er eene
 Vrede met Frankryk getroffen; waar door
 de Hertog de handen ruim kreeg, om, in
 den Herft des volgenden jaars, een einde
 van

(x) Chron. van 1481--1483. bl. 488-491.

(y) Chron. van 1481--1483. bl. 492, 494.

(9) Omtrent deezen tyd, vindt men ook de eerste
 melding van 't gebruik der Bomben, in Frankryk.
Vais MONSTRELET Vol. III. f. 199.

van den Urechtſchen oorlog te maaken. Filips II.
1482.

De Vlaamingen, zeer gebeten op Maximiliaan, hadden hem, zyns ondanks, tot het sluiten van de Vrede met Frankryk genoodzaakt Vrede
XXII. (z). Wy hebben reeds aangetekend (a), dat zy den Hertog niet voor Voogd over den jongen Filips hadden willen erkennen. Sedert hadden de Gentenaars in 't byzonder zig van Filips verzekerd, en, nevens de andere Vlaamingen, vier Voogden aangesteld, Lodewyk van Bourbon, Bifſchop van Luik, Wolfert van Borſelen, Heere van Veere, *Filips van Bourgondie*, Heere van Beveren, en *Filips van Kleeve*, Zoon van Adolf, Heere van Ravestein (b). Ook zonden zy een Gezantschap naar Frankryk, en traden met Lodewyk den XI. in onderhandeling over eene eeuwigdurende Vrede, zig ſterk maakende, dat zy Maximiliaan in de Voorwaarden zouden doen bewilligen, of anders dezelve, zonder hem, behoorlyk doen beveſtigen (c). De Vlaamingen hadden de voorwaarden reeds, geheel naar den zin van Lodewyk den XI, ontworpen. De Koning vorderde Margareet, Dogter van Maximiliaan, voor den Daufyn, ten Huwelyk, en de Graaffchappen Artois en Bourgondie en eenige andere Heerlykheden daarby tot eene Bruidſchat. Maximiliaan zou zyne ſtem ligtelyk tot het Huwelyk gegeven hebben; doch de Bruidſchat ſcheen hem veel te

(z) FONT. HEUTER. Rec. Austr. Libr. II. p. 103.

(a) Bl. 208.

(b) REIGENSE. II. Deel, bl. 303.

(c) Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 335, 341. DUGLOS Tom. II. p. 387 & ſuiv.

PHILIPS II.
1482.

te groot. De Vlaamingen dreeven 't stuk egter voort. De Vredehandeling werdt te Atrecht aangevangen: en terwyl zy duurde, werden de Staaten der Nederlanden te Aalst beschreeven (e). Holland en Zeeland hadden hier ook hunne Afgevaardigden, die, nevens de anderen, den Gemagtigden tot de Vredehandeling, volmagt verleenden, den agtsten van Wintermaand gedagtekend, om de Vrede, volgens het ontwerp der Vlaamingen, te sluiten (f). Maximiliaan zag zig genoodzaakt, hierin mede te stemmen (g), en de Vrede werdt, op den drie-entwintigsten van Wintermaand, te Atrecht getekend. „ Marga-
 „ gareet van Oostenryk, die nu omtrent drie
 „ jaaren oud was, werdt aan den Daufyn Karel,
 „ die twaalf jaaren bereikte, ten Huwe-
 „ lyk beloofd. Artois, het Graaffchap van
 „ Bourgondie, Masconnois, Auxerrois, Sa-
 „ lins, Bar-sur-Seine en Noyers werden haar
 „ ten Bruidfchat afgestaan. Zy zou aan 't
 „ Fransche Hof opgevoed, en 't Huwelyk,
 „ zo dra zy haare jaaren hadt, voltrokken
 „ worden. Van wegen den Daufyn, werdt
 „ haar een lyftogt van vyftigduizend ponden
 „ toutnois jaarlyks toegelegd. Zo Filips, haar
 „ Broeder, zonder erfgenaamen overleedt,
 „ zouden de Nederlanden en andere zyne
 „ Heerlykheden op haar of haate nakomel-
 „ gen verfterven: doch deezen zouden moeten
 „ belooven, de Landen, met naame Holland
 „ en Zeeland, by hunne Vryheden, te zul-
 „ len

(e) Chron. van 1481-1483. bl. 462.

(f) Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 315.

(g) Preuves *ubi supra* p. 316-318.

„ len bewaaren. Voorts bedong men, dat FILIPS II.
 „ *Willem van der Mark, Heer van Aren- 1482.*
 „ berg en de Luikenaars van zynen aan-
 „ hang, met welken de Hertog thans in
 „ oorlog was, niet door den Koning zou-
 „ den mogen ondersteund worden. Ook zou
 „ hy den Utrechtschen geene hulp bewy-
 „ zen mogen: en zorg draagen, dat de In-
 „ gezetenen van Holland en Zeeland, onder
 „ anderen, in hunne Viisschery en Zeevaart,
 „ nergens bekommerd werden” (b). Het
 Vrede-Verbond bevatte nog veele andere pun-
 ten, die wy, als niet tot ons oogmerk behoo-
 rende, voorbylaan. Het werdt, naderhand,
 niet slegts door Lodewyk en Maximiliaan;
 maar ook, door veele Edelen en Steden van
 wederzyde, plegtiglyk bekragtigd. Onder de
 Edelen van Maximiliaans zyde, bevonden zig
 de Heeren van Veere en van Brederode (i).
 De Atrechtsehe Vrede werdt, in Louwmaand
 des volgenden jaars, in Holland afgekondigd
 (k), en de jonge Bruid, kort hierna, naar
 Frankryk gezonden (l).

Maximiliaan was, in den Luikfchen Kryg, XXIII.
 van welken, in 't Verbond van Atrecht, ge- Luikfche
 waagd werdt, ingewikkeld geworden, by ge- Oorlog.
 legenheid van het ombrengen van den Bis-
 schop-van Luik, door Willem van der Mark
 welk, op den dertigsten van Oogstmaand
 deezes jaars, geschied was. De Bisschop,
 Lodewyk van Bourbon, was een Oom van
 Moe-

(b) *Voiez ce Traité d'Arras, dans les Preuves sur COMMUN.*
 Tom. V. p. 272-324.

(i) *Preuves sur COMMUNES Tom. V. p. 330.*

(k) *BALEN, Dordr. bl. 798.*

(l) *AMELGARD. Libr. VII. Cap. 1.*

FILIPS II. Moeders zyde van Vrouwe Maria geweest.
1482. De Hertog hadt terstond beslooten, den ontydigen dood zyns Ooms te wreken op Willem van der Mark; die zynen Zoon terstond tot Bisschop hadt doen verkiezen (*m*). Om trent en in Wynmaand; hadt hy Huy, Tongeren en Luik zelf reeds bemagtigd, en den Zoon des Graaven van Hoorne met de Bisschoplyke waardigheid doen bekleeden. Doch na zyn vertrek; haalden de Luikenaars van der Mark wederom in, en de oorlog bleef duuren (*n*); tot in den aanvang des jaars 1484, wanneer; van der Mark, in eenen Veldslag, overwonnen, en; sedert; te Utrecht, onthalsd zynde, de Luikenaars genoodzaakt werden, Maximiliaan voor Voogd en Beschermer der Stad en des Lands van Luik te erkennen, en hem drieduizend guldens jaarlyks te betaalen (*o*).

Nieuwe
 beroerte
 te U-
 trecht.

Die van Utrecht hadden zig verbeeld, eenige hulp tegen de Hollanders van van der Mark, en de Luikenaars, te zullen erlangen; doch deezen kreegen t'huis de handen vol werks, en vergaten de Utrechtschen (*p*). Daar by hadden zy op onderstand uit Frankryk vasten staat gemaakt, waartoe hun nu, na 't sluiten der Vrede van Atrecht, ook alle hoop afgesneeden was (*q*). De oorlog begon derhalven elk in Utrecht te verveelen. De duurte der levensmiddelen, die, door 't vernielen der Veld-

(*m*) AMELGARD. *Libr. VI. Cap. 29, 30.*

(*n*) Chron. van 1481--1483. *bl. 486.*

(*o*) HAREL *Annal. Brab. Tom. I. p. 460, 462. DUCLOS Tom. II. p. 378, 379.*

(*p*) AMELGARD. *Libr. VI. Cap. 29, 31.*

(*q*) AMELGARD. *Libr. VI. Cap. 31.*

Veldgewassen, van tyd tot tyd, toenam, ver-^{FILIPUS II.}oorzaakte ook veel gemors in de Stad (*r*). De ^{1482.}Burggraaf van Montfoort zag zig dan genoodzaakt, met ernst, aan de Vrede te arbeiden.

In Grasmaand des jaars 1483, eene vergadering belegd hebbende, op eenen tyd, dat ^{1483.}Bengelbert van Kleef naar zyn Land gekeerd, en de meeste Ruiters om Hout ter Stad uit getoogen waren, werdt hy en de zynen, door eenen hoop van twintig of vyfentwintig Burgers, die met veel getier om Vrede riepen, in 't Kapittel-Huis, alwaar de vergadering belegd was, geslooten. De Burgers, wier getal vast aanwies, raakten, met eenig Paardenvolk, toen *reizige Ruiters* genaamd, handgemeen, en behielden de overhand. 't Kapittelhuis werdt egter opgeslaagen; doch Montfoort en de anderen kwamen zo dra niet op straat, of zy werden gevangen genomen. Toen waren de Burgers meester. Men zondt terstond bode op bode naar den Bisschop, op dat hy spoedig in de Stad kwame. Ook kwam hy terstond, verzeld van de ballingen, tot omtrent twintig of dertig in getal. Zyn gantsche stoet bestondt in omtrent driehonderd man te voet en vyfendertig te paarde. Men liet hem egter niet binnen, voor dat de ballingen, welken hy by zig hadt, *Oorvede* gedaan, dat is, plegtiglyk gezworeen hadden, dat zy niemant om hun uit zyn misdoen zouden. De Bisschop begaf zig terstond naar 't Hof (*s*); en tradt eerlang met den gevangen Burggraave van Montfoort in onderhande-

(*r*) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 5.*

(*s*) Chron. van 1482-1483. *bl. 496-500.*

FILIPS II. deling, die, om zyne vryheid te bekomen, be-
1483. looven moest, dat hy den Bisschop zyne Stad
 Montfoort in handen zou doen stellen. Dit
 volgde egter niet, alzo de Hollanders, die
 Montfoort ondertusschen belegerd hielden,
 de plaats voor zig zelve begeerden, van zins
 dezelve ten gronde toe te slegten (t). De
 Burggraaf bleef dan nog in Utrecht gevangen.
 Ondertusschen werdt de Stad, op den agtsten
 van Bloei maand, verrast, door Engelbert van
 Kleeve en *Henrik van Nyveld* (u), Zusters
 Zoon des Burggraafs. Deeze en de andere
 gevangenen werden toen terstond in vryheid
 gesteld, en de Bisschop zelf in verzekering
 genomen. Men vindt, tot lof van de Kleef-
 schen, aangetekend, dat zy zig, in deeze
 overrompeling, van moord en plondering ont-
 hielden: waarvan de Schryver, dien wy hier
 volgen, by ondervinding, kon oordeelen, alzo
 hy zig, ten deezen tyde, in persoon, te U-
 trecht bevondt (v). Doch deeze omkeering
 bragt de duurte der levensmiddelen wederom
 in de Stad, die, gedurende den korten tyd,
 welken de Bisschop in dezelve meester geweest
 was, door toevoer van buiten, begon te ver-
 minderen. 't Beleg van Montfoort werdt,
 kort hierna, opgebroken (w).

Maximi- Maximiliaan, wien, omtrent deezen tyd,
liaan be- door Keizer Fredrik den III, zynen Vader,
legert U- de titel van *Aartsbetrog*, in stede van *Her-*
trecht.

zog

(t) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 5.*

(u) AG. *Ultraj. ap. MATTHEUM ad Ret. Amosf. Script.*
 p. 322.

(v) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 6.*

(w) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 6.*

teg van Oostenryk, opgedraagen was, verneemende hoe 't in Utrecht geschaapen stondt, ^{1489.} besloot eindelyk de belofte, den Hollanderen, by zyne inhuldiging, gedaan; te voltrekken, en van den Utrechtschen Kryg, door het be- magtigen der Stad, een einde te maaken. Zelf in Holland gekomen, stelde hy zig aan 't hoofd van een Leger van twaalfduizend Knegten en tweeduizend Ruiters, en sloeg het Beleg voor Utrecht. Hy bestormde de Stad heviglyk, omtrent de Witte Vrouwen Poort, alwaar hy eene groote bres in den muur sehoot. Engelbert van Kleef en Jan van Montfoort, bedugt voor de vetovering der Stad, verwierven vrygeleide van Maximiliaan, en traden met hem in onderhandeling over een Verdrag. Men kwam haast overeen. Alleenlyk maakte Montfoort zwaarigheid om eenige Voorwaarden toe te staan, die tot bezwaar'nis der Burgerye dienden, en begeerde hiervan, voor 't sluiten, verslag te doen. Doch hy was naauwlyks te rug gekeerd, of Maximiliaans Krygsvolk trok, door de bresse by de Witte Vrouwen Poort, ter Stad in. De Aarts- hertog, hiertoe geenen last gegeven heb- bende, beval hun te rug te keeren. Men zegt zelf, dat hy een' of twee van de stout- sten, met eigen' hand doorstak, en twee an- deren deed ophangen. Ondertusschen strem- de dit toeval de Vredehandeling. Montfoort keerde niet wedetom naar 't Leger, alwaar, Engelbert van Kleef en de Burgemeester *Gerard van Zoudenbach*, gebleeven zynde, door den Aartshertog, vastgehouden werden. De belegerden slopten de bres in den muur, en

FILIPS II. stelden zig in staat, om de aanvallen der Hol-
 1483. landeren moediglyk af te keeren. Joost van
 De Stad- Lalaing, Stadhoudcr van Holland, bezig om
 houder de Voorstad buiten de Amsterdamsche Poort
 Lalaing te bemagtigen, werdt, in eenen uitval der
 sneuvelt. belegerden, doodgeschooten. De Voorstad

werdt egter overweldigd en geslegt. Toen deedt de Aartshertog de Poort en wallen zo hevig beschieten, dat de Ruiters en Burgers beide, geheellyk t'einde raad, den Burggraaf van Montfoort dwongen, andermaal, met Maximiliaan, in onderhandeling te treden (x). De Aartsbisschop van Gran en de Hertog van Gulik en Berg, Keizerlyke Gezanten aan Maximiliaan, bevonden zig, ten deezen tyde, in 't Leger. De Utrechtschen bewoogen hen, door geschenken, om een Verdrag voor hun te bemiddelen. De Stad werdt, na een beleg van ruim twee maanden, overgegeven op den zevenden van Herfstmaand (y). Het Verdrag was reeds op den derden geslooten. De voorwaarden, van welken egter naauwlyks iets naargekomen werdt, liepen op deezen zin:

XXIV.
 Utrecht
 gaat o-
 ver by
 verdrag.

„ De Stad moest Maximiliaan *eerlyke* en *voor-*
 „ *deelige* betering doen: de *eerlyke* zou hierin
 „ bestaan, dat de Regeering, de gezwooren'
 „ Oudermans, en tagtig van de voornaamste
 „ Burgers den Aartshertoge, in 't Leger,
 „ blootshoofds en op de knieën, vergiffenis
 „ van 't misdreevene verzoeken, en, op ver-
 „ beurte van hunne goederen, in Holland,
 „ Zeeland en Friesland gelegen, belooven
 „ zou-

(x) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 7.*

(y) AMELGARD. *Libr. VII. Cap. 8.*

„ zouden, nimmer iets tegen dit Verdrag te ^{FILIPS II.}
 „ onderneemen. Voorts zou de Geestelykheid 1483.
 „ Maximiliaan, volgens gewoonte, inhaalen:
 „ na dat al 't vreemd Krygsvolk ter Stad uit
 „ getrokken zou zyn. En ter gedagtenisse
 „ zyner intrede, zou de Wet, voortaan, jaar-
 „ lyks, op den zevenden van Herfstmaand, ver-
 „ anderd worden. Voor de *voordeelige* bete-
 „ ring, zou de Stad Utrecht en 't Land van
 „ Montfoort hem twintigduizend Rynsche
 „ guldens, in twee reizen, opbrengen. De
 „ muur, die in 't beleg weggestormd was,
 „ zou niet wederom mogen hermaakt wor-
 „ den, zonder verlof der Hollandsche Graa-
 „ ven in der tyd: en men zou daarenboven
 „ nog tien *Glavien* van den muur, ter plaatse
 „ daar 't de Aartshertog goedvondt, af bree-
 „ ken. Alle schulden, door de Stad, in Hol-
 „ land, gemaakt, zouden betaald moeten
 „ worden. Het Verdrag, in 't jaar 1439,
 „ tusschen Hertoge Filips en Bisschop Ru-
 „ dolf, geslōoten, zou in kragt blyven. Maxi-
 „ miliaan zou, voortaan, als *Weereldlyke Voogd*
 „ *der Stad Utrecht*, erkend worden, behoudens
 „ de Voorregten der Stad. Alle ballingen
 „ zouden vryelyk wederom inkomen, uit-
 „ genomen den Burgemeester Zoudenbach.
 „ Voorts zou alle vyandschap volkomenlyk
 „ verzoend, en de Burggraaf van Mont-
 „ foort ook in deezen *Zoen* begreepen zyn,
 „ en in 't bezit zyner goederen hersteld wor-
 „ den (z)”.

Maxi-

(z) Zie deezen *Zoen* agter LOIS Chron. bl. 330. en by MAT-
THEUS ad Rec. Amosf. Script. p. 329.

FILIPPS II. Maximiliaan deedt zyne intrede te Utrecht met veel staatſie. Hy bleef 'er eenigen tyd met zyn Krygsvolk, uit Franschen, Spanjaards, Duitschers en Nederlanders beſtaande; doch deeze verſchillende Volkeren waren zo niet in tugt te houden, of daar viel, van tyd tot tyd, eenige wanorde onder hen voor; waarom de Aartshertog de vreemde Knegten afbetaalde, en vertrekken liet (a). De Biſſchop van Utrecht, die gevanglyk naar Amersfoort was gevoerd, werdt, na 't bemagtigen dier Stad, in zynen Zetel, herſteld (b). Maximiliaan ſtelde, als Weereldlyke Voogd, Fredrik van Egmond, Heere van Yſſelſtein, tot Stadhouder van Utrecht; waarna hy, naar Brabant, te rug keerde (c). De ballingen keerden alengskens in Utrecht weder; doch te Amersfoort werden 'er nog verſcheiden buiten gehouden, die, eenige Utrechtsche Knegten, geleid door Jan van Waſſenaar, te hulp genomen hebbende, op den twee-entwintigſten van Louwmaand des jaars 1484, terwyl de graſten vaſt toegevrooren lagen, den muur beklommen, binnen, en wederom in 't verlooren bewind raakten. By deeze gelegenheid, werdt Gerard van Voorne, die, onder Reyer van Broekhuizen, Leiden hadt helpen beklimmen, gevat, naar den Haage gevoerd, en aldaar eerlang onthoofd (d). De Burgemeester Zoudenbach ſtierf, kort hierna, op 't Slot te Schoonhoven, alwaar hy gevangen

ge:

(a) AMELGARD. *Libr.* VII. *Cap.* 2.

(b) *Preuves ſur COMMINES*, Tom. V. p. 355, 356.

(c) HEDA p. 297.

(d) Groote Chron. *Diviſ.* XXXI. *Cap.* 56.

gehouden werdt. Engelbert van Kleeve, die FILIPS II. naar Gouda gevoerd was, werdt, eerlang, 1483. geslaakt, en keerde naar zyn Vaderland te rug (e).

Kort voor het overgaan van Utrecht, overleedt Lodewyk de XI, Koning van Frankryk, op den dertigsten van Oogstmaand. De Daufyn volgde hem op, onder den naam van *Karel den VIII.* Margareet van Oostenryk hadt, op den tweeden van Zomermaand, haare intrede te Parys gedaan. Op den drie-entwintigsten, was de ondertrouw met den tegenwoordigen Koning, plegtiglyk geschied (f). De Vlaamingen, die dit Huwelyk meest voortgezet hadden, vleiden zig reeds met de hoop van hunne Prinses op den Troon van Frankryk te zien. Doch de uitkomst heeft hunne verwagting bedroogen. Maximiliaan zelf deedt, terstond na de dood van Lodewyk den XI, zyn best, om de Atrechtische Vrede, ten minsten in zo verre, te doen vernietigen, dat hy niet gehouden werdt, zyne Dogter zulk eene aanzienlyke Bruidschat af te staan (g). Ook veranderden de inzigten van het Fransche Hof door den tyd: waarom men, na verloop van eenige jaaren, besloot, Margareet haaren Vader wederom t'huis te zenden. Wy zullen hier na gelegenheid hebben, om hiervan nog iets aan te tekenen.

De Aartshertog werdt nu, alomme in de XXV. Nederlanden, als wettige. Voogd zyns Binnen- Zoons, gehoorzaamd, uitgenomen in Vlaan- landsche Oorlog in de- Vlaande- ren.

(e) Groote Chron. Divis. XXXI. Cap. 54.

(f) DUCLOS Tom. II. p. 403.

(g) Preuves sur COMMINES Tom. V. p. 333, 358, 361, 365.

FILIPS II. deren (b). De jonge Filips bleef in bewaarin-
1483. ge der Gentenaaren, en 't Graaffchap werd
 geregeerd, door eenige voornaame Neder-
 landsche Edelen (i). De tweedragt, die, hier
 uit, tusschen Maximiliaan en de Vlaamingen,
 ontstondt, werd, door het Fransche Hof,
 gevoed. *Mevrouw van Beaujeu*, Regente van
 Frankryk, gedurende de minderjaargheid
 van Karel den VIII, haaren Broeder, sloot
 een heimelyk Verbond met de Vlaamingen,
 by welk hun en hunnen Graave Filips alle on-
 derstand beloofd werd. Zy bediende zig van
 den Heer *d'Esguerdes*, om den twist in Vlaan-
 deren leevendig te houden. Men wil zelfs,
 dat d'Esguerdes eens te Gend was geweest,
 met voorneemen, om den jongen Graaf te
 ligten, en naar Frankryk te voeren (k): 't
 welk egter van geen gevolg geweest was.

Maximiliaan was dan zo dra niet van den U-
 trechtschen Kryg ontslaagen, of hy maakte
 zig gereed, om de Vlaamingen, met geweld,
 te doen buigen, en de Gentenaars, in 't by-
 zonder, te noodzaaken, om hem zynen Zoon,
 Filips, wederom in handen te stellen. Te
 Mechelen, een Leger verzameld hebbende,
1484. maakte hy zig, in 't jaar 1484, eerst van
 Dendermonde en wat laater van Oudenaarden
 meester. Ook liet hy 't Land van Waas, door
 zyn Krygsvolk, afloopen (l). In 't Land van
 Die van Kadzand, deedt hy ook vele schade. Die van
 Sluis val-Sluis staken, daarentegen, omtrent deezen
 ten in Zeeland. tyd.

(b) *Preuves sur COMMINES, Tom. V. 356.*

(i) *DE LA MARCHÉ Livr. II. Ch. XI. p. 624.*

(k) *DANIEL Tom. VI. p. 597.*

(l) *DE LA MARCHÉ Livr. II. Ch. XI. p. 624, 627, 628.*

tyd, met kleine vaartuigen, geduuriglyk naar FILIPS II. Zeeland over, vielen in sommige Eilanden, 1484. en plonderden dezelve (m).

Geduurende deeze onluften, werdt JAN VAN JAN VAN EGMOND, op 't sterk aanhouden der EGMOND Kabbeljaauwschen, in de plaats van wordt Stadhou- Lalaing, met het Stadhouderschap van der. land, begiftigd (n). Hy hadt zig, door het De Heer- bemagtigen van Dordrecht en Hoorn, en door lykheid andere diensten, zeer bemind gemaakt by den van Eg- mond tot Aartshertog: die, toen hy, hierna, in 't jaar een 1486, tot Roomsch Koning verheeven was, Graaf- de Heerlykheid van Egmond, met den titel schap van Graaffchap, vereerde; de Heerlykheid verhee- ven. van Purmerende met haar toebehooren, voor altoos, met het Graaffchap van Egmond verenigende (o).

Op den vyfentwintigsten van Herffstmaand XXVI. deezes jaars 1484, werdt, te Antwerpen, het Verbond van Koophandel vernieuwd, tusschen van de Nederlanden, die Maximiliaan voor Voogd Koop- handel erkenden, en Engeland, alwaar onlangs ge- met En- wigtige veranderingen voorgevallen waren. E- geland. duard de IV, op den negenden van Gras- maand des jaars 1483, overleeden zynde, liet de Kroon zynen jongen Zoon Eduard den V. na. Richard, Hertog van Glochester, Broeder van Eduard den IV, hadt zig, terstond, van den Perfoon des jongen Konings weeten te verze- keren, en was, in eene aanzienlyke Verga- de-

(m) REIGERSB. II. Deel, bl. 303, 304.

(n) VELIUS HOORN, bl. 141.

(o) Diplom. Maximiliani apud BOCKENBERG. Dynast. Egmond. p. 147. Et apud MIRÆUM Donat. Belg. Libr. I. Cap. CLIII. p. 463. Twv. I. Oper. Diplom.

FILIPS II. dering van Ryks Grooten, tot *Befchermer van*
1484. *den Koning en het Koningryk* verklaard. Doch
't leedt niet lang, of hy werdt, onder den
naam van *Richard den III*, voor Koning uit-
geroepen. Eduard de V. en *Richard, Hertog*
van York, zyn Broeder, werden heimelyk van
kant geholpen, en Richard de III. bediende
zig van allerlei wegen, om 't verkreegen be-
wind te behouden, en de Kroon, in 't Huis
van York, erfelyk te maaken. Met hem werdt
het Verbond van Koophandel vernieuwd, van
welk wy gesproken hebben, en 't welk, ter-
ftond, te Dordrecht, te Middelburg, en in
andere Nederlandsche Havens afgekondigd
werdt. De Vlaamingen slooten, ten zelfden
tyde, ook een Verbond van Koophandel met
Richard den III, op den naam van *Filips*,
Hertoge van Bourgondie en Graave van Vlaan-
deren (p) Doch Richard maakte zig eerlang
zo gehaat, dat eenige Grooten, *Henrik*,
Graaf van Richemont, den eenigsten, die,
uit het Huis van Lankaster, welk, voor het
Huis van York, den Engelschen Troon be-
kleed hadt, nog overgebleeven was, uit Bre-
tagne ontbooden, Henrik, in 't Land van
Walles aangekomen zynde, kreeg haast zo
veel aanhang, dat hy Richard, den twee-en-
twintigsten van Oogstmaand des jaars 1485,
slag leverde en overwon. Men vindt Ri-
chards lyk, sedert, geheel bebloed en met
slyk bedekt, onder de dooden. Terftond hier
na, werdt de Graaf van Richemont, onder
den naam van *Henrik den VII*, voor Koning
uit-

(p) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 142, 155, 155.

uitgeroepen, en twee maanden laater ge-^{FILIPS II.}
kroond (q). 1484.

De vyandlykheden tuffchen den Aartsher-^{Die van}
tog en de Vlaamingen duurden nog, Die van Sluis ver-
Sluis overrompelden, op den zefstenden van raffen
Bloei maand des jaars 1485, de Stad Vliffin-^{Vliffin-}
gen, met eenige Roeibarken, De Schout^{gen.}
Wouter van Donburg werdt, by deeze gele-1485.
genheid, in de *Sacristie* doodgeslaagen, en de
Stad leég geplonderd. De vyanden sleepten
eenen geweldigen buit naar Sluis te rug. Na
deezen, werdt Vliffingen, welk tot dien tyd
onbewald geweest was, om voor diergelyke
overvallen beveiligd te zyn, met muuren en
poorten gesterkt (r). Sluis viel, kort hierna,
den Aartshertoge in handen. Brugge verzoen-
de zig eerlang met hem. Zelfs Gend, op den
agtften van Hooimaand. De jonge Graaf
werdt zynen Vader overgeleverd, en naar
Bruffel geleid (s). 't Schynt dat de Gentenaars,
geenen genoegzaamen onderftand uit Frank-
ryk krygende, en in hunnen handel veel te
lyden hebbende, eindelyk den oorlog moede
geworden waren.

Maximiliaan, verneemende, dat de Ryks-^{XXVII.}
vorften, te Frankfort, byeen stonden te ko-^{Maximi-}
men, om eenen Roomsch-Koning te verkie-^{liaan-}
zen, begaf zig, in den aanvang des volgen-^{wordt}
den jaars, derwaards, en werdt, den zefstenden ^{Roomsch}
van Sprokkel maand, met eenpaarige stem-^{Koning.}
men, 1486.

(q) RAPIN *Tom. IV. p. 309, 313, 321, 324, 341, 345, 366, 368, 371, 373, 381, 387.*

(r) REIGERSB. II. *Deel, bl. 311.*

(s) DE LA MARCHÉ *Livr. II. Cb. XI. p. 629. Cb. XII. p. 630-635.*

FILIPS II. men, verheeven tot deeze waardigheid (t):
1486. aan welke, ten deezen tyde, het algemeen Stedehouderschap des Ryks, in afwezenheid des Keizers, verknogt was. Ook volgde de Roomsche-Koning den Keizer altoos op; zonder dat de Keurvorsten, tot eene nieuwe verkiezing, behoeften te komen. Eenige Hollandse en Geldersche Edelen hadden de plegtigheid deezer verkiezing bygewoond. Onder welken waren Walraven van Brederode, *Willem van Egmond*, Fredrik van Egmond, *Floris van Tasselstein* en *Gysbrecht van Bronkhorst*. Ook hadt Maximiliaan den jongen Karel van Gelder derwaards gebragt (u), die, nevens Brederode, Bronkhorst en Willem van Egmond, na dat de Roomsche-Koning, op den negenden van Grasmaand, te Aken, gekroond was, van hem Ridder geslaagen werdt (v). Van Aken, trok hy, over Holland, naar Brabant te rug, wordende alomme, met naame te Dordrecht, alwaar hy ook nog eenige Hollandse Edelen Ridder sloeg (w), met veele tekenen van vreugde, ingehaald.

Oorlog
met
Frank-
ryk.

Voor 't einde van dit jaar, ontstondt 'er op nieuws een Oorlog, tusschen de Nederlanden en Frankryk. Maximiliaan, gestoord op het Fransche Hof, om het heimelyk Verdrag met de Vlaamingen, en den onderstand, aan dezelve beweezen, hadt zig, in 't jaar 1485, in een Verbond begeven met Lodewyk, Hertog

(t) Elect. Maxim. Reg. in *FREHERRI* Rerum Germ. Script. Tom. III. p. 17.

(u) Elect. *ubi supra*, p. 18, 19.

(v) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode, *Cap. LXXVI. bl. 739, 740.*

(w) *BALEN Dordt. bl. 799.*

ge van Orleans, die, t'onvrede, dat men hem ^{PHILIPS II.} geen deel aan de Regeeringe gaf, het Hof 1486. verlaaten hadt, en den Koning, in Bretagne, iets euvels brouwde. De Hertog van Bretagne was mede in dit Verbond getreden: van welk men niet dan eenen burgerlyken en uitheemschen oorlog te gelyk wagten kon. Maximiliaan begon de vyandlykheden in Artois. Petit Salezar, Bevelhebber van Douai, bemagtigde Terouanne. Mortagne werdt ook ingenomen. Het Leger des Roomsch-Konings, tien of twaalfduizend man sterk, liep de grenzen van Pikardye af. Doch alzo Maximiliaan gebrek aan geld hadt, om het Krygsvolk te betaalen, scheidde zyn Leger, zonder iets van belang meer uitgeregt te hebben. Het Fransche Hof nam ook zulke maatregels, dat de verbindtenis der Hertogen van Bretagne en Orleans weinig nadeel deedt. Terouanne werdt, in 't volgend jaar, wederom herwonnen. Ook sloegen de Franschen het Nederlandsch Leger by Bethune. Karel van Egmond, Zoon van Adolf, Hertog van Gelder, werdt, in deezen slag, door de Franschen ^{door de Franschen, ge-} gevangen genomen. Men tradt toen over eene ^{ge-} Vrede in eene onderhandeling, die eenen ^{ge-} ruimen tyd duurde (x).

De oorlog ter Zee was, tot hier toe, in **XXVIII.** Holland, in Zeeland, en in eenige andere ^{Nieuwe} Nederlanden, op geen en vaften voet, gevoerd ^{orde op} geweest. Byzondere Steden en byzondere ^{de Admi-} Per ^{raliteit,} soonen zelfs rustten Schepen ter Kaap uit, en hier te ^{Land.} dedden den vyand niet alleen, maar, of uit

on-

(x) DANIEL TOM. V. p. 601, 613, 614, 622, 623.

FILIPS II. tyd, op den ouden voet, bestierd geworden
1487. zyn.

XXIX. Het volgend jaar 1488 bragt merkwaardige
Onlusten veranderingen voort, in de Nederlanden, met
in Vlaan- naame in Vlaanderen en in Holland. Ma-
deren. ximiliaan hadt *Adriaan de Vilain, Heer van*

Raffinghem, een' der voornaamste hoofden van de jongste Gendfche beroerte, uit Kortryk doen ligten, en te Vilvoorden in hegtenis doen zetten. Doch Raffinghem, eerlang ontsnapt zynde, was te Gend weder gekeerd, en blies daar 't volk de ooren zo vol van de gebreken der tegenwoordige Regeeringe, dat 'er een volkomen opstand uit rees (b). Brugge, alwaar de Roomsche-Koning zig thans bevondt, was 't genoegzaam eens met de Gentenaars. Men wilde het Land van vreemd Krygsvolk gezuiverd en de Ampten aan Inboorlingen gegeven hebben. Ook stondt het der Gemeente geweldig tegen, dat men, in Vlaanderen, onlangs, eene ongewoone verandering in de munt gemaakt hadt. Deeze en andere bezwaarnissen werden den Roomsche-Koning, in Louwmaand, te Brugge, voorgehouden, zonder dat 'er eenige verbetering op volgde. Maximiliaan poogde zig zelfs door zyne Ruiters van Brugge te verzekeren: 't welk die van Brugge dermaate verbitterde, dat zy hem en eenigen zyner Raaden, in Sprokkelmaand, in hegtenis namen (c). Hier op volgde 't verzetten van de Wet der Stad. Te Gend, te Brugge en in de Vlaamsche Steden, die 't met

1488.

(b) PONT. HEUTER. Rec. Austr. Libr. II. p. 135, 136.

(c) PONT. HEUTER. Rec. Austr. Libr. III. p. 139, 149.

met deezen hielden, werden de gemeene zaa- FILIPS II.
 ken des Graaffchaps alleen op den naam van 1488.

den jongen Filips bestierd. Het Fransche Hof stookte 't vuur der oneenigheid, zedende den Gentenaaren eenige manschap te hulpe.

Pieter Langbals, Schout te Brugge, werdt, nevens andere gevangenen, openlyk onthalsd.

De Hollanders en Zeeuwen hadden zyn vonnis helpen doorzetten: alzo men hier hielt, dat hy Maximiliaan aangezet hadt, om te verklaaren, dat, voortaan, de Leenen, in

Holland en Zeeland, niet op de vrouwen versterven konden; maar, by gebrek van manlyk oir, aan 's Vorsten Tafel vervallen moesten (d). Midlerwyl waren de Staaten der meeste Nederlanden, met naame die

van Zeeland en Friesland, te Gend vergaderd, om de vryheid des Roomsch-Konings, onder goede voorwaarden, te verwerven. Zeeland, als meest van de Vlaamingen te lyden hebbende, haakte sterkt naar de vrede. Eindelyk, slooten de Staaten, op den eersten van

Bloeimaand, een nieuw Verbond van Vereeniging, welk duuren zou, tot op de meerderjaerigheid van den jongen Filips. Men stelde, by dit Verbond, vast „ dat Vlaanderen, door

„ Filips, onder de voogdyschap der Heeren „ van zynen bloede en van den Raade, ge-

„ regeerd zou worden: en dat Maximiliaan „ het bewind der andere Nederlanden heb-

„ ben zou.” Voorts beloofde men „ de A-

„ trechtsche Vrede van den jaare 1482 te „ zullen onderhouden: en op het voortzetten

„ van

(d) DESPARES Chron. van Vlaanderen M. S.

FILIPS II. „ van den gemeenen Koophandel, door het
 1488. „ maatigen der tollèn en de eenpaarigheid in
 „ de Munte, agt te geeven.” Eindelyk stel-
 de men vast „ voortaan, jaarlyks, in Wyn-
 „ maand, eene algemeene Vergadering der
 „ Staaten van de Nederlanden te zullen hou-
 „ den, in eene der Steden van Brabant,
 „ Vlaanderen of Henegouwen, om, op de-
 „ zelve, voor den gemeenen welstand zorg
 „ te draagen.” Het Verbond werdt, door
 Filips naaste en aanzienlykste maagen van moe-
 ders zyde, en onder deezèn, door Bisschop
 David van Utrecht, bezegeld (e). Maximiliaan bevestigde de voornaamste punten van
 dit Verbond, by plegtigen eede, op den
 zestienden van Bloemaand. In 't byzonder,
 deedt hy afstand van 't bewind over Vlaan-
 deren, gedurende de minderjaargheid zyns
 Zoons. Ook beloofde hy „ de vreemde Kneg-
 „ ten, binnen vier dagen, uit Vlaanderen,
 „ en binnen agt, uit alle de Nederlanden, te
 „ zullen doen vertrekken.” Men stelde hem,
 hierop, terstond, in vryheid; mids dat Balt-
 hazar van Volkestein en de Graaf van Han-
 nau, te Brugge, en Filips van Kleef, te
 Gend, als borgen voor het onderhouden des
 Verdrags van zyne zyde, in gyzeling blee-
 ven. Maximiliaan beloofde, dit Verdrag,
 door alle de Nederlanden, te zullen doen be-
 zegelen. Ook vindt men, dat zulks, door
 Gemagtigden van Brabant, Vlaanderen,
 Henegouwen, Zeeland en Namen, geschied
 is (f).

Dus

(e) DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 199.

(f) DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 201.

Dus scheen Vlaanderen in rust te zullen FILIPS II. geraaken. Doch de hoop hiertoe verdween 1488. haaft. Keizer Fredrik de III, kennis van Hertog de gevangenis zyns Zoons gekreegen hebben- Albrecht de, hadt terstond een aanzienlyk Leger op van Saxen de been gebragt, om hem te verlossen. Albrecht *brecht, Hertog van Saxen*, een streng en dapper Veldoverste, trok, met de voorhoede, komt met een Leger in de Nederlanden. vooruit, naar Vlaanderen. En Maximiliaan kreeg zo dra geene kennis van de nadering des Keizerlyken Legers, of hy waande langer niet, aan het pas geslooten Verdrag, verbonden te zyn (g). Gend, door de Keizerschen, met een beleg gedreigd, zocht zig van Sluis, van waar de Stad haaren toevoer kreeg, te verzekeren. Doch de Regeering, schoon anders de zyde der Vlaamingen tegen Maximiliaan gehouden hebbende, verklaarde nu onzydig te willen blyven, en hieldt de Gendfche bezetting buiten: verdryvende egter, ten zelfden tyde, allen, die den jongen Filips geene trouwe zweeren wilden. De wederzydsche vyandlykheden begonden op nieuws. Gend werdt, door Keizer Fredrik, belegerd, die zig egter genoodzaakt zag, de Stad, in Hooimaand, te verlaaten. De Gentenaars hadden dit geluk te danken aan 't beleid van Maximiliaans Gyzelaar, Filips van Kleef, die, zig, voor de onderhouding des jongsten Verdrags, welk hy oordeelde door Maximiliaan geschonden te zyn, tot borg gesteld hebbende, en nu, door de Stad, tot Beichermer ver-

(g) Zie zynen Brief by BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 312.

FILIPS II. verkooren zynde, al zyn vermogen in 't werk
 1488. stelde, om de zaak der Vlaamingen voor te
 staan (*b*). Ook werdt hy, hierom, sedert,
 door den Keizer, in den Ryksban gedaan. Doch
 dit verbitterde hem te meer. Hy overviel en
 bemagtigde, na dien tyd, verscheiden' Plaat-
 sen in Brabant en Vlaanderen. Zelfs viel hem
 Brussel in handen (*i*). Ook bediende hy zig,
 onder anderen, van de bezetting van Sluis,
 welk zig allengskens openlyker tegen Maxi-
 miliaan begon te verklaaren, om 't platte
 Land af te loopen (*k*). De Keizer, bespeuren-
 de, dat zyne tegenwoordigheid zynen Zoon
 weinig dienst deedt, liet den Hertog van Sa-
 xen, met een Leger Duitschers, in de Neder-
 landen, en keerde, in Wynmaand, naar
 Duitschland te rug.

Sluis ver-
 klaart zig
 openlyk
 tegen
 Maximi-
 liaan.

XXX. De Vlaamsche tweespalt bragt de Holland-
 De Hoek- fche Hoekfchen tot omzien: en deedt hen over-
 zoeken leggen, of 'er niet eenig voordeel voor hun
 hun uit te haalen ware. Na dat zy, in 't jaar 1483,
 voordeel Utrecht hadden moeten ruimen, hadden zy,
 te doen, hier en daar, omgezworven, zonder zig er-
 met de gens te kunnen vestigen. Kans, om eenige Stad
 beroer- in Holland in te neemen, was 'er niet, zo lang
 ten in Vlaande- zy geene gelegenheid hadden, om, digt aan
 ren. de grenzen, volk te verzamelen, en te water
 of te lande in Holland te vallen. Deeze gele-
 genheid ontbrak hun, sedert het bemagtigen
 van Utrecht. Doch kort na 't uitbersten der
 Vlaamsche beroerte, hadden zy 't oog op
 Sluis in Vlaanderen geworpen; vanwaar zy
 hun-

(*b*) DESPARES Chron. van Vlaanderen *M. S.*

(*i*) HARÆUS Annal. Brab. *Tom. I. p. 477.*

(*k*) DESPARES Chron. van Vlaand. *M. S.*

hunnen partyen, te water, afbreuk doen, en FILIPS II.
 ligtelyk volk byeen brengen konden, tot het 1488.
 onderneemen van eenigen aanslag in Holland.
 Filips van Kleef, die, sedert, te Sluis 't hoog
 bevel voerde, was hun gunstig, en niet min-
 der dan zy op Maximiliaan en de tegenwoor-
 dige Regeeringe gebeeten. Met deezen maa-
 ken zy dan een verding, volgens welk hun
 te Sluis vry verblyf en gelegenheid gegund
 werdt, om Volk en Vaartuigen byeen te bren-
 gen (l).

Jonkheer *Frans van Brederode*, Broeder van Frans van
 Walraven, een jongeling van twee-entwintig Bredero-
 jaaren (1), was, in 't jaar 1478, door zyne de wordt
 Moeder, Jolande, op de Leuvensche Hooge tot Hoofd
 Schoole besteld (m): en hadt 'er nu omtrent der
 tien jaaren gesleeten, toen hem, in Grasmaand schen
 deezes jaars, door eenige voornaame Hoek- verkoop-
 schen, het opperbevel over de voorgenomen ren.
 Krygstogten, opgedraagen werdt (n). 't Was
 niet vreemd, dat de Hoeksch en eenen Heer
 uit den Huize van Brederode tot hun Hoofd
 verkooren; doch 't mag met reden vreemd
 schynen, dat zy zynen ouder' Broeder, Wal-
 raven, voorby gingen. Men zou mogen ag-
 ten, dat deeze de gunst des Roomsch-Konings,
 die

(l) Jonker *Fransen Oorlog*, bl. 72.

(m) JOANN. A LEYDIS van de Heeren van Brederode *Cap.*
 LXXIII. bl. 733.

(n) Jonker *Fransen Oorlog*, bl. 74.

(1) In *Jonker Fransen Oorlog*, bl. 73. lees ik, dat
 hy, op den eenentwintigsten van Lentemaand des jaars
 1466, gebooren was. Doch JOANN. A LEYDIS (*van*
de Heeren van Brederode, *Cap.* XLIX. bl. 644 en
Cap. LXVIII. bl. 721.) stelt zyne geboorte, op den
 vierden van Sprokkelmaand.

FILIPS II. die hem onlangs Ridder geslaagen hadt, thans
 1488. te zeer zocht. Ook blykt, van elders, dat Wal-
 raven zig, omtrent deezen tyd, nu en dan,
 ten Hove ophieldt (o). Doch de voornaam-
 ste reden, waarom hy niet verkooren werdt,
 was, buiten twyfel, dat hy, wegens het in-
 neemen van Viane door de Utrechtschen (p),
 nog niet met den Burggraave van Montfoort
 verzoend was; 't welk eerst, in Herfstmaand
 deezes jaars, gelukte (q). Jonkheer Frans,
 voorwendende, de wapenen, alleenlyk, te
 voeren, ten dienste van den jongen Filips,
 dien men, in 't gemeen, *Philippe Monsieur* noem-
 de (r), begaf zig, terstond, naar Sluis, thans
 de algemeene verblyfplaats der Hoekschen, en
 der Vlaamsche ballingen. Van daar schuimde
 hy, langs en Vlaamsche en Zeeuwsche stroomen,
 op de Hollandfche Koopvaardyschepen, en
 bemagtigde, gedurende deezen Zomer, ver-
 scheiden Vaartuigen der Leidenaaren, met
 Wolle en Schaapenvellen gelaaden. Doch in
 den Herfst bragt hy eene Vloot van agtenteer-
 tig Schepen in gereedheid, bemande dezelve
 met omtrent tweeduizend Hollanders en Vlaa-
 mingen, en zeilde, den agttienden van Slagt-
 maand, door een onbevaaren Diep, sedert,
 naar hem, *Jonker Franses Gat* genaamd, naar
 den mond der Maaze. De toeleg was, Rot-
 terdam te bemagtigen. Doch alzo men, met
 de Vloot, niet verrer dan voor Delftshaven
 komen kon, doordien de Maas hier toege-
 vloed.

Zellt,
 door een
 nieuw
 Diep,
*Jonker
 Franses
 Gat* ge-
 naamd.

(o) *Preuves sur COMMINES Tom, V. p. 330.*

(p) *Zie hier voor bl. 205.*

(q) *Jonker Franses Oorl. Bylagen, bl. 314.*

(r) *Crimineel Sententieboek, sequos. C. f. 21.*

vrooren lag, stapte Brederode, met agthon-FILIPS II.,
 derd en vyftig man, aan land, trekkende, 1488.
 langs den Schiedamschen dyk, regt op Rot-
 terdam aan. De Schiedamsche Poort werdten be-
 door eenigen, die over de bevrooren' graftmagtigt
 den muur beklommen, wel haast overweldigd. Rotter-
 dam.
 Brederode, met de overige manschap, binnen
 gelaaten zynde, maakte zig, des nagts na
 den negentienden van Slagtmaand, in een
 oogenblik, van de gantsche Stad meester,
 zonder dat men van iemant gewaagd vindt,
 die, by deeze overrompeling, het leven ver-
 loor. De Hoekschen en Vlaamingen, die
 fcheep gebleeven waren, kwamen, des mor-
 gens, ook allen in Rotterdam: alwaar Brede-
 rode terftond orde op de Regeering stelde,
 zynde den Baljuw, *Willem van Reimerswaale*,
 heimelyk ter Stad uit geweeken. Ook deed
 hy, zonder uitsfel, arbeiden aan 't verfterken
 der Stad: 't welk, met zo veel fpoed, voort-
 gang, dat men, in den aanvang des volgen-
 den jaars, 't gefchut op de nieuwe werken
 planten kon (s). De Hoekschen vloeiden,
 midlerwyl, van alle kanten, naar Rotterdam,
 dat opgepropt werd van volk. Brederode liet
 zyne manschap 't platte Land, alomme, en tot
 voor de poorten der Steden, ftroopen. In Win-
 termaand, kwam *Fredrik van Zevender*, Bal-
 juw van Schoonhoven, door de Kabbeljaauw-
 fchen van zyn Ampt ontzet, te Rotterdam,
 en bewoog Brederode, tot het onderneemen
 van eenen aanflag, op Schoonhoven. Men
 bemande terftond tien Rynfchepen, negen-
 tien

(s) Jonker Franfen Oorlog, bl. 73-87, 111.

FILIPS II. tien Kromstevens, zeventien Roeijagten en
1488. zes Buizen, met omtrent duizend man, die, onder bevel van Joris, Bastard van Brederode (t), den Lekstroom zynde opgezeild, in den donkeren avond, voor Schoonhoven, aan land kwamen; doch van de Burgery zo wel ontvangen werden, dat zy, met verlies van meer dan tweehonderd man, te rug deinzen moesten, en met agterlating van het meeste stormgereedschap en eenige Vaartuigen, naar Rotterdam keerden (u). De Rotterdammer Hoekschen staken, daarentegen, nog voor 't einde des jaars, den brand in Delftshaven en Schoonerlo. Ook bemagtigde Jan, Burggraaf van Montfoort, het Slot te Woerden. *Arend van Tjfelstein* bewaarde dit Slot, doch liet het, uit gierigheid, slegts door éenen Wagter, bewaaken: waarom 't verrassen van hetzelfde den Burggraave weinig werks gekost hadt. Men hielt het, ten deezen tyde, voor de sleutel van Holland. Montfoort deedt den Hollanderen veel schade uit dit Slot, stroopende ten platten lande, of vorderende brand-schatting van de naaste Dorpen en Heerenhuizen. Brederode zelf maakte hier insgelyks zyn werk van (v). De schamele Landman smaakte alomme de bitterste vrugten van den binnenlandschen oorlog.

XXXI. De Winter liet, ondertusschen, niet veel gelegenheid over, om den Kryg in Vlaanderen voort te zetten. Des Maximiliaan, vernomen hebbende, hoe 't in Holland geschapen stondt, be-

(t) Crimin. Sententieboek *gequos. C. f. 21 vers.*

(u) Jonker Franses Oorlog, *bl. 88-97.*

(v) Jonker Franses Oorlog, *bl. 98-109.*

besloot een' keer derwaards te doen, en alle FILIPS II. de Kabbeljaauwſche Steden, tegen Rotterdam, in de wapenen te brengen. Op den 1489. agttienden van Louwmaand des jaars 1489, deedt hy zyne intrede in Leiden, alwaar de Steden ter Dagvaart beschreeven, en vergaderd waren. Maximiliaan vermaande hier alle de Leden, met zo veel welfpreekendheid en ernst, tot het beleg van Rotterdam, en het onderbrengen der Hoekschen, die hy *eenen ongebonden hoop plonderaars* noemde, dat men eenpaariglyk besloot, eene algemeene Heirvaart te beschryven, en Rotterdam, te wazer en te lande, te belegeren (w).

Omtrent den aanvang van Sprokkelmaand, Rotterdam was 'er reeds een aanzienlyk Leger, te Delft, wordt byeen gebragt. De Roomsche-Koning verscheen belegerd. hier ook, om orde te stellen. Aan Dordrecht, Gouda, Briele en Vlaardingen werdt het bewaaren der stroomen toevertrouwd. De Poorters van Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam en eenige anderen werden binnen Schiedam gelegd. Hier ter Stede, schonk Maximiliaan, op den elfden van Sprokkelmaand, den Amsterdammers het voorregt, om zyne Roomsche-Koninglyke Kroon, boven hun Wapen, te mogen voeren (x): eene gunst, die de Amsterdammers, door het bestryden hunner Landsluiden, duur genoeg koopen moesten. De Maas werdt alomme met Schepen bezet, en de Stad, van de Landzyde, ook ten naauwsten ingeslooten; zo dat 'er, niet dan met groot ge-

(w) Jonker Franſen Oorlog, bl. 109-120.

(x) Handv. van Amſterd. bl. 42.

FILIP: II. gevaar, eenige voorraad in te brengen was.
 1489. Maarten van Polhain en de Stadhouder Egmond hadden 't voornaam bevel over de belegeringe. Maximiliaan zelf onthieldt zig te Dordrecht (y).

Mislukte
aanflag
van Jonk-
heer
Frans op
Schiedam.
Brederode, dit beleg voorziende, hadt de Stad uit de omgelegen Dorpen, van mondbehoefden verzorgd, en vondt zig in staat, om eene langduurige belegering door te staan. Zelfs deedt hy, van tyd tot tyd, uitvallen, om de belegeraars te beschadigen, die, gelyk de kans des krygs loopt, nu tot zyn voordeel, dan tot zyn nadeel, uitvielen. Op den veertienden van Sprokkelmaand, ondernam hy Schiedam te verrassen: doch deeze aanflag mislukte. In deeze Stad, lagen, behalven veele Hollandsche Poorters, ook een goed deel vreemde Knegten in bezetting, onder welken, Brederode heimelyk verstand hieldt. De Poorters en Knegten lagen geduuriglyk samen overhoop, en Brederode stookte den twist. Eenigen deezer Knegten beloofden hem Schiedam te leveren, indien hy zig, op zekeren bestemden tyd, derwaards begaf. De afspraak bleef geheim genoeg: doch de vreemde Knegten, door zeker geschreeuw, welk zy voor het beraamde teken hielden, misleid, begonden den aanval in de Stad, een uur te vroeg, en kort na dat Brederode uit Rotterdam getrokken was. Zy vielen eerst aan op het Huis, alwaar de Haarlemmers geherbergd waren; doch werden hier, en naderhand ook door de andere Poorters, geleid door *Willem*

van

(y) Jonker Franzen Oorlog, bl. 134-139.

van *Boschhuizen*, zo wel ontvangen, dat zy, **FILIPS II.** geenen onderstand van Brederode krygende, 1489. haast overmeesterd werden. Brederode toen, Schiedam genaderd zynde, vernam haast, dat de aanslag verbod was, en keerde, onverrigter zaake, naar Rotterdam te rug (z). Wat laater, tradt hy ook in heimelyke onderhandeling met eenige Burgers van Gouda, die hem de Stad beloofden te leveren. Doch de Stadhouder Egmond, kreeg hier de lugt van: deedt, onder anderen, vyf Burgers van 't Kerkhof, alwaar zy hoëpten veilig te zullen zyn, ligten, en openlyk onthalzen (a): waar mede deeze onderneeming insgelyks te loor liep. Men hadt, al in 't voorleeden jaar, eenen aanslag gesmeed, om zig, te water, meester van Gouda te maaken, en de Wet-houders en anderen van 't leeven te berooven. Doch deeze, insgelyks ontdekt geweest zyn-
de, hadt, ook toen, twee Ingezetenen den hals gekost (b). Op den zesden van Lente-
maand, gelukte het Brederode egter, Over-
schie te bemagtigen, alwaar de belegeraars
zig sterk verschanst hadden en eene talryke
bezetting hielden (c). Des anderendaags, stel-
de hy 's Graavenhaage en Haag-ambagt op
eene brandschatting van tweehonderd Ryn-
sche guldens ter maand. Diergelyk lot trof
ook Delfland (d). Zelfs verkogt hy, tot in
Rynland toe, Brieven van Vrywaaringe: van
wel-

(z) Jonker Franzen Oorlog, bl. 122-133, 139-157.

(a) Jonker Franzen Oorlog, bl. 185-187.

(b) Crimin. Sententieb. van den Hove *gequot.* C. f. 17, 18.

(c) Jonker Franzen Oorlog, bl. 167.

(d) Jonker Franzen Oorlog, bl. 176, 177, 182.

FILIP II. welken 'er nog een, ten behoeve der Abtdye
 1489. van Rynsburg verleend, voorhanden is (e).

Voor 't einde van Lentemaand, werdt 'er, tuf-
 schen den Graave van Egmond en de Hoek-
 schen, in het Dorp Kapelle, over een Ver-
 drag, gehandeld; doch niets geslooten (f).

Geertrui- Jan van Naaldwyk, Jan van Kroonenburg, en
 denberg Fredrik van Zevender, met agthonderd man
 verrast. van Rotterdam afgezonden, verrastten, kort
 hierna, Geertruidenberg; doch ruimden eer-
 lang de Stad wederom, om tweeduizend Schil-
 den, die hun, voor hun vertrek, voldaan wer-
 den (g). In Bloeiamaand, poogden de Rot-
 terdammers andermaal Schiedam te verrassen;

doch de Schiedammers, by tyds kennis van
 den toeleg gekreegen hebbende, trokken hun,
 met zo veel kloekheid, tegen, dat zy genood-
 zaakt werden, te wyken. Op den hertogt,
 liepen zy het Land van Voorne en Putten
 af, en voorzagen Rotterdam van Kooren,
 waaraan men in de Stad gebrek begon te
 krygen. Kort hierna, op den elfden van
 Bloeiamaand, werdt 'er te Bodegraven een
 Bestand voor drie maanden geslooten (b). Eg-
 mond hielt egter dit Bestand niet; maar zocht
 de Stad, op den tweeden van Zomermaand,
 te overrompelen: doch hy vondt de Rotter-
 dammers op hunne hoede, en werdt, met
 merkelyk verlies, afgeweezen (i). Kort hier
 na, ondernamen de Hoeksch en eenen aanslag
 op

Aanslag
 der
 Hoek-

(e) Jonker Franssen Oorl. *Bylagen*, bl. 306.

(f) Jonker Franssen Oorlog, bl. 189.

(g) Jonker Franssen Oorlog, bl. 192-198.

(b) Jonker Franssen Oorlog, bl. 198-203.

(i) Jonker Franssen Oorlog, bl. 203-207.

op Leiden. Jan van Montfoort en Jan van FILIPS II. Naaldwyk, omtrent duizend man verzameld 1489. hebbende, kwamen, op den dertienden van ſchen op Zomermaand, ter middernagt, voor de Stad. Leiden. Men hadt voor, met behulp der bezettinge van 't Huis te Poelgeest, de Stad, aan den kant der Zylpoorte, te bemagtigen. 't Branden van 't Huis te Wadding zou het teken van den aanval zyn (*k*). De Stadhouder, Jan van Egmond, bevondt zig, omtrent deezen tyd, te Leiden, en was, uit Brieven, die hem, door eenige Burgers, getoond waren, reeds van den toeleg verwittigd; doch hy hadt 'er geen agt op geflaagen. Naderhand werdt egter een deezer Burgeren, *Willem Jakob Everts-zoon*, een man van zeventig jaaren, om het ontvangen deezer Brieven, onaangezien hyze vertoonnd hadt, in den Haage, onthoofd. Montfoort en de zynen beklommen den wal, omtrent de Zylpoort, onder 't geroep van *Brederoode! Montfoort! Broekbuizen!* doch werden zo wel ontvangen, met buffen en kloveniers, dat zy te rug deinzen, en de onderneeming ſtaaken moeften. In 't aftrekken werdt Zy be- hun het Slot Poelgeest, welk *Gerrit van Poel-* magtigen *geest*, voor de Leidenaars, bewaarde, opgege- Poel- ven: uit welk zy 't platte Land om Leiden geest; doch ver- alomme afliepen. De Stadhouder en die van liezen het Leiden floegen federt het beleg voor dit Slot, weder. en beſchooten 't zo hevig, dat men 't eerlang opgeeven moest: waarna het ten gronde toe geſlegt werdt (*l*).

Ter-

(*k*) Crimin. Sententieh. *geqnot. C. f. 28 verſ.*

(*l*) Groote Chronyk *Diviſ. XXXI. Cap. 66.* Jonker Franſen Oorlog, *bl. 218.*

FILIPS II.
1489.
XXXII.
Oorust te
Hoorn.

Terwyl 't in 't Zuidergedeelte van Holland dus hol toeging, was, ook in 't Noordergedeelte, te Hoorn, eenige onrust bespeurd. De Hoekschen, die zig hier nog in merkelyken getale onthielden, hoop scheppende, uit het gene te Rotterdam en elders gebeurde was, op de herstelling hunner vervallen' zaaken, lieten zig, nu en dan, ontslippen, *dat de Graauwboeden wel haast aan een' kant raaken, en dat de jonge Prins zelf in de Stad komen en de Wet verzetten zou.* De Regeering kreeg, uit dit gemompel, vermoeden, dat 'er veelligt een toeleg broeide, om de Stad te overrompelen. Des liet zy scherpe wagt houden, en zondt naar Amsterdam, naar Friesland en elders, om nadere kondschap. Zelfs ontboodt zy den Stadhouder Egmond heimelyk, die, op den zeventienden van Grasmaand, met weinig gevolg, in de Stad kwam. Zyne komst deedt eenigen, die wat stout gesproken hadden, in stilte, de Stad ruimen. Doch zy kwamen, kort daarna, ontbooden zynde, wederom binnen. Egmond moeide niemant. Alleenlyk werdt de bezetting met eenige Knegten versterkt. Doch men verkreeg, door geschenken, dat 'er geene anderen dan inboorlingen en zelfs Burgers der Stad toe konden verkooren worden. Ook mogt de Stad de soldy deezer bezetting korten op 't Ruitergeld, waarin haar, daarenboven, nog eenige verligting toegestaan werdt. Ten deezen tyde, ontfloeg Egmond die van Hoorn ook van de Heirvaart tot het beleg van Rotterdam; waar toe de Enkhuizers nog agtentwintig mannen
van

van wapenen hadden moeten leveren (m): **FILIPS II.**
 also men hem vertoonde, dat men de Poo- **1489.**
 ters, tot bescherming hunner eigene Stad, van
 noode hadt (n).

De belegering van Rotterdam duurde nog: **Scheeps-**
 en de leeftogt begon 'er, onder de Burgerye, **stryd op**
 langs hoe scharfer om te komen. Jonkheer **de Lek.**
 Frans besloot derhalven eenen Scheepstogt
 langs de Lek te doen, om mondbehoefsten te
 haalen. Agtentwintig groote Kromstevens en
 Rynschepen, twaalf Roeijagten en Buizen,
 bemand met veertienhonderd man, staken af
 van Rotterdam, op den derden van Zomer-
 maand. Jan van Naaldwyk, Fredrik van
 Zevender, Jan van Kroonenburg en verschei-
 den' anderen hadden 'er bevel over. De Oos-
 tenryksche Schepen, die, hieromtrent, de
 stroomen bewaarden, te weinig in getal zyn-
 de, om deeze Vloot aan te taften, zonden
 naar beneden om hulpe, en haalden, met zes
 groote Oorlogschepen en verscheiden' ande-
 ren, de Rotterdammers, die by Streefkerk
 ten anker gekomen waren, den volgenden
 nagt, in. Hier ontstondt, des morgens, een Neder-
 hevige Scheepsstryd, in welken, de Rotter **laag der**
 dammers, overmand door het grof geschut, **Hock-**
 van welk de Oostenryksche Schepen voorzien **schen.**
 waren, de nederlaag kreegen. Naaldwyk raak-
 te, met driehonderd en vyftig man, niet zon-
 der gevaar, aan Land, en nam de wyk naar
 de Stad Montfoort. Een groot deel der ande-
 re manschap sneuvelde, of werdt gevangelyk
 naar

(m) BRANDT Enckh *bl.* 36.

(n) VELLIUS HOORN, *bl.* 144, 145.

FILIPS II. naar Dordrecht gevoerd; alwaar men zig de
1489. grootste eer der overwinninge toefchreef. De
 meeste Rotterdamsche Schepen raakten ins-
 gelyks verstrooid, of vielen in vyandelyke
 handen (o). Deeze ramp werdt van anderen
 gevolgd. De Rotterdammers, eenige Vaar-
 tuigen met Graanen, van Woerden, door de
 Veenen, naar huis voeren willende, werden,
 weinige dagen laater, by Moordrecht, door
 vierentwintighonderd Oostenrykschen, aan-
 getast, en t'eenemaal verflaagen. Jan van
 Naaldwyk en Fredrik van Zevender werden,
 by deeze gelegenheid, gevangen genomen.
 Van twaalfhonderd man, die uit Rotterdam
 getrokken waren, kwamen 'er niet meer dan
 driehonderd te rug: waarom Brederode be-
 floot de bezetting uit Overschie naar Rotter-
 dam te laten komen (p).

Naaldwyk en Zevender zaten niet lang te
 Dordrecht in hegtenis. Zevender brak uit,
 door het heimelyk gemak, en raakte, door
 een eng watertje, aan, en voorts over de wal-
 len. Naaldwyk werdt om een gering losgeld
 ontslaagen: mids hy beloofde, zyn best te
 zullen doen, om Rotterdam, by eerlyk Ver-
 drag, in 's Konings handen te doen overleve-
 ren (q).

Rotter-
 dam gaat
 over. Terwyl hy hiertoe by Brederode arbeide,
 hielden de Gemagtigden der Steden Dor-
 drecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amster-
 dam, Schiedam en Briele, die den zwaarsten
 last van deezen binnenlandschen Kryg te draa-
 gen

(o) Jonker Franses Oorlog, bl. 207-214.

(p) Jonker Franses Oorlog, bl. 221-229.

(q) Jonker Franses Oorlog, bl. 230, 231.

gen hadden, den Heere van Polhain, te Gouda, voor „ dat het langduurig beleg van Rotterdam, en andere rampen van den tegenwoordigen tyd de welvaart en neering, van onder 's Lands Ingezetenen, verbannen hadden. Zy vertoonden hem, dat de Handwerken stil stonden, doordien veele Poorters, te Schiedam en te Gouda, in bezetting moesten blyven leggen. Dat het platte Land, waaruit de Steden een groot deel haarer welvaart trokken, woest lag, en geen voordeel gaf. Dat de landhuuren onbetaald bleeven. Dat de Steden ook geene Renten meer voldoen konden, en alomme buiten 's Lands bekommerd werden. Dat de Vlaamsche Kaapers, met naame die van Sluis, de Scheepvaart onveilig maakten, en dat de leevensmiddelen, ondertusschen, hand over hand, duurder werden. 't Slot deezer klagte was een ernstig verzoek, dat 'er toch een spoedig einde van den bangen binnenlandschen Kryg gemaakt mogt worden: op dat, de rust in Holland hersteld zynde, 's Lands welvaart eens wederom bloeyen mogt, als te vooren. Polhain, den Steden niets dan goede woorden wetende te geeven, verzekerde haar egter, dat de Rotterdammers, t'einde adem gevogten, haast tot de overgaave genoodzaakt zouden worden (r). Terstond hierna, deedt hy allen Rotterdammers, die zig onder de gehoorzaamheid des Roomsch-Konings begeeven wilden, schriftelyk vergiffenis aan-

(r) Jonker Franses Oorlog, bl. 232-238.

FILIPS II. aanbieden: 't welk zo veel te weeg bragt, dat 1489. de Burgery Jonkheer Frans op 't ernstigt aan boord was, om de Stad, by verdrag, op te geeven. Hy besloot 'er eindelyk toe. 't Verdrag werdt te Kapelle getekend. Volgens het zelve „ moest Brederode met al de zynen de „ Stad, binnen zes dagen, ruimen, dezelve „ met alle haare geregtigheden den Prinse of „ zynen Veldheer overleverende, en alle oor- „ logsbehoefsten agterlaatende.” De Stadhouder Egmond kwam, op den vyfentwintigsten van Zomermaand, met zeshonderd man, van Overschie in Rotterdam: en des anderendaags verliet Brederode de Stad, met duizend en vyftig man, scheep gaande naar Sluis, alwaar hy, op den vierden dag, behouden aankwam.

Dus eindigde de merkwaardige Belegering van Rotterdam, die omtrent zes maanden geduurd hâdt. De Stadhouder verftelde 'er terftond de Regeering. Ook werden eenige Hoekfche gevangenen, te Delft en elders, openlyk onthalsd (s). Onder deezen, waren *Andries Lepeltak*, die de Stad voor Jonkheer Frans hâdt helpen bemagtigen, en hem, aldaar, federt, als Prokureur Generaal gediend; *Joris, Baf-taard van Brederode*, die Baljuw der Stede geweest was, en *Warmbout Warmboutszoon*, die, Jonkheer Frans eerst verwelkomd en der Stede sleutels voor hem bewaard hebbende, door hem, tot Burgemeester was aangesteld (t).

In

(s) Jonker Franses Oodlog, bl. 239-249.

(t) Crimin. Sententieb. gequat. C. f. 21. 21 versf. 23 versf.

In Vlaanderen was de Kryg, met den aan-^{FILIPS II.}vang der Lente, wederom hevig voortgezet. 1489: Maximiliaan, eenen keer naar Duitschland te ^{XXXIII.}doen hebbende, hadt Hertog Albrecht van Albrecht Saxen, tot algemeenen Stadhouder over de ^{van Sa-}Nederlanden, aangesteld, en deeze deedt den ^{xen, tot}Vlaamingen veel afbreuks. Doeh na dat 'er, ^{algemeen}op den twee-entwintigsten van Hooimaand, ^{nen Stad-}houder, te Frankfort, eene Vrede geslooten was, tus-^{aange-}steld. schen Maximiliaan en Filips ter eener, en Karel den VIII. en Margareet, *zyne Gemaalin* (s), ter anderer zyde (u), was de weg ook gebaad tot de Vrede in Vlaanderen, die, door den Koning van Frankryk, bemiddeld, en, op den eersten van Wynmaand, geslooten werdt. Maximiliaan bedong de 'volkomen' Voogdyschap over zynen Zoon en het Graaffchap van Vlaanderen. Ook moesten de Regenten van Gend, Brugge en Yperen, hem of zynen Gemagtigden, in 't zwart, ongegord, bloots hoofds en knielende, om vergiffenis verzoeken, en driemaalhonderdduizend gouden Schilden van zesendertig Parysche stuivers ieder betaalen: waartegen de Roomsche-Koning zig verbondt, het vreemd Krygsvolk Vlaanderen te doen ruimen (v).

Filips van Kleef, schoon begreepen in de ^{Die van}Vrede van Frankfort, was, in de Vrede met ^{Sluis}de andere Vlaamsche Steden, niet begreepen ^{kaapen}op Hol-^{ge-}land en ^{Zeeland.}

(s) DU MONT Corps Diplom. *Tom. III. P. II. p. 237.*

(v) DU MONT Corps Diplom. *Tom. III. P. II. p. 242.*

(2) *Sa Femme & Epouse* heet zy, in 't oorspronklyk Verdrag.

FILIPS II. geweest. Des spoedde hy zig, om Sluis te 1489. versterken, wel bevroedende, dat hy, binnen kort, een beleg te wagten hadt. Hier werden nog al, van tyd tot tyd, Schepen uitgeruſt, om de Hollanders en Zeeuwen te beſchadigen. Omtrent deezen tyd, deden die van Sluis eene landing te Wyk op Zee, welk zy in den brand ſtaken, neemende, te gelyk, eenige Ooſterſche ſchepen, die zy te Sluis opbragten (w). De Enkhuizeners hadden, daarentegen, in Oogſtmaand, te Workum in Friesland, een' Sluiſchen Kaaper genomen, en op denzelven, *Frans van Poelgeeft* uit de Beverwyk en zeven anderen gevangen gekreegen (x). De Hoekſche bezetting van Montfoort en Woerden bleef het platte Land ook nog afloopen, onderneemende zelfs Naarden en naderhand Oudewater te verraffen: doch beide deeze aanſlagen miſlukten (y).

Schade des Lands door het ſchielyk en grof afzetten der Munte. Terwyl Holland dus nog belemmerd bleef met den binnenlandſchen Oorlog, trof de Landzaaten, voor het einde deezes jaars, een ſlag, die hen meer dan alle de voorige rampen drukte. Ik zie op het grof verlaagen der Munte, eene ongehoorde zaak hier te Lande, en, voor Maximiliaan, door geenen der Nederlandſche Vorſten, in 't werk geſteld.

Men hadt, in Holland, by verſcheiden' Handveſten, bedongen, dat de Graaf, niet dan met kennis van de Steden, munten mogt, en ge-

(w) REIGERSE. II. Deel, bl. 325.

(x) BRANDT Enkh. bl. 36.

(y) Jonker Franſen Oorlog, bl. 250.

gevolgelyk ook niet, dan met gelyke kennis, FILIPS II.
 de waarde des gelds bepaalen. De zwaare 1489.
 geldfommen, die de Landen, en Holland in
 't byzonder, ten behoeve van vreemd Krygs-
 volk, hadden moeten opbrengen, hadden 't
 geld schaars, hier te Lande, gemaakt, en beide
 de gouden en zilveren munt, tot eenen zeer
 hoogen prys, doen steigeren. Een Goudgul-
 den deedt drie-enzeftig stuivers, een Henriks-
 nobel negen Rynsche guldens, een Leeuw vyf
 Rynsche guldens, en andere gouden munt naar
 evenredigheid. Van de zilveren munt deedt
 een Reaal veertien stuivers, een Vuuryzer vyf
 stuivers, een Filips stuiver drie stuivers en
 een halve. De eetwaaren waren duur, naar
 evenredigheid. Men moest agtentwintig Ryn-
 sche guldens voor een vat Boters besteeden.
 Hoog noodig was 't derhalven, dat de Munt
 hersteld werdt. Ook begreep de Roomsche-
 Koning dit zo wel, dat hy eerlang weigerde,
 het Ruitergeld, in penningen, die zo hoog
 boven de wezenlyke waarde gereezen waren,
 te ontvangen. Toen begon men, onder 't
 gemeen, ook zwaarigheid te maaken, om 't
 geld zo hoog aan te neemen, 't welk geene
 kleine stremming in den handel veroorzaakte.
 De meesten verstonden wel, dat de munt be-
 hoorde afgezet te worden; doch men was
 genoegzaam eenpaarig van oordeel, dat zulks
 allengskens geschieden moest. Maximiliaan
 egter, verleid door den raad van den Abt van
 S. Bertin, oordeelde anders. De Ontvangers
 van 't Ruitergeld begeerden, op zynen last,
 geene penningen meer aan te neemen, dan

FILIPS II.
1489.

tot de allerlaagſte waarde; op welke zy, in ééne reis, gezet werden. Een Henriks-nobel werdt hooger niet dan tot vyftig ſtuyvers aangenomen; een Leeuw tot dertig ſtuyvers; een Goudgulden tot zeventien ſtuyvers; een Reaal tot vier ſtuyvers en een halven, en het ander goud- en zilvergeld naar evenredigheid. Dit ſchielyk afzetten der Munte bragt de Landen meer nadeels toe, dan de voorige langduurige Oorlogen. 't Gereede geld raakte, meer en meer, ten Lande uit, en werdt gebragt, daar het hooger aangenomen werdt, inzonderheid naar Gend en Brugge: welke Steden, nog niet bevredigd met Maximiliaan, 't geld zo hoog hielden, als zy zelve goedvonden. Ook namen de Duitschers, Franſchen en Engeliſchen gereed geld voor de waaren, welken zy hier te koop bragten: 't welk hun voordeeliger uitkwam, dan, gelyk zy plagten, andere waaren in de plaats te koopen; doch te gelyk diende, om het Land van geld te ontblooten (z). De Graaflyke Rentmeesters zогten ook hun beurs te maaken met dit afzetten der Munte. Die van Texel waren, kort voor dat de afzetting ingevoerd werdt, agttienhonderd Rynſche guldens, wegens Beden en andere laſten, ten agteren geraakt. *Klaas Korf*, Rentmeester van Weſtfriesland; gaf hun kwytſchelding van deeze penningen, tegen eene ſchuld-bekentenis, ten zynen behoefte, van dezelfde ſomme, welke men belooven moest op te brengen.

Schraap-
zugt van
den Ont-
vanger
Klaas
Korf.

(z) Groote Chron. *Diviſ. XXXI. Cap. 69, 72.* VELIUS Hootn, *bl. 146, 147.*

brengen, in de munt, die gangbaar zyn zou, FILIPS II.
 op zulk een' tyd, als hy wel wist, dat de te- 1489.
 genwoordige afgezet zou zyn: en toen de be-
 taaltyd verscheenen was, en die van Texel,
 naar den afgezetten prys des gelds, minder
 nog dan te vooren, betaalen konden, vorder-
 de hy hun eenen Rentebrief, ten laste des Ei-
 lands, van honderd Rynsche guldens jaarlyks
 af, welken zyne Erfgenaamen, nog eenige
 jaaren, getrokken hebben, tot dat die van
 Texel, in 't jaar 1506, by bevel van 't Hof,
 verlof kreegen, om deeze drukkende Rente,
 met agttienhonderd Rynsche guldens ligt geld,
 te mogen aflossen (a). Men ziet, uit zulke staalt-
 jes, hoe veel de Landzaaten, door de vermin-
 dering van den prys des gelds, geleeden hebben.
 Egter werdt dezelve ingevoerd. Ook deedt
 Maximiliaan, met toestemming der Vlaam-
 sche Steden, eene nieuwe orde op de munt
 instellen (b): welke ook, in de andere Ne-
 derlanden, aangenomen werdt.

Montfoort en Woerden waren nu, be- XXXIV.
 halven Sluis, de eenigste toevlugt der ver- Mont-
 dreeven' Hoekschen: waarom Hertog Al- foort be-
 brecht van Saken, in Grasmaand des vol- legerd.
 genden jaars, in Holland gekomen zynde, 1490.
 op het sterk aanhouden der meeste Edelen
 en Steden, eerlang het beleg sloeg voor de
 eerstgemelde Stad (c).

De Hoekschen te Sluis zaten ondertusschen Jonkheer
niet Frans

(a) Privil. van Texel, bl. 38.

(b) Groot-Plakaat. I. Deel, kol. 2578.

(c) Jonker Franken Oorlog, bl. 253.

FILIPS II. niet stil. Jonkheer Frans ruffte eene Vloot uit
 1490. van agtendertig fchepen, bemand met twaalf-
 rufft te honderd koppen. Hy zelf, die nu, of al vroeger
 Sluis een (d), den naam van algemeenen Stadhouder van
 Vloot uit. Holland, Zeeland en Friesland, ten dienfte
 van den jongen Graave Filips, aangenomen
 hadt, voerde het Opperbevel over deeze Vloote,
 en zeilde uit de Haven van Sluis op den
 tweeden van Hooimaand. Eerft deedt hy eene
 Landing in de Eilanden van Overflakke en Dui-
 veland, daar na in 't Land van Stryen, al-
 waar eenige dagen, met plonderen en blaa-
 ken, gefleeten werden. Toen wendde hy
 't naar Goereede, welke Stad, nevens de
 gantsche Heerlykheid van Voorne, aan wel-
 ke Margareet van Jork, Weduwe van Her-
 toge Karel, thans verlyftogt was, te vooren
 Brieven van Vrywaaringe van hem bekomen
 hadt. Doch alzo hy begreep, dat hy, 't Land
 van Voorne met de Steden Briel en Goeree-
 de in zyne magt hebbende, de vaart der
 Hollanderen en Zeeuwen merkelyk belem-
 meren kon, deedt hy eerft Goereede, ten
 behoeve van den jongen Graave Filips, op-
 eifchen. Die van binnen gaven tot antwoord,
 dat zy zelve in staat en gezind waren, om
 de Stad, voor den Graave, te bewaaren. Toen
 deedt Jonkheer Frans terftond 't gefchut en
 't Stormgereedschap voor de Stede brengen,
 befchietende dezelve, zeven uren agter een
 De Stedelingen weerden zig egter zo dap-
 per, dat de Hoekschen afhouden moesten.

Oud-

poogt
 Goeree-
 de te be-
 magti-
 gen.

(d) Zie Jonker Franfen Oorl. Bylagen, bl. 306.

Ouddorp werdt toen door hen geplonderd: FILIPS II.
 ook stakenze, in de Zwyndrechtſche Waard 1490.
 en digt aan Dordrecht, verſcheiden' Huizen
 aan brand. Daarna vertrokkenze naar Schou-
 wen (e).

De Stadhouder Egmond, in 't Leger voor Scheeps-
 Montfoort, ryding gekreegen hebbende van ftryd by
 de vyandlykheden der Hoekſchen, deedt te Brou-
 Dordrecht eene aanzienlyke Vloot Holland- wersha-
 ſche en Zeeuwsche Schepen byeen brengen:
 met welke hy, den eenentwintigſten van
 Hooimaand, naar Schouwen aftak. In 't
 Gat van Brouwershaven, raakten de Vloo-
 ten, op den drie-entwintigſten, aan malkan-
 deren. De Hoekſche Vloot was verre de
 minſte, in getal van ſchepen en manſchap.
 Egter werdt 'er fel van weërskanten gevog-
 ten: tot dat 'er, met het vallen van 't water,
 zeffien Hoekſche Schepen aan den grond
 raakten, en onbekwaam werden, om dienſt
 te doen. Brederode gaf den moed egter niet
 op; maar ſprong, met een goed deel volks,
 omtrent Serooskerke, aan Land: alwaar de
 ftryd, mids de Kabbeljaauwschen hem ge-
 volgd waren, met gelyke woede, hervat werdt.
 Brederode werdt, eindelyk, op twee plaat-
 ſen gewond. Twee zyner Neeven en *Dirk*
van Hodenpyl trof dit zelfde lot. De over-
 igen, toen aan 't vlugten ſlaande, werden al-
 len afgemaakt, of gevangen genomen. Jan
 van Naaldwyk, die den ſcheepsftryd nog
 eenigen tyd aan den gang hieldt, ontweek
 ein-

(e) Jonker Franſen Oorlog, bl. 255-260.

FILIPS II. eindelyk , met negen Schepen en omtrent
1490. vierhonderd man , naar Sluis , alwaar hy ,
na vyf dagen sukkelens , aankwam. Hy nam
zynen weg over Zierikzee , werwaards hy ,
door den Stadhouder Egmond, vervolgd werdt.
Doch die van Zierikzee, Naaldwyk doorge-
laaten hebbende, slooten Egmond de Poort
voor 't hoofd. Zy betoonden zig , omtrent
deezzen tyd , in meer dan één geval , den
Hoekschen en Vlaamingen gunstig , 't welk
hun naderhand zeer kwalyk bekomen is (f).
Jonkheer Brederode, gevangen genomen zynde, werdt
Frans van naar Dordrecht gevoerd, en op Puttoks To-
Bredero-ren gezet , alwaar hy , op den elfden van
de sterft. Oogstmaand, aan zyne wonden, overleedt (g).
Verscheiden', andere gevangenen werden, te
Dordrecht, te Leiden en elders, als Landver-
raadrs, onthalsd (h).

Mont- Vier maanden hadt het Beleg van Mont-
foort gaat foort geduurd, toen de Stad, by Verdrag,
over, by aan den Hertoge van Saxen opgegeven werdt.
Verdrag. By dit zelfde verdrag werdt ook de overgaa-
ve van Woerden bedongen. Jan van Mont-
foort, vergiffenis van den Roomsche-Koning
en den Aartshertoge Filips verzogt hebben-
de, werdt wederom in 't bezit der Stede
Montfoort gesteld: mids hy beloofde, aldaar
geene Hollandsche ballingen te zullen laten
verblyven (i). Na 't overgaan van Woer-
den,

(f) Zoen van 10 July 1492, by BOXHORN op REIGERSB. II,
Deel, bl. 333.

(g) Jonker Franses Oorlog, bl. 262-263.

(h) Jonker Franses Oorlog, bl. 275, 276.

(i) Jonker Franses Oorl. *Bylagen*, bl. 316.

den, hadden de Hoekschen geen verblyf ^{FILIPPS II.} meer in Holland; maar zwierven by de zee, 1490. of hielden zig te Sluis in Vlaanderen op.

De Verbonden van Koophandel, wel eer ^{Verbon-} met de Engelsche Koningen uit den Huize ^{den met} van Jork gemaakt, waren, reeds in 't jaar ^{Engel-} 1487, met Henrik den VII. vernieuwd (k), en in 't jaar 1489, was 'er, een Verbond van Vrede, Vriendschap en onderlinge bescherminge, tusschen Henrik den VII, en Maximiliaan en Filips, geslooten (l). Doch in 't volgend jaar, vindt de Roomsche-Koning geraaden, een verdedigend Verbond tegen Frankryk, met Henrik den VII aan te gaan. Karel de VIII. hadt die van Brugge, welken, over 't afzetten der Munte, nieuwe opschuddingen verwekten, wederom onder de hand ondersteund. Hy oordeelde reden te hebben, om op Maximiliaan' gestoord te zyn, alzo deeze, in 't jaar 1489, zig, by Volmagt, heimelyk in de egt verbonden hadt met Anna, eenige nagelaaten' Dogter van François den II. Hertog van Bretagne: welk Hertogdom de Koning van Frankryk aan de Kroon zocht te hegten. Maximiliaan, die zelf op 't bewind van dit Hertogdom vlamde, sloot, in Herfstmaand des jaars 1490, het Verbond met Henrik den VII. van welk wy spreken: waarin zy beloofden, elkanders Landen, en het Hertogdom Bretagne in 't byzonder, tegen de onderneemingen

(k) A&C. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 182, 183.

(l) A&C. Publ. Angl. Tom. V. P. III. p. 198.

FILIPS II. gen van Frankryk, te zullen verdedigen (*m*).
1490. Voor 't einde deezes jaars, verzoenden die
 van Brugge zig ook nog met Maximiliaan
 (*n*): waar door de rust in Vlaanderen weder-
 om hersteld werdt.

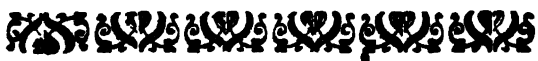
(*m*) A&. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 12-17.

(*n*) DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 262.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYFTIENDE BOEK.

I N H O U D.

- I. Oorlog van Kaas en Brood, of Kaas- en Broodspjel, in Holland. II. Jan van Naaldwyk bemagtigt Texel en Wieringen. Keert naar Skuis. 't Kaas en Broods Volk te Hoorn en te Alkmaar. III. Jan van Egmond poogt bet te verdryven. Haarlem ingenomen. Aanslag op Leiden. Hertog Albrecht in Holland. IV. Zoen der Kennemeren en Westfriezen. V. Blokhuizen te Haarlem en te Hoorn. Einde van den Hoekschen en Kabbeljaauwschen Tweespalt. VI. Zierikzee met Hertog Albrecht verzoend. Sluis in Vlaanderen gewonnen. VII. Onlusten met Frankryk. Vrede van Sentis. VIII. Maximiliaan wordt Keizer. Filips wordt ingebuldigd. Hy verleent bepaalde voorregten. IX. Verbonden van Koophandel met Engeland. X. Filips trouwt eene Dogter van Spanje. Nicuwe Excynzen ingevoerd. XI. Oorsprong des Gelderschen Oorlogs. Wederzydsche vyandykbeden. Bestand. XII. De Friezen vervallen onder de Saxische Regeering. De Groningers doen den Bisschop van Utrecht bulde. XIII. De Gel-

Geldersche Oorlog wordt hervat. Bestand. XIV. Karel van Oostenryk geboren. Franeker belegerd. Dood van Albrecht van Saxon. Henrik, zyn Zoon, volgt hem, in Friesland, op. XV. Filips reist naar Spanje. Keert terug. XVI. Voortzetting van den Gelderschen Oorlog. Scheepsstryd voor Monnikendam. XVII. De Groningers schenden het Bestand. Groningen, door Graave Edzard, bemagtigd. XVIII. Dood der Koninginne van Kastilie. Leening tot Filips reize naar Spanje. Geldersche Steden ingenomen. Bestand te Roozendaal. XIX. Filips vertrekt naar Spanje. Zyn bedryf in Engeland. Hy sterft te Burgos. XX. KAREL DE TWEEDE volgt hem op, onder de Voogdye van Keizer Maximiliaan. XXI. Karel van Gelder overmeestert eenige Geldersche Steden. Slegte staat der Nederlandsche Geldmiddelen. XXII. Frankryk zendt Karel van Gelder manschap. XXIII. Margareet van Oostenryk wordt Landvoogdes. Zy staat slegts bepaalde voorregten toe. XXIV. Staat der Oostenryksche en Geldersche Krygsmagt. Inval der Gelderschen in Brabant en Holland. XXV. Amsterdamsch Blokhuis te Ipestoet. Verbond met Engeland. Weesp belegerd. XXVI. Kameryksche Vrede. Karel van Gelder breekt dezelve. XXVII. Oorlog met de Hanze-Steden. XXVIII. Karel van Gelder valt in Overyssel. Harderwyk verrast, door de Gelderschen. Ook Bommel. XXIX. Twist tusschen Utrechts en Floris van Ysselstein. Beleg van Venlo. Zeegevechten. XXX. Vrugtelooze Vredehandeling. Inval der Engelschen in Frankryk. XXXI. De Gelderschen steeken de Schepen, voor Amsterdam

dam leggende, in brand. Vierjaarg Bestand. XXXII. Verbond met Engeland tegen Frankryk. Klagten van Henrik den VIII. over inbreken op het zelve. Vrede met Frankryk. XXXIII. Onrust in Groningerland, tusschen Hertog Joris en Graave Edzard. Karel van Gelder steekt 'er zig in. XXXIV. Karel van Oostenryk aanvaart zelf de Regeering. De Saxische Knegten uit Holland verdreeven. Karel van Oostenryk bekomt het bewind over Friesland.

Et deerlyk overschot der Hoek-^{FILIPS II.} schen hieldt zig nog te Sluis op, I. of schuimde, onder beleid van Oorlog Jan van Naaldwyk, langs de Hol-^{van Kaas-} en Brood landfche en Zeeuwfche kusten, of Kaas-^{en Brood-} fleepende, nu en dan, eenigen buit te Sluisen binnen; tot dat de opftand onder de Kenne-^{Broods-} mers en Westfriezen, in de Lente des jaars^{fpel.} 1491, hün eenigen blik van hoope gaf, om 1490. zig wederom in Holland te vestigen. Deeze opftand is, in onze Kronyken, by den naam van 't Kaas- en Broods-^{fpel} bekend. In egte Stukken van deezen tyd, wordt dezelve genoemd Oirloge van Casembroot (a); als meest gevoerd zynde, door het geringfte slag van luiden, gewoon zig doorgaans slegts met Kaas en Brood te geneeren. Het fcherp invorderen van 't Ruitergeld heeft 'er gelegenheid toe gegeven.

Het afzetten der Munte, de overmaatige Gelegen-^{heid tot} Regen van den Herft des jaars 1490, het ^{deezee-} nee-^{Opftand.}

(a) Privileg. van Tazel, bl. 45.

FILIPS II. neemen van verscheiden' Oosterfche Schepen
1490. door die van Sluis, en andere rampen van
 deeze kommerlyken tyd hadden zulk eene
 groote duurte en gebrek van levensmiddelen,
 hier te Lande, veroorzaakt, dat de schamele
 Gemeente langer niet van het eene brood aan
 het andere wist te komen. Een elf ponds brood,
 van twee deelen Garst en een deel Haver, ge-
 lyk toen veel in gebruik was, gebakken, moest,
 te Hoorn, drie Karels stuivers gelden: 't welk,
 voor veelen, niet te betaalen was. Men at,
 derhalven, op verscheiden' Plaatsen, reeds
 draf, raapzaadskoeken, en ander beestenvoed-
 sel. De armoede nam alomme de overhand.
 Te Leiden, werden, ten deezen tyde, tien-
 duizend behoefügen opgeschreeven, aan wel-
 ken, weekelyks, brood uitgedeeld werdt. Te
 Amsterdam, waren 'er nog meer. Te Hoorn,
 tweeduizend. En onaangezien de Landzaaten,
 in 't algemeen, zeer verarmd waren, werdt het
Ruitergeld of *Maandgeld*, alle maanden, alom-
 me, ten scherpsten ingevorderd. 't Verdroot,
 eindelyk, 't Gemeen, met naame de gering-
 sten onder de Kennemers, Westfriezen en Wa-
 terlanders, zig dus langer, tot op het gebeen-
 te, te laten uitmergelen. Ook hadden veelen
 zo lang gegeven, dat hun niets meer over-
 schoot, en zy genoodzaakt werden, betaaling
 te weigeren. De Stadhouder, Jan van Eg-
 mond, dit hun onvermogen voor onwilligheid
1491. neemende, gaf zig, op den tienden van Gras-
 maand des jaars 1491, aan 't hoofd van eeni-
 ge Knegten, op weg, om de Kennemers en
 de anderen, tot het opbrengen van 't *Ruiter-*
 geld,

geld, te dwingen. Maar naauwlyks hadt hy FILIPS II. 1491.
 twee der weigerenden doen doodslaan, en eenen 1491.
 gevangen neemen, of de morrende me- 1491.
 nigte raakte, in de meeste Dorpen van Ken- 1491.
 nemerland en Westfriesland, op de been, 1491.
 greep de wapenen op, en rukte, aan hoo- 1491.
 pen, hier naar Alkmaar, daar naar Hoorn, 1491.
 om aanhang te werven. Overal riepenze, dat
*zy niet meer geeven konden, en zig liever dood
 vegten wilden, dan van honger sterven.* Te
 Hoorn, bleef het by woorden (b). Te Alk-
 maar, vielen die van Schagen in de eerste
 plaats (c), en voorts de andere Kennemers
 aan op het Huis van den Rentmeester Klaas
 Korf, die, door zyne schraapzugt, van wel-
 ke wy reeds een merkwaardig staaltje ver-
 toond hebben (d), boven anderen, in den gemeenen
 haat, geraakt was. In de eerste woede, werdt
 zyn Dienaar doodgeslaagen. Korf zelf was
 juist, tot zyn geluk, van huis. Voorts werdt,
 in zyne wooning, alles, wat men aantrof, ge-
 plonderd en vernield. De oproerigen, by wel-
 ken zig ook veele Ingezetenen van Alkmaar
 voegden, groeiden dagelyks aan in getal: des
 Egmond zig genoodzaakt zag, het heffen van
 't Ruitergeld, voor eenen tyd, te staaken. De
 Stad Haarlem zondt, midlerwyl, eenige Ge-
 magtigden naar Alkmaar, om de oproerigen, 1491.
 met goede woorden, tot bedaaren, te bren- 1491.
 gen. Men hielt hun voor „ dat zy, met 1491.
 „ reden, over de drukkende lasten klaagden, 1491.
 „ en verligting begeerden; doch dat deeze,
 „ niet

(b) VELIUS Hoorn, bl. 150, 151.

(c) J. D. WYNKOPER by BOOMKAMP Alkmaar, bl. 34.

(d) XIV Boek, bl. 262.

FILIPS II. „ niet door geweld, maar by vreedzaam ver-
1491. „ zoek, moest gevorderd worden. Dat men,
 „ ten dien einde, eene algemeene Dagvaart,
 „ in den Haage, beschreeven hadt, op wel-
 „ ke hunne klagten gehoord, en hunne be-
 „ zwaarniffen, naar billikheid, afgedaan kon-
 „ den worden. Dat zy zig, ondertuffchen,
 „ van alle geweldenaaryen onthouden moes-
 „ ten, zo zy zig niet nog grooter schade,
 „ dan zy tot hier toe geleeden hadden, op den
 „ hals haalen wilden.” Dit Vertoog vondt
 ingang. Men beloofde zig stil te houden, in-
 dien de Stadhouder den gevangen Huisman in
 vryheid stelde, gelyk terftond geschiedde (e).
 Het Kaas- en Broods-Volk bleef egter te Alk-
 maar leggen, ten laste der Burgerye.

Dagvaart 's Volks klagten werden, op de Dagvaart
in den in den Haage, ingebragt en overwoogen.
Haage. Doch 't was 'er zo ver van af, dat 'er middel
 tot verligting zou beraamd geworden zyn,
 dat de Stadhouder, in tegendeel, sterk by de
 Steden aanhieldt, om in eene nieuwe belasting
 van twee gouden Andries guldens op ieder
 Huis te bewilligen. De Dagvaart werdt ond-
 tertuffchen eenen geruimen tyd sleepende, en
 daar door het Kaas- en Broods-Volk in tame-
 lyke rust gehouden (f).

II. Jan van Naaldwyk, kennis van de opschud-
Jan van dingen in 't Noordergedeelte van Holland ge-
Naald- kreegen hebbende, vondt geraaden, zig der-
wyk waards te begeeven, en 'er, ware 't mogelyk,
doet eene eenig voordeel, tot ondersteuning zyner ver-
Landing zwak-

(e) VELIUS Hoorn, bl. 151.

(f) Grootte Chronyk, Divis. XXXI. Cap. 74.

zwakte partye, uit te trekken. Hy vertrok ^{FILIPS II.} dan, met zyne Vloote, in Hooimaand, van ^{1491.} Sluis, in 't voorneemen, om te Zandvoort ^{te Wyk} te landen. Doch de Dorpelingen, gewaar- ^{op Zee.} schuwd, stelden zig te weer, en hielden de Hoekschen van land. Naaldwyk zeilde toen voort naar Wyk op Zee, alwaar hy de Dorpelingen te bedde overviel; veelen, die de wapenen aangreepen, van 't leeven beroofde, en eenige huizen in brand stak, en plonderde. 't Schynt, dat de Hoekschen tot deeze geweldenaaryen vervoerd werden, om dat de Dorpelingen zig te weer stelden: 't welk nogtans deezen, die van hun oogmerk onkundig waren, niet kwalyk te neemen was. Van Wyk op Zee, begaf zig Naaldwyk naar ^{bemag-} 't Marsdiep, en bemagtigde de Eilanden Texel ^{tigt} en Wieringen, doende de Eilanders begrypen, ^{Texel en} dat hy gekomen was, om hen van de zwaare ^{Wierin-} schattingen te ontheffen, en de rust in 't Land te herstellen: waardoor hy veel aanhangs kreeg. Den meesten Zomer sleet hy, op en omtrent deeze Eilanden, houdende de Zuiderzee en zeegaten, met zyne Vloote, onveilig (g). Eens egter, begaf hy zig naar Sneek, van zins, om, met hulp der Schieringers, die ééne lyn met de Hoekschen in Holland trokken, eene onderneeming op Hoorn of Enkhuizen te doen. 't Was blykbaar genoeg, dat die van Hoorn den Hoekschen en 't Kaas- en Broods-Volk niet ongunstig waren. Doch zy schynen de magt van Naaldwyk te gering geoordeeld te hebben, om hem hunne Stad, toe

(g) Grootte Chronyk, Divis. XXXI. Cap. 74.

FILIPS II. te vertrouwen, en zig daar door eene belegering op den hals te haalen. Enkhuizen hieldt zig t'eenemaal buiten de beroerte deezer tyden. Daar bleef dan voor Naaldwyk niets overig, dan de eene of de andere Stad, by verzoekt, te raffing, in te neemen. Hier toe werden hem, vergeefs, door de Schieringers, te Sneek, driehonderd Hoorn of Enkhuizen te verrasfen, en keert naar Sluis te rug.

man bygezet. En met dit volk, begaf hy zig naar Staveren, van waar hy, een en andermaal, de Steden Hoorn en Enkhuizen bespieden liet. Doch alzo de verspieters niet te rug keerden, en de Enkhuizers en eenige Westfriezen ook verscheiden' poogingen dedden, om Naaldwyk de landing te beletten (*b*), besloot hy, dat 'er geene hoop voor hem was, om zig, in éene deezer Steden, te vestigen: waarom hy de Friesche manschap naar Sneek te rug zondt (*i*). Ook verliet hy zelf eerlang de Westfriesche Kusten, keerende naar Sluis in Vlaanderen weder. Men hieldt, onder weg, scherpe wagt om hem te vatten. Doch hy geraakte, in 't kleed van eenen lyfknecht van zekeren Heer der Duitsche orde, behendiglyk binnen Sluis (*k*).

Te Hoorn, besluit men geen Ruitergeld meer te geeven.

De Dagvaart, in den Haage, ondertusschen geëindigd zynde, zonder dat 'er eenig middel beraamd was, om 's volks lasten te verminderen, begon het Kaas- en Broods-Volk, op nieuws, de ooren op te steeken. De Westfriesche en Kennemer Steden en Dorpen werden allen, binnen Hoorn, beschreeven. Ook verscheenenze 'er allen, uitgenomen Enkhuizen

(*b*) Handv. van Enkh. *bl.* 43.

(*i*) BRANDT *Enkh.* *bl.* 37. *UHR. EMM. Libr.* XXIX. *p.* 451.

(*k*) Grootte Chron. *Divis.* XXXI. *Cap.* 75.

huizen, en die van Dregterland (1). Hier werdt FILIPS II. eenpaariglyk beslooten, geen Ruitergeld meer 1491. te geeven, al zou men 'er den laatsten man by opzetten. Men verbondt zig, door zegel en brieven, aan elkanderen. Een deel van 't Beleid Kaas- en Broods-Volk werdt aangenomen, om van den Hoorn te bewaaren. Een ander gedeelte lag opstand. te Alkmaar. Hoorn wist, omtrent deezen tyd, van den Raad van Holland verlof te verkrygen, om het Blokhuis, welk men, met reden, hieldt der vryheid van de Stad zeer hinderlyk te zyn, wederom te mogen slegten. Het hadt naauwlyks negen jaaren gestaan, en werdt nu, in korten tyd, ten gronde toe, afgebroken. Om eenige orde op het beleid van den opstand te stellen, werden de aangenomen' Kennemers en Westfriezen, in Vendelen en Rotten, verdeeld. Zy voerden Kaas en Brood in hunne banieren. Veelen droegen ook een stuk Kaas en Brood op de borst, zeggende, *dat zy, om dit te bekomen of te behouden, de wapenen hadden opgevat.* De Burgery te Hoorn hadt ondertusschen veel overlast van deeze gasten, die alomme in de Huizen liepen, en zig, naar genoegen, deeden opschaffen: den overigen tyd besteedende, met de Stad op en neder te wandelen, en veelerlei moedwil te pleegen. Binnen weinige maanden, maakten zy 't hier zo grof, dat de Regeering, met goede woorden, en, vermoedelyk, ook met giften aan sommigen, te weeg bragt, dat de gantsche hoop de Stad ruimde, en zig naar Alkmaar begaf, alwaar zy grooter aanhang

(1) Handv. van Enkh. bl. 46. Handv. van Drechtel. bl. 63

FILIPS II. scheurd. Doch des anderendaags, werd dit
1492. plonderen gestuit, en orde op 't bewind der
 Stad gesteld. Uit het Noorden van Holland,
 vloeide, van dag tot dag, meer volks naar
Aanflag Haarlem. Men besloot, derhalven, zig ook
op Lei- van Leiden meester te maaken. De Stadhou-
den. der, vermoeden of kennis hier van gekree-
 gen hebbende, was, met eenige Edelen en
 Knegten, in Leiden gekomen, en hadt een
 Blokhuis, buiten de Rynsburger-Poort, al-
 waar de aanval zou moeten geschieden, op-
 geworpen, en daarenboven de wallen en too-
 rens, van bussen en ander Krygsgereedschap,
 behoorlyk voorzien. De Kennemers en West-
 friezen trokken, onder de banieren van Haar-
 lem en Alkmaar, ten getale van drieduizend,
 op den agtsten van Bloeimaand, des avonds,
 uit Haarlem, verzeld van eenige aanzienlyke
 Burgers, en veelen uit het graauw. Te Noord-
 wyk, vernagt hebbende, kwamen zy, des
 anderendaags, voor Leiden. 't Gelukte hun,
 in den eersten aanval, het Blokhuis buiten de
 Rynsburger-Poort te veroveren, en de naaste
 Huizen in te neemen. Doch dus na gekomen,
 werden zy zo vinnig van de vesten beschoo-
 ten, dat zy te rug weeken, en eerlang, hals
 over hoofd, aan 't vlugten sloegen, zig, wyd
 en zyd, zonder orde, vaneen verspreidende.
 De Stadhouder joeg hen wel na, en bekwam
 eenige gevangenen; doch zo veelen niet, als
 hem in handen zouden hebben moeten vallen,
 wanneer de aftogt in orde geschied was. De
 vlugtenden kwamen grootendeels wederom
 binnen Haarlem, alwaar zy, sedert, leggen
 bleeven.

De

n, in't jaar 1492.

NEW YORK
LIBRARY
1958

De Stadhouder, bevroedende, dat het Kaas-Filips II. en Broods-Volk ligtelyk te beteugelen zou 1492. zyn, door eenige geregelde benden Knegten, De Heraan welken het hem thans ontbrak, hieldt, zo't fchynt, terftond hierna, om eenig Krygsvolk aan, by den Hertoge van Saxen: die, in aller yl, eenige benden herwaards afzondt, van meening, om zelf, binnen kort, te volgen. Het Düitsch Krygsvolk, in Holland gekomen, trok regelregt naar Haarlem, bedryvende, onder weg, veel moedwils. Noordwyk, alwaar de Kennemers en Westfriezen, op den togt naar Leiden, vernagt hadden, leedt den eerften aanftoot. Te Zandvoort, werdt de Kerk en 't Dorp beroofd. Van hier, trokkenze naar Beverwyk, welke Plaats, na eenigen tegenftand, bemagtigd werdt. Hier verfehans- ten zig de Düitsche Knegten, terwyl het om- leggende Land, dagelyks, door hen afgeloo- pen werdt.

De Haarlemmers, weetende dat het ophen gemunt was, hadden, tot befcherming der Stad, ook eenige vreemde Knegten aangeno- men. Doch toen, kort hier na, Hertog Albrecht van Saxen in den Haage gekömen was, zonden zy hem Gemagtigden toë, om zig met hem te verdraagen. Geduurende deeze onderhandeling, vielen 'er, van tyd tot tyd, hevige Schutgevaarten voor, tuffchen de Düitsche Knegten, die te Beverwyk lagen, en de Kennemers: een, onder anderen, te Heems- kerk, alwaar wel zeshonderd man van weder- zyde sneuvelde. De Kennemers en die van Alkmaar verlooren 'er egter de meesten. De Düitsche Knegten, sedert, Velzen geplon-

FILIPUS II. derd hebbende, stroopten tot voor de Poorten
1492. van Haarlem.

IV. De Haarlemmers, die nog, met den Hertog van Saxen, over hunnen Zoen, in onderhandeling waren, hadden, om hem te eer te vermurwen, de Kennemers en andere gehuurde Knegten de Stad doen ruimen: ook eenige Geldersche en Kleeffsche manschap, die met hem zig ten hunnen dienste aangeboden hadt, buiten gehouden. Hertog Albrecht, ten volle verzekerd van de volkomen' onderwerping der Stad, begaf zig, in 't midden van Bloeimaand, derwaards. Men ontving hem met veel eerbewys, hem de sleutels der Stad aanbiedende. Terstond na zyne aankomst, deedt hy eene galg op het Zand of Marktveld opregten: meest om schrik te baaren, hoewel 'er ook naderhand eenigen, die het Kaas- en Broods-Volk allereerst ingelaaten hadden, ter dood gebracht werden. En terwyl de Hertog van Saxen zig te Haarlem onthieldt, kwamen de Gemagtigden der Kennemerer, Westfriezen en Waterlanderer, van alle kanten, by hem, om vergiffenis van den opstand te verzoeken (p). Hy liet zig niet dan met veel moeite verbidden: en, op den eenentwintigsten en vyfentwintigsten van Bloeimaand, werdt 'er een algemeene Zoen beraamd, op den volgende voet:

Voorwaarden der verzoening van Haarlem, „ Haarlem moest de Banier der Stad, die „ voor Leiden geweest was, en alle zyne „ Privilegien den Hertoge van Saxen inhanden stellen. Ook moest de Stad in 's Hertogen „ gen

(p) Grootte Chron. Divif. XXXI. Cap. 76, 77, 78.

„ gen Bede bewilligen, en belooven, de derde FILIPS II.
 „ te zullen zyn, wanneer twee der groote 1492.
 „ Steden, in 't gevolg, haare stem tot eenige
 „ Graaflyke Beden gegeven zouden hebben.
 „ De Hertog vorderde wyders eene Poort der
 „ Stad, om dezelve te bevestigen, en ten
 „ dienste der Landsheeren te bewaaren. De
 „ Brieven, by welken erkend werdt, dat de
 „ Stad, of eenige byzondere Poorters derzel-
 „ ve, eenige Graaflyke Domeinen beleend
 „ hadden, moesten den Hertoge ter hand
 „ worden gesteld, om verscheurd en vernie-
 „ tigd te worden.” Dit zelfde bedong Hertog
 „ Albrecht ook van alle de anderen, met welken
 „ hy zig, ten deszen tyde, verzoende: 't welk,
 „ ongetwyfeld, tot merkelyk voordeel voor de
 „ Graaflykheid, strekken moest. „ Het Klerk-
 „ ambagt, dat is, het Geheimschryverfchap
 „ van Haarlem, zou voortaan altoos staan ter
 „ begeevinge des Graaven. De Hertog hieldt
 „ het regt aan zig, om zulken, die, aan het
 „ opslaan der Poorten, plondering, of dood-
 „ slag, schuldig geweest waren, te doen straf-
 „ fen. Byzonderlyk bedong hy, dat den Bloed-
 „ verwanten van den Schout van Ruiven en
 „ van andere vermoorden eerlyke en voor-
 „ deelige betering gedaan moest worden (q).
 „ Eindelyk moest de Stad, voor twee maan-
 „ den soldye der vreemde Knegten, zonder
 „ uitstel, vierendertigduizend gouden *Andries*
 „ *guldens* betaalen.
 „ Uit de Opgezetenen van *Kennemerland*, van Ken-
 „ moesten honderd Perfoonen, blootshoofds, nemer-
 „ bar- land,

(q) Zie SCREVELIUS *Harrl.* bl. 62.

PHILIPS II. „ barvevoets , zonder geweer , en met een
 1492. „ een wit stokje in de hand , den Hertoge van
 „ Saxen , in den naame des Roomsche-Konings
 „ en des Aartshertogs , knielende , om ver-
 „ giftenis smeeken , stellende lyf en goed ten
 „ zynen bevele , en beloovende , zig voortaan
 „ als getrouwe Onderzaaten te zullen gedraa-
 „ gen. Hertog Albrecht floot vyftig Perfoo-
 „ nen uit den Zoen , om 'er zynen wil mede
 „ te doen. Alle Handvesten moesten hem
 „ worden ter hand gesteld , om vernietigd te
 „ worden. Eindelyk moesten zy eene boe-
 „ te van vyfduizend *Andries guldens* opbren-
 „ gen (r).

van Alk-
 maar ,

„ Uit de Ingezetenen van *Alkmaar* , moesten
 „ vyfentwintig Perfoonen , in 't hemd of lin-
 „ nenkleedinge , met ontdekte hoofde en
 „ bloote beenen , en een wit stokje in de hand ,
 „ insgelyks , knielende , om vergiffenis ver-
 „ zoeken. De Poorten , Muuren , Toorens
 „ en andere vastigheden der Stad moesten
 „ ten gronde toe geslegt worden : waartoe die
 „ van Schager- en Nicuwdorper - Kogge en
 „ Nieuwland der Stad de hand moesten bie-
 „ den. De Handvesten der Stad moesten
 „ worden vernietigd. Met vyfentwintig In-
 „ gezetenen , begeerde de Hertog zynen wil
 „ te doen. De doodslag aan Klaas van Ruiven
 „ en anderen gepleegd , en de plondering van
 „ het Huis van Klaas Korf moest met geld
 „ geboet worden. Alle Krygsgereedschap en
 „ Bullen , grooter dan *Koluvrynen* , moesten
 „ den Hertoge worden overgeleverd : ook
 „ de

(r) Handv. van Keaneemerl. bl. 85.

„ de bezegelde Brieven, by welken men zig, FILIPS II.
 „ tot het onderneemen van deezen opstand, 1492.
 „ onderling verbonden hadt. Alkmaar moest
 „ eindelyk eene boete van *zesentwintighonderd*
 „ *Andries guldens* opbrengen, en daarenboven
 „ *drie stuivers* van ieder Huis, jaarlyks, ten
 „ eeuwigen dage, aan de Graaflykheid be-
 „ taalen.
 „ Uit *Westfriesland*, met Schager- en van West-
 „ Nieuwdorper-Kogge en Nieuwland; doch friesland.
 „ zonder Alkmaar, Hoorn, Medenblik,
 „ Texel en Wieringen, die een' afzonder-
 „ lyken Zoen slooten; ook zonder Enkhuizen,
 „ welk geen deel aan den opstand gehad hadt;
 „ moesten honderd en vyftig Perfoonen, in
 „ dezelfde gestalte als de Kennemers, vergif-
 „ fenis verzoeken. Hunne Handvesten werden
 „ ook vernietigd verklaard. Met honderd Per-
 „ foonen uit hen, begeerde de Hertog zynen
 „ wil te doen. Den moedwil, omtrent Klaas
 „ van Ruiven, Klaas Korf en anderen gepleegd,
 „ moesten zy ook helpen beteren. Het Schiet-
 „ geweer, grooter dan *Koluvrynen*, en al 't
 „ Buskruid, ook de Brieven, waarby zy zig
 „ met de anderen verbonden hadden, moesten
 „ terstond worden overgeleverd. Wyders
 „ werden zy gehouden, op bevel des Her-
 „ togs, te arbeiden aan de Sterkten, die, te
 „ Haarlem, te Alkmaar, of te Hoorn zouden
 „ worden opgereg. Voor boete moesten zy
 „ *zesduizend Andries guldens* eens, en *twee*
 „ *stuivers* van ieder Huis, jaarlyks, ten eeu-
 „ wigen dage, betaalen. Doch de Westfriesche
 „ Dorpen, die geen deel aan den opstand
 „ gehad hadden, zouden tot deeze schatting
 „ „ niets

FILIPS II. „ niets behoeven op te brengen. Hem en
1492. „ Venhuizen, Wydenes, Leek, Schellinkhout,
 „ Grootebroek, Bovenkarspel, Lutkebroek,
 „ Hoogkarspel, Oosterblokker, Westerblok-
 „ ker en Binnenwyzend, die min misdaan
 „ hadden dan de andere Westfriesche Dorpen,
 „ werden”, op de voorspraak van twee Enk-
 „ huizer Burgemeesters (2), die, op de knieën,
 „ voor hun baden (1), „ voor een derde, in de
 „ gemelde schatting verligt; mids dat deeze
 „ verligting ten laste van de overigen kwame.”
 Men moet hier, in 't voorbygaan, aanmerken,
 dat dit Vonnis den Westfriezen te harder heeft
 moeten vallen, om dat zy, by Brieven van het
 Hof van Holland, gedagtekend den negenden
 van Hooimaand des jaars 1491, reeds vergif-
 fenis verworven hadden, van den moedwil aan
 't Huis van Klaas Korf, en van de andere ge-
 weldenaaryen, voor dien tyd, gepleegd (1).

van Me-
denblik,

„ Tien Perfoonen uit *Medenblik* moesten,
 „ blootshoofds, ongegord, en met een wit
 „ stokje in de hand, vergiffenis komen ver-
 „ zoeken. Ook moest de Stad haare Handves-
 „ ten, en alle Inwooners, die deel aan den
 „ opstand gehad hadden, den Hertoge in
 „ handen stellen, om 'er zynen wil mede te
 „ doen. Voor boete moest zy *driehonderd*
 „ *Andries guldens* betaalen.

van
Hoorn,
Edam,
Monni-

„ *Hoorn, Edam en Monnikendam* moesten,
 „ nu en ten allen tyde, de Poorten voor den
 „ Hertoge openen. Ook moesten zy, en het
 „ Eiland

(1) BRANDT Enkh. bl. 38, 41, 42.

(2) Handv. van Enkh. bl. 43.

(3) *Nanning Tapper en Simon Pieterszoon.*

„ Eiland *Wieringen* alle oproerigen overleve-^{FILIPS II}
 „ ren. Hoorn, in 't byzonder, moest den ¹⁴⁹²⁻
 „ Hertoge eene Poort of plaats in de Stad af-^{kendam,}
 „ staan, om aldaar eene sterkte te bouwen, ^{Wierin-}
 „ op kosten der Stad. Aan boete moest Hoorh^{gen,}
 „ *duizend*, Edam *agtbonderd*, Monnikendam
 „ *vierbonderd*, en Wieringen *tweehonderd An-*
 „ *dries guldens* betaalen.
 „ „ Vyfentwintig Perfoonen van *Texel* moes- en *Texel*.
 „ ten, in 't zwart, blootshoofds, ongegord
 „ en knielende, vergiffenis komen verzoeken.
 „ De Handvesten des Eilands moesten den
 „ Hertoge in handen gesteld worden. De
 „ Hertog behieldt de straffe der Eilanderen,
 „ die tot den vyand overgelopen waren, aan
 „ zig. Zy moesten zyn Huis sterk maaken,
 „ naar inhoud der Brieven, hun, door den
 „ Raad van Holland, toegezonden. Voorts
 „ moesten zy *duizend Andries guldens* aan boe-
 „ te, en twee maanden lang vyfentwintig
 „ Knegten betaalen, die onder den Schout
 „ van *Texel* staan, en dienen zouden, om 't
 „ Eiland in rust te houden.” (u).

Op zodanigen voet, werdt deeze opstand der V. •
 Kennemerer. Westfriezen en Waterlanderer ^{Onder-}
 verzoend. Sommigen twyfelen, of alle de Voor-^{zoek hoe}
 waarden van deezen Zoen wel naargekomen Voor-^{verre de}
 zyn. Onze Kronyken melden, dat die van Haar-^{waarden}
 lem ten minsten, binnen korten tyd, zevenen-^{van dee-}
 twintigduizend *Andries guldens* hebben opge-^{zen Zoen}
 bragt: om welke somme te vinden, de Poorters ^{naarge-}
 hunne zilveren Schaalen, Koppen, Lepels, ^{komen} zyn.
 en andere kleinoodien op 't Stadhuis brengen
 moes-

(u) Zie de Zoenbrieven by **ORLERS** Leiden, bl. 431-442.

FILIPS II. moesten. De andere groote Steden waren ge-
1492. beeten op Haarlem, om dat deeze Stad, fe-
 dert eenige jaaren, niets tot de gemeene Oor-
 logslasten hadt willen draagen: 't welk oorzaak
 was, dat zy, ten deezen tyde, niet alleen niet
 voor Haarlem spraken; maar de Stad zelfs
 nog drongen, om haar tienduizend guldens,
 wegens agterstallen, te voldoen. De Hertog
 deedt wyders, nog voor 't einde van Bloei-
 maand, een zwaar Blokhuis te Haarlem op-
 werpen (v). Ook werdt, te Hoorn, eerlang,
 eene sterkte gestigt, de *Zeeburg* genaamd (w).
 Uit al het welke, men ziet, dat de Hertog de
 voorwaarden van den Zoen, ten minsten ge-
 deeltelyk, heeft willen naargekomen hebben.
 Niet min klaar blykt het, van den anderen
 kant, dat Alkmaar, niet lang hierna, hersteld
 geworden is in de Voorregten, die, by het
 vonnis des Hertogs van Saxen, verbeurd ver-
 klaard waren (x). Ook vindt men, dat die
 van Kennemerland, op den zevenden van Zo-
 mermaand deezes zelfden jaars, in de verbeur-
 de Handvesten hersteld zyn, mids zekere som-
 me beloovende op te brengen. Ten zelfden
 tyde, stondt de Hertog ook af van het regt,
 welk hy zig voorbehouden hadt, om met
 vyftig Kennemers zynen wil te doen (y). De
 Dregterlanders, die bevonden werden weinig
 deel in den opstand gehad te hebben, ver-
 kreegen, een weinig laater, ook herstelling
 in

Blokhui-
 zen te
 Haarlem
 en te
 Hoorn
 gestigt.

(v) Groote Chron. Divis. XXXI. Cap. 78.

(w) VELIUS Hoorn, bl. 160.

(x) Brief van den 6 July 1492, gemeld by BOOMKAMP Alk-
 maar, bl. 39.

(y) Handv. van Kennemerl. bl. 88.

in hunne Voorregten (z). De Stad Haarlem FILIPS II. 1492.
 bekwam alleraant, en eerst onder de Regeering van Graave, naderhand Keizer, Karel, het volkomen gebruik der voorige Privilegien weder. • Het Slot, hier gestigt, werdt, eerlang, nevens de Sloten te Woerden en te Medenblik, aan Hertoge Albrecht verpand, voor driemaalhonderdduizend Rynsche guldens, welken hy, wegens agterstallige soldye van zyn Krygsvolk, te vorderen hadt (a). Maar sommigen hebben aangemerkt, dat hy wel diende; doch zig ook wel betaalen liet (b).

Dus eindigde het Kaas- en Broods-spel, of Einde liever de Kaas- en Broods-Kryg. Ook mag men van den hier het einde der Hoeksche en Kabbeljaauw- Hoek- schein en Kabbel- jaauw- schein Twee- spalt. sche tweedragt plaatsē, die na byna anderhalve eeuw geduurd hadt. De magt der Graaven, door het vreemd Krygsvolk gestyfd, nam allengskens zo zeer toe, en de Landzaaten werden, door de vermeerdering van boeten en schattingen, dermaate uitgeput en verarmd, dat hun noch moed noch middel overschoot, om de voorige oneenigheden wederom op te haalen. Eenige Steden, immers Hoorn was zo zeer ten agteren geraakt, dat de Poorters, te Amsterdam, in Zeeland, in Brabant en in Vlaanderen, om de schulden der Stad, bekommerd werden; en naauwlyks ergens, datt op de vrye jaarmarkten, verschynden durfden; 't welk tot merkelyk agterdeel der gemeene Neeringen strekte (c), en onder anderen oorzaak

(z) Handv. van Drechterl. bl. 63-65. BRANDT Enkh. bl. 39.

(a) SICKO BENINGA Chronickel, bl. 105.

(b) DE LA MARCHE Livr. II. Cb. XL. p. 655.

(c) VELIUS HOORN, bl. 161.

FILIPS II. zaak was, dat niemand iets tot voorstand der
1492. verdruchte vryheid onderneemen durfde: waar
 toe het omkomen of de vlugt der aanzienlyk-
 ste Hoekschen ook een voornaame hinderpaal
 was.

VI. Hertog Albrecht van Saxon, in 't laatst van
 Zierik- van Zomermaand, met zyn Krygsvolk, uit
 zee ver- van Holland, naar Zeeland, overgestoken zynde,
 zoent zig met den maakte zig, by verrassing, meester van de
 Hertoge Stad Zierikzee. De Ingezetenen deezer Stad,
 van alwaar Adolf, Vader van Filips van Kleeve,
 Saxon. zyne wooning hieldt, hadden die van Sluis,
 gedurende den Vlaamschen Kryg, zeer be-
 gunstigd, en Jan van Naaldwyk, na den
 Scheepsstryd by Brouwershaven, vryen door-
 togt vergund; waardoor zy, in de ongenade
 des Hertogs van Saxon, vervallen waren. Nu,
 zig overmeesterd ziende, verzoenden zy zig met
 hem, op gelyke Voorwaarden als de Hollan-
 ders. „ Die van de Wet en nog zestig In-
 „ gezetenen moesten hem blootshoofds en
 „ knielende om vergiffenis smeeken. Honderd
 „ ponden jaarlyks, welken zy uit 's Graaven
 „ Domeinen trokken, werden verbeurd ver-
 „ klaard. Ook moesten zy vierentwintigdui-
 „ zend gouden *Andries guldens* eens, en twee
 „ stuivers van ieder Haardstede, jaarlyks,
 „ opbrengen.” De Brieven, hier van verleend,
 zyn, op den tienden van Hooimaand, te Zie-
 rikzee, gedagtekend (*d*).

Beleg en Holland en Zeeland dus in rust en tot on-
 Overgaa- derwerping gebragt hebbende, keerde de
 ve van Her-

(*d*) *Groote Chron. Divis. XXXI. Cap. 79. RAIGERSB. II. Deel, bl. 333 en BOXHORN aldaar.*

Hertog van Saxon naar Vlaanderen, om Sluis, FILIPS II. de eenigste Stad, in welke zig nog eenige 1492. voornaame Hoekfchen onthielden, door be-Sluis in legering, te bedwingen. De Stad stondt een Vlaande- Beleg, te water en te lande, van meer dan ren. twee maanden door. De Hertog van Saxon gebodt het Leger te lande. De Vloot, die de Stad, te water, benaauwde, was in Zee-land verzameld, en bestondt uit drie-enveertig Oorlogfchepen, dertig *Heuden* of Platbodems en dertien Hulken. *Filips van Bourgondie*, *Heer van Leveren* en Admiraal der Nederlanden, hadt 'er 't bevel over (e). Henrik de VII, Koning van Engeland, hadt hier nog twaalf fchepen, onder beleid van *Eduard Poining*, bygevoegd (f). De Stad werdt, eenen tyd lang, sterk befchooten. Doch Filips van Kleef verdedigde zig dapperlyk. Zyn Vader, Adolf, begaf zig, van Zierikzee, onder vrygeleide zyns Zoons, naar Sluis, om hem, tot het overgeeven der Stad, te vermaanen. Filips hadt hier egter geene ooren naar (g). Verfcheiden' gelukkige uitvallen deden hem den moed dermaate zwellen, dat hy tot geen overgeeven verftaan wilde. Eindelyk floeg, in Herftmaand, of by ongeluk, of door befel des vyands, de brand in 't Buskruid te Sluis: waardoor zo geweldig eene fchade veroorzaakt werdt, dat Filips van Kleef tot de overgaave befloot. Hy bedong den vryen uittocht voor zig en de zynen, en dertigduizend gul-

(e) REIGERSB. II. Deel, bl. 327, 328.

(f) F. BACON. Hist. Henr. VII. p. 173. Edit. Lugd. Batav. 1647.

(g) DE LA MARCHE Livr. II. Ch. XIV. p. 643.

FILIPS II. guldens voor 't gene hem Maximiliaan en Filips schuldig waren. 't Verdrag werdt, op den dertienden van Wynmaand, getekend (b).

DeHoek-
schen wy-
ken naar
Frank-
ryk. Filips van Kleef, die, te vooren reeds, aan 't Fransche Hof bekend geweest was, begaf zig, na 't overgaan van Sluis, derwaards, en heeft 'er, sedert, verscheiden' hooge Krygsampten bekleed (i). Jan van Naaldwyk trok ook naar Frankryk, alwaar hy overleeden is (k). Waarschynlyk hebben ook andere voornaame Hoekschen, ten deezen tyde, derwaards de wyk genomen.

V. Onlusten
met
Frank-
ryk. De Roomsche-Koning, Maximiliaan, hadt het stillen der opschuddingen hier te Lande geheellyk toevertrouwd aan de zorge van Hertoge Albrecht van Saxon, alzo hy, omtrent deezen tyd, met andere zaaken, de handen vol werks hadt. Wy hebben reeds, in 't voorbygaan, aangetekend (l), dat hy, in 't jaar 1489, by Volmagt, in Huwelyk getreden was, met Anna, Erfdogter van Bretagne. Dit Huwelyk, rugtbaar geworden, mishaaide den Koning van Frankryk ten hoogsten: die, terstond na de dood van Francois den II. Hertoge van Bretagne, toeleg gemaakt hebbende, om dit Hertogdom aan de Kroon te hegten, nu bespeurde, dat hiertoe geen kans zyn zou, zo 't Huwelyk van Maximiliaan en Anna voortgang hadt. Karel besloot, derhalven, het geslooten Huwelyk, 't koste
wat

(b) PONT. HEUTER. *Rec. Austr. Libr. IV. p. 207-211.*

(i) DANIEL *Tom. VII. p. 133, 303. METSKAN I. Boek, f. 7 versf.*

(k) GOUDHOEVEN *bl. 194.*

(l) XIV. *Boek, bl. 267.*

wat het wilde, te verbreeken. Onaangezien FILIPPS II hy voor lang reeds met Margareet van Oostenryk in de Egt verbonden was, en zy, zelfs 1492. in openbaare schriftten, den naam van *zyne Gemaalinne* droeg, vondt hy goed, deeze verbindtenis te schenden, en Anna van Bretagne, voor zig zelve, ten Huwelyk te verzoeken. Te gelyk voerde hy een Leger naar de grenzen van Bretagne, en bragt het, eerlang, zo ver, dat de Hertogin en de Grooten des Hertogdoms, in zyn verzoek, bewilligden. Het Huwelyk tusschen haar en Karel den VIII. werdt, in Wintermaand des jaars 1491, voltrokken, en de Krooning der Koninginne geschiedde, in den aanvang des volgenden jaars (m). Dit Huwelyk was een dubbele slag voor Maximiliaan. Hy zag zig niet alleen zyne Bruid ontroofd, maar daarbenevens zyne Dogter, Margareet, van het Huwelyk met den Koning van Frankryk verfteken. Des verzuimde hy niet, al zyn vermogen in 't werk te stellen, om den geleeden hoon te wreeken. Henrik de VII, Koning van Engeland, liet zig, op zyn aanhouden, beweegen, om, met een Leger, over te steeken naar Calais; doch hy was naauwlyks geland, of Karel de VIII. wist hem, door het aanbieden eener goede somme, tot het sluiten van eene Vrede, te beweegen (n). Maximiliaan hadt, midlerwyl, de vyandlykheden tegen Frankryk in Artois begonnen, en zig, in Oogstmaand des jaars 1492, van Atrecht meester gemaakt. Ook poogde hy, se-

dert,

(m) DANIEL *Tom.* VI. p. 653, 655, 659, 661-665.

(n) RADIN *Tom.* IV. p. 453-458.

FILIPS II. dert, de Ryksvorsten en de Zwitfers te be-
1493. weegen, om hem by te staan. Doch de Win-
 ter en 't volgend voorjaar verliep, zonder dat
 'er iets van belang ondernomen werdt. En
 Karel de VIII, die 't hoofd vol hadt van het
 ontwerp om 't Koningryk Napels te bemagti-
 gen, toonde zig zo genegen, om de Vrede
 met den Roomsch-Koning en den Aartsherto-
 ge Filips te sluiten, dat dezelve, eindelyk, op
 den drie-entwintigsten van Bloemaand des
 jaars 1493, te Senlis getroffen werdt. De
 Graaffschappen van Bourgondie en Artois wer-
 den den Roomsch-Koning, als Voogd van
 Filips van Oostenryk, zynen Zoon, afgestaan.
 Ook beloofde Karel de VIII. Margareet van
 Oostenryk, zyne ondertrouwde Gemaalin,
 den Gezanten des Roomsch-Konings terstond
 te zullen overleveren (o). Dit geschiedde fe-
 dert; en Margareet ontfloeg Karel den VIII,
 schriftelyk, van de Huwelyksverbindtenis, te
 vooren, met haar aangegaan (p).

Vrede
van Sen-
lis.

**Maximi-
liaan
wordt
Keizer.** In Oogftmaand, hier aanvolgende, over-
 leedt Keizer Fredrik de III. wordende, door
 zynen Zoon, den Roomsch-Koning, Maxi-
 miliaan, in de Keizerlyke waardigheid, op-
 gevolgd.

**De Aarts-
hertog
Filips
aanvaardt
de Re-
geering
der Ne-
derland-
den.** De nieuwe Keizer, genoodzaakt zig dikwils
 in Duitschland op te houden, vondt, in 't
 volgend jaar, geraaden, zig van de Regeerin-
 ge der Nederlanden te ontslaan, en dezelve
 zynen Zoon Filips, die nu in zyn zeventiende
 jaar getreden was, geheellyk op te draagen.
 Fi.

1494.

(o) COMMINES *Liv.* VII. Ch. 3. *Preuves sur COMMINES*,
Tome V. p. 426.

(p) DU MONT *Corps Diplom.* Tom. III. P. II. p. 311.

Filips werdt dan, in Herfftmaand, tot Hertoge van Brabant, ingehuldigd. FILIPS II. 1494.

Sedert begaf hy zig naar Geertruidenberg: alwaar de Staaten van Holland, in merkelyken getale, byeen gekomen waren. De inhuldiging geschiedde hier, in een benedenvertrek van de Herberg den *Wildeman*, op den twaalfden van Wintermaand. Vooraf, deedt Filips den Staaten, door den President van den Raad des Roomsche-Konings, *Thomas de Plaine*, Heere van Maigni, aanzeggen „ dat hy daar gekomen was, om gehuld en ontvangen te worden, als *erfagtig en natuuryk Prins en Heer, Graave van Holland en Heere van Friesland*: dat hy gezind was, de Privilegien, door Filips en Karel van Bourgondie en derzelve voorzaaten, den Landen verleend, te bezweeren; doch dat hy zulke Privilegien, als zy, nade dood van Hertoge Karel, mogten verkreegen hebben, van onwaarde hielt, en te niet deedt: om zonderlinge redenen egter, den Steden Delft, Leiden, Gouda, Amsterdam, Rotterdam en Schiedam vergunnende, haare Vroedschappen te kiezen, op gelyken voet, als zy, sedert de dood van Hertoge Karel, gedaan hadden: egter niet langer, dan tot dat hy vyfentwintig jaaren bereikt zou hebben.” Hier voegde hy by „ dat hy den Landen kwyttschelding verleenen wilde van 't gene zy Hertoge Karel schuldig gebleeven waten; hen te gelyk ontslaande van den eed, dien zy den Roomsche-Koning, Maximiliaan, als zynen Vader en *Momboir*, te vooren gedaan hadden. Eindelyk deedt

FILIPS II. hy zeggen „ dat hy niet ongenegen was ,
1494. „ den Landen , na dat de inhuldiging , op
 „ den gemelden voet , gefchied zou zyn ,
 „ eenige nieuwe Voorregten toe te staan ,
 „ mids dat dezelve niet met zyne Hoogheid
 „ streeden.” De Staaten , hierop , eenpaar-
 „ riglyk beflooten hebbende , den jongen Filips ,
 onder de gemelde voorwaarden , voor Graave
 aan te neemen ; deedt hy eerft , en daar na
 de Staaten den gewoonlyken eed (q). In
 Zeeland , gefchiedde de inhuldiging , kort hier
 na , te Reimerswaale (r). De Landzaaten , die
 gedeeltelyk ten minften , tot hiertoe , hunnen
 Graave , met ongenoegen , onder de voogdy-
 fchap zyns Vaders , gezien hadden , verheug-
 den zig nu , dat hy zelf de Regeering aan-
 vaardde. De binnenlandfche twiften hielden
 allengskens op , en de handel en neeringen
 begonden wederom te bloeien , als te vooren
 (s). Omtrent een jaar laater (3) , verleende
 Filips , volgens zyne belofte , by de inhuldiging
 gedaan , den Lande van Holland eenige
 Voorregten ; doch zulke uitgebreiden niet , als
 de Staaten hem verzogt hadden. Men zou
 gaarne gezien hebben , dat elke Stad haare
 Vroedschap hadt mogen hebben , en een dub-
 bel getal noemen , uit welk , de Stadhouder
 en Raaden de Wethouders , jaarlyks , kiezen
 zouden kunnen. Doch dit voorregt werd ,
 ook overeenkomstig met de belofte by de in-
 hul-

en ver-
 leent
 flegts be-
 paalde
 Voorreg-
 ten.

1495.

(q) Groot-Plakaarb. IV. Deel, bl. 2.

(r) REIGERSB. II. Deel, bl. 337.

(s) VELIUS HOORN, bl. 161.

(3) Den veertienden van Wintermaand des jaars
 1495.

huldiging, alleenlyk vergund aan de zes Ste-FILIPS II, den, Delft, Leiden, Gouda, Amsterdam, 1495. Rotterdam en Schiedam, en niet langer dan tot de Graaf vyfentwintig jaaren bereikt zou hebben. Tot zo lang alleen, beloofde hy ook, geene Ampten aan vreemdelingen te zullen geeven. Insgelyks, wilde hy zig niet langer verbinden, om geene Brieven van * Schâver* Repra- haaling, binnen Holland, ter uitvoeringe te saille. doen leggen, dan by raade van den Stadhouder en Raaden. De Staaten hadden begeerd, dat zy 'er zelve op gehoord mogten worden. Op hun verzoek, stont hy egter ten volle toe, niet te zullen munten, noch de munt te zullen op- of afzetten, ook geene nieuwe Tollen te zullen opstellen, dan met toestemminge van 's Lands Staaten. Wyders werdt den Staaten *Oktrooi* beloofd, om ommeslagen te mogen doen, tot aflossing hunner schulden. Eenige agterstallen werden hun kwytgesholden: 't welk de Graaf ook, by zyne inhuldiging, beloofd hadt te zullen doen. De Staaten hadden nog eenige andere punten begeerd; doch de Graaf wilde 'er niet, of niet dan met bepaalinge, in bewilligen (t).

Wy moeten niet vreemd vinden, dat Dordrecht en Haarlem niet genoemd zyn, onder de Steden, die Vroedschappen hebben, en een dubbel getal, tot het kiezen der Wethouderschap, noemen mogten. Dordrecht was, reeds te vooren, kort na de inhuldiging van Graave Filips, voor den tyd van vyfentwintig jaaren, in dit voorregt, bevestigd ge-

(t) Groot-Plakkaat, IV. Deel, bl. 1.

FILIPS II. geworden (*u*), en werdt, zo 't schynt, nu
 1495. niet genoemd, om dat deeze Stad nog niet,
 gelyk de andere Steden, bewilligd hadt in de
 Bede, by 's Graaven blyde inkomst, gedaan
 (*v*). Haarlem hadt zyne Voorregten, in 't
 jaar 1492, verbeurd, en nog niet wederom
 gekreegen. Eene der voornaamste redenen,
 wyders, waarom Filips de Handvesten van
 Vrouwe Maria, en met naame het Groot-
 Privilegie niet heeft willen bevestigen, schynt
 geweest te zyn, dat den Staaten, daarby,
 vryheid vergund was, om, naar welgevallen,
 vergaderingen te houden, welke vryheid Fi-
 lips hielt te stryden met zyne hoogheid.

IX. De Aartshertog Filips was naauwlyks in 't
 De Koop- bewind der Nederlanden bevestigd, of hy sloot
 handel tusschen
 Engeland VII, Koning van Engeland, welk, sedert, in
 en de de Nederlanden, onder den naam van het
 Groot-Commercie-Traktaat vermaard geweest
 is (*w*). De Koophandel tusschen Engeland
 en de Nederlanden was, sedert eenigen tyd,
 gestremd geweest: waartoe het gedrag van
 Margareet van Jork, Weduwe van Hertoge
 Karel van Bourgondie, gelegenheid gegeven
 hadt. Zy zag, met veel verdriet, het Huis
 van Lankaster, op den Engelschen Troon,
 en haar eigen, het Huis van Jork, genoeg-
 zaam uitgerooid. Zy liet, derhalven, geene
 gelegenheid voorby slippen, om onrust in 't
 Ryk te verwekken, of te voeden. *Lambert
 Simnel*, een Bakkers Zoon, van omtrent vyf-
 tien

(*u*) Handv. by BALEN, bl. 535.

(*v*) Groot-Plakaath. IV. Deel, bl. 6.

(*w*) F. BACON. Hist. Henr. VII. p. 266.

tien jaaren, werdt, in 't jaar 1486, uitgege- FILIPPS II.
 geven voor den Graave van Warwik, Broe- 1495.
 ders Zoon van Eduard den IV (x), en thans
 gevangen in den Tour. Jan, Graaf van
 Linkoln, en andere aanhangers van den Huize
 van York hadden de hand in dit bedrog. De
 Hertogin Weduwe van Bourgondie zelve, zondt
 tweeduizend Duitschers, onder bevel van Maarten
 Zwart, naar Ierland, alwaar, Simnel, onder
 den naam van Eduard den VI, tot Koning
 van Engeland, verklaard was (y). Simnel,
 in den aanvang des volgenden jaars, te Dublin
 gekroond zynde, staken Linkoln, Zwart en
 anderen, met hem, naar Engeland over.
 Henrik de VII. ontmoette hun by Nottingham,
 en versloeg hen t'eenemaal. Linkoln en Zwart
 sneuvelten in den stryd. Simnel, gevangen
 genomen, behieldt het leven. Henrik, o-
 vertuigd, dat anderen zig slegts van hem be-
 diend hadden, om eenigen schyn aan hunnen
 opstand te geeven, maakte den gewaanden
 Koning eerst zynen Keukenjongen, en vor-
 derde hem naderhand tot Valkenier (z). Na
 't mislukken deezer onderneeminge, rustte
 de Hertogin Weduwe van Bourgondie nog
 niet. Zy hieldt, van tyd tot tyd, het ge-
 rugt leevendig, dat Richard, Hertog van
 York, tweede Zoon van Eduard den IV, nog
 in weezen was; en Peerken Waarbeck (3), Zoon
 van

(x) F. BACON. p. 40 & seqq.

(y) F. BACON. p. 54, 56, 58.

(z) F. BACON. p. 68. RAPIN Tom. IV. p. 404, 405, 406,
 408, 409, 413, 414, 415.

(3) Zo werdt hy gemeentlyk genoemd. Zyn ei-
 genlyke naam was Pieter Oostbeek. Vide FRANC. ...
 CON. Hist. Regni Henr. VII. p. 192, 193.

FILIPS II. van eenen bekeerden Jood van Doornik, be-
1495. hoorlyk onderweezen hebbende, deedt zy
 deezē, looslyk, eerst in Portugal, daarna in
 Ierland; te voorschyn komen, onder den
 naam van Hertog van Jork. Peerken begaf
 zig, uit Ierland, naar Parys, alwaar Karel de
 VIII. hem voor Hertoge van Jork erkende
 (a). Omtrent den aanvang des jaars 1493,
 vertoonde hy zig eerst wederom voor de Her-
 toginne in Vlaanderen: die zig, in 't eerst,
 geliet, hem voor eenen Bedrieger te houden;
 doch allengskens overtuigd scheen, dat hy
 haar Neef was (b). In Engeland zelf, sloe-
 gen sommigen hier geloof aan (c): ook naar
 't scheen, zulken, die Peerken in Vlaande-
 ren gezien hadden. Verscheiden' misnoegde
 Engelschen staken herwaards over, om hun
 Hof te maaken by den gewaanden Hertoge
 van Jork (d). Doch Henrik de VII. ontdek-
 te haast, uit den Ridder *Robert Clifford*, wien
 de Hertogin 't geheim vertrouwd hadt, wat
 'er van deezē handel ware (e). Hy deedt
 den Aartshertoge Filips terstond verzoeken,
 dat de Bedrieger, Peerken Waarbeek, hem
 mogt overgeleverd worden. Doch als Filips
 dit weigerde, onder voorwendfel, dat de
 Hertogin een volstrekt oppergezag oefenen
 mogt, in de Landen, aan welken zy verlyf-
 togt was; en dat het hem niet vrystondt, ie-
 mant, uit haar gebied, te doen ligten (f);
 .deedt

(a) F. BACON. p. 188, 190, 191, 192, 1

(b) F. BACON. p. 201.

(c) F. BACON. p. 215.

(d) F. BACON. p. 216.

(e) F. BACON. p. 205, 209, 212.

(f) F. BACON. p. 213, 217.

deed Henrik terftond allen handel met de ^{FILIPS II.} Nederlanden verbieden, en alle Nederlan- 1495: ders uit zyn Koningryk vertrekken. Filips bleef hem niet ſchuldig; maar gaf diergelyk bevel, omtrent alle Engelschen, die zig, in de Nederlanden, ophielden (g). Hy en zyn Vader gingen nog verder. Zy lieten zig, door Peerken Waarbeek, onder den naam van *Richard, Koning van Engeland*, al het regt, welk hy op de Engelsche Kroon hadt, afstaan, indien hy zonder manlyke nakomelingen overleedt. Hier van werden Brieven bezegeld, te Mechelen, den vierentwintigsten van Louwmaand des jaars 1495, gedagtekend (b). Maximiliaan en Filips beoogden, buiten twyfel, zig, t'eenigen tyde, van deeze Brieven te bedienen, om onrust in Engeland te verwekken. Doch zy hebbenze zo geheimweeten te houden, dat 'er de Engelsche Historiefchryvers en de onzen geheel geene kennis van gekreegen hebben. De verdere gevallen van Peerken Waarbeek, die, zig, in 't jaar 1495, eenige maanden te Haarlem opgehouden hebbende, uit Texel naar Ierland zeilde (i), en, sedert, Henrik den VII. op den Troon hebbende doen beeven, eerst in 't jaar 1499, zyn leeven aan eene galg eindigde (k), behooren niet tot ons bestek: alzo klaar genoeg blykt, dat Filips en de Nederlanders, na 't jaar 1495, geen deel in zyne

ON-

(g) F. BACON. p. 218, 264

(b) Chart. van Brabant te Vilvoorde zevende *Benedenkasse*, *Laye Engleterre*.

(i) Grootte Chron. *Divif. XXXII. Cap. 5.* F. BACON. p. 247.

(k) F. BACON. p. 322. RAPIN *Tom. IV. p. 459, 460, 461, 462, 463, 465, 467, 496.*

Fiftes II. Burgos, in Grasmaand, voltrokken. Doch 1496. op den vierden van Wynmaand, daaraan volgende, verloor zy haaren Egtgenoot, aan eene heete koorts, en beviel, kort hierna, van eene onvoldraagen' vrugt. Zy bleef in Spanje tot in 't volgend jaar, en keerde toen naar de Nederlanden te rug. In Frankryk, was men zeer misnoegd op Ferdinand, ter oorzaake van deeze Huwelyken: vooral ter oorzaake van het eerste (r). En niet zonder reden, alzo de Koning van Arragon, in 't jaar 1493, plegtiglyk beloofd hadt, zyne Kinderen noch aan den Roomseh-Koning, noch aan den Koning van Engeland, noch aan derselver Kinderen te zullen uithuwelyken, dan met toestemming van den Koning van Frankryk (s): welke niet eens verzogt, veel min gegeven was. Doch 't was voor Ferdinand niets zeldzaams, de uitdrukkelykste verbindtenissen te schenden.

Invoering van nieuwe Excynzen, in Holland.

De zes groote Steden

Terwyl deeze veranderingen in 't Huis van Oostenryk voorvielen, was men, in Holland, bezig, met nieuwe Excynzen op te stellen en te heffen, tot voldoening der Graaflyke Beden, en om de Steden van schulden te ontlasten. Het invoeren deezer Excynzen geschiedde nu wel gemakkelyker dan te vooren, immers op sommige plaatsen (t). Doch het opbrengen der Graaflyke Beden schynt zo gereed niet geschied te zyn, als de Graaf gewenscht en verwagt hadt, alzo men vindt, dat de zes groote Steden, omtrent Slagmaand des

(r) DANIEL *Tom. VI. p. 203. Tom. VII. p. 53.*

(s) DU MONT *Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 297.*

(t) VELIUS HOORN, *bl. 162.*

des jaars 1496, door de Graaflyke Amptenaars, zyn uitgewonnen geworden (u). 't Welk niet te verwonderen is, als men aanmerkt, dat de Steden, door in- en uitheemsche oorlogen, uitgeput, nu naauwlyks op haar verhaal begonden te komen, en terstond merkelyke sommen, ter gelegenheid van het Huwelyk des Aartshertogs, opbrengen moesten. Keizer Maximiliaan ook, van zins den Oorlog in Italie te voeren, vergde den Hollandfchen en Zeeuwschen Steden manschap en geld daar toe af (v). Doch 't is niet te denken, dat men, in zyn verzoek, bewilligd zal hebben.

Filips II. 1496.

Filips Steden, waarschynlyk om de Hollandfche Steden, te eer, tot het opbrengen van ingewilligde of nog niet ingewilligde Beden, te bewegen, besloot, in Zomermaand des jaars 1497, eene reis te doen naar Holland, en zig in ieder der voornaamste Steden, volgens de aloude gewoonte, te doen inhuldigen: 't welk tot nog toe niet geschied was. Op den dertienden van Zomermaand, geschiedde deeze inhuldiging, te Dordrecht, van alle Mansperfoonen van vyftien jaaren en daarboven (w). Daarna, te Rotterdam, te Delft, in den Haage, te Haarlem, te Amsterdam, te Leiden, en te Gouda (x). Te Amsterdam, waren de Gemagtigden der Westfriesche en Waterlandfche Steden verscheenen, om den Graa-

(u) Groot-Plakaath. III. Deel, bl. 19.

(v) DU MONT Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 361, 363.

(w) BALEN Dordrecht, bl. 204.

(x) Grootte Chronyk, Divis. XXXII. Cap. 11.

FILIPS II. Graave, op nieuws, hulde te doen (y). Alom-
 1497. me werdt hy, met veele staatsie, naar 't gebruik
 dier tyden, ingehaald, en met vertooningen
 van stomme Perfoonaadjen, lichten en vreug-
 devuuren vereerd. Doch of hem thans op
 nieuws eenige Penningen werden toegestaan,
 vind ik nergens aangetekend.

XI. Gelderland was het eenigste Landschap on-
 Oor- der de Nederlanden, alwaar men Filips nog
 sprong geene hulde hadt willen doen. De verande-
 van den ringen, in dit Hertogdom, sedert eenige
 Gelder- jaaren, voorgevallen, hadden 'er aanleiding
 schen toe gegeven. Wy hebben het verhaal der-
 Oorlog. zelve tot hiertoe willen uitstellen, om den
 draad der andere geschiedenissen niet te
 breeken. Nu moeten wy de Geldersche
 zaaken van wat hooger ophaalen.

Men hadt, in dit Hertogdom, na het
 inhuldigen van Maximiliaan en Maria in
 den jaare 1481, tamelyke rust gehad. Doch
 eenigen tyd na de dood van Maria, begon-
 den veelen ook hier te dryven, dat de
 Voogdyschap over den jongen Filips Maxi-
 miliaan niet, maar den Staaten der Landen
 toekwam. Allengskens neigde men zelfs,
 om Karel, Zoon van Adolf van Gelder, die
 toen nog te Gend was, op nieuws tot Hertog-
 ge in te huldigen. Maximiliaan verloor Karel
 niet uit het oog, schoon hy hem, in 't jaar
 1485, wanneer hy omtrent zefstien jaaren
 bereikte, meer in 't openbaar verschynden liet,
 en gelegenheid gaf, om de Krygskonst in
 Vlaanderen te leeren (z). In Hooimaand des
 jaars

(y) VELIUS Hoom, bl. 162.

(z) PONTANUS *Libr. X. p. 578.*

jaars 1487; woonde hy den Veldslag tegen ^{FRANZ II.} de Franschen, omtrent Bethune, by, alwaar 1497. hy gevangen genomen werdt (a), gelyk wy, reeds, in 't voorbygaan, hebben aangetekend (b). De Gelderschen, gebeeten op de Oostenryksche Regeeringe, door welke zy, zo wel als de andere Nederlanders, ten deezen tyde, zwaar geschat werden, wendden al hun vermogen aan, om Karel te verlossen. 't Haperde voornaamlyk aan zekerheid voor zyn losgeld, welke eindelyk, op het einde des jaars 1491, gegeven zynde (c), verscheen Karel, in Lentemaand des volgenden jaars, op 't onverwagst, te Roermonde, en sedert in de andere voornaame Geldersche Steden, wederom wordende alomme beleefdelyk ontvangen. Hy hadt zyne verlossing meest te danken aan ^{Karel van Egmond komt in Gelderland.} *Vinderland, cent, Graave van Meurs*; die zig, hier door, de ongunst van Maximiliaan op den hals haalde (d). *Adolf van Nassau, Stadhouder van Gelderland* voor den Roomsche-Koning, zocht de Geldersche Steden te vergeefs aan zyne zyde te houden. Karel verzekerde zig van Wagingen, welke Stad *Floris van IJsselstein*, voor Maximiliaan, bewaarde (e). Ook verdedigde hy zyn regt op Geldet en Zutfen, sedert, in eenen Brief aan Keizer Fredrik (f). Doch also hy hiet, gelyk men denken kan, weinig ingang vondt, voer hy voort, zig van de wapenen te bedienen, om den Oostenrykschen

(a) PONTANUS *Libr. X. p. 581.*

(b) XIV. *Boek, bl. 237.*

(c) PONTANUS *Libr. X. p. 590; 591.*

(d) PONTANUS *Libr. XI. p. 595.*

(e) SLIGTENHORST *XI. Boek, bl. 301.*

(f) *Apud PONTANUM Libr. XI. p. 594.*

FILIPS II. afbreuk te doen, en zig in 't bewind van 't 1497. Hertogdom te vestigen. Hy zondt het Kaasen Broods-Volk, in Holland, eenige Knegten te hulpe, en maakte zig, in 't jaar 1493, meester van de Stad Buuren, behoorende tot de Heerlykheden des Heeren van Ysselstein. Ook overweldigde hy het Slot te Beest, welk toen bezetting des Hertogs van Saxon inhadt. Deeze, de beroerten in Holland gestild hebbende, viel, daarentegen, met zyn Volk, in Gelderland, bemagtigende Nieuwstad, in de Voogdye van Roermonde (g). Karel, geen volks genoeg op de been hebbende, om Hertoge Albrecht het hoofd te bieden, was, ondertusschen, geweeken naar Lotharingen, en onthieldt zig hier, eenigen tyd, by Hertog René, den vinnigsten vyand van het Huis van Bourgondie, en voor eenige jaaren, aan Karels Zuster, Filippa van Gelder, gehuwd. Voor 't einde des jaars 1493, hieldt hy egter, een Bestand met de Hollanders geslooten hebbende, te Graave, een mondsprek met Maximiliaan, die, onlangs tot de Keizerlyke waardigheid verheeven, en met *Blanka Maria*, Dogter van *Galeas Maria Sfortia*, Hertog van Milaan, in Huwelyk getreden zynde, zig, min dan voorheen, met de Geldersche zaaken, schein te zullen kunnen ophouden. Ook kwam men hier overeen, dat het geschil, over het Regt op het Hertogdom Gelder, aan de uitspraak der Keurvorsten verbleeven zou worden. Doch deezen verklaarden, in 't volgend jaar, dat Karel, noch zelfs zyne Voor-

De Keurvorsten verklaarden, dat hy geen regt op het Her-

Voorouders, geen Regt altoos konden hebben op Gelder en Zutfen, alzo deeze Landen, FILIPS II. 1497. al na de dood van Hertoge Reinoud den IV, togdom heeft. aan 't Ryk vervallen geweest waren (b). Karel zag zig derhalven genoodzaakt, zyne toevlugt wederom tot de wapenen te neemen. De meeste Steden, zyne zyde houdende, dreeven de Oostenryksche bezetting ter Poorten uit, en versterkten haare Vestingwerken. De Keizer, hierop, met een tamelyk Leger, in Gelderland, getrokken, bemagtigde Roermonde, en sloeg toen 't beleg voor Nieuwmege, welk hy egter haast wederom opbrak. Nieuwkerk op de Veluwe, door den Hertoge van Saxen, zeer sterk gemaakt, werdt, voor 't einde des jaars 1494, stormenderhand, door Karel van Gelder, veroverd. Doch in den aanvang des volgenden jaars, werdt 'er, tusschen hem en den Aartshertoge Filips, een Bestand voor eenige maanden getroffen (i). Kort na het eindigen van dit Bestand, of veellicht eer het nog geëindigd ware, bemagtigde Karel, dien wy voortaan den naam van *Hertog* geeven zullen, het Slot Baar. De Hollanders en Gelderschen stroopten, van tyd tot tyd, op elkanders Landen, zonder dat een der partyen in staat was, om zynen vyand tot eenen besliffenden Veldslag uit te daagen. In den Herfft des jaars 1497, kort na dat de Leerdam Aartshertog Filips, in de byzondere Holland-verloos-sche Steden, ingehuldigd was, bemagtigden ren en de Gelderschen Leerdam; doch werden, herwonen. eerlang

(b) PONTANUS *Libr. XI. p. 601, 602.*

(i) PONTANUS *Libr. XI. p. 603, 604, 605.*

FILIPS II. lang, genoodzaakt de Stad den Hertoge van **1497.** Saken wederom in te ruimen (*k*), die, sedert **Bestand.** ook het Slot Batenburg overmeesterde. Doch op den eenentwintigsten van Wintermaand, werdt 'er wederom een Bestand geslooten, zonder bepaaling van tyd. Alleenlyk stondt het partyen vry, hetzelfde te breeken, wanneer zy wilden, mids zes weeken te vooren kennis geevende (*l*).

XII. Terwyl Gelderland dus gefchokt werdt, **De** leedt Friesland ook geen en kleinen last. **Friezen** De Friezen, de Vrede en Vryheid tevens niet **vervallen** weetende te bewaaren, hadden elkanderen, **onder de** reeds anderhalve eeuw, door geduurig twisten, **Saxifche** afgemat en uitgeput, en zagen zig, eindelijk, **over-** omtrent deezen tyd, berooven van **heer-** de vryheid, die zy, eeuwen lang, tegen uitheemsche overheersching, hadden weeten te **sching.** beschermen. De Hollandsche Graaven hadden altoos voorgewend, een gegrond Regt te hebben op Friesland. Doch de Friezen kreunden zig hier weinig aan, zo lang zy niet door de wapenen gedrongen werden, dit Regt te erkennen. Wy hebben te vooren gezien (*m*), dat Hertog Karel, de Friezen, door onderhandeling, tot onderwerping hebbende willen brengen, kwalyk in zynen toeleg geslaagd was. Sedert hadt men, in Holland, weinig om de Friezen gedagt. Alleenlyk vindt men, dat Jan van Egmond, van eenige Vetkooipers verzeld, in Hooimaand des jaars 1488, eene landing in Friesland, omtrent Workum

en

(*k*) Groote Chron. Divif. XXXII. Cap. 17.

(*l*) SLIGTENHORST XI. Boek, bl. 309.

(*m*) XIII, Boek, bl. 107.

on Hinloopen, ondernomen heeft. Doch hy FILIPS II. werdt van de Schieringers zo wel ontvangen, 1497. dat hy, ylings de vlugt neemende, ter naauwer nood sloop raakte, en wederom in Holland kwam (n). In Herfstmaand des jaars 1491, hervatte hy den togt nog eens, met drieduizend man. Floris van Yffelstein verzelde hem. Doch de Schieringers hadden zig, in zo groot een getal, naar Staveren begeven, dat de Hollanders de landing niet onderneemen durfden (o). Beter gelukte, wat laater, de togt des Hertogs van Saxon. Maximiliaan, wel bevroedende dat het niet doenlyk zyn zou, Friesland aan Holland te onderwerpen, en hiertoe ook, veelligt, federt het bekomen der Roomsche-Koninglyke waardigheid, minder genegenheid hebbende, hadt Hertog Albrecht van Saxon met het Erfstads-houderschap van Friesland beleend. De Aarts-hertog Filips hadt hier zyne toestemming toe gegeven, onder voorwaarde, dat Hertog Albrecht de Sloten te Haarlem, te Medenblik en te Woerden, die aan hem, voor driemaal-honderdduizend Rynsche guldens, verpand waren, wederom ruimen zou (p), gelyk geschiedde. Hertog Albrecht vorderde, terstond hierna, den Friezen, eerst uit zynen eigen, en toen uit 's Keizers naam, schatting af. Dit geschiedde, in Zomermaand des jaars 1492, terwyl Hertog Albrecht zig te Hoorn bevondt. De Friezen antwoordden, dat zy hem

(n) E. BENINGHA II. *Boek*, Cap. CXLV. bl. 352.

(o) E. BENINGHA II. *Boek*, Cap. CLVIII. bl. 360.

(p) S. BENINGA *Chronickel*, bl. 105. *Voies aussy DE LA MARCHÉ L'An. II, Ch. XVI. p. 655.*

FILIPS II. „ hem noch den Keizer eenige schatting schul-
1497. „ dig waren. Doch begreep men 't anders,
 „ zy wilden naar redenen hooren, en 'er de
 „ hunnen tegen zeggen.” Hier by bleef het,
 voor dien tyd (q). Wat laater, riedt de Keizer
 den Friezen, die geduurig onderling overhoop
 lagen, eenen *Potestaat* of Overste te kiezen;
 tot welke waardigheid hy, onder anderen,
 den Hertog van Saxen voorflog. De Friezen
 volgden 's Keizers raad, in 't kiezen van eenen
Potestaat; doch zy vereerden *Jewe Dekama*,
 eenen uit den Frieschen adel, met deeze waar-
 digheid (r). By deeze gelegenheid, werdt,
 door de vergaderde Friezen, den Keizer en
 den Roomschen Ryke, getrouwheid gezwoo-
 ren (s). De Hertog van Saxen, zeer t'on-
 vrede, dat het hem gemist was, tot Potestaat
 van Friesland verkooren te worden, voedde,
 sedert, den Frieschen tweespalt onder de
 hand; styvende de Schieringer partye, door
 eenig Krygsvolk, welk hy, in Holland afge-
 dankt hebbende, door zyne Friesche vrien-
 den, aanneemen liet. *Nittert Fox* en *Goslik*
Juwinga liepen 't platte Land van Friesland
 af, met dit volk, en hielden hunne Landslui-
 den in geduurige bekommering. Dit duurde
 tot in 't jaar 1497, wanneer Albrecht eenigen
 naar Friesland afvaardigde, om te beproeven,
 of men thans meer genegenheid betoonen zou,
 om hem voor Overste aan te nemen dan voor-
 heen. Doch de Friezen, te Franiker byeen
 ge-

(q) E. BENINGHA II. *Boek*, *Cap.* CLIX. *bl.* 361.

(r) E. BENINGHA II. *Boek*, *Cap.* CLXVII. *bl.* 368.

(s) *Zie den eed*, in 't oud Friesch, by UBB. EMM. *Libr.*
 XXXII. p. 499.

gekomen, hadden geene ooren naar 's Hertogs voorflag. Des zondt hy, heimelyk, meer Knechten naar Friesland, die, zig gelaatende geenen dienst te hebben, onder begunstiging eeniger Schieringers, van den roof der Landhuiden leefden (t). Den Friezen van Westergo, schoon meest Schieringers, verdroot egter eerlang de balddaadigheid van dit Krygsvolk. Des vaardigden zy, in Lentemaand des jaars 1498, eenigen af naar Medenblik, alwaar de Hertog van Saxon zig toen bevondt. De Friesche Gemagtigden hadden last, om, wegens de overdragt der Regeeringe van Friesland, met hem, overeen te komen (u). Tot zo ver, hadt hy beoogd de Friezen te brengen, dat zy zelve hem aanzogten, om de Regeering huns Lands te aanvaarden. Des hielt hy zig, zo dra de Friesche gemagtigden hunnen last geopend hadden, als of hy weinig trek tot het bewind van Friesland hadt, op dat hy te beter Voorwaarden bedingen zou kunnen. Men kwam, eindelyk, op den dertigsten van Grasmaand, overeen, om den Hertog van Saxon, tot eenen erflyken Beschermheer en Keizerlyken Stadhouders van de Landstreeke Westergo aan te neemen. Men beloofde „ alle Steden en Sloten, ten allen tyde, voor „ hem *open te zullen houden* (5). Men gaf „ hem

(t) E. BENINGHA III. *Boek, Cap. XXVI. bl. 396.*

(u) S. BENINGA *Chronickel, bl. 24.*

(5) Wy hebben, in 't voorgaande gedeelte deezer Historie, meermaalen gezien, dat, by 't afftaan van zekere Stad of Slot, bedongen werdt, dat hetzelfde altoos, voor hem, die 't affstondt, *open* gehouden zou woden. Zie III. *Deel, bl. 36, 41.* Dit geschied-

FILIPS II. „ hem regt, om nieuwe Sloten en vastighe-
 1498. „ den te stigten. Men stondt hem verschei-
 „ den' Excynzen toe, tot beter onderhoud
 „ van zynen Vorstelyken Staat. Hy bedong
 „ de magt om Regt te doen, de Geregten
 „ alomme te zetten, en geld te munten, naar
 „ zyn welgevallen: ook dat alle Leenen voor
 „ hem moesten verheergewaad worden (v).”
 Albrecht stelde, niet lang hierna, *Willebrord*
van Schomberg, tot zynen Stedehouder, aan,
 en deeze bragt het overig gedeelte van Fries-
 land ook haast tot onderwerping (w). Keizer
 Maximiliaan beval den Friezen en Groningers
 in 't algemeen, den Hertoge van Saxon,

VOOR

(v) *Zie den Brief, hier van gemaakt, by E. BENINGHA III. Boek, Cap. XXX. bl. 403. en S. BENINGA bl. 34.*

(w) E. BENINGHA III. Boek, Cap. XXXI. XXXIII. XXXIV. XXXV. bl. 408, 414, 417, 418, 419.

schiedde ook, somtyds, by andere gelegenheden: byzonderlyk maakte de Leenheer, dikwils, diegerlyk beding, wanneer hy eene vaste Plaats ter leen uitgaf. De Huizen te Linschooten, te Asperen, te Bolgerstein, te Teilingen, en anderen hier te Lande zyn, onder dit beding, ter Leen uitgegeven. Ook hadt Heer Henrik van Kroonenburg, in Sprokkelmaand des jaars 1453, het Slot Kroonenburg, aan Melis van Mynden, afgestaan, mids *dat voorst, Slot altyt zyn open buus zou wesen, om zig dair up in ende wt tegens eenen jegelycken te behelpen, tot alre tyt als hy 's te doen zou hebben, ende des begeren zou: volgens den Verlybrief, ter Leenkamer geregistreerd, Libr. Princip. 1447-1459. Cap. Aemstelrelant fol. 6 vers.* Men ziet hieruit, welk het oogmerk van zulk een beding was. De Leenheeren wilden zig, des noods, van de ter leen gegeven' Sterkten bedienen. Ook wildenze, buiten twyfel, verhinderen, dat de Edelen het naaste Land niet beschadigden uit hunne Sloten, ofze den Vyand, ligtelyk, by middel van magt of trouwe, inruimden.

voor hunnen *Gouverneur* en *Potestaat*, te er- FILIPS II.
 kennen (x). Leeuwaarden, van Groningen 1498.
 geholpen, wederstreefde 't Keizerlyk bevel,
 eenigen tyd. Leeuwaarden werdt egter eer-
 lang tot onderwerping gebragt (y). Doch De Gro-
 Groningen bleef weigerig. Zig nochtans, niet ningers,
 in staat vindende, om de Saxifche magt, met den Her-
 geweld, te keer te gaan, vonden de Gronin- toge van
 gers geraaden, zig op nieuws te werpen, in Saxen
 de armen van den Biffchop van Utrecht, hun- Stadhou-
 nen ouden Heer. Te meer reden was hier der aan-
 toe, alzo Maximiliaan en de Hollanders thans neemen
 zo veel gezags niet meer hadden in 't Stigt willende,
 als zy, kort na de Vrede des jaars 1483, ge- doen den
 had hadden. De Hollandsche bezetting, welke Biffchop
 op ééne der Poorten van Utrecht lag, was, in van
 't jaar 1489, door de Stedelingen, die zig Utrecht
 ongaarne dus gebreideld zagen, verdreeven;
 en Fredrik en Floris van Yffelstein hadden,
 sedert, te vergeefs, gepoogd, deeze Poort
 wederom in hun geweld te krygen (z). Bif-
 fchop David van Bourgondie, Oudoom van
 den Aartshertoge Filips, was ook, op den
 zeffenden van Grasmaand des jaars 1496, in
 hoogen ouderdom, overleeden, en het Ka-
 pittel hadt, op den dertienden van Bloemaand
 daar aan volgende, *Fredrik van Baden*, tot
 Biffchop verkooren (a). Hy was vermaag-
 fchapt met het Huis van Oostenryk, zynde
 gebooren uit eene Zuster van Keizer Fredrik;
 doch

(x) Brief by E. BENINGHA III. *Boek*, bl. 419.

(y) Dezelfde *Cap.* XL. bl. 424.

(z) Grootte Chron. *Divif.* XXXI. *Cap.* 74. HEDA. p. 304, 305.

(a) Conclave Ultrai. in MATTH. XI Analect. Tom. II. p. 721
 & seqq.

FILIPS II. doch deeze maagfchap verhinderde hem niet, 1498. de hulde der Groningers, die van ouds Onderzaaten van 't Stigt geweest waren, te ontvangen (b). Ook was hy gestoord op den Hertoge van Saxon, wiens ftroopend Leger, onlangs, in Overyffel gevallen; doch, door de Gelderschen en Stigtschen, onder beleid van Hertoge Karel, wederom verdreeven was (c).

XIII. In Gelderland, waren nu de vyandykhe-
 De Oor- den wederom begonnen. Maximiliaan, be-
 log, in slooten hebbende, dit Hertogdom tot onder-
 Gelder- werping te brengen, hadt de Hertogen van
 land, Kleef en van Gulik bewoogen, hiertoe de hand
 begint op te leenen (d). In Wynmaand des jaars 1498,
 nieuws. te leenen (d). In Wynmaand des jaars 1498,
 was hy wederom in Gelderland getrokken, en
 hadt Egt, Nieuwftad en Erkelens bemag-
 tigd. De Gelderschen, een' bloedigen oorlog
 te gemoet ziende, begonden reeds te neigen
 tot een Verdrag met den Aartshertoge Filips:
 wanneer hun, voor 't einde des jaars, door
Lodewyk den XII, onlangs, in de plaats van
 Karel den VIII, op den Franschen Troon
 verheeven, eenig Krygsvolk toegezonden
 werdt. Toen rees hun dé moed weder; en
 zy maakten 't, federt, den Bondgenooten des
 Keizers zo bang, dat 'er, op den vyftienden
 van Zomermaand des jaars 1499, door be-
 middeling van Frankryk, te Aken, een af-
 zonderlyk Bestand, tusschen deezen en Her-
 toge Karel, geslooten werdt (e). De Aarts-
 her-

(b) E. BENINGHA III. *Boek, Cap. XLV. bl. 429.*

(c) PONTANUS *Libr. XI. p. 610.*

(d) DU MONT *Corps Diplom. Tom. III. P. II. p. 391.*

(e) PONTANUS *Libr. XI. p. 613, 614.*

hertog Filips werd hier door bewoogen, om ^{FILIPS II.} insgelyks een Bestand met den Hertoge van 1499. Gelder te sluiten: 't welk, gelyk meermaalen bestemd geweest was, tot wederopzeggens toe, duuren zou (*f*). De vier deelen van Gelderland verbonden zig, omtrent deezen tyd, tot het beschermen der onderlinge Vryheden: en wat laater, ontvingen zy, van Hertoge Karel, wien zy eenige penningen hadden toegestaan, verscheiden' Voorregten (*g*).

De rust, die het Bestand met Gelderland, XIV. hier te Lande, te weeg bragt, veroorzaakte ^{Geboorte van Karel van Oostenryk.} op verre na zulk eene algemeene vreugde niet, als de geboorte van den eersten Zoon des Aartshertogs, die, op den vyfentwintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1500, te Gend, 1500. ter weereld kwam. Men gaf hem den naam van *Karel* (*b*). Filips floot, nog voor 't einde des jaars, een Huwelyk, voor dit Kind, met *Claude*, Dogter van Lodewyk den XII, omtrent deezen zelfden tyd, gebooren (*i*). Men bevestigde het Verdrag, by welk dit Huwelyk geslooten was, naderhand, meer dan eens (*k*); doch het is nimmer voltrokken.

Hertog Albrecht, in 't voorjaar naar Duitsch-^{De Friezen belegeren van Saxen in Fra-}land vertrekkende, liet het bewind van Friesland zynen Zoon, *Henrik*, aanbevolen, die, ^{niker.} in Lentemaand, den Friezen eene nieuwe en zwaare schatting afgevorderd hebbende, de ^{dat} gemoederen der Landzaaten dermaate ontfak,

(*f*) Chartr. de Brabant by MIERIS I. Deel, bl. 317.

(*g*) Geld. Plakaarb. II. Deel, I. App. c. 194, 196.

(*b*) PONT. HEUTER. Rec. Austr. Libr. V. p. 245.

(*i*) DANIEL Tom. VII. p. 41.

(*k*) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 15, 17, 27, 55, 56.

Filips II. dat zy, in grooten getale, samengetrokken ;
1500. hem, binnen Franiker, belegerden (1). Hertog Albrecht kreeg hier zo dra geene kennis van, of hy bewoog Erik, Hertog van Brunswyk, Edzard, Graaf van Oostfriesland, en Fredrik van Egmond, Heere van Yffelstein (6), om zynen Zoon te ontzetten. Edzard hadt een goed getal van Knegten op de been. Ook wierf Hertog Erik, ten spoedigsten, vierduizend man in het Lunenburgsche. 't Vereenigd Leger trok in Friesland, versloeg eerst de Groningers, by Workummer-Zyl; en de Friezen, naderhand, in twee reizen, geheellyk. Franiker werdt niet alkeen van 't beleg ontslaagen; maar de Friezen werden niet in genade aangenomen, dan onder voorwaarden, dat zy dezelve, knielende, blootshoofds, en barrevoets, verzoeken, al hun geweer en Brieven overgeeven, en eene zekere somme, naar hun vermogen, opbrengen zouden. Doch hunnen Bevelhebberen, in deezen Zoen, die op den zestienden van Hooimaand geslooten werdt, niet begreepen geweest zynde, werdt sedert een scherpe paal door 't lighaam gejaagd; eene wreede straffe, voorwaar, van welke men, in onze Landsghedienissen, behalven dit, naauwlyks eenig voorbeeld ontmoeten zal. Men noemde deeze wyze van ombrengen *spitsen* (m).

Zwaare straf over de hoofden doezet onderneeming.

Dood van Albrecht

Hertog Albrecht, zelf in Friesland gekomen,

(1) S. BENINGA Chronickel, bl. 45.

(*) E. BENINGHA III. Boek, Cap. XLVIII-LII. bl. 4: 2-436.

(6) 't Gemeen noemde deezen Heer van Yffelstein *Scheelen Gys*. In de Friesche Kronyken, heet hy *Gys van Egmond*.

XV. BOEK. HISTORIE. 319

men, sloeg het beleg voor Groningen. Doch **FILIPS II.** terwyl het duurde, overleedt hy, op den 1500. twaalfden van Herfstmaand, te Emden, ^{van} ~~wer-~~ ^{Saxen.} waards hy zig, te Appingadam krank gewor- den zynde, hadt laten voeren. Terstond hierna, bewoog Bisschop Fredrik de Zoonen van Hertog Albrecht, *Joris* en Henrik, om het beleg van Groningen op te breeken, en een Bestand voor vier jaaren, met de Groningers, te sluiten (*). Henrik van Saxen volgde ^{Henrik,} zynen Vader op in 't bewind over Friesland. ^{zyn} Doch de Friezen, ingenomen tegen de Saxi- ^{Zoon,} sche Regeeringe, zonden, in 't volgend jaar, ^{volgt hem} in Fries- Gemagtigden naar Brussel, om den Aarts- ^{land op.} toge Filips de Regeering op te draagen. 1501. ^{Filips} Filips overwoog deezen voorslag rypelyk. Doch terwyl hy hier mede bezig was, gaven de Saxische Amptenaars, wier ichraapzugt de Friezen genoodzaakt hadt, naar verandering te haaken, veelen zo veel genoeg, dat Filips, de gelegenheid nog niet ryp oordeelende, om zig in 't bewind van Friesland te vestigen, ^{zyn} werk alleen maakte, om Hertog Henrik met de Friezen te bevredigen. Ondertusschen hielden veelen den Aartshertog en Henrik verdagt van eene heimelyke overeenkomst, volgens welke, Henrik verbonden was, de Regeering van Friesland den Aartshertoge, na verloop van eenigen tyd, af te staan (†).

Filips ontsloeg zig te spoediger van deezen ^{De Aarts-} handel met de Friezen, alzo hy eene reis naar ^{hertog} Spanje in den zin hadt. Ferdinand, zyn Schoon- ^{Filips} va- ^{reist naar} Spanje.

(*) E. BENINGHA *Boek III. Cap. LIII. LIV. bl. 437-441.*
S. BENINGA, *bl. 55.*

(†) URB. EMMIUS *Libr. XXXIX. p. 605, 606.*

1501. **FILIPS II.** vader, hadt hem derwaards genoodigd, om de hulde te komen ontvangen van zyne toekomstende Onderdaanen, zynde zyne Gemalin, Joanna, onlangs, naaste Erfgenaame geworden van de Ryken van Kastilie en Arragon. De zaaken, in Spanje, waren, sedert eenigen tyd, zeer ten voordeele des Aartshertogs veranderd. Toen hy trouwde, was Jan, Erfsprins van Spanje, nog in 't leeven. Ook nog eene ouder Zuster van Joanna, *Izabelle* genaamd, die *Emanuel*, *Koning van Portugal*, met wien zy, in 't jaar 1497, gehuwd was, eenen Zoon gebaard hadt, *Michaël* geheeten. Deeze drie Vorstelyke Personaadjen, Jan, Izabelle en Michaël, allen nader Erfgenamen tot de Spaansche Kroonen dan Joanna, waren, de een na den anderen, overleeden. Joanna zelve hadt, by wylen, vlaagen van krankzinnigheid; zo dat het bewind van gantsch Spanje, na 't affterven van Ferdinand en Izabelle, op den Aartshertog schéen te wagten. Hy maakte zig derhalven gereed tot de reize derwaards, die hy, te lande, door Frankryk, verkoos te doen. Voor zyn vertrek, sloot hy het Huwelyk zyner Zuster, Margareet, Weduwe van den jongen Erfsprins van Spanje, met *Filibert*, *Hertog van Savoye* (p): en **ENGELBERT VAN NASSAU, HEER VAN BRED A**, tot algemeenen Stadhouder der Nederlanden aangesteld, en de zorg voor de opvoeding van zynen Zoon, Karel, en nog eene ouder Dogter, aan Margareet van Jork, Weduwe van Hertoge Karel van Bourgondie, aan-

(p) Du MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 15.

aanbevolen hebbende, verliet hy, van zyne ^{Filips II.} Gemaalin en eenen aanzienlyken Hofftoet ver- ^{1501.} zeld, de Nederlanden, in den Herft des jaars 1501. Hy fleet eenigen tyd aan 't Fransche Hof (*q*), alwaar hy zeer beleefdelyk ontvangen werdt (*r*). In den aanvang des volgenden ^{1502.} jaars, kwam hy eerst in Spanje. Hy en zyne Gemaalin ontvingen hier, als Prins en Prinses van Kastilie, Leon en Arragon, en naaste Erfgenaamen der Spaansche Kroonen, de hulde der Landzaaten (*s*).

Terwyl Filips in Spanje was, werden, door Verbond zyne en zyns Vaders Gezanten, de Verbond ^{van} den van Koophandel, met de Engelschen ge- ^{Koop-} maakt, op den negentienden van Zomermaand ^{handel} des jaars 1502, vernieuwd en bevestigd (*t*). ^{met En-} ^{geland:}

Filips, byna 't geheele jaar in Spanje ge- ^{Filips} fletten hebbende, keerde, in Wintermaand, ^{komt in} gelyk hy gekomen was, door Frankryk, we- ^{de Neder-} derom naar de Nederlanden. Hy hieldt zig, ^{landen} onder weg, lang in Frankryk, en nog lan- ^{te rug.} ger in Duitfchland op: zo dat hy, in Slagt- ^{1503.} maand des volgenden jaars, eerst te Meche- len aankwam.

De Hertogin Weduwe van Bourgondie, Dood ^{der} wien hy de zorg voor de opvoeding zy- ^{Herto-} ner Kinderen toevertrouwd hadt, overleedt, ^{ginne} kort na zyne aankomft (*u*). Daarentegen hadt ^{Weduwe} zyne Gemaalin, Joanna, welke hy hoog ^{van Bour-} zwanger in Spanje gelaaten hadt, hem, op den

(*q*) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 9.

(*r*) DANIEL Tom. VII. p. 53, 54.

(*s*) MARIANA Hist. d'Esp. Tom. V. p. 337.

(*t*) Aët. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 174.

(*u*) PONT. HEUTER. Rec. Austrjac. Libr. VI. p. 263.

FILIPS II. den tienden van Lentemaand des jaars 1503,
1503. wederom eenen Zoon gebaar, die *Ferdinand*

Hooge
Raad te
Mechelen.

genaaemd werdt. Zy kwam, eerst in Bloeci-
 maand des jaars 1504, in de Nederlanden te
 rug (v). Filips besloot, omtrent deezen tyd,
 het hoog Gerechtshof der Nederlanden, welk,
 federt de dood van Hertoge Karel, geene vas-
 te stede gehad hadt, wederom, gelyk voor-
 heen, te Mechelen te vestigen (w).

XVI.
De Gel-
dersche
Kryg
wordt
heviger
voortge-
zet, dan te
vooren.

Geduurende de uitlandigheid van Filips, wa-
 ren de vyandlykheden in Gelderland wederom
 begonnen: waarom hy, aangespoord, zo men
 agt, door den Keizer (x), op zyne terug
 komst, besloot, den Kryg tegen de Gel-
 derschen, met meer nadruk dan tot nog toe
 geschied was, door te zetten. Gelderland
 trok thans veel voordeels van den handel op
 en over Holland, vanwaar deeze Landstreek
 van veelerlei behoeften voorzien werdt. Dee-
 ze handel was, onaangezien de voorige on-
 eenigheden, tot hier toe, ongeftremd geblee-
 ven. Doch Filips besloot nu, om de Gelder-
 schen bet te benaauwen, allen handel met hen,
1504. in Holland, te verbieden. Dit verbod werdt,
 in den aanvang des volgenden jaars, onder
 anderen te Amsterdamb, openlyk afgekondigd.
 Te gelyk deedt hy hier, te Hoorn, te Enk-
 huizen, en te Edamb, eenige Oorlogschepen
 uitrusten, om, onder bevel van *Pieter van*
Leeuwaarden, de Zuiderzee voor de Gelder-
 schen onveilig te houden. Midlérwyl hadt hy
 ook Heirvaart doen beschryven, en te's Her-

to-

(v) REIGERSB. II. Deel, bl. 366.

(w) Vide MIRÆI Oper. Diplom. Tom. II. p. 1099.

(x) S. BENINGA Chronickel, bl. 103.

togenbosch een Leger verzameld, welk, drie-^{FILIPS II.} duizend man sterk, onder beleid van *Kornelis*, 1504,¹ *Heere van Zevenbergen*, *Fredrik*, *Heere van Ysselstein*, en eenige anderen, eerst in den Herfst, over de Maaze trok, en in Gelderland viel. Vooraf, hadt *Filips Karel van Egmond*, dus noemde men hier den Hertog van Gelder, door eenen Heraut, den oorlog verklaard, en Brieven naar Gelderland gezonden, om de Landzaaten tot onderwerping te vermaanen. Zyn Leger bemagtigde alleenlyk eenige Sloten, en trok, nog voor den Winter, over de Maaze te rug. Vyftienhonderd man, onder beleid van *Rudolf van Anholt*, door den Keizer, herwaards gezonden, sloeg ondertusschen 't beleg voor Bommel. *Robert van Aremborg* liep, met de bezetting van Naarden, de Veluwe dagelyks af. De Gelderschen zaten niet stil. 't Land van Heusden en de Dordsche Waard werdt, door hen, geplonderd, of gebrandschat (y). *Woudrichem* en 't Land van Altena, *Margareet van Croi*, *Graavinne van Hoorne*, Nigte van Hertoge Karel, toebehoorende, verkreeg van hem Brieven van Vrywaaringe (z). Doch 't gene 'er te lande voorviel was van klein belang, in vergelyking van den Scheepsstryd op de Zuiderzee. De Gelderschen hadden eene Vloot te Scheeps-^{stryd} Harderwyk uitgerust, die, laat in 't najaar, met ^{voor}zevenhonderd man, van land stak: met ^{Monnikendam.}voornemen, om Edam of Monnikendam te verrassen. De Hollanders, kennis van hun-

nen

(y) GULL. HERMANNI Bell. Getrid. in MATTHEI Anal. Tom. I. p. 126.

(z) FONTANUS Libr. XI. p. 625-628.

FILIPS II. 1504. nen toeleg gekreegen hebbende, waren op hunne hoede. De Gelderschen, met het aanbreeken van den dag, Monnikendam genaderd zynde, zagen zig, onverhoeds, omringd van eene ontelbaare menigte van Koggen, en eenige groote Oorlogschepen: terwyl de stranden met gewapende manschap bezet stonden. Scherp was 't gevegt van wederzyde. Doch de Gelderschen schooten te kort. Zy lieten 'er honderd en dertig gevangenen, en bedienden zig van eenen gunstigen wind, om naar Harderwyk te rug te keeren (a).

XVII. De Groningers schenden het Bestand. De Groningers, het Bestand, tusschen hen en de Hertogen van Saxon, geslooten, weinig agtende, hadden, al kort na dat het getroffen was, nieuwe vyandlykheden gepleegd, en eenige Heeren-huizen om verre gehaald. Appingadam, welke Stad Oostfriesche bezetting inhadt, werdt, in den Zomer des jaars 1501, door hen, belegerd. Edzard, Graaf van Oostfriesland, hiervan kennis bekomen hebbende, begaf zig, terstond, met een Leger derwaards, en deedt de Groningers van voor de Stad verstuiven (b). Henrik van Saxon, sedert, het bewind over Friesland aan zynen Broeder, Joris, verkogt hebbende, en deeze zig nog niet in Friesland hebbende kunnen doen huldigen, werdt de Aartshertog Filips wederom gekooren, om de geschillen, tusschen Hertoge Joris en Graave Edzard ter eener, en de Friezen en Groningers ter ander

(a) GUILL. HERMANNI Bell. Geric. p. 323-326. Groote Chron. Divis. XXXII. Cap. 29. PONTANUS Libr. XI. p. 627.

(b) E. BENINGHA III, Boek, Cap. LIX--LXIII. bl. 445-450.

derer zyde, te bemiddelen. Joris en Edzard, FILIPS II. en de Gemagtigden der Friezen en Groningers verscheenen, in den Zomer des jaars Joris van 1504. 1504, voor den Aartshertoge te Gend (c): Saxen, als die, geenens kans ziende, om de Groningers Erftad- naar zyne hand te zetten, zig vergenoegen houder moest, dat hy de Friezen bewoog, om Herland, van Fries- getoge Joris van Saxen hulde te doen: gelyk land, huldigd. kort hierna geschiedde (d).

Graaf Edzard, die lang het oog op Gro-Graaf ningen gehad hadt, was, zo men wil, oor- Edzard zaak, dat de Groningers, die Filips den Her- maakt zig toge van Saxen onderwerpen wilde, zig niet meester van Gro- gezeggen lieten. Hertog Joris ondernam, in ningen. 't volgend jaar, het beleg wel van Gronin- 1505. gen: doch alzo Graaf Edzard, wiens hulp hy hiertoe ten hoogsten behoefde, hem niet meer volks toeschikte, dan vereischt werdt, om de Groningers in verlegenheid te brengen, zonder hen tot de overgaave te noodzaaken; werdt het beleg flauwlyk voortgezet (e). De Hertog van Saxen besloot, eindelyk, der Stad den toevoer af te snyden, en haar, door uit- hongering, te dwingen. Meer dan een jaar lag hy 'er voor. De Groningers zagen te vergeefs uit naar ontzet van den Bisschop van Utrecht, alzo deeze, in Herfstmaand, een scherp Keizerlyk bevel kreeg, dat hy zig, op verbeurte van zyn gantsche weereldlyk bewind in 't Stigt, niet met Groningen zou hebben te moe-

(c) SICKO BENINGA Chronickel, bl. 69.

(d) E. BENINGHA III. *Boek Cap. LXXII. bl. 455.* S. BENINGA bl. 71.

(e) E. BENINGHA III. *Boek Cap. LXXIV. bl. 455.*

FILIPS II. moeijen (f). Men handelde verscheiden' reizen over een Verdrag; doch scheidde geduurig vrugtelooſ (g). De leeftogt en penningen begonden midlerwyl ſchaars om te komen, in de Stad. Men moest de Graanen en andere mondbehoefden, met gevaar zyns leevens, van 't platte Land naar binnen ſleepen: en zig, om de Knegten, die de Stad op de been hieldt, te voldoen, bedienen van het Aflaatgeld, welk, om tot den porlog tegen de Turken gebruikt te worden, voor eenige jaaren, byeen gebragt was, en in Groningen bewaard werd (b). De Saxiſche Knegten pleegden, ondertuſſchen, allerlei moedwil aan de Inwooners, die hun in handen vielen, vrouwen zo wel als mannen (i). Doch hierdoor maakten zy de Groningers zo wars van de Saxiſche Regeering, dat deezen, in de Lente des jaars 1506, toen de Stad nu op het uiterſte gebragt was, eenpaariglyk beſlooten, afzonderlyk met Graave Edzard te handelen, en zig veel liever hem dan den Hertoge van Saxen te onderwerpen. Men zondt hem dan gemagtigden toe: die haaft, wegens de Voorwaarden, overeen kwamen. De Groningers verbonden zig, om eene bezetting van agthonderd of duizend man van hem in te neemen; en hy beloofde, de Stad, by haare oude Voorregten, te zullen handhaaven (k). In den aanvang van Bloei maand, nam hy, aan 't hoofd van vyf of zesduizend Knegten, van welken egter niet veel meer dan

(f) Zie het, by SICKO BENINGA, bl. 113.

(g) S. BENINGA, bl. 116, 130, 134, 143, 149.

(b) S. BENINGA, bl. 158.

(i) S. BENINGA, bl. 148.

(k) Zie het Verdrag, dans le Supplément au Corps Diplomatique, Tom. III. P. 1. p. 11.

dan duizend naar binnen trokken, bezit van FILIPUS III de Stad, en werdt 'er, kort hierna, plegtig-lyk ingehuldigd (1). De Hertog van Saxen zwol van spyt, toen hy zig deeze prooij, door eenen, dien hy voor zynen vriend hieldt, onder de oogen, ondraagen zag. Doch alzo hy op verre na zo magtig niet was als Graaf Edzard, moest hy zyn leed oenigen tyd verkroppen, en zelfs 't bewind over de Omme-landen van Groningen aan Graave Edzard, als zynen Stadhouder, opdraagen (m). Ruim een jaar geleeden (7), hadt hy, als Erftadhouder van Friesland, een Verbond van Vriendschap en onderlinge bescherming geslooten, met Henrik den VII, Koning van Engeland (n); doch 't blykt niet dat hy 'er eenig voordeel van getrokken heeft.

De Geldersche Kryg was, in den Zomer XVIII des jaars 1505, wederom met veel hevigheid begonnen, vooral van de zyde van Dood van Philips, Izabelle, die, omtrent den aanvang deezes jaars, eene Konin- ginne van ryding gekreegen hadt, welke hem besluiten Kastilie deedt, een spoedig einde van dien Kryg te maaken. Izabelle, zyne Schoonmoeder, was, op den zesentwintigsten van Slagtmaand des jaars 1504, overleeden, en hadt; zo gezeid werdt, by Uitersten Wil, hem en zyne Gemalin, Joanna, tot Erfgenaamen verklaard van het Koningryk Kastilie, en van de Staaten, welken met het zelve vereenigd waren, mids dat

(1) E. BENINGA III. *Boek Cap. LXXVII-LXXXI. bl. 461-467.* SICKO BENINGA *Chronickel, bl. 167, 171.*

(m) S. BENINGA *bl. 175, 176, [of 178].*

(n) *Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 219. coll. p. 216, 218.*

(7) Den dertigsten van Wintermaand des jaars 1504.

Filips II. dat haar Egtgenoot, Koning Ferdinand, het
 1505. bewind der Regeeringe behouden zou, tot

op de meerderjaargheid van haaren Klein-
 zoon, Karel, wien men, reeds voor eenigen
 tyd, den titel van *Hertog van Luxemburg* op-
 gedraagen hadt. Izabelle hadt Kastilie geërfd
 van haaren Broeder, Koning *Henrik den IV*;
 en schoon haar Egtgenoot, de Koning van
 Arragon, staande zyn Huwelyk, ook Kastilie
 geregeerd hadt; waren de twee Ryken egter,
 tot nog toe, niet met elkanderen vereenigd
 geweest. Filips, hier te Lande, kennis van
 de dood zyner Schoonmoeder gekreegen heb-
 bende, liet zig en zyne Gemaal, terstond,

Filips be- voor *Koning en Koningin van Kastilie* uitroe-
sluit we- pen, en droeg den jongen Hertoge van Lu-
derom xemburg, den titel van *Prins van Kastilie* op.
naar Ook maakte hy zig gereed tot de reize naar
Spanje te Spanje, alzo hy, met reden, vreesde, dat
reizen. zyn Schoonvader, Ferdinand, steunende op
 den Uitersten Wil zyner Gemaalinne, zig het
 bewind van Kastilie, zyns ondanks, zou bly-
 ven aanmaatigen. Om de kosten der reize
 te vinden, bezwaarde Filips, onder anderen,
 zyne Domeinen in Holland. Aan sommige

Leening Steden, welken niet in staat waren, om de
tot deeze penningen, voor welken zy de Graaflyke
reize. Domeinen hadden moeten koopen, op te
 brengen, verleende hy Oktrooi tot het hef-
 fen der sommen, welken zy te kort kwamen,
 by leeninge van de Ingezetenen tegen den
 penning zestien (o). Doch de Geldersche
 Kryg, waar toe ook veel gelds en manschap
 uit Holland byeen gebragt werdt, en de zwan-

ger-

(o) Zie zulk een Oktrooi, by BOOMKAMP, Alkm. bl. 48.

gerheid zyner Gemaalinne (p) noodzaakten FILIPS II.
 Filips, de reis naar Spanje, nog eenige maan- 1505.
 den, te verschuiven. Met den aanvang des FILIPS be-
 jaars 1505, het leen van Gelderland en Zut- magtigt
 fen, van zynen Vader, den Keizer, verhee- verschei-
 ven hebbende, trok hy, in den voorzomer, den'
 aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger, uit Steden in
 Brabant, over de Maaze, voor Bommel, deland.
 Stad ten naauwsten besluitende. Van daar,
 begaf hy zig, met een deel des Legers, naar
 Arnhem, welke Stad, na een kort beleg, o-
 ver ging. De andere Veluwfche Steden,
 Wageningen, Harderwyk en Elburg, volg-
 den het voorbeeld van Arnhem (q), zonder
 een beleg af te wagten. Hattum, welks Slot
 door *Reinier, Bastard van Gelder*, eenen tyd
 lang, tegen de bezetting der Stad, die tegen
 hem opstondt, dapperlyk verdedigd was,
 moest ook, eerlang, bukken. Toen volgden
 de Steden van het Graaffchap Zutfen, Does-
 burg (r), Deutichem, Lochem en Grol. De
 Hoofdstad Zutfen alleen weigerde zig op te
 geeven. Hertog Karel, die weinig volks op
 de been hadt, en, behalven eenige strooperyen
 onder Dordrecht en in Gooiland, dit jaar,
 niets van belang uitregtte, was raadeloos, in
 dit schielyk verloop zyner zaaken, veroorzaakt
 door de groote overmagt des Konings van
 Kastilie. Hy vaardigde bode op bode af naar
 Frankryk, om onverwylde hulpe. Doch de
 ziekte van Lodewyk den XII. of andere be-
 jetsels waren oorzaak, dat hy, voor eerst,
 niets

(p) Mem. de Phil. *parmi les Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 40.*

(q) R. SNOF *Libr. XII. p. 183.*

(r) HENRICAE AB ERP *Chron. in MATT. Anal. Tom. I. p. 95.*

FILIPS II. 1505. niets verwierf. Alleenlyk werdt 'er een altoosduurend Verbond van onderlinge bescherming, tusschen hem en den Koning van Frankryk, geslooten (s).

Bestand tusschen Filips en Karel van Gelder.

In deezen staat der zaaken, zou Filips, met weinige moeite, gantsch Gelderland hebben kunnen bemagtigen, indien hy zyne overwinningen vervolgd hadt. Doch de Spaansche reis lag hem te zeer in 't hoofd, en deedt hem luisteren naar voorlagen van een Bestand, welk, door den Bisschop van Utrecht en eenige anderen, bemiddeld werdt. Karel, beslooten hebbende, zig op 't diepst te vernederen, om Filips te eer, tot het maaken van een redelyk verdrag, te beweegen, begaf zig, op 's Konings vrygeleide, naar de Legerplaats, te Roozendaal, alwaar hy, Filips te voet vallende, om eene billyke Vrede smeekte (t). Filips bejegende hem vriendelyk, en, zelf naar een Verdrag haakende, liet hy zig ligtelyk overhaalen, tot het tekenen van een Bestand voor twee jaaren: „ binnen welken tyd, het geschil over het Regt op het Hertogdom Gelder en het Graaffchap Zutfen, door goede mannen, afgedaan zou worden. Filips zou zyn Leger terstond uit Gelderland trekken; doch de Steden en Vastigheden, welken hy ingenomen hadt, blyven behouden. Karel zou Filips, tegen alle zynè vyanden, dienen; ook den Koning, op de reize naar Spanje, verzellen, en daar voor drieduizend goudguldens ontvangen.” Bommel, dat tot hier toe belegerd

(s) PONTANUS *Libr. XI. p. 628-631.*

(t) SICKO BENINGA *Chronickel, bl. 109.*

gerd geweest was, werdt, ook in gevolge van FILIPS II. dit verdrag, den Koning van Kastilie inge- 1505. ruimd (u). Het was op den zeventwintig-
sten van Hooimaand gedagtekend (v).

Kort hierna, verliet Filips Gelderland, o-
ver welk Hertogdom, hy *Henrik van Nassau*,
Heer van Breda, wiens Vader, Engelbert,
onlangs, overleeden was, tot Stadhouder aan-
stelde. Hy keerde eerlang naar Brabant, ver-
zeld van Hertoge Karel, die, de beloofde
de drieduizend goudguldens tot zyne Spaansche
reize, te Antwerpen, ontvangē hebbende,
desonaangezien, heimelyk en vermomd, de
Stad verliet, en spoorlags naar Gelderland te
rug rende (w). Filips bespeurde, te laat,
dat hy door Karel misleid was, en was, met
reden, bekommerd, dat hy, in zyn afzyn,
nieuwē beroerte in Gelderland verwekken zou.
Doch hy vondt niet geraaden, de Spaansche
reis langer te verschuiven, dan tot na de her-
stelling zyner Gemaalinne, die, op den ze-
ventienden van Herfstmaand, van eene Dog-
ter, *Maria* genaamd, verloft was.

Het algemeen Stadhouderfchap der Neder- XIX.
landen dan aan *Willem van Croi*, *Heere van Chie-* Filips
pres en *Aarschot*, opgedraagen hebbende, stak vertrekt
hy, op den tienden van Louwmaand des jaars naar
1506, van zyne Gemaalin en veele Neder- Spanje.
landsche Heeren verzeld, met eene Vloot van 1506.
drie-enveertig Schepen, van Vlissingen in
Zee. De Koning bevondt zig op het Schip de
Juliaan (x), gevoerd door *Jakob Korneliszoon*
de

(*) PONTANUS *Libr. XI. p. 631.*

(v) Chartres van Brabant te Villvoorde *agiste Eouenkasse*,
Laye Le Sr. de Sart 2. D.

(w) PONTANUS *Libr. XI. p. 631, 632.*

(x) REIGERSE. II. *Deel, bl. 369.*

FILIPS II. de Huybert (8). Doch het opperbevel der Vloot 1506. te heeft, waarschynlyk, gehad Floris van Yfsefstein, die, ten deezen tyde, het Ampt van Zee-Admiraal bekleedde: alzo men vindt, dat hy, dit jaar, in Spanje geweest is (y). Filips hadt, schoon vervaard voor de Zee, egter nu beslooten, de reis te water, en niet te lande, door Frankryk, te doen, alzo hy wist, dat 'er, tusschen Lodewyk den XII. en zynen Schoonvader, Ferdinand, verbindtenissen geslooten en onderhandelingen op het tapyt waren, van welken hy zig niets goeds belooven kon. Ook hadt Lodewyk de XII. hem het uitstellen zynere reize zo sterk aangeraaden (z), dat hy niet twyfelende kon, of hy zou in Frankryk opgehouden geworden zyn, zo hy de reis, door dit Koninkryk, hadt willen neemen.

Hy wordt, door storm, genood. 's Konings reis was zeer ongelukkig. Naauwlyks hadt men de Zeeuwfche Kusten uit het gezicht verlooren, of de brand sloeg in 't Schip, welk den Koning voerde. En men was dit ge-

(y) Aët. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 233.

(z) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 35, 36.

(8) Zo heeft SMALLEGANGE (*Cbron. van Zeel.* bl. 691) den naam van deezen Bevelhebber; beter dan REIGERSBERGEN, die *Hubert* schryft. In erkenenis van den dienst, dien *Jakob*, en zyne twee Broeders, *Jan* en *Herman de Huybert*, by deeze gelegenheid, Koning Filips gedaan hadden, verkreegen zy en hunne nakomelingen. naderhand, van Keizer Maximiliaan en deszelfs Kleinzoon Karel, het voorregt, om den degeu te mogen voeren, en daarmede ieder drie dienaars te mogen wapenen. Ook hadt Filips zelf dit geslagt, ter oorzaake van den storm, die hem, op deeze reize, beliep, vereerd met de Spreuk, WAAKT HUYBERT, die de nakomelingen nog onder hun wapen voeren. Zie SMALLEGANGE ter aangehaalde plaats, en BAYLE *Didion, Art.* HUYBERT (*Pierre de*) Rem. A.

gevaar maar pas te boven, toen de Vloot, ^{FILIPS II.} onder Engeland, van eenen geweldigen storm, 1506. belooopen werdt. Filips gaf terstond bevel, ^{zaakt, in} om te landen. Men bragt het, met veel moei-Engeland te, binnen de Haven van Weimouth (a). ^{in te} Het Landvolk, zulk eene talryke Vloot: zien- ^{loopen.} de naderen, greep, bedugt voor eenen inval, de wapenen op. Doch de Ridder *Thomas Trenchard*, die zig, hieromtrent, met eenig Krygsvolk, ophieldt, stelde hen geruft, en deedt Filips en zyne Gemaalin, in zyn Huis, hun verblyf neemen. Toen de storm bedaard was, zou Filips gaarne wederom Zee gekoozen hebben; doch Trenchard hadt den Koning van Engeland reeds kennis van de landing des Konings van Kastilie gegeven, en Henrik, hierop, zyne genegenheid betuigd, om Filips te komen begroeten. Filips spoedde zig, om tyd te winnen, naar Windfor, alwaar hem Henrik beleefdelyk ontving, en op 't vriendelykst drong, om nog eenigen tyd ten Hove te vertoeven.

Filips, niet onkundig van de naauwe Ver-Henrik bindtenissen, die zyn Schoonvader ook met ^{de VII.} Henrik den VII. hadt, zag, door alle deeze ^{houdt} beleefdheden heen, een oogmerk, om hem ^{hem hier} in Engeland op te houden. Ook bragt Koning Henrik de eene zaak na de andere op het tapyt, welke hy wenschte afgedaan te zien, eer Filips naar Spanje vertrok. En Filips, ten volken overtuigd, dat hy hier niet doen en laten mogt, wat hem behaagde, stondt, meer of min schoorvoetend, egter alles toe, wat hem voorgelegd werdt. Het eerste en voor-Verande- ^{naam-} ringen

(a) F. BACON. Hist. Henr. VII. p. 368.

FILIPS II. naamste waren eenige merkelyke veranderingen, ten voordeele der Engelschen, in het
1506. Groot-Commercie-Traktaat van den jaare
 In het Verdrag van 1496. De Engelsche Koopluiden werden thans
 van Koophandel met Engeland. vry verklaard van de Zeeuwsche tollē, wel-
 ken zy, te vooren, hadden moeten betaalen.
 Of de Visfchery den Nederlanderen, federt het sluiten van het Ver-
 drag, by welk deeze veranderingen gemaakt
 werden, niet meer zo vrygelaaten geweest
 zyn zou, als te vooren, en dat dit Verdrag,
 hierom, in Nederland, den naam van het
 vrygelaaten zy. *kwaad Traktaat* gekreegen zou hebben (*b*).
 Doch schoon men toestaan moet, dat de vrye
 Visfchery den Nederlanderen, by dit Ver-
 drag, niet zo duidelyk als by het voorige,
 vergund wordt, naardemaal 'er, in het twee-
 de, geheel geen gewag van de Visfchery
 wordt gemaakt; egter worden, in het eerste
 punt van hetzelfde, alle voorige verdragen van
 Koophandel, zo verze met dit niet streeden,
 uitdrukkelyk bevestigd, in 't geheel en in der-
 zelve byzondere deelen (*c*): onder welken,
 ook gewisselyk de vrye Visfchery behoorde.
 Toen dit Verdrag van Koophandel geslooten
 was, sloeg Henrik een Huwelyk voor, tus-
 schen hem en Margareet van Oostemryk, Zus-
 ter van Filips, die onlangs wederom haaren
 Egtgenoot Filibert, Hertog van Savoye, ver-
 looren hadt. Filips gaf 'er terstond zyne stem
 toe, beloovende zelfs, met zyne Zuster, eene
 Braid-

(*b*) F. BACON p. 374. RAPIN Tom. IV. p. 515.

(*c*) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 229.

Bruidſchat van driemaalhonderdduizend gou-FILIPS H. den Franſche Kroonen eens, en dertigduizend 1506. agthonderd en vyftig Kroonen, jaarlyks, te zullen betaalen. Het Verdrag, deswegen gemaakt, werdt, naderhand, door eenige voornaame Nederlandsche Heeren, onder anderen, door Willem van Croi, algemeenen Stadhouder, Jan van Egmond, Stadhouder van Holland, en Floris van Yffelstein, Zee-Admiraal, beëdigd (d).

Het afhandelen deezer zaaken hielt Filips te Windſor op, tot in 't laaſt van Lente-maand. Toen vergde hem Koning Henrik de overlevering af van *Edmond, Graave van Suffolk*, die, in 't jaar 1503, om eene ſamenzweering tegen den Koning, naar de Nederlanden geweeken zynde, Filips, onlangs, by 't overgaan van Hattum, in handen gevallen was, en zig nu te Namen onthieldt (e). Terwyl de Graaf van Suffolk nog in Gelderland was, hadt Henrik de VII. Hertog Karel van Gelder verzogt, dat hy hem wilde overleveren. Doch Karel hadt zulks plat uit geweigerd (f). Filips hadt hem nu in zyne beſcherming genomen, en kon daarom niet beſluiten, zyn woord te breeken. Henrik, die het Huis van Jork in den grond zogt uit te rooijen, drong zo ſterk op de overlevering van Suffolk, die een Zuſters Zoon was van Eduard den IV (g), dat Filips 'er eindelyk zyne ſtem toe gaf, mids dat de Graaf in 't lee-

ven

(d) *Aq. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 221, 222, 223, 229, 231, 233.*

(e) *PONTANUS Libr. XI. p. 630.*

(f) *LETT. de Louis XII. Tom. I. p. 37.*

(g) *F. BACON p. 335.*

FILIPS II. ven gespaard werdt. Henrik beloofde dit. De 1506. ongelukkige Graaf werdt dan naar Engeland gebragt, en in den Tour gezet (b). Henrik de VIII, Opvolger van Henrik den VII, deedt hem egter, eenige jaaren hierna, ont-halzen (i).

Filips 't Liep aan tot den drie-entwintigsten van
komt en Grasmaand, eer Filips wederom in Zee stak.
Spanje en Hy landde te *Cotunna del Condé*, in Gallicie:
aan- en trok te lande voort tot voorby *Astorga*,
vaardt de alwaar hy een mondgesprek hieldt, met zy-
Regee- nen Schoonvader, Ferdinand (k), die wel
ring van haast bespeurde, dat Filips hem de Regee-
Kastilie. ring van Kastilie niet zou laten behouden.
 De Kastiliaanen toonden ook méer genegenheit
 voor Filips en Joanna dan voor Ferdinand,
 die, niet lang hierna, naar Arragon, zyn Ko-
 ningryk, vertrok, en Filips 't bewind van
 Kastilie in handen liet (l).

Hy maakte zig egter, binnen korter tyd,
 gehaat by de Kastiliaanen; zo door het stellen
 van Nederlanders in de Regeeringe, als doot
 het opsluiten zyner Gemaalinne, Joanna; die,
 tederlyk van de Kastiliaanen bemind, voor zo
 krankzinnig niet gehouden werdt, als Filips
 wilde doen gelooven. Doch zy hadden niet
 lang reden, om over zyne Regeering te on-
Hy sterft. vrede te zyn. Eene heete koorts rukte hem,
 onverhoeds, te Burgos, uit het leeven, op
 den vyfentwintigsten van Herfstmaand, in het
 negentwintigste jaar zyns Ouderdoms (m).
 Zy-

(b) F. BACON p. 371, 373. RAPIN Tom. IV. p. 507, 516, 517.

(i) RAPIN Tom. V. p. 68.

(k) Lettr. de Phil. parmi les Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 55.

(l) MARIANA Hist. d'Espagne Tom. V. p. 524, 525.

(m) MARIANA Tom. V. p. 543.

Zyne fraaie uiterlyke gedaante heeft hem den FILIPS II. naam van *den Schoonen* verworven. Doch hy 1506 was zo zeer overgegeven aan de welluften, dat Zyne ge-de spyt, over de menigte zyner byzitten, zyner daante en Gemaalinne, zo men wil, het verftand ge-aart. krenkt hadt. Hy was gewoon de zorg der Regeeringe op zyne Staatsdienaars te laten aankomen. En veelligt heeft men hem hierom den bynaam van *Croit - Confeil of hoor naar raad* gegeven (*n*). De Nederlanders hebben geene gelegenheid gehad, om eenige Vorftelyke hoedanigheid in hem op te merken. Hy was ruim zo onbekwaam, tot het wel be- leiden en uitvoeren van gewigtige zaaken, als zyn Vader, van wien hy dit gebrek fcheen geërfd te hebben. Het flegt beftieren van den Gelderfchen Kryg, dien hy, met zo groot eene overmagt, in verfcheiden jaaren, nog niet ten einde hadt konnen brengen, is 'er een tafte lyk bewys van.

Vyf Kinderen hadt Filips, by Joanna van Kaftilie, verwekt: drie Dogters, van welken de laafte, omtrent vier maanden na zynen dood, ter weerd kwam, en twee Zoonen, Karel en Ferdinand.

KAREL, zyn oudfte Zoon, die nog geene XX. zeven jaaren bereikte, moest hem, in 't be- Karel, wind der Nederlanden, zo wel als in de Re- zynoud- geeringe zyner andere Staaten, opvolgen. Doch fte Zoon, zyne minderjaarigheid was oorzaak, dat de volgt hem zorg voor zyne opvoeding en de Regeering op. der Landen eenen Voogd moest toevertrouwd worden.

Wil-

(*n*) DE LA MARCHE *Livr. II. Ch. XVI. p. 633.*

KARLII. 1506. Willem van Croi, Heer van Chievres, bekleedde thans het algemeen Stadhouderschap der Nederlanden. Aan deezen werdt, naar sommiger verhaal, de zorg opgedraagen voor de opvoeding van den jongen Karel, dien men, gemeenlyk, *Prins van Kastilie* noemde. Men voegt 'er by, dat zulks geschiedde, door Lodewyk den XII. wien Filips, by Uitersten Wil, de opvoeding van zynen Zoon, Karel, zou aanbevolen hebben gehad (o). Doch schoon men niet loochenen kan, dat de bestiering van den jongen Prins, omtrent drie jaaren na de dood van Filips, den Heere van Chievres toevertrouwd geweest is, zal egter niemant, die van den staat der zaaken, ten deezen tyde, behoorlyk onderrigt is, denken kunnen, dat zulks, door Lodewyk den XII, en ingevolge van eenen Uitersten Wil des Konings van Kastilie geschied zou zyn. De vriendschap tusschen Lodewyk en Filips, die nooit groot was geweest, was, sedert het vertrek des laatsten naar Spanje, en zelfs sedert dat Lodewyk hem deeze reis, eer zy ondernomen werdt, ernstelyk ontraaden hadt (p), nog merkelyk verkoeld. De Koning van Frankryk ook, vergeetende de verbindtenis, in welke hy getreden was, om zyne Dogter Claude, aan Karel van Oostenryk, ten Huwelyk te geeven, hadt haar, in Bloei maand deezer jaars, plegtiglyk in de Egt doen treden met François, Graave van Angoulême, naasten Erfgenaam der Fransche Kroone (q): over welk

(o) RAPIN *Tom. IV. p. 517.*(p) Lettr. de Louis XII. *Tom. I. p. 14, 35, 36.*(q) Lettr. de Louis XII. *Tom. I. p. 43.*

welk Huwelyk, Filips niet nalaaten kon onver-KARELII,
 genoegd op hem te zyn (r). Hier kwam nog 1506.
 by, dat Filips, eenen geruimen tyd voor zynen
 dood, in 't zeker, berigt werdt, dat Lodewyk
 de Gelderschen, die de vyandykheden wederom
 begonnen hadden, met geld en manschap, ondersteunen
 wilde, en met der daad ondersteunde (s): waar over hy
 zyn ongenoege, in eenen Brief aanden Kardinaal d'Amboise,
 eefften Staatsdienaar van Lodewyk den XII, in
 Hooimaand deezes jaars geschreeven (t), betuigd
 hadt. Dat Filips, in zulk eene gelegenheid, Koning
 Lodewyk de zorg voor zynen Zoon zou toevertrouwd
 hebben, moet elk ten hoogsten onwaarfchynlyk
 voorkomen. Ook heeft men, te vergeefs, gezogt,
 naar een' Uitersten Wil van Filips, uit welken zulks
 blyken zou: en sommigen hebben verklaard, een
 egt Afschrift van Filips Uitersten Wil gezien te
 hebben, in welken geen woord van den Koning van
 Frankryk gerept werdt. Ook brengen zy egte
 stukken by, uit welken blykt, dat Karel van Croi,
 Prins van Chimai, Neef van den Heere van Chievres,
 kort na de dood van Filips, en de Heer van Chievres
 zelf, eerst sedert den jaare 1509, zorg voor de opvoeding
 van Prins Karel gedraagen heeft (u). Adriaan Floris-
 zoon van Utrecht, voorheen Priester te Goeree,
 en thans Hoogleeraar der Leuvenfche Hoogeschoole,
 werdt tot Leermee-

(r) *Voies Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 54.*

(s) *Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 59; 69.*

(t) *Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 56.*

(u) *Voies DANIEL Tom. VII. p. 149-151.*

KARELII. meester van den jongen Prins aangesteld (v).
 1506. De Regeering der Landen werdt aan zynen
 Maximiliaan Grootvader Maximiliaan, als zynen wettigen
 Voogd, opgedraagen (w) : wiens naam ,
 wordt hierom, voor dien van Karel, aan 't hoofd
 voor zynen der Handvesten en andere openbaare Schrif-
 Voogd ten, gesteld werdt (x). Hy droeg egter de
 erkend. algemeene Landvoogdy der Nederlanden,
 federt, aan zyne Dogter, Margareet, Her-
 toginne Weduwe van Savoye, op.

XXI. Doch eer men, hier te Lande, deeze orde
 Karel van op de Regeering gesteld hadt, hadden de
 Gelder Gelderschen het Verdrag, met Filips, voor
 over- zyn vertrek, gemaakt, wederom verbroken.
 meeftert Grol, Karel van Gelder, in den Herft des jaars
 Grol, Lochem 1505, van Antwerpen ontsnapt, en wederom
 en Wa- in Gelderland gekomen zynde, begon, ter-
 genin- stond na het vertrek van Filips, de vyandlyk-
 gen. heden, die, federt het Verdrag van Roozen-
 daal, waren opgehouden. Karel was, na dit
 Verdrag, meester gebleeven van twee deelen
 van Gelderland, het Kwartier van Roermon-
 de en het Kwartier van Nieuwmegen, Tiel
 en Bommel uitgenomen. Het derde gedeelte,
 het Kwartier van de Veluwe, en het Graaf-
 schap Zutphen was, op de Stad Zutphen na, in
 de magt der Oostenrykschen. Uit deeze twee
 Landstreeken, werden de Steden Grol, Lo-
 chem, Wageningen (y), de eene na de an-
 dere, door Karel, ingenomen. De Heer
 van

(v) REIGERSE. II. Deel, bl. 367.

(w) R. SNOI Libr. XIII. p. 184. PONT. HEUTER. Rer. Austr. Libr. VII. p. 188, 192.

(x) Handv. van Amst. bl. 47, 47, 49. Utt. Plakaatb. II. Deel, bl. 10.

(y) PONTANUS Libr. XI. p. 632. SLIGTENH. XI. Boek, bl. 321.

van Chievres drong terstond op het weder o-^{KAREL II.} verleveren deezer Steden; doch vergeefs (z). 1506.
 Filips zelf schreef, uit Spanje, aan Karel van Gelder „ dat hy zig deeze nieuwe verbree-
 „ king van 't verdrag van Roozendaal deer-
 „ lyk beklagen zou, en dat geen Bondge-
 „ noot, hoe magtig, hem hier voor zou kon-
 „ nen hoeden.” Doch Karel, wel verre van
 zig, door deeze bedreigingen, te laten verbaa-
 zen, zondt de Brieven den Koning van Frank-
 ryk toe; die, door sommige uitdrukkingen,
 welken op hem zagen, te meer aangezet werdt,
 om de Gelderschen, tegen Filips, te onder-
 steunen (a).

De Heer van Chievres, midlerwyl, zyne Wage-
 magt byeen gerukt hebbende, deedt Filips van ningen
 Bourgondie, natuurlyken Zoon van Hertoge wederom
 Filips den Goeden en naderhand Bisschop van belegerd.
 Utrecht, met dezelve, op den agttienden van
 Zomermaand des jaars 1506, het beleg slaan
 voor Wageningen (b). Terwyl het duurde,
 werdt 'er, te Diest, over een Bestand of Vrede
 met de Gelderschen gehandeld (c). Beide de
 partyen zогten, door deeze onderhandeling,
 tyd te winnen, om zig te beter in staat te
 stellen. Karel wagtte, dagelyks, onder-
 stand uit Frankryk: en de Heer van Chie-
 vres was op middelen bedagt, om pennin-
 gen te vinden, tot het voortzetten van den
 oorlog.

's Lands

(z) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 81.

(a) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 61, 62.

(b) G. NOVIOMAG. Phil. Burgund. in MATTHÆI Anal. Tom.
 I. p. 151. SLIGTENHORST XI. Boek, bl. 323.

(c) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 67.

KARELII. 's Lands kas was thans, door den aanhou-
1506. denden Kryg en 's Konings reize naar Spanje,
 Siege t'eenemaal uitgeput. Men hadt het Krygs-
 staat der volk, welk in de Steden en voor Wagcnin-
 Geld- gen lag, reeds eenigen tyd onbetaald moeten
 midde- saaten. Doch toen men beginfels van muite-
 len. in de rye onder hetzelfde bespeurde, werdt 'er be-
 Neder- flooten, byna alles wat 'er van de ingewillig-
 landen, de Beden deezen Zomer verviel, en eenige
 penningen, door Filips, in Engeland, opge-
 nomen, tot betaaling van 't Krygsvolk, te be-
 steeden. Dit reikte nog niet toe; waarom men
 zig genoodzaakt zag, de wedden der Amp-
 tenaaren en huisbedienden van den Koning en
 van zynen Zoon, Karel, in te houden, en aan
 't Krygsvolk te geeven: met al het welke, aan
 den Staat des Oorlogs, gerekend slegts tot aan
 het einde van Herfstmaand, nog wel twintig-
 duizend Kroonen te kort kwamen (d). 't Ge-
 tal der manschap, welke men in Gelderland
 op de been hadt, beliep nogtans niet meer
 dan drieduizend Knegten, en omtrent twee-
 honderd paarden: met welke geringe magt
 men niet in staat was, het veld te houden, na
 dat de Fransche onderstand zou aangekomen
 zyn. Ook hadt men, in den Raad, reeds
 beslooten, de helft deezer manschap, tegen
 het midden van Wynmaand, te leggen in de
 Geldersche Steden, die 't met de Oostenryk-
 schen hielden; en de andere helft, langs de
 linkerzyde der Maaze, de Winterlegeringen
 te doen betrekken, om op de bewegingen der
 bezettingen van Roermonde, Venlo, Gelder

FR

(d) Lettr. de Louis XII, Tom. I. p. 70, 71, 72.

en andere Plaatsen over de Maaze te waaken. **KARLII.**
't Gebrek aan geld was de eenige oorzaak, 1506.
waarom men 't Beleg van Wageningen, in
weerwil van den Veldoverste, Filips van Bour-
gondie, hebbende doen opbreken (e), naauw-
lyks iets meer tegen de Gelderschen onder-
neemen durfde. Chievres schreef zelfs, in
Oogstmaand, om penningen, naar Spanje,
betuigende, dat hy weinig onderstand te ge-
moet zag van de Nederlandsche Staaten, die
niet slegts byna uitgeput van geld waren, maar
aan welken Filips ook beloofd hadt, geene
nieuwe Beden te zullen doen, zo lang de ou-
de ingewilligde Jaarbeden nog liepen (f).
Doch de dood des Konings, die kort op het
ontvangen van dit schryven gevolgd was,
heeft, ongetwyfeld, veroorzaakt, dat 'er,
uit Spanje, geene penningen overgemaakt
zyn.

Henrik de VII, Koning van Engeland, Men
was thans de voornaamste hoop der Neder- trekt
landen. Doch hy deedt deezen Landen den weinig
dienst niet, welken men van hem verwacht voordeel
hadt. Hy was, volgens het Verbond, in 't voor- Verbond
jaar, met Koning Filips, geslooten, verplicht met En-
hem by te staan. Ook zou het beraamde Huwe- geland.
lyk met Margareet van Oostenryk hem nader
aan de belangen der Nederlanden verbonden
hebben. Doch Margareet betoonde weinig
genegenheid voor dit Huwelyk. „ Haar Va-
„ der en Broeder hadden, zeide zy, reeds
„ twee Huwelyken voor haar bewerkt, by
„ wel-

(e) GER. NOVIOM. Philipp. Burgund. p. 151.

(f) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 71, 72.

KARELII. „welken zy zig kwalyk bevonden hadt : zy
1506. „ wilde zig voor het derde wagten (g).” Ook
 is het nimmer voltrokken. Henrik, sedert
 eenigen tyd, zeer met de Jigt gekweld ge-
 weest zynde, verviel in eene Teering, die
 hem aan 't kwynen, en, in Grasmaand des
 jaars 1509, in 't graf hielp (h). Zyne ziekte
 hadt hem het Huwelyk met Margareet ge-
 heellyk uit den zin doen stellen. Ondertuf-
 schen was haare koelheid, onder anderen,
 oorzaak, dat men zig hier weinig van den
 Engelschen onderftand belooven durfde (i).
 Henrik deedt meer niet, dan dat hy Lode-
 wyk den XII, op 't ernstigft, verzogt, den
 Hertog van Gelder, met geld noch manschap,
 te willen ondersteunen : 't welk zo veel te
 weeg bragt, dat Lodewyk beloofde, dien Her-
 tog, tot het fluiten van een Bestand, te zullen
 noodzaaken (k).

De Oos- De onderhandelingen te Dieft werden, in
 tenryk- Oogftmaand, afgebroken. De Gelderschen
 fchen vorderden Tiel van de Oostenrykschen, die
 zoeken hier geene ooren naar hadden, en hun be-
 Nieuw- fchuldigden, dat zy 't gemaakt Bestand niet
 megente verrafteu. hielden. Zy daarentegen verspreidden, dat de
 Oostenrykschen de vyandykheden eerst be-
 gonnen hadden, zoekende Nieuwmegen, door
 verraad, te bemagtigen. Dit zag op een voor-
 val in deeze Stad. Twee Burgemeesters, ge-
 wonnen door den Heere van Chievres, had-
 den aangenomen, de Stad tot de Oostenryk-
 sche

(g) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 64.

(h) F. BACON, p. 379, 383.

(i) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 68, 71.

(k) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 78, 85, 88, 89.

sche zyde te doen overgaan. Doch den aan-KARELII. slag ontdekt zynde, verloor een van hun, 1506. vluغتende over den muur, door eenen geweldigen val, het leeven: de ander werdt gevat en onthalsd (l). Ondertusschen was de wederzydsche afkeerigheid, gevoed door zulke beschuldigingen, oorzaak, dat de onderhandelingen, te Dieft, vrugteloos afliepen. De Gelderschen wilden de Dagvaart verschooven en naar Mechelen verlegd hebben; doch 't bleek klaar genoeg, dat zy slegts tyd zогten te winnen, tot dat de Fransche hulpbenden zouden aangekomen zyn (m). De Hertog van Gelder zelf, omtrent deezen tyd, op het aanhouden van Henrik den VII, door Lodewyk den XII, tot het sluiten van een Bestand, vermaand zynde, weigerde zulks rondelyk. Alleenlyk boodt hy aan, zyne belangen den Koningen van Frankryk en Engeland in handen te willen stellen (n).

De Fransche hulpbenden, ten getale van XXII. tweeduizend Knegten en vierhonderd mannen van wapenen, werden vast, in Bourgondie, verzameld, met last om, den vyftienden van Oogstmaand, in Gelderland te rukken (o). Lodewyk de XII. maakte hier geen geheim van. Doch hy beweerde, dat zulks geenszins streedt met de vriendschap, welke hy met Filips, die toen nog leefde, wilde onderhouden; noch met de genegenheid, welke hy den jongen Karel betuigde toe te draagen.

„ Al-

(l) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 79, 88.

(m) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 67, 68.

(n) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 88.

(o) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 61, 66.

KARRELI. „ Alleenlyk kon hy, zeide hy, niet gedoo-
 1506. „ gen, dat men den Hertog van Gelder, zy-
 „ nen Bloedverwant, onderdrukte, en van
 „ zyn Land beroofde, zonder hem eenige
 Inzigten „ hulp te bewyzen (p).” Zo sprak Koning
 van „ Lodewyk. Doch naar 't getuigenis van an-
 Frank- „ deren, was zyn voornaamste oogmerk Filips
 ryk, hier „ uit Spanje herwaards te trekken: terwyl de
 mede. „ Koning van Arragon ook al zyn vermogen en
 „ lift in 't werk stelde, om zynen Schoonzoon,
 „ dien hy 't bewind der Regeeringe misgunde,
 „ Kastilie te bang te maaken (q). In de Ne-
 „ derlanden, meenden sommigen, dat Lodewyk
 „ de XII. Filips tot een nieuw verdrag zocht te
 „ dringen (r). Doch het ontydig afsterven van
 „ Filips deedt deeze inzigten verdwynen, en
 „ was zelfs oorzaak, dat de oorlog, dit jaar,
 „ flauwlyk gevoerd werdt. Alleenlyk bemag-
 „ tigde Floris van Yffelstein het sterke Slot te
 „ Ravenswai, in de Betuwe (s). De Gelderschen
 „ zогten, daarentegen, met vierentwintig Sche-
 „ pen, Enkhuizen te verrassen. Doch zy wer-
 „ den ontdekt, verjaagd, en tot by Schokland
 „ vervolgd (t). Anderen schynen dit geval eg-
 „ ter laater te plaatsfen (u).

De Oos- De Fransche manschap was, midlerwyl,
 tenryk- naar Gelderland geleid, onder 't opperbevel
 schen van Robert van der Mark. Doch deeze hadt,
 zoeken in Zomermaand, een heimelyk Verdrag in-
 den Fran- schen ge-

(p) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 59, 77, 80, 92, 94, 95.

(q) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 62.

(r) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 69.

(s) Grootte Chron. Divis. XXXII. Cap. 35.

(t) BRANDT Enkh. bl. 40.

(u) GUILL. HERMANNI Bell. Geir. in MATTH. Anal. Tom. I. p. 343.

gegaan, met den Heere van Chievres, by ^{KARLII.} welk, hy zig verbonden hadt, den dienst van 1506. Frankryk, zo dra mogelyk, en uiterlyk met ^{Bevel-} de dood des tegenwoordigen Konings, te zul- ^{hebber} len verlaaten, en in den dienst des Konings ^{van party} van Kastilie te zullen overgaan, mids dat dee- ^{te doen} ze hem een jaargeld tolei van drieduizend ^{verande-} ponden van veertig grooten Vlaams, welken ^{ren.} met nog drieduizend ponden vermeerderd zouden worden, zo dra hy, in daadelyken dienst des Konings van Kastilie, zou getreden zyn (v). En dit Verdrag was oorzaak, dat hy den Oostenrykschen weinig nadeel toebragt. 't Schynt zelfs, dat hy de hulpbenden, niet in persoon, maar, door den Graave van Rethel, geboden heeft (w). Engelbert van Kleef, die, eenige jaaren geleeden, zo veel deel gehad hadt, in den Utrechtschen Kryg, is, by de Fransche Schryvers, meest onder den naam van *Graave van Rethel* bekend; also hem de Graaffschappen van Nevers en Rethel van zyne Moeder, eene Dogter van Nevers en Estampes, waren aanbesteren (x). Hy hadt zig, al sedert eenigen tyd, aan 't Fransche Hof opgehouden (y).

In deezen staat der zaaken, kreeg men hier de tyding van de dood des Konings van Kastilie. Lodewyk de XII. hadt 'er, op den tweeden van Wynmaand, reeds berigt van gehad; en, wel voorziende, dat deeze dood de gedaante der dingen zeer zou doen veranderen, gaf hy

(v) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 51.

(w) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 96, 103.

(x) PONTANUS, Libr. X. p. 573.

(y) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 5.

KARELII. hy Robert van der Marken den Hertoge van
1506. Gelder zelve, in aller yl, bevel, om de
 vyandlykheden te staaken (z). Karel lag, ten
 deezen tyde, te Welp, vier uren van Wa-
 geningen: by welke Stad, de Oostenrykschen
 hun hoofdleger hadden (a). Het beleg deezer
 Stad, omtrent vier maanden, geduurd heb-
 bende, werdt, op de tyding van het affter-
 ven des Konings, den negenden van Wyn-
 maand, opgebroken (b). Sedert betrokken
 beide de Legers de Winterkwartieren.

XXIII. De Keizer Maximiliaan, door 's Lands Staa-
Marga- ten, erkend voor Voogd over de Kinderen
reet van van zynen Zoon Filips, kon egter de Regee-
Oosten- ring des Lands thans niet in persoon komen
ryk waarneemen: waarom hy dezelve, in 't vol-
 wordt gend jaar, opdroeg aan zyne Dogter, Mar-
Land- gareet, die, in den ouderdom van zevenen-
voogdes twintig jaaren, reeds blyken van meer dan
der Ne- gemeene bekwaamheid gegeven hadt. Zy
derlan- begaf zig, verzeld van de Keizerlyke Gemag-
den. tigten, *Willem, Hertog van Gulik en Berg*, en
1507. *Sigismund Plouch*, Dekan der Lieve Vrouwe
 te Antwerpen, in Zomermaand, naar Dor-
 drecht, alwaar de gemelde Gemagtigden, in
 den naam des Keizers, als Voogd van Prins
 Karel, den eed aan 's Lands Staaten deden.
 Daarentegen namen deezen Margareet van
 Oostenryk, by plegtigen eede, voor Land-
 voogdesse aan. Na de inhuldiging, die, op
 den zeventienden van Zomermaand, geschied

was

(z) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 92.

(a) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 69, 71.

(b) SLIGTENHORST XI. Boek, bl. 323.

was (c), hielden 's Lands Staaten der Landvoogdesse eenige punten voor, welken zy gaarne, door haar, zouden bevestigd gezien hebben. Zy verzogten wederom, gelyk by de inhuldiging van Filips den II (d), dat de Steden haare Vroedschappen hebben mogten, om tot der Steden best te helpen raaden, en een dubbel getal, tot de verkiezing der jaarlyksche Wethouderschap, te benoemen. Doch de Landvoogdes antwoordde, dat zy geene magt hadt, om hieromtrent eenige verandering te maaken. Wyders begeerden de Staaten, dat de Ampten alleen aan Inboorlingen mogten gegeven worden; dat de Regterampten en het Griffiersampt van Holland niet mogen verpagt worden, en dat niemant twee Ampten te gelyk mogt bekleeden. Doch de Hertogin verklaarde, dat zy verplicht was, dit alles te laaten blyven, gelyk het, ten tyde van Koning Filips, geweest was. Men hielt haar voor, dat Filips drie Rekenmeesters en eenen Deurwaarder der Rekenkamer van Holland aangesteld hadt, die geen van allen inboorlingen van Holland of Zeeland waren: 't welk met 's Lands voorregten streedt. Zy antwoordde, dat zy deeze voorregten wel wilde laten onderzoeken; doch ondertusschen geene Amptenaars afzetten kon, welken zy zelve niet hadt aangesteld. Nóg verzogt men haar, dat Stadhouder en Raade geen beroep mogten aanneemen, noch de uitvoering beletten, van Vonnissen der laage Regtbanken, tot honderd Kroo-

KAREL II.
1507.

Zy wil
Steden Hol-
landeren
niet dan
weinige
en be-
paalde
Voorreg-
ten toe-
staan.

(c) Groot-Plakaath. IV. *Deel*, bl. 9.
(d) Zie hier voor *Bl.* 296.

KARELII. Kroonen of daar beneden: waarop zy beloofde, te zullen doen letten. Ook stondt zy, 1507. op verzoek der Staaten, toe, dat men geene Brieven van Schâverhaaling ter uitvoering leggen zou dan by kennis, niet alleen, gelyk ten tyde van Filips, van Stadhouder en Raaden, maar ook van de Staaten van Holland. De Staaten hadden, eindelyk, ook verzogt, dat de Leenmannen niet verpligt mogten worden te dienen, dan tot op de grenzen des Lands, en ten fedelyken koste der Graaftykheid. Doch de Landvoogdes antwoordde alleenlyk, dat men zig, hierin, aan de onde gewoonte houden zou (e).

De Staaten, die, om Margareet tot het verleenen van eenige gunstige voorregten te bewegen, terstond toegestaan hadden, dat de Beden, die, sedert eenige jaaren, waren opgebracht, voortaan nog jaarlyks zouden betaald worden (f), bespeurden haast, dat 'er van haar niet veel te verwagten zou zyn. Ook hadden de Keizerlyke Gemagtigden geene andere Voorregten willen bezweeren, dan die, door den Koning van Kastilie, door zynen Grootvader en Overgrootvader, en door derzelve Voorzaaten, gegeven waren. Al het welk duidelyk deedt zien, dat men zig, van 's Graaven zyde, niet dagt te houden, aan het Groot-Privilegië van Vrouwe Maria; en, buiten twyfel, even zo weinig, aan verscheiden' andere Privilegien, in vroeger' tyden verleend.

Mat.

(e) Groot-Plakaath. IV. Deel, bl. 10.

(f) Groot-Plakaath. IV. Deel, bl. 21.

Margareet, in Holland ingehuldigd zyn-KARELIJ.
de, werdt, omtrent deezen tyd, ook in Zee- 1507.
land, en in de andere Nederlanden, voor Land-
voogdesse, erkend.

De Geldersche oorlog gaf haar terstond de XXIV.
handen vol werks. De Veldtogt deezes jaars Bekom-
werdt laat geopend, alzo beide de partyen tyd mering in
noodig hadden, om zig in staat te stellen. In Holland,
Holland, hadt men, in Wintermaand des voor- nen inval
keeden jaars, reeds kennis gekreegen, dat de der Gel-
Gelderſchen toeleg maakten om Dordrecht en derſchen.
Rotterdam te verrassen: en 't Hof van Hol-
land hadt deezen Steden, terstond hierop, ver-
lof gegeven, om eenige Knegten, tot haare
bescherming, aan te neemen (g): welke voor-
zorg zo veel schynt te weeg gebragt te heb-
ben, dat de Gelderschen deeze onderneeming
staakten. Midlerwyl bleef men, in Holland
en in Brabant, voor de invallen der Gelders-
ſchen, in de uiterste bekommering (b).

De gantsche Oostenryksche Krygsmagt be- Staat der
liep thans zeven of agthonderd paarden en vyf- Oosten-
duizend voetknegten, onder welken vyftien- ryksche
honderd Duitschers waren: de overigen waren Krygs-
Landzaaten, voor welken de Gelderschen wei- magt.
nig vreeze toonden (i). Hun grof geschut be-
stondt slegts in twee kleine stukken, en twaalf
of veertien * *Valkenetten*. Ook vindt men * *Faucons*.
niet, dat zy, dit jaar, iets anders hebben uit- De Fran-
gevoerd, dan dat zy de Fransche hulpbenden schen uit
genoodzaakt hebben, van Roermonde te wy- Gelder-
ken naar S. Hubert: alwaar zy, door de be- verjaagd.
zet-

(g) Handv. van Rotterd. agter LOIS Chronyk bl. 335.

(b) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 70.

(i) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 92.

KAREL II. zetting van Namen, overvallen, en, met
 1507. zwaar verlies, op de vlugt gejaagd werden
 (k). Daarenboven ondernamen de Hollanders,
 met vierhonderd gehuurde Knegten en een
 deel Landzaaten, uit Dordrecht, Gouda, Go-
 rinchem, Heusden en 's Hertogenbosch (l),
 het beleg van het Slot *Pouderoyen* (m), welks
 bezetting hun veel nadeels toebragt, met plon-
 deren en branden. 't Slot werdt, door *Hen-
 rik van Ens*, gezeid *Zuidewind* of *Sneeuwwind*,
 bewaard. Jan van Egmond kwam 'er voor.
 Doch Karel van Gelder, met een deel zyns
 Legers, derwaards gerukt, noodzaakte den
 Stadhouder van Holland, het beleg op te bree-
 ken (n). Sommigen tekenen aan, dat de Hol-
 landers zig, in deeze gelegenheid, zeer laf-
 hertiglyk gedraagen hebben (o).

Legering De Hertog van Gelder hadt. zyne Krygs-
 der Gel- magt, in drie hoopen, verdeeld. Een deel
 derschen. lag in 't Graaffschap Zutfen, en hielt het Slot
Wildenburg belegerd (p): doch 't blykt niet
 klaar, of het overgegaan zy of niet (q). Een
 ander gedeelte lag in het Kwartier van Roer-
 monde: alwaar ook de Fransche hulpbenden,
 zo lang zy zig in Gelderland bevonden, gele-
 gerd waren. De Bastard van Gelder hadt,
 met dit deel des Legers, 't Beleg geslaagen
 voor *Wagtendonk*, welke Plaats, onlangs, tot
 de Oostenryksche zyde, overgegaan was (r);
 doch

(k) *Gröote Chron. Divis. XXXII. Cap. 37.*

(l) *GULL. HERMANNI Bell. Gelfr. p. 329.*

(m) *Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 97, 100.*

(n) *GULL. HERMANNI Bell. Gelfr. p. 328, 332.*

(o) *PONTANUS Libr. XI. p. 636.*

(p) *Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 96.*

(q) *PONTANUS Libr. XI. p. 636.*

(r) *Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 96, 97, 103.*

doch den uitflag van dit Beleg vind ik nergens ^{KARELII.} gemeld. Het derde gedeelte van Karels Le- 1507. ger hieldt zig op, in 't Kwartier van Nieuw-
megen: en van dit volk hadden de Hollan-
ders 't meest te vreezen.

Karel hadt zyne Knegten, met naame
deezen, die te Nieuwmegen lagen, eenenge-
ruimen tyd, onbetaald moeten laten, by ge-
brek van onderftand uit Frankryk, die langer
weg bleef, dan hy verwacht hadt. 't Krygs-
volk begon reeds te morren, en gaf niet don-
kerlyk te verftaan, dat zy niet gezind waren,
een' voet te verzetten, voor dat men hun vol-
doening gegeven hadt. Karel was hier zo wei-
nig in ftaat toe, dat hy zelfs geeffe veertien
stukken gefchuts hadt konnen loffen, welken
hem, door de Brabanders, onthaald waren (1).
Men fchreef om geld naar Frankryk; doch 't
kwam niet. Karel befloot, derhalven, om
de Knegten aan weêrwerk te helpen, hun ver-
lof te geeven, tot het doen van eenen inval
in Brabant en in Holland, alwaar rykelyke buit
te behaalen was.

Brabant leedt den eerften aanftoot. Turn-Inval der
hout, Hal, Tienen en andere Plaatsen wer- Gelder-
den overweldigd, en uitgeplonderd. Doch fchen in
voor Dieft, verdedigd door zynen Heer, den Brabant
Graave van Nassau, ftieten de Gelderschen 't land.
hoofd. De buit en de gevangenen werden
naar Roermonde gefleept (2). Toen goldt het
Holland. Men poogde Oudewater te verraf-
fen;

(1) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 97, 99, 100.

(2) FONTANUS Libr. XI. p. 635. Lettr. de Louis XII. Tom.
I. p. 97.

KARELII. fen; doch dit mislukte, door de wakkerheid
 1507. der Poorteren (u). Bodegrave werdt, om-
 't Muider trent deezen tyd, plat gebrand (v). Ook
 Slot en werden Muiden en 't Muider'slot bemagtigd.
 Weesp De Stad, geen en wederstand konnende bie-
 hemag- den, werdt aan brand gesteken en geplonderd.
 sigd. 't Slot ging, by verdrag, over (w). Weesp
 viel insgelyks den Gelderschen in handen.
 Deeze Stad hadt bezetting geweigerd, 't welk
 de oorzaak van haar ongeluk was. Naarden,
 de bezetting, welke Weesp zou hebben konnen
 krygen, ingenomen hebbende, bleef van
 vyandyken aanval vry (x).

XXV. De tyding van het naderen der Gelderschen
 De Am- vloog schieflyk over naar Amsterdam, alwaar
 fterdam- men, voor eenen overval bedugt, zig in staat
 mers van tegenweer stelde. Voor de S. Antonis
 werpen van Poort, die naar Weesp uitzag, werden alle
 een Blok- boomen omverre gehouwen. De schoone Doe-
 huis op te boomen der Handboogschutteren zelve werdt afge-
 Ypsefloot. broken, op dat 'er de vyand niet in nestelen
 zou. Tusschen Amsterdam en Weesp, aan
 den Muiderdyk, lag een gehugt, *Ypsefloot* ge-
 naamd, ter wederzyde, van het Y en de Die-
 mermeer bespoeld. Hier, op het smalst van
 den dyk, wierpen de Amsterdammers een
 Blokhuis op, om den Gelderschen den door-
 togt te beletten. Terwyl men hiermede be-
 zig was, eischte de Hertog van Gelder, die
 zelf binnen Weesp gekomen was, door eenen
 Priester, de Stad op. Doch de Amster-
 dam-

(*) GUILL. HERMANNI Bell. Gclr. p. 329.

(v) Grootc Chron. *Divis.* XXXII. Cap. 37.

(w) GUILL. HERMANNI Bell. Gclr. p. 335.

(x) GUILL. HERMANNI Bell. Gclr. p. 336, 337.

dammers gaven hem ten antwoord, dat zy KARELII.
 nog niet in de noodzaaklykheid gebragt wa- 1507.
 ren, om van Heer te moeten veranderen. Karel rukte hierop naar Ypseflood, om eenen aanval te doen, op het Blokhuis der Amsterdammers, welk nog niet voltrokken was. De arbeiders werden gedekt, door een Oorlogschip, in de Diemermeer, en door eenige anderen, in het Y leggende. Karel hadt voor, eerst het Schip, welk in de Diemermeer lag, in den grond te booren, en daarna het Blokhuis aan te tasten. Doch dit schip, geholpen Vergeef-
 door eenige anderen, weerde zig zo dapper, sche aan-
 dat de Gelderschen van den dyk gedreeven vallen der
 werden. Op dit oogenblik, begon men ook Gelder-
 uit het Blokhuis vuur te geeven. Een Huis, schen op
 alwaar Hertog Karel zig ophieldt, werdt door het zelve.
 en door geschooten. Hy werdt, eindelyk, genoodzaakt, met eenig verlies, te wyken (y). Doch omtrent het einde van Zomermaand, hervatte hy de onderneeming. Dertig Gelderschen omtrent, door eenen overgelopen Fries, geleid, raakten, by nagt, met kleine schuitjes, binnen het Blokhuis, zonder door de Oorlogschepen ontdekt te worden. *Gerard van Mierop*, die op het Blokhuis geboodt, vernam haast onraad: en 't hoofd naar buiten steekende, riep hy, *Bourgondie! Bourgondie!* Terstond hierop, werdt het geschut van de schepen gelost. De Gelderschen weeken den weg op naar Amsterdam. Doch hier liepen ze eene bende Amsterdammer Poorters in den mond, die, onder *Reinier Mosterd*, met den

og

(y) GUILL. HERMANNI Bell. Gelr. p. 338, 339, 340.

KARELII. 1507. ogtendstond, uitgetrokken waren. De mees-
ten moesten zig gevangen geeven, en zaten,
een geheel jaar, op S. Olofs Poort, te Am-
sterdam. Eenigen waren gesneuveld (z). Ka-
rel, te Weesp, kennis van het mislukken
deezzer tweede onderneeming gekreegen heb-
bende, en vreezende, in Gooiland, bezet te
zullen worden, keerde, eerlang, met zyn volk,
naar Gelderland te rug (a).

Verbond
met En-
geland.

Hiermede eindigden, dit jaar, de weder-
zydsche Veldtogten. De Landvoogdes, ond-
ertusschen, bevroedende, dat Karel van Gel-
der veel minder te dugten zou zyn, zo hy
minder door Frankryk ondersteund werdt;
pogde zig, omtrent deezzen tyd, wederom
tegen Frankryk te sterken, door een Verbond
met den Koning van Engeland. In Zomer-
maand deezes jaars, hadt zy een Verdrag van
Koophandel getroffen met Henrik den VII,
welk alleen, by voorraad, plaats grypen zou,
tot men de verschillen, over het jongste ver-
bond gereezen, zou hebben afgedaan (b).
Doch voor het einde des jaars, vernieuwde
zy het Verbond van vriendschap en onderlin-
ge bescherming met de Engelschen (c), en
flood zelfs een Huwelyk tusschen den jongen
Karel en Maria, Dogter van Henrik den VII,
welk voltrokken zou worden, zo dra de Prins
veertien jaaren bereikt zou hebben. Henrik
moest zyne Dogter eene Bruidschat van twee-
honderd en vyftigduizend gouden Kroonen
gee-

(z) GUILL. HERMANNI Bell. Geln. p. 341, 342.

(a) GUILL. HERMANNI Bell. Geln. p. 346.

(b) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 237.

(c) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 246, 250.

XV. BOEK. HISTORIE. 357

geeven (d). Het Huwelyksverbond werd ^{KARLELII.} bevestigd door verscheiden' Nederlandsche 1507. Edelen en Steden, onder anderen, door Henrik, Graave van Nassau, Jan, Graave van Egmond en Fredrik van Egmond, Heere van Yffelstein, en door de Steden Dordrecht, Leiden, Amsterdam, Middelburg en Zierikzee (e): en voor 't einde des jaars 1508, werd het Huwelyk, door eenen Gevolmagtigden, voltrokken. Doch de dood van Henrik den VII. die, weinige maanden hierna, voorviel, was oorzaak, dat men, hier te Lande, van het Verbond met hem aangaan, weinig voordeel trekken kon tegen Frankryk.

Het Beleg van 't Slot Pouderoyen, welk ^{Poude} men, in 't jaar 1507, hadt moeten opbree-royen, ^{royen,} ken, werd, in 't volgend jaar, wederom her- ^{door de} vat. De Hollandsche Steden, Haarlem, Delft, ^{Oosten-} Leiden en Amsterdam, die haare stem niet ^{rykschen} tot het eerste beleg hadden willen geeven, en ^{gewon-} niets tot de kosten draagen, trokken nu ééne 1508. lyn met de Zuidhollandsche Steden, Dordrecht, Gouda en Gorinchem (f). Rudolf van Anholt, in 't voorjaar, een Leger, te 's Hertogenbosch, byeen gebragt hebbende, sneedt der bezetting, van alle kanten, den toevoer af, noodzaakende haar eindelyk, na 't ontydig afsterven van den dapperen Sneeuwwind of Zuidewind, haaren Slotvoogd, tot de overgaa-

(d) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 239, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 265.

(e) Act. Publ. Angl. Tom. V. P. IV. p. 255, 262.

(f) GUILL. HERMANNI Bell. Gelr. p. 334, 335.

KARLII. gaave (*g*). Anholt trok toen voor Weesp, 1508. verzeeld van eene bende Waalen, door zekeren Weesp *Emri* of *Emeri*, geleid, en van Floris van Ys- belegerd, selfstein, die zig te Naarden nederfloeg. Anholt lag by de Geinbrugge: de Waalen te Muiderberg. 't Beleg werdt tot in den aanvang des volgenden jaars voortgezet. De Ingezetenen werden, terwyl het duurde, door gebrek aan spyze en drank, schier op het uiterste gebracht. Een Hoofdman der bezetting tradt met de Amsterdammers in onderhandeling, om hun de Stad te leveren. Doch twee Monniken, van Amsterdam, met eenen Brief, naar Weesp gezonden, werden gevat, en daar door 't verraad ontdekt. De Hoofdman, gedurende de onderhandeling, ziek geworden en gestorven zynde, werdt onder de galg begraven. De Monniken, die, tot twee reizen toe, in een schuitje gezet waren, om in de Vegt verdronken te worden, behielden, ter naauwer nood, het leeven (*b*). Weesp bleef belegerd, tot na het treffen van de Vrede, te Kameryk, welk eerst, in 't laatst van 't jaar, geschiedde.

XXVI. Midlerwyl was 'er, in den Herfst deezes Kame- jaars, een Bestand voor zes weken met den ryksche Hertoge van Gelder geslooten: en deezze tyd Vrede, werdt geschikt, om te Kameryk, over een vergelyk met den Koning van Frankryk en met den Hertoge van Gelder, te handelen (*i*). De Keizer, de Koningen van Frankryk en Arragon, en de Paus, thans *Julius de II*, hadden,

(*g*) PONTANUS *Libr. XI. p. 637.*

(*b*) GUILL. HERMANNI *Bell. Gelr. p. 347, 348, 349.*

(*i*) *Lett. de Louis XII. Tom. I. p. 122.*

den, met een ander en veel gewigtiger oog-^{KARELII}merk, de onderhandelingen te Kameryk aan-^{1508.}gevangen. De Staat van Venetie hadt zig, door den tyd, in 't bezit weeten te stellen van een goed gedeelte van Italie: op welk de vier gemelde Mogendheden een gegrond Regt oordeelden te hebben. Men was dan te Kameryk byeen gekomen, om een aanvallend Verbond tegen de Venetiaanen te sluiten. De Kardinaal d'Amboise, van wege den Koning van Frankryk, en de Landvoogdes Margareet, van wege den Keizer, ontwierpen de Voorwaarden van dit Verbond, handelende hierover met zo veele hevigheid, dat Margareet zelve getuigt „ dat zy 'er dikwils hoofdpyn van „ hadt, en dat de Kardinaal en zy malkan- „ deren somtyds by 't hair meenden te kry- „ gen (k).” Egter werdt het Verbond geflooten (l). Doch alzo het noodzaaklyk geheim blyven moest, gaf men voor, dat de onderhandelingen, te Kameryk, alleenlyk waren aangelegd, om de Vrede in de Nederlanden te herstellen, tusschen Maximiliaan en Karel, zynen Kleinzoon, ter eener, en Lodewyk den XII. en Karel van Egmond, Hertog van Gelder, ter anderer zyde. De Landvoogdes en de Kardinaal d'Amboise beraamden ook de punten van deeze Vrede, die, zo wel als het Verbond tegen de Venetiaanen, op den tienden van Wintermaand, geflooten werdt. Men bedong, by dezelve „ dat Karel van Gelder, „ anders van Egmond, de Stede Weesp en „ het

(k) Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 132.

(l) DU MONT Corps Diplom Tom. IV. P. I. p. 113.

KAREL II. „ het Slot te Muiden , in Holland , binnen
1508. „ veertien dagen , zou moeten overleveren :
 „ also hy , op deeze Hollandfche Plaatsen ,
 „ geheel geen regt voorwenden kon. Dat hy
 „ en het Huis van Oostenryk zouden blyven
 „ bezitten , 't gene zy , tegenwoordig , in Gel-
 „ derland , bezaten , tot dat de Keizer , en de
 „ Koningen van Frankryk , Engeland en
 „ Schotland , over het Regt tot het Hertog-
 „ dom , uitspraak zouden hebben gedaan. Dat
 „ de Koning van Frankryk Karel van Gelder
 „ allen onderstand onthouden zou , zo hy dit
 „ Verdrag weigerde naar te komen. Dat
 „ de handel , tusschen de Gelderschen en de
 „ andere Nederlanders , wederom vry zou
 „ staan , gelyk te vooren (m).” De Her-
 Karel van „ tog van Gelder , zig door den Koning van
 Gelder „ breekt de Frankryk genoodzaakt ziende , de Kameryk-
 Kame- „ sche Vrede aan te neemen ; hieldt de eerste
 ryksche „ voorwaarde derzelve , ruimende , in den aan-
 Vrede. „ vang des volgenden jaars , de Stede Weesp en
1509. „ het Slot te Muiden (n). Noode egter kwam
 „ hy hier toe. Lodewyk de XII, die *Albrecht* ,
 „ *Graave van Karpi* , tot dien einde , herwaards
 „ zondt , hadt veel moeite , om 'er hem toe te
 „ brengen (o). Doch de Vrede hieldt geen
 „ stand. Karel van Gelder , hadtze , op den
 „ dertienden van Louwmaand , plegtiglyk be-
 „ kragtigd (p). Maar kort hierna , voorgee-
 „ vende , dat de Oostenrykschen , ten onregtte ,
 „ der

(m) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 109.

(n) Grootte Chronyk , Divis. XXXII. Cap. 32.

(o) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 167, 177, 241.

(p) Chartres van Brabant te Vilvoorde zevende Bevenkasse Laya

der Bommelerwaard schatting afgevorderd, en KARELII. daar door de Vrede gebroken hadden (q), be- 1509. gon hy de vyandlykheden op nieuws. Margareet van Oostenryk deedt hem hierover vermaanen. Ook klaagde zy, over zyn gedrag, aan 't Fransche Hof (r). Doch haare vertoogen vonden weinig ingang. Lodewyk de XII, voorhebbende den oorlog in Italie, zonder behulp van den Keizer, ten zynen eigen' voordeele, voort te zetten, hadt den Hertog van Gelder tot het breeken der Kameryksche Vrede aangezet, om Maximiliaan, in Nederland, de handen vol werks te geeven, en uit Italie te houden. Ten minsten was zulks den Keizer verzekerd (s): die, omtrent deezen tyd, in de Nederlanden gekomen zynde, zig gereed maakte, tot eenen togt naar Gelderland. De Fransche Afgezant in de Neder-De Fran- landen zocht den Keizer van deezen togt af te schrikken, op dat Karel, terwyl Maximiliaan ^{schrikken} Maximiliaan zig stil hieldt, den Oostenrykschen meer af- ^{Maximi-} liaan af breuks zou kunnen doen. Hy verspreidde, ^{van ee-} looslyk, dat de Koning van Frankryk Karel ^{nen togt} van Gelder ondersteunen zou, zo Maximiliaan, ^{in Gel-} van zynen kant, de Kameryksche Vrede brak, ^{derland.} en in Gelderland viel (t). De Keizer, in Zommermaand, het Verbond, met Henrik den VII. gemaakt, met zynen Zoon en Opvolger, *Henrik den VIII.* vernieuwd hebbende (u), wagte, sedert, op onderstand uit Engeland, die

(q) Lettr. de Louis XII. *Tom.* II. p. 179.

(r) Lettr. de Louis XII. *Tom.* I. p. 150, 151, 154, 220.

(s) Lettr. de Louis XII. *Tom.* I. p. 161, 162.

(t) Lettr. de Louis XII. *Tom.* I. p. 162.

(u) A&S. Publ. Angl. *Tom.* VI. P. I. p. 5.

KARELII. die egter nog eenen geruimen tyd agter bleef:
1509. En dit was, vermoedelyk, de reden, waarom hy, ten deezen tyde, niets in Gelderland ondernam. Voor 't einde des jaars 1509, werdt 'er, zo ik meen (v), wederom een Bestand met de Gelderschen geslooten.

XXVII. Holland werdt, in 't volgend jaar, ingewikkeld in eenen Kryg, die, tusschen *Christiaan den II, Koning van Deenemarke*, en de Hanze-Steden ontstaan was. De Hanze-Steden, den Deenschen Koning de voordeelen beneemen willende, welken hy uit de Scheepvaart der Hollanderen trok, maakten, zo dra zy de vyandykheden tegen de Deenen begonnen hadden, alomme hier te Lande bekend, dat zy niemant, door de Zond, zouden laten vaaren, dan op verbeurte van schip en goed. Men hielt dit, in Holland, voor eene Oorlogsverklaaring. Ook werden, kort hierop, agt groote Hollandsche Schepen, door de Lubekkers, voor Grypswalde, genomen. De Steden Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen, Edam en Monnikendam, die meest op de Ooftzee voeren, bragten wel haast vier Oorlogschepen in Zee, tot geleide haarer Koopvaardyvloote, en tot onderstand des Konings van Deenemarke. Een der grootste Oorlogschepen was met honderd en twintig koppen bemand, en stondt onder bevel van *Klaas Maartszoon* van Hoorn. De Vloot zeilde, door de Zond, naar de Ooftzee; doch werdt hier zo fel aangetast, door de Lubekkers en anderen, dat de meeste schepen de wyk namen.
 Ee-

(v) *Voiez Lettr. de Louis XII. Tom. I. p. 204.*

Eenigen vielen den Oosterlingen in handen, ^{KARELII.}
 Hoorn alleen leedt hier wel twintigduizend ^{1519.}
 Rynsche guldens schade (w). Men weet dit
 ongeluk aan de lafhertigheid der Deenen,
 welken geweigerd hadden, slag te leveren,
 Koning Christiaan sloot, sedert, een Bestand
 met de Oosterlingen, die, in 't volgend jaar,
 met eenigen van de genomen' schepen, hier te
 Lande, komende handelen, by wege van reg-
 ten, genoodzaakt werden, den Eigenaaren
 een deel der schade te vergoeden (x).

Het Bestand tusschen de Deenen en de ^{XXVIII.}
 Oosterlingen veroorzaakte, aan de eene zy- ^{Karel van}
 de, dat de Scheepvaart naar de Oostzee we- ^{Gelder}
 derom veilig geschieden kon; doch het gaf, ^{beoor-}
 aan de andere, Hertoge Karel van Gelder ^{loogt den}
 gelegenheid, om nieuwe vyandlykheden te ^{Bisschop}
 onderneemen. Tweeduizend ^{van U-}
 den Koning van Deenemarke, afgedankt, ^{trecht, in}
 booden hem hunnen dienst aan, en onderna- ^{Overy-}
 men, op zyn bevel, eenen aanslag op Kam- ^{sel.}
 pen, eene Stigtsche Stad. Karel was, sedert
 eenigen tyd, in geschil geraakt met Fredrik,
 Bisschop van Utrecht, over de Sloten te Re-
 noi en in de Kuinder: op welken zy beide be-
 weerden regt te hebben. De twist was tot
 daadelykheid uitgeborstten; doch, sedert, in
 schyn, bygelegd. Karel bediende zig nu
 van de Deensche Knegten, om de vyand-
 lykheden in 't Overstigt, op nieuws, te be-
 ginnen. De Kampers egter, gewaarschuwd,
 verrastten de Deenen, en namen de voornaam-
 sten

(w) VELIUS Hoorn, Bl. 179.

(x) Grote Chronyk, Dvijs. XXXII, Cap. 40.

KARELII. 1510. sten gevangen, die federt ter dood gebragt werden. De Hertog van Gelder, zig hierdoor gehoond rekenende, viel in Overyffel, en bemagtigde *Diepenheim*, *Goor* en *Olden-zeel*. Doch deeze Plaatsen vielen den Bifchop, die een aanzienlyk Leger byeen gebragt hadt, eerlang wederom in handen: en tegen den Winter, werdt 'er, op nieuws, een Bestand of Vrede tuffchen den Bifchop en den Hertog getroffen (y).

Onderhandeling over een verlen- gung van 't Bestand met de Gelder- fchen.

Men was, omtrent deezen tyd, ook over de verlenging van 't Bestand, tuffchen de Oostenrykfchen en Gelderfchen, te Luik, in onderhandeling. Doch de Gezanten van Hertoge Karel weigerden ronduit, het Bestand te verlengen, dan onder voorwaarde, dat ééne der Dogteren van Filips van Oostenryk, aan den Hertoge, ten Huwelyk gegeven zou worden. De Koning van Frankryk hadt dit Huwelyk eerst voorgelaaen, mooglyk meer om de vredehandeling te rekken, dan ten einde te brengen (z). Doch de Keizer hadt 'er geene ooren naar. Ook gaf de Koning van Arragon te verftaan, dat zulk een Huwelyk hem zeer tegen de borft zou zyn (a).

Ondertuffchen was deeze onderhandeling en de oorlog in 't Overftigt oorzaak, dat de Gelderfchen, dit jaar, niets van belang tegen de Oostenrykfchen ondernamen. En deezen wagtten op onderftand uit Engeland, om den 1511. Kryg, met nadruk te kunnen voortzetten. Doch met den aanvang des volgenden jaars, be-

(y) PONTANUS *Libr. XI. p. 641.*

(z) Lettr. de Louis XII. *Tom. I. p. 264, 271.*

(a) Lettr. de Louis XII. *Tom. II. p. 27.*

bemagtigden de Gelderschen Harderwyk en KAREL II.
 Bommel. De gelegenheid, by welke Har- 1511.
 derwyk hun in handen viel, verdient byzon-
 derlyk aangewezen te worden, alzo 'er de
 Geldersche Schryvers naauwlyks eenige mel-
 ding van maaken.

Floris van Yffelstein, eenige penningen De Gel-
 van de Ingezetenen van Nieuwkerk op de derschen
 Veluwe te vorderen hebbende, en geene bemagti-
 voldoening bekomende, beval den Bevelheb- gen Har-
 ber van Harderwyk, de Nieuwkerkers, met derwyk,
 een deel zyner bezetting, geweldiglyk, tot
 betaaling te noodzaaken. De Bevelhebber
 antwoordde, dat de Harderwyksche bezetting
 niet sterk genoeg was, om deeze ondernee-
 ming, met hoop van goeden uitflag, te doen;
 doch dat hy 'er kans toe zag, zo hem drie
 of vierhonderd Oostenryksche Knegten, uit
 de manschap, die thans in 't Stigt lag, te
 hulpe gezonden werden; van welker aankomst
 te Nieuwkerk, men hem, door 't aansteeken
 van zeker Huis, kennis geeven moest. De
 brief, die dit antwoord vervatte, viel den
 Gelderschen in handen, die, denzelven, met
 eene nagmaakte hand, beantwoord hebbende,
 ten bestemden tyde, eenige manschap
 naar Nieuwkerk zonden. 't Beraamde teken
 gegeven zynde, trok het grootste deel der
 Harderwyksche bezetting, op geen verraad
 verdagt, naar Nieuwkerk, alwaar het, door
 de Gelderschen, aangevallen, en grooten-
 deels afgemaakt werd. Toen werden 'er een-
 nigen der voornaamsten afgevaardigd, om
 Harderwyk op te eischen. De Stad, niet
 meer dan dertig Knegten inhebbende, gaf zig
 ter-

KARELII. terftond over, op den zesden van Sprokkel-
1511. maand, des nademiddags ten drie uren. De
 Arnhemers zonden nog omtrent vyftig man
 af, om de Harderwykers by te springen; doch
 en Bom zy kwamen te laat (b). Bommel werdt, eeni-
 .cl. gen tyd hierna, verrast, door *Dirk van Haaf-*
ten, die een Schip, boven met rys en onder
 met Krygsvolk gevuld, behendiglyk in de Stad
 hadt weeten te krygen. Ook vindt men, dat
 Tiel en andere Plaatsen, den Hertoge van
 Gelder, omtrent deezen tyd, in handen vie-
 len (c).

Lode- De tyding deezer vyandlykheden baarde
 wyk de bystere ongerustheid in de Landvoogdesse,
 XII. die, terftond, aan 't Hof van Frankryk, over
 yvert, in deeze inbreuk der Kameryksche Vrede klaag-
 schyn, de. Lodewyk de XII. hieltt zig, als of hy
 om deeze de. Lodenwyk de XII. hieltt zig, als of hy
 Steden zeer gestoord was, op den Hertoge van Gel-
 wederom der. Hy verklaarde zelfs, dat hy den jongen
 te doen Karel met de wapenen verdedigen wilde, en
 overleve- hy vermaande den Hertoge van Gelder schrif-
 ren. telyk, tot het overleveren der bemagtigde
 Plaatsen: onder bedreiging, dat hy anders,
 in geen geval, op zyne hulpe zou konnen
 hoopen (d). Doch Karel betoonde hiertoe
 geene genegenheid altoos (e). Ook hieltt de
 Landvoogdes zig verzekerd, dat de yver van
 Lodewyk den XII, om Harderwyk en ande-
 re Plaatsen te doen overleveren, geveinsd
 was, en dat hy Karel van Gelder heimelyk
 met

(b) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 116-120.

(c) PONTANUS Libr. XI. p. 645.

(d) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 122, 125, 166, 167, 171, 174, 175, 182, 185, 203, 258, 268.

(e) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 157, 241.

met geld ondersteunde. Doch Lodewyk bleef ^{KAREL II.} dit styf en sterk ontkennen (f). Zelfs zondt 1511. hy den Heere van Chillon, zynen Gezant in de Nederlanden, volmagt, om de Overheden der Steden Bommel en Harderwyk, in 't byzonder, te beweegen, tot het verlaaten der Geldersche en het kiezen der Oostenryksche zyde (g). Doch deeze poogingen waren niet ernstig gemeend, of vielen ten minsten vrugteloos uit.

ix

De Bastard van Gelder hadt, omtrent deezen tyd, ruim tagtig Nederlandsche Koopluiden, reizende naar Frankfort, by Keulen, overvallen en geligt: van welken Hertog Karel meer dan honderdduizend guldens losgeld vorderde. Lodewyk de XII. vermaande hem insgelyks, om deeze Koopluiden te ontslaan: 't welk, na verloop van eenige maanden, gelukte (h). De Keizer en de Landvoogdes vervulden vast alle de Hoven van Europa, met klagten over de vyandlykheden van Karel van Gelder, die, niet vergenoegd met het bemagtigen van verscheiden' Oostenryksche Plaatsen in Gelderland, voortging met werven, en eenen nieuwen inval in Holland in den zin schieen te hebben (i). De Koning van Arragon beoefde onderstand aan zynen Kleinzoon, tegen de Gelderschen, zo dra de Vrede in Italie hersteld zou zyn (k). Paus Julius de II. zelf liet zig verluiden, dat hy, ten gevalle des Kei-

(f) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 133, 158. Tom. III. p. 34, 37.

(g) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 283, 287, 288, 289.

(h) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 158, 185. Tom. III. p. 6.

(i) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 131.

(k) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 299, 301.

KAREL II.
1511.
Keizers en der Landvoogdesse, de geestelyke wapenen, tegen Karel van Gelder, gebruiken wilde (*l*). Maximiliaan hadt hem, te vooren reeds, met den Ryksban gedreigd (*m*). Doch nergens waren de klagten der Nederlanderen van meer vrugt, dan in Engeland; van waar, eerlang, een deel Krygsvolks herwaards werdt overgescheept.

XXIX.
Twee-
spalt
tusschen
de Stad
Utrecht
en Floris
van Ys-
selstein.
Tusschen de Stad Utrecht en Floris van Ysselstein, waren, omtrent deesen tyd en vroeger, nieuwe vyandykheden ontstaan. De Stad, thans wederom oneens met haaren Bisschop, was op Heere Floris gestoord, om dat hy den Bisschop, tegen de Gelderschen, bygestaan hadt. De Utrechtschen hadden, reeds in 't jaar 1510, Ysselstein poogen te verrassen. En Floris, deezen toeleg ontdekt hebbende, floeg, in Louwmaand des jaars 1511, op weg naar Utrecht, met oogmerk om, onverhoeds, over de toegevrooren' graften, de Stad te beklimmen. Doch eenige Geldersche Knegten, zig ten platten lande onthoudende, wisten den aanflag te verydelen. De Utrechtschen erkenden deezen dienst aan Hertoge Karel, dien zy tot Beschermmer der Stad aannamen, en van wien zy, sedert, bezetting ontvingen. Karel hielt ook een deel volks in Jutfaas, met welk hy den Hollanderen veel overlast deedt, en den Kryg van den Gelderschen bodem hielt. 't Openbaar beleg van Ysselstein, welk hy en de Utrechtschen, sedert, ondernamen, werdt egter, in 't begin van Zomermaand,

(*l*) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 79.

(*m*) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 210.

maand, opgebroken (n). De Utrechtsche ^{KARELII.} Kloosters zelve hadden de kosten van dit Beleg 1511. helpen draagen. De Heer van Yffelstein hield ook, uit weêrwraak, twee jaaren agter een, de inkomsten in, die de Utrechtsche Poorters van hunne goederen, in het Land van Yffelstein, plagten te trekken, betaalende hy zyne Knegten; met de penningen, die hiervan kwamen (o). Eenige weeken na 't opbreken van 't beleg van Yffelstein, werdt 'er een Verdrag tusschen Heere Floris en de Utrechtschen getroffen (p). Ondertusschen mat Karel van Gelder, aan 't Fransche Hof en elders, het vyandlyk gedrag des Heeten van Yffelstein ten breedste uit; om, op zyne beurt, de Oostenrykschen van 't schenden der Kameryksche Vrede te beschuldigen (q).

Henrik de VIII, Koning van Engeland, in Engeland. Zomermaand deezes jaars, beslooten hebben- ^{sche ont-} de, Maximiliaan, en Karel, deszelfs Kleinzoons- ^{derstand.} tegen de Gelderschen, te ondersteunen, zondt, een weinig laater, onder bevel van *Eduard Poining* (r), vyftienhonderd Knegten herwaards, die, te Arnemuiden, ontscheept werden (s). De Landvoogdes was zeer in haaren schik, met deezen onderstand (t); alzo zy, in Gelderland, behalven de bezettingen der Plaatsen, die haare zyde nog hielden

- (n) Groote Chron. *Divis. XXXII, Cap. 90.*
 (o) HENRICA VAN ERP Chron. *bl. 96.*
 (p) PONTANUS *Libr. XI. p. 642, 643.*
 (q) Lettr. de Louis XII. *Tom. II. p. 167.*
 (r) Act. Publ. Angl. *Tom. VI. P. I. p. 21.*
 (s) REIGERSB. II. *Deel, bl. 378.*
 (t) Lettr. de Louis XII. *Tom. III. p. 84.*

KARELII. den, niet meer dan vyftienhonderd Duit-
1511. schers of Landsknegten op de been hadt (u).

Beleg van Men sloeg terstond het Beleg voor Venlo ,
Venlo welk eenen geruimen tyd duurde: ten deele,
opgebro- om dat het vereenigd Leger zelf nog niet tal-
ken. ryk genoeg was, om de Stad, van alle kan-
ten, te besluiten; ten deele ook, om dat
Graaf Henrik van Nassau, en Filips van Bour-
gondie, Admiraal van Holland, beide, door
ziekte, belet werden, het bevel over 't beleg-
te voeren: waarom het aan Floris van Yssel-
stein opgedraagen werdt, die, met den En-
gelschen Overste niet wel over weg kon (v).
Na dat de Stad, tot drie reizen, hevig, doch
vergeefs, bestormd was (w), werdt het Beleg,
in Wyn- of Slagtmaand, opgebroken, en de
Engelschen keerden naar hun Vaderland te
rug (x).

De Oos- Terwyl het den Oostenrykschen, te lande,
tenryk- dus tegen liep, behaalden de Hollanders, ter
schen Zee, eenig voordeel, op de Gelderschen. In
behaalen 't laatst van Wynmaand, nam een Enkhuizer
eenig *Baardse*, met tagtig koppen bemand, een
voordeel Geldersch Koggeschip, welk, langs de Zui-
op de derzee, op de Zoutfchepen, kruiste. Wat
Zuider- laater, werden den Gelderschen, vlak voor
zee. Harderwyk, twee genomen' Bierfchepen ont-
weldigd. De meeste gevangenen, welken
men, by deeze gelegenheden, bekwam, wer-
den, als zeeroovers, ter dood gebragt (y). De
Enk-

(u) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 131.

(v) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 87, 88, 89.

(w) PONTANUS Libr. XI. p. 644, 645.

(x) REIGERSB. II. Deel, bl. 378.

(y) BRANDT Enkh. bl. 43.

Enkhuizeners kweeten zig, ten deezen tyde, zo KAREL II. dapper tegen de Gelderschen, dat Prins Ka- 1511. rel 'er, naderhand, in eene Handvest van den jaare 1515, met lof gewag van maakte (z).

Doch deeze voordeelen, te water behaald, konden de schade, te lande, in Gelderland, geleeden, op verre na, niet opweegen. En nog bleef men, in Holland, voor eenen nieuwen inval der Gelderschen bedugt. Dagvaart Margareet bediende zig van deeze vrees der Hollan- te Breda. deren, om hen, op eene Dagvaart, in Slag- maand, te Breda, gehouden, te beweegen, tot het toestaan eener nieuwe Bede, tot voortzetting van den Kryg tegen de Gelderschen (a). Ook was men in Holland niet zonder reden bevreesd geweest. De Gelderschen ver- Woudrichem raften, omtrent den aanvang des jaars 1512, chem de Stad Woudrichem, den Graaf van Hoor- verraast ne, Heere van Altena, binnen dezelve ge- 1512. vangens neemende. Vermoedelyk, was de tyd der Vrywaaring, onder welke deeze Stad te vooren (b) gezeten hadt, thans ten einde geloopen. Floris van Yffelstein maakte zig daarentegen meester van de Geldersche Slo- ten den *Rooden Tooren*, *Perfingen* en *Heu- men* (c).

De Koning van Frankryk, die, tot hiertoe, XXX. de Gelderschen openlyk of onder de hand Vrugte- ondersteund hadt, veranderde, omtrent dee- looze zen tyd, van gedrag. De zaaken in Italie Vrede- hadden eene andere gedaante gekreegen; hande- ling te dert Viane, en te Luik.

(z) Handv. van Enkh. bl. 62.

(a) Lett. de Louis XII. Tom. III. p. 88.

(b) Zie hier voor, Bl. 323.

(c) PONTANUS Libr. XI. p. 646.

KARELII. dert dat de Paus, de Koning van Arragon en
 512. de Venetiaanen een Verbond, zonder ken-
 nis en zelfs ten nadeele van Frankryk, geslooten hadden. Henrik de VIII, Koning van Engeland, hadt zig ook, wat laater, aan den Koning van Arragon verbonden, om eenen inval in Guyenne te doen. De Keizer alleen hadt zig nog niet openlyk tegen Frankryk verklaard. Lodewyk hadt hem egter te veel stof tot ongenoegen gegeven, dan dat hy, op zyne vriendschap, zou hebben durven staat maaken. Om hem niet meer te verbitteren, en zig de vyandschap der voornaamste Europische Vorsten niet te gelyk op den hals te haalen, beloofde hy, ten deezem tyde, op 't ernstig aanhouden des Keizers en der Landvoogdesse, dat hy Karel van Gelder niet meer bystaan zou (d). Zelfs scheen hy een Verdrag, tusschen de Landvoogdesse en Karel, te willen bewerken. Ook liet Margareet, die te vooren naar geene voorlagen van Vrede hadt willen luisteren (e), zig eindelyk bewegen, om, in Grasmaand deezes jaars, te Viane, in eene onderhandeling te treden, met de Gemagtigden van Hertoge Karel. Doch zy eischte zo veel, dat men vrugteloos scheidde. Zy begeerde, dat Karel zig in dienst, van den Prins van Kastilie begeven zou, wanneer zy hem van merkelyke voordeelen verzekerde. Dat hy Gelderland en Zutphen alleenlyk in de hoedanigheid van Keizerlyken Stadhouders zou regeeren. Dat dee-

(d) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 128, 141, 202, 204.

(e) Lettr. de Louis XII. Tom. II. p. 230, 231. Tom. III. p. 94, 96, 210.

„ ze Landen altoos , voor zekere bepaalde KARELII.
 „ somme , door den Keizer , zouden kunnen 1512.
 „ geloof worden: en dat alles in denzelfden
 „ staat zou worden gesteld , als het , ten tyde
 „ der Kameryksche Vrede , geweest was.”
 Doch Karel verwierp alle deeze eischen , ter-
 wyl hy nogtans , om Lodewyk den XII. ge-
 noegen te geeven , bleef beweeren , dat hy
 gereed was , om , op billyke voorwaarden ,
 de Vrede te sluiten (*f*). Wat laater , werdt
 'er , te Luik , ten overstaan der Fransche Ge-
 zanten , wederom over eene Vrede gehan-
 deld (*g*); doch insgelyks zonder vrugt.

Maximiliaan' zagt , midlerwyl , zelfs in De Ne-
 Duitschland , geld en volk te verzamelen , om derlan-
 den Gelderschen Kryg , met nadruk , voort te ken trek-
 zetten (*b*). Doch men heeft reden om te ken voor-
 twyfelden , of hy hier naar genoegen geslaagd deel uit
 zy. Meer voordeels trokken de Nederlanders den inval
 uit het Verbond van Arragon en Engeland. der En-
 In Sprokkelmaand deezes jaars , vernam men , gelschen
 in Frankryk , dat Henrik de VIII. vyfentwin- in Frank-
 tigduizend man op de been gebragt , en ryk.
 deele naar Calais overgescheept hadt : van welk
 Leger , zo geloofd werdt , een groot gedeelte
 tegen de Gelderschen gebruikt zou worden.
 Het overig gedeelte was , zeide men , tot ee-
 nen inval in Normandye geschikt. Deeze ty-
 ding baarde groote ongerustheid aan 't Fran-
 sche Hof (*i*). Lodewyk de XII. vreesde , met
 reden , dat de Nederlanders zig met de En-
 gel-

(*f*) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 224.

(*g*) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 279.

(*b*) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 159.

(*i*) Lettr. de Louis XII. Tom. III. p. 150.

KAREL II. gelschen vereenigen zouden, om hem, van
 1512, meer dan eenen kant, te bestooken. Hy stelde
 zig, derhalven, niet alleen te water en te lan-
 de in staat, om den vyand tegenstand te bie-
 den (*k*); maar liet zig ook verluiden, dat hy
 niet zou kunnen nalaaten, Karel van Gelder
 te ondersteunen, zo de Oostenrykschen hem,
 door het onderneemen van iets vyandlyks,
 hiertoe noodzaakten (*l*). In Zomermaand,
 liep hier 't gerugt, dat Robert van der Mark,
 met tweehonderd speeren, by de voorigen,
 die onder zyn bevel stonden, naar Gelderland
 gezonden was. Ook verspreidde men, dat
 Lodewyk de XII. den Hertog van Bourbon 't
 bevel opgedraagen hadt, over een Leger,
 welk tot onderstand van de Gelderschen ge-
 schikt was (*m*). Doch deeze gerugten ver-
 dweenen door den tyd.

De Engelschen voerden, dit jaar, weinig
 uit in Frankryk. Alleenlyk baanden zy Fer-
 dinand, Koning van Arragon, den weg om
 zig van het Koningryk Navarre meester te
 maaken. Men vindt niet, dat zy tegen de
 Gelderschen gediend hebben. De Nederlan-
 ders trokken egter voordeels genoeg van hun-
 nen togt, alzo 'er Lodewyk door belet werdt,
 de Gelderschen te ondersteunen.

XXXI. Karel van Gelder, ondertusschen, geduu-
 rig op zyne luimen leggende, om den Oosten-
 rykschen eenen kans af te zien, ondernam,
 in den Winter, wederom eenen togt op Hol-
 land. Den twintigsten van Wintermaand,
 trok

(*k*) Lettr. de Louis XII. *Tom.* III. p. 66.

(*l*) Lettr. de Louis XII. *Tom.* III. p. 252.

(*m*) Lettr. de Louis XII. *Tom.* III. p. 263, 267.

trok hy, met elfhonderd man, over Utrecht KAREL II.
naar Amsterdam, stak den brand in de Voor- 1512.
stad, vermoedelyk die buiten de S. Antonis Amster-
Poort, en vernielde eenige Schepen, die, in dam en
de Oude Waal, lagen om te overwinteren. veele
Het getal deezer schepen wordt, door som- schepen
migen, op twee-entwintig begroot (n). Doch in brand.
de Bastard van Gelder schreef, weinige da-
gen na deeze onderneeming, en veelligt eer
hy 'er genoegzaame kennis van hadt, dat 'er
meer dan driehonderd vaartuigen voor Am-
sterdam verbrand waren (o). De Gelderschen,
den vierentwintigsten, te Utrecht te rug ge-
komen, legerden zig in 't Karthuizers Kloos-
ter buiten de Stad. De Heer van Waffenaar,
hen, aan 't hoofd van vierhonderd Knegten,
van daar poogende te verdryven, werdt ver-
slaagen (p), en gevanglyk naar Hattum ge-
bragt (q), alwaar Karel hem in eene yzeren
Kooi deedt opsluiten (r).

De voorspoed der Gelderschen zou hen tot Groot
verdere onderneemingen hebben aangemoeg- gebrek
digd, indien de penningen ruimer by hen om- aan geld
gekomen waren. Men wil, dat Hertog Karel hier te
de Oostenrykschen in de uiterste verlegenheid Lande.
gebragt zou hebben, zo hy in staat geweest
was, om, slegts voor twee maanden, twee-
duizend Paarden en zesduizend Knegten te
betaalen. Doch dit was hem onmogelyk, ten
ware hy onderstand uit Frankryk kreeg, om
wel-

(n) PONTANUS *Libr. XI. p. 646.*

(o) Lettr. de Louis XII. *Tom. IV. p. 12.*

(p) HENA. VAN ERP. *Chron. bl. 96.*

(q) Grootte Chron. *Divis. XXXII. Cap. 41.*

(r) PONTANUS, *Libr. XI. p. 646.*

KARLII. welken hy, ten deezen tyde, vergeefs aan-
1512. hieldt (f). De Landvoogdes was even zo
 zeer om geld verlegen: en dit was de oor-
 zaak, dat de Geldersche Kryg zo flauwlyk
 gevoerd werdt. Zy verzogt, in den aanvang
1513. des jaars 1513, Maximiliaan, haaren Vader,
 die zig toen in Duitschland onthieldt, ernste-
 lyk, dat hy zig in persoon herwaards wilde
 begeeven, met eenen goeden onderstand van
 geld en manschap, of dat hy haar anders wil-
 de toestaan, een Verdrag met Karel van Eg-
 mond te sluiten. Doch de Keizer antwoordde
 sondelyk „ dat hy gaarne in de Nederlanden
 „ komen wilde, zo men hem, vooraf, tien-
 „ duizend Goudguldens tot de reiskosten over-
 „ maakte: dat de Italiaansche Kryg hem t'ee-
 „ nemaal uitgeput hadt, en dat hy zyne stem
 „ gaf, tot het sluiten van een Verdrag met
 „ Karel van Egmond, mids 'er niet in deszelfs
 „ naam oyer gehandeld werdt; maar door
 „ den Koning van Frankryk, dien hy als het
 „ hoofd en de heimelyke oorzaak van den
 „ Gelderschen oorlog aanmerkte (f).”

Vierjaa-
 rig Be-
 stand met
 de Gel-
 derschen.
 -Het Bestand van een jaar, welk, op den
 eersten van Grasmaand, tusschen de Koningen
 van Frankryk en Arragon, die, sedert het
 bemagtigen van Navarre door den laatsten, in
 oorlog geraakt waren, geslooten werdt (u),
 gaf gelegenheid, dat de Landvoogdes, met
 Karel van Gelder, insgelyks, in onderhande-
 ling tradt. Ferdinand hadt den Keizer en den
 jongen Prins van Spanje; en Lodewyk, Ka-
 rel

(f) Lettr. de Louis XII. *Tbm.* IV. p. 13.(f) Lettr. de Louis XII. *Tbm.* IV. p. 35, 36, 37.(u) Aët. Publ. Angl. *Tom.* VI. P. 1. p. 40.

rel, Hertog van Gelder, in dit Bestand doen ^{KAREL II.} begrypen. De onderhandeling tusschen Margareet en Karel duurde egter nog eenige ^{1513.} maanden (v). Eindelyk werdt 'er een Bestand getroffen, voor vier jaaren, die, op den tienden van Oogstmaand deezes jaars, ingaan zouden (w). Eenigen tyd voor het treffen van dit Bestand, hadt Karel zig van Arnhem meester gemaakt (x); zo dat hy nu ver het grootste gedeelte van Gelderland in zyne magt hadt.

Byna op den zelfden tyd, als het Bestand, XXXII, tusschen de Koningen van Frankryk en Arragon, geslooten was, sloot Margareet van Oostenryk, in 's Keizers naam, te Mechelen, heimelyk, een Verbond met Henrik den VIII, Koning van Engeland: by welk de Bondgenooten beloofden, Frankryk, binnen twee maanden, den oorlog te zullen aandoen; doch buiten Italie. De Keizer tradt in dit Verbond; maar niet als Voogd van zynen Kleinzoon Karel (y). Hy maakte egter geene zwaarigheid, om Henrik den VIII. vryheid te geeven, tot het werven van volk, in Brabant en in Henegouwen, en tot het huuren van een goed getal van vaartuigen, in Holland en in Zeeland. „ Koning Lodewyk, zeide hy, hadt „ de Gelderschen wel ondersteund: en deson- „ aangezien beweerd, dat zulks niet met de „ vriendschap streedt, welke hy den Huize „ van

(v) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 107, 115.

(w) Chartres van Brabant te Vilvoorde, zevende Bovenkassé Koff:rk. Touchant Gelre. Gröote Chron. Divis. XXXII. Cap. 41.

(x) SLIGTENHORST XI. Boek, bl. 332.

Ag. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 43.

KARELII., van Oostenryk beloofd hadt: 't moest dan
1513. „ ook hem geagt worden vry te staan, den
 „ Engelschen, zonder krenking der gemaak-
 „ te verbonden met Frankryk, bystand te
 „ bieden (z).”

Lodewyk de XII. kreeg haast kennis van
 deeze wervingen der Engelschen in de Neder-
 landen, en klaagde 'er zeer over by de Land-
 voogdesse (a), die den Koning zegt diets te
 maaken, dat dezelve, buiten haaren last, ge-
 geschied waren, en dat de Keizer, als Voogd
 van zynen Kleinzoon, gezind was te voldoen,
 aan de verbindtenissen, met Frankryk ge-
 maakt (b). Lodewyk gaf, ondertusschen, bevel,
 aan de Ingezetenen van Vlaanderen en Ar-
 tois, welke Graaffschappen Leenen van Frank-
 ryk waren, om den Engelschen allen onder-
 stand te ontzeggen, ten ware zy zig zyne
 hoogste ongenade op den hals haalen wil-
 den (c).

Engel-
 sche
 Krygsbe-
 dryven in
 de Neder-
 landen.

Het Engelsch Leger stak, in Bloei maand,
 naar Calais over, trok vervolgens naar Ar-
 tois, en sloeg het beleg voor Terouanne.
 Henrik de VIII. woonde dit beleg in persoon
 by. Doch de Keizer, die beloofd hadt, een
 Leger tegen Frankryk in 't veld te brengen,
 hieldt, uit onvermogen, zyn woord niet. Hy
 diende egter, in 't Engelsch Leger, als Vry-
 willige; doch trok, van Koning Henrik,
 honderd Kroonen 's daags. Terouanne werdt
 bemagtigd, en naderhand Doornik, welke Ste-
 den

(z) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 110, 137, 138.

(a) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 137.

(b) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 154.

(c) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 120, 138.

den beide thans den Koning van Frankryk KARELII. toebehoorden. Henrik keerde, in Wyn-1513. maand, naar Engeland te rug (d). Maximiliaan hadt zig te vooren reeds wederom naar Duitschland begeven.

Doch eer Henrik vertrok, hadt Margareet, Overeen- te Ryffel, een nieuw Verdrag met hem ge-komsten flooten, waarby bedongen was, dat de Land- met Hen- voogdes, gedurende den Winter, vierdu- VIII. die zend Ruiters en zesduizend Knegten op de kwalyk been houden zou, tot welker Soldye, de Ko-gehou- ning van Engeland tweehonderdduizend gou- den wor- den Kroonen zou betaalen. Ook werdt de den. voltrekking van 't voorlang geflooten Huwe- lyk, tusschen Karel, Prins van Spanje, en Maria, Zuster van Koning Henrik, tegen 't volgend jaar, vastgesteld (e). Kwalyk wer- den egter deeze punten, van de eene en de andere zyde, gehouden. Henrik droeg wel zorg, dat de beloofde penningen, ten bestem- den tyde, betaald werden. Doch hy klaagde, dat de Landvoogdes, zo veel volks niet op de been hieldt, als zy beloofd hadt, en on- dertusschen al 't volk met zyn geld betaalde. Margareet hadt veel moeite, om hem dit te ontleggen. Ook zigt zy hem te beduiden, dat de oorlog, van haare zyde, niet sterker voortgezet kon worden, zonder dat de Kei- zer zig aan 't hoofd des Legers stelde (f). Ondertusschen hadt de Keizer haar, reeds meer dan eens, doen verstaan, dat het hem volstrekt onmogelyk zou zyn, wederom in de Ne-

(d) RAPIN *Tom. IV. p. 68-71.*

(e) Act. Publ. Angl. *Tom. VI. P. I, p. 51.*

(f) Lettr. de Louis XII. *Tom. IV. p. 217.*

KAROLH. Nederlanden te komen, indien men hem niet, 1513. vooraf, eenige penningen overmaakte (g). Doch 't geld was thans schaars, in de Nederlanden.

Het Huwelyk van Karel van Oostenryk met Maria van Engeland maakt af. 1514. Henrik hielt ook zyn woord niet, ten opzichte van het Huwelyk zyner Zuster met Prins Karel. Margareet van Oostenryk, waarschynlyk al vroeg bedugt, dat de Franschen middel mogten vinden, om dit Huwelyk om te stooten, drong, in 't volgend voorjaar, zo by Henrik als by Maximiliaan, zeer op de voltrekking van hetzelfde. Henrik gaf voor, dat hy 'er reeds voorbereidsels, te Calais, toe liet maaken. Maximiliaan behoorde gereed geweest te zyn. Doch hy liet zig ophouden, door Lodewyk den XII, die, omtrent deezen tyd, een Huwelyk, tusschen zyne Dogter Renée en Karel, voorsloeg: en ten zelfden tyde, Maria van Engeland, voor zig zelve, die onlangs zyne Gemaalin verlooren hadt, onder de hand, ten Huwelyk liet verzoeken. Henrik besloot tot dit Huwelyk, welk in Oogstmaand voltrokken werdt. Ten zelfden tyde, werdt de Vrede geslooten, tusschen Frankryk en Engeland (b). Onder verscheiden' Mogendheden, die, behalven het Roomsche Ryk, in het Vrede-Verdrag begreepen waren, was, by hetzelfde, den jongen Prins van Kastilie drie maanden tyds vergund, om zig, nevens de Nederlanden, ook in hetzelfde te doen begrypen. Hy besloot hiertoe, in

Vrede met Frankryk.

Wyn-

(g) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 204.

(b) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 259, 270, 271, 296, 297, 304, 318, 349. A. G. Publ. Angl. Tom. VI. P. 1, p. 64.

Wynmaand (i). En de Vrede werdt, in de KARELST. Nederlanden, en onder anderen, in Holland, 1514. openlyk afgekondigd (k).

Lodewyk de XII. hadt de voorzigtigheid gehad van, in het punt des Verdrags, by welke Prins Karel vryheid gelaaten werdt, om 'er zig in te doen begrypen, dit beding te doen stellen: „ voorbehoudens het Regt van Opperste magt, en andere Heerlyke Regten, „ den Allerchristelyksten Koning toekomen, „ de; en buiten benadeeling van dezelve (l).” Doch Karel van Oostenryk was ook voorzigtig genoeg, om, vier dagen na dat hy in dit Verdrag getreden was, te Mechelen, voor Notaris en getuigen, uit zynen naam, te doen verklaaren, dat hy den Koning van Frankryk geen Regt van Opperste magt, noch eenige andere Heerlyke Regten, in de Nederlanden, toestondt, dan zulken, in welker daadelyk bezit hy tegenwoordig was (m).

Deeze Vrede en het Bestand met Gelderland zou de rust, in de Nederlanden, voor eenige jaaren, hersteld hebben, zo Karel van Gelder hadt kunnen rusten. Doch dit liet hem zyn woelagtige aart geenszins toe. Hy hadt, in 't voorgaande jaar, reeds zesduizend Landsknechten naar Italie gezonden, om Lodewyk den XII, tegen den Keizer, den Paus en de Zwitsers, te ondersteunen (n). Doch de Groninger onlusten gaven hem, ten deezen tyde, ge-

(i) AG. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 81, 82.

(k) Repertor. der Plakaat. van Holl. bl. 3.

(l) AG. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 67, 82.

(m) Protest. pour Charl. d'Autriche dans les Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 376.

(n) DANIEL Tom. VII. p. 300.

KARELII. gelegenheid, om zynen krygszugtigen aart, 1514. nader by huis, te voldoen.

XXXIII. Na dat Graaf Edzard, in 't jaar 1506, tot Twee- Heere van Groningen, ingehuldigd was, en spalt tusschen de Saxifchen de van Joris van Saxon, geboodt, was 't wel te verwagten, dat hy veel werks hebben zou, Edzard om zig in 't bekomen bewind te handhaven. in Groninger- Maximiliaan, die 't Erftadhouderschap van land. Groningen, zo wel als van Friesland, den Huize van Saxon hadt opgedraagen, hadt de Stad reeds in de Ryks Agt of Ban gedaan, en daagde haar, in 't jaar 1507, voor 't Kamergerigt te Constans, alwaar de Gemagtigden des Hertogs van Saxon veele bezwaarnissen tegen haar inbragten (o). Ten zelfden tyde, werdt Graaf Edzard en de Stad, door Paus Julius den II, op aanhouden des Bisschops van Utrecht, voor Pauselyke Gemagtigden, te Leuven, gedagvaard (p). Doch de geschillen werden, noch te Constans, noch te Leuven, vereffend. De vyandschap, tusschen Graave Edzard en de Groningers aan de eene, en de Saxifchen en Stigtchen, aan de andere zyde, groeide, van dag tot dag, aan. In 't jaar 1512, poogde Graaf Edzard, door heimelyk verstand binnen Leeuwaarden, den Hertog van Saxon, ook van 't bewind over Friesland, te ontzetten. Doch deeze toeleg mislukte (q). Ook ge- doogde hy, dat *Roslof van Munster*, die 't Slot te Koeverden, van wege den Bisschop van Utrecht, bewaard hadt; doch van zyn Ampt

(o) S. BENINGA Chronickel, bl. 180.

(p) S. BENINGA bl. 183.

(q) S. BENINGA bl. 183.

Ampt verlaaten was; met eenige manschap ^{KARELII.} uit Groningen trok, het Slot bemagtigde, en 1514. na dat het hem, door de Stigtschen, wederom ontweldig was, het platte Land van Drente en Overyffel plonderde en afliiep (r). Eindelyk weigerde Edzard Rekening te doen van het bewind over de Ommelanden, welk hem, als Stadhouder des Hertogs van Saxon, opgedraagen was (s).

Hertog Joris, ten hoogsten gestoord op ^{De Her-} Graave Edzard, nam, na 't sluiten van 't ^{tog van} Bestand met Gelderland, in 't jaar 1513, een ^{Saxon} goed deel afgedankte Knegten in zynen dienst, ^{belegert} verzamelde vier of vyfduizend man by ^{Gronin-} Deventer, en trok, met den aanvang des jaars 1514, in Groningerland en Oostfriesland, 't platte Land alomme afloopende en deerlyk verwoestende (t). De Groningers vermaande hy, door Brieven, om hem voor Stadhouder te erkennen (u); doch deezen, gehertigd door den Graave van Oostfriesland, die de Stad en de naaste Vestingen in staat van tegenweer deedt stellen, hadden geene ooren naar zyne vermaaningen.

De grootste hoop van 't Saxisch Leger sloeg zig, na 't verwoesten van 't platte Land, niet verre van Groningen nader. Van tyd tot tyd, vielen 'er scherpe gevegten voor, in welken, nu de eene dan de andere party eenig voordeel behaalde (v). Men was ook geduurig samen
in

(r) S. BENINGA bl. 191, 195, 196.

(s) S. BENINGA bl. 198.

(t) S. BENINGA bl. 202.

(u) S. BENINGA bl. 205, 209.

(v) S. BENINGA bl. 219, 226, 269, 232, 235, 250.

KARLII. in onderhandeling; zonder dat 'er iets geslooten werd.

1514. De Hertog en Graaf Edzard, bescpurende dat hunne magt elkanderen genoegzaam evenaarde, zогten zig beide, door Bondgenootschappen, te sterken. De Hertog sloot een Verbond met den Bisschop van Utrecht, volgens welk, deeze hem, met zeshonderd Knechten, bystaan moest. Of zulks geschied zy, is my niet gebleeken; maar wel, dat de Groningers, van deezen tyd af, den Bisschop, als hunnen vyand, aanmerkten, hem, in 't Land van Drente, met plonderen en branden, veele

En Graaf Edzard met den Hertog van Gelder. schade toebrengeude (w). Graaf Edzard poogde in Holland eenig volk te werven; doch het Hof hadt uitdrukkelyk verboden; hem eenige hulp te bewyzen (x). Des begaf hy zig, federt, in den aanvang van Zomermaand (y), in persoon, naar Gelderland, om een Verbond met Hertoge Karel te sluiten. Karel beloofde hem hulpe, en schreef zelfs, ten zynen behoeve, aan den Koning van Frankryk, om onderstand (z). Van elders, weet men, dat de Hertog van Gelder, vermoedelyk ten deezen zelfden einde, in Bloeiimaand deezes jaars, in stilte, en alleenlyk van twee Perfoonen verzeld, eene reis naar 't Fransche Hof gedaan heeft (a). Toen zal hy ook het Verbond, tusschen den Koning en Graave Edzard, geslooten hebben, van welk, in eg-

10

(w) S. BENINGA bl. 246.

(x) Repertor. der Plakaat. van Holl. bl. 3.

(y) E. BENINGHA III Boek, CXLVI. Hoofdst. bl. 511.

(z) S. BENINGA bl. 236.

(a) Lett. de Louis XII. Tom. IV. p. 319.

te stukken van deezen tyd, gewag gemaakt wordt (b): en volgens welk, naar 't getuigenis der oudste Schryveren (c), Edzard beloofde, Groningen van de Kroon van Frankryk ter leen te zullen houden, mids dat de Koning den Hertoge van Gelder, insgelyks zynen Leenman, bevel gave, om de Groningers, tegen de Saxifchen, te beschermen: gelyk geschiedde.

De Hertog van Gelder betoonde zig gereed om eenen last naar te komen, dien hy zelf zig hadt doen opleggen. Zyn oogmerk was, niet zo zeer, den Graave van Oostfriesland, in 't bewind van Groningen, te vestigen, als zyn eigen gebied, in Friesland en in Groningerland, uit te breiden. Doch hy hieldt dit oogmerk, in 't eerst, bedekt. Hy hadt Graave Edzard beloofd, de Saxifchen uit Groningerland en Friesland te zullen verdryven, en hem in 't bewind deezer Landen te zullen stellen; mids dat hyze voortaan van Frankryk ter leen hieldt, en hem, eer hy te velde trok, slegts vyfendertigduizend Rynsche guldens, tot de kosten van den oorlog, betaalde. Graaf Edzard hadt, tot in Oogstmaand, werk, eer hy de helft van dit geld byeen krygen kon. In 't laatst van Herfstmaand, hadt Karel egter een Leger op de been, welk hy, onder 't bevel van *Willem van Ooye*, door Twente en Drente, naar Groningerland zondt (d). Groningen werdt, ten deezen tyde, door de Saxifchen, belegerd. Doch de Gelderschen gaven voor, den *Zwartten hoop*,

(b) Lettr. de Louis XII. Tom. IV. p. 382.

(c) S. BENINGA bl. 254.

(d) S. BENINGA bl. 251, 257.

KAREL II.
1514.
Bekom-
mering
des Her-
togs van
Saxen.

hoop, zo noemde men de Saxifche Knegten, haaft, van voor de Stad, te zullen doen verftuiven. Hertog Joris, de komt der Gelderfchen vernomen hebbende, bevondt zig in geene kleine bekommering: vooral, toen hem aangediend werdt, dat Lodewyk de XII. de hand in dit werk hadt, waarvan de Gelderfchen geen geheim maakten. In Slagtmaand, zondt hy *Simon van Reifchach* naar Frankryk, die den Koning vertoonde „ dat Groningen on- „ der 't Duitsche Ryk behoorde, en derhal- „ ven begreepen was in de Vrede, welke, on- „ langs, tuffchen de Koningen van Frankryk „ en Engeland, geflooten was: waarom hy „ verzogt, dat de Koning geene hulde van „ Graave Edzard en de Groningers wilde ont- „ vangen, noch hen, tegen den Hertog, zynen „ meester, byftaan; maar den Hertoge van „ Gelder, veeleer, verbieden, eenige vy- „ andlykheden te onderneemen (e)”. Doch dit vertoog vondt weinig ingang. De Hertog van Gelder ftelde zelf ook te veel belang in zyne onderneeming, dan dat hy'er zo ligt van afgezien zou hebben. Zyn oogmerk ontdek- te zig ten klaarften; toen hy, befpeurende dat Graaf Edzard veel te weinig volks op de been hadt, om zig, tegen hem, te verzetten, den Groningers liet voorflaan „ dat'er geen mid- „ del was, om van de Saxifchen verlost te „ worden, zo zy hem niet voor Heere, on- „ der den Koning van Frankryk, aannamen. „ Weigerden zy dit, dan zou hy zyn volk ter- „ stond doen te rug trekken.” De Gronin- gers, naauwlyks tyd van beraad hebbende, be-

De Gro-
ningers
doen Ka-
rel van
Gelder
hulde.

(e) Lett. de Louis XII. Tom. IV. p. 379, 380.

beslooten, genoegzaam gedwongen, op nieuws, **KARELIK:**
 van Heer te veranderen (f), en deeden den 1514.
 Hertoge van Gelder, in den persoon zyns
 Maarfchalks, Willelm van Ooye, hulde (g).
 Edzard, geen geld hebbende, om het weini-
 ge Krygsvolk, welk hy nog op de been hieldt,
 te voldoen, pakte zig heimelyk weg uit Gro-
 ningen, des nagts tusschen den zesden en ze-
 venden van Slagtmaand (h).

Hertog Karel, door eenige Friezen, mis-^{Hy doet}
 noegd over de Saxische Regeering, aan-^{eene lan-}
 gemoedigd, deedt, omtrent deezen tyd, ^{ding in}
 eenige Schepen, te Harderwyk, beman-^{Fries-}
 nen, welken hy naar de Friesche kusten ^{land, en}
 zondt, om eene landing te doen. De togt ^{bemag-}
 slaagde naar wensch. Sneek, Bolswaart, Sloo-^{tigt ver-}
 ten en andere Plaatsen werden overweldigd. ^{scheiden}
 De Hertog van Saxen brak, op de tyding van ^{Plaatsen.}

de landing der Gelderschen, terstond op uit-
 Groningerland, trok, in persoon, naar Duitsch-^{Knegten,}
 land, om onderstand, en liet zyne meests ^{of Zwar-}
 Knegten onbetaald, die, zonder hoofd en mid-^{te hoop}
 del van bestaan, door Friesland, naar Drente ^{verlaat}
 trokken, en voorts, door Overyffel en 't Ne-^{Fries-}
 derstigt, naar Holland, zig alomme, door ^{land.}
 rooven en anderen moedwil, onder den naam
 van den *Zwarten hoop*, berugt maakende (i).

De Groningers, nu ééne lyn trekkende met
 de Gelderschen, overmeesterden Dokkum, en
 naderhand Appingadam, en de Blokhuisen te
 Adu-

(f) E. BENINGHA III. *Boek*, CLXXV. en CLXXVI. *Houdfst.*
bl. 533, 534.

(g) S. BENINGA. *bl.* 258, 259.

(h) S. BENINGA. *bl.* 261.

(i) S. BENINGA. *bl.* 265, 267, 269, 273.

KAREL II. Aduwarderzyl en te Delfzyl, welke drie Plaatsen nog Saxische bezetting inhadden. Appingadam ging over, op den twaalfden van Grasmaand des jaars 1515 (k).

XXXIV. Terwyl Friesland en Groningerland dus geschokt werden, naderde de tyd, in welken Maximiliaan, die ook nu, by gebrek van geld en uit andere oorzaken, niet meer in de Nederlanden kwam, beslooten hadt, zig van de Voogdyschap over zynen Kleinzoon te ontslaan, en hem 't bewind der Nederlanden op te draagen. De jonge Karel bereikte, in Sprinkelmaand, slegts vyftien jaaren; doch hadt reeds zo veele blyken van schranderheid, deftigheid, naarstigheit, ervarenheit in taalen en geschiedenissen gegeven, dat de Landzaaten eenpaarig oordeelden, dat hem de Regeering behoorde toevertrouwd te worden. Hy werd dan, in Louwmaand, in Brabant, in Grasmaand, in Vlaanderen, ingehuldigd. Van hier trok hy naar Middelburg, alwaar men hem, op den twee-entwintigften van Bloeiamaand, tot Graave van Zeeland, aannam (l). Ten zelfden dage, stondt hy den Landen verscheiden' Punten toe (m). Te Zierikzee insgelyk zynde ingehuldigd, stak hy over naar Holland. Te Dordrecht, geschiedde de inhuldiging op den derden van Zomermaand, in de tegenwoordigheit der Landvoogdesse, des Stadhouders van Holland, thans **FLORIS VAN EGMOND**, Heere van Yffelstein, en der Raaden's Hof. De Gemagtigden der Steden waren hier ook, in

Floris van Egmond is Stadhouder van Holland.

mer

(k) S. BENINGA bl. 269, 273.

(l) REIGERSB. en BOXHORN II. Deel, bl. 324, 325.

(m) BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 613.

merkelyken getale, verscheenen, en deden ^{KARELII.} den gewoonlyken Eed, na dat de Graaf hun ^{1515.} eerst gezworen hadt (n). Ten zelfden tyde, bezwoer hy de Voorregten van Dordrecht in 't byzonder, en ontving de hulde der Ingezetenen deezer Stad (o).

In Friesland, waren ondertusschen de zaa- ^{De zwar-} ken der Saxifchen zo verre verloopen, dat ^{te hoop,} Hertog Joris, omtrent deezen tyd, met Prins ^{uit Hol-} Karel in onderhandeling tradt, om hem zyn ^{land ver-} Regt op Friesland af te staan. De zwarte hoop ^{jaagd,} was, in 't voorjaar, in Holland gekomen, en ^{komt we-} hadt zig aldaar zo gedraagen, dat het Hof ^{in Fries-} besloot, deeze ruwe menigte, het kostte wat ^{land.} het wilde, wederom te doen vertrekken. In Sprokkelmaand, werdt hun, by openbaar Plakaat, het Land ontzeid. Ten zelfden tyde, kreegen alle Onderzaaten bevel, om zig, tot het verdryven der vreemde Knegten, gereed te houden (p). Midlerwyl, waren de Hollanders met den Hertog van Saxon overeen gekomen, dat hy dit Krygsvolk wederom in zynen dienst neemen zou, mids het zig naar Friesland begave (q). Den tweeden van Lentemaand, kwam 'er een nieuw bevel uit, aan alle Leenmannen, om zig, binnen drie dagen, onder den Stadhouder, in de wapenen tē vinden, tot verdryving der Saxifche Knegten (r). Hierop, verstoof de Zwarte hoop, zynen weg neemende, door Gelderland, Kleeve

en

(n) Groot-Plakaatb. III. Deel, bl. 20.

(o) BALEN bl. 302.

(p) Repert. der Plak. bl. 3.

(q) S. BENINGA bl. 275.

(r) Repert. der Plak. bl. 3..

KAREL II. en Overijssel, naar Friesland, slaande zig hier, 1515. omtrent Leeuwaarden, Franiker en Harlingen, neder. In deeze Steden, lag nog Saxifche bezetting. Workum en verscheiden' Dorpen werden, ten deezen tyde, door hen, plat gebrand (s).

Schade der Saxifchen op de Zuidzee.

Eer zy uit Holland vertrokken, hadden zy zig, met bewilliging, of ten minsten onder oogluiking der Regeeringe, te Amsterdam, van veelerlei mondbehoefsten voorzien; die hun te schepe nagezonden werden. Doch deeze Vloot werdt, door de Friezen, welken de Geldersche zyde hielden, *Geldersche Friezen* genaamd, onder bevel van *Grooten Pier*, een' Friesch Overste, by Hoorn aangetast, en t'eenemaal bemagtigd (t). Wat laater, viel eene diergelyke Vloot, sterk agtentwintig schepen, en rykelyk voorzien van gelden wollen Lakenen, tot betaalinge der Saxifche Knegten, den Gelderschen Friezen insgelyks in handen (u).

De Hertog van Saxen staat zyn Regt op Friesland af, aan Karel van Oostenryk.

Twée zulke zwaare slagen benamen den Hertog van Saxen den moed, om Friesland te herwinnen. Hy zondt, derhalven, in Bloei maand, eenige Gemagtigden naar Zeeland, om met Prins Karel, die zig toen aldaar bevondt, over de Overdragt van zyn Regt in onderhandeling te treden. Men kwam haast overeen. De Hertog van Saxen stondt, op den negentienden der gemelde maand, af van zyn Regt op Friesland, voor eene somme van driemaalhonderd en vyftigduizend Rynsche gul.

(s) S. BRNINGA bl. 276, 277.

(t) E. BRNINGHA III. *Boek*, CXCVII. *Hoofdst.* bl. 550.

(u) VELIUS HOEIJ, bl. 186-188.

guldens (v), zynde vyftigduizend guldens bo-^{KAREL II.}
ven de fomme, voor welke dit Landschap, 1515.

eertyds, aan Hertoge Albrecht verpand was
(w). Om deeze penningen te vinden, werd^{Nieuwe}
Holland belaft met eene nieuwe algemeene Verpon-
Verponding, over Huizen en Landeryen (x).^{ding.}

Ook werd 'er een Hoofdgeld van alle gegoed-
de Ingezetenen geheeven. Men vindt, by
deeze gelegenheid, aangetekend, dat 'er, in
Holland, ten deezen tyde, niet meer dan twee-
honderdduizend en dertig morgen Lands, vyf-
enveertigduizend Huizen, en honderd twee-
enzeventigduizend Perfoonen waren, die in
deeze belastingen droegen. De overige Lan-
den en Huizen behoorden aan Kloofsters of
Godshuizen, en de verdere Ingezetenen wa-
ren Geestelyken of onvermogenden (y). Ten
zelfden tyde, beval Prins Karel „ dat geene
„ Steden of Dorpen, voortaan, Renten ver-
„ koopen of Excynzen opstellen zouden, zon-
„ der daartoe, vooraf, byzonder verlof ver-
„ kreegen te hebben: dat de Edelen alleen
„ vry zouden weezen van Landen, die zy ter
„ leen hielden, en van welken zy, uit dien
„ hoofde, dienst schuldig waren; doch niet van
„ Landen, welken zy niet ter leen hielden: dat,
„ eindelyk, geene Leenmannen of byzondere
„ Heeren, binnen hunne Heerlykheden, al-
„ waar de Graaflyke Beden ontvangen wer-
„ den, zonder byzonder verlof, Beden zou-
„ den mogen heffen (z). Kort

(v) BOXHORN op REIGERS. II. Deel, bl. 386.

(w) Zie hier voor, bl. 311. Doch vergelyk daarmede VAN
LOON Aloude Regeer. V. Deel, bl. 641.

(x) Groot-Plakaarb. II. Deel, kol. 2047.

(y) Eifgraaf. Bedien. Voorr.

(z) Groot-Plakaarb. II. Deel, kol. 2047, 2051.

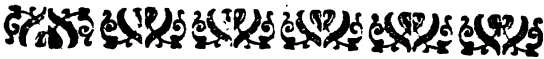
KAREL II. Kort hierna, werdt 'er een Bestand geflooten, tusschen Prins Karel en Hertog Joris ter 1515. Bestand. eener, en den Hertog van Gelder, Graave Edzard en de hunnen, ter anderer zyde: welk vier maanden duuren zou; binnen welken tyd, *François de I*, Opvolger van Lodewyk den XII, Koning van Frankryk, die, op den eersten dag deezes jaars, overleeden was, de hangende geschillen, in der minne, afdoen zou (a). Na 't sluiten van dit Bestand, zondt Karel van Oostenryk den Stadhouder van Holland, Floris van Egmond, naar Friesland; wien de Saxischen de Steden Leeuwaarden, Franiker, Harlingen en andere Plaatsen, welken zy nog inhadden, terstond overleverden. De Friezen, die nog niet onder de magt des Hertogs van Gelder gebragt waren, deeden ook, in zynen Persoon; Prinse Karel hulde. De zwarte hoop yerliet Friesland. Tweeduizend man van denzelven begaf zig naar Holland, in Oostenrykschen dienst. De overigen trokken, in 't begin van Hooimaand, door Drente, naar Gelderland. Veelen begaven zig, sedert, in Franschen dienst, naar Italie. Eenigen keerden naar hun Vaderland te rug (i).

(a) S. BENINGA, *bl.* 278. E. BENINGHA III. *Boek*, CXCIX. *Hoofdst.* *bl.* 551.

(i) S. BENINGA, *bl.* 222, 223, 224.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZESTIENDE BOEK.

I N H O U D.

- I. Karel van Poitiers wordt Opper-opzigter der Hollandfche Dykaaljen. II. Zeekryg tuffchen Grooten Pier en de Hollanders. Nieuwpoort ver-
rafte. De Veluwe afgeloopen. III. Handel met Frankryk. Graaf Henrik van Nassau trouwt de Zufter van den Prins van Oranje. IV. Hy wordt Stadhouder van Holland. Voor-
deelen, door de Gelderfchen, in Friesland en in Holland, behaald. Vrye Rooverij afgekondigd. Bestand. V. Karel van Oostenryk wordt Ko-
ning van Spanje. Vrouw Margareet, Landvoogdes. Philips van Bourgondie, Biffchop van Utrecht. VI. Zeeffchuimeryen van Grooten Pier. Schatting der groote en kleine Steden. Verschil met Denemarke. VII. De Pensionaris van Dordrecht valt in 's Konings ongenade. Wordt in zyne eer hersteld. VIII. Oorfprong en voortgang der Leere van Luther. De Biffchop van Utrecht is gezind ter Hervorminge. Houdt Briefgemeenfchap met Erasmus. IX. Bestand met Gellier verlengd. Karel de V. wordt Keizer. X. Vrouw Margareet wordt
- Bb 5 in

in de Landvoogdye bevestigd. XI. Voortgang der Hervorminge, hier te Lande. Plakaaten tegen dezelve. Geldofsonderzoek. Eerste Martelaar in Holland. XII. Oorlog met Frankryk. Onlusten in Overyffel. Texel en Wieringen gebrandschat. XIII. Adriaan Floriszoon van Utrecht wordt Paus. XIV. Krygsbedryven in Overyffel en in Friesland. De Graaf van Hoogstraaten wordt Stadhouder. Karel de V. bemagtigt Friesland. XV. Dood van Bisschop Filips van Bourgondie. Oproer in den Haage. Slag van Pavie. Bestand met Frankryk. XVI. Bede van honderdduizend guldens aan Holland. XVII. Onlusten met Deenemarke en de Oosterlingen. Tweejaarig Bestand. XVIII. Vredehandeling te Madrid. XIX. Nieuwe Bede van tagtigduizend guldens en van een geschenk voor de Landvoogdesse. XX. Bestand met het Oosten bekrachtigd. Ontdekking van nieuwe Landen. Geboorte van Filips van Oostenryk. XXI. Nieuwe oorlog met Frankryk en Engeland. Handel met de Oosterlingen. XXII. De Gelderschen bezetten Utrecht. Voorzorg tegen hen in Holland. XXIII. De Bisschop van Utrecht zoekt hulp by de Landvoogdesse. Staat der Grenzen. Buitengewoone Bede. XXIV. Fransche vyandlykheden. Karel de V. wordt Heer van Overyffel. Verzegeling in Holland. XXV. Maarten van Rossem plondert 's Graavenhaage. Werving in Holland. XXVI. Verschil over 't aanstellen van eenen Kapitein-Generaal van Holland. Inbreuk op der Steden Voorregten. XXVII. Unie tusschen Holland en Antwerpen met 's Hertogenbosch. XXVIII. Bestand met Frankryk en Engeland. Voordeelen,

len, in Overijssel en Gelderland, behaald. XXIX. De Keizer bekomt het weereldlyk gebied over 't Stigt. Poogingen om 't Nederstigt aan Holland te hegten. Bede. XXX. De Unie met de Brabantfche Steden verlengd. Vrede met Gelder. Bede van eenhonderd en tagtigduizend guldens. Gefchenken aan den Stadhouder. XXXI. Kamerykfche Vreie. Regt van Aubaine afgefchaft. XXXII. Bede t'z Keizers reize naar Italie enz. Zeelands Schulden. Karel de V. gekroond. Dood van Filibert van Chalons, wiens Prinsdom Oranje aan 't Huis van Naffau komt.

Prinfs Karel, de Regeering over ^{KAREL II.} Holland en de andere Nederlan- ^{I.} den aanvaard hebbende, toonde ^{Prins Ka-} terftond, dat hy niemant zyner ^{rel draagt} Voorzaaten wyken wilde, in het ^{het Op-} oefenen van een volftrekt gezag over de Land- ^{zigt over} zaaten. De fchouw en de zorg voor het on- ^{de Dy-} derhoud der Dyken in Holland was, van de ^{kaadjen} tyden van Willem den II, af, toevertrouwd ^{in Hol-} geweest aan Dykgraave en Heemraaden, die ^{land aan} uit de voornaamfte Ingelanden gekooen wer- ^{eenen} den. Hertog Filips van Bourgondie was de ^{Vreem-} eerste, die hierin verandering maakte, in 't ^{deling} jaar 1466, den Stadhouder en Raaden van ^{op.} 1515. Holland laft geevende, om, nevens Gemag- tigden des gemeenen Lands, opzigt te hebben op de verbetering der Zeeweeringen in 't Noorden van Holland (a). Tot een voorwendfel, om deeze inbreuk op de aloude ge- woon-

(a) XIII. Boek, bl. 93.

KAREL II. te te doen, hadt hem gediend de slegte staat, 1515. in welchen men de Dykaadjē, tēn dien tyde, bevonden hadt. En van dit zelfde voorwendfel bediende Karel, zyn naneef, zig tegenwoordig ook, om nog grooter verandering in de aloude gewoonte te maaken. In Zomermaand, van Haarlem naar Amsterdam rydende, hadt hy de dyken, die 't Y-water keeren, zeer gescheurd en afgeslaagen bevonden. Men onderrigte hem, ten zelfden tyde, dat de Westfriesche Dyken niet beter gesteld waren. En men verzuimde niet, Dykgraaven en Heemraaden de schuld te geeven van den slegten staat der Hollandsche Dykaadjē: schbon dezelve; naar 't schynt, ten deele aan de geduurige zwaare stormen, en ten deele aan den armelyken toestand der Landen, uitgeput door den Gelderschen oorlog (b), te wyten was. Karel nam deeze gelegenheid waar, om den Ingelanden het opzigt over de Dykaadjē, ten minsten voor eenen tyd, geheellyk te onttrekken. Hy stelde *Karel van Poitiers*, Heere van Dormans, wien men niet weet dat hier een' voet lands bezat; tot * *Opper-opzigtger* van de Hollandsche Dykaadjē aan; hem, nevens eenige Perfoonen, magtigende, om nieuwe Keuren op de Dyken te maaken, en nieuwe Dykgraaven en Heemraaden aan te stellen, gelyk, omtrent twee maanden later, geschiedde (c). Van al 't welke Brieven verleend werden, op den derden van Hooimaand,

* *Superintendent.*

(b) *Vide* PHIL. A LEYDIS de Cura Reipubl. *Caf.* LXI. p. 210, 213. BRANDT Enkh. *bl.* 45. VELIUS Hoom, *bl.* 189.

(c) *Handv.* van Rynl. *bl.* 126.

maand, in den Haage, getekend (*d*). Ook KAREL II. vind ik, dat Karel van Poitiers het Opperopzigterschap over de Dyken, nog in 't jaar 1515. 1515. bekleed heeft (*e*). Doch men liet niet na, dit willekeurig af- en aanstellen van Dykgraaven en Heemraaden, door den Graave, als eene wezenlyke inbreuk op 's Lands vryheden aan te merken. Men vindt, dat Karel, omtrent deezen tyd en laater, de Regeering van verscheiden' Hollandsche Steden ook, buitens tyds, veranderd heeft (*f*).

François de I, Koning van Frankryk, maakte II. te zig, in den aanvang zyner Regeeringe, ge- Gelder reed, tot eenen togt naar Italie, op welken doet een hy, door Karel van Egmond, aan 't hoofd togt naar van zesduizend (*g*), anderen schryven wel Italie. twee-entwintigduizend (*h*), Knegten, verzeld werd. Doch op een valsch gerugt, dat de Oostenrykschen het Bestand geschonden hadden, verliet de Geldersche Hertog het Fransche Leger, 't bevel over zyne Knegten *Claude, Hertoge van Guize*, Broeder des Hertogs van Lotharingen, in handen stellende. Hy hadt dus geen deel aan de overwinning, die de Franschen by Marignan behaalden; 't welk hem zo diep trof, dat hy, te Lions, alwaar hem deeze tyding ter ooren kwam, in eene zwaarte krankte viel (*i*). Karels togt naar Italie en de ziekte, die 'er op volgde, was oorzaak, dat men, zelfs na 't uitgaan van 't Bestand,

(*d*) Handv. van Rynl. bl. 120.

(*e*) Repert. der Plikaat. van Holland, bl. 37.

(*f*) Erfgaaft. Bedien. in Holl. Voerr.

(*g*) PONTANUS *Libr.* XI. p. 657, 658.

(*h*) DANIEL *Tom.* VII. p. 349, 350.

(*i*) DANIEL *Tom.* VII. p. 356, 366.

KAREL II. stand, van geene merkelyke vyandlykheden
 1515. tusschen de Oostenrykschen en Gelderschen

Woeste
 Zeeoor-
 log tus-
 schen
 Grooten
 Pier en
 de Hol-
 landers.
 1516.

hoorde. Alleenlyk hielt Grootte Pier, met
 de Geldersche Friezen, de Zuiderzee geduu-
 rig onveilig. Doch in Bloeiimaand des jaars
 1516, werdt een goed gedeelte zyner Vloo-
 te, door den Hollandschen Admiraal, Floris
 van Egmond, Heere van Yffelstein, voor
 Workum bemagtigd. De Krygsgevangenen,
 welken hy hier bekwam, werden als Zeeroo-
 vers gehandeld, en te Hoorn en elders met de
 galge gestraft (*k*). Grootte Pier hadt ook de
 wreede gewoonte van de Hollanders, welken
 hy gevangen kreeg, in zee te smyten (*l*).

De Gel-
 derschen
 verrassen
 Nieuw-
 poort.

Wat later, begonden de Gelderschen de
 vyandlykheden wederom in Holland. Men
 hadt hier kennis van hunne toebereidsels ge-
 kreegen, en alomme, in Oogstmaand, bevel
 laten afgaan, om geene *Stilzaat* met hen te
 maaken; maar zig gereed te houden, om hun
 te wederstaan niet slegts, maar alle mogelyke
 afbreuk te doen (*m*). Evenwel gelukte het
 hun, nog voor 't einde der gemelde maand,
 Nieuwpoort by Schoonhoven te verrassen (*n*).
 Dit hielt men, in Holland, te stryden met
 het geslooten Bestand. Eenige Geldersche
 Edelen, die 't Krygsvolk hier van onderhoud
 voorzien hadden, werden 'er, sedert, in den
 Haage, om onthalsd (*o*). Men was ook voor
 Oudewater en Woerden bekommerd, en 't
 Hof

(*k*) VELIUS Hoorn, *bl.* 190.

(*l*) E. BENINGHA III. *Boek*, *Cap.* CXCVII. *bl.* 550.

(*m*) Repert. der Plak. *bl.* 3.

(*n*) Grootte Chron. *Divis.* XXXII. *Cap.* 46.

(*o*) Crimin. Sententieboek, *gequoteerd* L. *f.* 89 *verf.* 90.

Hof gaf, in 't begin van Herfstmaand, bevel, ^{KAREL II.} om alle boomgaarden, ruigten en hoogten, 1516. in welken de vyand zou kunnen nestelen, rondsom deeze Steden, te slegten en uitterooijen (p). Ook trokken de Hollanders, ten De Holgetale; naar men zeide, van duizend Paarden landers en zesduizend Knegten, onder bevel van Graave Henrik van Nassau en andere voornaame ^{lopen de Veluwe af.} Edelen, omtrent deezen tyd, buiten Utrecht om, naar de Veluwe, welke Landstreek, tot Arnhem toe, plat gebrand werdt. Eene Abdis van 't Vrouwen-Klooster onder Utrecht, die deezen togt beleefd en te boek gesteld heeft, verhaalt, dat de Hollanders, in 't heentrekken, twee dagen in 't Klooster halte hielden, waarvoor de Graaf van Nassau twee-enzeventig enkele Goudguldens aan hetzelfde vereerde (q). In 't volgend jaar, zetteden de Gelderschen den Hollanderen deeze stroo- pery met woeker betaald.

Doch eer 't jaar 1516 nog ten einde liep, ^{III.} werdt 'er, tusschen den Keizer, zynen Klein- ^{Handel met Frankryk.} zoon, den Graave van Holland, en den Koning van Frankryk, een Verbond van Vriend- schap geslooten, welk de Nederlanden, ge- noeg met den Gelderschen Kryg belemmerd, ten minsten voor vyandlykheden van de Fran- sche zyde dekte. Prins Karel hadt Henrik, Graaf van Nassau, reeds in 't voorgaande jaar, naar Frankryk gezonden, om den nieuwen Koning, uit zynen naam, wegens de Graaf- schappen Vlaanderen en Artois, hulde te doen

(p) Repert. der Plak. bl. 3. Handv. van Oudew. bl. 199.
 (q) HENR. VAN ERP Chron. bl. 98.

KAREL II. doen (r). Hierop was, in den Haage, een
 1516. Huwelyksverdrag geslooten, tusschen Prins
 Karel en Renée van Frankryk, Dogter van
 Lodewyk den XII. Ook hadt de Prins van
 Kastilie zig verbonden, zynen Grootvader,
 Koning Ferdinand, geene hulp te zullen be-
 wyzen, indien François de I. hem den oorlog
 aandeedt, om 't Koningryk Navarre; 't welk
 Ferdinand den Huize van Albret ontweldigd
 hadt. Met welke verbindtenis François zo
 Graaf van zeer in zynen schik was, dat hy den Graave
 Nassau, van Nassau, ten verzoeke van Prins Karel,
 trouwt de Zuster toestondt, een Huwelyk te mogen aangaan
 van den met *Claude*, eenige Zuster van *Filibert van*
 Prins van *Chalons*, Prins van Oranje, die, sedert, zon-
 Oranje. der Kinderen, in Italie gesneuveld zynde, zyn
 Prinsdom den Huize van Nassau nagelaaten
 heeft (s). Doch nu werdt 'er een nader Ver-
 bond met Frankryk getroffen, waarin ook de
 Keizer begreepen was.

Verbond Ferdinand, Koning van Arragon, in Louw-
 van maand deezes jaars overleeden zynde, hadt
 Vriend- Prins Karel, onaangezien zyne Moeder nog
 schap met leefde, terstond den naam van *Koning van*
 François *Spanje* aangenomen, en zig genegen getoond,
 den I. tot het sluiten van een Verbond met François
 den I: die reeds een Leger verzameld hadt, om
 in Navarre te vallen; doch, oordeelende, dat
 de dood van Ferdinand den staat der zaaken
 veranderd hadt, niet minder dan Karel gezind
 was, tot een Verdrag, 't welk, in Oogstmaand,
 te Noyon getroffen werdt. Men kwam toen
 over-

(r) DANIEL Tom. VII. p. 344.

(s) PONTANUS Libr. XI. p. 658.

overeen, dat Karel niet met Renée, maar ^{KARELIJ.} met *Louise*, Dogter van François den I, in de 1516. Egt treden zou. Ook zou de zaak van Navarre in der minne worden afgedaan, na dat Karel, in 't bezit van Spanje, zou gekomen zyn. Hierop volgde het Verbond van Vriendschap, tusschen den Keizer, den Koning van Frankryk en den nieuwen Koning van Spanje; 't welk te Brussel geslooten (t), in Wintermaand, onder 't vieren van openlyke Godsdienslige plegtigheden en onder 't bedryven van allerlei vreugde, in Holland afgekondigd (u), en, in 't volgend jaar, nader bekrachtigd werdt (v). Men beloofde, onder anderen, by dit Verbond, elk een aanzienlyk Leger op de been te zullen brengen, om de Turken te beoorloogen. Paus *Leo de X.* hadt den Christen-Vorsten dit ontwerp onlangs in 't hoofd gebragt. Wy zullen in 't gevolg gelegenheid hebben, om aan te tekenen, hoe veel invloed het op de Nederlandsche zaaken gehad hebbe.

Het Verbond van Koophandel, in 't jaar 1506, met Engeland geslooten, werdt, in dit jaar 1516, ook wederom vernieuwd (w).

François de I. die, by het Bestand, in 't Bestand jaar 1515, tusschen de Oostenrykschen en Gel- met Gel- dersehen getroffen, tot bemiddelaar der on- ^{d.r.} derlinge geschillen, verkooren was, hadt hiervan, sedert, ten minsten in schyn, zyn werk gemaakt; doch niet meer te weeg gebragt, dan dat 'er, in de Lente des jaars 1517, een 1517. nieuw

(t) DANIEL *Tom.* VII. p. 376, 385, 338, 389, 390.

(u) BAZEN, *Dordr. bl.* 209.

(v) DU MONT *Corps Diplom. Tom.* IV. P. I. p. 256.

(w) *Act. Publ. Angl. Tom.* VI. P. I. p. 114.

KAREL II. nieuw Bestand getroffen werdt, welk, tot in 1517. in den aanvang van Bloei maand, duuren moest; doch van wederzyde kwalyk gehouden werdt (x).

IV. De Gelderschen behaalen eenige voordeelen in Friesland. De Zwarte hoop, die, onder 't bevel van Karel van Gelder, in Italie gediend hadt, was nu van daar te rug gekeerd, en werdt, door hem, naar Friesland, gezonden. De Oostenrykschen hadden zig hier onlangs van verscheiden' Plaatsen meester gemaakt, welken, te vooren, aan de Gelderschen waren overgegaan, met naame van Staveren, Workum, Hinloopen en Bolswaard. Om hunnen verderen voortgang te stuiten, zondt de Hertog van Gelder den dapperen Zwartten hoop derwaards, die 't platte Land alomme afliep, Dokkum belegerde, en by verdrag innam, op den twaalfden van Zomer maand (y). Toen begavenze zig in de Kuinder sloop, en staken over naar Holland. Zy waren ruim drieduizend man sterk, en landden voor Medenblik, op den vyfentwintigsten van Zomer maand.

Henrik, Graaf van Nassau, wordt Stadhouder van Holland. Men hadt, in Holland, eenigen tyd geleeden, deezen inval voorzien. En **HENRIK, GRAAF VAN NASSAU,** die nu *Stadhouder van Holland* was (1), (zynde Jan van Egmond, die dit Ampt veele jaaren bekleed hadt (2), in Oogstmaand des

(x) S. BENINGA Chronickel, bl. 305.

(y) S. BENINGA Chron. bl. 308.

(1) Zyne Commissie was reeds den dertigsten van Wynmaand des jaars 1515 gedagtekend. Zie *Repertor. der Plakaat. van Holland*, bl. 4. En hy hadt, in Slagtmaand daaraanvolgende, zitting ter Raadkamer van Holland genomen. 1. *Memoriaalb.* SANDELIN f. 41.

(2) Twee-endertig, zegt de Schryver der *Groote Chron.*

des voorgaanden jaars, te Egmond op den KARELII.
 Hoeve, overleeden (z),) hadt zeven Vendels 1517.
 Knegten in Westfriesland gelegd: en één; op
 de Oorlogfchepen, die niet behoorlyk bemand
 waren; verdeeld. Medenblik hadt, onder an-De Gel-
 deren; een Vendel Knegten in, welk zig, zoderfchen
 wel als de Burgery, dapperlyk tegen de Gel-bemagri-
 derfchen verdedigde. Evenwel werdt de Stad, gen Me-
 stormenderhand, veroverd, leêg geplonderd, denblik
 en plat gebrand: 't Slot alleen; welk door maar, en
Jooft van Buuren verdedigd werdt; keerde de stroepen
 Gelderschen, die, voorttrekkende, *Opper:oes* gantfch
 en *Twisk* aan koolen leiden, *Alidwoude*; om Holland
 honderd en vyftig guldens, die de Pastoor door.
 opfchoot; verfchoonende. Van hier toogen
 zy, langs den *Zwaagdyk*, Hoorn voorby, door
Berkhout, *Avenborn* en *Urfem*; over den *Hui-*
gendyk, naar Alkmaar; alles, wat hun tegen
 kwam; doodflaande. Alkmaar, werwaards
 de Opgezetenen der naafte Dorpen; met hun-
 ne beste goederen, gevlugt waren; werdt,
 agt dagen agtereen, geplonderd: en 't blykt,
 uit eenen Graaflyken Brief (a), in 't jaar
 1523, ten behoeve der Stede, verleend, dat
 de buit van eetwaaren; kleederen, juweelen
 en andere kostelykheden hier zo groot ge-
 weest

(z) Grootte Chron. *Divif. XXXII. Cap. 46.*

(a) By BOOMKAMP Alkmaar, *bl 65.*

Chronyke. Doch Henrik van Nassau is zyn onmid-
 delyke Opvolger niet geweest: gelyk de meesten mee-
 nen. *Zie* ГОУДНОЕВЪ; *bl. 101.* Floris van Egmond;
 Heer van Yffelstein, Neef van Graave Jan, heeft het
 Stadhouder-ampt, reeds voor zyns Ooms overlyden;
 bekleed. *Zie* Groot Plakaatboek III. Deel. *bl 20.* En
 Henrik van Nassau bekwam het eerst, twee maanden
 na hetzelfde.

KARLII. weest was , dat de Ingezetenen verklaarden, 1517. de geleeden' schade, in geene dertig jaaren, te zullen kunnen te boven komen. Uit denzelfden Brief en andere oude Gedenkstukken (b), ziet men ook, dat 'er, omtrent deezzen tyd, eene vermaarde School, te Alkmaar, geweest is, die, door deezzen inval, t'eenemaal te gronde ging. Egmond werdt, federt, ook geplonderd, en verscheiden' andere Dorpen gebrandschat.

Floris van Egmond, Heer van Yffelstein, die, met eenige Knegten, te Hoorn lag, was, midlerwyl, de Gelderschen op de hieken gevolgd, en deedt, om hen den hertogt te beletten, den Huigendyk, tusschen de Huijenwaard en de Schermer, toen beide nog Meeren, doorsteeken, 't gat sterk met wagt en geschut bezettende. De Gelderschen verlieten eerlang Alkmaar, op den negenden dag, gang neemende naar Beverwyk, 't welk ook geplonderd werdt. Van hier, toogen zy naar Sparendam, dat gelyk lot onderging. By 't Huis ter Hart, tusschen Haarlem en Amsterdam gelegen, hadden de Amsterdammers eene schans opgeworpen; doch zo zwak bezet, dat zy, in den tweeden aanval, veroverd werdt. Toen trokken de vyanden, door de Amstellandsche Veenen, naar 't Stigt. By Kuilenburg, over de Lek geraakt, floegen zy 't beleg voor *Asperen*, en beemagtigden 't Steedje, stormenderhand: niet zonder vooraf zwaar verlies te hebben geleeden, welk de arme Ingezetenen, naderhand, met de dood, boeten moesten (c). De

(b) By BOOMKAMP bl. 65, 78, 140.

(c) S. BENINGA CHRON. bl. 910. PONTANUS Libr. XI. p. 674.

De Stadhouder van Holland, onder dit ^{KARELIL.} stroopen der Gelderschen, den vierden man 1517. uit alle de Steden en Dorpen opontbouden hebbende, was den vyand, met een goed deel deezer manschap, gevolgd, en sneedt hem, eerlang, binnen Asperen, den toevoer af. Dit noodzaakte hem 't Steedje te ruimen en naar Gelderland te wyken (d). De Graaf van Nassau volgde hem derwaards, liep andermaal de gantsche Veluwe af (e), en sloeg daarna 't beleg voor Arnhem, binnen welke Stad, Hertog Karel van Gelder zig thans in persoon ophieldt (f).

Terwyl dit te Lande voorviel, dedden de Orde te Geldersche Friezen, onder 't beleid van Groo-^{gen de} ten Pier, den Hollanderen, ter Zee, geene ^{Zeeschui-} mindere afbreuk, verscheiden' Koopvaardy-^{meryen} der Gelderschen, zo dra zy, binnen de gaten, in de Zuiderzee, gekomen waren, wegneemende. De Steden en Dorpen van 't Noorderkwartier werden geduurig met nieuwe landingen gedreigd, en de Stadhouder en Floris van Ysselstein hadden genoeg te doen, om den Ingezetenen, door troostelyke Brieven, moed in 't lyf te spreken. Op den agttienden van Hooimaand, werdt 'er, te Delt, eene Dagvaart gehouden, op welke, orde beraamd werdt, tot de uitrusting van zeker getal van Oorlogschepen, die de Zuiderzee zouden beveiligen, en onder bevel staan van *Anthonis van den Houtte, Heere van Fleteren*, dien men *François Cobel*, Raad van Holland, toegevoegd hadt. Om

(d) VELIUS HOORN, bl. 193-190.

(e) HENR. VAN ERP, Chron. bl. 99.

(f) GOUDHOEVEN bl. 575.

KARELII. Om de kosten van deeze uitrusting goed te maaken, werdt 'er zeker lastgeld van de Koopvaardyschepen geheeven, gelyk van ouds plagt te geschieden. Kort hierna, werdt 'er vrye

Afkondig
ging van
vrye
Roove
ry.

Roove ry afgekondigd, met eene Bekendmaking van deezen inhoud:

„ De HEER VAN FLETEREN, Admiraal van de Zuiderzee, *consenteert en geeft oorslof, van 's Konings wege, dat eenen cygelyken, wie by zy, sonder dienst, sal mogen rooven, branden, pilgeeren en doodslaan de rebellen en vyanden des Konings, en hare goeden aenveerden en houden voor goede en vrye prys en buyt, sonder yemants wederseggen. Behoudens alleentyk, dat de voorschreeve Admiraal met synen Rade de kennisse van de voorschreeve genomen goeden hebben sal, en hebbe verklaart of de goeden prys zyn of niet, eer men die sal mogen paerten, deelen of vervreemden. En of yemand daer over gevangen worde sal dien veranwoorden. Gedaan tot Enkhuysen, den 6 Augusti, Anno 1517.*

Dit verlos en de spoed, die met het uitrusten der Vloote gemaakt werdt, was oorzaak, dat de Geldersche Friezen, binnen korten tyd, uit de Zuiderzee gejaagd werden. Te Bunschooten werdt een deel hunner schepen verbrand. Veele anderen werden, in de Friesche havens, bezet gehouden (g).

Bestand
van zes
maanden
met
Gelder.

't Beleg van Arnhem werdt vast zo sterk voortgezet, dat Karel van Gelder voorflagen begon te doen, tot eene Vredehandeling. Koning

(g) VELIUS Hoorn, bl. 200-202. Grootte Chron. Divis. XXXII. Cap. 46.

ning Karel, ylende naar Spanje, om zig aldaar te doen kroonen, luisterde naar deeze voorflagen. Men tradt, te Utrecht, door wederzydsche Gemagtigden, in onderhandeling, en trof, eerlang, op den zeventienden van Herftmaand, een Bestand (b), welk zes maanden zou duuren (i). By 't Verdrag, welk hiervan gemaakt werdt, stontd Karel van „ Gelder zyn Regt op Friesland, Groningen „ uitgezonderd, aan Koning Karel af, voor „ eene fomme van honderdduizend Kroonen „ eens, op zekere tyden, te betaalen, onder „ borgtogt der Steden Dordrecht, Amster- „ dam, Gorinchem en 's Hertogenbosch. „ Wyders verbondt hy zig, om de vreem- „ de Knegten, binnen zes maanden of eerder, „ Friesland te doen ruimen (k).”

Weinige dagen voor 't sluiten van dit Bestand, was Koning Karel, van Middelburg, naar Spanje onderzeil gegaan (l). Hy landde te Villaviciosa, en werdt, op den zevenden van Sprokkelmaand des volgenden jaars, te Valladolid, tot Koning van Spanje, gekroond. Voor zyn vertrek uit de Nederlanden, hadt hy de algemeene Landvoogdy wederom aan zyne Moeye, Margareet, Hertoginne Weduwe van Savoye, en aan zynen geheimen Raad in de Nederlanden, opgedraagen (m): en in Hooimaand des jaars 1518, zondt hy haar

(b) Repert. der Plak. bl. 3.

(i) Chart. van Brabant te Vilvoorde, in 's Ikeribout Kistje, getek. D.

(k) GOUDHOEVEN bl. 575.

(l) Contin. Abb. Usparg. Chron. ap. MATTH. Anal. Tom. I. p. 155. REIGERSB. II. Deel, bl. 388.

(m) Groot Plakaatb. IV. Deel, bl. 13.

KARELII. haar last, uit Sarragoffe, om voortaan alle
 1517. Brieven en Plakaaten te tekenen, *par le Roy, Margareta*, dat is, *van wege den Koning, Margareet* (n).

Filips van Bourgondie wordt Bisschop van Utrecht. Te Utrecht, alwaar men, onlangs, 't Bestand met de Gelderschen getroffen hadt, was, wat vroeger, verandering in de Bisschoplyke Regeering voorgevallen. Bisschop Fredrik van Baden, het Bisdóm, dat hy nu, meer dan twintig jaaren, bestierd hadt, moede geworden zynde, toonde, nu en dan, genegenheid, om 'er zig van te ontslaan, mids men hem, voor zynen afstand, eene goede somme betaalde, en nog een jaarlyks inkomen, uit eenige Kloosters, behouden liet. In Frankryk en in Engeland, vondt hy niemant, dien 't Bisdóm, tot den prys, dien hy vorderde, aanstondt. Doch Koning Karel leende 'er ooren naar. De strooperen der Gelderschen, die, door 't Stigt, van tyd tot tyd, in Holland vielen, zouden, zyns oordeels, beter belet kunnen worden, zo de Bisschop van Utrecht in zyne belangen was (o). Hy besloot, derhalven, met Bisschop Fredrik, in onderhandelang te treden, en *Filips van Bourgondie*, natuurlyken Zoon van Hertoge Filips den Goeden (3), die thans Zee-Admiraal was, tot de Bisschoplyke waardigheid, te

(n) Groot-Plakaatb. IV. Deel, bl. 12.

(o) GERAROUS NOVIOM. Philipp. Burg. in MATTH. Anal. Tom. I. p. 156-158.

(3) Hy hadt hem gewonnen, by *Margareta Post*, die GERAROUS NOVIOMAGUS (*Philipp. Burgund.* p. 147.) eene *Vrouw van onbesproken kuischheid* [inculcata pudicitia] noemt.

te bevorderen. 's Paufen toefstemming zou, KARELII.
 dagt hy, zonder moeite te verkrygen zyn, 1517.
 mids men geen geld ontzage. De Schryver,
 dien wy hier volgen, en die in deezen tyd ge-
 leefd heeft, merkt aan „ dat Brieven en
 „ Bullen van zulk een' aart, te Rome, thans
 „ te koop waren (p).” De Koning kwam met
 Biffchop Fredrik fpoedig overeen. 's Paufen
 toefstemming kofte hem twaalfduizend Dukaa-
 ten. Doch toen men van deeze reeds verzekerd
 was, moeften de Staaten des Lands van U-
 trecht nog bewoogen worden, om van Heer
 te wiffelen: 't welk meer voeten in de aarde
 fcheen te hebben. De Staaten waren niet
 zonder reden bedugt, dat Koning Karel toe-
 leg maakte, om 't weereldlyk gebied over 't
 Stigt geheellyk magtig te worden: waartoe
 het aanftellen van eenen Biffchop uit den
 Huize van Bourgondie een groote ftap zyn
 zou. Doch de aanwaffende grootheid des Ko-
 nings en de flegte ftaat der Stigtsche zaaken
 was oorzaak, dat zy zig niet openlyk kanten
 durfden tegen zyne begeerte. De Stadhou-
 der van Holland en eenige andere Koningly-
 ke Raaden waren, reeds in Wintermaand des
 jaars 1516, naar Utrecht afgevaardigd ge-
 weeft, om de Staaten, tot het aanneemen van
 eenen nieuwen Biffchop; te beweegen. Uit
 de onderhandelingen, toen gehouden, blykt
 wel, dat de Staaten, voor verdere vervreem-
 ding van 't Stigt, bedugt waren (q). 't Liep
 derhalven aan, tot in Grasmaand des jaars
 1517,

(p) GER. NOVIOM. Philipp. Burg. p. 157.

(q) Chartul. Major. Eccl. in MARTII. Anal. Tom. I. p. 162.

410 VADERLANDSCHE XVI. BOEK.

KAREL II. 1517, eer zy Filips van Bourgondie tot Bis-
1517. schop aannamen, alleenlyk eenige punten van
klein belang bedingende, die Koning Karel
nog niet dan schoorvoetende toestondt. De
tolvryheid door 's Konings Landen, op welke
de Stad Utrecht lang aanstondt, wilde Karel
egter niet inwilligen (r). Doch hy nam het
Land van Utrecht, van deezen tyd af, in zy-
ne byzondere befcherming (s): 't welk den Staa-
ten als eene groote gunst werdt aangerekend,
doch eeniglyk diende, om Koning Karel ge-
legenheid te geeven, tot het oefenen van meer
gezag in 't Stigt, dan 'er de voorige Graaven
van Holland gehad hadden. De nieuwe Bis-
schop, met eenen stoet van omtrent duizend
paarden, op den negentienden van Bloei-
maand, binnen Utrecht gekomen zynde, werdt,
naar gewoonte, in den Bisschoplyken zetel ge-
plaatst, en in zyne hooge waardigheid er-
kend (t). Men merkt, by deeze gelegenheid,
aan, dat de Bisschop den eed wel deedt aan
de Stad; doch dat de Raad en de Gemeente
de gewoonte niet hadden van hem wederom
te zweeren (u). In Oogstmaand, bevestigde
Keizer Maximiliaan Filips in 't weereldlyk be-
wind des Bisdoms (v), en in Sprokkelmaand
des jaars 1518, ontving hy de Geestelyke or-
dens eerst, wordende, eindelyk, tot Bisschop
ingewyd (w).

VI. Karel van Gelder hadt het Bestand van
Onder- Merfst-

(r) Chartul. Major. Eccl. in MATT. Anal. Tom. I. p. 164,
165, 166, 167.

(s) Chartul. *ubi supra* p. 161, 163, 166.

(t) Introniz. Dni Philipp. *ubi supra* p. 174 *Et seqq.*

(u) A. MATTHEUS de Nobilitate Libr. II. p. 728.

(v) Diplom. Maxim. in MATTH. Anal. Tom. I. p. 188.

(w) Fragm. GER. NOVIOM. *ubi supra* p. 136.

Herftmaand des jaars 1517 naauwlyks ge-^{KARELII.} flooten, of hy toonde zig ongezind, om het ^{1518.} te houden, fchryvende aan de Friezen, dat ^{neemin-} zy op zyne befcherming valten staat kondengen van maaken. En fchoon 't geflooten Bestand, in ^{Grooten} Bloei maand des jaars 1518, voor een geheel ^{Pier, op} jaar, verlengd werdt, ftroopten de Gelder- ^{de Zui-} fche Friezen nag geduuriglyk op de Hol- ^{derzee.} landers. Grootte Pier hielt zig, deezen Zo- mer, op de Zuiderzee, met eene Vloot Baard- fen en Rynfchepen; alles wegneemende, wat hem tegen kwam, tot Boeyers en Razeilen en andere fchepen toe, en de Hollanders, die hy op dezelve vondt, over boord fmytende. In Oogftmaand, bemagtigde hy, voor Hoorn, elf Hollandfche Schepen, by welke gelegenheid, vyfhonderd man van de Oostenrykfchen sneu- velde. Wat laater, veroverde hy eene gantsche Oosterfche Vloot, 't volk, meeft Duitschers, om groot lofgeld, 't leeven en de vryheid fchen- kende. Op 't einde van Herftmaand, deedt hy, in den nanagt, eene landing te Hoorn, geraakte op den dyk en in de Stad; doch werdt, door de Burgers, zo dapper tegenge- staan, dat hy, zonder veel fchade gedaan te hebben, wederom aftrekken moest. De Hol- landers hielden, ten deezen tyde, 't Bestand heiliglyk, alzo hun, van den Stadhouder, be- volen was, niet dan verweerderwyze, tegen de Gelderschen, te ftryden (x).

Doch de eigenlyke reden, waarom men, in Slechte Holland, thans zo weinig tegen de Gelderschen ^{staat der} ondernam, was, waarfchynlyk, gebrek aan geld. ^{Geldmid-} ^{delen in} ^{De} ^{Holland.}

(x) GOUDHOEVEN bl. 576. VELIUS Hoorn, bl. 204-208.

KAREL II. De Graaflyke beden werden traaglyk ingewilligd en opgebracht, vooral door de kleine Steden, die beweerden, dat zy te hoog gefchat werden, en geene gelegenheid hadden, om haare bezwaarniffen, ter behoorlyker plaatfe, open te leggen, alzo de zes groote Steden, op de inwilliging der Beden, ten deezen tyde, alleen geroepen en gehoord werden. Koning Karel egter, den kleinen Steden alle mogelyke verligting willende toebrengen, ftelde, in dit jaar, Kommissariffen aan, om onderzoek te doen op de middelen aller Ingezetenen van Holland, waarna zekere fchikking gemaakt werdt op den ommeflag van *zeftigduizend guldens*, die voortaan, tot vervulling der Graaflyke Beden, over Holland gegaderd zouden worden; by welke, de byzondere Steden en Dorpen, op zekere fomme, gefchat werden (v). De klagten der kleine Steden werden, hier door, voor eenige jaaren, belet. Doch in de groote Steden, met naame te Dordrecht, werdt de afkondiging van 's Konings *Mandement* niet toegelaaten, dan onder betuiging, dat zulks niet zou geagt worden te ftryden, met de voorregten en oude herkomen der Stede (z). In 't voorbygaan, merken wy aan, dat deeze fchikking op den ommeflag ftand greep, zo lang Karel regeerde. En fchoon zy *guldens* en geene *Schilden*, gelyk eertyds, betrof, bleef zy nogtans den naam van *Schildtalen* behouden: zo dat, wanneer wy, in 't gevolg, gewaagd zullen vinden, van eenen *ommeslag op de schild-*

(v) Request van A^o. 1553 by BRANDT Enkh. bl. 75. Repert. der Plakaat. bl. 1.

(z) Klepb. by HALEN, bl. 813, 814.

*tal*en, zulks verstaan moet worden van een' ^{KARELIL} ommeslag, naar deeze verdeeling, geschikt: 1518. even als *te hoog* of *te laag* in de *schildtalen* te *staan* betekent, by deeze schikking, te veel of te weinig belaft te zyn.

De Hollandfche Koophandel, die, door de ^{De Ko-} *Zeeschuimeryen* der Geldersche Friezen, dee ^{ning van} *zen Zomer*, veel geleeden hadt, werdt, in ^{Deene-} *den Herfft*, nog met eenen zwaaren slag ge- ^{marke} *dreigd*, doordien Christiaan de II. Koning van ^{Holland-} *Deenemarke*, meer dan tweehonderd sche- ^{fche} *pen*, onder welken veele Hollandfchen wa- ^{Schepen} *ren*, in de *Zond* hadt doen in beslag neemen. ^{in de} *Zond* ^{Zond} *Hy* was, in 't jaar 1515, in de *Egt* getreden, ^{aan.} met *Izabelle* van Oostenryk, *Zuster* van *Koning Karel*, en gaf voor „ dat hem de *Bruid-* „ *fchat* zyner *Gemaalinne* nog niet voldaan „ was: dat hy hierom de *Nederlandsche* Sche- „ *pen* aangehouden hadt, en voortaan al wat „ van *Oosten* of *Westen* kwam in beslag nee- „ *men* zou.” Evenwel bedagt hy zig, binnen *weinig* dagen (*a*), en de *Hollanders*, die *hunne* *schepen* reeds verlooren gerekend had- *den*, waren met den *schrik* vry.

Die van *Utrecht*, in 't voorleeden jaar, met ^{VII.} *de* *Gemagtigden* van *Koning Karel*, in on- ^{Floris} *derhandeling* getreden zynde, over 't aan- ^{Oem van} *neemen* van *Filips* van *Bourgondie* tot *Bis-* ^{Wyn-} *schop*, hadden, onder andren, verzogt, ^{gaarden,} *dat* zy van 't *Stapelregt* te *Dordrecht*, 't welk ^{Pensio-} *men* *hun*, alleenlyk sedert *twintig* jaaren, ^{naris van} *hadt* *beginnen* af te *vorderen*, voortaan ver- ^{Dor-} *schoond* mogten *blyven*; en *de* *Koning* hadt ^{drecht,} *'s* *Ko-* ^{vervalt in} *be-* ^{'s Ko-} *nings* ^{on-} *genade.*

(a) VELIUS Hoorn, bl. 208.

KARELII.
1518.

beloofd, hierop die van Dordrecht te zullen hooren, en partyen, naar bevindtenis, regt te zullen doen (b). By deeze of by eene andere gelegenheid, werdt 'er, te Brussel; omtrent deezen tyd, gehandeld over 't Dordrechtse Stapelregt; waardoor zig ook verscheiden' Hollandsche Steden verkort rekenden: Meester *Floris Oem van Wyngaarden*; Pensjonaris van Dordrecht; sprak toen zo yverig voor het Regt zyner Stede, dat hy zig den haat van veelen op den hals haalde. Byzonderlyk was op hem gebeeten *Albrecht van Loo* (4), *Advokaat van Holland*, en te gelyk *Raad des Graaven*; dien hy in 't aangezigt hadt durven zeggen, dat het hem niet vrystondt; deeze twee Ampten te gelyk te bekleeden. Meester Floris werdt, ter oorzaake van zyne vrymoedigheid, eerlang zo zwart gemaakt ten Hove, dat 'er van den Koning schryvens kwam, gedagtekend uit Sarragoſſe den zesden van Wintermand des jaars 1518; waarby der Regteeringe van Dordrecht gelaſt werdt, Meester Floris van zyn Ampt te ontzetten, en, binnen twaalf uren, de Stad te doen ruimen, onder bedreiging van 's Konings ongenade.

De

(b) Chartul. Major. Eccl. in MATTH. Anal. Tom. I. p. 165.

(4) BEVERWYK, uit wiens *Beschryv. van Dordrecht* bl. 327. wy dit verhaal ontleenen, zegt niet, dat deeze Advokaat van Holland Albrecht van Loo was. Doch het is getoond, door DE RIEMER (*Beschryv. van 's Graavenbaage* II. Deel, III. Stuk, bl. 87.) die te gelyk aanmerkt, dat deeze van Loo de eerste is, welke hem, als Advokaat van Holland, is voorgekomen: een Ampt, welk naderhand, onder deezen naam, en onder dien van *Raadpensionaris*, seer vermaard geworden is.

De Regeering moest hier toe, gedwongen, be- KARELII.
 sluiten. Doch de voorspraak van Adriaan 1518.
 Floriszoon (c), geweest Leermeeſter van
 Koning Karel, en thans Kardinaal, bragt zo
 veel te weeg, dat Meester Floris eerlang we-
 derom in zyne verlooren' eer hersteld, en met
 de waardigheid van Raad van Holland begif-
 tigd werd, welke hy, tot zynen dood toe,
 behouden heeft (d). Ook vind ik, dat hy,
 nog in Sprokkelmaand des jaars 1525, onder
 de Edelen, ter Dagvaart van Holland, ver-
 scheenen is (e). De ballingschap van Mees-
 ter Floris hadt, ondertusschen, het meeste
 genoegen verwekt, onder de voorstanders en
 goedgunners der Lutherſche Leere, van wel-
 ke hy eene vinnige party geweest was, be-
 weerende, dat men dit vuur, in zyn begin-
 ſel, blusschen moest (f). Deze Leer be-
 gon, ten deezen tyde, hier te Lande reeds
 eenigen opgang te maaken, en is, nader-
 hand, zo zeer doorgedrongen, dat wy niet
 voorby konnen, den oorsprong derzelve van
 een weinig hooger op te haalen.

Wy hebben te vooren (g) reeds aange- VIII.
 merkt, dat 'er, eenigen tyd geleeden, een Oor-
 Verbond tusschen verſcheiden' Vorsten gesloo- sprong en
 ten was, om de Turken te beoorloogen. Paus voort-
 Leo de X, die dit Verbond bewerkt hadt, gang der
 wist 'er zig meesterlyk van te bedienen, om Leere
 geld te bekomen. Hy hadt, in 't jaar 1517, van Lu-
 al- ther.

(c) Epist. Hadriani Vide in CASP. BURMANNI Hadrian. VI.
 p. 448, 449.

(d) BEVERWYK Dordr. bl. 327 enz.

(e) Register der Dagv. van MR. AERT VAN DER GOES, bl. 7.

(f) BEVERWYK Dordr. bl. 327.

(g) Bl. 401.

KAREL II. alomme en ook hier te Lande, volle Aflaaten 1518. laten prediken, voor elk, die tot den Turkschen Kryg de hand leende; en de Aflaatsbrieven op zo gering een' prys gezet, dat hy niet twyfelde, of elk zouze willen koopen. In ieder Landschap, waren Ontvangers aangesteld, om 't geld, welk van de Aflaaten kwam, in bewaaring te neemen; en een groot getal van Predikers, die 't volk van de nuttigheid der Aflaaten poogden te overtuigen. De Aartsbisschop van Ments, die deeze Predikers in Duitschland aanstellen moest, wees Saxen den Jakobynen of Dominikaanen toe, daar de voorige Kruisvaarten, hier, door de Augustynen, gepredikt waren geweest. Het ongenoegen, over zo gering eene zaak ontstaan, gaf, zo men wil, de eerste aanleiding tot eene Hervorming der Kerke, die zig over gantsch Europa verspreid heeft. *Maarten Luther*, Augustyner Monnik en Leeraar der Godgeleerdheid in de nieuwe Hooge Schoole te Wittenberg, schreef eerst tegen de Jakobynen-Monniken, die de Aflaaten in Saxen predikten; doormengende zyne Schriften, met eenige scherpe aanmerkingen, tegen de Aflaaten zelven. Men wederlei hem, in openbaaren druk, en noodzaakte hem dus tot een nader onderzoek van 't stuk der Aflaaten, en van 't gezag der Pausen om dezelve te verleenen. Eerlang werden hem de oogen verder geopend, en hy opendeze verscheider anderen, veele misbruiken en doolingen der Kerke aan den dag brengende. De Paus liet zig, in 't eerst, weinig aan Luther gelegen leggen. Hy voer voort met Aflaaten te doen prediken, onaangezien men reeds ontdekt hadt,

hadt; dat hy de penningen, die 'er van kwa-KARLII.
 men; tot geheel andere einden, dan tot eenen oorlog tegen de Turken, 1518. geschikt hadt.
 Men vondt; by voorbeeld, dat hy een gedeelte van 't geld, welk uit Duitschland komen moest, aan zyne Zuster, Magdalena de Medicis, Gemaalin van Franciscus Cibo, natuurlyken Zoon van Paus Innocent den VIII, hadt toegelegd (b). Eerlang, egter, bespeurende, dat Luthers Leer ingang vondt, en door verscheiden' Duitsche Vorsten begunstigd werdt, dagvaarde hy hem te Rome. Doch Luther, verzekerd dat hy aldaar niet zou vrygesproken worden, beriep zig op eene algemeene Kerkvergadering (i).

't Verkoopen van Aflaaten was, hier te Wyze Lande, niets ongemeens. Men verwonderde van 't veilen der Aflaaten om geschiedde. De Paus zondt, omtrent deezzen tyd, de Brieven aan de Hollandsche Kloosters, diese der Gemeente veilden, en 'er, hier en daar, schatten uit haalden (k). De Regeering der byzondere Steden, alwaar Aflaaten te koop waren, gaf hiervan den naaften Steden kennis, en verleende vrygeleide aan misdaadige koopers, tot zekeren bestemden tyd; gelyk uit een' Brief (l) van de Regenten van Amsterdam aan die van Haarlem, eenige jaaren eer geschreeven, af te neemen is. Ook geschiedde dit, omtrent deezzen tyd (m). Doch

(b) GUICCIARD. *Libr.* XIII. p. 297.

(i) SLEIDANUS *Libr.* 1: p. 1-9. *Edit.* 1610: MELANCHTON: *Vita Lutheri & al.*

(k) BRANDT *Enkh. bl.* 48.

(l) By COMMELIN *Amst. bl.* 923.

(m) *Repetitor. der Plakaat, van Holl. bl.* 8.

KARELII gelyk men hier 't veilen der Aflaaten gedoo-
1518. de, was men ook begeerig om te weeten,
 wat 'er tegen geschreeven werdt. Luthers
 Schriften zyn, ongetwyfeld, al in 't jaar 1518,
 hier te Lande, bekend geweest, alzo zy, in
 't volgend jaar, by uitdrukkelyke toelaating
 van Graave Edzard, een' der eerste Duitfche
 Vorften, die de Luthersche Leere omhelsden,
 in Oostfriesland, openlyk verkogt werden (n).
 Ook hadden *Pieter Damaszoom van der Myle*,
 Burgemeester, en Floris Oem van Wyngaar-
 den, Pensionaris van Dordrecht, zig, in dit
 zelfde jaar, reeds tegen sommige aanhangers
 van Luther, daar ter Stede, verzet (o). En
 't was geen wonder, dat Luthers Leer hier
 ingang vondt. De gantsche Nederlandsche
 Kerk hadt, reeds voor meer dan eene eeuw,
 naar Hervorming verlangd. Ook zat 'er thans
 een Biffchop op den Utrechtschen zetel, die
 zelf zyne gedagten, over 't verbeteren eeniger
 misbruiken, gaan liet, spreekende met zyne
 gemeenzaame vrienden dikwils van 't vermin-
 deren der Feestdagen, van 't betoomen der
 knevelaaryen van Provisooren en Dekens, van
 't aanstellen van goede en 't weeren van zwet-
 sende en domme Predikers, gelyk 'er veelen
 onder de Bedelmonniken waren, en van ver-
 scheiden' andere zaaken, die op de Kerkher-
 vorming zagen (p). Een groot deel der Leevens
 van de Heiligen hieldt hy voor grollen, lee-
 zende, in d'zelve plaats, de Heilige Schrif-
 ten, welker gemeene Latynsche Overzetting
 hy

Filips van
 Bour-
 gondie,
 Biffchop
 van U-
 trecht,
 fchynt
 niet on-
 genegen
 tot Her-
 vormin-
 ge.

(n) E. BENINGHA Hist. van Oostfr. III. *Boek*, CCXXV.
Hoofdst. bl. 569.

(o) BEVERW. Dordr. *Bl.* 327.

(p) GER. NOVIOM. Phil. Burg. p. 123-125.

hy gewoon was met die van Erasmus te ver- KARELII.
 gelyken (q). Hy betuigde ook zeer te ver- 1518.
 langen naar dien tyd, in welken den Geestelyken het Huwelyk mogt vrygelaaten worden. Hoewel sommigen dit verlangen aan zyne byzondere geneigdheid tot de vrouwen toeschreeven (r). Van den Paus, de Kardinaalen en 't gantsche Roomsche Hof, welk hy gezien hadt, sprak hy niet dan met verontwaardiging, verklaarende rondelyk, dat de Heidenen beter plagten te leeven, dan zy, die nu den Christenen wetten voorschreeven (s). Onder eenen Bisschop, die zulke gevoelens hadt, was 't niet vreemd, dat het Volk der Leere van Luther eenig gehoor gaf. *Desiderius Erasmus* Erasmus
 zelf, het wonder zyner eeuwe, van wien wy, van Rotterdam
 zo even, in 't voorbygaan, gewaagd hebben, terdam
 hieldt briefwisseling met deezen Bisschop, en houdt
 versterkte hem, in diergelyke gevoelens. Men briefwis-
 weet, dat deeze beroemde man, die, in 't jaar hem.
 1467, te Rotterdam, ter weereld gekomen was, en nu te Bazel woonde, zelf een goed gevoelen van Luther hadt, schoon hy hem van te groote hevigheid beschuldigde (t). Zyne Schriften werden, hier te Lande, ook veel gelezen, en strekten, zo wel als die van Luther, tot ontdekking van verscheiden' misbruiken en bygeloovigheden. Wy hebben dit hier, wegens de eerste beginsels der Hervorminge in Holland, willen aantekenen. Van haa-

(q) GER. NOVIOM. Phil. Burg. p. 193, 196.

(r) GER. NOVIOM. Phil. Burg. p. 203.

(s) GER. NOVIOM. Phil. Burg. p. 153.

(t) G. BRANDT Hist. der Reform. I. Deel, bl. 49, 62, 63, 64.

KAREL II. haaren voortgang, zullen wy, in 't gevolg,
 1518. nog nu en dan iets moeten melden.

IX. 't Jongste Bestand met de Gelderschen, dat
 Bestand met Gel- zo kwalyk gehouden was, werdt, op den
 der ver- vierentwintigsten van Sprokkelmaand des jaars
 lengd. 1519, voor nog een of twee jaaren, verlengd.
 1519. (v). Weinige dagen te vooren, was Hertog
 Karel van Gelder in de Egt getreden met E-
 lizabet, Hertoginne van Lunenburg (w). 't Be-
 stand werdt egter, al wederom, ter Zee, slegt
 onderhouden: ook van de Oostenryksche zyde,
 die gedoogde, dat zekere *Bredenbach* de vaart
 der Gelderschen bekommerde. Hy hadt het
 ongeluk van aan de Geldersche of Friesche
 Kust te stranden, alwaar hy gevat, en sedert, te
 Slooten, met de galg, gestraft werdt (x). De
 Gelderschen bleeven, dit jaar, den Oosten-
 rykschen niet schuldig, met stroopen langs de
 Zuiderzee, schoon Groote Pier, te Sneek,
 een stil leeven, voor 't gewoel des oorlogs,
 verkooren hadt (y). Doch 't schynt, dat de
 wederzydsche vyandlykheden van zo weinig
 gevolg geweest zyn, dat men 'er zeer weinig
 van aangetekend vindt. In Holland, waren
 de Staaten, al in Sprokkelmaand, beschree-
 ven geweest, om middelen te beraamen, tot
 bescherminge der Landen. De Edelen sloe-
 gen voor, eenige Schepen in Zee te brengen,
 en daartoe twaalfhonderd Bootsgezellen aan te
 neemen. Haarlem, Amsterdam, Alkmaar,
 Hoorn,

(v) Repertor. der Plakaat. van Holl. bl. 6.

(w) S. BENINGA Chron. bl. 319.

(x) PONTANUS Libr. XI. p. 683.

(y) GOUDHOEVEN bl. 522.

XVI. BOEK. HISTORIE. 421

Hoorn, Enkhuizen, Edam, Purmerende en KARELII. Grootebroek bewilligden in den voorflag der 1519. Edelen. Doch Dordrecht, Delft, Leiden en Gouda verklaarden zig ongelast (z). Evenwel meen ik, dat zy, naderhand, ook met de andere Leden overeen gekomen zyn. 't Bootsvolk werdt, in Amsterdam, Waterland en elders, geworven, door den Heere van Wassenaar, wien 't Hof van Holland den Raadsheer, Meester François Coebel, hadt toegevoegd (a). Doch my is niet gebleeken, dat 'er, met deeze toerusting, iet van belang werdt uitgerigt.

Ondertusschen was Keizer Maximiliaan, op Keizer den twaalfden van Louwmaand dezes jaars, Maximi- overleeden (b). En deeze dood gaf gelegen- liaan heid tot eenen algemeenen oorlog in Europa, sterft. die ook de Nederlanden gedrukt heeft. De Koningen van Frankryk en van Spanje verklaarden zig terstond mededingers naar 't Ryk, en zogten stemmen te winnen onder de Keurvorsten, die ligtelyk begrypen konden, dat het belang van 't Ryk vorderde, dat zy geen van beiden verkooren; also de Keizerlyke waardigheid, aan zulke magtige Vorsten opgedraagen, hen te ontzaglyk voor de Leden des Ryks maaken zou. Ook vreesden zy, hem, dien zy voorby gingen, tot eenen vyand te hebben, waaruit een verderflyke oorlog voor 't Ryk te wagten stondt. 't Liep derhalven aan, tot in Zomermaand, eer zy tot een besluit kwamen. Op den agtentwintigsten, werdt

. Ko-

(z) I. Memo:iaal. SANDELIN f. 253.

(a) Id. ibid.

(b) SLEIDAN. Iibr. I. p. 17.

KAREL. Koning Karel, onder den naam **KAREL DEN**
1519. V. dien hy, sedert, zo beroemd gemaakt heeft,
 tot de Keizerlyke waardigheid verheeven (c).
Karel de V. wordt **François de I.** was zeer te onvrede, dat men
Keizer. hem misgegaan was. Hy voedde, van deezen tyd af, zo sterk een' afgunst tegen Karel den V, dat hy besloot hem, by de eerste gelegenheid, den oorlog aan te doen. Onder tusschen, hadden de Hollandsers zo dra de tyding van de verheffing van hunnen Graave niet gekreegen, of zy hielden alomme plegtige ommevangen, en gaven andere tekenen van vreugde (d).

De nieuwe Keizer bevondt zig, ten tyde zyner verheffinge, in Spanje; alwaar zyn verblyf ten hoogsten vereischt werdt, tot het stillen van eenige onlusten, onder 't gemeen en de grooten gereezen, over 't gebruiken van Nederlandfche Staatsdienaars. Hy stondt derhalven, lang in beraad, eer hy besloot zyn Koningryk te verlaaten, om zig in Duitschland te doen kroonen. 't Liep aan, tot in Bloei maand des jaars 1520, eer hy uit de Co-runha in Zee stak. Hy landde eerst in Engeland, om een mondgesprek met Henrik den VIII. te houden. Van daar, stak hy over naar Vlisfingen, alwaar hy, op den eersten van Hooimaand, aankwam (e). Voorts begaf hy zig, door Vlaanderen en Brabant, naar Aken: en werdt hier, op den drie-entwintigsten van Wynmaand, gekroond. De Staaten der Nederlanden hadden hem, tot de kosten

zy:

(c) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 296.

(d) BALEN Dordr. bl. 814. VELIUS Hoorn, bl. 212.

(e) REIGERSE. II. Deel, bl. 394.

zyner Krooninge, tweehonderdduizend Kroon-^{KAROLI}
nen eens toegestaan (f). ^{1520.}

In 't doortrekken der Nederlanden, hadt de ^{X.}
Landvoogdes Margareet den Keizer verflag ge-^{Marga-}
daan van den Staat des Lands, waarop hy haar, ^{yeet van}
by eenen Brief, den negentienden van Wyn-^{Oosten-}
maand, te Maastricht, getekend, in de Landvoog-^{ryk}
dye bevestigde; voegende haar een zeker getal ^{wordt in}
van geheime Raaden toe, aan 't hoofd van ^{de Land-}
welken, de Bisschoppen van Luik en van U-^{voogdye}
trecht genoemd worden. Ten zelfden tyde, ^{der Nede-}
stelde hy orde op de Regeeringe der Neder-^{landen be-}
landen. „ De Landvoogdes kreeg magt, om ^{vestigd.}
„ de Staaten, naar haar welgevallen, ter Dag-^{De Kei-}
„ vaart te beschryven. Den Staatèn werd ^{zer stelt}
„ bevolen, om zig, wegens byzondere zo-^{orde op}
„ wel als algemeene zaaken, tot haar te ver-^{'t Land-}
„ voegen. De groote Raad van Mechelen ^{bestier.}
„ en de andere Geregthoven der byzondere
„ Landschappen, met naame ook het Hof
„ van Holland, werden aan de Landvoogdes
„ en den geheimen Raad onderworpen, en
„ kreegen verbod, om voortaan Brieven van
„ gunst, kwytshelding, vrygeleide, of ee-
„ nige diergelyken te verleenen: 't welk inen,
met reden, als eene merkelyke verkorting van
de aloude Voorregten dezer Geregthoven
aanmerken mogt. Doch de Keizer was niet
van zins te gedoogen, dat 's Lands Privile-
gien, tegen zyne Ordonnantien, gelden zou-
den. Zelfs gaf hy, eenigen tyd hierna (5),
aan 't Hof van Holland bevel, om de Privi-
le-

(f) Excel'. Chron. van Vlaand. II. Deel, fol. 9 vers.

(5) Den eersten van Grasmaand des jaars 1522.

KARELII. legien, op welken men zig, tegen zyne Or-
1520. donnantien, beriep, weg te neemen of ge-
 heelyk te vernietigen (g). „ Over de vier
 „ Keizerlyke Kompagnien, groot tweehon-
 „ derd mannen van wapenen, en over het
 „ Volk van oorloge, welk men, in 't ver-
 „ volg, zou mogen in foldye neemen, werdt
 „ de Graaf van Nassau, Stadhouder van Hol-
 „ land, tot *Kapitein generaal* gesteld. En aan
 „ dit Volk werdt uitdrukkelyk gebooden, den
 „ Landzaaten geenen overlast te doen; maar
 „ zig, met hunne Soldye, voor welker betaa-
 „ ling men goede zorg zou draagen, te vrede
 „ te houden. Eindelyk, kreegen alle Land-
 „ zaaten; by deeze gelegenheid, bevel, om
 „ geene vyandlykheden tegen iemand te be-
 „ ginnen, dan met goedvinden der Land-
 „ voogdesse en der Staaten. In geval, zy
 „ door iemand aangevallen werden, verze-
 „ kerde de Keizer hen van zyne hulpe, en
 „ van die des Konings van Engeland en an-
 „ dere nabuurige Mogendheden (b).” Waarf-
 schynlyk, zag dit laatste inzonderheid op de
 Gelderschen, met welken men 't Bestand wil-
 de onderhouden hebben, om den Koning van
 Frankryk geene reden te geeven van hen,
 tegen de Oostenrykschen, te ondersteunen.
 Ondertusschen vindt men, dat de Gelderschen,
 van hunnen kant, omtrent deezen tyd, 't Be-
 stand geschonden, en de Stede Nieuwpoort
 in Holland wederom verrast, geplonderd en
 in brand gesteken hebben (i).

De

(g) Groot-Plakaatb. II. *Deel*, kol. 2055.(b) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, bl. 13.(i) PONTANUS *Libr.* XI. p. 637.

XVI. BOEK. HISTORIE. 425

De Leer van Luther en andere Hervormers KARLII. drong midlerwyl langs hoe meer door. De 1520. Kanonnik *Hulrich Zwinglius* hadt, in 't jaar XI. 1519, ook reeds begonnen, te Zurich in Voort-Zwitserland, openlyk tegen 't Pausdom te gang der prediken (*k*), en merkelyken aanhang gekree- Hervor- gen. Hy en Luther stelden zig, in 't eerst, minge. alleen tegen de Aflaaten, en tegen 's Pausen gezag om dezelve te verleenen. Hunne Leer vondt hierom veel ingang by de menigte, voorlang overtuigd van de toemelooze heerschezugt der Pausen, welker sommigen zig, ook door andere wanbedryven, veragt gemaakt hadden. Gantsch Duitschland ontving, derhalven, Luthers Schriften greetiglyk. Zelfs toen hy, allengskens verder gaande, verscheidend' doolingen en misbruiken der Roomsche Kerke aanwees, vondt hy, by verscheidend' Vorsten en Vrye Steden des Duitschen Ryks, zo veel gehoor, dat zy zig openlyk voor Voorstanders der Hervorminge verklaarden. In de Nederlanden, begon men ook langshoe meer smaak in de Hervorminge te krygen. Doch omtrent deezen tyd, was 'er eene Bulle van Leo den X. in 't licht gekomen, by welke Luther en Luthers Leer en Schriften veroordeeld werden (*l*). De Paus begeerde, dat deeze Bulle alomme gelezen zou worden. In de Nederlanden, bragt zy zo veel te weeg, dat de Leuvensche Hooge Schoole, die Luthers Leer, reeds in 't jaar 1518, veroordeeld hadt, nu besloot, zyne Schriften in 't openbaar te doen

(*k*) SLEIDAN. *Libr. I. p. 29.*

(*l*) SLEIDAN. *Libr. II. p. 41.*

KARELII. doen verbranden. Dit geschiedde ook elders, 1520. en bewoog Luther, om de Pauselyke Bulle en zelfs de Decretalen, door een vonnis der Hooge Schoole van Wittemberg, insgelyks, ten vuure te doen doemen (*m*). Karel de V. zocht thans 's Pausen vriendschap, die hem, in den oorlog, welke hem van Frankryk gedreigd werdt, zeer te stade komen kon. Hy trok, derhalven, eene lyn met Leo tegen Luther, die, in Grasmaand des jaars 1521, gedagvaard, op den Ryksdag te Worms verscheen, gehoord en veroordeeld werdt (*n*). Hierop volgde een Keizerlyk Plakaat, den agtsten van Bloemaand gedagtekend, en gerigt aan 't gantsche Duitfche Ryk niet alleen; maar ook aan 's Keizers Erflanden, waar onder de Nederlanden begreepen waren. Maarten Luther werdt, in dit Plakaat, voor een' bekenden Ketter verklaard, en in den Ryksban gedaan. Het leezen en bewaaren zyner Schriften werdt elk verboden, en de Wethouders kreegen bevel, omze alomme te doen verbranden. Voorts behelsde het Plakaat ook een verbod van 't herdrukken dier schriften, en van het drukken en uitgeeven van Spotprenten, tegen den Paus of anderen. Het werdt beslooten met een algemeen verbod van iets over Geloofszaaken te drukken, zonder behoorlyke toestemming, en gestaafd met eene bedreiging van straffe tegens de overtreeders, naar kerkelyke en weereldlyke regten, waaronder, gelyk het gevolg geleerd heeft,

Plakaat
tegen
Luthers
Leer en
Schriften.

(*m*) FRA-PAOLO Hist. du Conc. de Trente Livr. I. p. 26, 28, 30. Trad. de Courraye.

(*n*) FRA-PAOLO *ubi supra* p. 34.

heeft, ook de doodstraf verstaan werdt. Men KARELII,
 hieldt den Pauselyken Gezant, *Jeronimus Aleander*, 1521.
 voor den voornaamsten Opsteller van dit Plakaat. Sommigen schryven, dat 'er, onder de Keurvorsten, verscheiden' waren, die 'er geheel geene kennis van gehad hadden. De Aartsbisschop van Keulen was 'er een van (o). Ook is 't zeer waarschynlyk, dat men den Keurvorst van Saxon en andere Ryksvorsten, die zig openlyk voor Luther verklaard hadden, niet over een Plakaat tegen hem gehoord zal hebben. Evenwel leeft men, in 't Plakaat zelf, dat het, *met den raad en toestemming der Keurvorsten en aller andere Leden van het Roomsche Ryk, op den Landdag vergaderd*, gegeven was. Het werdt, zonder veel tegensprekens, in de Nederlanden, met naame in Holland en Zeeland (p), afgekondigd. Sommigen hebben egter, ook hierin, eene inbreuk op het Regt der byzondere Staaten willen aanmerken, dat men hun vergde, een Plakaat van zo veel gewigt ter uitvoeringe te brengen, over het instellen van welk, zy niet gekend noch gehoord waren (q). Ondertuschen schynt het, in 't eerst, niet streng uitgevoerd geweest te zyn. Doch toen de Keizer, in 't volgend jaar, *François van der Hulst*, Raad van Brabant, hadt aangesteld, om onderzoek te doen door de Nederlanden, naar Luthersche Schriften en aanhangers der nieuwe Leere, kwam 'er een nieuw Plakaat in Holland uit, waarby elk, die Luthers Leere

CC-

(o) FRA-PAOLO Hist. du Conc. de Trente Livr. I. p. 35 not.
 (p) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 331. Plakaarb. van Vlaand. bl. 29. REIGERSB. II. Deel, bl. 406.
 (q) VELLIUS HOORN, bl. 215.

KARELII. eenigszins toegedaan was, binnen dertig da-
1521. gen na den negenentwintigsten van Gras-
 maand, voor hem gedagvaard werdt, *omme*
daer af, dus luidt het Plakaat, *bermbertelyk*
ende met misericordie geïnstrueert, gbeurpurgert
ende gbecorrigeers te worden (r). Dit Plakaat
 werdt, sedert, van verscheiden' diergelyken
 gevolgd, en, onder anderen, in 't jaar 1525,
 van een, waarby het houden van openbaare
 of heimelyke vergaderingen, in welken, 't *E-*
vangelie, de Epistelen Pauli en andere geestelyke
Schryften gelezen en overwoogen werden, stren-
 gelyk verboden werdt (*s*). Men hadt, niet
 lang geleden, het Nieuwe Testament, uit
 Luthers Hoogduitsche Overzetting, in 't Ne-
 derduitsch vertaald, en, in 't jaar 1523, te
 Amsterdam doen drukken (*t*). En 't is waar-
 schynlyk, dat het Plakaat op het gebruik dee-
 zer Vertaalinge ziet. Sedert, begon men
 scherper tegen de aanhangers der nieuwe Lee-
 re in Holland te handelen. *Jan de Bakker*,
 Priester te Woerden, was de eerste, die,
 omtrent den tyd van het uitgeeven van dit
 laatste Plakaat, in Holland, in den Haage,
 om Ketterye, geworgd en verbrand werdt (*v*),
 't welk, sedert, het lot van verscheiden' an-
 deren geweest is. Eenigen, uit Leiden,
 Haarlem, Amsterdam en andere Plaatsen wer-
 den, op de Sloten, te Muiden, te Rupelmon-
 de, te Vilvoorden en elders, gevangen gezet (*w*).
 Ge-

Eerste
 Marte-
 laar, in
 Holland.

(r) Repert. der Plak. van Holl. *bl.* 9.

(s) Repert. der Plak. van Holl. *bl.* 11.

(t) I. LE LONG Reform. van Amst. *bl.* 468.

(v) Hist. der Mart. *f.* 55.

(w) Chron. Amersfort. *ap.* MATTH. Fund. & Fat. Eccles.
p. 522.

Gemaatigde luiden veroordeelden ondertus- KARELII.
schen deeze strengheid. De Schryver van het 1521.
Leeven des tegenwoordigen Bisschops van Utrecht verklaart zig, in de Opdragt aan de Landvoogdesse, rondelyk tegen zulke Monniken, *die, ten bunnen byzonderen voordeele, 't gezag der Vorstinne, tirannischerwyze, en zelfs, 't gene sebrikkelyk te zeggen was, tot bloedstortens toe, durfden misbruiken (x).* Wy konnen ons, hieromtrent, in geene meer byzonderheden inlaaten, en keeren tot de weereldlyke zaaken weder.

François de I. hadt, met den aanvang des XII.
jaars 1521, de vyandykheden tegen Keizer Oorlog
Karel begonnen: eerst in Navarre, alwaar met
hem 't Krygseluk in den beginne mede liep; Frank-
doch naderhand zo zeer tegen, dat, zyn ryk.
Leger, by Pampelune, geslaagen zynde, het gantsche Koningryk den Spanjaarden in handen viel. Toen hiet hy den Hertog van Bouillon op, tegen den Keizer, die, by Mechelen, een Leger deedt verzamelen, onder bevel van den Graave van Nassau, Stadhouders van Holland, waardoor de Hertog haast tot reden gebragt werdt. Nassau bemagtigde, sedert, *Mouzon*, en sloeg het beleg voor *Mezieres*: welk hy egter, eerlang, opbreeken moest. François drong in de Nederlanden, en bemagtigde Bapaume, Landrechies en Bouchain. Doornik werdt, daarentegen, na een beleg van vyf of zes maanden, door de Keizerlichen, ingenomen.

De hevigheid van deezen Kryg drukte Holland

(x) GER. NOVIOM. Philipp. Burgund. *Dedicat.*

KAREL II. land zeer. Alle Leenmannen werden ter Heir-
1521. vaart opontbouden, niet om het Graaffchap,
 maar den Keizer te dienen (y). De Steden
 moesten elk ook zeker getal van weerbaare
 mannen leveren. Hoorn, by voorbeeld, was
 op honderd en zeventien man gesteld. Men
 maakte een Ontwerp, volgens welk, men,
 uit Holland en Friesland, dat is, Westfries-
 land, tweeduizend man zou kunnen op de been
 brengen: welk Ontwerp nog, grootendeels,
 in de Memoriaalboeken van den Hove (z),
 voorhanden is. Het vervat zulk eene een-
 voudige sehets van de wyze van werving en
 van de Krygsordening deezer tyden, dat
 wy vertrouwen den naauwkeurigen Leezer
 dienst te zullen doen, met hem dit Ontwerp,
 dat nog nimmer gedrukt is, hier ter plaat-
 se, woordelyk, zo ver het in wezen is, me-
 de te deelen.

Ordonnantie, hoe men 't Lant van Hol-
 lant ende Vrieslant sal mogen bescher-
 men tegens den vyanden mit haer
 selfs Ingeseten, sonder in dit getal van
 de Ordonnantie eenige knechten van
 buyten 's Lants aen te nemen, ende
 mit eenen cleynen cost.

*1. Eerst sal men crygen en willigen in allen
 Steden en Dorpen in Hollant en Vrieslant, die
 alrestoutste, cloeckste en geratste mannen, die
 men sal connen gevinden dienende ter Oorloge,
 elc*

(y) Repert. der Plak. van Holl. bl. 9.

(z) II. Memoriaalb. SANDELIN f. 256.

elck in den synen soo veel, als syn quote bedragen ^{KARELII.}
 sal: te weten op tie XXX Schilden eenen man, 1521.
 't welck bedragen sal over Holland en Vrieslant
 2000. mannen: welke 2000 mannen men schic-
 ken soude onder vyf vaentgens, daer van den Ca-
 piteyn van Zuytbollant wonen sal binnen Dor-
 drecht, van Kennemerlant binnen Haerlem, van
 Delflant en Schielant binnen Delff, van Rynlant en
 van der Goude binnen Leyden, en van Vrieslant,
 Waterlant ofte Goylant binnen Amstelredam.

2. Item onder elck Vaentgen sal wesen een
 Capiteyn, die gerekent sal worden voor vyff paeyen,
 een Luytenant, voor drie paeyen, twee Truwant-
 ten, elck voor anderhalff paeyen, een Vaender
 voor drie paeyen, een Schuyver, vier Wyffels,
 twee Pypers, twee Trommelslagers, een Chirur-
 gyn, een Fourier, elck twee paeyen, facit onder
 elck Vaentgen twintich verloren paeyen, 't welck
 belopen soude onder de voorsz. vyf vaentgens hon-
 dert verloren paeyen.

3. Item alsoo men die 2000 mannen hebben
 wil in persoonen en niet in paeyen, soo soude men
 deselve verloren paeyen nemen uyt en Landen van
 Voorn, Putten en Stryen, die in de diffencie wel
 mede behoren te contribueren, die haere quote sou-
 de bedragen, te weten 't Lant van Voorn 64
 mannen, 't Lant van Putten 25 mannen en 't
 Lant van Stryen 11 mannen.

4. Item als dese Soldeniers aldus overal geco-
 ren sullen wesen by den genen, die men daer toe
 ordonneren sal, soo sullen die Steden en Dorpen
 elck heur Soldeniers coopen binnen 14 daegen daer
 naer Harnasch en geweer te weten, elck persoon
 een ruggentuych, een paer armscheenen, een rynck-
 craech,

KAP. II. 1521. *craech*, een backkenneel, een Duytschen degen, ofte koerde, en een boschie voor den genen, die daer mede omme kunnen gaen, en voor den genen, die met geen bosche omme en connen gaen sal men leveren een spietse van 18 voeten, ofte een bellebaertse. Welck geweer sulcx gedeelt sal worden, dat onder elck Vaentgen wesen sal die minste helft hantbusschen, en van de andere helft die twee deelen spietzen, en de reste bellebaertsen of slachswaerden daer of elck borge sal stellen in den synen omme 't selve Harnasch en geweer weder te leveren, soo wanneer by gedsituert wort ofte sterft.

5. Item na de veertien dagen sal men monster nemen van elck Vaentgen bysonder elcx in syn quartier en maecten een Register, daer men inne schryven sal de namen en toenamen van deselve Soldniers by ordre elcx in 't syn: welck Reg. gebrocht sal worden onder den Raet van Hollant, omme daer uyt altyts te monstren als men wilt: daer uyt elker Stede en Dorpe nemen sal copie van heur volck: Ende soo wanneer yemant van deselve Souldniers sterft, ofte onbequaem wert ter Oorloge, soo sal die Officier van den plecken mit die van de weth, daer dat gebeuren sal, binnen acht dagen daer na kiezen andere bequame Persoonen in heur plaetsen en die den Hove oversenden in geschrifte, en te verclaren wie datter gestorven ofte onbequaem geworden is, en uyt wat saecke, op dat men die in 't Register mag deurslaen en andere gecoren in heuren plaetsen stellen.

6. Item om dat dese Souldniers overal tot allen tyden gereet souden moeten wesen omme te trecken daer men hen bevelen sal, daer voor souden sy
elcx

elcx jaerlycx hebben vier pont van XL gren, voor KAREL II: een duytsch cleet mit een paer bosen, sulcx men 1521. ben jaerlycx ordonneren sal en drie pont voor haer onderbouw, die men hen alle jaers betalen sal half April, omme alle jaere haer cledingte te doen maacken goet tyts voor Meye.

7. Item als die Souldeniers in 't generael ofte particulier uyt souden reysen, 't sy buyten of binnen 's lants tegens den vyanden tot deffentie van den Lande van Hollant en Vrieslant of dat men die leggen wilde op ten Frontieren in Garnisoen dan souden sy hebben elcke paeye seven grn vis 's daechs, gerekent van dat sy uytreyfen en wederthuys comen souden, sonder meet, daer van sy betaelt sullen worden van achte dagen tot achte dagen, by den genen van daer sy waren, die meri daer van weder rembourseren soude uyt die penningen van den Beede ofte uytten eersten omme-slach die men tot de deffentie van den Lande doen sal.

8. Item waer dese Souldeniers mit heuren Capityn ofte Luytenant gesonden worden en daer sy comen sullen sal men hen logeren, gelyck den fairier die fairieren sal, sonder eenich wederseggen, alwaer men hen den cost geven sal den tyt dat sy daer leggen, voor elck man een blanck 's maels, wyn en bier buyten, des sullen sy mitten gemeenen cost te vreden wesen, willen sy yet anders hebben, 't sy van eeten ofte drincken, dat sullen sy buyten betalen.

9. Item die Souldeniers sullen gehouden wesen waer sy comen ofte teeren, wel te betalen en niemant te beschadigen, op peyne 't selfde te verbaelden aen haer lyff.

KARL II. 10. Item de Cap^r. sullen gehouden syn alle
 1521. quartier jaers haer volck te monst^reren, elck in syn
 quartier onder syn Vaentgen en dan eonen dach
 byeen te blyven, omme malkanderen te leeren ken-
 nen de wapenen bantsieren, en haer oirdenen en
 sachbordenen te leeren maeken.

11. Item de vyf Cap^r. sullen elcx mit heur
 Vaentgens en alle haer volck, gewapent in heur
 nieuwe cleedinge alle jaers eens comen in den Ha-
 ge, ofte aldaer myn Hoere den Staetshouder ofte
 den Raet in syn absentie believen sal, den 5 dach
 van Meye, omme die dan byeen te samen te mon-
 st^reren, en haer ordonnantie en oerdens te sien
 maken, op dat sy mogen weten mit wat volck 't
 Lant gedeffendeert is en waer toe sy hen mogen
 verlaten.

12. Item soo wanneer dat men een clocke geslach
 doet, in wat quartier dat sy, ofte dat die Cap^r.
 syn volck beschryft, soo sullen die Souldeniers van
 stonden aen sonder vertreck mit heur barnasch en
 geweer comen onder heur Vaentgen by heuren
 Cap^r. ofte syn Luyten^r. daer die wesen sal, daer
 mede sy trecken sullen aldaer 't den seluen Cap^r.
 geordonnert sal worden, en soo wie daervan in
 gebreke waer sal gestraft worden aen zyn byf.

13. Item wat geschillen gebeuren onder den
 Souldeniers, terwyl sy onder heur Vaentgen uyt
 syn, die sullen berecht worden by den Capiteyn
 en syn Amptuyden naer crysch Recht.

14. Item soo wie tot Souldenier gecoren wort
 en sal niet buyten 's Lants reysen, sonder oorlof
 van syn Cap^r. ofte en sal hem in geenen anderen
 diensten verbinden, by en sal mogen onder syn
 Vaentgen comen en daer onder blyven soo langen
 dat van doen sal wesen op arbitrale correctie.

15. Item

15. Item elcke tien knechten sullen hebben een KARELII. 1521.
 Rotm^r. en elcke tien Rotm^r. sullen hebben een Wey-
 fel, daer sy onder staen sullen, en die vier Weyf-
 fels sullen staen onder den Cap^r. ende soo wanneer
 den Cap^r. off syn Luytⁿ. eenich bevel gecrycht,
 ofte een aenslach voor handen heeft, die welke
 by wil dat den gemeenen man weet, dat sal by te
 kennen geven syn vier Weyfels, die elcke dan by
 hen ontbieden sullen haer tien Rotm^r. die sy 't
 selve oock te kennen geven sullen, die Rotm^r. sul-
 len daer na elck ontbieden haer knechten van haer
 Rot, die sy voort die moyninge van den Cap^r. te
 kennen geven sullen sonder eenigh ander gemeyn te
 houden, overmits dat selden uyt gemeen goet comt.

16. Als men dese Ordonnantie in der maniere
 voorsz. soude willen onderhouden 't selve soude jaer-
 lycx costen, alleen voor de ordinare ckeedinge en
 onderhout die somme van veertien duysent ponden
 van xl gr. vls. 't pont, om die welke te gecry-
 gen men soude mogen opsetten over 't selue Land
 van Holland en Vrieslant een extraordinaris Excys,
 te weten op elck vat bier een grn. vls. en op een
 aem wyns tien grn. vls. daer van niemant vry
 wesen en soude; by waer edel ofte onedel, Geef-
 telyke ofte Waerlycken dat wel 's jaers bedragen
 soude de voorsz. 14000. ponden of meer en 't
 selue en soude niemant lastich vallen, off men sal 't
 selue mogen vinden soo dat redelyckste duncken sal.

Item, omme te ordonneren die Capiteynen ende
 't Hooft van dien

Onder deeze toebereidsels ten oorloge, De Vis-
 stonden de Visschery en Koophandel genoeg- schery.
 zaam stil (a), tot dat 'er, op den dertienden geduu-
 rende
 van den Oor.

(a) VELIUS HOORN, bl. 218.

KARELII. van Wynmaand, door wederzydsche Gemag-
 1521. magtigden, ten overstaan van den Kardinaal
 log vry Wolfey, Gezant van Koning Henrik den
 ver- VIII, die tot Middelaar verkooren was, te
 klaard. Calais, een Verdrag getroffen werdt, waar
 by de Haringviifchery, zo voor de Franschen
 als voor de Nederlanders, van toen af, tot
 het einde van Louwmaand aanstaande, vry
 verklaard werdt (c). Door dit Verdrag, werdt
 het uitrusten van zes Oorlogfchepen uit Hol-
 land, en drie uit Zeeland, tot beveiliging der
 Haringviifcherye; waar toe de Staaten zig,
 op aanhouden der Landvoogdesfe, onlangs
 verbonden hadden (c), onnoodig; ten ware
 men wilde, dat zyze, na 't uitgaan van den tyd,
 by het Verdrag bepaald, nog in zee gebragt
 hebben: gelyk niet buiten waarfchynlykheid
 is. Ondertuffchen, maakte dit Verdrag geen
 einde van den oorlog met Frankryk, die, in
 't volgend jaargetyde, wederom voortgezet
 werdt.

Karel van Hertog Karel van Gelder zat, geduurende
 Gelder deeze onlusten, niet ftill. 't Zy dat hy aan-
 befpiet gezet en onderfteund werdt door Frankryk, of
 Holland, niet; hy zag de Oostenrykfchen zo dra niet
 in per- in eenen oorlog ingewikkeld, of hy zocht 'er zyn
 foon. voordeel mede te doen. Egter ondernam hy dit
 jaar niets in Holland. Alleenlyk melden fommi-
 gen, dat hy, in Herft- of Wynmaand, vermomd
 door het Graaffchap trok, om de gelegenheid
 der Grensplaatsen, met eigen' oogen, te be-
 fpieden (d). Doch wat vroeger, was 'er, in O-
 ver-

(b) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. I. p. 198.

(c) Zie BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 396.

(d) VELIUS HOOTN, bl. 217.

veryffel, iets voorgevallen, 't welk hem ge-KARELII.
legenheid gegeven hadt, om zig van Zwol 1521.
meeſter te maaken.

De Biſchoppen van Utrecht hadden, van Onluſten
ouds, eenen tol te Kampen gehad, die al voor-in Over-
lang aan de Stad verkogt was, en federt door yffel.
dezelve geheeven werdt. Een ſlegt Stroom-
tje, de *Vegt*, en daarna het *Zwarte Water* ge-
noemd, beſpoelde, oſtdtyds, de Stad Zwol;
doch was, eerſt federt eenige jaaren, door
het ontvangen van een' grooten overvloed van
water uit de naaſte veenen, zo wyd en diep
geworden, dat het maatige ſchepen voeren
kon. Van toen af, hadden de Koopluiden,
om den Kampertol te ontgaan, hunne waa-
ren, over Zwol, naar en van de Zuiderzee be-
ginnen te voeren, waardoor die van Kam-
pen geene kleine afbreuk leeden. De Re-
geering van Kampen, hierover te onvrede,
beweerde, dat men haar, in haar oud regt,
te kort deedt, en ſtelde een' nieuwen tol aan
't Zwarte Water op. Zwol kante zig hier
tegen. 't Gefchil borſt, eerlang, tot zulk
eene hevigheid uit, dat men elkanders Sche-
pen en goederen aantafte. Biſchop Filips ſtel-
de al zyn vermogen in 't werk, om den twiſt,
door vriendelyke tuſſchenſpraak, by te leggen.
De Keizer zelf zondt François Cobel, Raad van
Holland, ten zelfden einde, aan de Steden
af. Doch alles was vrugteloos. In deezen ſtaat
der zaaken, liet Hertog Karel die van Zwol aan-
zoeken, om hem voor Beſchermer te ontvan-
gen; waartoe zy, in Hooimaand, beſlooten (e).

Hier

(e) PONTANUS *Libr.* XI. p. 686, 690, 691. S. BENINGA
Chronickel, bl. 329.

KAREL II. Hier uit ontftondt een oorlog in Overyffel.
1521. De Biffchop was genoodzaakt, zyn Krygsvolk en Oorlogftuig, te water, over Hoorn, derwaards te voeren (*f*), 't welk veel tyds fpende. De Hertog van Gelder voerde, daarentegen, den Kryg met zo veel voorfpoed, dat hy de Overyffelfchen, in Wynmaand des jaars 1522, noodzaakte tot een Verdrag, waarby zy hem meefter lieten van de Plaatsen, die hy reeds inhadt, en beloofden, na 't affterven van Filips, geen Biffchop te zullen erkennen, dan die zwoer met de Gelderfchen in vrede te zullen leeven (*g*).

De Gelderfchen brandfchatten Texel en Wieringen. De tyding, dat Hertog Karel Zwol in zyne magt hadt, was, ondertuffchen, zo dra niet in Holland gekomen, of men was bedugt, dat hy de Zuiderzee overfteeken, en hier eene landing doen zou. Des werdt 'er, in Oogftmaand des jaars 1521, by openbaaren Plakaate, in Holland afgekondigd, dat elk zig tot tegenweer gereed houden moest, alzo Heer Karel van Gebre Zwol ingenomen hadt (*b*). Ook werden, omtrent deezen tyd, de Waterfteden, met naame Enkhuizen, van eene talryke bezetting voorzien (*i*). Evenwel was 1522. men, voor dit jaar, vry met den fchrik. Doch in den Zomer des volgende jaars, kwamen de Gelderfche Friezen, met twintig Schepen, aan Texel, vorderende het Eiland eene brandfchatting af van tweeduizend Filips guldens. Wie-

(*f*) VELIUS Hoorn, *bl.* 217.

(*g*) Anonymi Bell. inter Transifan & Geln. in DUMBAR. A. nal. Tom. III. p. 593. & seqq. PONTANUS Libr. XI. p. 704.

(*b*) Repert. der Plak. van Holl. *bl.* 4.

(*i*) BRANDT Enkh. *bl.* 49.

Wieringen werd, kort hierna, genoodzaakt, **KAREL II.** drieduizend vyfhonderd zulke guldens te be- 1522. looven, na dat 'er reeds zestig Huizen verbrand waren. Ook namen de Gelderschen, in Hooimaand, eene geheele Vloot Oostersche Schepen, dezelve allen voor goeden prys verklaarende (k).

De verkiezing van Adriaan Floriszoon van **XIII.** Utrecht, onder den naam van *Adriaan den* **VI,** tot de Pauselyke waardigheid, die, in ^{de VI. van} ^{Utrecht} Louwmaand des jaars 1522, geschied was, wordt tot verdient in onze Vaderlandsche Historie aan- ^{Paus ver-} ^{heeven.} getekend te worden. Hy, de eenigste Ne- derlander, die ooit den Roomschen Stoel bekleed heeft, was, in 't jaar 1459, te Utrecht, uit geringe ouders, gebooren. Wy hebben te vooren (l) gezien, dat hy tot Leermeester van Karel van Oostenryk aangesteld werd. Dit was een groote trap tot zyn verheffing. Hy werd, eerlang, tot Bisschop van Tortosa en tot Kardinaal verheeven. De Keizer, na de dood van Leo den X, in geheime onderhandeling met eenige Kardinaalen getreden zynde, bezorgde hem, eindelyk, de Pauselyke waardigheid. Men vindt, tot zynen lof, gemeld, dat hy, midden in de grootheid, zyne oude Nederlandsche Vrienden niet vergeten heeft. Wy hebben reeds aangetekend (m), dat zyne voorspraak, toen hy al Kardinaal was, den Pensionaris van Dordrecht, Floris Oem van Wyngaarden, in zyne verlooren' eer hielp herstellen. Ook is 'er nog een

Brief

(k) VELIUS Hoom, 4l. 219, 220.

(l) XV. Boek, bl. 339.

(m) Bl. 415.

KAREL II. Brief voor handen (n); waarby hy deezen ken-
1522. nis geeft van zyne verheffing tot de Pausely-
 ke waardigheid, die hy betuigt, voor zyne ou-
 de Proofsdye te Utrecht, wel te willen afstaan.
 Met Erasmus heeft hy, ook na dat hy Paus
 geworden was, veele gemeenzaame Brieven
 gewisseld, byzonderlyk over de Hervorming
 der Kerke; die hy dienstig oordeelde, doch
 allengskens te werk gesteld wilde hebben. Te-
 gen Luther en de Lutherschen, was hy egter
 zeer ingenomen, dringende, in Slagtmaand
 deezes jaars, op eenen Ryksdag te Neuren-
 berg, sterk op het gebruiken van harde
 middelen tegen hen, wanneer zagten niet hiel-
 pen (o). Men wil, dat hy der Kerke veel
 dienst zou hebben gedaan, zo hy langer hadt
 mogen zitten. Doch hy overleedt, op den
 dertigsten van Herfstmaand des jaars 1523.

François de I. hadt de verheffing van eenen
 Paus, die t'eenemaal op de zyde des Keizers
 was, niet zonder veel ongenoegen verstaan.
 Hy besloot, derhalven, den oorlog in Italie,
 en op de Spaansche grenzen, dit jaar, met
 kracht voort te zetten. Doch in Italie slaagde
 hy ongelukkiglyk. 't Opstaan van 't Beleg van
Fontarabie in Biskaye, was het eenigste, waar
 in hem het Krygsgeluk, in deezen Veldtogt,
 medeliiep.

De Keizer, de zaaken in Duitschland, zo
 veel de tyd gehengde, in orde gebragt heb-
 bende, besloot, in de Lente, naar Spanje te
 rug te keeren. Te Arnemuiden in Zeeland,
 was

(n) By BEVERWYK Dordr. bl. 325.

(o) Vide C. BURMANNI Hadrian. VI. p. 494, 497, 466, 467.

was eene aanzienlyke Vloot verzameld, met ^{KARELII.} welke de Vorst, op den vierentwintigsten van ^{1522.} Bloei maand, in Zee stak (p). Hy vondt goed, onderweg, Engeland aan te doen, en landde, binnen twee dagen, te Douvres. Hier bevestigde hy een Verbond, te Brugge, voorheen, met Henrik den VIII. getroffen. Karel en Henrik beloofden elkanderen, Frankryk, voor 't einde van Bloei maand des jaars 1524, te zullen beoorloogen. Karel verbondt zig, Maria, Dogter van Engeland, te zullen trouwen, zo dra zy twaalf jaaren bereikt zou hebben.

„ Zo de Koning van Engeland, Schotland o-
 „ vermeersteren, of Ierland tot volkomen' ge-
 „ hoorzaamheid brengen wilde, en zo de
 „ Keizer het Hertogdom van Gelder of Fries-
 „ land wilde herwinnen; zo de Schotten En-
 „ geland aanvielen, of zo de Hertog van Gel-
 „ der den Keizer den oorlog aandeedt; in al-
 „ le deeze gevallen, verbonden zig de twee
 „ Vorsten, om elkanderen by te staan (q).”

Het Verbond behelsde nog andere punten, die niet tot ons oogmerk behooren. De Keizer vertrok, eerst in Hooimaand, naar Spanje. Eenigen tyd te vooren, was 'er, in Holland, een Plakaat uitgekomen, waarby alle handel met de Schotten of Engelschen, die de zyde van Frankryk hielden, verboden werdt (r).

Het Keizerlyk Leger onder Floris van Egmond, thans Graave van Buuren, en eenige Engelsche benden, onder den Graave van

(p) REIGERSB. II. Deel, bl. 407.

(q) RAPIN Tom. V. p. 163.

(r) Reperit. der Plak. van Holl. bl. 10.

KARELII. van Suffolk, hielden zig, dit najaar, in Cham-
1522. pagne en Pikardye, zonder veel uit te regten;
 gelyk 'er ook, van de Fransche zyde, in de
 Nederlanden, niets van belang ondernomen
 werdt. De Oostenrykschen betrokken de Win-
 terlegeringen in Artois, en de Engelschen
 keerden naar huis.

'XIV. Doch Friesland werdt, in den Herfst, ge-
 Krysbe- lukkiglyk tot de Oostenryksche zyde overge-
 dryven in bragt. Bisschop Filips, nog met de Overys-
 Overys- selfche onkusten belemmerd, hadt, by den Kei-
 sel en in zער, in 't voorjaar, en naderhand by de Land-
 Fries- voogdes, zo lang om onderstand aangehou-
 land. den, dat 'er, eindelyk, vyftienhonderd man,
 onder *Juriaan Schenk, Hoere van Tautenburg,*
 uit Holland naar Overysfel, werdt overge-
 scheept; die, by *Hasselt* geland, de sterkte
Korfhuizen bemagtigden, en in Bloei maand, 't
 beleg voor *Geelmuiden* sloegen; 't welk zy eg-
 ter, eerlang, met merkelyk verlies, moesten
 opbreeken (s). Hier liep het, derhalven, den
 Oostenrykschen nog tegen. In Friesland, dien-
 de 't geluk hun beter. De Burgery te Sneek
 ontwekdigde den Gekderschen de Sleutels der
 poorten, en veranderde de Wethouderschap.
Jenke Douwema, Sikko Galama en eenige an-
 dere Friesche Edelluiden, met de Oostenryk-
 schen, wegens Friesland, in onderhandeling
 getreden zynde, staken, in Zomer maand, met
 eenig Volk onder Schenk, uit Westfriesland
 af, landden by Staveren, en bemagtigden de
 Stad. Schenk deedt toen de Staaten des Lands
 beschryven, en na eenige onderhandelingen
 kwam

(s) GOUDHOEVEN bl. 582. PONTANUS Libr. XI. p. 699.

kwam men overeen „ dat de Graaven van KARELII.
 „ Holland, voortaan, uit 's Keizers en 's Ryks 1522.
 „ naam, Friesland beheeren zouden; doch
 „ de Staaten egter de magt hebben, om een'
 „ *Potestaat* te kiezen, gelyk van ouds; die,
 „ nevens twaalf der voornaamsten, de Re-
 „ geering zou waarneemen.” Koeverden on-
 dertuffchen door de Gelderschen bemagtigd
 zynde, slooten de Overysfelschen een Verbond
 met Hertoge Karel, waarby zy beloofden,
 den Bifchop van Utrecht niet tegen de Gel-
 derschen te zullen helpen (i).

Anthonis van Lalaing, Graaf van Hoogstraeten, Anthonis
 die, in 't voorjaar, in de plaats van den Graa-
 ve van Nassau, tot Stadhouders van Holland van
 verheeven was (u), de Staaten te Dordrecht Lalaing,
 beschreeven hebbende, vondt de gemoederen Graaf van
 zo geneigd tot Vrede met de Gelderschen, Hoog-
 dat de onderhandelingen hierover, eenigen straeten,
 tyd daarna, in den Haage, begonnen wer- wordt
 den. 't Was egter niet mooglyk eene Vrede Stadhou-
 te treffen. Men sloot een Bestand voor eenen der van
 korten tyd, 't welk, volgens gewoonte, kwa- Holland.
 lyk gehouden werdt (v).

In Friesland, maakten de Oostenrykschen, Friesland
 in 't volgend jaar, hun werk van het belegeren raakt
 der vaste Plaatsen, die nog in de magt der Gel- t'eene-
 derschen waren gebleeven. In Zomermaand, maal in de
 overmeesterde Schenk, verzeld van de Heeren magt van
van Castré en Waffenaar, den Tooren en het Karel den
 Blokhuis te Workum. Dokkum werdt, in Oogst- V.
 maand, 1523.

(i) PONTANUS *Libr. XI. p. 699-704. S. BENINGA bl. 336,*
 349, 378.

(u) *Repert. der Plak. bl. 10.*

(v) PONTANUS *Libr. XI. p. 704.*

KAREL II. maand, ingenomen. Schenk kreeg, in dit Beleg, eene wonde in den fchouder, die hy te Leeuwaarden geneezen liet. Ten zelfden tyde, ging Bolswaard over aan de Oostenrykfchen. Slooten en de Lemmer, de laafte Plaatsen, die de Gelderschen nog inhadden, vielen hun, in Slagtmaand, in handen. Voor Slooten, ontving Jan van Waffenaar eene wonde, waaraan hy, niet lang daarna, overleedt. Friesland raakte dus, na zo veele en bloedige oorlogen, eindelyk volkomen in de magt van Keizer Karel den V, als Graave van Holland. Steenwyk in Overyffel, ten zelfden tyde, van de Gelderschen verlaaten zynde, werdt, door de Oostenrykfchen, bezet, en Schenk deedt 'er terftond een Blokhuis opwerpen.

Stroo-
peryen
der Gel-
derschen
in Hol-
land.

Terwyl het den Gelderschen in Friesland dus tegen liep, gelukte het hun, in Herfftmaand, met eenen kleinen hoop volks, tot diep in Holland door te dringen, en tot voor Leiden aan de laage zyde te ftroopen. 's Graavenhaage zelf werdt, by deeze gelegenheid, uitgeplonderd. Toenwendden zy 't naar de Alblafferwaard, alles alomme met roof en brand vervullende, en keerden, daarna, met merkelyken buit, t'huiswaards (w). Ter Zee, werdt midlerwyl zo goede wagt gehouden, dat de Hollanders hier dit jaar geene fchade van de Gelderschen leeden. Amftterdam hieldt vier, Hoorn twee, en de andere Steden een diergelyk aantal van Schepen op de Zuiderzee, waardoor de Vaart en Kusten volkomen beveiligd werden (x). De Geestelykheid van Holland beloofde,

om-

(w) GOUDHORVEN *bl.* 584-586.

(x) VELIUS HOORN, *bl.* 221.

omtrent deezen tyd ; tot de kosten van den **KARELII.**
 Gelderschen oorlog , vyfduizend guldens te 1523.
 zullen opbrengen. Ook kreegen de Staaten,
 nog voor 't einde des jaars , Oktroi , op 's
 Graaven naam , om vyfduizend ponden 's jaars
 te mogen *verzegelen* , dat is , zo veel gelds te
 mogen opneemen , dat de jaarlyksche Rente
 van hetzelfde vyfduizend ponden beliep (y).

't Stigt en Holland hadden , dit jaar , behal- **De Lek-**
 ven door de strooperyen der Gelderschen , ook ^{dyk}
 veel door eene overstroming geleeden. De ^{breekt}
 Lekdyk was , in Louwmaand , te Schalkwyk , ^{door.}
 doorgebroken , en hadt verscheiden' Dorpen ,
 tot Leiden toe , onder water gezet. De Schalk-
 wyksche Wetering raakte gedeeltelyk digt ,
 door 't zand. Ook waren sommige Landeryen ,
 wel twee voet hoog , met zand beloopt (z).

De Keizer en zyne Bondgenooten maakten
 zig vast gereed , om Frankryk , in 't volgend
 jaar , den oorlog aan te doen , terwyl Karel
 de V. Paus Adriaan den VI. aanzette , om den
 Christen-Vorsten , by eene Bulle , den dertig-
 sten van Grasmaand gedagtekend , uit zyn ei-
 gen Apostolisch gezag , onder bedreiging van
 den Ban , het maaken van een driejaarig Be-
 stand te beveelen , op dat zy hunne vereenigde
 kragten tegen de Turken mogten kunnen wen-
 den (a). Doch François de I , beslooten heb-
 bende den oorlog in Italie te voeren , verwierp
 dit Bestand : 't welk den Paus bewoog , met
 den Keizer , den Koning van Engeland en ee-
 nige Italiaansche Mogendheden , in een Ver-
 bond

(y) Repert. der Plak. bl. 11.

(z) HENR. VAN ERP. Chron. bl. 100.

(a) A&C. Publ. Angl. Tom. VI. P. 1. p. 211.

KAREL II. bond tegen Frankryk te treden. In Pikardye, 1523. werdt, door de Oostenrykschen en Engelschen, in den Veldtogt deezes jaars, weinig uitgerigt (b). Ondertusschen was 'er, in Holland, in Herfstmaand, een Plakaat uitgekomen, waarby gebooden werdt, dat geene Geestelyken of Kloosterlingen, uit deeze Landen, naar Frankryk gaan, of van daar herwaards komen zouden mogen; onder bedreiging van in een zak gesteken en verdronken te zullen worden (c). De reden van zo streng een Plakaat is my niet klaar gebleeken. Doch het toont ten volle, hoe groot de afkeerigheid van Frankryk thans hier te Lande geweest zy.

Gelder- In Lentemaand des jaars 1524, hadden de
sche On- Gelderschen een aanzienlyk getal van Zein-
dernee- schepen en eene groote Baardsse ten oorloge
mingen. uitgerust, wagtende op gelegenheid, om den
1524. Hollanderen te water afbreuk te doen, of hier
of daar eene landing te ondernemen. Zy lagen 'er mede in de Eem. De Hollanders kreegen 'er derhalven ras kennis van, en verzamelden terstond eene Vloot by Marken. 't Schynt, dat de Gelderschen, hiervan verwittigd, zig toen niet in zee hebben durven begeeven. Immers men vindt niet, dat zy, dit jaar, iets van belang te water uitgevoerd, of ergens eene landing ondernomen hebben. Doch in Bloeiimaand, liepen zy de Meierey van 's Hertogenbosch af. Op den vierden van Zomermaand, hierna, werdt 'er te Heusden

we-

(b) DANIEL Tom. VII. p. 495.

(c) Reper. der Plak. bl. 11.

wederom een Bestand getroffen, voor den tyd ^{KARL II.} van een jaer (d). In Holland, was men eg- 1524. ter op zyn hoede, en stelde zig, op de eerste tyding, dat de Gelderschen hier of daar Volk byeen trokken, in staat, om hun 't hoofd te bieden (e).

Filips van Bourgondie, Bisschop van U- ^{XV.} trecht, op den zevenden van Grasmaand, o- ^{Dood van} verleenend zynde (f), niet zonder dat hem ^{Bisschop} veelen van merkelyke mislagen in de Regee- ^{Filips van} ringe beschuldigd hebben (g); deeden zig ter- ^{Bourgon-} stond verscheiden' mededingers naar den my- die. ter op. Doch *Henrik van Beieren*, Zoon van Filips, Keurvorst van de Palts, die door de Oostenrykschen werdt aangepreezen, werdt eerlang tot Bisschop verkooren, en in Herfst- maand ingewyd (h).

Eenigen tyd te vooren, was 'er merkelyke Oproer opschudding, in den Haage, ontstaan, over de ^{in den} verhooging der Excynzen. De Keizer hadt ^{Haage, o-} die van den Haage, op den eenentwintigsten ^{ver't ver-} van Lentemaand des jaars 1516, Oktroi ver- ^{hoogen} leend, om den Bier-Excyns van drie op zes ^{der Ex-} grooten het vat, en den Wyn-Excyns van ^{cynzen.} veertig op tagtig grooten de aam te verhoogen. 't Volk, deezen last moede geworden, sloeg, hierover, in Louw- en Hooimaand deezes jaars, aan 't muiten. Een Schuitevoerder, bier, zonder Excyns te betaalen, vervoerd hebbende, en hierom van Delft, wer-
waards

(d) GOUDHOEVEN *bl.* 587. PONTANUS *Libr.* XI. p. 713. 1

(e) VELIUS HOORN, *bl.* 223.

(f) HENR. VAN ERP *CHRON.* *bl.* 100. GER. NOVIOMAGI *Phil. Burg.* p. 206.

(g) HEDA *in Phil. Burg.* p. 325.

(h) HENR. VAN ERP *bl.* 100.

KAREL II. waards hy gevlugt was, gevangen naar den
1524. Haage gebragt zynde, werdt den Schouts-
 Dienaaren, door eenige vrouwen, ontwel-
 digd. Sedert, bespeurende dat de Baljuw, op
 nieuws, op hem loerde, vloodt hy in de S.
 Jakobs-, nu de groote Kerke van den Haage.
 De Baljuw, verzeld van den Prokureur Gene-
 raal, zocht hem, met geweld, van daar te ha-
 len. Doch 't werdt hem, door de Priesters,
 belet. 't Volk, in grooten getale, voor de
 Kerke, samengerot, bewoog zelfs de Pries-
 ters, om den Prokureur en deszelfs Substituit,
 in de *Sacristie*, nu, zo men meent, de *Consi-
 storie* of Kerkenkamer, op te sluiten. Hier den
 geheelen nacht over gezeten hebbende, werden
 zy egter, des anderendaags, geslaakt. Doch
 de Schuitevoerder bleef t'zoek. De oloop
 duurde evenwel nog. Des de Stadhouder Hoog-
 straaten zig genoodzaakt zag, twee of drie-
 honderd Knechten, in den Haage, te brengen,
 die, kwalyk bejegend van de Ingezetenen,
 vuur gaven op dezelve: waar door 'er drie of
 vier gekwetst werden. Ook werden 'er ee-
 nigen gevangen genomen, welken men dreig-
 de, met geweld, te willen verlossen. Einde-
 lyk, stilde de Stadhouder den oproer, in Oogst-
 maand, doende, uit 's Keizers naam, den In-
 gezetenen * uitwissching van misdaad aankon-
 digen, mids zy tweeduizend vyfhonderd gul-
 dens aan boete betaalden. Ook werden 'er
 eenige belhamels van den Zoen uitgeslooten.
 En een, die van 't Stadhuis hadt durven af-
 roepen, dat de oproer reeds vergeven was,
 werdt met een' gloeienden priem door de tong
 ge-

* *Aboliti-
 tie.*

gesteken (i). Elf mans- en drie vrouwspersoo- KARELII.
 nen moesten God, den Keizer, den Stadhou- 1524.
 der en 't Geregt ook openlyk om vergiffenis
 bidden: doch dit hun of den hunnen, nader-
 hand, te verwyten, werdt wel scherpelyk ver-
 booden. Hierop volgde het afzetten van Sche-
 penen en Thesaurieren van den Haage, door
 den Stadhouder; die hiertoe van den Keizer
 byzonderen last ontvangen hadt. De Thesau-
 riers werden ook verpligt, rekening te doen
 van den ontvangst der Excynzen, 't welk zy,
 tot merkelyk ongenoegen der Gemeente,
 t'eenemaal verzuimd hadden. Doch de Ex-
 cyns, die, voor eenen korten tyd, op de helft,
 verminderd geworden was, werdt, naderhand,
 op denzelfden voet als voor den oproer, en,
 volgens het Oktroi van den jaare 1516, ge-
 heeven. Ook moest dezelve, volgens uitdruk-
 lyk Keizertyk bevel, niet meer ingezameld,
 maar openlyk, aan de meestbiedenden, *ver-
 buurd* of verpagt worden (k).

De Keizer en Henrik de VIII, thans op 't
 naauwst tegen Frankryk verbonden, den Her-
 tog van Bourbon, Konstabel van Frankryk,
 onvergenogd op François den I, tot eenen
 opstand hebbende aangezet, stelden, in den
 Zomer deezes jaars, een Leger onder zyn be-
 vel, met welk hy 't beleg sloeg voor Marfeil-
 le. François, derwaards getrokken, nood-
 zaakte hem egter, eerlang, de Stad te verlaa-
 laa-

(i) Crimin. Sententieb. *gequot.* E. f. 146.

(k) Zie verscheiden' Brieven en Stukken, by DE RIEMER Be-
 schr. van 's Gravenh. I. Deel, VI. Hoofdst. bl. 361, 362. *By-
 lag.* HH. II. bl. 347, 351. II. Deel, Privil. enz. N. XXXII.
 XXXIII. XXXIV. bl. 355, 373.

KARLII. ten, en de wyk te neemen naar Italic. De
1524. Koning volgde hem, op de hielen. Het Kei-
 zerlyk Leger werdt genoodzaakt Milaan te
 ruimen, en zou, ongetwyfeld, geslaagen ge-
 weest zyn, zo François het onvoorzigtig be-
 fluit niet genomen hadt, om zig met het be-
 leg van het Kasteel van Milaan en van de Stad
 Pavia op te houden. By deeze laatste Stad, viel,
 op den vyfentwintigsten van Sprokkelmaand
 des volgenden jaars, een bloedige Slag voor,
 in welken het Franfch Leger geheellyk ver-
 nielt, en François de I. zelf gevangen geno-
 men werdt. Men voerde hem, eerlang, naar
 Spanje, en daar verliet een jaar, eer hy we-
 derom in vryheid werdt gesteld.

Slag van
Pavia.

1525.

De tyding van 's Keizers overwinning, die men, op den zevenden van Lentemaand, in de Nederlanden kreeg, veroorzaakte, alomme, groote blydschap (1). De Hollanders, in 't byzonder, wier Vaart op Frankryk, gedurende den oorlog, verboden geweest was (m), begonden te hoopen op een Verdrag, by welk dit verbod wederom mogt worden ingetrokken. De Haringviffchery was ook, eenen geruimen tyd, gestremd geweest; doordien de Engelfchen de Franfche Viffchers wegnamen, en hierdoor te weeg bragten, dat onze Buizen, door de Franfchen, genomen werden (n). Om dit ongemak te voorkomen, was men, in Louwmaand deezes jaars, ter Vergaderinge van Holland, reeds op midde-
 len bedagt geweest, om Brieven van Vryge-
 leide

(1) Regist. der Dagv. van MR. AERT VAN DER GOES bl. 5, 9.

(m) Repert. der Plak. bl. 9, 10.

(n) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 6.

leide voor de Haringvisschers van de Fran-^{KARELIL.}schen te verkrygen (o). Doch toen de tyding ^{1525.} van de overwinning by Pavie hier te Lande ^{Bestand} gekomen was, werdt 'er terstond gelegenheid ^{met} gezogt, om een Bestand met Frankryk te slui- ^{Frankryk, waar} ten. Adolf van Bourgondie, Heer van Be- ^{by de}veren en Veere, en andere Nederlandsche ^{Visschery}Grooten, in Sprokkelmaand, door de Land- ^{vry ver-}voogdes, naar Engeland gezonden (p), had- ^{klaard}den, onder anderen, last, om, met Hen- ^{wordt.}rik den VIII. en met de Fransche Gezan-ten in Engeland, over een Bestand, opzigte-lyk op de Haringvisscherye alleen, te hande-len (q). Doch op den veertienden van Hooi-maand, werdt 'er, te Breda, een volkomen Stilstand van wapenen, voor den tyd van zes maanden, geslooten. *Jan Carondelet, Aarts-bisschop van Palermo*, President van den Ge-heimen Raad, Antonis van Lalaing, Graaf van Hoogstraaten, Stadhouders van Holland en Hoofd van den Raad der Geldmiddelen, en *Jan, Heer van Bergen*, hadden 'er, uit naam der Landvoogdesse, met den Heere van Warti, Gemagtigden der Hertoginne van Angoulême, Moeder des Konings van Frankryk, over gehandeld. De Haringvisschery werdt 'er uitdruklyk in vrygesteld. Van wege den Keizer, waren de Koning van Enge-land, de Hertog van Kleeve en Gulik, en de Kardinaal Bisschop van Luik; en van wege den Koning van Frankryk, Heer Karel van Gelder en andere Mogendheden, in dit

Be-

(o) MR. AERT VAN DER GOES Regist. II. 2.

(p) REIGERSB. II. Deel, bl. 411.

(q) MR. AERT VAN DER GOES Regist. II. 5.

KARLII. Bestand, begreepen (r). Ook werdt, met 1525. den Hertoge van Gelder, ten zelfden tyde, een byzonder Bestand, voor den tyd van een jaar, geslooten (r). De Steden en Plaatsen in Holland, zig met de Haringvaart geneerende, waren zeer in haaren schik over het Bestand met Frankryk, alzo zy langer geenen raad wisten, om de onkosten goed te maaken, loopende op het uitrusten van Oorlogschepen, ter beveiliging der Viisscherye. De Reedery kon niet hooger belast worden, en de Steden, die geen byzonder belang by de Haringvaart hadden, gelyk Leiden en anderen, wilden niet gedoogen, dat een gedeelte deezer onkosten over 't gemeene Land werdt omgeslaagen (r). Het treffen van 't Bestand deedt deeze zwaarigheden eensklaps verdwynen, herstellende de vrye Vaart op Frankryk in zo verre, dat het voeren van Krygsbehoefsten derwaards alleen verboden bleef.

XVI. De voordeelen, door den Keizer, in Ita-
Bede van lie, behaald, maakten hem zo gedugt in Euro-
honderd pa, dat Henrik de VIII, Koning van Engeland,
duizend guldens, land, die, tot hier toe, ééne lyn met hem
aan Hol- getrokken hadt, na deezen tyd, bedagt werdt,
land ge- om zig, op nieuws, met Frankryk te verbind-
daan, ver- den, en de vervallen' zaaken van den gevan-
minderd gen Koning te helpen redden (u). De Land-
op tagtig- voogdes Margareet kreeg hiervan zo dra gee-
duizend, ne kennis, of zy begreep, dat de last des oor-
logs,

(r) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 433.

(s) Chart. van Brab. te Vilv. *Agisfo Bovenk. Laad. Le Sr. de Sarr.* 2. D. MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 14.

(t) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 13, 18.

(u) RAPIN Tom. V. p. 198-203.

logs, in en omtrent de Nederlanden, voortaan ^{KARL D.} alleen op den Keizer en haar aankomen zou: 1525. waarom zy besloot, in tyds, eene Bede aan de Landzaaten te doen. In Bloeiimaand, kwam *Jeronimus van Dorpe*, van haaren wege, in Holland, die, Dagvaart hebbende doen beschryven, honderdduizend guldens van de Staaten vorderde, om dezelve, tot bescherming van 't Land tegen de Gelderschen, met welken toen nog geen Bestand gemaakt was, te gebruiken. De Staaten, waarschylyk wel onderrigt, dat dit Bestand op een' goeden voet stondt, weigerden den onderstand volmondelyk, zig beroepende op 's Lands armoede, veroorzaakt, door het stilstaan van den handel, eenige jaaren herwaards; door het plonderen der Gelderschen, en vooral ook, door het opbrengen van groote Beden, sedert de dood van Koning Filips. Men hielt hun voor, dat de Gelderschen, al trof men schoon een Bestand met hen, niet te vertrouwen waren, en, eer men 't verwagtte, in 't Land vallen zouden; wanneer men ten minsten eenige Knegten op de been hebben moest, om hun 't hoofd te bieden: om welken aan te neemen, de Heer van Castre, die de Dagvaart bywoonde, verklaarde geene magt noch bevel te hebben. Doch de Staaten volhardden by ^{door de} hunne weigering. Van Dorpe, toen het uiterste van zynen last openende, ^{Staaten} verminderde ^{eerst ge-} de Bede tot op tagtigduizend guldens; doch ^{weigerd,} kreeg evenwel weigerend antwoord (v). Hierop werden de Staaten, tegen den zeventien-

(v) MR. AERT VAN DER GORS Regist. bl. 11, 12, 13.

KARELII.
1525.

den van Zomermaand, beschreeven te Geert-
truidenberg, alwaar de Stadhouder, Graaf
van Hoogstraaten, die zig, als Hoofd van
den Raad der Geldmiddelen, doorgaans aan
't Hof der Landvoogdesse ophieldt, Stad voor
Stad aanging, om dezelve, tot het inwilli-
gen der Bede te beweegen. Aan die van Delft,
by voorbeeld, die omtrent zesduizend agt-
honderd guldens in de Bede van tagtigduizend
zouden hebben moeten opbrengen, beloofde
hy *Gratie* of kwytſchelding van de helft of
meer, zo zy hunne ſtem geeven wilden. En
als zy hier tegen inbragten, dat de Stad te
veel ten agteren was, om eenigen nietwen laſt
op zig te konnen neemen, antwoordde hy,
„ dat zy zonder den Keizer niet konden wel-
„ vaaren; dat men hen uit hunne ſchulden
„ zou tragten te redden, zo zy in deeze Bede
„ bewilligden; en zo niet, dat men raad wiſt,
„ om hun Kommiffariffen toe te zenden, die
„ de oude Rekeningen eens zouden naarzien,
„ de Vroedschap veranderen, en meer din-
„ gen doen, die hun laſtig vallen zouden.”

Den anderen Steden was hy, op gelyke wy-
ze, aan boord; zo dat de Afgevaardigden, aan
't wankelen gebragt, eenpaariglyk beloofden,
nog eens verflag te zullen doen, en voor 't
einde der maand, ware 't mogelyk, met guns-
tiger antwoord, te Breda, te rug te zullen kee-
ren. Men vergaderde ten bepaalden tyde,
en toen ſtemden de Edelen, dat zy den Kei-
zer believeen zouden, zo 't de meeste Steden
ook dus begreepen. Dordrecht, Haarlem,
Amſterdam, Rotterdam, Schiedam, Hoorn,
Enkhuizen en Schoonhoven ſtemden met de
Ede-

doch na-
derhand
ingewil-
ligd.

Edelen. Doch Delft, Leiden, Gouda, Alk-^{KAROLM.} maar, Oudewater en Gorinchem verklaarden, 1525. thans in zulk een' armelyken staat te zyn, dat zy genoodzaakt waren, weigerig te blyven (w). Wat laater, beslooten de Staaten van ^{Gefchenk.} Holland, Delft uitgenomen, den Stadhouder ^{ter uit-} vyfduizend guldens in handen te stellen, om ^{deeling} dezelve, ten meesten dienste van den Lan- ^{van den} de, uit te deelen, mids dat zulks in geen ge- ^{Stadhou-} volg zou mogen worden getrokken (x). Hy hadt, te vooren, een geſchenk verzogt voor den Heere van Caſtre, die 't Land, als Kapitein, eenige jaaren herwaards, getrouwlyk gediend hadt. Doch Caſtre zelf wilde niet, dat men 'er van ſpreken zou, eer de Staaten in de Graaflyke Bede bewilligd hadden (y). Hy en de Stadhouder hebben, ongetwyfeld, hun aandeel in deeze vyfduizend guldens gehad.

De Hollandſche Steden kwamen thans te ^{KVII.} traager tot het inwilligen van Graaflyke ^{Onluſten} Beden, alzo de Landen met eenen oorlog ge- ^{met Dee-} dreigd werden, waarvan zy de meeste ſchade ^{nemarke} te wagten hadden. Chriſtiaan de II, Koning ^{en de} van Deenemarke, die, eenige jaaren gelee- ^{Oofter-} den (z), een groot getal van Hollandſche Schepen in de Zond aangehouden hadt, was, in den Zomer des jaars 1523, eene ſchuilplaats in deeze Landen komen zoeken. Hy hadt zig, door zyne wreedheid, gehaat ge- ^{maakt}

(w) MR. AERT VAN DER GOES Regiſt. bl. 14, 15, 17.

(x) MR. AERT VAN DER GOES Regiſt. bl. 20, 21.

(y) MR. AERT VAN DER GOES Regiſt. bl. 8, 12.

(z) Zie hier voor bl. 413.

456 VADERLANDSCHE XVI. BOEK.

KAREL II. maakt by zyne Onderzaaten (a), die, zyns 1525. Vaders Broeder, *Fredrik, Hertog van Holstein*, tot Koning hebbende uitgeroepen, hem noodzaakten, het Ryk te ruimen. Hy landde te Veere in Zeeland, met veertien schepen (b), en stak van daar over naar Engeland, alwaar hy een Verbond sloot met Henrik den VIII (c), die, in 't begin des volgenden jaars, Gezanten naar Hamburg zondt, om met de Stad Lubek en anderen, die de zyde des Hertogs van Holstein hielden, over zyne herstelling, te handelen (d). Doch deeze onderhandeling liep vrugteloos af, zo wel als de poogingen, die eenige Duitſche Vorſten, ten zynen behoefte, hadden aangewend (e). Wederom in de Nederlanden te rug gekeerd, deedt hy, omtrent den aanvang des jaars 1525, te Veere, eenige Schepen uitrusten, die, zo sommigen ſchryven, met zyne Beſtelbrieven voorzien, op de Lubekkers en andere Ooſterlingen kruiffen zouden (f). De Staaten van Holland zagen dit zeer ongaarne. De nieuwe Koning, Fredrik de I., hadt, in 't jaar 1524, Holland, zo wel als Brabant, Vlaanderen en Zeeland, verlot verleend, om vryelyk, in zyn Ryk, en met naame te Bergen in Noorwegen, te komen handelen, midt men Chriſtiaan den II. geen' den minſten onderſtand be-

(a) J. ZIGLFRJ Chriſt. II. Severic. *int.* S. SCHARDII *Rec.* Germ. Script. *Tom.* II. p. 83. *Et apud* FREHER. *Tom.* III. p. 130. [140].

(b) REIGERSB. II. *Deel*, bl. 408.

(c) A&S. *Publ. Angl. Tom.* VI. P. I. p. 216.

(d) A&S. *Publ. Angl. Tom.* VI. P. II. p. 7.

(e) S. BENINGA *Chronick.* bl. 379.

(f) REIGERSB. II. *Deel*, bl. 415.

beweeze (g). Zy stelden derhalven vast, ^{KAREL II.} dat dit verlof zou ingetrokken worden, zo 1525. dra men, in 't Noorden, van de toerustingens des verdreeven Konings hier te Lande, kennis kreeg. Ook vreesden zy voor nieuw ongenoegen met de Oosterlingen, die met Koning Fredrik verbonden waren, en, kort na dat Christiaan de II. zyn verblyf in de Nederlanden genomen hadt, de Hollanders en Zeeuwen reeds vyandlyk hadden beginnen te handelen, neemende verscheiden' van derzelve Schepen, die naar de Oostzee wilden. De Vaart derwaards was, hierom, al sedert eenigen tyd, verboden geweest (h), tot merkelyke schade der Hollanderen, die zig, met reden, meer aan de behoudenis van hunnen Koophandel, dan aan de herstelling des verdreeven Konings, lieten gelegen zyn, en ondertusschen zien moesten, dat de Oosterlingen nu 't Zout uit Frankryk kwamen haalen (i), 't welk de Hollanders naar 't Noorden plagten te voeren (k). In Sprokkelmaand deezes jaars, was 's Lands Advokaat, *Meester Aert van der Goes*, wiens eigen Register ons, eenige jaaren agter een, veellichts in 's Lands Geschiedenissen geeven zal, naar Lier in Brabant afgezonden, om met Koning Christiaan, die zig toen daar ophieldt, te spreken. De Koning beloofde plegtiglyk, dat hy geene Schepen uit Zeeland zou laten vertrekken. Doch men vernam, kort hierna, dat 'er een Gallioen uit-

(g) Handv. van Amst. bl. 88.

(h) Repert. der Plak. bl. 9, 10.

(i) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 1, 4.

(k) Handv. van Amst. bl. 88.

KARELII. uitgelopen was, onder bevel van *Meeſter*
1525. *Lambrecht en Klaas Kuiphoofd*, zig noemende
 Hoofd- en Bevelsluiden van den Koning van
 Deenemarke (1). Anderen ſchryven, dat de
 Koning Beſtelbrieven gegeven hadt aan eenen
Knyphof en aan *Rooden Klaas* van Amsterdam
 (m), maakende, naar 't ſchynt, van den eenen
 Klaas Kuiphoofd of Knyphof twee byzon-
 dere Perſoonen. De Landvoogdes ſchreef,
 terſtond, op verzoek van die van Holland,
 aan de Stad Lubek, dat deeze luiden, zonder
 verlof, in Zee geſteken waren, en als zee-
 roovers moeſten worden aangemerkt, zonder
 dat hun bedryf den Landen moeſt worden toe-
 gerekend. Zy, ondertuſſchen, hielden zig
 in 't Vlie, neemende eerlang eene Hulk,
 twee Barken en verſcheiden' andere Schepen,
 die van Ooſten kwamen. Te Amsterdam,
 alwaar zy de goederen meenden te verkoo-
 pen, werdt hun vrygeleide geweigerd. Doch
 naderhand ſchynenze een gedeelte derzelven
 te Goeree verkogt te hebben (n). Ondertuſ-
 ſchen waren de Amſterdammers ten Hove
 gekomen, verzoekende verlof van de Land-
 voogdeſſe, om hen als zeerovers te doen
 ſtraffen. Doch Koning Chriſtiaan wilde hier
 toe niet verſtaan; ſchoon hy ſterk bleef ont-
 kennen, dat hy hun eenig bevel om te kaa-
 pen gegeven hadt. Evenwel vaardigde hy
 iemant aan hun af, die hen, uit zynen naam,
 gebodt, in 's Keizers Landen weder, en 't
 geroofde uit te keeren. Doch zy hadden hier
 gee-

(1) MR. AFERT VAN DER GOES Regiſt. bl. 8, 9.

(m) REIGERSB. II. *Deel*, bl. 415.

(n) REIGERSB. II. *Deel*, bl. 415.

geene ooren naar, begeerende zelfs, eer zy ^{KARELII.} vertrokken, onbepaalde vergiffenis van 't gene zy misdaan mogten hebben. De Amsterdammers, die zeer van hun gekweld werden, en geen verlof konden krygen, om hen aan te tasten, zonden om deeze vergiffenis; doch eer zy kwam, waren de vrybuiters in zee gestoken (o). Men vindt, dat zy, naderhand, door de Hamburgers, genomen, en als zeerrovers ter dood gebragt geworden zyn (p).

Holland was, eenigen tyd herwaards, reeds Twee- in byzondere onderhandeling getreden met die jaarig van Lubek: doch zonder vrugt; also de Oos- Bestand terlingen tot geen Verdrag verstaan wilden, met de Ooster- dan waarin ook Brabant en Zeeland begre- lingen. pen waren, welke Landen hun, meendenze, genoeg benadeelen konden, al lieten de Hollanders hen ongemoeid. Vooral, namenze kwalyk, dat men, te Antwerpen en in Zeeland, eenige Oostersche goederen in beslag genomen hadt, die men, tot hiertoe, geweigerd hadt, te ontslaan. De Hollanders hielden derhalven sterk aan, dat Brabant en Zeeland, nevens hen, Gemagtigden naar Lubek zonden. Doch deezen, veelligt niet gezind, om de Oostersche goederen, die zy onder zig hadden, uit te keeren, of mooglyk de kosten der bezending willende spaaren, weigerden zulks standvastiglyk. De Landvoogdes, eindelyk, zig sterk maakende, dat zy de Brabanders en Zeeuwen zou doen bewilligen in 't gene men te Lubek sluiten zou, bewoog de

(o) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 9, 10.

(p) REIGERSB. II. Deel, bl. 415.

KAREL II. de Hollanders, om hunne Gemagtigden alleen derwaards te zenden, die, op Pinksteren 1525. dezes jaars, een Bestand voor twee jaeren slooten, binnen welken tyd, men, wederzyds, zyne schade opmaaken, en dezelve elkanderen vergoeden zou. 't Liep egter aan, tot diep in 't jaar 1526, eer dit Bestand, in Brabant en in Zeeland, behoorlyk bekragtigd werdt (g).

XVIII. In Spanje, werdt, midlerwyl, over de verlossing des Konings van Frankryk, gehandeld, **Vrede-handel te Madrid.** en, op den veertienden van Louwmaand, te Madrid, een Verdrag geslooten, volgens welk hy, 1526. in Lentemaand daaraan volgende, op vrye voeten gesteld werdt. Wy tekenen 'er alleentlyk uit aan, dat François de I. zig by hetzelfde verbondt, om Karel van Gelder, binnen 't jaar, te noodzaaken, tot eenen afstand van 't gene hy nog in 't Hertogdom Gelder en in 't Graaffschap Zutphen bezat, ten behoeve van Keizer Karel, die hetzelfde, onmiddelyk na de dood van Heere Karel, aanvaarden zou. Wyders beloofde hy, Filibert, Prins van Oranje, die, zo wel als verscheiden' andere Leenmannen van Frankryk, de zyde des Hertogs van Bourbon gehouden hadt, en onlangs gevangen genomen was, op vrye voeten, en wederom in 't bezit zyners verbeurd verklaarde goederen te zullen doen stellen. Tot dit laatste, verbondt hy zig ook ten opzigte van Henrik, Graave van Nassau, Adolf van Bourgondie, Heere van Beveren, en andere Nederlandsche Heeren. Eindelyk, beloofde de Koning, de

(g) Mr. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 3, 4, 12, 13, 20, 24, 25.

de Landvoogdes Margareet, die Nikolaas Pe-KARRELM
renot naar Madrid gezonden hadt, om dit Ver- 1526.
drag te helpen bewerken, in haar Graaffchap
Charolois, en in 't bezit van verscheiden' Zout-
magazynen, daar en elders in Bourgondie ge-
legen, te zullen herstellen (r). De Vrede
tusschen den Keizer en Frankryk, die door
dit Verdrag bevestigd scheen, werdt, onder
anderen ook hier te Lande, onder 't branden
van Piktonnen en 't bedryven van allerlei
vreugde, afgekondigd (s).

In den aanvang van Bloeiimaand, zondt de xx.
Landvoogdes wederom iemand naar Holland, Nieuwe
om de gewoonlyke Bede van tagtigduizend Bede van
guldens te doen. De Staaten hielden zig eerst tagtig-
weigerig, zig beroepende op 's Lands armoe- duizend
de; en 't liep aan tot in Herfstmaand, eer 'er
eenigen in bewilligden. De Landvoogdes, hen
toen te Geertruidenberg beschreeven hebbende,
vertoonde hun, in persoon, dat de Bede ge-
bruikt zou worden, tot lossing der Renten,
door 't Land, ten laste van den Keizer, ver-
kocht; tot betaalinge van eenige oude schul-
den aan 't Krygsvolk, en tot onderhoud van
eenige nieuwe benden, welken men, tot be-
scherming van 't Land, dat, na 't eindigen van
't Bestand met Gelder, met nieuwe vyandyk-
heden bedreigd werdt (t), behoeven zou. De
Staaten begonden toen tot bewilliging in de
geëifchte Bede te neigen. De Stadhouder hadt en van
last van de Landvoogdesse, om hen, daaren- een ge-
boven, tot het doen eener vrywillige Gifte schenk
aan Land- voor de

(r) A& Publ. Angl. Tom. VI. P. II. p. 122-129.

(s) VELIUS Hoozn, bl. 225.

(t) VELIUS Hoozn, bl. 229.

KARLII. aan hare Genade , te beweegen. Hy sprak
 1526. hier over afzonderlyk met de Steden, dezelve
 voogdes- vertoonende „ dat Henegouwen, Namen en
 se. „ Zeeland der Landvoogdesse, onlangs, een
 „ geschenk hadden gedaan, om dat zy't Land
 „ wel bewaard en geregeerd hadt; dat Hol-
 „ land zig niet min dankbaar toonen moest,
 „ en dat men de gift niet kleiner dan van vier-
 „ entwintigduizend guldens behoorde te maa-
 „ ken.” De Staaten hierop Dagvaart in den
 Haage hebbende doen beschryven; stemden
 de Edelen niet op de Bede, alzo zy niet sterk
 genoeg in getal waren. Alleenlyk verklaar-
 den zy, wel te konnen zien, dat men niet vry
 van Bede zou konnen blyven. Dordrecht
 toonde zig genegen, om in eene redelyke Be-
 de te bewilligen, waarvan de Stad met Zuid-
 holland een twaalfde deel betaalen zou, 't Land
 twee derde en de Stad een derde, mids dat de
 penningen tot lossinge der verzegelde Renten
 gebruikt werden. Haarlem stemde met Dor-
 drecht. Delft, Leiden en Amsterdam, ver-
 klaarende hunne armoede, bleeven nog wei-
 gerig. Gouda, Rotterdam en Schoonhoven
 wilden niet stemmen, voor dat zy verstaan
 hadden, hoe groot eene Bede men redelyk
 oordeelde. Gorinchem hielt zig ook agter-
 lyk, verklaarende, dat 'er, om hunnen wille,
 niet gedaan noch gelaaten zou worden. Schie-
 dam bleef weigerig, gelyk Delft en de twee
 andere Steden. Doch toen men, in Wyn-
 maand, wederom te Geertruidenberg ter Dag-
 vaart kwam, gaven de Edelen, Dordrecht,
 Haarlem, Delft en Leiden hunne stem, tot
 het opbrengen eener Bede van tagtigduizend
 gul-

De Staa-
 ten be-
 willigen
 in 't een
 en in 't
 ander.

guldens, in den tyd van vier jaaren: ook wil-
denze der Landvoogdesse, in denzelfden tyd, KARELII, 1526.
zwentigduizend guldens, tot een geschenk,
opbrengen; mids dat, uit de Bede des Kei-
zers, jaarlyks geloft wierdt een vierde van vyf-
duizend guldens losrenten, door de Ste-
den, ten laste des Keizers, verzegeld; dat
het overige, ten dienste van 't Land, wierdt
gebruikt, zo 'er onverhoopt oorlog ontstaan
mogt; en dat men, eindelyk, 't Land geene
voorbetaaling van oude, of inwilliging van
nieuwe Beden zou vergen, zo lang deeze liep:
welke, in geene andere munt dan die onder
de gemeente gang hadt, zou behoeven be-
taald te worden. Amsterdam en Gouda brag-
ten, eerst in Slagtmaand, toestemmend ant-
woord. De kleine Steden, over armoede
klaagende, verzogten naar dezelve gehandeld
te mogen worden. De Advokaat van der
Goes, die 't *Consent* naar Brussel overbragt,
hadt last, om eenige vryheden voor de Ede-
len en Steden te verzoeken. Doch 't blykt
niet, dat hy, hierin, ten deezen tyde, naar
genoegen, geslaagd is (u).

De Brieven van 't geslooten Bestand met de XX.
Oostersche Steden, waarin ook 't Ryk en de 't Bestand
Koning van Zweeden, *Gustaaf de I*, begree- met
pen waren, werden, eindelyk, eerst in Oogst- Zweeden
maand, uitgewisseld. *Meester Simon van As-* en de
sendelft, Pensionaris van Leiden, hadt hier- lingen
over, al in Bloei maand, eene reis met twee wordt bes
Dienaars naar Breemen gedaan, voor welke kragtigd.
hy

(u) MR. AERT VAN DER GOES *Regist. bl. 23, 24, 28, 30, 31, 32, 36.*

KAREL II. hy den Lande vyfentwintig ponden groot in
 1526. rekening gebragt hadt. Naderhand toog de
 Advokaat nog eens met hem naar Verden,
 alwaar, eindelyk, de laatste hand aan 't werk
 gelegd werdt. De Advokaat hadt, voor dee-
 ze reize, vier Filips-guldens 's daags geëifcht,
 en honderd Leeuwen voor zyn *opzitten* of uit-
 rusting. Meester Simon vorderde, voor zyn
 opzitten, maar tien of agt ponden groot, en
 twaalf schellingen 's daags (v). Men ziet,
 hieruit, dat het geld toen, hier te Lande,
 nog ongelyk veel meer waardig was dan te-
 genwoordig.

Men legt Sedert de ontdekking van Mexiko en Nieuw
 zig hier Spanje, in den jaare 1519, begon egter het
 toe, op goud en zilver, in Europa, allengskens ge-
 het ont- meener te worden. Doch Karel de V. trok
 dekken 'er, in Spanje, de eerste en meeste voordee-
 van len van, en daar moesten noodwendig eenige
 nieuwe jaaren verloopen, eer de schatten der nieuwe
 Landen. weereld, uit Spanje, in de andere deelen van
 Europa, en zelfs tot in de Nederlanden, kon-
 den worden overgebragt. Dit gebeurde egter
 door den tyd: en naar maate dat hier meer
 goud en zilver kwam, begon men minder
 voor 't geld gedaan of gemaakt te kunnen
 krygen. Omtrent deezen tyd, begon men
 zig, ook hier, op het zoeken van nieuwe Lan-
 den uit te leggen. De Heer van Beveren,
 wien de Keizer zeker Eiland geschonken hadt,
 rustte twee Schepen uit, om het te zoeken.
 Zekere *Herri*, van Veere geboortig, hadt 'er
 't bevel over; doch hy deedt niets anders op,
 dan

(v) MR. AERT VAN DER GOZE Regif. bl. 24, 25, 27, 28.

dan twee laadingen Koopwaaren, die hy, op ^{KAREL's} dat hy geene vergeeffche reis zou fchynen ge- 1526. daan te hebben, na verloop van een jaar, wederom binnen deeze Landen bragt. *Antho- nis Mulok* kwam, in 't jaar 1528, met een Zierikzeefch fchip, in Zeeland binnen. Hy hadt Zout en Wynen op Cabo Verde gelaaden, al- waar nog nooit eenig Hollandfch of Zeeuwfch fchip geweest was (w). Men kan hieruit af- neemen, dat de Scheepvaart, hier te Lande, verder werdt voortgezet, federt dat Karel de V. zyn gebied, in Amerika en Afrika, hadt beginnen uit te breiden.

Na dat deeze Vorft, gelyk wy, by verschei- Keizer den' gelegenheden, hebben aangetekend, reeds ^{Karel} meer dan eene Huwelyksverbindtenis, met de ^{trouwt} voornaamfte Prinfeffen van Europa, aangegaan ^{met Iza-} hadt, die allen, uit staatkundige inzigten, ^{bella van} Portugal verbroken waren, was hy, eindelyk, in Gras- maand des jaars 1526, te Seville, in de Egt getreden, met zyne volle Nigte, *Izabelle*, *Dogter van Emanuel*, *Koning van Portugal* (x), die 't Ryk zynen Zoon, *Jan den III*, die thans regeerde, in 't jaar 1521, nagelaaten hadt. Zy bragt, op den eenentwintigften van Bloei- ^{Filips}, maand des jaars 1527, te Valladolid, eenen ^{Zoon van} Zoon ter weereld, die *Filips* genaamd werdt, ^{Keizer} en de Nederlanden, na zynen Vader, gere- ^{Karel,} wordt ge- ^{booren.} geerd heeft (y).

De Koning van Frankryk was zo dra niet 1527. uit de Spaanfche hegtenis ontslaagen; of hy XXI. weigerde het Verdrag van Madrid te bekrag- ^{Beginfels} ^{ti-van eenen}

(w) REIGERSH. II. Deel, bl. 417, 418.

(x) A. DE VERA Hift. de Charl. V. p. 139.

(y) SANDOVAL Vida del Emp. Carl. V. P. 1. f. 226.

KAREL II. tigen. Zelfs floot hy , in Bloei maand des
 1527. jaars 1526, te Cognac, een Verbond tegen
 den Keizer, met den Paus, thans *Klemens den*
 nieuwen *VII*, met *François Sforza, Hertog van Milaan*,
 Oorlog met Frankryk en Engeland. en met den Staat van Venetie. Hierop volgde wederom een oorlog in Italie. De Hertog van Bourbon trok, in den aanvang des jaars 1527, met 's Keizers Leger, voor Rome, in 't bestormen van welke Stad, hy 't leeven liet. Filibert, Prins van Oranje, vervolgde den storm, bemagtigde de Stad, en hieldt den Paus, op 't Kasteel S. Angelo, gevangen, tot in Wintermaand; wanneer 'them gelukte, uit de gevangenis te ontsnappen. François de I. hadt, ondertusschen, Henrik den VIII, zo wel als hy bekommerd over de aanwassende grootheid van Karel den V, bewoogen, om een beschadigend en verdedigend Verbond tegen den Keizer met hem aan te gaan, welk, op den dertigsten van Grasmaand, te Londen, getekend was. De Koningen van Frankryk en Engeland beloofden, by het zelve, den Keizer te water en te lande te zullen beoorloogen, indien hy zekere voorslagen, welken men hem doen wilde, van de hand wees. In 't byzonder, zou men de Nederlanden, met een Leger van dertigduizend Knegten en vyftienhonderd mannen van wapenen, aantasten, en eene Vloot in zee brengen, bemand met vyftienduizend Koppen. Ook zou François den Hertog van Gelder aanzetten, om den Keizer den oorlog aan te doen (z). Het Verbond

(z) Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. II. p. 75. RAPIN Tom. V. p. 226.

bond hielt nog andere punten in, die deezer ^{KAREL II.} Landen nadeelig waren, en werdt zo haast 1527: niet rugtbaar, of het veroorzaakte merkelyke ontfteltenis in Holland (a).

Men was hier, eenigen tyd herwaards, be- ^{Handel} zig geweest, om de schade op te maaken, die ^{met de} de Koopfteden, ter oorzaake van de onlusten ^{Ooster-} met de Oosterlingen, geleeden hadden, en die ^{lingen en} men, volgens 't laatste Bestand, wederzyds, el- ^{met} kanderen vergoeden moest. De Stad Edam hadf, ^{Zwee-} reeds in Lentemaand, ter Dagvaart, vertoon- den. dat haar, eenige jaaren geleeden, een fchip benomen was, welk, met de goederen, ruim vierduizend guldens waardig gerekend werdt. Doch Amfterdam en anderen bleeven agterlyk, in 't opmaaken der geleeden' schade. De Landvoogdes fchreef, ondertuffchen, aan de Oofterfche Steden, Lubek, Hamburg, Straal- zond en Dantzig, over 't leggen van eenen Dag te Keulen, tegen den eerften van Gras- maand des jaars 1528, op welken men, we- gens de geleeden' schade, afrekenen zou. Doch 't fchynt, dat deeze Steden, die veel- ligt meer schade gedaan dan geleeden had- den, zig hiertoe niet hebben willen laaten beweegen (b). Met Zweeden, van waar *O- laus Magnus*, met 's Konings Volmagt, in den Zomer deezes jaars, herwaards kwam, tradt men, in Holland, ook over een Ver- bond van Koophandel in onderhandeling. De Staaten deden den Zweedfchen *Orateur*, (dee- zen naam droegen thans, en nog lang hierna, de

(a) MR. AERT VAN DER GOES Regift. bl. 52.

(b) MR. AERT VAN DER GOES Regift. bl. 35; 39, 42, 49

KAREL II de Noordsche Afgezanten) door den Advokaat van der Goes, op 's Lands kosten, onthaalen, oordeelende het beter, hier, *tien, twintig, ja dertig ponden groot* onkosten te doen, dan eene veel kostbaarer reize naar Zweeden, ter verkreiging van een voordeelig Verdrag van Koophandel. Meester Simon van Aflendelst, Pensionaris van Leiden, en Meester *Andries Jakobszoon van Naarden*, Pensionaris van Amsterdam, werden, nevens den Advokaat, ten deezen zelfden einde, naar Gend, aan de Landvoogdesse gezonden (c); doch ik vind niet, dat 'er, dit jaar, iets met Zweeden gesloten werd.

XXII. Terwyl deeze handel duurde, hadt de Hertog van Gelder, om te nader aan Holland te zyn, eenige Knechten geworpen in Utrecht, op 't verzoek der Burgerye zelve, die thans, zo zeer als ooit, met den Bisschop over hoop lag. Henrik van Beieren, in 't jaar 1524, tot de Bisschoplyke waardigheid verheeven zynde, hadt zig verbonden, het Overstigt, zo ver het nog in de magt des Hertogs van Gelder was, wederom met het Nederstigt te zullen vereenigen, mids men hem vyftigduizend goudguldens opbragt. De Staaten beloofden, dit te zullen doen, zo dra, op den gemelden voet, éene vaste Vrede met den Hertoge getroffen zou zyn. Hierop was de Bisschop met Karel van Gelder in onderhandeling getreden, en hadt eene aanzienlyke somme uitgeloofd, zo Karel het Overstigt geheellyk ruimen wilde: en deeze, bezeffende

(c) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 41.

de, dat de voornaamste Steden, Deventer, KAREL II.
 Zwol en Kampen, zig, reeds voor eenigen tyd, 1527.
 zyner gehoorzaamheid onttrokken, en een
 Verbond van onderlinge bescherming gesloot-
 ten hadden, toonde zig niet ongenegen, om
 den Bisschop te wille te zyn, indien de be-
 loofde penningen hem vooraf ter hand wer-
 den gesteld. De Bisschop deedt toen zyn best,
 om de Staaten tot het vinden van geld te be-
 weegen. Doch de Stad Utrecht, voorgee-
 vende te zeer met schulden bezwaard te zyn,
 weigerde het rondelyk. Hieruit was, in de
 Lente des jaars 1525, merkelyke opschud-
 ding gereezen in de Stad. De Bisschop ver-
 voegde zig toen tot de Geestelykheid, en perste
 den Kloosteren, elk naar zyn vermogen, mer-
 kelyke sommen af. Het Klooster te Wyk te
 Duurstede moest, by voorbeeld, vierhonderd
 en vyftig, en het Vrouwen Klooster buiten
 Utrecht honderd goudguldens opbrengen.
 Doch Utrecht bleef weigerig en oproerig. De
 onlusten, aldaar, duurden tot in den Zomer
 deezes jaars, wanneer de Bisschop, om de Stad
 tot reden te brengen, met een goed getal
 Paarden; van Wyk te Duurstede, derwaards
 toog, meenende de Tollesteeg-Poort in te ry-
 den. Doch hier werdt hy gestuit, door de
 Burgerye, en nog op denzelfden dag, 't was
 den eersten van Oogstmaand, genoodzaakt,
 naar Oostbroek te rug te keeren. Toen draal-
 den de Utrechtsche Burgers niet, met het af-
 zenden van eenigen aan den Hertoge van
 Gelder, om onderstand. Karel bediende zig,
 greetiglyk, van de gelegenheid, die hem aan-
 geboden werdt, om zyn gezag verder in 't

KARLII. Stigt uittebreiden, Op den veertienden van
1527. Oogstmaand, waren 'er reeds een goed getal
 Geldersche Ruiters in Utrecht. De Bisschop,
 geenens kans ziende om de Stad magtig te wor-
 den, sloeg zig neder op de Vaart, alwaar hy,
 in alleryl, een Blokhuis deedt opwerpen. On-
 dertasschen werdt het platte land en de Kloos-
 ters, van de Bisschoplyke zo wel als van de
 Geldersche Knegten, in den nazomer, afge-
 loopen en kaal geschooren (d).

Voor-
 zorg in
 Holland
 tegen de
 Gelder-
 schen in't
 werk ge-
 steld.

De tyding van het inneemen van Utrecht
 door de Gelderschen baarde bystere ontstel-
 tenis in Holland. Floris van Egmond, Graaf
 van Buuren, thans Kapitein Generaal, schreef
 terstond aan den Raad in den Haage, dat het
 Land volk werven moest, en dat men den
 Amsterdammers moest verbieden, eenige
 mondbehoefsten naar Utrecht te voeren, op
 dat men de Stad, door gebrek, zou mogen
 bedwingen. De Raad zelf zondt bevel naar
 Amsterdam en Gouda, om van daar eenige
 Knegten te schikken naar Weesp, Oudewa-
 ter en andere Grensplaatsen van Holland.
 Ook werden de groote Steden, terstond hier-
 op, ter Dagvaart beschreeven, om middelen
 tot 's Lands bescherming te beraamen. De
 Afgevaardigden, den voorslag des Raads ge-
 hoord hebbende, oordeelden, dat de Heer van
 Gelder, Holland willende beoorloogen, langs
 verscheiden' wegen, derwaards komen kon;
 zo dat men, hem in Utrecht te keer gaande,
 gevaar liep van hem zo zeer te verbitteren,
 dat hy, over Bommel of Tiel, of ter Zee van
 Har-

(d) HENR. VAN ERF, Chron. bl. 100-104.

Harderwyk , den Landzaaten zou aantasten. KAREL II.
 Zy voegden 'er by, dat het verbod van toe- 1527.
 voer uit Amsterdam naar Utrecht noodeloos
 was, alzo de Bisschop zelf, te Abkoude, aan
 de Vaart en elders, verschanst leggende, van
 daar allen toevoer belemmeren kon. Voorts
 toonden de Steden zig wel genegen, om de
 grenzen sterker te bezetten. Doch zy verhaal-
 den te gelyk, dat sommige Grensplaatsen gee-
 ne meerder bezetting hadden willen inneemen.
 Amsterdam hadt een' Burgemeester met eeni-
 ge Knegten gezonden naar 't Huis te Muiden,
 welk thans slegts door eenen Onderkastelein
 en twee of drie Knegten bewaard werdt; doch
 men hadt de Amsterdammers niet willen bin-
 nen laten. Gouda hadt aan die van Oude-
 water ook eenige Knegten aangeboden; doch
 zy waren, tot nader beraad, afgewezen. De
 Raad hielt, hierop, uit last der Landvoog-
 desse, by de Steden aan, om slegts driehon-
 derd en twintig Knegten, ten haaren koste,
 op de grenzen te houden, het handgeld, welk
 men hun toegelegd hadt, zynde een Filips
 gulden voor ieder, zou door den Graaflyken
 Rentmeester worden betaald. Doch de Af-
 gevaardigden der Steden verklaarden eenpaa-
 riglyk, hiertoe geenen last te hebben. Ook zei-
 denze rondelyk „ dat de Beden, ter verdedi-
 „ ging van 't Land, waren ingewilligd en op-
 „ gebragt; dat men hen beloofd hadt, dezelve
 „ en 's Keizers geld daar boven, tot dit ein-
 „ de, te zullen gebruiken; dat men hen nu
 „ ten onregte met Krygsvolk zocht te bezwa-
 „ ren, en dat het Land geene Beden en last
 „ van Krygsvolk tevens draagen kon.” De

KAREL II Raad toen, vertoond hebbende, dat 'er, ge-
1527. lyk men wift, van boven, dat is, van 't Hof
 der Landvoogdesse, geen geld herwaards kwam,
 merkte aan, dat een gedeelte der opgebragte
 Beden, tot lossinge van Renten, was gebruikt,
 verzoekende, tot slot, dat men zig vuuriger
 wilde toonen, om 't Land te beschermen. De
 Afgevaardigden keerden t'huiswaards, en kort
 hierop kwamen 'er Brieven aan den Raad, by
 welken de Heer van Gelder en de Stad Utrecht
 verklaarden goede vrede en nabuurschap met
 Holland te willen onderhouden (e).

Marga-
 reet
 vordert
 Holland
 voorbe-
 taaling
 eener in-
 gewillig-
 de Bede
 af.

De Landvoogdes vondt egter geraaden, de
 grenzen van driehonderd en veertig Voet-
 knegten en tweehonderd en vyftig Paarden te
 voorzien. Doch alzo zy niet in staat, of niet
 genegen was, om de kosten hiervan, die vier-
 duizend guldens ter maand beliepen, te draa-
 gen, deedt zy, in Wynmaand, de Edelen en
 groote en kleine Steden van Holland wederom
 beschryven, en dezelve voorbetaaling eener
 ingewilligde Bede, die op Kersmis aanstaande
 verschynen zou, afvorderen. Vreemd hiel-
 den zig sommige Steden over deezen eisch,
 alzo, by het inwilligen der Bede, uitdrukke-
 lyk bedongen was, dat men geene voorbetaa-
 ling zou vorderen. Doch gemerkt de verval-
 tyd op handen was, schynen de meeste Leden
 tot deeze voorbetaaling beslooten te hebben.
 Amsterdam bedong egter, dat dit niet in ge-
 volg zou getrokken worden. Haarlem, Gouda
 en andere Steden begeerden, dat de penningen
 der voorbetaalinge gebruikt werden tot lossinge
 der

(e) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 43, 44.

der Rente van vyfduizend guldens, in 't jaar KAREL II. 1523, voor den Keizer verzegeld (*f*). Doch 1527. men kreunde zig ten Hove weinig aan dit voorbedingen der Steden.

De Graaf van Hoogstraaten, Stadhouder De Heer van Cas- van Holland, oordeelende, zo hy verklaarde, tre wordt dat hy den Landen meer dienst kon doen, Onder- wanneer hy zig ten Hove der Landvoogdes-Stadhou- se ophieldt, dan wanneer hy, in Holland, der van zyn verblyf kwam neemen (*g*); hadt, om- Holland. trent deezen tyd, den Heer van Castre, tot zynen Onderstadhouder, doen aanstellen (*h*), die, in deeze hoedanigheid, de Hollandfche grenzen, in 't najaar, bezigtigende, dezelve in slegten staat van tegenweer vondt.

Ondertuffchen maakten de Gelderfchen ster- XXIII. ke voortgangen in 't Stigt. Reenen en 't Slot De Bis- ter Horft werdt eerlang van hun bemaagtigd, schop van onaangezien Hertog Karel deezen Plaatsen Utrecht, verzoekt vergund hadt, onzydig te mogen blyven. De verzoekt onder- De onder- Biffchop, geenen kans ziende, om zyne ver- stand van loopen'zaaken te redden, zonder uitheemfchen de Land- onderftand, verzogt, deswegen, in Slagtmaand, voogdes- met Gemagtigden der Landvoogdesse, in on- se, en dee- zerhandeling te treden. Men kwam, te Holland. Schoonhoven, byeen. De Biffchop verscheen hier in perfoon, en vertoonde den Graaven van Buuren en Hoogstraaten en den Requestmeester *Gerrit Mulart*, van wege de Landvoogdesse derwaards gezonden, hoe veel 'er den Keizer aan gelegen ware, dat de Gelderfchen uit het Stigt werden verdreeven. Hy sloot

(*f*) MR. AFERT VAN DER GOES Regift. *bl.* 48.

(*g*) MR. AFERT VAN DER GOES Regift. *bl.* 51.

(*h*) Repart. der Plak. van Holl. *bl.* 13.

KARELII.
1527.

floot met een verzoek, om onverwylde hulpe. 't Verhandelde te Schoonhoven werdt den Staaten van Holland, in grooten getale ter Dagvaart beschreeven, terstond open gelegd. De Stadhouder, zelf in den Haage gekomen, poogde de Staaten eerst met vrees voor de Gelderschen te vervullen, om hen te sterker, tot het voorzien der Grensplaatsen, te beweegen. Ook begeerde hy van hun te weeten, waar 't gevaar grootst geoordeeld werdt, op dat hy er, door den Heere van Castre, tegen voorzien mogt. Voorzigtiglyk sprak hy in 't eerst nog van geen geld, op dat de Staaten te vryer hunne gedagten, over 't versterken der grenzen, uiten mogten. Ook waren de Steden, eerst, naar ouder gewoonte, met de Edelen, en toen onderling geraadpleegd hebbende, gereed genoeg, om zig te verklaaren. Dordrecht zeide, dat Woudrichem, Loevestein, Heukelom, Asperen en Leerdam wel beter voorzien mogten weezen. Haarlem en Amsterdam klaagden, dat het Huis te Muiden en andere Plaatsen kwalyk bewaard werden. Delft en andere Steden verzogten, dat men 't oog over Goederede en Briele houden wilde. Elk, met een woord, wilde vooral voor zulke plaatsfen gezorgd hebben, vanwaar hem in 't byzonder de meeste schade komen kon. Al dit werdt den Stadhouder, eerst mondeling, en toen schriftelyk vertoon, op den negentien den van Slagtmaand. Hy beval den Steden te vertoeven tot den volgenden dag, wanneer hy een einde van de Vergadering maaken wilde. 't Schynt, dat men, onder de Leden, toen op geene nieuwe Bede verdagt was. Doch 't viel

Staat der
Holland-
sche
Grens-
plaatsen.

Buiten-
gewoone
Bede van
tagtig-
duizend
guldens.

wiel anders uit. Zo dra was de Vergadering KAREL II.
niet byeen, of de Stadhouder vertoonde „ dat 1527.
„ 'er groote schyn van oorlog was tusschen den
„ Keizer en Frankryk, en derhalven ook tus-
„ schen Holland en Gelder; dat het noodig
„ was, voor de Gelderschen gereed te zyn,
„ en eenen inval in Gelderland te doen; dat
„ men, ten minsten, den Bisschop van U-
„ trecht, heimelyk, met geld, behoorde te
„ ondersteunen; dat de kosten hiertoe, uit
„ de gewoone Bede en voorbetaalinge, als
„ belast zynde met lossinge van Renten, niet
„ konden gevonden worden; dat hy, hierom,
„ uit 's Keizers naam, eene buitengewoone
„ Bede van tagtigduizend guldens begeerde,
„ in twee termynen, op Kersmisse en S. Jans
„ misse aanstaande, te betaalen: welke pen-
„ ningen, in geval van Vrede met den Ko-
„ ning van Frankryk, ten behoeve van Hol-
„ land, en tot geen ander einde, gebruikt
„ zouden worden (i).”

De Afgevaardigden, niet gelast om in ee- In welke
nige Bede te bewilligen, deden den Staaten de Staa-
van het voorstel des Stadhouders verslag, op ten eerst
eene Dagvaart, die in Wintermaand gehou- te bewil-
den werdt. Doch de meeste Leden bleeven ligen.
hier weigerig. Zy beweerden „ dat de in-
„ gewilligde Beden slegts gedeeltelyk tot los-
„ singe van Renten behoefden gebruikt te wor-
„ den, en voor 't overig gedeelte, tot be-
„ seherming van 't Land, moesten dienen.”
Ook merkten zy aan „ dat hun van wege
„ den Keizer beloofd was, dat men 't Land
gee-

(i) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 50, 51, 52, 53.

KARELII „ geene nieuwe Bede of voorbetaaling van ou-
1527. „ den afvorderen zou, zo lang 'er geen oorlog
 „ ontstaan was. Nu wisten zy nog van geen
 „ oorlog met Frandryk. Met Gelder was 't
 „ Bestand. Bragt men hier tegen in, dat Heer
 „ Karel niet te vertrouwen ware, men kon zig
 „ tegen hem sterken, door het vernieuwen van
 „ een Verbond, in 't jaar 1524, te Antwer-
 „ pen, met eenige Brabantsche Steden, gefloot-
 „ ten.” Voorts klaagden de Steden zeer over
 neeringloosheid en armoede, die zo ver ging,
 dat de Ingezetenen, schier dagelyks, om der
 Steden schulden, bekommerd werden: behal-
 ven dat men thans den last van het versterken
 der Grensplaatsen te draagen hadt. Dus sprak-
 ken de meesten. Dordrecht alleen gaf te ver-
 staan, dat zy in eene redelyke Bede, tot hei-
 melyke ondersteuning des Bisschops, bewillig-
 gen zou, zo de andere Steden hierin insgelyk
 stemmen wilden. De Raad toen, door mon-
 de van den Heere van Assendelft, Dordrecht
 bedankt hebbende, vertoonde den anderen
 Steden „ dat zy 't stuk kwalyk verstonden;
 „ dat men, by 't doen der voorige Bede, staat
 „ gemaakt hadt, dat de Koning van Frank-
 „ ryk, pas uit de Spaansche gevangenis ont-
 „ slaagen, 't Verdrag van Madrid bekrag-
 „ tigd zou hebben; dat men, in deeze ver-
 „ wagting, beloofd hadt, geene nieuwe Be-
 „ de te zullen doen, zo 'er geen nieuwe nood
 „ opkwam; doch dat die Koning nu weiger-
 „ de, zyn woord te houden, en den Keizer
 „ met oorlog dreigde; waarom men agten
 „ moest, dat 'er waarlyk nieuwe nood was:
 „ dat de zaaken, in 't Stigt, ook zeer van
 ge

Verhoog
 van den
 Raad van
 Holland
 hier te-
 gen.

„ gedaante veranderd waren, en dat de Gel-KAREL II.
 „ derfchen, daar eens volkomen meester zyn- 1527.
 „ de, eerst, was 't te dugten, Friesland, en
 „ daarna Holland bemagtigen zouden. Dat
 „ de neeringloosheid verdwynen zou, als men
 „ vrede hadt, die door oorloogen verkree-
 „ gen moest worden. Dat 's Lands armoede
 „ kenlyk was; doch dat de vyand, herwaards
 „ komende, evenwel nog genoeg vinden zou.”
 't Slot was, dat de Afgevaardigden tragten
 moesten, beter antwoord ter naaſter Dagvaart
 in te brengen. Deze werdt, eenige dagen

laater, gehouden, en toen bewilligden de Ede- De Le-
 len en alle de Steden in de geeifchte Bede- den be-
 willigen.

Delft alleen bleef nog weigerig, alzo de In-
 gezetenen, wegens Stads ſchulden, geduurig
 bekommerd werden. Ook verklaarden zy, be-
 dugt te zyn, dat de Heer van Gelder, om deeze
 bewilliging, 't Land ligtelyk den oorlog aandoen
 zou. 't Schynt egter, dat zy zig naderhand
 ook hebben laaten overhaalen, om nevens de
 andere Leden te ſtemmen. Immers, in Louw- 1528.
 maand des volgenden jaars, gaven de Staaten

in 't gemeen de *Akte van hun Conſent* der Land-
 voogdeffe te Bruſſel over: bedingende egter
 uitdrukkelyk „ dat de penningen alleen tot
 „ verdediging van Holland gebruikt moeſten
 „ worden; en in geval van Vrede met Frank-
 „ ryk, ook alleen tot 's Lands oorbaar, en
 „ by raade der Staaten (k).

Niet lang hierna, kreeg men, hier te Lan- XXIV.
 de, tyding, dat de Koningen van Frankryk Franche
 en Engeland beide den Keizer openlyk den vyand-
 oor- lykhe-
 den.

(k) MR. AERT VAN DER GOES Regiſt. bl. 52, 53, 54, 55, 56, 57.

KAREL II. oorlog hadden verklaard. Terstond hierop, 1528. werden de wederzydsche vyandlykheden begonnen. De Franschen namen verscheiden Hollandische en Zeeuwische Schepen (l). Hier te Lande, werdt, daarentegen, vrye roovery op de Franschen afgekondigd (m). De Koophandel op Engeland stondt stil (n). Men poogde Holland en Zeeland inzonderheid, zo veel de tyd gehengde, in behoorlyken staat van tegenweer te stellen. De Heer van Beveren kreeg, als Kapitein van Zeeland, last van de Landvoogdesse, om aldaar Knegten aan te neemen, Oorlogschepen uit te rusten en Sterkten te stigten, byzonderlyk in 't Eiland Walcheren; en hy vorderde hiertoe van de Staaten veertigduizend ponden van veertig grooten; doch hem werden, onder zekere voorwaarden, niet meer dan vierentwintigduizend ponden toegeestaan (o). In Holland, was men inzonderheid verdagt, op 't neemen van maatregelen tegen de Gelderschen, die sterke toerustingten maakten, om eenen inval te doen in dit gewest. 't Vernieuwen van de Unie of 't Verbond van onderlinge bescherminge tegen de Gelderschen, in 't jaar 1524, met eenige Brabantsche Steden geflooten, werdt thans ter Staatsvergaderinge ernstig ter hand genomen. De Graaf van Buuren nam aan, om 'er in Brabant over te handelen, gelyk sedert geschiedde (p).

Hy

(l) REIGERSB. II. Deel, bl. 419.

(m) BALEN Dordr. bl. 817. MR. AERT VAN DER GORS REGIST. bl. 69.

(n) RAFIN Tw. V. p. 254.

(o) Acte by BOXHORN op REIGERSB. II. Deel, bl. 419.

(p) MR. AERT VAN DER GORS REGIST. bl. 58, 61, 62, 65, 66.

Hy en de Stadhouder deeden ondertuffchen **KAREL II.**
den Staaten, op eene Dagvaart, in Sprokkel- **1528.**
maand, te Dordrecht, gehouden, by monde **De Bis-**
van den Griffier, *Laurens du Blioul*, vertoo- **schop**
nen „ dat de Biffchop van Utrecht, te gelyk **biedt het**
„ met de Gemagtigden der drie Steden van **weereid-**
„ 't Overftigt, Zwolle, Kampen en Deven- **lyk ge-**
„ ter, in Slagtmaand laatftleeden, te Schoon- **bied over**
„ hoven, met hen in onderhandeling getreden **'t Stigt**
„ zynde (6), aangeboden hadt, het gantsche **den Kei-**
„ Stigt den Keizer te willen afftaan, indien hy **zer aan.**
„ het, gelyk zyne andere Landen, befcher-
„ men wilde, en den Biffchop flegts een jaar-
„ lykſ inkomen gunnen: dat de Landvoog-
„ voogdes, bezeffende, hoe voordeelig het
„ voor Brabant, Holland en Friesland zyn
„ zou, zo 't Over- en Nederftigt beide in 's
„ Keizers magt waren; konnende men, uit
„ dezelve, de Gelderſchen van twee kanten
„ bedwingen; deeze aanbieding, uit 's Kei-
„ zers naam, hadt aangenomen; dat het O- **Karel de**
„ verftigt, met toeftemming des Biffchops, **V. wordt,**
„ den Keizer reeds hulde gedaan hadt (7): doch **in Over-**
„ **dat yffel,**
voor

(6) Zie een punt, uit het Verdrag, welk hier ge-
maakt werdt, in de *Anal. Belgic.* van C. P. HOYNCK
VAN PAPENDRECHT (Tom. III. P. I. p. 13.) die eg-
ter deeze onderhandeling, ten onregte, tot het jaar
1528, brengt.

(7) Onder de *Chartres van Brabant, te Vilvoor-*
den beruſtende, worden, in de *Zevende Bovenkaſſe*,
Laade E, de Brieven bewaard, by welken blykt,
dat de Staaten van Overyffel, aan Joris Schenk, Stad-
houder van Friesland, in den naam des Keizers, als
Hertog van Brabant en Graaf van Holland, den eed
hebben afgelegd. Zie ook eenigen deezer ſtukken in
C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT *Anal. Belgic.* Tom.
III. P. I. p. 5, 7.

KARELII. „ dat het grootſte gedeelte van 't Nederſtig
1528. „ nog in de magt was van Heere Karel van
Heer aan- „ Gelder, die zig beroemd hadt, na 't over-
geno- „ meesteren van beide de Stigten, Friesland,
men. „ Holland en Brabant te zullen bemagtigen:
 „ dat het verdedigen van 't Over- en 't herwin-
 „ nen van 't Nederſtig veele koſten veroor-
 „ zaaken zou, en gereede penningen vorder-
 „ de: dat myne genadige Vrouw wel wiſt,
 „ dat Holland onlangs in eene buitengewoo-
 „ ne Bede van tagtigduiſend guldens bewil-
 „ ligd hadt, waarom zy thans geene nieuwe
 „ Bede doen wilde; doch dat de gewoone en
 „ buitengewoone Beden van Brabant ook niet
 „ toerciken konden, tot de koſten van den
 „ Kryg tegen de Gelderſchen: en dat de an-
 „ dere Nederlanden, ter oorzaake van den
 „ naderenden oorlog met Frankryk, genoeg
De Land- „ met zig zelven te doen zouden hebben: dat
voogdes „ 'er hierom geen beter middel was, om de
vordert, „ noodige penningen ſpoedig te vinden, dan
dat Hol- „ dat de Steden haar zegel leenden, om we-
land we- „ derom vyfduiſend guldens 's jaars losren-
derom „ ten, tegen den penning zeſtien, te verze-
vyfdul- „ gelen; welke rente 't Land drie jaaren be-
zend gul- „ taalen moeſt, beloovende den Keizer dezel-
dens „ ve dan, in de drie volgende jaaren, te
voor den „ zullen loſſen, immers 't Land daarvan te
Keizer „ zullen vry houden, gelyk hy deedt van de
verzege- „ rente, in 't jaar 1515, voor hem verze-
le. „ geld; om welke 't Land nooit bekommerd
 „ geweest was, of eenige ſchade geleeden
 „ hadt: dat deeze verzegeeling een ligte laſt
 „ voor 't Land was, en egter van groote
 „ voordeelen gevolgd zou worden, alzo men
 van

„ van zins was, Holland voor den oorlog met ^{KARL II.}
 „ de Gelderschen te bewaaren, en den Heere 1528.
 „ van Gelder in zyn eigen land te overval-
 „ len.” Toen de Griffier uit hadt, zeide de
 Graaf van Bauren, dat de Gelderschen ligte-
 lyk uit het Stigt te verdryven zouden zyn, en
 dat men hen, in Gelderland zelf, met veel
 hoop van een' goeden uitslag, zou kunnen te-
 keer gaan. Doch Hoogstraaten zag dit moei-
 lyker in, betuigende, voor onderstand uit
 Frankryk bedugt te zyn. Evenwel riedt hy
 de Staaten, tot de verzogte verzegeling te be-
 sluiten. Hy wilde, als Hoofd der Geldmid-
 delen, zyn best doen, om ook elders, op al-
 lerlei wyze, geld te vinden (g).

De Staaten, kort hierna, in den Haage Men be-
 vergaderd zynde, toonden zig wel genegen; ^{willigt}
 om in de begeerde verzegeling te bewilligen; ^{er in,} onder ze-
 doch wilden tevens, volgens gebruik, 't eenkere
 en 't ander bedingen, en wel, 1. . . dat men 't voor-
 „ Land zekerheid gawe, voor de ontlasting ^{waarden}
 „ deezer verzegeling, en die der jaaren 1515
 „ en 1523. 2. dat men nog duizend Kneg-
 „ ten aannam, en onder den Heer van Cas-
 „ tre op de grenzen leide. 3. dat men den
 „ Leenmannen en Onderzaaten verboodt,
 „ vrywaring van de Gelderschen te neemen,
 „ of hun brandschatting te betaalen. 4. dat
 „ men de Unie met Brabant, of, ten minsten,
 „ met de Steden en Kwartieren van Antwen-
 „ pen en 's Hertogenbosch, vernieuwde. En
 „ 5. dat men het vreemd Kooren, voortaan,
 „ zonder verlofgeld te betaalen, vry uit Hol-
 land

(g) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 59, 60.

KARELII., land zou mogen voeren." Dordrecht, 1528. Haarlem en Amsterdarn waren zeer gesteld op de drie laatste punten, met naame op het vyfde, waaraan den Koopluiden veel gelegen was (r). De uitvoer van Graanen was, ter oorzaak van 't gebrek in dezelve, eenige jaaren geleeden, hier te Lande, verboden geweest (s). Doch na dat dit gebrek opgehouden was (t), bleef het Verbod duuren. Alleenlyk lieten de Keizerlyke bedienden den uitvoer toe, onder 't betaalen van zeker *Congio- of Verlofgeld*: eene nieuwigheid, waaraan de Koopluiden, hier te Lande, t'eenemaal onge- woon waren. Ook hadt de Raad van Hol- land, omtrent den aanvang des jaars 1527, geweigerd, een Plakaat der Landvoogdesse, verbiedende den uitvoer van Graanen, af te kondigen (u). Sedert, deden de Steden, ten Hove, haar best, om 't Verlofgeld te doen af- schaffen (v). Doch vrugteloos: 't welk de reden was, dat zy thans in de verzegeling niet bewilligen wilden, dan onder deeze Voor- waarde.

die slegts
ten deele
worden
toege-
staan.

De Landvoogdes, sedert, de vyf voorge-
geslaagen' punten overwoogen hebbende, be-
willigde in de drie eersten, en verklaarde tot
de Unie met Antwerpen en 's Hertogenbosch
te willen arbeiden. Doch het afschaffen van
't Verlofgeld op de uitgaande Graanen stontd,
zeide zy, in haare magt niet, en betrof de
hoog-

(r) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 62, 64.

(s) Repert. der Plakaat. van Holl. bl. 9, 10, 11.

(t) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 1, 7.

(u) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 33.

(v) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 58, 59, 61.

hoogheid des Keizers. Veel gemors verwek- KAREL II.
 te dit onder de Afgevaardigden der Steden, 1528.
 die zig beriepen op de Privilegien van tol-
 vryheid, hun door den Keizer en zyne Voor-
 zaaten verleend (w). En veelligt zouden zy
 in de verzegeling niet gestemd hebben, zo
 zeker onverwagt voorval hen niet, in alleryl,
 hadt doen besluiten.

De Hertog van Gelder, in tyds kennis ge- XXV.
 kreegen hebbende van 't gene 'er, ten zynen Maarten
 nadeele, ter Vergaderinge van Holland, ge- van Ros-
 handeld en beslooten was, vondt geraaden, sem o-
 de Hollanders te overvallen, eer zy 't hem, vervalt en
 dedden: een toeleg, waarvoor sommigen hier plondert
 met reden bedugt waren geweest. Hy deedt, 's Graa-
 in alleryl, zeven Vendels, sterk in alles om- ge.
 trent tweeduizend Ruiters en Knegten, op-
 trekken, 't bevel over dezelve geevende aan
Maarten van Rossem, Heere van Pouderoyen,
 die hem, reeds in verscheiden' togten, ge-
 dicnd hadt, en nu te Utrecht lag. Deez',
 verzeld van eenige Utrechtsche Burgers, rukt,
 in den aanvang van Lentemaand, voorby
 Montfoort en Woerden, den Rynkant langs,
 naar den Haage, voerende Oostenryksche
 banieren, om te minder agterdogt te geeven.
 De bezetting van Leiden, zyn Volk voor
 vrienden houdende, liet hem voorby trek-
 ken naar Voorschooten, alwaar hy een huis
 of twee in den brand deedt steeken. Toen tot
 Ryswyk en voor 't Haagsche Bosch zynde
 voortgetrokken; deedt Rossem de Geldersche
 Vendels ontwinden, en, onder een woest

(w) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 64, 65.

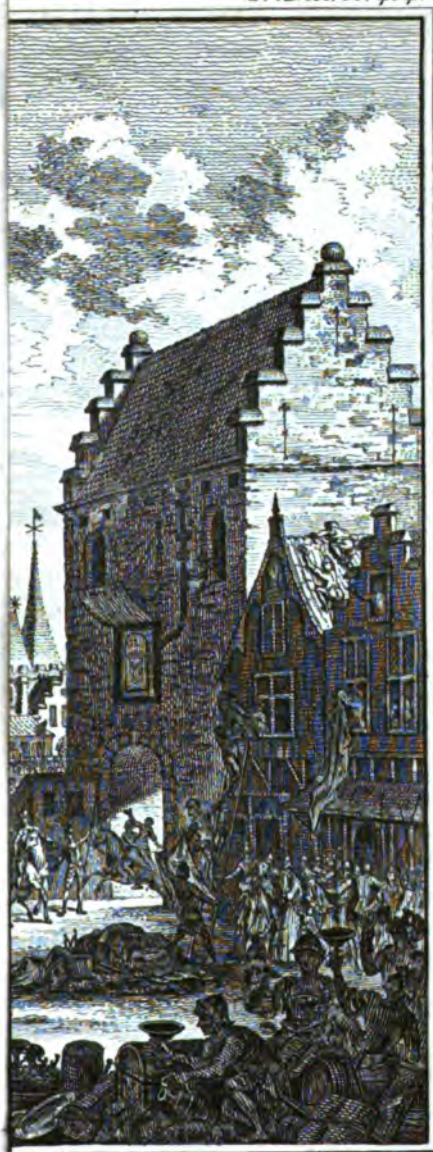
KARELII. geschreeuw van Gelder! Gelder! aanvalcken op
1528. den Haage. Hy overviel het Vlek aan drie
 oorden tevens, en zyne aankomst vervulde
 groot en klein met zo hevig een' schrik, dat
 men naauwlyks tyd hadt om iet te bergen.
 De Raalen van Holland verlieten het Hof:
 welk door de Gelderschen ingenomen, doch
 niet geplonderd werdt. Ongelukkiger lot trof
 veele adelyke en andere wooningen, die van
 alles beroofd werden. Men ontfloot de ge-
 vangendoort, en liet 'er een' of eenigen uit,
 die mede hielpen plonderen (x). Doch som-
 migen, die van Geldersche afkomst waren,
 werden verschoond. De verdere verwoesting
 van 't Vlek werdt met twintigduizend guldens
 afgekogt: waarna de Gelderschen, met ryke-
 lyken buit, langs denzelfden weg, naar Utrecht
 te rug keerden, de Dorpen, die zy door moes-
 ten, insgelyks, zwaare brandschattingen af-
 persende (y). De Raad van Utrecht, de schuld
 deezer plondering van den hals der Stede wil-
 lende schuiven, verklaarde, terstond, open-
 lyk, dat de Regeering, in deezen togt, geens-
 zins hadt bewilligd (z).

De plondering van den Haage, die op den
 zesden geschiedde, was op den agtsten van
 Lentemaand reeds ten Hove der Landvoog-
 desse bekend. De Hollandsche Afgewaardig-
 den verzogten toen, niet alleen dat de Graaf
 van Buuren, Kapitein Generaal, en de Stad-
 houder Hoogstraaten, in alleryl, in Holland
 wil-

(x) Origin. Sententieb. *gogant.* B. f. 175.

(y) PONTANUS *Libr.* XI. p. 744-746.

(z) Dagelyckx boeck *fol.* 147. *ad calcem* HORTENS. *Rec.*
 Ulraj. p. R. 2 *vers.*

AMSTERDAM, in't jaar 1528.

THE
PUBLIC
ASTON, LONDON AND
TELEPHONE

wilden komen, om de Gelderschen te smitten; KARELII
 maar de Staaten, tegen den dertienden, te 1528.
 Delft byeen gekomen, gaven klem aan dit
 verzoek, door een eenpaarig besluit, tot de ge-
 vorderde verzegeling van vyfduizend guldens
 's jaars.

Midlerwyl was de Stadhouder zelf ter dee- ^{Werving}
 zer Dagvaart verscheenen, met last van de ^{in Hol-}
 Landvoogdesse, om drieduizend knegten en ^{land.}
 vyfhonderd paarden op de been te brengen.
 De kosten hierop beliepen twintigduizend gul-
 dens ter maand, die, uit de penningen der
 ingewilligde verzegeling, moesten gevonden
 worden. Doch men zag thans geenen kans,
 om gereed geld by verzegeling te vinden. De
 zes groote Steden voorzagen egter in deeze
 zwaarigheid, zig verbindende, om elk twee-
 duizend guldens op te brengen. De agtdui-
 zend guldens, die dan nog ontbreeken zou-
 den, aan eene maand folds voor 't Krygsvolk,
 zou men ook, op de beste wyze, uit de Kloos-
 ters en van elders, tragten te bekomen (a).

Ten zelfden tyde, werdt 'er, ter Dagvaart, ^{XXVI.}
 gehandeld, over 't aanstellen van eenen Ka- ^{Verschiil}
 pitein, in de plaats van den Heere van Cas- ^{ter Dag-}
 tre, dien men hielt * buiten staat te zyn, om ^{vaart,}
 dit Ampt langer te bekleeden, en die, daar- ^{over 't}
 enboven, in den haat van 't Volk geraakt ^{aanstellen}
 was (b). De Stadhouder, zig gelaatende, als ^{van ee-}
 of hem deeze verandering niet tegen was, ^{nen Ka-}
 stelde de benoeming van eenen Kapitein aan ^{pittein van}
 de Staaten; en deezen verkooren ^{Holland.} *den Heer van* ^{* impo-}
 tent.

Bail-

(a) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 66, 67, 68.

(b) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 70.

KARELII. *Bailleul*, die met eene Dogter des Heeren van
1528. Wassenaar gehuwd was. Hoogstraaten ver-
klaarde, dat hy in deeze keuze genoeg nam.
Hy zou 'er alleenlyk de Landvoogdes over-
schryven, en den Heere van Bailleul, om zy-
ne jonkheid en onkunde van 't Land, eenen
Raad toevoegen. Doch toen 'er, kort hier-
na, last van boven kwam, om Castre als Ka-
pitein van 't Voetvolk nog in dienst te hou-
den, en Bailleul slegts over eenige Paarden
te stellen, was 't blad t'eenemaal omgekeerd.
Hoogstraaten verklaarde toen „ dat Castre,
„ zo wel als hy, den Keizer dienen zou, zo
„ lang het zyner Majesteit zou behaagen; dat
„ Bailleul, volgens 't gevoelen van zynen ei-
„ gen Vader, den Heere van Lingen, te jong
„ en te onervaaren was, om Kapitein van Hol-
„ land te zyn; dat men over Castre klaagde;
„ doch hem, den Stadhouder, veelligt ruim
„ zo zeer op 't oog hadt; dat hy egter 't Land
„ gewigtige diensten hadt gedaan, en niet
„ dan met ondankbaarheid beloond was, met
„ naame door de Amsterdammers, die den
„ vyand in Utrecht leeftogt toevoerden,
„ vyandyke goederen bergden, en den spot
„ dreeven met de Keizerlyke Gemagtigden,
„ die dezelve kwamen zoeken.” Doch dit
betref Amsterdam alleen niet. Leiden klaag-
de, omtrent deezen tyd, dat de Kapitein
Hanske van Tiben onlangs Krygsvolk in de Stad
gezonden hadt, om naar Utrechtsche goede-
ren te zoeken, en reden te vorderen van 't
spyzigen des vyands in Utrecht. De Steden
en de Raad van Holland zelf oordeelden dee-
ze wyze van doen zo zeer te sryden met der
Ste-

Inbreuk
op der
Steden
Privile-
gien.

Steden Privilegien, volgens welken, over KAREL II.
 misdadaen van Poorteren, voor de gewoon- 1528.
 lyke Steden-Regtbanken, geoordeeld moest
 worden; dat men 'er den Kapitein van Hol-
 land, sedert, over schreef, terwyl de Raad den
 Steden riedt, zulke daadelykheden met ge-
 weld te stuiten (c). De Advokaat van der
 Goes verschoonde de Steden zo veel hy kon-
 de, verklaarende, dat zy met den Stadhou-
 der wel gediend waren. Doch Bailleul, schoon
 door de Staaten benoemd, mogt egter geen
 Kapitein zyn. Castre bleef 't ook niet. Maar
 in Grasmaand werd de Graaf van Rennens-
 berg, op voorspraak des Graaven van Buu-
 ren, in zyne plaats gesteld (d).

Het werven der Hollanderen, die Mees-
 ter Pieter Kolyn, Schepen van Amsterdam, en Toerns-
 eenige anderen, staatswyze, tot Kommiffa- gingen te
 rissen over de Monsteringe hadden aangesteld Gelder-
 (e), deedt de Gelderschen haast zien, dat de schen.
 Kryg hun ernst werdt. Men liet het niet,
 by deeze toerusting te Lande. De Stroomen
 en Zeegaten werden bezet met groote en
 kleine Oorlogschepen: en men tradt, met Zee-
 land, Vlaanderen en de Stad Antwerpen, in
 onderhandeling, om de Koopvaardy en Ha-
 ringvischery te beveiligen (f). Ook werdt,
 ter Vergadering van Holland, overwoogen,
 of men niet elke twintig *Schildtalen* met het
 onderhouden van eenen man zou kunnen be-
 las-

(c) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 74.

(d) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 67, 68, 70, 73.

(e) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 68, 69, 75, 77.

(f) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 71, 75, 76, 77, 78, 79, 83.

Kansuillisten, waardoor men omtrent drieduizend
1528: man zou kunnen vinden (8), om des noods
den vyand tegenstand te doen. Amsterdam
stemde hiertoe gereedelyk; doch Delft en de
andere Steden oordeelden „ dat zy te hoog in
„ de Schildtalen stonden, en: luttel volks te
„ ontbeeren hadden.” Ook schrikten zy voor
de kosten van dit ontwerp: brengende daar-
tegen verders in „ dat men geene bekwaame
„ Kapiteins of Voorgangers in 't Land zou
„ kunnen vinden; dat ook niemand in eens
„ anders plaats zou willen nitrekken, of hy
„ zou zes, agt, of tien stuivers 's daags willen
„ winnen, 't welk meer dan de Bede belo-
„ pen zou; en dat het, eindelyk, ongeraa-
„ den was, Poorters of Landluiden te stellen
„ tegen Knechten, die niets te verliezen had-
„ den (g):” om alle welke redenen, dit ontwerp
niet schynt uitgevoerd geweest te zyn: alleen-
lyk schynt men, omtrent deezen tyd, zorg
gedraagen te hebben, dat de Landluiden, zo
wel als de Poorters, in Holland, van wapenen
voorzien zyn geworden.

De

(g) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 69, 82.

(8) Volgens de schikking van den jaare 1518, wa-
ren de Schildtalen *zestigduizend guldens* (Zie hier voor
bl. 418). Elke twintig Schildtalen met den onder-
houd van een' man te belasten betekent, elke Stad of
Plaats zo veel man te doen onderhouden, als zy *twintig-
tigen*, in deeze *zestigduizend*, droeg. Men ziet, hier-
uit, ook, dat 'er, op deeze wyze, *drieduizend* man
kon gevonden worden: niet *net*, maar *omtrent*, om
dat de Steden, naar de Schildtalen draagende, zekere
kwytscheldingen genooten, uit hoofde van wel-
ken, zy mindere manschap zouden behoeven te le-
veren. Zie ook het *Ontwerp om tweeduizend man op
de Schildtalen te vinden*, hier boven, bl. 430.

De Unie met de Brabantsche Steden, Ant-KARELII, werpen en 's Hertogenbosch, over welken 1528. men, eenigen tyd geleeden, gehandeld hadt, XXVII. werdt, eindelyk; in Bloemaand geflooten. De Unie Staaten van Brabant hadden, reeds in Len- voor drie vormaand, verklaard, dat zy, voor drie maan- maanden tusschen den, onderhouden wilden vierduizend Kneg- Holland ten en duizend paarden, om, met dezelve, en Ant- in Gelderland te trekken, mids dat Holland, werpen voor denzelfden tyd, onderhieldt drieduizend met 's Knegten en vyfhonderd paarden, en de Kei- Herto- ger tweeduizend, om 't Overstigt te herwin- gen- bosch. nen. Holland besloot hiertoe terstond, en verzuinde niet zyn aandeel op de been te brengen, gelyk wy reeds hebben aangetekend. Ook vonden 's Lands Staaten, in Grasmaand, goed; 't bevel over de vereenigde magt van Brabant en Holland den Graave van Buuren, Kapitein Generaal; op te draagen. En de Stadhouder Hoogstraaten hadt zig, ten zelfden tyde, ten zynen behoefte, van 't gezag over de Hollandsche Knegten ontslaagen. Doch omtrent het midden van Bloemaand, verklaarden Leuven en Brussel zig ongenegen, om de Unie te onderhouden. 't Zy dat dit deezen Steden ernst geweest zy; of dat zy den last voor Brabant lichter hebben willen maaken, dan hy, naar gelang van dien van Holland, behoordte te zyn, en zig, te gelyk, zo veel mogelyk, voor den haat der Gelderschen, hoeden. Immers men heeft reden om te besluiten, dat zy, onder de hand, in de soldye der Knegten, gedraagen hebben. 't Speet den Hollanderen zeer, dat dit werk dus sleepende gehouden werdt.

KARELII. Ook smaalde 't gemeen, op wagens en in sche-
1528. pen, dat 'er niets tegen de Gelderschen on-
 dernomen werdt. Men hielt hierom zeer aan
 by Antwerpen en 's Hertogenbosch, die, als
 naast gelegen, 't meest van de Gelderschen te
 dugten hadden; poogende dezelve, tot het
 aangaan der Unie, te beweegen. Men ont-
 wierp eenen Staat van oorlog, die voor de
 Brabantfche Steden agtenveertigduizend en
 voor Holland zeventigduizend tweehon-
 derd guldens ter maand beliep. Doch Hol-
 land bewoog den Stadhouder, dat hy zig met
 twee-entertigduizend guldens genoeg liet,
 en 't overige, ten koste des Keizers, elders
 vondt. Antwerpen en 's Hertogenbosch lie-
 ten zig eerlang overhaalen. 't Verdrag werdt,
 op den negenentwintigsten van Bloemaand,
 te Mechelen, getekend. De Staaten stonden,
 op 't verzoek des Stadhouders, ten zelfden tyde,
 voorbetaaling toe der ingewilligde gewoone en
 buitengewoone Beden, en beloofden nog twee-
 duizend of vyfentwintighonderd guldens, ten
 laste des Keizers, te zullen verzegelen tegen
 den penning zestien, en op dezelfde voor-
 waarden, als de laatste vyfduizend guldens.
 Voorts bedongen zy, dat de Knegten nergens
 dan in Gelderland en op de grenzen van Bra-
 bant en Holland gelegd zouden worden, en
 dat het Land, in geval van spoedige Vrede,
 tot voorbetaaling noch tot verzegeling zou
 gehouden zyn. De Unie, van welke wy spree-
 ken, slegts voor drie maanden geslooten zyn-
 de, die met den laatsten van Oogstmaand ten
 einde liepen, werdt, sedert, nog voor twee
 maan-

maanden, verlengd (b). Of de Keizer zyn aan- KAREL II.
 deel Knegten, volgens het ontwerp der Bra- 1528.
 banderen, geleverd hebbe, is my niet ge-
 bleeken. Alleenlyk vind ik, dat 'er, in Hooi-
 maand, zeshonderd Spanjaards te Arnemuïden
 in Walcheren geland zyn, die, sedert, on-
 der bevel van *Adriaan van Croi*, *Heere van*
Roelck, tegen de Gelderschen gebruikt zyn
 geworden (i). Elders leeft men, dat hy twee-
 duizend Knegten onder zyn bevel hadt (k).
 Anders was de Keizer niet zeer gereed, om
 veel in deezen kryg te spilen. De Staaten van
 Holland hadden, al in Lentemaand, vergeef-
 sche poogingen aangewend, om duizend Kneg-
 ten, die men den Bisschop van Utrecht ter
 hulpe hadt toegeschikt, door den Keizer, te
 doen onderhouden. Maar de Stadhouder wees
 hen af, verklaarende, dat zyne Majesteit den Bis-
 schop vierduizend guldens 's jaars gaf, en
 daarenboven vierhonderd paarden in 't Stigt
 onderhieldt; waarom men hem geen' zwaarer'
 last vergen kon (l).

De sterke Krygstoerusting, die Karel de XXVIII.
 V. hier te Lande en elders, liet doen, bevoor- Bestand
 derden de Vrede eer dan men verwacht hadt. van agt
 De Landvoogdes, bezeffende, hoe nadeelig maanden
 de oorlog met Frankryk en Engeland ware met
 voor de Nederlandfche Koopluiden, arbeid- Frankryk
 de, sedert eenigen tyd, aan 't Engelsche en Engo-
 Hof, aan een Bestand tusschen deeze twee land.
 Ry-

(b) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 66, 67, 68, 73,
 76, 78, 79, 80, 81, 90, 91, 92, 93, 94.

(i) REIGERSH. II. Deel, bl. 418.

(k) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 91.

(l) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 67.

KAROL II. Ryken en de Nederlanden. 't Volk neigde in 1528. Engeland meer tot vrede dan tot oorlog. De Wol- en Lakenhandel stondt 'er stil, doordien de Vaart op de Nederlanden verbooden was. De Lakenkoopers weigerden langer te koopē, waarop de Weevers aan 't muiten sloegen. Men poogde de eersten tot koopē te noodzaaken; doch zy hielden 't uit tegen de Regeering (m). Deeze onlusten deeden den Koning te lichter besluiten tot een Bestand voor agt maanden, welk, in Zomermaand, geslooten werdt, en Frankryk zo wel als Engeland betróf. De Vaart en Viſſchery werdt 'er volkomenlyk door vry gesteld. Ook werdt 'er een punt van het verdrag van Madrid, betreffende de herstelling van Filibert van Chalons, in 't bezit van 't Prinsdom van Oranje, en van de Landvoogdes in 't Graaffchap Charolois, uitdrukkelyk in bevestigd. De Hertog van Gelder werdt ook in 't Bestand begreepen; doch niet dan onder deeze voorwaarde, dat hy Utrecht en beide de Stigten, zo wel als Groningen en de Ommelanden, den Keizer inruimen zou, zonder zig, daartoe, door de wapenen, te laten dwingen (n). De Geheimschryvers der Landvoogdesse, *Guillaume des Barres* en *Jean de la Sauch*, hadden de voornaamste hand gehad in het bewerken van dit Bestand, 't welk, sedert, door de Staaten van Holland, die zig by de bedongen' vrye viſſchery zeer bevoordeeld rekenden, dankelyk erkend werdt (o). De Stadhouder, de Staaten van Hol-

wordt
den Staa-

(m) RAPIN *Tom. V. p. 254.*

(n) DU MONT *Corps Diplom. Tom. IV. P. I. p. 515, 517. Act. Publ. Angl. Tom. VI. P. II. p. 103, 104, 106.*

(o) MR. AERT VAN DER GOES *Regit. bl. 94.*

Holland, tegen 't einde van Zomermaand, te KARL III Mechelen, beschreeven hebbende, gaf hun ^{1528.} aldaar kennis van 't geslooten Bestand. Doch ^{ten van} hry vergat niet, aan te merken, dat de Keizer ^{Holland} hryn, door deeze bekendmaaking, grooter eer ^{bekend} aandeedt, dan hry hyn schuldig was, ^{gemaakt.} *alzo het hem vrystandt, Vrede en Bestand te maaken, buiten kennis en toestemming der Onderzaaten.* De Staaten zouden hierop hebben kunnen zeggen, dat men hen ook, voor 't sluiten van 't Bestand, niet gekend hadt, en 'er hyn alleenlyk de voorwaarden van mededeelde, nu elkze weeten mogt. Doch zy vergenoegden zig met den Stadhouder, voor de bewezen' eere; te danken (p).

Ondertusschen wagtte men hier te Lande ^{voor} niet af, dat de Hertog van Gelder zig, wegens ^{spoed der} 't aanneemen van 't Bestand, verklaarde. Ju- ^{Oosten-} riaan Schenk, Heer van Tautenburg en Stad- ^{ryksche} houder van Frieland, hadt het beleg voor ^{wapenen} Hasselt geslaagen, en deeze Stad, de eenigste ^{in Over-} van belang in Overysse, die de Geldersche ^{yffel en} zyde nog hielt, eerlang, tot de overgaave ge- ^{Gelder-} noodzaakt. De Graaf van Buuren overmeesterde, in den voorzomer, het Slot ter Eem (q), en trok toen naar de Vekuwe, alwaar het Leger onder Schenk zig met het zyne vereenigde. Men sloeg het beleg voor Hattum, welke Stad, na eenigen tegenstand, op den dertienden van Zomermaand, by verdrag, overging. Dit was voor het treffen van 't Bestand gebeurd. Kort daarna, gaf Elburg zig ook aan den Graave van Buuren over. Ook ^{vief}

(p) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 24.

(q) HENR. VAN ERF Chron. bl. 107.

KAREL II. viel hem Harderwyk, na 't doorstaan van eenen hevigen storm, nog voor 't einde der gemelde maand, in handen (g). Meer andere na-deelen leeden de Gelderschen, omtrent deezen tyd. Doch onder de voornaamsten was het verlies van Utrecht, welke Stad hun, op den eersten van Hooimaand (r), door *Willem Turk*, by verrassing, ontweldigd werdt (s). De Bis-chop, die 'er, eenige dagen laater, wederom binnen kwam, deedt verscheiden' aanzienlyke Luiden, die den Gelderschen gunstig geweest waren, ten deele onthalzen, ten deele in een' zak steeken, en in den Lekstroom verdrinken (t).

Utrecht
verraaft.

XXIX.
De Hol-
landers
zoeken
Neder-
stigt aan
Holland
te doen
begten.

Het verrassen van Utrecht veroorzaakte groote vreugde in Holland. De Staaten leverden, terstond daarna, een Geschrift aan den Stadhouder over, waarin zy verzogten, dat Utrecht en het Nederstigt, onder den Keizer, als Graave, met Holland vereenigd mogt worden, op gelyke wyze, als Doornik aan Vlaanderen gehegt was; zo dat 'er zyne Majesteit de bestelling van de wet hadt, en men van de vonnissen, aldaar geweest, beroep of hervorming toeliet aan den Raad van Holland. De Stadhouder antwoordde, dat hy hierin niets doen kon, voor dat hy den Bisschop gesproken hadt; doch hy deedt de Staaten begrypen, dat dit werk niet zonder kosten ter uitvoeringe gebragt

(r) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 24.

(s) HORTENS. Rec. Ultraj. Libr. VII. p. 155.

(t) HENR. VAN ERP Chron. bl. 107, 108.

(g) Het oorspronklyk verding, door die van Harderwyk, met *Floris van Egmond*, Graave van Buuren enz. Capitein Generaal van Keis. Majest. in desen synen *Nederlanden* gemaakt, en gedagtekend den *tweeffen dach in Julio*, vindt men by J. SCHRASSERT, *Beschr. van Harderw.* II. Deel, bl. 64.

bragt kon worden. Zy stelden 'er zo veel gewichts in, dat zy 'er gaarne eene goede somme toe besteeden wilden. Ook zогten zy den Stadhouder, door vleierende woorden, en den Griffier du Blioul, die veel ten Hove vermogt, door beloften, te beweegen, om 'er de hand aan te houden (v). Hoogstraaten en du Blioul waren ook beide gemagtigd, om met den Bisschop in onderhandeling te treden. Doch de Hollanders kreegen hunne begeerte niet. Brabant hadt, zo wel als Holland, tot den oorlog tegen de Gelderschen, en het bemagtigen van Utrecht geholpen. Hierom bewerkte men te Utrecht, dat het weereldlyk gebied over de Stad en het gantsche Nederstigt aan den Keizer, als Hertog van Brabant en Graave van Holland, en niet als Graave van Holland alleen, werdt opgedraagen. Dit geschiedde in Oogstmaand (w). De Graaf van Hoogstraaten ontving, sedert, den eed, in 's Keizers naam, van de Staaten van 't Nederstigt, en deedt hun dien, insgelyks, in Wyn- en Slagtmaand (x), en in Herfstmaand des volgenden jaars, werdt deeze overdragt, door Paus Klemens den VII, bekragtigd (y). Karel de V. zag dus, binnen zes jaaren, zyn gebied uitgebreid over drie Nederlandsche gewesten, Friesland, Utrecht en Overysfel (1). Het Slot Vredenburg waerd,

KAROLUS.
1528.

't Geluk
niet.

Karel de
V. wordt
Heer van
Utrecht.

(v) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 84, 86, 87, 94.

(w) Groot Utrechts Plakaatb. I. Deel, bl. 3. enz.

(x) Id. ibid. bl. 16. enz.

(y) Id. ibid. bl. 26. HORTENS. de Reb. Ultraj. Libr. VII. p. 175. MIRÆUS Donat. Belgic. Libr. II. Cap. CXXXV. CXXXVI. CXXXVII. Tom. I. Oper. Diplom. p. 600, 603.

(1) Een groot getal van stukken, tot deeze Overdragt behoorende, zyn onlangs uitgegeven, door C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT, in de *Analecra Belgica* Tom. III. P. I. p. 17-117.

KARELII. ten deezen tyde, op 's Keizers last, te Utrecht,
1528. begonnen: waardoor de Stad, sedert, zo lang
 het stondt, in toom gehouden werdt (z).

De Stad- Terwyl men, te Utrecht, over de opdracht
 houder van 't Nederstigt, handelde, werdt de oorlog
 doet we- tegen de Gelderschen voortgezet, en 't beleg,
 derom in Hooimaand, geslaagen voor Tiel (a). Dit
 eene Be gaf gelegenheid tot eene nieuwe Bede aan de
 de aan Staaten, die, door den Stadhouder, ten zelfden
 Holland. tyde, op eene Dagvaart te Gorinchem, gedaan
 werdt. Hy vertoonde hun „ dat men, tot den
 „ den eersten van Wynmaand toe, in 't veld
 „ zou moeten zyn, en dat het gene 'er van de
 „ ingewilligde Beden komen moest niet ver-
 „ der dan tot den eenentwintigsten van Hooi-
 „ maand kon strekken; ten deele, om dat de
 „ Graaf van Buuren ruim honderd Knegten te
 „ veel aangenomen hadt, rekening maakende,
 „ dat Holland zevenendertigduizend guldens
 „ ter maand opbrengen zou, gelyk in 't eerst
 „ geëischt was; en ten deele, om dat de Staa-
 „ ten, met den eersten van Zomermaand, had-
 „ den beginnen te rekenen, en nog wel maan-
 „ den van dertig dagen; daar de Knegten maan-
 „ den van agtentwintig dagen rekenden, en
 „ van den zevenentwintigsten van Bloeimaand
 „ begonden.” Hy maakte hieruit op, dat 'er,
 tot den eersten van Herfstmaand toe, tot wel-
 ken tyd, de Staaten meenden zorg te hebben
 gedraagen, eenentwintigduizend zeshonderd
 vyfenvoertig ponden, negentien schellingen,
 vyf deniers te kort kwamen: waarby nog om-
 trent zevenendertigduizend guldens gevoegd
 zou-

(z) HENR. VAN ERP Chron. bl. 109.

(a) HENR. VAN ERP Chron. bl. 108.

zouden moeten worden, zo men 't Leger, tot ^{KARELII.} den eersten van Wynmaand, in 't Veld houden 1528. wilde, gelyk behoortyk was. De Staaten booden aan, de eerste post te willen vervullen, door den tweeden termyn der Bede van tagtigduizend guldens, die te S. Jans misse des aanstaanden jaars verviel, vooruit te betaalen; doch omtrent de tweede, verklaarden zy niet gelast te zyn: ook niet te kunnen besluiten, voor dat men de Unie met de Brabantsche Steden, voor twee maanden, verlengd hadt. De Stadhouder verklaarde de voorbetaaling niet te kunnen goedkeuren (b). Doch over 't verlengen der Unie, tradt men terstond in onderhandeling.

't Verloopen der Knegten was ondertusschen ^{De Hoi-} oorzaak, dat men 't beleg van Tiel, in Oogst- ^{landsche} maand, opbreeken moest. Men weet dit verloo- ^{Knegten} pen aan gebrek van gelegenheid, om op roof- ^{verloop-} uit te gaan, ter oorzaake van de menigvuldige ^{pen.} Vrywaaringen, die door de Oversten van 't vereenigd Leger, in Gelderland, verleend werden. De Knegten, niet moogende plonderen, leeden veel voor Tiel, en verteerden meer dan hunne soldy beliep, 't welk hen baloorig maakte, en verlopen deedt. De vrees, dat de Heer van Gelder hen in zynen dienst mogt neemen, deedt Holland en de twee Brabantsche Steden, te eer, tot het verlengen der geslooten' Unie besluiten.

In Oogstmaand, werdt 'er, met Gemagtig- ^{XXX.} tigen der Landvoogdesse, te Mechelen, over ^{De Unie} gehandeld. De Brabanders en Hollanders klaag- ^{met de} den hier zeer over de Vrywaaringen, die oor- ^{Brabant-} zaak waren, dat de Knegten den vyand geene ^{sche Ste-} den, voor ^{ge-} twee

(b) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 85, 86, 87, 89.

KARELII. noegzaame afbreuk konden doen, terwyl'er't
 1528. gemeene Land geen voordeel altoos van hadt.
 maanden, De Gemagtigden gaven, op hunne beurt, te
 verlengd. verstaan, dat men den vyand van hier Leevens-
 middelen toevoerde, 't welk hem niet minder
 styfde: merkende zy voorts aan, dat de Keizer
 ook geen voordeel van de Vrywaaringen ge-
 noot: waarop de Steden niet donkerlyk te ken-
 nen gaven, dat 'er de Legerhoofden best van
 voeren. Ook weezen zy aan, dat de Geldersche
 oorlog, ten behoeve des Keizers gevoerd wor-
 dende, ook, door den Keizer, zo niet geheel,
 immers voor een groot gedeelte, behoorde be-
 kostigd te worden. Waarop van 's Keizers we-
 ge verklaard wrdt, dat 'er tweeduizend Span-
 jaarden, onder den Heere van Roelx, gereed
 stonden, om in Gelderland te rukken, die, twee
 maanden, op 's Keizers kosten, dienen zouden:
 ook zou de Keizer den Stadhouder van Fries-
 land en deszelfs Knegten voldoen. Dit maakte
 de Steden gemaklyker, en de Unie wrdt, in
 den aanvang van Herfstmaand, voor twee
 maanden, verlengd (c).

Verande- Kort hierna, vorderden Btoren, Hoogstaa-
 ring in de ten en du Blioul, Gemagtigden der Landvoog-
 jongst ge- desse, in de plaats der jongst geëifchte Bede,
 eifchte Bede. eene verzegeling van één duizend guldens 's
 jaars, die, na verloop van drie jaaren, tot 's
 Keizers laste komen zou; en eene geldligting
 van zestienduizend guldens, van de Staaten van
 Holland, te Gorinchem, ter Dagvaart be-
 schreeven. Alle de Leden stemden tot de ver-
 zegeling. Haarlem en Gouda alleen verklaar-
 den, dat zy, in hunne Steden, geene koopers
 zou-

(c) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 90, 91, 92, 93.

zouden kunnen vinden. Amsterdam zeide, dat ^{KAREL II.} zy ook geen raad wist tot meer koopers dan 1528. voor haar aandeel, en niet tot een zesde toe. Het opneemen van zestienduizend guldens werd insgelyks in 't algemeen goedgekeurd, behalven door Delft en Gouda. Doch alle de Leden drongen sterk, op het afdoen van allerlei Vrywaaringen, en begeerden, dat de Graaf van Buuren de Tieler- en Bommelerwaard terstond zou doen plat branden. De Graaf, wiens Graaffchap Buuren tegen de Nederbetuwe *gecontrefaat*, of gevrywaard was, gelyk 't Land van Kuik tegen dat van Kessel, antwoordde, dat dit zo blyven moest, ten ware men zyne onderzaaten liever, ten koste van 't Land, beschermē wilde. Doch 't gene hy verder gebrandschat hadt verviel binnen weinige dagen, wanneer hy gereed was te branden. De Graaf van Rennenberg, Kapitein van Holland, verklaarde hier toe ook, op den eersten last, bereid te zyn.

Dit viel voor op den veertienden van Herfst. ^{Vrede} maand. Doch op den twintigsten, werd 'er een ^{met Gede} Bestand van tien dagen met de Gelderschen ^{der.} geslooten. Men was reeds, eenigen tyd geleeden, te Gorinchem, met hen in onderhandeling geweest over eene Vrede, die, eindelyk, op den vyfden van Wynmaand, geslooten werd (*d*). De voornaamste voorwaarden derzelve liepen op deezen zin: „ Hertog Karel zou afstand doen „ van 't Verbond met Frankryk, en van alle „ andere verbonden, ten nadeele des Keizers, gemaakt. Deeze verbondt zig tot het „ zelfde, ten opzigte van den Hertoge. De Her-

(*d*) MR. AERT VAN DER GOFS Regist. bl. 95, 96, 97.

KAREL II. „ Hertog zou Gelder en Zutphen voor zig en
 1528. „ zyne mannelijke en vrouwelijke nakomelin-
 „ gen van den Keizer, als Hertog van Brabant
 „ en Graave van Holland, tet leen houden, en
 „ by gebrek derzelven, zouden deeze Landen
 „ aan den Keizer vervallen. Op gelyke voor-
 „ waarden, werden ook Groningen en de Om-
 „ melanden, Koeverden en 't Landfchap Dren-
 „ te aan den Keizer afgeftaan. De Hertog
 „ moest den Keizer trouw belooven, en met
 „ de wapenen ten dienft staan: en deeze ver-
 „ bondt zig daartegen, om den Gelderschen
 „ geene fchattingen op te leggen. Ook zou hy
 „ de Oostenryksche bezetting, uit Harderwyk,
 „ Hattum en Elburg ligten, en Montfoort, in
 „ 't Overkwartier van Gelder, den Hertoge
 „ terftond inruimen. Wyders verbondt hy zig,
 „ Hertoge Karel, zo lang deeze leefde, zefftien-
 „ duizend goudguldens jaarlyks te zullen be-
 „ taalen, en tweehonderd en vyftig Ruiters
 „ voor hem te zullen onderhouden, van wel-
 „ ken 'er egter altoos vyftig tot 's Keizers
 „ dienft gereed zouden moeten staan. Ook be-
 „ dong hy in Gelderland vry te mogen werven.
 „ Na 't beëedigen en bezegelen van dit Ver-
 „ drag, welk door de wederzydsche Grooten en
 „ voornaamfte Steden gefchieden moest, be-
 „ loofde de Keizer zig te zullen onthouden van
 „ het voeren der naamen en wapens van het
 „ Hertogdom Gelder en 't Graaffchap Zut-
 „ phen (e).”

Met dit Verdrag, fcheen de langduurige Gel-
 dersche Kryg ten einde geloopen te zyn. Doch
 het

(e) Chartr. van Brab. te Vilvoorde, *Agtste Beveenk. Land. Le*
Sr. de Sart 2. D. FONTANUS Libr. XI. p. 758.

het werdt zo kwalyk onderhouden, dat men, ^{KAREL II.}
 binnen weinige jaaren, tot een tweede verdrag 1528.
 komen moest. De Hollanders hadden egter nu
 minder dan te vooren van de Geldersche vyand-
 lykheden te lyden, waarom wy 'er slegts, op
 zyne plaats, in 't voorbygaan, verslag van zul-
 len doen.

Holland hadt, tot hiertoe, den meesten last ^{Bede van}
 van den Gelderschen Kryg getad, en daarom ^{honderd}
 sterkt naar de Vrede verlangd. Men hoopte 's ^{en tagtig-}
 Lands Geldmiddelen, die, door den oorlog, in ^{duizend,}
 slegten staat waren geraakt, gedurende de ^{ponden.}
 de Vrede, eens wederom op beteren voet te
 zullen brengen. Doch op den tweeden dag na
 't treffen derzelve, deeden de Gemagtigden der
 Landvoogdesse den Afgevaardigden der Staa-
 ten, die nog te Gorinchem byeen waren, eene
 nieuwe Bede van honderd en tagtigduizend
 ponden van veertig grooten, in drie reizen tebe-
 taalen; vertoonende zy, dat deeze somme, die,
 na aftrek der kwyttscheldingen, maar honderd
 en twintigduizend ponden blyven zou, boven
 de gewoone Bede, volstrekt vereischt werdt,
 tot het aanleggen van nieuwe sterkten, te U-
 trecht en elders, in 't Stigt, ter beveiliging van
 Holland; tot onderhoud van twaalfhonderd
 Knegten en tweehonderd paarden in dezelve;
 en om den Keizer te gemoet te komen in het
 voldoen der beloofde penningen aan den Hee-
 re van Gelder en den Bisschop van Utrecht. De
 Afgevaardigden van Holland; niet gelaft om
 op deezen eisch te antwoorden, deeden de
 Staaten, tegen den dertienden van Wynmaand,
 in den Haage, beschryven. De Leden, bedugt
 dat de Knegten, die nog onbetaald waren, de

KARELII. Gelderfche Plaatsen niet zouden willen ruimen^s
 1528 of dat zy, zoze 't deeden, hunne betaaling in
 De Staa- Holland zouden komen zoeken, beslooten een-
 ten be- paarig, Gouda alleen uitgenomen, dat men
 willigen 'er in; drie-enveertigduizend guldens van deezen eifch
 doch be- toestaan zou, tot betaalinge der Knegten. Doch
 zwaar- de Gemagtigden der Landvoogdesse, hiermede
 lyk. niet vergenoegd, hielden zo lang aan, dat de
 Staaten, te Utrecht beschreeven, in 't begin
 van Slagtmaand, nog tagtigduizend ponden
 toestonden, mids men 'er de Landluiden,
 die in den oorlog met wagens en paarden ge-
 diend hadden, uit betaalen, en hun, ter oor-
 zaake van deezen Kryg, geene nieuwe Bede
 meer doen zou. Toen ontbraken 'er, aan de
 eerste Bede, te Gorinchem gedaan, nog twint-
 tigduizend ponden, die de Staaten, gedrongen
 door den Stadhouder, na verloop van eenige
 dagen, ook aannamen op te brengen, en by
 verzegeling van duizend ponden jaarlyksche
 losrenten, die buiten Holland gekogt werden,
 vinden moesten. Amsterdam verzegelde hier-
 van een zesde deel op zig zelf (f).

Gefchen- Toen dit afgedaan was, werdt 'er, ter Ver-
 ken, aan gaderinge van Holland, gehandeld over het
 Stadhou- doen van geschenken aan sommigen, die U-
 ders en trecht onder den Keizer hadden helpen bren-
 anderen gen. Men hadt den Graave van Buuren te voo-
 gedaan. ren reeds duizend goudguldens, den Griffier du
 Blioul agthonderd, Meester Leonard Hardink
 tweehonderd guldens beloofd. Men sloeg ook
 voor, om den President en eenigen Raaden van
 Holland samen tweeduizend guldens toe te
 eggen. De meeste Leden stemden gereedelyk
 tot

(f) MR. AERT VAN DER GOES Reg. bl. 98, 99, 100, 101, 102.

tot het doen deezer geschenken (g), zo dat ^{KARELII.} KARELII. zy, waarfchynlyk, federt, gedaan zullen zyn. 1528. Wat laater nam men ook in overweeging, om den Stadhoudcr van Holland een geschenk te doen; dien van Friesland werden, om zyne getrouwe dienften, ten minften zeshonderd guldens toegelegd (h).

Terwyl het Bestand met Frankryk duurde, XXXI. werdt 'er, door wederzydsche Gevolmagtigden, te Kameryk, over eene Vrede gehandeld, waartoe Karel en François even zeer begonden te neigen. De Keizer voorzag, dat hem de Luthersche Vorsten, in Duitschland, haast werks genoeg verschaffen zouden. Ook vreesde hy voor eenen inval der Turken. De Koning van Frankryk zag zig t'eenemaal ontbloot van geld. Beide haddenze derhalven gewigtige redenen, om naar voorflagcn van Vrede te luisteren. De onderhandelingen, te Kameryk, werden, egter, eenen geruimen tyd, sleepende gehouden. De Staaten van Holland hadden 'er ook hunne Gemagtigden, voornaamlyk om zorg te draagen, dat den Hollandfchen Koopluiden vergoeding toegelegd werdt van de schade, hun, door de Franschen, met naame door die van Normandye en Bretagne, ter Zee aangedaan (i). En in Hooimaand des jaars 1529. begaven zig ook derwaards de Landvoogdes Margareet en de Hertogin van Angoulême, Moeder des Konings van Frankryk, om de laatste hand te leggen aan de Vrede, die, eindelyk, op den vyfden van Oogstmaand, getekend werdt

(g) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 102.

(h) MR. AERT VAN DER GOES Reg. bl. 106, 104, 109, 136, 143.

(i) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 94, 105, 113, 115.

KARELII. werdt. Het Verdrag van Madrid werdt 'er, **1529.** in de voornaamste punten, door bekrachtigd, met naame in de meesten der genen, welken wy 'er, hier voor (*k*), uit hebben aangetekend. Alleenlyk werdt 'er de Hertog van Gelder, als Bondgenoot des Keizers, in aangemerkt; doch 't verdient zyne bedenking, dat de Keizer, in 't hoofd van 't Kameryks Verdrag, en in verscheiden' stukken, tot hetzelfde behoorende, de naamen nog voert van *Hertog van Gelder en Graaf van Zutphen*, onaangezien hy, by het Verdrag van Gorinchem, onlangs afstand van de zelveu gedaan hadt. Voorts werdt de opperste magt over de Graaffschappen van Vlaanderen en Artois, by de Kameryksche Vrede, aan den Keizer afgegaan. Het twintigste Artikel betref de Nederlanden en ook Holland en Zeeland in 't byzonder. Het Regt van *Aubaine*, volgens welk, in Frankryk en in een gedeelte der Nederlanden, niemant van zyne nabestaanden erven kon, dan die geboren was, in het Land, alwaar de erfenis gelegen was; werdt 'er, voor de Nederlanders, in Frankryk, en voor de Franschen, in de Nederlanden, door afgeschaft (*l*). Ten zelfden dage en Plaatsse, werdt ook een Verbond van Vrede en Vriendschap geflooten, tusschen den Keizer en Henrik den VIII, Koning van Engeland (*2*);

waar

Regt van
Aubaine
afge-
schaft.

(*k*) bl. 460.

(*l*) DU MONT Corps Diplom. Tom. IV. P. II. p. 742.

(*2*) Wy maaken hier te liever van dit Verbond met Engeland gewag, om dat het, in de Engelsche *Acta*, door den Heere RYMER uitgegeven, niet gevonden wordt, en hierom, aanden Engelschen Historieschryver, DE RAFFEN THOYRAS, onbekend geweest is, verwonderende by

waar door de handel op Engeland wederom **KAROLUS** volkomen hersteld werdt. Het werdt, zo wel 1529. als het Verbond van Vrede met Frankryk, terstond in Holland afgekondigd (m). Men vindt, dat het Verbond met Frankryk, door de wederzydsche Staaten, bevestigd geworden is. In Holland, geschiedde zulks, in Sprokkelmaand des volgenden jaars, door de Abten van Egmond en Bern, eene byzonderheid, my, buiten dit geval, nimmer voorgekomen; door vyf Edelen, en door de zes groote Steden (n).

De Hollandsche Gemagtigden op de Vrede-De Hollandehandeling te Kameryk, Meester Aert van der Goes, 's Lands Advokaat, en Meester *Jooft* ^{landers} *Bets*, Pensionaris van Dordrecht, in wiens ^{konden} ^{te Kame-} ^{ryk geene} plaats, naderhand, Meester Andries Jakobs- ^{vergoe-} ^{ding van} ^{schade} ^{krygen.} zoon van Naarden, Pensionaris van Amsterdam, werdt afgezonden, hadden ondertusschen vergeeffsche poogingen gedaan, om vergoeding te bekomen van de schade, den Hollanderen en Zeeuwen, geduurende het Bestand, door de Franschen, toegebracht; schoon zy dezelve, ook na 't sluiten der Vrede, tot in Slagtmaand toe, hadden voortgezet. De Staaten, toen verneemende, dat 'er van Frankryk geene vergoe-

(m) Repert. der Plak. van Holl. bl. 14.

(n) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 123.

hy zig (Tom. V. p. 278) dat 'er, ten deezen tyde, geen byzonder Verbond tusschen Karel den V. en Henrik den VIII. geslooten werdt, daar Henrik den Keizer, te voren, openlyk, den oorlog verklaard hadt. Doch zulk een Verbond is 'er inderdaad geslooten geweest, en, niet lang na de *Historie van de Rapin Thoyras*, uit een Register van Vredehandelingen, berustende ter Rekenkamer van Ryssel, geheel in 't licht gegeven, door DU MONT *Corps Diplom.* Tom. IV. P. II. p. 42.

KARELL. goeding te hoopen was, leverden der Land-
1529. voogdesse een smeekschrift over, waarin zy
 verzogten, beslag te mogen leggen, op de Fran-
 sche goederen in Holland. 't Schynt ook dat men
 hiertoe gekomen is (o). Doch welk een uitslag
 deeze zaak gehad hebbe, is my niet gebleeken.

XXXII. Terwyl de onderhandelingen te Kame-
 Bede aan ryk nog duurden, hadt de Landvoogdes al-
 de Staa- le de Nederlanden, in Bloei maand, te Brussel
 ten van beschreeven. Hier deedt zy eene Bede aan Bra-
 alle de bant, van tweehonderdduizend guldens *current*,
 Neder- aan Vlaanderen, van tweehonderdduizend
 landen Kroonen, en aan Holland van honderdduizend
 tot 's Kei- Kroonen, tot het Huwelyk van den Keizer, de
 zers rei- kroonen, tot het Huwelyk van den Keizer, de
 ze naar geboorte van zynen eersten Zoon, en zyne rei-
 italie ze naar zze naar Italie; te betaalen in zes jaaren, en nog
 enz. tagtigduizend guldens, tot onderhoud der Kneg-
 ten en opmaakinge van het Slot Vredenburg,
 te Utrecht. De Staaten van Holland, kort hier-
 op, in den Haage beschreeven, toonden weinig
 genegenheid, om in deeze Beden te bewilligen.
 De Edelen alleen sloegen voor, om, tot vol-
 doening van beide de Beden, honderd en twin-
 tigduizend ponden van veertig grooten toe te
 staan. Doch, buiten Dordrecht, Haarlem en
 Amsterdam, hadden zy geen gevolg van Ste-
 den, klagende deezen, zo wel als de Edelen,
 over 's Lands armoede, door voorige oorlogen
 en tegenwoordige sterfte onder 't Rundvee,
 veroorzaakt. Ondertusschen liet de Landvoog-
 des zig verluiden, dat zy, zonder dat de geheele
 Bede toegestaan werdt, niet te vrede zyn
 zou. Zy stondt 'er te sterker op, om dat de Kei-

ZCF

(o) MR. AERT VAN DER GOF'S Regist. bl. 107, 114, 115, 117, 119, 132. *Verg.* Repert. der Plak. bl. 14.

zet thans geld noodig hadt tot den togt naar I-KAREL II. talie, alwaar hy, onder anderen, voorhadt, zig 1529. door den Paus te doen kroonen. Doch de Hollanders, oordeelende dat de Keizer verplicht was, zelfs het versterken van Utrecht te bekostigen, begreepen nog ligter, dat zy ongehouden waren, hem geld te schieten, tot het doen van nieuwe overwinningen in Italie. Ten Hove, alwaar de Staaten in Hooimaand wederom beschreeven waren, bewoog men hen egter, om der Landvoogdesse volkomen genoeg te geven, en in 't geheel tweehonderdduizend guldens toe te staan, midts men geene Brouweryen ten platten Lande meer toeliet, en den Staaten voortaan geen onderhoud van Knegten of Vestingen buiten Holland meer opleide. De Advokaat van des Goes vertoonde der Landvoogdesse, federt, in een byzonder gesprek, de kleinheid en armoede van Holland, onder anderen zeggende, dat het minste Kwartier van Brabant meer inkomsten hadt dan gantsch Holland. Hy zegt haar te doen begrypen, dat men 't Land geen' nieuwen last opleggen moest, voor dat het een weinig op zyn verhaal gekomen was. Naderhand, bragt hy zyne redenen in geschrift en op de Dagvaart: alwaar zy onderzocht werden, eer hy vryheid kreeg, omze der Landvoogdesse toe te zenden (p). Doch men hadt ten Hove 't geld te noodig, om hier ooren naar te hebben. De Staaten bewilligden, in Hooimaand, in honderd en dertigduizend Kroonen (q). Aan Zeeland ge-^{Staat van} schiedde, ten deezen tyde, eene Bede van der-^{Zeelands} tigduizend ponden van veertig grooten 's jaars, schulden.

VOOR

(p) MR. AERT VAN DER GOES Regist. bl. 107, 108, 109, 111, 112, 113, 116, 120.

(q) Rep. der Plak. van Holl., bl. 15. I. Memor. DE JONGE f. 38.

KAREL II. voor den tyd van zes jaaren, in welke de Stra-
1529. ten, onaangezien het Land toen meer dan ze-
 venenvyftigduizend ponden ten agteren was, in
 Wynmaand, bewilligden (r). De Keizer deed
 de reis naar Italie, waartoe hem, onder ande-
 ren, deeze Beden waren toegestaan, in den
 Herfft deezes jaars: fteekende van Barcelona af,
 met eene groote Vloot, meest Hollandfche en
 Zeeuwfche fchepen (s). Hy landde te Genua:
 doch werdt, eerft op den vierentwintigften van
 V. door Sprokkelmaand des volgenden jaars, te Bono-
 den Paus ge- nie, en niet te Rome, gelyk zyn voorneemen
 kroond. geweest was, door Paus Klemens den VII, tot
 Dood Keizer gekroond. Midlerwyl, hadt Filibert van
 van Fili- Chalons, Prins van Oranje, op 's Keizers last, het
 bert van beleg geflaagen voor Florence, welke Stad de
 Chalons, Keizer voorhadt te bemagtigen, ten behoeve
 wiens van 's Pausen Neef, *Alexander de Medicis*, aan
 Prins- wien hy zyne natuurlyke Dogter, *Margaret*,
 dom O- ten Huwelyk beloofd hadt. De Stad gaf zig, eerft
 ranje aan 't Huis in Oogftmaand, over, na dat de Prins van Oranje,
 van Nas- in Oogftmaand, over, na dat de Prins van Oranje,
 sau komt: kort te vooren, in een gevegt, gefneuveld was.
 Hy hadt, by uiterften Wil, *René van Nassau*, Zoon
 van Graave Henrik en van 's Prinzen eenige
 Zuster, Claude van Chalons, tot zynen erfg-
 naam verklaard (t), die 't Prinsdom van Oranje
 in den Huize van Nassau overgebragt heeft. De
 Keizer was, reeds in Lentemaand te vooren, naar
 Duitschland, en van daar naar de Nederlanden
 vertrokken. 't Verslag van zyne verrigtingen
 aldaar spaaren wy, tot het volgende Boek.

(r) AËC by BOXBORN op REIGERSE. II. Deel, bl. 422.

(s) REIGERSE. II. Deel, bl. 420.

(t) J. DE LA PIRE. Tabl. des Princ. d'Orange, p. 197.

